

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Yüzbaşı Corelli'nin Mandolini kitabının yazarından...

RÜYALARDAN DÜŞEN TOZLAR

LOUIS DE BERNIÈRES

“Kendi kalbimi keşfe çıktığım bu yolculukta daha ilerilere götür beni.”

nemesis

KITAP

RÜYALARDAN
DÜŞEN
TOZLAR

NEMESİS KİTAP / Roman

Yayın Numarası 435

Rüyalardan Düşen Tozlar

Louis de Bernières

Kitabın Özgün Adı
Çeviren

The Dust That Falls From Dreams
Özden Arıkan

Yayın Yönetmeni
Baş Editör
Editör
Düzeltili

Hasret Parlak Torun
Rose Mary Samanoğlu
Mustafa Güdük
Ece Karaağaç Çakmak

Kapak Tasarımı
Sayfa Düzeni

Cem Özcan
Tülay Malkoç

© Nemesis Kitap, 2019

© Louis de Bernières, 2015

Bu kitabın yayın hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN: 978-605-2164-62-4

1. Baskı : Ocak 2019

NEMESİS KİTAP

Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sok. Osmanlı İş Merkezi 18/9

Beyoğlu/İstanbul

Tel: (0212) 222 10 66 - 243 30 73

Faks: (0212) 222 46 16

info@nemesiskitap.com

www.nemesiskitap.com

Sertifika No: 26707

Baskı ve Cilt:

MY Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti

Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sk. No: 8/F Zeytinburnu / İstanbul

Tel: 0212 674 85 28

Sertifika No:34191

RÜYALARDAN DÜŞEN TOZLAR

LOUIS DE BERNIÈRES

Çeviren: Özden Arıkan

*Dis Manibus; sit vobis terra levis*¹

Büyükannemin ilk nişanlısı,

Kraliyet Topçu Birliği'nden Er Howell Ashbridge Godby anısına.

19/02/15'te Kemmel'da aldığı yaralardan ötürü ölmüştür.

Onun ölümü olmasaydı, benim bir yaşamım olamayacaktı.

¹ “Ölülerin ruhuna; toprağın merhameti üzerinize olsun.” Tipik Latince mezar taşı yazılarından.—çn

Uzaklardaki Delikanlıya

Ey Aşkın Güçleri, hâlâ gözlerseniz yukarıdan,
Nefretle böylesine kararmış bu dünyayı,
Sevgi dolu kalpleri perperişan eden –
Ben bildim bileli,
Sevdiğime de bakıverin bir,
(Balçıkta düşe kalka yürüyen, yiğidime) –
Ben ateşler yakamam onu karşılamaya,
Siz semalardan yıldızları ısıtın!
Geceler karanlık şimdi, sabahlar ışıksız,
Uzun nöbetinde söyleyin ona, bilsin
Ben de ağır ağır sayıyorum saniyeleri
Ve yoluna tutuyorum aşkın fenerini.
Ölümün hayali, dalınamamış uykular,
Derman bulmaz, dile gelmez o eski gurbet acısı –
Onca şey arasında cesaretle göğüs gerilen,
Uzayıp giden efkârım taşısın onu bana.
Bir sıra yorgun asker arasında yürür görüyorum onu;
Ah nasıl gencecik, nasıl sevecenlik dolu.

Her an sunmaya hazır olduğu şefkati
Ve kederli gözleri, şirin gülümsemesi.
Ne kadar uzağa giderse gitsin,
Fikrim de peşinden, söğüt bülbülü misali –
Hani kaybettiği saadetin peşinden
Fırtınalı denizi bir daha, bir daha geçen.
Ne olursa olsun o, ne yaparsa yapsın,
Gözümün önünden çok uzaklarda,
Getirin onu bana, bitsin artık bu yürüyüş,
Sağ salim dönsün evine bir akşam alacasında!

Mary Webb

İÇİNDEKİLER

1. Taç Giyme Partisi	15
2. Edward Dönemi	32
3. Rosie Hatırlıyor.....	37
4. Ashbridge, Rosie'yi Teselliye Koşuyor	44
5. Hamilton McCosh, Athenaeum'da Verip Veriştiriyor	47
6. Millicent (1)	50
7. Ömrümüzü Kendi Saatine Denk Getiren Rabbimize Şükürler Olsun	52
8. Majesteleri'ne Mektup.....	58
9. Saray'dan Mektup	60
10. Rosie, Çingeneyi Hatırlıyor.....	62
11. Ash Veda Ediyor.....	68
12. Ve Ölümünden Öte Dost, Ölümünden Öte Düşman Yoktur	75
13. Daniel Pitt'in Annesine Mektubu (1)	79
14. Rosie.....	83
15. Daniel Pitt'in Annesine Mektubu (2)	90
16. Gençliğin O Tatlı Kırmızı Şarabı (1).....	93
17. Rosie, Eltham'da Bekliyor (1).....	102
18. Yine de Zamanın Yedeğinde Bir Saadet Köşesi Kalmış Olabilir	104
19. Rosie, Eltham'da Bekliyor (2).....	109

20. Gençliğin O Tatlı Kırmızı Şarabı (2)	112
21. Rosie'nin Şiiri, 6 Şubat 1915, İlk Taslak	114
22. Gençliğin O Tatlı Kırmızı Şarabı (3)	115
23. Bir Sabah	122
24. Her Şey Yerli Yerinde, Bu Bedenden Gayrı (1)	123
25. Rosie, St. John Kilisesi'nde (1)	129
26. Her Şey Yerli Yerinde, Bu Bedenden Gayrı (2)	130
27. Rosie, St. John Kilisesi'nde (2)	132
28. Güvenlikten Eser Kalmamışken Güvende	133
29. Kalbimi Sükûnetle Meşgul Tutmam Gerek	141
30. Gönüllü	155
31. Yedigârlar	157
32. Giysiler	163
33. Daniel Pitt'in Rosie'ye Mektubu	165
34. Spikey	167
35. Haberler	171
36. Hutch (1)	173
37. Millicent (2)	185
38. İki Paskalya Mektubu	187
39. Tercihen	190
40. Artık Nisan Geldi	193
41. Tellerin Armonisi	200
42. Telefon (1)	213
43. Hatıra Defteri	216
44. Mrs. McCosh'un Değişimi (1)	221
45. Mrs. McCosh'un Değişimi (2)	232
46. Mrs. McCosh'un Değişimi (3)	234

47. Daniel Pitt'in Annesine Mektubu (3).....	239
48. Hutch (2).....	241
49. Rosie Mancacıyı Bekliyor.....	255
50. Daniel Gönülleri Fethediyor.....	266
51. Kalbim Anılardan Hasta Düştü.....	274
52. Yüzbaşı Pitt'in Rüyası	285
53. Yüzbaşı Fairhead Bir Ziyaret Öneriyor	288
54. Sarhoş.....	294
55. Kurtarılan Canlar	301
56. Seans.....	304
57. Daniel ile Otilie.....	314
58. Christabel ile Gaskell.....	319
59. AC-6	323
60. Rosie ile Fairhead	326
61. Rosie ile Daniel Göl Kıyısında	331
62. Gaskell ile Christabel Göl Kıyısında	338
63. Görüşme	340
64. Madam Valentine.....	345
65. Papaz Yardımcısı.....	352
66. Evlenme Teklifi	356
67. Olağanüstü Şeyler	359
68. Daniel, Filo Komutanının İninde.....	365
69. Telefon (2).....	377
70. Otilie ile Mr. McCosh.....	379
71. Merhamet.....	383
72. Ruhunu Arar Ruhum.....	388
73. Gün Geldi Çattı.....	395

74. Zifaf Gecesi.....	405
75. Archie'nin Daniel'a Mektubu	409
76. Karıkocalık	415
77. Champignonne.....	421
78. Hanımefendi Hizmetkâr	425
79. Kalopsia.....	431
80. Şerefe	437
81. Dans.....	446
82. Millicent ile Dusty Miller	459
83. Mağara Adamı	464
84. Ültimatom.....	475
85. Kraliyet Köşkü'ndeki Konuşma	478
86. Daniel'ın Son Cümbüşü.....	485
87. Çocukların Şerefine.....	497
88. Henley Motosikletleri	503
89. Gaskell ile Daniel	506
90. Daniel Ölümün Eşiğinde.....	508
91. Millicent'ın Görüşmesi.....	516
92. Trendeki Tesadüf.....	518
93. Mr. Hamilton McCosh Dersini Alıyor	527
94. Bahar Temizliği	531
95. Mr. McCosh ile Görüşme.....	541
96. Fairheadler'de Akşam Yemeği.....	545
97. Willy ile Fritzl'den Mektup.....	555
98. Madam Pitt'e Mektup.....	556
99. Daniel ile Madam Pitt.....	559
100. Madam Pitt Araya Giriyor	565

101. Ottilie	578
102. Takatuka.....	585
103. Gaskell'a Mektup	590
104. Küçük Edward.....	594
105. Yeni Bir Başlangıç	599
106. Et in Arcadia Nos (1).....	622
107. Et in Arcadia Nos (2).....	631

1

Taç Giyme Partisi

Daniel'in duvarın üstüne çıkıp perende attığı gündü bu.

Minicik Kraliçe, birkaç haftadır iştahını kaybetmeye başlamıştı. Güney Afrika Devlet Başkanı Kruger, kendi halkından çaldığı servetle birlikte kaçıp sığındığı Marsilya'da Britanya karşılığını yeni bir cinnet boyutuna çıkarmış ve Britanyalı gezginlerin kaldığı düşünülen oteller kuşatma altına alınmıştı.

Kraliçe gittikçe daha sık uyuklar olmuştu. Önceleri ne enerjisinin de ne de dikkatinde bir azalma görülürdü, oysa şimdi en önemli anlarda bile başı düşüveriyordu. Devons'dan borazancı bir çocuk ona mektup yazıp da Waggon Hill'deki taarruzun başlama borusunu kendisinin çaldığını söylediğinde cevap yazmayı başarmıştı gerçi.²

Kraliçe, Londra'dan kalkıp Wight Adası'ndaki Osborne Konağı'na gitti. Orayı severdi, uzun zamandır hep gerçek aile evi olarak düşünmüştü. Soyunma kabini de olan kendi küçük plajı vardı orada; minyatür evde ise şimdi Avrupa'nın dört bir yanına dağılmış olan çocukları, daha Albert sağken oyunlar oynarlardı. Solent Boğazı'nı geçti mi, Netley'de kendi kurduğu askeri hastaneyi ziyaret edebilirdi, yaralı askerler için severek ördüğü atkıları götürürdü hem.

2 Söz konusu taarruzla başlayan çarpışma, Güney Afrika'da, Boer deneni (okunuşu Buur) Hollanda asıllı göçmen çiftçiler ile Britanya İmparatorluğu arasındaki İkinci Boer Savaşı (1899-1900) sırasında geçmiştir.—çn

Göreve yeni atanan Brezilya Elçisi, kendisini takdim etmek üzere huzuruna çıktığında Kraliçe konuşamadığını fark etti. Konuşmayı unutuyordu. Başkomutanlık görevini üstlenmek üzere Güney Afrika'dan zaferle dönen Lord Robert'ı da tanıyamamıştı. Şaşkın ve kederli bir haldeydi Lord.

Kraliçe, imparatorluktaki son büyük görevini yerine getirerek Avustralya'nın Milletler Topluluğu'na bağlandığını ilan etti. Riviera ziyareti iptal edildi ve Özel Ödenekler Sorumlusu, Cimiez Otel'i'ne zararlarına karşılık 800 sterlin ödemek zorunda kaldı.

En son bir hükümdar öleli o kadar uzun zaman geçmişti ki kimse ne diyeceğini, nasıl davranacağını bilmiyordu. Lord Salisbury, fazlasıyla moral bozucu olduğu için tahta çıkış törenleri hakkında konuşmayı reddetmekteydi. Hali vakti yerinde olanlar ziyafetlerini ve ballolarını iptal etti, yeni yüzyıl başlarken görülen o deli dolu iyimserlik buharlaşıp gitti. Aylardan ocaktı, toprağın üstünde ağlayıp duran kara bulutlar, aşağıdaki insanların ruh halini tamamlıyordu.

Kraliçe'nin akrabaları ve vârisleri, Avrupa'nın her köşesinden gelerek Osborne'da buluştular. Güney Afrika'da çoktan kazanılmış olacağı düşünülen savaşı Botha, Smuts ve De Wet hâlâ sürdürüyordu. Durmadan para ve genç adam harcanmaktaydı. Ama Britanya askerlerini asıl öldüren tifoydu.

Ufak tefek Kraliçe öldü. Haber önce Londra'nın Lord Belediye Başkanı'na, sonra da dünyanın geri kalanına ulaştı. Halk dehşet içinde beklerken, ekâbir de şimdi ne yapılacağını tartışıyordu. Lord Acton, Kral VII. Edward'ın kendisine VII. Edward diyeceğini duyurdu, önceki Edwardlar'ın soyundan gelmiyordu çünkü. Londra'nın Lord Belediye Başkanı, Danışma Meclisi'nin resen üyesi olarak kabul edilmeli miydi? Kendisi öyle olduğuna karar vermiş, kapıyı omuzladığı gibi dalmıştı içeri. Cenaze töreni kimin sorumluluğundaydı? Saray'ın Başkâhya Lord'unun mu, yoksa her ne kadar Katolik olsa da Norfolk Dükü'nün mü? Dük, bunun tarihten gelen hakkı olduğunda ısrar edince Kral razı oldu.

Lady Cadogan, aslında kocasına gönderilmesi gereken bir davetiye aldı cenaze töreni için, pantolon giyerek gelmesi isteniyordu.³

Kraliçe'nin tabutu öyle ufaktı ki pekâlâ bir çocuğun da olabiliirdi. Tabut Cowes kasabası boyunca çekilerek götürülürken Kral Edward ile Kayzer ardı sıra yürüdüler. Tabut, iki yanında dünyanın en büyük filosu olduğu halde, bir savaş gemisiyle Solent'a götürüldü. Londra'da ise yas tutan halk, top arabasının görkemli geçişini görme umuduyla Victoria İstasyonu'ndan Buckingham Sarayı'na, oradan da Paddington İstasyonu'na kadar bütün yolları tıkamıştı. Arabanın ardında Kral Edward, iki yanında kendi gibi at sırtındaki Connaught Dükü ve Kayzer Wilhelm ile birlikte ilerliyordu. Onların arkasında da ulusu için umudun vücut bulmuş hali, bir uygarlık meşalesi, bu ulusun büyük geleceğinin garantisi olan yakışıklı ve ince yapılı Almanya Veliaht Prensi vardı.

Kraliçe'nin naaşı, Windsor'da ebedi istirahatine yatırıldı. Avrupa'nın büyükannesi yoktu artık ve herkes adeta içgüdüsel olarak biliyordu ki muazzam bir tarihsel an sona erivermişti. Kraliçe, saatte 95 kilometrenin üstünde hızla ilerleyen trenler bırakmıştı ardında, hatta artık vagonlarının üstünde dam da vardı. Dev transatlantikler okyanusu iki haftada geçiyordu. Köpekleri boğaya saldırtarak yapılan kanlı sporlar sona ermişti ve hayvanlara zulmü önlemeye yönelik bir derneğin yanı sıra, çocuklara zulmü önlemek için de bir dernek kurulmuştu. Küfretmek kibar çevrelerde tabuydu artık, aristokrat erkekler de ziyafetlerde kadınları pencereden atlayarak kaçmak zorunda bırakacak kadar sarhoş olmayı bırakmıştı. Artık ekmeğe karbonat koyan fırınlar ve beyaz fırfırlı önlükleriyle 'Nippy'⁴ denen garsonların servis yaptığı Lyons Cor-

3 Burada pasif bir saldırganlık olduğu düşünülebilir: Lady Cadogan'ın kocası Norfolk Dükü, İngiliz olmasına rağmen Katolik olduğu için belli ki İskoç kabul ediliyor ve erkeklerin giydiği geleneksel etek *kilt* ile cenazeye gelmesinden korkuluyor.—çn

4 Önlük ve kep takarak gastronomi alanında hijyenin, ayrıca hızlı ve güler yüzlü hizmetin öncüsü olan ilk kadın garsonlar. "Çok hızlı, vızır vızır işleyen" anlamındaki isimleriyle dönemin popüler kültüre damgalarını vurmuşlardır.—çn

ner çay salonları vardı. Herkes kahve satın alabilir olmuştu. Fleet Nehri açık bir kanalizasyon değildi artık. Birçok evde elektrikli lamba vardı, üstelik her gün yarım saat süreyle işçi mahallelerine temiz su veriliyordu. Bir tek Pazar günleri verilmezdi ki bu da Cumartesi günleri dehşet bir telaşa yol açardı. Motorlu arabalar kontağı çevirince alev almıyordu. Gerçi akşamları Hyde Park'ta fayton sefası da kalmamıştı bu yüzden. Saygıdeğerlik kültü insanların yaşamına kutlu bir düzen getirmiş ama bir yandan da şaşaalı bir ikiye bölünmüşlüğü kapı aralamıştı.

İnsanlar minik Kraliçelerini ne kadar sevse de bu saygıdeğerlikte belli bir yavanlık vardı, nitekim şimdi tebaayı saran keder ve afallamışlık duygusu, artık daha eğlenceli bir şeyler yaşanabileceği beklentisiyle gölgeleniyordu da. Yeni Kral zevküsefa düşkünüydü. Almanya'dan ziyade Fransa'yı severdi. Aktrislerle düşüp kalkardı. Ama zaten son on yıldır Victoria çağı kapanmaya yüz tutmuştu. Hızlı kızlar sigara içiyor, bisikletleriyle gezerken infial yaratan uzun şortlar giiyorlardı. Şehir merkezinde, ahlaki durumu şüphe götürür birtakım iş kadınları çalışır olmuştu. Hanımların ata yan oturarak binebileceği şekilde eyer yapan ustalar sipariş alamıyordu artık. Kalabalıklar, arsız oğlanlar ile düşük yosmaların ağzından edepsiz şarkılar dinlemek için müzikhollere akın ediyordu.

Annesinin hükümdarlığı boyunca devlet işlerinden uzak tutulmuş olan yeni Kral, kendinden öncekiler karşısında sabrını kaybedip yeni usulleri zorlamaya başladı. Böylece saraydaki herkesi küstürdü. Taç giyme töreninin organizasyonunu Saray'ın Başkâhyası Anglikan Lord'a değil, Katolik Norfolk Dükü'ne verdi. Lordların cüppe giyip giymeyeceği konusunda uzun ve sert tartışmalar oldu ve dört kez karar değiştirildi. Kral, serbest fikirleriyle kötü bir şöret yapmış olan Lord Carrington'ı şahsi temsilcisi olarak Fransa, İspanya ve Portekiz'e gönderdi. Karanlık bastırmadan High Wycombe'a kadar yürüyecek halde olmadığı için sokakta uyurken yakalanan şartlı tahliyeli bir adamın cezasını, hem de onu yargılayan divandaki yargıçlardan biri olduğu halde ödeyerek skandal yara-

tan Lord Carrington'ın ta kendisiydi bu. Para cezasının alternatifi, adamın hapiste birkaç ay daha yatması olacaktı ki Carrington böyle bir adaletle işi olmadığını söyleyerek divana istifasını sunmuştu bile.

Kral, emekliye ayrılmış olan Lord Wolsey'yi de tekrar göreve sürükleyerek yurtdışına göndermiş, yabancı hükümdarlara takdim etmek üzere kuşaklar ve madalyalar tutuşturmuştu eline. Üstelik bu hükümdarlar arasında İran Şahı da vardı ve böylece Hıristiyan Dizbağı Nişanı verilen ilk Müslüman oluyordu. Annesinin muazzam antika koleksiyonunu dağıtan Kral, sarayın borularını yeniletti ve içini de önemli olmaktan çok, ilginç adamlar ve hem ilginç hem de güzel kadınlarla doldurdu.

Eltham, Court Road adresinde oturan Mr. ve Mrs. Hamilton McCosh, 9 Ağustos 1902 günü, ta haziran ayından beri ertelemekte oldukları taç giyme partisini nihayet verdiler. Parti, bir tür akşam yemeği olarak planlanmıştı. Duvar kâğıdı satan birkaç firmadan ödünç aldıkları uzun marangoz tezgâhlarını güzel damasko kumaşlarla kapladılar. O gün için, fazlasıyla şişirilmiş fiyatlara yeter sayıda düz porselen tabakla gümüş çatal-bıçak da kiralamışlardı. Bahçede iki uzun masayı büfe olarak düzenleyen hizmetkârlar, çimenleri ve meyveligi boydan boya halılarla kaplayarak muazzam bir *déjeuner sur l'herbe* oluşturdular. İhtiyarlar veya eklem sorunları olanlar için evden sandalye taşındı. Mutfaktan tabaklar dolusu jambon ve dil, Fransız usulü zengin salatalar, Normandiya peynir çeşitleri ve muhteşem öbekler halinde taze Kent çilekleri ile Devon kreması getirildi. Çocuklar için limonata, büyükler içinse yüzeyinde nane yaprakları yüzen sürahilerde sert meyve kokteylleri vardı. Soğutulmuş şampanya, Mr. McCosh konuşmasını yaptıktan sonra Kral onuruna kadeh kaldırmak için tam zamanında çıkarılacaktı.

Servetin de nihayet rütbe kadar önem taşıyacağı bir çağın başlangıcıydı bu. Court Road, arka taraflarında geniş bahçeler olan kocaman müstakil evlerden oluşuyordu. Çoğunun iki bahçe kapısı

olur, bunlar yarım bir çember çizen ufak bir park yoluyla birbirine bağlanırdı ki arabalar manevra yapacağım diye didinip durmadan gelip gidebilsin. McCosh'ların evinin giriş ve çıkışında heybetli tuğla sütunlar vardı, üstlerine de Portland taşıyla THE GRAMPIANS⁵ yazısı işlenmişti. İkisi arasında, tam çocukların üstünden yürüyebileceği yükseklikte bir duvar uzanıyordu. Mr. McCosh duvarın hemen arkasına ufak bir ceviz ağacı dikmişti, çünkü sonbaharda yapraklarının aldığı sarı renk hoşuna gidiyordu ve cevizin, geleceğin kerestesi olduğuna inanıyordu. Kendisi öldükten uzun zaman sonra ağacın köklerinin sütunları da, duvarı da boylu boyunca devireceği, böylelikle yüzyılın sonunda bu evin esamisinin bile okunmayacağı olasılığı aklından geçmemiştir.

Evin içinde yüksek tavanlı geniş odalar, ufak şömineler vardı. Üst katın derme çatma döşenmiş odalarında hizmetkârlar için lavabolar bulunurdu, oysa onun altındaki katta yer alan tam teşekküllü banyoda sıcak suyun mutfağın yanındaki kazan dairesinden getirildiği, ayakları aslan pençesi şeklinde, dökme demirden bir küvet yer alıyordu. Bu kazan dairesinde kazancıyı ya odanın sıcaklığından içi geçmiş uyuklar ya da sigara sararken, bazen de yerinden kalkmış, kazana kürekle bir doz daha kömür atarken gördünüz çoğu vakit. Kır hayatının aylaklığıyla geçen yaşamında arada bir huzursuzluk yaratan tek şey, herhangi bir pompaya gerek olmadan, termosifon ilkesine göre çalışan sistemin arızalanması olurdu.

Court Road sakinlerinin hayattaki başarısı, genel olarak evlerinin saçak silmelerinin ne derece ince işlenmiş olduğuna bakarak ölçülebilirdi. Mr. McCosh zeki, sevimli, insancıl, hırslı, çalışkan bir adamdı ve kâra dönüşebilecek her şeyin hemen kokusunu alırdı. Nitekim THE GRAMPIANS'ın saçak silmesi, o güne dek Court Road'daki evlerde görülenlerin en zengin süslemeli, en büyük ve zarif olanıydı. Mr. McCosh'un başlıca zaafı, golfe bağımlılık de-

5 Mr. McCosh'un memleketi olan İskoçya'da bulunan bir dağ silsilesi.—çn

recesinde düşkün olmasıydı ki bunu da kâra dönüştürmeyi başarmıştı. Londra'daki bürosunda olması gereken saatlerde sık sık Blackheath'te golf oynarken görülürdü.

Giriştiği spekülasyonların bir dezavantajı, muhteşem bir zenginlikten rezilce bir yokluk durumuna göz açıp kapayıncaya kadar geçebilecek oluşuydu. Böyle durumlarda servetini yeniden toparlayana kadar faturaları ödemekten kaçınmaya alışmıştı. Hep yaptığı şeydi bu, ama yerel esnaf açısından pek de hoş olmuyordu tabii, onunla alışveriş yapmak ne zaman akıllıca olur ne zaman olmaz, asla bilemiyorlardı. Tek tesellileri, borcunun faizini titizlikle hesaplaması ve daima son kuruşuna kadar ödemesiydi.

9 Ağustos 1902'de Mr. Hamilton McCosh'ta bol para vardı, yağmur yağma olasılığı yoktu ve McCosh kendi cömertliğinden duyduğu hazza boğulmuş durumdaydı.

Mr. McCosh'un yanı başında sık sık hizmetkârlara talimat vermek için gidip gelen karısı duruyordu. Mrs. McCosh gençliğinde güzelliğiyle dillere destan olmuştu ve zarafetini yaşlılığında da koruyacaktı. Kocasından yedi yaş büyüktü ve geç evlenmesinin sebebi, önceden bir beyzadeyle uzun süre nişanlı kalmış olmasıydı. Sonradan ortaya çıktığına göre adamın New York'ta tımarhaneye kapatılmış bir karısı vardı zaten. Bu rezaletin ayyuka çıkması ve gazetelere kadar düşmesiyle yaşadığı aşağılanmadan kurtulmak Mrs. McCosh'un yıllarını almış ve kadın kabuğuna çekilmişti, ta ki yiğit ve engel tanımaz Hamilton McCosh onu oradan çekip çıkarana dek. Mrs. McCosh, hamileyken yorulmak bilmeden tenis oynamasıyla epey bir dedikoduya sebep vermiş ve kadınların erkeklerle eşit oy hakkına sahip olması yolundaki inançlarını sakınmadan dile getirmesiyle adı kötüye çıkmıştı. "Cinsiyetler Savaşı" diye anılan bu mücadelenin neferlerinden biriydi o. Ancak kocasına sorarsanız, oy hakkını sırf Muhafazakârlar'a oy verebilmek için istiyordu. Yakın zamanda bir de bisiklete binme sevdası çıkaran Mrs. McCosh'un bacakları, Hayling Adası'ndaki turda bir tekerin fırlayıvermesiyle oluşan berelerle doluydu hâlâ.

Mrs. McCosh'un büyük zaafı ise kraliyet ailesiydi. Onların her yaptığını merakla izlerdi ve sırf Saray Bülteni'ni okuyabilmek için *The Times*'a abone olmuştu. Taç giyme partisi de onun fikriydi, hem de ülke halkının büyük bölümü bir ay öncesinde zaten ziyafete doymuş olduğu halde. Kral, Londra yoksullarına 30.000 sterlin bağışlamış, böylece 456.000 kişi onun cebinden yiyip içmişti. Kral, ameliyatlı yatmakta olduğundan bizzat katılamadığı için tek tek her Belediye Başkanı Lord'a üzüntülerini iletmiş, Galler Prensi ile Prensese bu ziyafetlerden yirmi kadarına arka arkaya katılarak onun yokluğunu hissettirmemeye çalışmışlardı. Her şey harikula-de bir yeni başlangıca işaret ediyordu.

Mrs. McCosh taç giyme partisini dört gözle beklese de sonuna kadar dayanıp dayanamayacağını kendi de bilmiyordu, çünkü hâlâ Kraliçe için yoğun bir matem içindeydi ve siyah giymeyi daha o gün bırakmıştı. Yeni Kral'ı onaylayıp onaylamadığından da emin değildi, ne de olsa adamın yarış atları vardı ve eski Kraliçe'nin hizmetlilerinden birçoğuna yol vermişti.

"Majesteleri'nin tamamen iyileşmiş olduğunu umuyorum," dedi kocasına, belli belirsiz bir samimiyetsizlikle.

"Neydi sahi rahatsızlığı?" diye sordu kocası.

"Peritifilit."

"Kulağa korkunç geliyor. Neymiş ki bu?"

"Hayatım, kaç kere anlattım ya. Apandisin asılı olduğu şeyin enfeksiyon kapmasıymış. Neyse, iyileştiğini söylüyorlar zaten, ama Devlet Kılıcı'nı altara taşıyamayacakmış. Umarım yığılıp kalivermez orada."

"İskoç Kralları yığılıp kalmaz," oldu Mr. McCosh'un cevabı. "Savaş meydanında kahramanca can verir veya uykuda hançerlenirler."

"Şekerim, sevgili yeni Kraliçemiz Alexandra'nın Lady Macbeth gibi biri olduğunu ima etmiyorsundur umarım? Hem zaten Danimarkalı o."

“Ozanların Ozanı’na inanacak olursak, Danimarkalı hükümdarlar kardeşlerini ve yeğenlerini öldürür. Kadınlar vicdandan nasiplenmemiş tuhaf yaratıklardır. Kraliçeler de kadın olur. Üstelik Danimarka Kraliçesi, kocasının kardeşiyle evlenmişti, kocasını da bu kardeş öldürmüştü zaten. Sefil bir güruh bu Danimarkalı kraliçeler.”

“Provokasyonu bırak hayatım. Dua et ki ben alışığım senin mizahına. Buna mizah denebilirse tabii. *Hamlet*’in hayal ürünü olduğu şüphe götürmez, sen de gayet iyi biliyorsun. Orada olabilmeyi nasıl isterdim! Taç giyme töreninde yani... O tüylerle kaplanmış haliyle Lord Kitchener’ı görmeyi nasıl da isterdim, Sir Alfred Gaselee’yi de. Ve tabii yeni Başbakan’ı.”

“Evet şekerim, hava konusunda olağanüstü şanslıyız. Bundan güzel bir gün bulamazdık. Ve Eltham aristokrasisini ağırlıyoruz bir de. Sahi, esnaf ve zanaatkârlar için masa ayırdık mı?”

“Elbette. Şurada, meyvelüğün kenarında olacaklar.”

“Ah, kuru tuzun çok uzağındalar.”

Kocasının mizahını anlamazlıktan gelen Mrs. McCosh –işte Britanyalılar esprileri böyle berbat eder– “Her masanın kendi tuzluğu ve biberliği var,” diye yanıtladı. “Ben gidip bir bakayım, Dadı çocukları hazırlamış mı?”

“İşte Madam Pitt ve küçük oğulları,” dedi Mr. McCosh. “Gidip onları karşılayayım, sen de kızları dürtüver biraz hayatım.”

Grampians’ı sol taraftaki komşusundan ayıran duvarda, neden yapıldığı unutulmuş, mavi bir kapı vardı. Eski bir kapıydı, üst ve alt kısımları çürümeye yüz tutmuştu. Paslı menteşeleri gıcırdayıp dursa da işe yarıyordu hâlâ ve iki ailenin çocukları da bu kapıyı kullandıkları için kimse ilişmiyordu.

Mavi kapının öteki tarafında Pendennis ailesi otururdu. Kısa bir süre önce Baltimore’dan gelip yerleşmişlerdi buraya ve birer yıl arayla doğmuş üç küçük oğulları Sidney, Albert ve Ashbridge’in her biri bir büyüğünden 15 santim kadar kısaydı. Bu yüzden ki-

mileri zigon sehpaye benzetiyordu onları. Bu çocuklar, her sabah kahvaltı için alt kata indiklerinde babalarının elini sıkar ve ona “Efendim,” diye hitap ederlerdi.

McCosh ailesinin dört kızı vardı: Mavi gözlü Rosie’nin uzun gür saçları kestane rengi, soluk teni çillerle bezeliydi; uzun boylu, atletik Christabel ise bir İngiliz gülü olarak yetişmekteydi. Sonra Ottilie vardı: Yuvarlak, solgun yüzü ve koyu renkli şirin kâhkül-lerin altından yusuvarlak bakan güzel kara gözleriyle İngilizlerin geleneksel armut şeklini alacağı şimdiden belliydi. Son olarak da, zaptedilmesi mümkün olmayan kıvrır kıvrır saçlarıyla ufak tefek, incecik ve sarsak Sophie, mizahı da, konuşma tarzı da bir acayip-ti onun. Babası onun dünyayı tepetaklak gördüğünü söylemekten hoşlanır, bunun fayda getireceğini öne sürerdi. Bu kızların, zor bir insan olan annelerini bütün kalpleriyle sevdiklerini söylemek ne kadar doğru olursa, kalender babalarına taptıklarını söylemek de o kadar yerinde olacaktı.

Diğer taraftaki bahçe duvarında mavi bir kapı yoktu, o bahçe-de oynayan iki oğlan da duvarı tırmanıp aşağı atlayarak gelirlerdi. Gül tarhında bir bölge basıla basıla sertleşip düzleşmişti bu yüz-den. Duvarın yüksekliği iki metre kadardı ve Archie Pitt ile küçük kardeşi Daniel’in büyüyünce bir çift gözükara serüvenci olacağı şimdiden belliydi.

O gün, tam da herkes ellerinde dil dolu tabakları ve bardakla-rıyla halılarla koltuklara yerleşmekteyken, on dördündeki Archie, üstünde en güzel giysileriyle duvarın üstünde beliriverdi, bir Hi-malaya keçisinin özgüveniyle elleri belinde dikiliyordu.

“Archie, ne yaptığını sanıyorsun orada?” diye çıkıştı Mrs. McCosh.

“Bir gösteri hazırladık,” dedi çocuk, “Kral onuruna.”

Mrs. McCosh, bir ölçüde yatışmış bir sesle, “Kral onuruna mı?” diye tekrarladi. “Pekâlâ, çok iyi bir iş yapmışsınızdır, eminim bundan.”

“Minderlerden birkaçını oraya koyabilir miyiz, yolun öbür tarafına?” diye sordu Archie. Sesinde, bir ergende pek rastlanmayacak cinsten bir otorite vardı, nitekim hemen onun altında duvar dibine yerleşmiş olanlar halıların üstünü boşaltıp minderleri talimat doğrultusunda düzenlediler. Uysalca uygulamaya koydukları varsayımlarına göre Archie, üzerine atlayacağı yumuşak bir şeye gerek duyuyordu.

“Aslında bir çocukta böyle şeylere müsamaha göstermemek lazım,” dedi Mrs. McCosh.

Kocası, “Hiç mi cezbetmedi seni?” diye karşılık verdi. “Söylemek zorundayım ki bir çocukta böylesine bir özgüveni ben hayranlıkla karşılıyorum, ya sen? Hem zaten ne olacağını biliyorum, çocuklara izin verdim bile. Bir kahramanlık gösterisiyle başlayacağız.”

Archie’nin ana babası da aynı ölçüde iyimserlik doluydu. Aşağıda kol kola dikilmiş, gururla sırtıyıyorlardı. Archie’nin annesi tam bir Fransızdı ama Protestandı şüphesiz, vakti geçmiş bir Huguenot gibi, kendisine daima Madam Pitt denmesinde de ısrarlıydı. Şimdi boştaki eliyle bir şemsiyeyi döndürüp duruyordu. Zamanında Kraliyet Yatı *Victoria and Albert*’ta hizmet vermiş olan Kaptan Pitt ise bu büyük gün için bahriyeli üniformasını giymişti ve sırmaları lacivert kumaşın üstünde güneşin ışığı vurdukça pırıl pırıl parlıyordu. Madam Pitt, “*Chou-chou*,” dedi, “bunun sonu gözyaşları olmaz umarım.”

“*Maman*, deliler gibi prova yaptık. Daniel bir milyon kez tekrarladı. Hem de kendi fikriydi bu.”

“Olabilecek en kötü şey, birinin boynunu kırmasıdır,” dedi Kaptan.

“*Oh, chéri, tais-toi*. Sus, böyle şeyler söyleme. Şeytanın aklını çelme.”

“Öyleyse bilek burkulmasında anlaşıalım.”

“*Chéri! Arrêtes! Kes artık!*”

“Herkes hazır mı?” diye seslendi Archie. “Haydi millet, buraya bakın!”

Yavaş yavaş bir sessizlik çöktü, hatta hizmetkârlar bile koşuşturmayı bıraktı. Mr. McCosh öne çıktı.

“Dostlarıma ve aslına bakarsanız bir iki ölümcül düşmanıma da, Grampians’a hoşgeldiniz diyorum. Yeni bir devrin başlangıcını kutlamak üzere burada toplandık, sanıyorum. Majesteleri... Nasıl desem... Sevgili annesinin tahta çıktığı yaştan biraz daha büyük... Ama Rabbin inayetiyle uzun bir ömür sürmesini ve önümüzdeki pek çok mutlu yıl boyunca hükümdar olarak başımızdan eksik olmamasını dilerim. Rahmetli Kraliçe’nin saltanatında iyi bir hayat sürdürdük, her geçen yıl daha da iyiye giden bir hayat, nitekim bugünden geriye baktığımızda başlı başına bir çağ olan bu döneme onun adı verilmiştir; ama artık yeni bir saltanat başladı ve artık Edward Dönemi’nde bulunduğumuzu düşünür olduk bile, öyle değil mi? Daha önce ne vakit böyle mutlu olmuştu milletimiz? Bana sorarsanız, kraliyetin geri geldiği Restorasyon devrinde diyeceğim. O zaman, Kral İkinci Charles ile birlikte neşe dolu bir hükümdar geçmişti başımıza ve şimdi de en az onun kadar neşeli bir başka hükümdarımız var. Daha nice yıllar böyle kalmasını diliyorum! Ve biz de neşemizi kaybetmeyelim. Umudumuz, her ırkın umudu gençlerine bağlanmıştır, değil mi? İşte bugün de kutlamalarımıza iki genç komşumuzun, Archie ve Daniel Pitt’in gerçekleştirdiği harikulade bir cesaret gösterisiyle başlıyoruz. Günlerdir prova yapıyorlardı! Şimdi sessiz olmanızı ve dikkatinizi Archie ve Daniel Pitt’e vermenizi istirham ediyorum!”

Küçük bir alkış koptu, duvarın üstünde duran Archie hafifçe eğilerek selam verdi ve annesi, kolunu Kaptan’ın koluna daha da sıkı kenetledi. “Muhteşem olacak,” diyerek gururla karısına güvence verdi adam. “Oğlanlar korku nedir bilmiyor.”

Bunu bir sessizlik izledi ve Archie, dizlerini bükerek hazır duruşuna geçti. Sol elini kaldırıp serbest bıraktı, birkaç saniye

sonra yanında bir oğlan belirdi, bir sırtığın tepesini sıkı sıkı tutmuş ve derken başının üstünde uçan küçük bir oğlan. Duvarın üstünden süzülürken sırtığı bıraktığı anda Archie de aşağı çöküp kollarını baldırları etrafında kenetleyerek vücudunu havaya savurdu. Kusursuz bir perendeyle iki ayağı üstünde minderlere konarken, gösteriye daha çok havadan katılmış olan kardeşi de hemen yanına iniş yaptı. Archie kolunu kardeşinin boynuna doladı, suratlarında kocaman birer gülümsemeyle eğilerek birlikte selam verdiler.

İzleyiciler hep bir ağızdan soluklarını koyverdi, bunu afallamış bir sessizlik izledi, şimdi davetliler bu olağanüstü gösterideki ustalığı ve cesareti sindirmeye çalışıyordu. Aslında çoğu epey bir dehşete düşmüş durumdaydı. Ama Archie ile Daniel öyle gurur dolu bir memnuniyet içindeydiler ki onların zafer sarhoşluğunu paylaşmamak imkânsızdı. Konuklar onlara yaklaşıp ellerini sıkıtlar, başlarını okşadılar ve Kaptan her birinin eline bir altın lira tutuşturarak, “Aferin çocuklar!” dedi. “Aferin! Lokomotif gibisiniz! Adeta birer lokomotif gibi!”

Mrs. McCosh, “Nasıl bir akrobasi ikilisiymiş bunlar böyle!” dedi Madam Pitt’e. “Ama bunu yapmalarına nasıl olup da izin verdiğinizi aklım almıyor doğrusu.”

“Bahçede böyle bir şeyler yaptıklarını görmüştüm,” diye yanıtladı Madam Pitt. “Tamamen benim fikrimdi. Kaptan da dedi ki, ‘Hepsi senin kafanda, *chérie*’, oysa şimdi her şey *très bien*, hem görüyorsunuz kafamda da boneden başka bir şey yok. Ama herhalde bir daha yapmalarına izin vermem. Kalp dayanmaz buna.”

“Ya öteki iki oğlunuz nasıl? Hâlâ Güney Afrika’dalar mı?”

“Hâlâ Güney Afrika’dalar. Haftalardır haber almadım. Dua ediyorum. Dua ediyorum, hepsi bu. *Que Dieu les sauve*, yani Tanrı onları korusun diye”

Çocuklar, yetişkinlerinkine paralel kendi eğlencelerini yapmaktaydı. Daniel ile Archie günün kahramanlarıydı, o yüzden de

dünyayı umursamayan birer yiğit şövalye havasında dolaşıyorlardı. Ottilie, “Bence olağanüstü cesurcaydı,” dedi Archie’ye.

Oysa Archie, Rosie’yi etkilemiş olmayı umuyordu. Bir işaret yakalama umuduyla dikkatle onu izliyordu ama kızın mavi kapının öbür tarafındaki yeni Amerikalı oğlanlardan biri dışında kimseyle ilgilenmediğini görüp canı sıkıldı. Bu oğlan, Rosie’den bir yaş büyük olan Ashbridge Pendennis’ti ve gülbüz, güçlü bir sporcu vücudu geliştireceğine dair ilk işaretleri vermeye başlamıştı. Saçları çok açık renkte, gözleri Manş’ın kış günlerinde büründüğü tondaydı. “Bayağı iyiydi,” dedi Daniel’a ki Daniel da Rosie’den azıcık bir hayranlık görmeyi ummaktaydı doğrusu. “Ben yapamazdım, gerçekten, yapabileceğimi sanmıyorum.” Ashbridge, o kelimeyi ‘bayaa’ diye telaffuz etmişti ve Rosie bunu çok çekici buluyordu.

“Ama sen çok güçlüsün,” dedi Rosie. “Zıpzıp’ı bile kaldırabiliyorsun.”

Daniel, “Sahi, Zıpzıp nerede?” diye sordu. Daniel ince yapılıydı, ışıltılar saçan siyah saçları ve parlak gün ışığında iyiden iyiye tedirgin edici görünen mavi gözleri vardı. Günün birinde uzun boylu bir adam olup çıkacağı belliydi.

“İçeri kapattık,” dedi Rosie. “Etrafta bir sürü insan olunca çok gürültü yapıyor.”

Rosie, diğerlerinin çekip gideceğini umuyordu, Ashbridge ile yalnız kalmak istiyordu çünkü, ama Archie ile Daniel yamacından ayrılmadılar bir türlü, Ottilie de Archie’nin yamacından ayrılmıyordu.

Daniel’a, “Annemle babama sorsana, belki birazcık çıkarmana izin verirler,” dedi Rosie ve çok geçmeden isteğinin yerine getirildiğini gördü. Ashbridge, elini şortunun cebine sokup bir şey çıkardı. “Bak,” dedi.

“Nedir o?”

“Kimseye gösterme,” dedi, cebinden çıkardığı şeyi kızın eline tutuşturarak.

Rosie avcuna baktı. Küçük bir şeydi, pirinçten yapılmıştı. “Bir perde halkası!”

Ashbridge kıpkırmızı oldu. “Büyüdüğümüzde gerçeğini vereceğim sana. Şimdi ancak iki buçuk şilinin var. Bunu saklarsan, nişanlandık demektir.”

“Ama ben daha 12 yaşındayım,” dedi Rosie.

“E gün gelecek artık o yaşta olmayacaksın. Önce ben büyüyeceğim tabii. Saklayacak mısın?”

Rosie, oğlanın içtenlik dolu gözlerine baktı, endişe ve reddedilme korkusuyla kıpır kıpırdı gözleri. Çocuğun büyük bir cesaret gösterdiğini gördü ve etkilendi bundan. Ashbridge, “Geldiğimden beri...” dedi, “Amerika’dan yani... Pek hoşlanmadım buradan. İlk başta... Ama senin sayende her şey yoluna girdi Rosie, gerçekten.”

Rosie, “Saklayacağım,” dedi.

“Yanağından öpebilir miyim?”

“Şimdi olmaz.”

“Daha sonra?”

Rosie ağırbaşlı bir edayla başını salladı. “Daha sonra. Sadece yanaktan.”

Ashbridge minnetle baktı ona ve “Yan perendemi görmek ister misin?” diye sordu. “Hiç durmadan arka arkaya beş tane atabiliyorum.”

“Nişanlandım ben,” diye düşündü Rosie kendi kendine. “Ben nişanlandım.” Daha şimdiden, on yaşlarında Ashbridge ile nişanlı olmak, nasıl harika bir duygu. “Defalarca gördüm perendeni,” dedi. “Ama benim için yine perende atmak istiyorsan izlerim,” diye ekledi sonra.

Büyükler açısından parti büyük bir sükse yapmıştı. Akşam yediye doğru yiyecek içecek bitmeye yüz tutunca hayır duasının vakti gelmişti artık. Bölge papazının hayır duası olmadan ne anlamı olacaktı ki böyle bir toplantının?

Mr. McCosh gidip, her zaman etrafını saran geçkin kızlarla dullardan oluşma çalçene kalabalıktan kurtardı papazı ve çimenliğe hâkim bir yerde durabilsin diye limonluğun kapısına varan merdivenin tepesine çıkardı. Papaz, hakkı olan tevazu, ruhani letafet ve yerel şöhretten kendisine bol bol bahşedildiğine inanan bir adamın olanca alçakgönüllülüğüyle gülümsüyordu. Hayır duası okurken yapılan klasik hareketle sağ elini kaldırıp terennüme başladı:

“Ey Rab, Göklerdeki Babamız, Yüceler Yücesi, Krallar Kralı, Kudretliler Kudretlisi, Hükümdarlara Hükmeden, yeryüzünün bütün sakinlerini tahtından gözleyen. Hakkaniyetten şaşmaz Hükümdarımız Kral Edward’dan inayetini esirgememeni niyaz ediyoruz Senden, ona Kutsal Ruh’un bütün mağfiretini ihsan eyleyesin ki daima senin iradene boyun eğsin, yolu daima senin yolun olsun. Cennetinin bereketiyle donat onu; sağlık ve servet içinde uzun bir ömür bahşet kendisine; bütün düşmanlarını yenip alt edecek kuvvet ihsan eyle; ve nihayet bu hayatı sona erince, Kurtarıcımız İsa Mesih vasıtasıyla onu cennetinde ebedi sevince ve saadete erdir.”

Davetliler huşu içinde topluca “Amin” diye mırıldanmaya başlamıştı ki kızılca kıyamet koptu.

Daniel sezdirmeden içeri girmiş, yemek salonu kapısının ardından gelen sızlanmalarla havlamaları takip ederek Zıpzıp’ı bulmuştu. Salonun kapısını açmasıyla da köpeğin ok gibi fırlayarak bahçede sürmekte olan partiye dalması bir oldu.

Zıpzıp iri, gürbüz yapılı, aşağı yukarı Labrador büyüklüğünde kahverengi bir köpekti. Bir buçuk yaşındaydı; tüyleri pırıl pırıl, kasları güçlüydü ve adının hakkını veriyordu. Çimenlerin üstünde, görüldüğü kadarıyla dikey olarak zıp zıp zıplıyor, vücudunun arka kısmını aralıksız sallayarak, yüzüne kadar uzanabildiği herkesi yalamaya çalışıyordu. Mr. McCosh boş yere peşinden koşturup zaptetmeye uğraştı. Zıpzıp, bir insandan diğerine telaş içinde

koşturup dururken hanımefendiler, pençeleri göğüslerini ve hassas kumaşlardan yapılmış elbiselerini taradıkça çığlıklar atıyor, beyefendiler onu uzaklaştırmak için bastonlarını nafile savuruyorlardı.

Mrs. McCosh, şemsiyesini katlayıp sert bir şekilde köpeğin burnuna vururken "Otur oğlum!" diye haykırdıysa da hiçbir işe yaramadı. Sonunda Kaptan Pitt köpeği yakalamayı başardı ve hizmetkârlardan biri tasma getirmesi için içeriye yollandı. Zıpzip sürüklene sürüklene eve götürülürken yol boyunca yorulmak bilmeksizin zıplamayı ve mızırdanmayı sürdürdü.

Partiyi sona erdirmek için iyi bir fırsattı, nitekim yüzleri o şahane ikinci güneşinden kızarmış olan konuklar veda etmeye başladılar. Sözü edilecek ve hatırlanacak pek çok şey olmuştu. Archie, Daniel ve Ash ile köpek unutulmaz bir gün haline getirmişti bunu.

Sarayda ise Kral, ayaklarını uzatmış puro içiyordu. Zavallı ihtiyar Başpiskopos'un St. Edward Şapeli'ne çekilmek zorunda kalması ve Kral'a bağlılığını sunduktan sonra bir türlü ayağa kalkamaması sayılmazsa, her şey gayet iyi gitmişti. Kral, gerçek anlamdaki ilk Edward Dönemi Başpiskoposu'nun kim olacağını düşünmeye başladı.

Bir hüznün çöktü üstüne. Galler Prensi olarak muhteşem bir hayat sürmüştü, uzun bir zincir oluşturan partiler, av seferleri, tiyatrolar, at yarışları, aktrisler, metresler. Hepsi bitmişti artık ve sorumluluk, ağustos sonundaki fırtına bulutları gibi üzerine çöküyordu. Kimseye sezdirmese de monarşinin sonunun gelmekte olduğuna bir süredir ikna olmuştu ama görevinin bilincindeydi o; melankolisini kendine saklayacaktı.

2

Edward Dönemi

On iki yıl geçti, Mr. ve Mrs. McCosh'un taç giyme partisine katılmış olanlar, altın yıllar olarak hatırlayacaktı o dönemi. Bir yaz diğerini izliyordu ve sanki hep bir öncekinden daha sıcak, daha görkemli oluyor gibiydiler. Güller, tarhların çamurunda büyüyüp serpildi, elmalar gitgide daha sulu, daha cömert oldu ve eşek arıları için reçelle biradan yapılmış kapanlar koyuldu dallara. Court Road'da her yaz akşamı tenis toplarının tıptıptı ve içi boş kroket sopalarının tıntını duyulurdu. Sokaklardaysa paçavralar içindeki yoksul çocukları Mottingham'dan gelip saklambaç, beş taş, ebelemece ve kukalı saklambaç gibi oyunlar oynardı. Bazen mutfak kapılarına vurup su içmek isterlerdi, çok geçmeden de hangi hizmetçi kızların onlara şerbet ve zencefilli kurabiye verecek kadar cömert olduğunu öğren-diler. Bahçıvanlar, ellerinde kovalarıyla evlerden çıkar, güller için topladıkları at tersleriyle dönerlerdi. Çingene kadınlar sokakta ha-nımefendileri durdurup uğurlu beyaz funda çiçeği satmaya çalışı-yor, satın almazlarsa uğursuzluğun yakalarını bırakmayacağını ima etmekten de geri durmuyorlardı. Çörek satıcısı, seyyar zerzevatçı, eskici, sütçü, kediler için manca satan adam, uzun bacaklı kocaman köpeklerin çektiği balık arabaları hemen her gün uğrardı. Esnafın her biri kendine göre bağırıp çağırırdı. Sadece birer düdük ve copla donatılmış olan polisler, herkesin ezbere bildiği güzergâhlarını izle-yerek çiftler çiftler devriye gezerdi. Kışın ateşlerden, fabrikalardan ve eğlence olsun diye yakılan yapraklardan yükselen duman sarı bir sis

oluşturur, astım hastalarının soluğunu kesip önü alınmaz bir dalga gibi sokağı kaplardı. Bir kez bu sisin içinde kaldınız mı elinizin uza-nabildiği yerden ötesini göremez olurdunuz. İnsanlar el yordamıyla en yakın kapıyı bulup tıklatır, sisten korunsun diye içeri alınırlardı. Akşam bastırırken, bir de şafak vakti lambacılar gelirdi, kar yağarken gaz lambalarının ışığı kaldırımlara düşüp ısıllı parlayarak oynar dururdu.

Burjuvalara ve sonradan görme tüccarlara ait kocaman evlerde sosyal sınıfları bir arada tutan veya uçurumların üstüne köprüler kuranlarsa hizmetkârlardı. İşverenleri kadar burnu havada ve kuralcıydı onlar da, aileler içinde aileler oluşturlardı, her birinin kendi entrikaları, şerefleri ve utançları, muhteşem gönül serüvenleri, nefretleri ve sadakatleri olan aileler. Her evin kendi kuralları vardı. Bazılarında hizmetkârlara neredeyse köle gibi davranılırdı ama Grampians gibi bazı yerlerde ailenin daha geniş sosyal hayatının doğal bir parçasını oluşturlardı. Tek evrensel gerçek vardı ki her aile, aşçısını kaybetmekten ölesiye korkardı. Hanımlar aşçılarından küstürmekten veya evlerine ziyafete gelen vicdansız konuklara kaptırmaktan daima çekinirlerdi.

Ancak Court Road'da bile gonca güllere kurt dadandığı oluyordu işte. Taç giyme partisinin üzerinden daha pek zaman geçmemişti ki yakışıklı Kaptan Pitt, New Forest diye bilinen ormandaki bir açıklıkta girdiği düelloda öldürüldü. Herhalde bu, Britanya topraklarında resmi olarak yapılan son düelloydu. Rakibinin kim olduğu hiçbir zaman ortaya çıkmadı. Tabancası ateşlenmişti ama alnında kurşunun girdiği yerde hiç barut yanığı yoktu, gerçi kurşun kendi tabancasından çıkmamıştı zaten. İnsanların bu konuda öğrenip öğreneceği şey bu kadardı işte. Cesedini, atının biri, mavi sümbüllerle kaplı bir alanda kolu bacağı savrulmuş yatar halde bulmuştu, su kıyısından uzakta değildi ceset, kötü kokular saçan rehinci bir bankanın bulunduğu yerden de. Karısının gençlik yaşta dul kalmış olması ve çocukları, kaptan için düzenlenen

askeri töreni daha da dokunaklı kılmıştı. Kraliyet Yatı'nda görevli denizciler, mezarında saygı atışı yaptılar. Kaptanın ölümü, ölenin ardından yas tutan ama bir yandan da ölüm bir şeref meselesine bağlı olduğu için gurur duyan kişilerde gördüğünüz o belirsizlik dolu kederi bıraktı geride.

Birkaç ay geçmişti iki büyük oğlu Güney Afrika'daki savaşta öldü: Theodore bir pusuda, Jean-Pierre ise kara hummadan. Archie ile Daniel onları hep kendilerini havalara savurup minderlerle dolu bir divanın güvenli kucağına fırlatıveren şen şakrak birer dev olarak hatırlayacaktı. Üç takım madalyanın mirasçısı olan Madam Pitt kederden çökmüştü ama inatçıydı, kalan oğulları Archie ile Daniel'ı alıp Fransa'ya dönmeme yönünde karar verdi. Koşulları önemli ölçüde değişmişti tabii. Sussex'te ufak bir kır evine taşındı ve iki yakasını bir araya getirmek için hem yöre okullarında hem özel dersler vererek Fransızca öğretmenliğine başladı. Yıllarca uğraştıktan sonra nihayet İngilizcedeki "th" sesini çıkarmayı da öğrenmişti, yalnız çok telaşlı veya heyecanlı anlarında "z"ye dönüyordu yine.

Archie çoktan Westminster Okulu'nu bırakmıştı ve Daniel da vaktinden önce ayrılmak zorunda kaldı. Ağabeyinin peşinden dosdoğru Rattray'in Sihleri⁶ diye bilinen birliğe katılarak Hindistan'a gidecekti. Madam Pitt, South Downs tepelerinin eteğinde, kendi küçük cennet köşesinde bir başına yaşıyordu artık. Court Road'da ise Rosie ile kardeşleri, duvarın o kesimini her gördüklerinde Daniel'ın Taç Giyme partisinde nasıl oradan uçtuğunu hatırlar, Daniel ile Archie'nin şimdi nerelerde olduğunu merak eder, özlemlerdi onları. Öteki tarafta Pendennis ailesinin oğulları kalmıştı ve çocukların yaşantısı, mavi kapıyla birbirine bağlanarak ayrılmaz biçimde iç içe geçmiş durumdaydı hâlâ. Rosie ile Ashbridge'in büyüyünce evleneceğini kendileri kadar herkes de biliyordu.

6 Britanya Hindistan Ordusu'na bağlı piyade alayı. 1856'da Yüzbaşı Thomas Rattray tarafından ağırlıkla Sih ve Müslümanlardan kuruldu. Birinci Dünya Savaşı'nda Irak ve civarındaki topraklarda çarpıştılar.—çn

Neresinden bakarsanız bakın, yeni Kral hayatta güzel olan her şeyi tasasızca sevmeyi aşılamişti insanlara. Halk, Kral çoğu zaman orada bulunduğu için at yarışlarına akın ediyordu ve 1909'da Kral'ın atı Minoru, Derby'yi kazanınca bütün ulus sevinçle coşmuştu. Bu neşeli hükümdar ne kadar nüktedan, popüler ve hin de olsa, özel yaşamında derin karamsarlık nöbetlerine kapılmaktaydı. Barış getiren biriydi ama her baktığı yerde bir çözülme ve kaos potansiyeli görüyordu. Tahttan çekilmeyi düşünüyor, monarşinin kendi torunu tahta çıkacak kadar dayanmayacağına olan inancı gittikçe güçleniyordu. Güney Afrika'daki savaşın yarattığı diplomatik hasarı onararak şahsi çabalarıyla Fransa'yla Dostluk Antlaşması yapmayı başarmıştı ama Almanya'daki yeğeni "Yücelerin Yücesi" ve de "Atlantik Amirali"nin Neronvari saçmalıklarını sineye çekmek imkânsızdı.

Fransa ile Rusya arasında sıkışıp kalan ve her ikisinden de ödü kopan Kayzer, Fransa'yı dev bir yumrukla yere serip sonra Rusya'ya yönelmeye ve onu da ezip geçmeye uzun zaman önce karar vermişti bile. Fransa'yla başa çıkmanın en kolay yolu, iki tarafsız ülke, yani Lüksemburg ile Belçika üzerinden işgaldi. Britanya'nın, yaptığı antlaşmanın yükümlülüklerini yerine getirerek Belçika'nın yardımına koşmayacağına inanmıştı. Ne de olsa bir kâğıt parçasından ibaretti bu antlaşma, hem annesi de Kral Edward'ın en sevdiği ablasıydı. Bu planları bilen Almanlar, 'Der Tag' onuruna kadeh kaldırmaya başlamıştı bile. Sonraları General von Moltke, savaş planlarının ancak düşmanla burun buruna gelinceye kadar geçerli olduğunu söyleyecekti.

Kral Edward'ın bu kısa ve güzel saltanatı, 1910 Mayıs'ının altıncı günü sona erdi. Bronşit yüzünden mecali kalmamıştı ama hastalığını hızlandıran puroları son gününe kadar içmeye devam etti Kral. Galler Prensi'nden, atı Witch of the Air'in Kempton'daki yarışı kazandığını öğrenmişti. "Çok sevindim," dedi ve hizmetkârları onu yatırdılar. "Pes etmeyeceğim," dedi. "Mücadele edeceğim."

Ama komaya girdi ve gece yarısına doğru öldü. Böylece, babasının öngörmüş olduklarıyla uğraşmak Kral George'a kalmış oluyordu; bir de Rosie'ye, Christabel'e, Ottilie, Sophie, Sidney, Albert, Archie, Daniel ve Ashbridge'e.

3

Rosie Hatırlıyor

Gözlerimiz birbirini bulduğu anda sevdim ben Ash'i ve tamamen karşılıklıydı bu, daha çocuk yaşta olsak da. Tanıştığımızda Amerika'dan yeni gelmişti ve İngiltere'de olmaktan hiç memnun değildi. Sonradan burayı çok katı ve köhne bulduğunu söyleyecekti bana ama eminim ki Amerika'ya geri dönebilseydi, orayı da çok çiğ ve oturmamış bulur, beğenmezdi artık.

Ash'in adı Ashbridge'di aslında, Baltimore'luymuştu. Yumuşak, tatlı bir Amerikan aksanı vardı, sesli harflerden sonra gelen 'r'leri bastırarak söylerler ya hani. Hiç kaybolmadı aksanı, yanılıp da onu İngiliz sanmanız mümkün değildi. Ailesi evimizin öbür tarafında oturuyordu ve Ash de oralarda gezinip duran, çamurdan pastalar yapan, saklambaç, yakartop, ebelemece ve kukalı saklambaç oynayan çocuk kalabalığının bir parçasıydı. Annelerimiz ki-bar denecek hanımlardandı ama biz çocuklar, evden dışarı çıktık mı kuduruverirdik. Duvarlarla çevrili bahçelerimizde oradan oraya zıplar, birbirimizle boğuşurken mürebbiyelerimizle dadılarımız da limonlukta çaylarını yudumlayarak dedikodu ederdi. Mayıs oldu mu Beeson'dan adamlar gelip limonluğun camlarını çıkarırdı. Luftwaffe⁷ ve parasızlık sayesinde artık temelli ortadan kalktılar gerçi. Biraz daha büyüyünce, asla sonu gelmeyen çiftler ve tekler kombinasyonları halinde çimenlerde tenis oynar olduk. Amerikan turnuvaları düzenler ve eleme maçları yapardık, Ash si-

7 Alman Hava Kuvvetleri.—çn

zin taraftaysa genellikle kazanırdınız. Ash ile Daniel'in ikisi birden sizin taraftaysa, kesinlikle kazanırdınız. Ash her şeyde okulunun şampiyonuydu. Bir çiftler karşılaşmasını hatırlıyorum, topa vurur vurmaz filenin etrafında koşmanız gerekiyordu. Amerikan Tenisi adını vermiştik buna, insan nasıl da bitap düşüyordu, gelgelelim olağanüstü eğlenceliydi. Mesele, asla bir kazanan olmamasıydı, çünkü maçları bir çift değil, filenin doğu tarafı veya batı tarafı kazanıyordu. Bazen dokuzumuz aynı anda oynardık. Annem kroket oynamayı sever, her yıl topu kalelerden geçirip kazığa çarptırır, bunu büyük bir törene çevirirdi, sonra da o kroket oynamak istediği halde biz tenis oynamak isteyince tartışma çıkardı.

Ashbridge Amerikalı olduğu için onların sık kullandığı terimle kendimizden "Kafadarlar" diye bahsetmeyi huy edinmiştik. "Gönülleri şen ve hallerinden memnun göründüler bana, şen şakrak can dostlardı."⁸ Bizler: Daniel ile garibim Archie, Ash ile kardeşleri Sidney ve Albert, bir de Sophie, Ottilie, Christabel ve ben; beş oğlan, dört kız. Savaş çılgınlığımız vardı, "Yaşasın Kafadarlar!" ve "Kafadarlar ölümsüzdür!" diye. Sonra, Kaptan öldürülünce Daniel ile Archie taşındı, böylece oğlanlardan yalnız Ash, Sidney ve Albert kaldı.

Ash harika bir erkek oldu büyüdükçe. On sekizine geldiğinde arada bir asker bıyığı bırakırdı ama onun dışında her zamanki gibiydi görünüşü. Çok muntazam bir görüntüsü vardı; saçları sarı, gözleri griydi. "Hız ve mesafe için yaratılmışım ben. Galler'e kadar koşup bir şey getirmek gerekiyorsa, bana söyleyeceksin," derdi hep.

Sonraları, Rupert Brooke'un *Seçme Şiirleri*'ni satın alıp da başında şairin resmini görünce kalakalmıştım, neredeyse düşüp ba-

8 İngiliz şair Rupert Brooke'un (1887-1915) 1908'de yazdığı dostluk ve gençlik üzerine 'The Jolly Company' (Şen Şakrak Ahbaplar) şiirinden. Britanya'da 'Birinci Dünya Savaşı'nın Şairi' olarak kabul edilen Brooke, savaş ve yurt-severlik edebiyatında etkileyici bir şekilde iz bırakmıştır. Kitapta ilerledikçe görüleceği gibi bazı bölüm başlıkları onun şiirlerinden dizelerdir.—çn

yılıyordum. Bir an için Ash olduğunu sanmıştım. O kadar yakışıklıydı ki içinizi sızlatırdı, asla kurtulamayacağınız bir sızıydı bu. Ne zaman Brooke'un aşk şiirlerini okusam Ash gelir aklıma. Eskiden kimi dizeleri kafamın içinde döner dururdu. "Ah! Sana bakmaktan bıkcıncaya, ölüm gelir bulur beni." "Soluk soluğa bıraktık kendimizi rüzgârlı yamaçtan aşağı, güneşte kahkahalar atıp öptük o güzelim otları." Çoğu kimsenin aksine ben, Brooke'un aşk şiirlerini yurtseverlik şiirlerinden çok daha fazla seviyordum.

Ash ve ben gerçek anlamda âşıktık birbirimize. O kadar iyi, o kadar özen gösteren biri idi ki! Hastalanacak olsam hemen gelir, ailece dua ettiğimiz oturma odasında oturur, bir hizmetçi ya da kardeşlerimden biri gelene kadar beklerdi öyle, sırf nasıl olduğumu sorabilmek, benden bir haber alabilmek için. Ne zaman Ash'i düşünsem göğsüme bir şey saplanır, boğazım kurur. Bazen öylesine durup taş kesmişçesine birbirimizi seyrederdik. Birbirimize dokunacak olsak belkemiğimden aşağı bir ürperti yayılırdı, ta bacaklarıma kadar. On beşimize geldiğimizde aramızdaki tutku o kadar büyümüştü ki konuşamaz olmuştuk, hizmetkârların getirip götürdüğü kısa notlarla sürüyordu iletişimimiz. Ben notlarımı Aşçıkadın'a verirdim, o da onların aşçısına götürür, sonra onların aşçısı da Aşçıkadın'a cevabı getirirdi. Aşçılar sürekli birbirlerinden bir şeyler ödünç aldığından çok kolay oluyordu böyle. Evlerde hâlâ hizmetkârların bulunduğu yıllarda onlar aracılığıyla böyle ufak tefek dolaplar çevirmek hayatın minik zevkleri arasındaydı. Ash'in notlarıyla mektuplarını teneke bir bisküvi kutusunda saklıyorum. Epey bir yıpranmış olsalar da hâlâ okurum onları bazen ve bütün o duygular sağanak halinde geri gelir. Ben on iki, Ash on üç yaşındayken nişanlanmıştık. İlk nişan yüzüğümüz pirinçten yapılmış bir perde halkasıydı, yani parmağıma çok büyük geliyordu, onu da saklıyorum teneke kutuda. Bizim sırrımızdı bu, bir başkası duyacak olsa zamanla unutacağımızı söylerdi.

Asla unutmadık. 29 Mayıs 1910'da Ash bir gramofonla çıkageldi. Gramofonu olan ilk kişi oydu herhalde. Kral Edward'ın

ölümünden sonra bizi neşelendirecek bir şey lazımdı ve o da bizi eğlendirmek için neredeyse her gün gramofonu getiriyordu, hatta bir gün 11:20'ye kadar kalmıştı. Bazen kardeşlerimle birlikte halıyı kaldırıp dans ederdik. Birden farkına vardık ki artık piyanist ve kemancı tutmak gerekmiyordu. Birinde gramofon çalarken birlikte dans ediyorduk, işte o zaman gerçek anlamda onu kana kana içme, derin bir nefesle içime çekme şansı buldum ve anladım ki ona herhalde bir daha başkasını sevemeyecek ölçüde tapıyordum. Bana bakarken öyle aşkla dolu olurdu ki gözleri, içim ürperirdi. Dayanması neredeyse imkânsız bir fiziksel arzu vardı aramızda.

1914'te savaş çıktıktan hemen sonra babamla konuşmak üzere bize geldi. "I'm Gilbert the Filbert, the Knut with the Capital Kay" şarkısını söyleyerek yürümüştü eve uzanan araba yolundan. Basil Hallam'ın Palace Theatre'da söylediği şarkıydı bu, yurtseverlik şarkıları her tarafı sarmadan önce herkesin dilinde olan şarkı. Ash bazen piyanoda çalardı bunu. Çoğunlukla Stephen Foster'ın dokunaklı köle türkülerini söylerdi gerçi; "The Old Folks at Home", "Poor Old Joe" ve "Massa's in de Col' Col' Ground" gibi. Sesi güzeldi ama piyanonun akordu hep bozuk olduğundan kederli şarkılar bile komik hale geliyordu. Babam metal plakalı bir piyano almamız gerektiğini söylüyordu ama asla alınamadı. Galiba zavallı Basil Hallam bir balondan düşerek ölmüştü sonunda.

Ash ile babam yemek salonuna geçip kapıyı kapattılar. Seslerini, gülüşmelerini işitiyordum ve kapının dışında oyalanma düşüncesine karşı koymak zordu, çünkü neler olduğunu biliyor ve sonucu öğrenmek için sabırsızlanıyordum. Gidip oturma odasında oturdum, annem ve kardeşlerimle birlikte. Savaşın söz ediyorlardı ama ben Ash'in babama neler diyor olabileceği dışında bir şey düşünemiyordum. Zıpzip ayaklarımın dibindeydi. İhtiyar bir köpekti artık ve zıplayacak gücü kalmamıştı. Suratındaki tüyler ağarmıştı, gözleri sulanıyordu hep, ama hâlâ o sevgi dolu ve pek de zeki olmayan köpekti, her şeyden çok bana ve babama bağlıydı.

İskoç olan babam akıllı adamdı, haftada üç gün kent merkezine giderdi ve kulübünden hiç ayrılmadı. Üretilmesi gereken şeyler düşünüp bularak, hisse ve tahvil alıp satarak tonla para kazandı. Golf konusunda aralıksız geliştirdiği yeni icatları saymazsak hiçbirimiz onun tam olarak ne iş yaptığını veya neyi nasıl yaptığını gerçek anlamda anlayabilmiş değildik. Düzenli aralarla bütün parasını bir seferde kaybederek depresyona girer ama her seferinde bir yolunu bulur, tam esnafa ödeme yapmak için artık zamanı kalmadığında zararını telafi ediverirdi. Kendinden emin ve keyfi yerinde bir insan görüntüsü vermede son derece ustaydı, oysa aslında her zaman biraz endişeli ve gergindi. “Böyle kumar oynayıp durmayı bırakayım da gerçek anlamda bir iş tutayım, doğru dürüst bir imalat işine gireyim diyorum. Gerçi kimsenin imalatını yapmadığı bir şey de gelmiyor aklıma,” derdi hep. Bu aralar ise “Belki savaş zamanı işe yarayacak bir şeyler bulabilirim,” diyordu. “Kalpak? Koşum takımı? Kurşun? Kasatura? K ile başlayan başka bir şey?” Golf, hayattaki en büyük tutkusu olduğundan, golf oyununu geliştiren kimi aletler icat edip satmıştı da. Onun için vatani görevi gibi bir şeydi bu.

Babam ile Ash oturma odasına geldiklerinde ikisinin de bir elinde viski bardağı, öbüründe puro vardı. Ash hiç tütün kullanmazdı, bu puroyu da kendi kendine sönmeye bırakmıştı zaten. Babam ise purosundan koca bir duman üfleyerek, “Harika bir haberim var,” dedi. “Duymak istiyor musunuz?”

“Elbette!” diye bağırdık hepimiz, annem hariç tabii, onun ancak nadiren boş bulunup da unuttuğu katı bir huyu vardı. Yeni doğan bebeği dağa tırmandıracak cinsten bir anneydi o. En sevdiği söz, “Kızını dövmeven dizini döver!” idi.

“Ashbridge evladımız, kızıma evlilik teklifinde bulunmak için benden izin istedi,” dedi babam, “Ben de verdim.”

Kardeşlerim çığlık çığlığa bağırarak bir alkış tutturdular, annem belli belirsiz gülümsedi, benim de galiba rengim atmıştı. Titrememin önüne geçemiyordum.

“Müslüman olup dördünüzle birden evlenmesini söyledim. Bir büyük hamleyle dördünüzü birden başımdan alması için yalvardım ona ama ne yazık ki onun gözü Rosie’den başkasını görmüyor. Hatta evliliği hepten boşvermesi için de nasihatte bulundum ama caydırmak mümkün olmadı. Rosie, balam, sen ne diyorsun?”

“Ama baba, bana daha teklif etmedi ki.”

“Yapma şimdi,” dedi Ash, “Daha on iki yaşındayken teklif etmiştim. Sendeki pirinç perde halkası kanıtıdır.”

“Tekrar teklif et!” diye haykırdı Sophie. “Ay nasıl korunaklı bir romantizm! Hadi Ash. Tekrar teklif et!”

Sophie en küçük kardeşimdi. Çok tatlı bir kızdı, onu daha iyi tanıyana kadar tabii. Hepimiz onun biraz şapşal olduğunu düşünürdük, çünkü bazen korkunç sonuçlar yaratacak şekilde kelimeleri karıştırırdı. Annem, “Sophie’ciğim,” dedi, “zannedersen ‘dokunaklı’ demek istedin.”

“Rosie’yle yalnız konuşabilir miyim?” diye sordu Ash, ama kardeşlerim bırakmadı. “Cesur ol, cesur!” dedi Otilie.

“Hadi Ash, göster kendini,” dedi Christabel.

Ben de, “Ya hayır dersem n’olacak?” dedim.

“Zavallı Ash için olanaküstü zor olur bu,” dedi Sophie. “Hayır demeyeceğini sen de biliyorsun.”

“Evet Rosie,” dedi Ash, “Sen ne diyorsun? Benimle evlenir misin?”

Öyle bir titreme almıştı ki güçbela zaptedebiliyordum kendimi. Birdenbire ellerimi yüzüme kapayarak hüngür hüngür ağlamaya başladım.

“Sanırım bu evet demek,” dedi Christabel.

Ash önümde diz çöküp, “Öyle mi demek?” diye sorunca başımı salladım. Annemden başka herkes hoplayıp zıplayarak dans etmeye başladı. Annem nakışından başını kaldırıp, “Sevgili evladım,” dedi, “seni hep oğlum gibi gördüm ben, şimdi gerçekten oğlum

oluyorsun.” Üç kardeşim el ele tutuşup oracıkta doğaçtan bir rondo dansı yaptılar. Ash ayağa kalktı, sevinç ve sevgi dolu gözleriyle izledi dansı.

Bu şamata biraz yatıştır gibi olunca Ash viskisinden bir yudum alarak, “Sizlere söylemem gereken bir şey var,” dedi.

Hepimiz sustuk, pek de hayırlı olmayacak bir şeyler söyleyeceğini anlamıştık. Ash boğazını temizledikten sonra ilan etti: “Kraliyet Topçu Birliği’ne yazıldım. Gidip üzerime düşen vazifeyi yerine getirmem gerektiğini düşünüyorum. Gitmeden önce Rosie’yle nişanı garantiye almak istedim.” Bir an tereddütten sonra, “Tabii Albert ile Sidney de benimle birlikte yazıldı,” diye ekledi.

Babam afallamıştı ama annem “Aferin evladım,” dedi. Sophie, Christabel ve Ottilie, dehşet içinde birbirlerine baktılar. Bana gelince, orada dikilirken şunlar çıktı ağızımdan: “Elbette, gitmen gerekir.” Ama sonra odama koştum ve kendi içimden yükselmekte olduğunu bildiğim halde o korkunç iniltiye ben de şaşıtm.

4

Ashbridge, Rosie'yi Teselliye Koşuyor

Hemen peşinden koştum ve ön tarafta, ailenin Kitab-ı Mukaddes'ini bulundurduğu odada buldum onu. Pencere önündeki koltuğa çökmüş, inanılmaz bir şekilde iç çekerek ağlıyordu. Onu kollarıma alarak "Rosie, Rosie, Rosie," dedim. Başını göğsüme yaslayıp kollarını boynuma doladı. O hafif bedeninin titreyişini hissedebiliyordum.

"Gitmek zorunda değilsin," dedi.

"Tabii ki gitmek zorundayım, sevgilim," dedim ona. "Kaydımı yaptırdım bir kere. Kral'ın şilinlerini aldım. Senin bu kadar üzüleceğin aklıma gelmemişti."

"Güvende oluruz sanıyordum," dedi. "Sen Amerikalısın. Gitmene gerek yoktu ki. Sidney'le Albert'ın da yok."

"Ama biz burayı seviyoruz," dedim. "New England'lıyız biz, Yeni İngiltere'den geldik yani buraya, ama eskisini de aynı şekilde sevdik, hatta belki daha fazla. Hayatımızın çoğu burada geçti. Ülkemin insanların 1776'daki ihaneti hep utanç verdi bana."

"Hayır, hiç de vermedi. Hep nasıl kazandığınızı, bizim de nasıl kaybettiğimizi anlatıp övünüyorsunuz. Sapasağlam çay sandıklarını denize atmanın yiğitçe ve akıllıca olduğunu düşünürsün, hem Kanada'yla Florida'nın Britanya'ya bağlı kalmak istediğini de unutursun hep! Neyse, İskoçya'yı da sevmen lazım," dedi Rosie, gözyaşlarına rağmen gülümsüyordu şimdi. "Babam İskoç, unuttun mu? Ben de yarı İskoçum. Sadece İngiltere'yi sevmek olmaz."

“Senin iki yarını da seviyorum,” oldu cevabım, “başka bir yerlerden başka parçaların varsa onları da seviyorum. Hiç gitmediğim halde Galler’le İrlanda’yı da seviyorum. Tabii Wight Adası’nı da. Ve Croydon’ı da.”

“Niye gitmen gerekiyor sanki? Niye burada kalıp bir hastanede falan çalışamayasın? Niye tren süremeyesin veya itfaiyecilik yapamayasın? Bir sürü insan... Bir sürü insan öldü gitti işte. Mons ne olacak? Ya Marne? Ya Flandre? *The Times*’daki ölüm haberlerini görüyor musun?”

“Mons Meleklerini unutma,” dedim. “Tanrı bizim yanımızda, onların değil. Hak yolunu savunan biziz.”

Rosie’nin zayıf noktası Tanrı’ydı. Hep dinine bağlı biri olmuştu, daha çocukken bile. Doğuştan imanlıydı, tartışamazdınız onunla. Bu sefer bir süre sessiz kaldı, sonra usulca dedi ki, “Ama yine de geri çekilmek zorunda kaldık.”

“Subay mı olacaksın?” diye sordu, buradan lafı nereye getirmek istediğini anladım; sevk edilmeden önce uzun bir eğitim dönemi olacağını umuyordu. Kafamı iki yana salladım. “Er olarak yazıldım,” dedim. “O zaman her şey daha çabuk oluyor. Topçu olmayı umuyordum. İki süvari topçu bataryası ile iki mühimmat kolu varmış, bir de piyade taburu, ama yeni bataryacı gerekiyor-muş işte.”

Tekrar pencere kenarındaki koltuğa oturup bakışlarını aşağı, kendi ellerine çevirdi. “Öyle sanıyorum ki benim seni teşvik etmem gerekiyor,” dedi belli belirsiz. Dizlerimin üstüne çökerek ellerini ellerime aldım. “Rosie, canım,” dedim, “insanın ömrü boyunca bir kez bulabileceği bir serüven bu. Nasıl uzak kalabilirim ki? Ömrümün sonuna kadar, üzerime düşeni yapmamış olduğum düşüncesiyle yaşayabileceğimi mi sanıyorsun? Bu çağrıya uymamış olduğum düşüncesiyle?”

“Sir John French ne demişti, hatırlıyor musun? ‘Noel’e kadar bitmiş olur,’ demişti. Ama bitmeyecek. Lahana Kafalar⁹ Belçika’yı aldı bile. Aylarca dönemeyebilirsin.”

Sanki bir çocuğu yatıştırmaya çalışıyor gibi hissettim kendimi. Savaşa gitme düşüncesi kalbimi heyecanla tutuşturuyordu. Yoğun bir mutluluk hissediyordum, sanki ansızın hayattaki gayemi buluvermişim gibi göğsüm kabarıyordu.

“Askere gitmeyen her erkek yaşlanınca pişmanlık duyar,” dedim. “Ben hayatımda pişmanlık istemiyorum.”

Oturma odasına döndüğümüzde Rosie koluma girmişti, ağlama nöbetinden ötürü bitap düşmüş durumda olsa da gülümsemeyi başarıyordu. Aile ayağa kalkıp alkışladı beni. Kız kardeşler tek tek gelip yanağımdan öptükten sonra kollarıma girdiler. Çok etkilenmiş, duygulanmıştım. Hayatımın en büyük gurur anıydı bu, gerçekten. Rosie’nin kolunu hafifçe sıkınca, “Savaş biter bitmez evleneceğiz,” dedi. “Eminim uzun sürmeyecektir.”

“İzinler olacaktır,” dedim. “Savaş çok uzarsa izne geldiğimde evlenebiliriz. Sağdıç olarak Albert’i önersem çok şey istemiş olur muyum acaba?”

Dışarı çıkıp küçük bir gravür satın aldım. L. Rust diye biri yapmıştı ve *Adieu* idi adı. Niyetim, Noel’de Rosie’ye hediye etmekti ama o zamana kadar gitmiş olursam ona götürmesi için anneme bırakacaktım.

9 I. Dünya Savaşı’nda Almanlar için kullanılan aşağılayıcı terimlerden. *The Boche* deyince topluluk olarak bütün Almanlar anlaşılırdı. Terimin kökeni kesin bilinmese de 19. yüzyıl sonunda Fransız-Prusya Savaşı’nda ortaya çıkan *caboche*’tan (Fr. ‘baş lahana’) İngilizceye geçtiği öne sürülür.—çn

5

Hamilton McCosh, Athenaeum'da¹⁰ Verip Veriştiriyor

Bilemezsin be ihtiyar, nasıl daralıyor ruhum. Önce banka faizleri yükseldi. 1914'ün 31 Temmuz'uydu. O tarihi asla unutmayacağım. Doğrusu, ilk başta bayağı sevinmiştim. Oraya buraya yatırılmış güzel miktarlarda param vardı. Yüzde 4'ten yüzde 8'e çıktı, sonra yüzde 10'a ve tam sevinçle ellerimi ovuştururken reziller Borsa'yı kapatıverdiler. Şansölye'nin katılımıyla yapılan konferansa da davet edilmedim. Davet edilmiş olsaydım havada kıvılcımlar çaka-caktı be, hiç abartmıyorum. Hiçbir yerden kredi alamıyordunuz.

Nasıl geçimimi sağlayacaktım ben? Dünya güzeli dört kızım ve hırçın bir karım var. Sen hayat adamısın ihtiyar, bilirsin nasıl olur bu işler, iş buraya varınca senin de benden farkın olmadığına eminim ama halen iki metresim var benim, birini de emekli ettik, üstelik her birinin evi ve bakmakla yükümlü olduğu çocukları var. Bu endişe beni neredeyse öldürüyor. Daha geçen hafta bir mesaj aldım: "Sevgili Ham, nölur acık para gönder, bak çucukların ayakkabısı yok."

Aman ne de güzel oluyor, değil mi, oturduğun yerden "İyi de Sırbistan'ın bizimle ne alakası var canım?" diye konuşmak. Şimdi biliyoruz ne alakası olduğunu. Daha az para arzı, işsizlik, beş para etmez tahviller, erzak bulunamaması demek işte. Aha bizimle bu alakası var, anasını satayım!

10 Londra'da 19. yüzyıl başında kurulan özel kulüp. Her iki cinse açıktı ve insanların, entelektüel ve sanatsal ilgilerini paylaşmak üzere bir araya geldiği bir mekân olarak tanındı. Adını, Roma İmparatoru Hadrianus'un Atina'dan esinlenerek kurduğu bilim ve sanat merkezinden almıştı.—çn

Ne istiyor bu kana susamış Hunlar?¹¹ Neymiş efendim dertleri?

Sonra kalk borçlara moratoryum koy, al işte, Borçların Ertelenmesi Kanunu. Valla Tanrı yardımcımız olsun. Yığınla insanın borcu var bana. Ne zaman alacağım be paralarımı? Benim kimseye tek kuruş borcum yok, bana ne faydası var şimdi bunun? Esnafın parasını neyle ödeyeceğim? Ümit edelim ki hiçbir zaman uygulamaya konmasın bu kanun.

Yine de ticari gemilere devlet sigortası verdiklerinde bayram etmiştik. Özgüvenimizi yükseltti. Aslına bakarsan müstakbel damadımın babası da bu sayede paçayı kurtarmıştı. Neyim olacak şimdi o benim? Kayınço mu deniyor? Hiç anlamam bu akrabalık mevzularından. Bana desen ki “Üçüncü göbekten ikinci kuzenin oluyorum,” ne demek istediğine dair hiçbir fikrim olmayacaktır. Neyse işte, gemicilik işinde adam. Babası. Tanıyorsundur belki. İsmi Pendennis. Neyse, Rabbimize şükürler olsun. Her şeyi yeni baştan mümkün hale getirdi. Şu yeni çıkan on şilinlik ve bir sterlinlik banknotları gördün mü? Ümit edelim de kurları oynatmasın bari. Demir para daha çok güven veriyor be insana, sence de öyle değil mi?

Banka faizi şimdi maalesef yine yüzde 5'e indi ama işte hükümet bankalara destek çıkma sözü verince ne oluyor görüyoruz. Ben iş adamıyım, canımı sıkıyor değil bu ama bankalar hepimize destek çıktığına göre birilerinin de bankalara destek çıkması lazım, değil mi?

Almanya'da olanları duydun mu? Sistem olduğu gibi çöktü. İnsanlar bozuk para topluyor. Mevduat bankaları batıyor. Berlin Borsası'nda bir gecede yüz milyon zarar var. Bankalar kapanıyor, altınları vermeyi reddediyorlar. Norddeutsche Handelsbank ka-

11 Hun, Hunlar, yine savaş döneminde Almanlar için en sık ve en aşağılayıcı tarzda kullanılmış adlardan biridir. Savaş sırasında Britanya'da 'kana susamış, barbar, istilacı' gibi çağrışımlarla kullanılmış olsa da, aslında kökeni I. Dünya Savaşı öncesine uzanır ve Almanlar tarafından kullanıma sokulmuştur: 20. yüzyıl başında Kayzer II. Wilhelm, Çin'deki Boksör Ayaklanması'nı bastırmaya gönderdiği askerleri gaza getirmek için “Çinlilerin yüreğine, tıpkı zamanında Hunların salmış olduğu gibi korku salacağız!” demişti.—çn

panmış. Düşünebiliyor musun? Kimin aklına gelirdi be? August Saal ile tanışmış mıydın? Tanışmadın mı? İyi çocuk, zehir gibi zekâsı var. Weimar'daki bankasına gidip kendini vurmuş. Kim? Eugen Bieber mı? Evet, gayet iyi tanırdım kendisini. Potsdam'da tanışmıştım, Patagonya'daki demiryollarıyla ilgili bir şeyde. Borsa hakkında konuşuyorduk. Ne? Karısını mı öldürmüş? Sonra da kendini? Potasyum siyanür ha? İki günde on üç bin zarar? Vay canına. Duymamıştım.

İşte bir örnek daha, değil mi? İmparatorluk isteyen ama paradan da anlamayan biri başa geçti mi tamam işte, bütün ülke son sürat cehennemin dibini boylar. Ve bir ülkede işler karıştı mı diğerlerinde de karışıyor. Allah bizi imparatorlardan korusun, başka da bir şey demiyorum. Asquith için şükrediyor insan, değil mi be? Kendi ağzımdan bunun çıkacağı hiç aklıma gelmezdi.

Yine de... Temmuz sonunda olanları düşünsene. Consols hisseleri yüzde 4 düştü, Canadian Pacific yüzde 6½ düştü, Shell Oil yüzde 10, Malacca Rubber yüzde 17, De Beers yüzde 6½ ve Russo-Asiatic yüzde 23 düştü.

Burada birtakım fırsatlar doğabilir bence. Böyle bir zamanda Russo-Asiatic alacağımı sanmam, hem gerçekçi olmak lazım, savaş zamanı elması kim ne yapsın ki? Ama askeri bir yerden bir yere sevk etmek için ne kadar çok araç gerekecek düşünsene, üstelik muazzam miktarlarda uçak da işin içinde olacakmış diyorlar, eee savaş bu, bunların birçoğu tahrip edilecektir, hem bir de duyduğuma göre petrolle çalışan savaş gemileri yapmaya başlıyorlarmış.

Ben şahsen Malacca Rubber ve Shell Oil alacağım, sana da ayısını tavsiye ederim. Felaketi avantaja çevirebilmek lazım. Bir tek daha alır mısın? Şimdiden kıtlığı yoksa, olur tabii. Canadian Pacific de gayet güzel bir yatırım. Satın almak için en iyi zaman, kesinlikle.

Sana anlatmış mıydım, yeni bir golf topu geliştirme düşüncem var. Şimdi kullandıklarımız gibi birkaç ay içinde taş gibi sertleşmeyeceğini umuyorum.

6

Millicent (1)

Müsaadenizle, efendim, ben Millicent, on dördünde bir küçücük böceciktim McCoshlar'ın yanına geldiğimde. Bir kapıya hizmetli olmam zaten beklenen bir şeydi, ben de böyle olacağını daima biliyordum, bunun için yakınıyor değilim. Anamla babamın hali vakti yerinde değildi, bir de anam, eve varıp da küçük kardeşimin suratını sıçanların yediğini gördüğü günü atlatamamıştı hiç. Bizim olduğumuz yerde bebeleri bir an bile yalnız komamak lazımdır sıçanlar yüzünden. Rabbime şükür, öldü bebecik, fazla hatırlamıyorum onu ben ama, anam o günden sonra yarı kaçık oldu ve hiç toplayamadı kendini, şimdi zaten her daim hasta. Peder doklarda çalışırdı, kocaman, babayiğit bir adamdı. İçti mi sıkı içerdi ama anam gibi kaçık değildi. Biraz okuyup yazabiliyom, hayırsever hanımların okulunda okudum biraz, on yaşına varınca bıraktım okulu, şartları düşününce baya iyi okudum sayılır.

Savaş çıkalkı birkaç gün olmuştu daha, Miss Rosie'nin odasına giriverdim, orda yok sanmıştım, ordaymış halbusi. İki gözü iki çeşme ağlıyo, ah bahtsızım, kendi kendime "Ulu Rabbim," dedim, "şimdiden biri öldü besbelli." Dedim ki ona, "Çok üzüldüm, Miss Rosie. Sonra mı gelip toplayayım odanı?" Bana döndü, "Affeder-sin, Millie," dedi. "Beni böyle görmeni istemezdim." Ben de, "İyi misin, hanımım?" dedim. "Kötü bi haber yok inşallah." Dedi ki, "Papa. Ölmüş." Bi baktım ki oracıktaki Meryem Ana biblosunun önüne hep mumlar yakmış. "Sen şimdi Papacı Katolik mi oldun

yani?" diye sordum. "Yo," dedi, "ama Papa öldü, çok iyi bir insandı ve beni çok üzdü bu. Aptalca işte, biliyorum."

"Valla," dedim, "ben pek bilmiyom bu işleri, hanımım."

Rosie Hanımımın anlattığına göre bu ölen Papa, Hazreti İsa'y-la ilgili her şeyi canlandırmamız lazım diyomuş, bunun da yolu Meryem Anamız'dan geçer diyomuş, birinde de depremde yersiz yurtsuz kalan halkı Vatikan'a doldurmuşmuş.

Bu Vatikan nedir bilmiyodum. Sormak da istemedim ama anladığıma göre baya büyük bi yerdi. Miss Rosie, "Kimseye söyleme sakın," dedi, eliyle Meryem Anamız'ı ve mumları gösteriyordu. "Annemle babamın hoşuna gitmeyebilir, biz Anglikanız çünkü."

Dedim ki, "Ben bişiy söylemem Miss Rosie. Niye söyleyem ki?"

Aman, hiç anlattırmayın bana. Bizim Miss Rosie hep Tanrı'ya takıktı böyle. Her pazar iki kere, bütün aile kiliseye giderdik; hoş, bizim takım arka tarafta otururdu, ben de biraz kestirirdim oracıkta. Çoğu zaman epey yorgun oluyodum işten.

Başka bi sürü aileden iyiydi ama, onların hizmetkârları hepten ayrı kiliseye yollanırdı, hem de ta ayakları kanayınca ya yol yürümeleri gerekse bilem, hatta şey bile duydum, kibar evlerinde hizmetkârlar aileden biri geçerken duvara dönüp beklemek zorundaymış. Bak ben o kadarına gelemedim doğrusu. İşte o günlerde insan ya hizmetkâr olurdu ya hizmetkârları olurdu. Bir de çok büyük evler vardı, oralarda büyükbaş hizmetkârların da kendi hizmetkârları oluyodu. Neyse işte, her ailenin kendine göreydi şartları ve bana sorarsanız bizimkiler iyi bi aileydi.

Ömrümüzü Kendi Saatine Denk Getiren Rabbimize Şükürler Olsun¹²

Onca coşkulu ve haklı yurtseverliğin içinde kendimi yapayalnız hissediyordum. Amerika'nın savaşa katılması muhtemel görünmüyordu. Bizim meselemiz değildi. Baltimore'lu bir Yankee'ydim ben, yirmi beş yaşındaydım ve okul biteli beri yeryüzünde iz bırakacak bir iş başarabilmiş değildim. Okulda çok başarılıydım, özellikle de sporda ama ondan sonra pek bir şey becerebildiğim söylenemez. Babam gemicilik işindeydi, ben de vakti gelip o çekildiğinde şirketi devralma ümidiyle yanında çalışıyordum. Ama o vaktin gelmekte olduğuna dair hiçbir işaret yoktu. Yüz yaşına kadar yaşasa, yine işinin başında olacaktı babam. Hayatımda biraz hareket istiyordum.

Ancak savaşın çıktığı günlere dair en duygulanarak andığım olay, Mrs. McCosh'un tepkisi olmuştur. Ültimatoma süresi dolduktan sonraki sabah Grampians'a gittiğimde çok heyecanlı bulmuştum onu. Oturma odasında parmaklarını ovuşturarak haykırıyordu, "Almanya'yla savaşamayız, yapamayız bunu, mümkün değil. Kayzer, Kraliçe'nin torunu!"

Kraliçe Victoria'yı kastediyordu elbette, Alexandra veya Mary'yi değil. 'Kraliçe' deyince daima Victoria'yı kastederdi o, diğer ikisinden ise 'Kraliçe Alexandra' ve 'şimdiki Kraliçe' diye

¹² Rupert Brooke'un 1915'te yayınlanan 'Peace' (Barış) şiirinin ilk dizesi.—çn

söz edilirdi. Kraliyet aileleri arasındaki birliklerin, arada bir deli çıkmadıkça savaşları önlemesi gerektiği gibi dokunaklı bir inancı vardı. Geçmişe bakınca, acaba haklı mıydı diye düşünmeden edemiyorum; bile bile bütün Avrupa'yı savaşa sokmak için deli olmak gerekirdi. Üstelik Kayzer, Kraliyet Prensesi'nin oğluydu. Adamda hiç aile duygusu yokmuş belli ki.

Savaş patlak verince herkesi saran sonsuz mutluluk ve coşkunluk duygusuna ben de kapıldım. Herkes gibi Buckingham Sarayı'na ve Downing Sokağı'na koşturdum ben de, sesimiz çıkmaz olana kadar hep bir ağızdan tezahürat yapıp Britanya milli marşını söyledik. Balkonda beliren Kral'a da 'For He's a Jolly Good Fellow'¹³ şarkısıyla seslendik. Bir Yankee olduğum halde ben de ciğerlerim patlayana kadar bağırdım. Kral, Donanma Amirali üniformasını giymişti, Kraliçe Mary ile Galler Prensi de yanındaydı. Şapkalarımızı salladık ve birbirimize sokulduk, birbirini hiç tanımayan adamlar el sıkışıyor, birbirlerinin sırtını sıvazlıyordu. Heyecandan tuhaf bir şekilde ter basmıştı her yanı. Ültimatomun süresi on birde dolacağı için Whitehall'a doğru ilerlemeye başladık ve orada ilk kez kavganın tadını aldım. Tam Nelson Sütunu'nun orada, 'Bu Bizim Savaşımız Değil' yazılı döviz taşıyan bir protestocuyla itişip kakışmaya başladık.

Bizim savaşımızdı elbette. Her şey bu kadar basitti. Kayzer, doğru dürüst savaş bile ilan etmeden Fransa'yı, arkasından da Belçika'yı işgal etmişti. Almanların demiryoluyla bir buçuk milyon insan taşıdığı söyleniyordu. Hiçbirimizde ahlaki bir şüphe yoktu. Almanya'nın haksız olduğu ve uzun zamandır yürürlükte bulunan bir antlaşmayı çiğnediği apaçıktı. Durdurmak zorundaydık onu, bu kadar basit. Haklılığı bu kadar açık olmayan veya infial yaratacak bir şeyler yapmış bir düşmana karşı verilmeyecek bir savaş bu kadar sevindirmezdi bizi, hiç sanmam. Atlarla paramparça ettikleri o Fransız subayı duymuştuk. Kayzer'in, Avusturyalılar ile Sırplar

13 Birini kutlamak, bir başarı, yıldönümü, önemli olay vb. durumlarda "Hayırlı olsun" demek için söylenir.—çn

arasında arabuluculuk etme teklifimize “Britanyalıların küstahlığı,” demesiyle hepimiz hakarete uğramış hissetmiştik kendimizi. Hepimizde gidip herifi bir güzel pataklama isteği uyandırmıştı bu. Sonradan öğreneceğimize göre Almanlar bir de Belçika’da Fransızca konuşan nüfusa terör estiriyorlarmış; “Schrecklichkeit”¹⁴ imiş bu politikanın adı ama çok sonraları ortaya çıkacaktı.

Big Ben saat on ikiyi vurunca On Numara’dan¹⁵ dışarı kimse çıkmadı ve böylelikle anladık ki savaştayız. Yürekten bir coşkuyla ‘Tanrı Kral’ı Korusun’u söyleyip dağıldık, bir an önce evlerimize varıp haberi paylaşma telaşı içindeydik hepimiz.

Ama benim için bütün bunlardan daha önemli olan bir şey vardı, Rosie’ye âşıktım ve daima ona âşık kalacağım. Onunla evlenecektim ve onun, gurur duyabileceği bir adamla, ona layık bir adamla evlenmesini istiyordum. Bisikletine atlayıp hiç hız kesmeden kilometrelerce pedal basabilecek Britanya kızlarındandı o ve fırsat verilse Kayzer’i tek eliyle devirebilirdi. Etrafımız hep imparatorluğun uzak köşelerinden izne gelen genç erkeklerle çevrili oluyordu, Archie gibi mesela, ki yanında ölü bir at ile bir revolverden başka şey yokken Peştun sürülerine karşı savaşmak gibi harikulade işler yapmıştı. Oysa ben eli kolu bağlı oturmuş konşimentoları sınıflandırmakla, emtia listelerini masamdaki kâğıt çivisine geçirmekle meşguldüm, hem de asıl istediğim mühendis olmakken ve bunun için her türlü vafsa sahipken. Rosie’ye layık olmadığım hissine kapılıyordum, benim gibi bir genç için dayanılır bir hayat değildi bu. Parmaklıkları bir sıçrayışta aşmak, hendekli koşu yarışlarına katılmak, tamiri imkânsız makineleri tamir etmek için yaratılmışım ben. İki elim kanda olsa gidip askere yazılmaya karar verdim.

Kraliyet Topçu Kışlası’nın önü ana baba günüydü. Hepsi içeri girmek ve orduya yazılmak için aynı ölçüde kararlı olan her boyda,

14 (Alm.) ‘Terör’, ‘korku salma’: Savaşta Almanların, gerilla direnişi bahanesiyle sivil halka yönelik mezalimi.—çn

15 Downing Sokağı, No. 10: Başbakanlık konutu.—çn

her şekil ve şemalde, her yaşta binlerce adam ta Finsbury Yolu'na kadar kuyruk oluşturmıştu. Çimenlikler çadırlar ve derme çatma kamplarla doluydu, top arabaları ve topçulara ait başka araçların yanı sıra hepsi pırıl pırıl tımar edilmiş bir sürü de at vardı. Ufak gruplar halinde adamlar durmadan binaya girip çıkıyordu, Almanların yok etmek isteyebileceği bütün tesisleri korumakla görevli piyade erleriydi bunlar.

Biz acemi er adayları, dövüşme hakkını elde etmek için birbirimizle dövüşüyorduk neredeyse, kapıdan çıkanların umutsuzluk dolu çehrelerine bakılırsa çok sayıda insanı geri çeviriyorlardı. Yaşlıca bir beyefendi, "Hayatımın otuz yılını Kraliyet Topçu Birliği'ne verdim ben," dedi bana. "Ve şimdi beni almıyorlar." En az altmış beş yaşında vardı ve gümüş başlıklı bir bastonla yürüyordu. Yüzü kül rengine dönmüş, devrildi devrilecek görünen bir başka adam çıktı dışarı: "Ciğerlerim mahvolmuşmuş." O izdiham arasında bir de Topçu Birliği'ne satma umuduyla getirilmiş düzine-lerce at vardı. İçi geçmiş görünen bir İskoç veteriner, parmaklığın oralarda bir yerde atları muayene ediyor ve arada da onay verdiği atların çoğunun tıpkı kendisi gibi mezbahalık olduğunu düşünen kimi subaylarla tartışıyordu. Bütün bunlar yetmezmiş gibi el koyulup getirilmiş yığınla at arabasıyla el arabası vardı bahçede ve ne işte kullanılacaklarına dair tartışmalar gırla gidiyordu. Kızgın bir çavuşun arabaların tekerlerine ve oklarına çekiçe vurup, çıkan tangirtılara göre arabanın işe yaramaz olduğuna karar vererek çık çık edişini izledim.

Sonunda içeri alındığımda bir subaylar heyetinin karşısına diktiler beni. Kâğıtlarımı karıştırıp eski okul karnelerime baktılar tek tek. Albay Treffry, iki elinin parmaklarını birleştirerek, "Elbet- te siz subay olabilecek birisiniz," dedi. Büyük bir şefkatle bakıyordu bana.

Cevabım, "Öyle miyim, komutanım?" oldu. "Teşekkür ederim komutanım."

“Gördüğüm genç erkeklerin birçoğu subay olacak vasıfta. Ancak bildiğiniz gibi biz, beyefendileri er olarak silah altına alan bir alayız. Politikamız, subay sınıfından her rütbeye asker almak ve daha sonra subaylığa kadar terfi ettirmektir. Bunu biliyor olduğunuzu ümit ediyorum. Dolayısıyla size tavsiyem, şayet daha bildik yollardan subay olma arzusundaysanız bir başka yerde askere yazılmanızdır. Her halükârda bizim subaydan çok askere ihtiyacımız var. Eski subaylarımızdan birçoğu da yeniden aramıza katılmış bulunmaktadır. Katılanların sayısı o kadar çok ki bir kısmını geri çevirmek zorunda kaldılar. Başka birliklere gönderildi bunlar.” Bir an durdu. “İdeal olanı sizin vasıfsız er olarak aramıza katılmanız ve Sandhurst’teki Kraliyet Harp Okulu’na gönderilmenizdir. Kardeşlerinize de aynı açıklamayı yaptım.”

Daha önce de bakmış olduğu gibi baktı bana, ben de dedim ki, “Ama ben KTB yönünde karar verdim bir kere. Topçu olmaktan gocunmam. Ve er olmaktan da utanacak değilim. Aslında büyük gurur duyarım bundan.”

“Aferin delikanlı. Ancak ne yazık ki her iki batarya da tamamen dolu. Yedek bataryalar kurulacağını umuyoruz ancak herhalde bunun yapılması için gidip Kont Kitchener ile görüşmemiz gerekecektir. Bataryaların Kraliyet Süvari Topçu Birliği’ne bağlı olduğunu biliyorsunuzdur sanırım, ancak piyade taburları Humbaracı Muhafızlar’a bağlı olarak hizmet verir. Herhalde üstünde el bombası bulunan rozeti fark etmişsinizdir. Topçu yerine piyade er olarak saflarımıza katılmayı kabul ediyor musunuz?”

“Piyade mi?”

“Evet, piyade eri olarak.”

“O zaman cepheye daha mı çabuk giderim?” diye sordum.

“Evet, çok daha çabuk.”

“Kardeşlerim ne dedi? Buraya gelmeden onlara soracak vaktim olmadı da.”

“Sizin gideceğiniz birliğe gitmekten mutluluk duyuyorlar, piyade erleri olarak.”

“Yalnız bir şey var,” dedim. “Yani ben Amerikan vatandaşım, Sidney ile Albert da öyle.”

Albay diğer heyet üyelerine dönüp, “Ben bir şey duymadım,” dedi. “Siz, beyler, Er Pendennis’in ne dediğini işitebildiniz mi? Diğer ikisi bize aynı şeyi söylediklerinde işitebilen oldu mu aramızda?”

Hepsi de ciddi bir edayla başlarını iki yana salladı ve Albay yerinden kalkıp elimi sıktı. “Kraliyet Topçu Birliği’ne hoşgeldin, Er Pendennis. Senin Amerikan vatandaşı olabileceğin hiçbirimizin aklının köşesinden geçmez. Milletin için gurur kaynağı olacağından eminim ve yine eminim ki Kralımız da minnet ve takdir duygularını sana iletmemi isterdi. Doktor muayenesinden geçmen gerekecektir elbette.”

Sidney ve Albert ile buluştuğumda el sıkıştık, daha önce hiç yapmadığımız bir şeydi bu. Kraliyet Topçu Kışlası’ndan çıkınca, “Hadi yarışalım!” diye bağırdım ve hissettiğimiz sevincin ifadesi olarak Finsbury Meydanı’ndan Waterloo Köprüsü’ne kadar koştuk. Koşarken geçtiğimiz bankaların önünde uzun kuyruklar vardı hep ve zavallı babam adına suçluluk duygusuna kapıldım. Gemilerimizin hiçbiri denize indirilemiyordu, çünkü kimse sigortalamıyordu artık onları ve hükümet de henüz bu işe müdahil olmamıştı. Tıpkı borsa yüzünden Rosie’nin babasının başına geldiği gibi, biz de mahvolmanın eşiğindeydik ama bunların hiçbiri önemli görünmüyordu. Öylesine coşmuş kabarmıştı ki duygularım, melekler gibi uçabilirdim o anda. Bir anda her şey anlam kazanmıştı ve bu dünyada benim geçemeyeceğim bir doktor muayenesi yoktu.

Yanımda kardeşlerimle birlikte Londra sokaklarında koşarken melek gibi kanatlarımın çıktığı duygusunu yaşıyordum.

8

Majesteleri'ne Mektup

The Grampians

15 Eylül 1914

Efendimiz Hazretleri, Haşmetmeap Majesteleri,

Zat-ı şahanenize, kızımın nişanlısı ile ilgili bir mevzuya müdahalenizi olanca tevazum ile istirham etmek üzere yazıyorum. Kızımın nişanlısı, yakın bir zamanda Kraliyet Topçu Birliği saflarında Majesteleri'nin hizmetine girme şeref ve imtiyazına nail olmuş bulunmaktadır.

Kendisi gayet efendi bir delikanlıdır, son derece yakışıklı ve sportif, o ve Rosie çok uzun zamandır sözlü durumda idiler. Haddizatında birbirlerinin çocukluk aşkı olduklarını söylemek yerinde olacaktır.

Feci ölüm hadiselerine dair haberler almakta olduğumuz şu günlerde, merhametinizi bizden esirgemeyerek bu delikanlının eğitimi tamamlanana kadar, ki zannediyorum Noel zamanı sona ermiş olacaktır, güvenli bir yere naklini sağlamanızı istirham etmek üzere zatinize yazmaktan büyük onur duymaktayım. Böyle bir ricada bulunmamın sebebi, bu delikanlının ölmesi halinde kızımın kalben çok ağır bir yara alacağına ve toparlanmasının bir daha asla mümkün olmayabileceğine inanmamdır.

Majesteleri'nin ve Majesteleri Kraliçemiz'in, Kent sınırları içinde bizim yaşamakta olduğumuz yöreye teşrifleri halinde zat-ı âlilerini

ağırlamaktan büyük bir onur duyacağımızı, gerek kızlarım gerek şahsım adına bu vesileyle bir kez daha tekrarlamama müsaade buyrunuz.

Majesteleri'nin tebaasından ve en sadık kullarından biri olarak zat-ı şahanelerinize en derin hürmetlerimi arz ediyorum.

Mrs. Hamilton McCosh, Hanımefendi

9

Saray'dan Mektup

Buckingham Sarayı

20 Eylül 1914

Saygıdeğer Mrs. McCosh,

Majesteleri, bu ayın 15'inde zat-ı âlilerine göndermiş olduğunuz nazik mektuptan ötürü şükranlarını tarafınıza ifade etmemi istemişlerdir. Zat-ı âlilerinin, bu ayın 12'sinde Kraliyet Topçu Birliği Birinci Taburu'nun cepheye gitmek üzere yürüyüşe geçmesine bizzat tanık olma bahtiyarlığına eriştiğini tarafınıza bildirmemi şahsımdan istemişlerdir. Kendileri, söz konusu taburun gayet iyi genç adamlardan meydana geldiğini gözlemlemiş ve heybetleriyle olsun, hal ve tavırlarıyla olsun taburu gayet etkileyici bulmuş olup bu gençlerin kısa bir süre sonra karşı karşıya kalacağı yükümlülükler ile meşakkatlerin bilincindedirler.

Majesteleri, zatınızdan tekrar haber almış olmaktan duydukları memnuniyeti iletmemi istemekte, nazik çay davetiniz için teşekkürlerini sunmakta ve zat-ı şahanelerinin, hükümet etmekte değil, hüküm sürmekte olduklarını size bir kez daha hatırlatmamı istemektedirler. Bunun anlamı, kendilerinin tavsiye, ikaz ve teşvik etmek dışında bir yetkilerinin bulunmayışındır ve bu nedenle de, sözgelimi savaş sırasında kişilerin sevk yerlerinin belirlenmesi gibi, yürütmeye ait olan kararlara herhangi bir müdahalede bulunmaları mevzu bahis değildir. Majesteleri, bu kararları hükümete ve komutanlara

bırakmışlardır. Yine bu sebepten ötürüdür ki son iki mektubunuzda şikâyetlere konu olduğu üzere Eltham, Court Road'da gaz lambalarının istikrarsız bir şekilde yakılıp söndürülmesi meselesinde olsun, Ryde'deki Gezinti Yolu'nda köpeklerin temizliği hususunda olsun herhangi bir müdahalede bulunmaları söz konusu olamamıştır.

Majesteleri, bu çatışmaların uzun sürmeyeceğini ve kızınızın nişanlısının (ki zarif mektubunuzda ismini belirtmekten imtina etmiş bulunmaktasınız) bu zor zamanlardan zarar görmeden çıkacağını bütün kalpleriyle ümit etmektedirler. Majesteleri, daima mevkilerinin şerefine uygun biçimde hareket eder. Prens Albert Hazretleri'nin dahi mevcut çatışmanın dışında tutulmayarak Majestelerinin Deniz Kuvvetleri'nde hizmet vermekte olduğu bilginiz dahilinde olsa gerektir. Prens David Hazretleri ise emrindeki Humbaracı Muhafızlar taburuyla Fransa'da hizmet vermesine müsaade edilmediği halde Fransa'ya giderek Sir John French'in Başyaveri sıfatıyla göreve başlamıştır ve sık sık ön saflara ziyarette bulunarak kendisini tehlikeye atmaktadır.

Saygıdeğer hanımefendi, daima hizmetinizde olduğumu bilmenizi isterim.

Yarbay Sir Frederick Edward Grey Ponsonby, Majestelerinin
Özel Kalem Müdürü

10

Rosie, Çingeneyi Hatırlıyor

Londra'ya ilk bombanın düştüğü gün Dağ Gölü kıyısında yürüyorduk. Ertesi sabah gazetede okuyana kadar da bombadan habermiz olmadı. Sivillerin bombalanması Lahana Kafalar'dan daha da nefret etmemize yol açmıştı. İrlanda'da iç savaş çıkmasından kaygılandığımız günler geçmiş asırlarda kalmış gibi geliyordu, oysa daha birkaç hafta önce konuşmuştuk bunu.

Ash hakileri giymişti ve göz kamaştırıcı görünüyordu. Bütün o talimlerden sonra biraz süzülmüştü ama neşeyle, sekercesine yürüyordu. Onunla ikimiz en önde gidiyorduk, kardeşlerim ise meraklı kızlar gibi görünmemek ve bizi baş başa bırakmak için epey bir mesafeyle arkamızdan yürüyordu. Ash'in kardeşleri Sidney ile Albert da yanlarındaydı ve hepsini birden büyülemekle meşguldüler. Onların bizimle gelmesi annemi refakatçilikle uğraşmaktan kurtarmıştı, hem zaten Ash ile benim için de çok daha iyiydi böylesi, çünkü annem Ash'e pek düşküncü. Konuşmaları tekeline alır, hatta flört etmeye başlayabilirdi. Yanımızda olsaydı her şeyi berbat ederdi muhtemelen. Hava esiyordu ve soğuktu ama ben berrak sonbahar günlerini daima sevmişimdir. Altın sarısı yapraklar yerde sürüklenip havalanıyor, rüzgâr su yüzeyinde halkalar oluşturuyordu. O günlerde yazdığım şiirlerden birinde olduğu gibi, "Sarı yaprak ağlıyordu ağaçlar." Kuğular için bayat ekmek almıştık yanımıza.

Ash ile ben bir banka oturduk. Oattie, Sophie, Albert, Sidney ve Christabel Dağ Gölü'nün karşı kıyısına geçmişti. Zıpzip da yanla-

rındaydı, o zamanlar ağır ağır yürüyebilen ihtiyar bir köpek olmuştu artık, her gördüğü şeyi durup koklamak istemesi onu daha da yavaşlatıyordu. Bir Çingene kızın bize yaklaştığını gördük. “Aman yaa,” dedi Ash bezgin bir havada. Bizi rahat bırakmayacağı belliydi.

Çok gençti, on beşinde ya var ya yok, ama kalçasına bir şalla bağladığı minicik bir bebeği vardı. Çingeneler kendi kurallarına göre yaşırdı. Hakkında pek az şey bildiğimiz paralel yaşamlar sürerdi. Midillileri, süslü püslü arabaları, iyimserliğini hiç kaybetmeyen bir deri bir kemik ufacık köpekleri ve gemi azıya almış ürkütücü bir ordu oluşturan çocuklarıyla boy gösterdiler mi, bilir-diniz ki bir suç sağınağı geliyor. Kapı eşiğinden süt şişeleriniz yok olurdu, bahçe temizliğinde kullandığınız tırpanı kaybederdiniz, hatta pirinç kapı zilini bile. İnsanların hep iyi yanını görme eğiliminde olan Ash'e göre bunun nedeni, etraftaki hırsızların, herkesin otomatik olarak Çingeneleri suçlayacağını bilerek durumdan faydalanmasıydı.

Birçoğu son derece faydalı insanlardı aslında. Kalaycılarla bileyciler, madenden yapılmış hemen her şeyi onarabiliyordu, hele bıçakları olağanüstü güzel bilerlerdi. Bileyi taşları su dolu bir yalağın içinde döner dururdu ve mutfak hizmetçileri görsün de hemen koşup aşçının bıçaklarını eski mükemmel haline getirtmek istesin diye özellikle sokakta kurarlardı tezgâhı. Bahçıvanlar da baltalarını, oraklarını ve bağcı bıçaklarını kaptıkları gibi koşardı. Bu arabacılar, onarılamayacak durumdaki her türlü madeni eşyayı da alırdı. Bir de şopar diye bilinenleri vardı ki hırsızlık olaylarından en çok onlar sorumlu tutulurdu. Başka da bir meslekleri yok gibiydi. Çingeneler panayırlardaki oyuncakları çalıştırır ve nerede bir hasat varsa toplama işini onlar yapardı. Weald'de şerbetçiotu toplama zamanı geldi mi hep bizim evin önünden geçerlerdi; erkekler, yularından tuttukları midillilerinin yanı sıra yürür, çocuklar hoplara zıplara arabaya binip inerlerdi.

Bu Çingene kızı bir Roman idi. Onların kendi dilleri vardı ve bazen, sizin dinlediğinizi düşündükleri anda konuşmaz olurlardı

o dili; bazen de tersine, siz anlayamayasınız diye tamamen o dilde konuşturlardı. Teni esmer, siyah saçları ıslıl ıslıldı kızın, kulaklarında kocaman altın halkalar vardı. Gözleri öyle karaydı ki gözbebeklerinin büyüklüğünü anlayamazdınız. Üstünden dökülen kıvıll bir elbise giymişti, altın ve siyah renkte iplikle nakışlar işlenmişti elbiseye ve ona uygun bir de yeleği vardı. Daniel savaştan sonra bana Hindistan'da çektiği fotoğrafları gösterince Hinduların bizim Romanlarla benzerliği bana çok çarpıcı gelmişti. Kız harikulade ve egzotik görünüyordu ama çok üşüdüğü belliydi ve kir pas içindeydi.

Önümüzde dikilip Ash'e ufak bir filiz uzattı. "Gününüz hayrolsun," dedi. "Beyaz funda, uğur getirir."

Ash, biraz alaycı bir şekilde bakarak cevapladı onu: "Tomurcuklanmış olması gerekmiyor muydu bunun? Gerçekten beyaz funda olup olmadığını nasıl anlayacağım?"

Küskün bir şekilde ağzını büzdü kız ve "Zaman zor," dedi. "Bebem var bi tane."

"İsmi ne oğlanın?" diye sordu Ash.

"Kızın ismi Sinnaminti," dedi, "bi kız bebe daha var, Nilly-Lisbee, bi de Awkie diye kızanım var."

Kalakalmıştık. "Ama sen kendin daha çocuksun," diye bağırdı Ash.

Kız ağzına yapışan bir tutam saçı üfleyip omuz silkti. "Öyle de böyle de severim bebelerimi. Rabbim izin verirse daha da yapacam."

Ash'in kalbinin eriyişini işitebilirdiniz neredeyse. Öyle yumuşak ve şefkatli bir insandı ki. Elini cebine atıp bir florin çıkardı. Kızın gözleri ışıdı birden ve vücudu kendi kontrolü dışında sevinçle seğirdi. Parayı bir telaş aldığı gibi belinde bir yerlere tıktı. Fundayı Ash'in avcuna tutuşturdu.

"Bir gümüş atıver de ayanı okuyayım," dedi. Şaşkın şaşkın baktığımızı görünce, "Elinin ayasını" diye ekledi. Sonra da, "Lütufluyum ben," dedi. "Aileden geçme. İhtiyar anamdan geçti bana."

“Attım ya gümüşü, avcunda zaten,” dedi Ash.

“Doğru beyim ama o funda içindi.”

Ash elini cebine atıp orada ağırlığıyla onu rahatsız etmekte olan ve seve seve kurtulmak isteyeceği altı peniyi çıkardı. Başını iki yana salladı kız. “Gümüş olması lazım.”

“Gümüş mü?”

“Penicikler bakırdan. Gümüş olması lazım.”

“Yani sana bakır kuruşlarla yirmi gine versem almayacak mısın?”

“Alırım almasına da beyim, ayanı okuyamam. Okurmuş gibi yapmam gerekir, beyciğim.”

Cüzdanımı karıştırıp kıza üç penilik bir gümüş para buldum, kapıldığı gibi tıktı hemen bir yerine. Elimi alıp işaret parmağını bazı çizgilerin üstünde gezdirdi. Kokusu geldi burnuma. Baharlı bir kokusu vardı ama ne olduğunu çıkaramadım. Avcumun en dibine bakıp kaşlarını çattı. “İhtiyarlığı görecen sen,” dedi. “İki buçuk çocuğun olacak, hastalanacan ama öyle öldürücü değil, bi de kalbine dikkat etmen lazım. Kalbin zayıf senin, hanım”

“İki buçuk çocuk mu?” diye haykırdım. “Ne demek oluyor yani bu?”

Omuz silkti kız. “Ne görürsem onu okuyom, hanım.”

Ash sevgi dolu bir bakış attı bana, “Ne kadar güzel, çocuklarımız olacak,” dedi. “Şimdiden isim düşünmeye başlayalım”

Kıza elini uzattı. Kız, birkaç dakika yoğun bir şekilde inceledi onun elini, sonra birden, hiç beklenmedik bir şekilde, sanki ateşe değmiş gibi elini çekiverdi. “Okuyamıyom bunu,” dedi.

“Lütfen,” dedi Ash.

“Yok beyim, okuyamıyom. Hiç sorma en iyisi.” Elbisesini kurcalayıp üç penilik gümüşü buldu ve bana geri verdi. Çocuğu kalçasının biraz daha yukarısına sıkıca bağladıktan sonra gırtlğından boğuk bir iç çekişi andırır hafif bir ses çıkardı, yaşlı gözlerle Ash'e

baktı ve kulağa “Nasıl da *rinkeno kuramengro*,”¹⁶ gibi gelen bir şeyler söyledi. “Rabbim ikinizi de korusun.” Sonra hızla uzaklaştı yanımızdan, kardeşlerimin yanından geçerek Dağ Gölü’nün ta öteki ucuna kadar gitti, böylece kardeşlerim de funda satın almaktan ve fal baktırmaktan kurtulmuş oldular.

Ash’e baktım, benim bakışımı yakalayınca gürültüyle poflayıverdi. “İki buçuk çocuk! Başka?”

“Sence ne gördü senin avucunda?” diye sordum.

“Aman, deli saçması işte hepsi,” dedi Ash. “Bir şey görmedi.”

“Niye o kadar kederlendi öyleyse?”

“Çünkü bir şey gördüğüne inandı. Batıl inançlılar, başkalarından çok kendilerini kandırmada ustadır.”

Bir süre sessizce yan yana oturduk. Yapraklar havada döne döne simsiyah göl yüzeyine kadar iniyor, otlarla kaplı kıyıda ördekler silkinerek tüylerindeki sulardan kurtulmaya çalışıyordu. Ürperiverdim, ansızın bir kasvet çöktü üzerime, kalbim sıkıştı ve Ash, “Evet, hava soğudu,” dedi. “Gidelim artık.”

Bir süre önce bir Meryem Ana heykelciği almıştım, yatağımın altında bir beze sarılı duruyordu. Aileden diğerlerinin bilmesini istemiyordum, çünkü biz Anglikandık, bunu tasvip etmez, benim papacı olmaya başladığımı düşünürlerdi. Ama seviyordum Meryem Ana’yı. Heykelcikte açık mavi bir entari giymişti, eteği altın yaldızlı. Mavi gözleri, sarı saçları ve gül pembe dudakları vardı. Ayakları çıplaktı. Çocuk İsa’yı kollarında kaldırmıştı, İsa da mavi gözlü, sarı saçlı ve pembe yanaklıydı. Sağ elinde, üstünde haç bulunan altın bir küreyi tutuyor ve çok ciddi görünüyordu. Sol eli ise inanılmaz bir sevgiyle Meryem Ana’nın bileğine dayanmıştı. Uzun yıllar sonra Daniel bana, Meryem Ana’nın Filistinli bir Yahudi, dolayısıyla da herhalde esmer olduğunu söyleyecekti. Bir cevap vermemiştim buna ama bence Meryem Ana, herkese en kolay anlaşılır olacağı şekilde gösterir kendini. O yüzden Afrika’da bir

16 Veya ‘*rinkeno cooramengro*’, Britanya Romani dilinde ‘yakışıklı asker’.—çn

yerlerde siyah bir Meryem fotoğrafı gördüğümde de şaşırmadım, Singapur'da Çinli olanını gördüğümde de.

O gece Meryem Ana'mı yatağın altından çıkarıp baş ucumdaki komodinin üstüne koydum. Ash için müdahale etmesini ve Çingene kızın gördüğü şeyden onu kurtarmasını istedim. Her gece onun için dua edersem onu koruyabilirim sanıyordum, çok uykum gelmiş de olsa, hava çok soğuk da olsa bunu yapmaya kararlıyım.

11

Ash Veda Ediyor

Noel günü Ash veda etmeye geldiğinde kar yağıyordu. Noel ağacının üstü mumlarla ısıt ısıldı, cam toplar da pırıltılar saçıyordu. Ağacın tepesindeki melek uzun yıllardan beri hizmet vermekte olduğu için çok eskimiş, dökülüyordu ve güzel günlerin artık geçip gittiğini hatırlatan kederli bir havası vardı. Aile hediyelerini açmamıştı daha, çünkü onların kuralı, çoğu kimsenin yaptığı gibi sabah kilise ziyaretinden sonra değil, ikinci çayından sonra açmaktı. Buna “akşam postası” adını vermişlerdi ve hizmetkârlara da kendilerini rahatsız etmemeleri tembihlenirdi. Hizmetkârlar kendi hediyelerini sabahtan almış olurdu.

Mrs. McCosh ve Rosie’nin kardeşleri, büyük bir nezaket ve anlayış göstererek onu oturma odasında, ateşin başında Ash ile yalnız bırakıp çekildiler. Üniformasını giymiş olan Ash çok yakışıklı ve zarif görünüyordu. Rosie, kepinin üstündeki Kraliyet Topçu Birliği armasını çok ilginç bulmuştu. O gün Ash her zamankinden yakışıklı göründü gözüne, hele o gri gözleri coşkuyla ışıldıyordu. Bir an önce savaşa gitmek için sabırsızlanıyordu Ash. Hareketlerinde şevk ve amaç vardı, tıraş losyonu kokuyor ve Homeros’un, *aristeia*’sını¹⁷ sürmekte olan bir kahramanı için söylediği gibi, “bir tanrının yanma çıkacağı” benziyordu. Rosie’nin ellerine bir paket tutuşturarak, “Mutlu Noeller,” dedi.

17 *Ilyada*’da, bir kahramanın savaşta yiğitliğinin, başarısının, gücünün doruğunda olduğu anlar.—çn

“Nedir bu?” diye sorduysa da, kâğıdın üstünden çerçeveyi hissettiği için resim olduğunu anlamıştı Rosie.

“Ben gittikten sonra aç.”

Hediyesine bakarak “Bunu senin paketlediğin belli oluyor,” dedi.

Karşılıklı oturup birbirlerine doğru eğildiler, el ele tutuşmuşlardı, alınları birbirine değiyordu. Rosie’nin gözyaşları Ash’in ellerine akıyordu, Ash ise fısıldıyordu: “Sevgilim, canım sevgilim, canım benim, canım.”

Rosie’nin boğazı düğümlendi ve ansızın hıçkırıklara boğuldu. “Bence bir daha geri gelmeyeceksin.”

“Geleceğim, geleceğim, geleceğim. Geri geleceğim. Asla bırakmayacağım seni. Ölsem bile asla bırakmayacağım seni. Ölsem bile geri geleceğim, seninle birlikte olmanın bir yolunu bulacağım. Söz veriyorum, söz veriyorum, söz. Seni sonsuza dek seveceğim. Ölümden de öte, her şeyden öte. Bir Arap atasözü vardır bilir misin, ideal eş, ruhun bekçisidir diye? Ben de senin ruhunun bekçisi olacağım Rosie.”

“Ben de seninkinin,” dedi Rosie. “Asla senden başkasını sevmeyeceğim.” Sonra, gözyaşları yanaklarından aşağı yuvarlanırken, Ash’in gözlerinin içine baktı.

Elini uzattı Ash, avcunu bir çanak gibi tutup gözyaşlarını topladı, sonra ağzına götürdü ve içti onları. “Öyle söyleme,” dedi. “Olabileceklerin en kötüsü olursa... İstemem ki sen... Kendini inkâr edesin. Harika bir anne olursun sen.”

Rosie dosdoğru gözlerinin içine baktı onun, o gün daha da bir güzel görünüyordu bu gözler, sonra “Sana söz veriyorum, sen verdimişçesine söz veriyorum, asla senden başka kimse olmayacak. Hiç kimse,” dedi.

“Ben de sana aynı sözü veriyorum,” dedi Ash. “Ama sen bana böyle bir söz vermemelisin. Kabul etmiyorum bunu. Ben ölürsem,

anne olma, bir aile kurma, mutlu olma şansın olmalı.” Sonra ayağa kalkıp, başıyla gelmesini işaret etti ona.

Oturma odasındaki iki kanatlı pencereden evin arka tarafındaki limonluğa geçtiler. Bahçeye inen bir merdiven vardı burada. Rosie’yi bahçeyi görebileceği bir yerde durduran Ash, merdivenden inmeye başladı. O sırada artık kar durmuş, çimenler kusursuz, lekesiz, ıslıl ıslıl bir örtüyle kaplanmıştı.

Ash karların üzerinde yürüyüp sırt üstü uzandı. Kollarını iyice açıp iki üç kere yukarı aşağı hareket ettirerek karları süpürdü. Sonra dikkatle ayağa kalktı, üstündeki karları silkeledi ve basamakları çıkarak limonluğa döndü. İkisi yan yana durmuş aşağıya, Ash’in yaptığı şeye bakıyorlardı şimdi.

Rosie, “Meleğe benziyor,” dedi.

“Melek *zaten*. Bir kar meleği o. Küçükken Baltimore’da yaptık. Bir Amerikan icadıdır.”

“Sana sorsalar her şey Amerikan icadı.”

“Eh, daha önce gördün mü bunu?”

“Hayır.”

Ash çenesini uzatarak meleği işaret etti. “Beni hep bir melek olarak düşün. Daima yukarıdan seni izliyor olacağım. Ruhunun bekçisi olarak.”

Rosie çok huzursuz hissetti kendini, içine uğursuz bir duygu çökmüştü. Ash, “Artık gitmem lazım sevgilim,” dedi. Tren beklemes, hem tıraş bıçağı, çorap ve sargı bezleriyle dolu bir sırt çantasıyla yürümek için uzun bir yol var önümde. Sidney ve Albert’la istasyonda buluşacağım.”

“Birini gönderip fayton getirebiliriz,” dedi Rosie ama cevabı, “Yok, çok uzun sürer, hem artık yavaş yavaş talime başlamalıyım,” oldu. “Beni bekleyen nice uzun yürüyüşler var şimdi. Gitmeden bir şey okumak istiyorum sana.”

“Bir şey mi okuyacaksın?”

“Evet, öyle. Şu senin çok sevdiğin George Dönemi Şairleri kitabında buldum bunu ve tam bu anda okumak için ezberledim.”

“Rupert Brooke mu?”

“İ-h. Bakalım tanıyacak mısın.”

Dizeleri hatırlamaya çalışırken dudaklarını büzdü. Sonra okumaya başladı:

“Üfle soluğunu göz kapaklarıma – seninle birlikte
Rüyalardan kendi günümüzü yapalım.
Nefesin göz kapaklarıma değerken hayat,
Acının had safhasında bile şahane.
Yaşayamam ben başka türlü, ancak
Senin aşkın mecbur etmedikçe beni.”

Şiiri tanıyan Rosie, devamını okumaya başladı:

“Kapılıp gidelim birlikte,
Yıldızın peşi sıra süzülen gümüş ışık hafifliğinde,
Veya belki yaz günlerinde bir arı vınlaması misali...”

“Harold Monro bu! Hangi şiiri peki?” Şafağın Çocuğu mu?”

“Evet, doğru. Şimdi gözkapaklarıma üfleyebilir misin bir? Sırf nasıl olduğunu bileyim diye?”

Gözlerini yumarak aşağı doğru eğildi ve Rosie soluğunu onun gözkapaklarına üfledi. Sonra birden gözlerini açıp, “Monro’nun anlattığı gibi olmuyor,” dedi. “Onun yerine bir öpücüğe izin verir misin?”

Ardından Ash, gidip Rosie’nin annesi ve kız kardeşleriyle vedalaştı, onu geçirmek için hepsi kapının önünde toplanmıştı. Ash,

kibar Fransızları taklit ederek gösteri yapıyordu, sırayla kız kardeşlerin, sonra da annenin ellerini öptü. Anneleri, tam olarak nasıl davranacağını bilemez haldeydi. “Kral’a bizzat yazarak güvenli bir yere sevk edilmeni sağlayacağım,” dedi. Kız kardeşler, birbirlerine gizli gülümsemeler gönderdiler. Mrs. McCosh hep yazıyordu Kral’a ve özel kalem müdüründen gelen kibar ama hiçbir taahhüt içermeyen cevaplardan oluşmuş ufak bir desteyi de büyük bir gururla saklıyordu.

Sonunda Ash, Rosie’nin iki elini birden avuçlarına alarak dedi ki, “O halde ilk izne geldiğimde kavuşuyoruz.”

Başını salladı Rosie ve “Her gün dua edeceğim senin için, özellikle de uykuya yatarken,” dedi.

“Teşekkür ederim canım,” dedi Ash. “Ve yaşasın Kafadarlar!”

Rosie, “Kafadarlar ölümsüzdür,” dedikten sonra gitti Ash, sırtında çantası ve başında kepiyle karda uzun adımlarla yürüyerek gitti. Bahçe kapısında durup el salladı ve oradan bir an önce uzaklaşıp cepheye varmak için sabırsızlandığı bu kadar belli olduğundan Rosie biraz kırılmış hissetti kendini. Genç erkekler hep böyleydi işte, ansızın yaşamak için çok özel, önemli ve elle tutulur bir neden bulmuş oluyorlardı. Rosie onu suçlayamazdı, hatta onunla ne kadar gurur duyduğunu söyleyebilmiş olmayı dileyecekti sonraları. Ash hakkında hatırladığı son şey, oradan uzaklaşırken, notaları karabakal kuşu gibi titrete titrete ıslıkla ‘Gilbert the Filbert’ şarkısını çalışı olacaktı.

O gittikten sonra Rosie kar meleğine bakmak için limonluğa dönerken Sophie, Christabel ve Otilie de peşinden geldi.

“Ash, bunun benim meleğim olduğunu söyledi. Komik tabii böyle söylemesi.”

“Ha-ha-ha gibi mi komik yani, yoksa tuhaf mı demek istiyorsun?” diye sordu Sophie.

Christabel, “Tuhaf, tabii ki,” diye Rosie adına konuştu.

“Ha, iyi o zaman,” dedi Sophie. “Esprileri anlamayınca sinir oluyorum da.”

Çaydan sonra Rosie, Ash’in hediyesini açtı. L. Rust tarafından yapılmış *Adieu* adında bir gravürdü bu. Sorguçlu şapka takmış eski tarzda bir piyade askeri vardı gravürde, omzuna tüfeğini asmış, uygun adım yürüyüşe geçmek üzereydi. Sol tarafında önlüklü bir genç kız, ayak parmakları ucunda yükselerek kollarını onun boynuna dolamış, gözlerini kapatmıştı. Kızın duruşunda çaresizlik ve kendini bırakmışlık, bir yandan da mutlak bir bağlılık vardı. Asker ya kızın burnunu öpüyor ya da kulağına bir şey fısıldıyordu. Rosie, “Artık gitmek zorundayım, gerçekten gitmek zorundayım,” gibi bir şeyler dediğini düşündü. Kızın vücudunun dış hatları, askerin vücut çizgilerine bire bir oturuyordu. Dokunaklı bir etkisi vardı resmin, zaten Rosie’yi ağlattı sonunda. Rosie resmi üst kata götürüp kitaplığının en üstüne duvara dayayarak koydu, sonra yatağın altından Meryem Ana heykelciğini çıkararak aynanın önüne yerleştirdi. Ash’e göz kulak olması için konuştu onunla, sonra tekrar bezine sarıp yerine koydu.

Şapkasıyla mantosunu giydi, boynuna atkısını bağladı ve yürüyerek kiliseye gitti. Dondurucu bir soğuk vardı dışarıda, insanın iliklerine işleyen cinsten bir soğuk. Buna rağmen kilise, dizleri üstüne çökmüş kadınlarla doluydu. Rosie, iki oğlu cephede olan Mrs. Ottway’in olduğu sıraya oturarak dua etmeye çalıştı ama hıçkırıklarına mani olamıyordu. Mrs. Ottway uzanıp elini tuttu, birlikte dua ettiler. Rabbin Duası’nı söylediler. “Senin dediğin olur,” dizesi sonradan tekrar tekrar yankılanacaktı Rosie’nin zihninde ve İsa’nın Getsemani Bahçesi’nde söylediklerini hatırlayacaktı, hayatı boyunca ne zaman başı sıkışsa hatırlayacaktı bu sözleri.

Eve döndüğünde Zıpzip kapının öbür tarafında bekliyordu. O gece, yatırılması imkânsız bir şekilde uludu durdu hayvan, bütün ev halkı çaresiz kalmıştı. Hizmetkârlar dahil herkes, üstlerinde yatak kıyafetleriyle aşağı inip mum ışığı etrafında toplanmış, bir çare bulmaya çalışıyordu, sonunda zavallı Zıpzip’i, komşuları

çok fazla rahatsız etmeyeceği umuduyla limonluğa kapadılar. Mr. McCosh, köpeğin karnının ağ rıyor olabileceğini düşünüyordu, oysa Rosie, köpeklerin yalnızca ruhsal sıkıntı yaşadıklarında uluduğunu söyledi. O günden sonra Zıp zıp geceleri sık sık ulur oldu.

Rosie'ye gelince, "birlikte rüyalar dan kendi günümüzü yapacağımız" zamanı giderek azalan bir inançla beklemeye koyuldu.

12

Ve Ölümden Öte Dost, Ölümden Öte Düşman Yoktur¹⁸

Alay no. 1967

Tüfek no. 1695

Er Ashbridge Pendennis

Kemmel'a vardığımızda artık hiç takatim kalmamıştı, başım dönüyor, midem bulanıyordu. Kendimi bundan daha berbat hissettiğimi bilmem. Hunlar tepenin üstünden bakarken kabak gibi ortada, sürüne sürüne ilerledik. Niye makineli silahlarla hepimizi taramadılar, bilmiyorum. Mucize işte.

Subaylar ağızlarının payını aldı. Sığır taşımada kullanılan kamyonlar geldi, sonra hâlâ bir tarafında "Londra Umumi Omnibüs Şirketi" yazan otobüsler, derken artık yağmur altında balçığın içinde düşe kalka ilerler olduk, kilometreler boyunca, üstümüzde tüfek, cephane, pelerin, birer matara ve tayınlarımız. Her yanıma ağrıyor, tir tir titriyorum, terliyor ve donuyorum. Üstümdeki kaputun bir kenarı toprağa veya suya öyle batmış ki. Feci ağırlaşmış durumda. Sonunda Sidney ile Albert ve ben neredeyse birbirimizi taşıdık. Tanrı'ya şükürler olsun ki yanımdaydılar. Yerimize varınca üstümüzdeki hücum yeleklerini bile çıkaramadan yığıldığımız gibi uykuya dalmışız. Bombardımanı duyabiliyordum, çok uzakta değildi. İlk defa ateş altında kalıyorum ve yorgunluktan umursa-

18 Rupert Brooke'un 1915'te yayınlanan 'Peace' (Barış) şiirinin son dizesi.—çn

mıyorum bile. Gücüm kuvvetim fazlasıyla yerindedir, çünkü hep Yankee'yim ben diye atıp tuttuğumdan, herkesten daha iyi olmak için sürekli idman yapardım.

Ne zaman ateş etme şansı bulacağım diye merak edip duruyordum. Hep diyordum ki kendi kendime, "Nişan alıp da ıskalarsam, ne anlamı var bu silahı taşımanın?" Öteki çocuklar da hep aynı şeye kafayı takmış.

Silahım epeyce eski, ama iyi. Dokunması çok hoşuma gidiyor. Önceki sahibi de sevmiş onu belli ki. Kabzasına minicik 'PLG' harfleri kazınmış, ahşap kısmına da bol miktarda balmumu veya ayakkabı cilası sürülmüş. Koyu kahverengi bir ışıltısı var. Namlusu yepyeni, tek çentik yok. Sürgüsü yağ gibi kayıyor. Ama namludan içeri çamur kaçmamasına daima dikkat etmek lazım, yoksa insanın elinde patlayabilir. Tüfeği hafifçe eğdim ve ağzını bir ilaç şişesinden aldığım ufak mantarla kapadım. O mantara göz kulak olma meselesini de en az tüfeğinki kadar dert ediyorum.

PLG'nin kim olduğunu merak ediyorum, hâlâ sağ olup olmadığını da. Bir koruyucu ruh olarak düşünüyorum onu. Eğer ölmüşse, umarım beni ve eski Lee-Enfield'ini izliyordur şimdi. Elime bir Fritz'e¹⁹ ateş etme fırsatı geçince acırım da tetiği çekemem diye korkuyorum. Yere ateş edebilirim gerçi, o da zıp zıp zıplar.

Bir birliğe katıldığınız anda onun folklorunu da öğreniyorsunuz. Folklor, sizi bir arada tutan şeylerden biri. Ailelerde kuşaklar boyu anlatılıp duran hikâyeler gibi tıpkı, hani babaannenizin başından geçmiş bir şeyi kendi başınızdan geçmiş gibi hissedersiniz. Bir gün yazmalıyım bunları.

Fransızlardan alınmış siperler. Birer balçık kanalı. Tel mel yok, kum torbası, doğru dürüst bir istihkâm, haberleşme siperi falan yok. O kadar sık kazılmışlar ki çamurun içinde oturuyorsunuz,

¹⁹ Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlara takılan adlardan biri. Küçümseyici bir tarzda kullanılsa da başlı başına hakaret değildir ve büyük olasılıkla o dönem yaygın bir erkek adı olduğundan Almanlar için kullanılır hale gelmiştir - Amerikalılara 'Johnny' veya Türklere 'Mehmet' denmesi gibi.—çn

gerçi şansınız yaver giderse bir Fransızın göğsüne de oturabilirsiniz. İlk başta tuhaf, tedirgin edici oluyordu, ama ölü bedenlerin, üstlerine oturunca iç geçirmelerine alıştım artık.

Siperimizde içi su dolu derin bir çukur olduğunu unutuyorum hep. Baldırlarınıza kadar batıyorsunuz sonra. Gerçi üstünüzdeki kaputun kumaşında kabuk bağlayan beş santimlik çamur tabakasını inceltmek için birebir. Cehennem azabı dedikleri şey, kaputla uygun adım yürümek olmalı. Çocuklardan bazıları eteklerini kesiyor gerçi.

Alman hatları bizden daha yukarıda kalıyor, aramızda yüz metre ancak var. Bu Hunlar hep yüksek yerleri kapar zaten, sırf erken geldikleri için. Çarpışmalarda daima avantaj onlarda oluyor, ama sanıyorum bir o kadar insanı da hastalık yüzünden kaybettik, tabibimiz de içlerinde.

Kar geldi, don oldu, ama çoğunlukla yağmur yağdı. Gece çalışıp öğleden sonra uyuyoruz, bazen kısa sürelerle kestirme fırsatı da oluyor, çok yoğun zamanlarda iki dakika falan ancak. Üstünüzde hücum yeleği ve matarayla uyuyamıyorsunuz ama çıkarmanıza da izin vermiyorlar. Yere serdiğimiz yaygı yeterince büyük değil, o yüzden miğferleri çıkarmadan oturarak uyuyoruz, kafamıza yağın damlalar da sekip omuzlara düşüyor. Ön saflarda postalları ve çorapları çıkarmak yasak. Postalın üstünden sardığımız dolaklar bacaklarımızda korkunç görünümlü izler bırakıyor. Zaten buz gibi havada postalları çıkarmak iyi bir fikir değil, donup kaskatı oluveriyorlar sonra. Tekrar ayağıma geçireceğim diye uğraş dur.

Her sabah şafakla beraber atış platformunda hazırdayız. Bütün gece hazırlık yapmışız, şimdi hücumla geçmek için en iyi zaman. Ama Fritz de aynısını yapmış, dolayısıyla hücum falan yok. Bütün ölümler ya keskin nişancılar eliyle oluyor ya da top ateşiyle. Şöyle doğru dürüst bir hücum, timsahın sırtındaki tüyler kadar seyrekle görülüyor.

Bizim alay ben gelmeden önce düşman faaliyetleri, hava şartları, aşırı yorgunluk ve don sebebiyle 12 subayını ve 250 askeri-

ni kaybetmiş. Kraliyet İskoç Tüfekli Piyadeleri tarafından aralık ayında kurtarılmışlar. Çocuklar konserve etten başka bir şey yememiş. Konserve kutularını süngüyle açıyorsunuz.

Şükürler olsun ki rom tayını var. Denizcilerin zıkkımı bu, ta ayak parmaklarınıza kadar iniyor boğazınızdan ve bütün vücudunuzu ısıtıveriyor. İçine krema falan koymaya kalkan astsubaylardan cidden nefret ediyorum.

Rom ve sigara; galiba askerler bunlar için yaşıyor. Rom karşılığı sigaralarımı veriyorum, bayağı iyi bir alışveriş bana kalırsa.

Ocak ortasından sonra mevzimizi koruyamadık. Çok fazla adam kaybettik. Nakliyeciler gelip ölümlerimizin yerine savaşmak üzere gönüllü oldular.

Düşünüyorum da, sanki bir şey var, genç bir erkeğin ölmeyi istemesine sebep oluyor, güzel bir şekilde ölmeyi ama, tam yaşamın doruğundayken, daha yaşamaktan bıkmamışken. Belki de savaş öyle feci bir şey ki ölüm daha cazip geliyor. Yoksa gelecekle baş başa kalmaktan kurtulmak rahatlatıcı mı? Hepimiz eninde sonunda zamanın mezbeleliğine atılıyoruz, şimdiden gitsek ne olur? Ben de bayağı filozofmuşum!

Yok, bu şekilde düşünüyor değilim. Uğruna yaşayacak Rosie'm var benim. Meleği olduğumu söyledim ona, oysa aslında o benim meleğim. Olur da ben ölürsem, asla hayal kırıklığına uğrama fırsatı bulamamış olacağını da biliyordum. Asla bıkmamış olacaktı. Hiç kavga etmemiş olacaktık. Ben sonsuza dek genç, güçlü, yakışıklı olacaktım. Onun da yaşlandığını görmeyecektim. Ölme niyetim yok ama onu hiç hayal kırıklığına uğratmadan ölmek de güzel olurdu. Ben ölürsem hayalim yaşayacak.

İnsanın kendini ölü olarak hayal etmesi mümkün değil, çünkü hâlâ yaşıyorsunuz ki hayal edebiliyorsunuz. O yüzden silah arkadaşlarımızın ölümünü görüp savaşmaya devam edebiliyoruz. Kendimi ölmüş olarak hayal edersem yine Rosie'nin yanında oluyorum.

13

Daniel Pitt'in Annesine Mektubu (1)

Fransa'nın en derin, en karanlık köşesinde bir yer

3 Ocak 1915

Ma chère maman,

Noel'i seninle birlikte South Downs'da geçirmek ne kadar hoştu ve quel plaisir olmuştu annemle birlikte tobogana binmek. Gerçi ikimizin de toboganlarını yokuş yukarı bana taşıtman acımasız-caydı. Nasıl affedebilirim bunu? Belki zaman bu yarayı iyileştirecektir.

Beni geçirmeye uçuş pistine kadar gelmen çok tatlıydı. Nasıl da şahane bir şekilde muhafızları korkutup komutanı büyüledin, hatta komutanın köpeğini de! Gözyaşlarını tutmanı çok cesurca buldum ama inan gerek yoktu buna. Herkes senin Fransız olduğunu, dolayısıyla duygusal davranmak için en haklı gerekçelere sahip olduğunu gayet iyi biliyor.

Chère maman, ben biliyorum senin neler hissettiğini. Ağabeylerimi, bir daha asla görmemek üzere Güney Afrika'ya yolladın ve Veziristan'da Archie'nin başına neler geleceğini de hiçbirimiz bilmiyoruz. Çok yalnız ve endişeli olmalısın. Ben bile endişeliyim, hiçbir on sekizden fazla görünmeyen diğer pilot arkadaşlarımdan çok daha fazla endişe duyuyorum. Yaşım yirmi iki olduğu için onlar kadar kurşun işlemez hissetmiyorum kendimi.

Neden endişe etmemen gerektiğini söyleyeceğim sana ama önce buraya gelene kadar neler olduğunu anlatmam gerekiyor. Bildiğin gibi, buraya iki kişilik bir kuşla uçarak geldim, ön kısımda başka bir pilot oturuyordu ve planımız St. Omer'den küçük, güzel bir Morane-Saulnier almaktı. Bu iki kişilik uçaklar bayağı sağlam aslında, dikkat çekici ölçüde güvenilir ve emniyetli makineler ama işte bizimki daha Gravelines'den pek uzağa gidemeden ölmeye başladı. Meğer kontak teli kopmuş. Ça se passe. Şansa bak! Ne kadar korkutucu olduğunu anlatamam sana. Korkudan betim benzim atmış bir halde düğmeleri falan kurcalamaya başladım, herhalde denize düşeceğiz diyordum, yengeçler ve diğer yaratıklar bizi lime lime edecek, belki şansına köpekbalığı da vardır. Ama tam denizin kenarına, kumsala inmeyi başardım. Şükürler olsun ki sular çekilmişti. Orada, plajda kendi halinde dolanan güçlü kuvvetli birkaç balıkçının da yardımıyla, diğer pilot arkadaşım ile birlikte uçağı kumsala çekmeyi başardık ve hemen Hava Filosu'nun karargâhına telefon ettik. Sabahı beklerken bir bistrodakiler bizi gerçekten iyi ağırladı. Hayatımda böyle bir biftek yememiştım doğrusu. Yarı Fransız bir pilot olmak burada çok işime yarayacak, öyle anlaşılıyor. Yapmacık gülücüklerle üstüme atlayan kızlardan kurtulmak için iki kolumu da silkelemem gerekecek, hatta sabahları ayakkabımın içini de kız var mı diye kontrol etmem gerekebilir, Kuzeybatı Cephesi'ndeyken öyle yapıyorduk akreplere karşı. Hava şartları yüzünden uçuş günlerimizin çoğı iptal oluyor, yani... Fransa'nın güzel kızlarına daha çok zaman ayırabiliriz!

Neyse, sadede geleyim. Fransa'nın üzerinden uçarsan, aşağıda muhteşem güzellikte bir ülke görüyorsun. Başka nerede Fleurs, Poitiers veya Abbeville gibi kasabalar bulunur ki? İki yanı kavaklarla kaplı o güzelim uzun bulvarlar ve sonsuza kadar uzar görünen Roma yolları başka nerede var? Hele o zarif kıvrımlarıyla akarsular? Hiç de savaş için yapılmamış olan şık şatolar? Ve kendilerine âşık değilsen aklında bir noksanlık olduğunu düşünen kadınlar? Başka nerede herkes şarap içip şarkılar söylüyor ama sarhoş değil?

Yani demek istediğim, maman, bütün kalbimle ve ruhumla seviyorum Fransa'yı. Senin gibi o da benim annem, İngiltere de babam, babamın da olduğu gibi. İnsan ana babasını eşit derecede sever, farklı biçimlerde sevebilse de ve işte ben de Fransa'yı seni sevdiğim gibi seviyorum, tutkuyla içimi sızlatan bir yumuşaklıkla.

Buraya pek de uzak olmayan bir kara şeridi var; çok uzun değil, çok geniş de değil, işte orada bu güzelim topraklar, kahverengi balçıkla dolu çirkin bir bataklığa çevrilmiş, birbirine bağlanan mermi çukurlarıyla dolu bu şerit, hepsinin içi pis sularla dolmuş, bu şerit boyunca devrilmemiş tek ağaç, hasar görmemiş tek kilise, tek çiftlik veya ev yok. Şimdiden, gömülmemiş cesetlerle dolu dev bir mezarlık haline gelmiş burası. Top ateşi durmak bilmiyor, aklını kaçırtıyor insana. Cephe korkunç bir yer, maman, üstelik bütün bunları Fransa'ya yaşatan da iki tarafsız ülkenin üstüne basıp geçerek buraya gelen, bütün bu yıkımdan sorumlu olan bir deli. Bu topraklar ancak karla örtüldüğünde masumiyetine tekrar kavuşuyor ama o zaman bile siperler, bir camın üzerindeki çatlaklar gibi delik deşik etmiş oluyor burayı.

Westminster'dayken sayfalar dolusu kahramanlık şiiri ezberlemiştik. Kafamıza vura vura öğretmişlerdi bize, biliyor muydun bunu, gerçi hâlâ aklımda olan bir şiir var, sanıyorum Lord Macaulay'nindi, şöyle bir şey:

"Bu dünyada herkes

Er ya da geç tadar ölümü:

Ama ölümlerin en güzeli değil midir,

Dimdik çıkmak korkunun karşısına,

Atalarının külleri ve

Tanrıların tapınakları aşkına?"

İşte benim duygularım da böyle. Havacılar uzun yaşamıyor, zaten biliyorsundur. Şansım yaver de gidebilir, bahtıma en kötüsü

düşüp ölmek yerine sakat da kalabilirim. Ama eğer ölürsem, senden misafirlere benim resmimi müthiş bir gururla göstermeni ve Fransa için öldüğümü söylemeni istiyorum. De ki onlara, "Bu benim oğlum, mort pour la France."

Ton fils dévoué, seni seven oğlun,

Daniel P.

14

Rosie

1914'ün Noel ertesi çok ıslak başladı ve Rosie, pencerenin camına vuran yağmur damlalarının sesine uyandı. Yüzü buz gibi olmuştu ama yorganın altında vücudu sıcaktı. Gecedен yakılan kömür ateşi kendi kendine sönmüş, çok az ısı veriyordu. Dışarısı karanlıktı hâlâ, Rosie de yataktan çıkmadı, Fransa'da bulunan Ashbridge'i düşündü. Kesin dışarıda, siperlerdeydi şimdi. "İnsan bu havada nasıl dayanır?" diye geçirdi aklından. Sonra o günün, Hristiyanlığın ilk şehidi Aziz Stephanos'un yortusu olduğunu hatırladı. Yataktan çıkmadan giyindi.

Erkek hizmetkâr kalmadığı için ev sessizdi artık. Aşağı indiğinde Rosie, üstündeki mumlar sönüp dibine koyulmuş hediyeler de toplanınca Noel ağacının nasıl cansız görüldüğünü fark etti. Ailede ilk kalkan oydu, gerçi mutfakta Aşçıkadın ile Millicent'in çene çaldığını duyuyordu. Oturma odasında oturup dışarıdaki dünyanın yavaş yavaş ağarmasını izlerken bir çaresizlik hissetti.

O sabah, teşekkür mektuplarını titizlikle yazdı ve paltosunu giyip yağmur şapkasını takarak yan komşuları Mr. ve Mrs. Pendennis'i görmeye gitti. Mrs. Pendennis'i çok solgun ve gergin buldu, gerçi kendine hâkim olmak için elinden geleni yapıyordu kadın.

"Hayatım," dedi Mrs. Pendennis, "tevekkül göstermek zorundayım, öyle değil mi? Üç oğlum cephede ve üçünün birden geri gelmesi pek yüksek bir ihtimal gibi görünmüyor, öyle değil mi? Ölen çocukların ana babalarının bir tür kulüp gibi bir şey haline geldiğini fark ediyor musun?"

“Birbirlerine yardımcı oluyorlar,” dedi Rosie. “Çok üzücü de olsa iyi bir şey bu, değil mi?”

“Ben kocam için endişeleniyorum,” dedi Mrs. Pendennis. “Öyle çok sigara içiyor ki! Çok kötü öksürtüyor onu. Ciğerlerini açtığını söylüyor ama hiç sanmıyorum ki öyle olsun.”

“Hepimiz çaresizlikten neye sarılacağımızı bilmez haldeyiz, değil mi?” dedi Rosie.

Ertesi gün, Havari Yuhanna’nın yortu günü, feci bir fırtına çıktı ve Rosie yine, onun olduğu yerde de hava böyle ise Ashbridge’le ilgili korkunç bir şeyler olacağı duygusuyla uyandı. Rosie’nin endişelerinin farkında olan Mrs. McCosh, onu bir şeylerle oyalamak için postaneye kadar yolladı, böylece Rosie sıırıslıkam ıslanmış ve rüzgârda üşümüş olarak döndü eve. Millicent’in işi olduğu için oturma odasındaki ateşi kendi yaktı ve önüne çömelerek kurumaya çalıştı. Ash’in top ateşi altında ve bu havada sıırıslıkam olduğunu, sığınacağı bir saçak altı ya da başında oturup kuruyacağı bir ateşi olmadığını düşünmek dayanılmazdı. Rosie, sanki bir kehanet saklıyorlarmışçasına alevlere bakıyordu.

Bir şeyler okumaya çalıştıysa da dikkatini veremedi. Şiir Kitabevi’ne mektup yazarak George Dönemi şiirlerinin bir dahaki derlemesinin ne zaman çıkacağını sordu, sonunda da 1911-12 antolojisine razı oldu. Lascelles Abercrombie ile Gordon Bottomley’nin fazlasıyla şişirilmiş katkılarını geçip dosdoğru Rupert Brooke’un antolojideki beş şiirini okumaya koyuldu. İngiltere’de bir yere duyulan hasret hakkında Almanya’da yazılmış uzun bir şiiri okumak ne tuhaftı. “Grantchester” bir daha asla yazılamayacak bir şiirdi. Ama Fransa’da ona çok benzer bir şey yazabilirdiniz. Rosie, “Acaba askerlerden kaç şiir yazıyor?” diye düşündü. Ash’in böyle bir şey yapacağına ihtimal vermiyordu.

“Toz” şiirini içinden dört kez okudu, sonra ayağa kalkıp oturma odasını arşınlayarak yüksek sesle okumaya başladı. Bu şiir, ikisinden biri ölecek olsa kesinlikle kendisi ve Ash için yazılmış

olurdu. “Ateşimizin kavurup geçen harları” dizesine bayılmıştı. Tam da böyleydi işte, bu umutsuz ihtiras... “Balık”ı okurken, büyük bir ulantı ustalığıyla birbirine bağlanan kuplelerin bir şelale gibi düzenlenişini çok akıllıca buldu. Rosie de bunun kadar yetkin bir şiir yazmayı isterdi. “Kent ve Kırlar” alakasızdı, çünkü aşkın eriyip gitmesini konu alıyordu ve bu Rosie’nin inanmadığı bir şeydi. “Yemek Salonunda Çay” şiirini de biraz anlaşılmaz ve tuhaf bulunca tekrar Toz şiirini okumaya başladı. Sonra 71. sayfayı açıp Walter de la Mare’in “Dinleyiciler”ini okudu. Gerçekten de kitapta şimdiye kadar okuduğu şiirler içinde en iyisiydi bu, hatta “Toz”dan bile daha güzeldi. Rosie, bu kalitede şiir yazabilmeyi diledi bir kez daha. İçinde bir yerlerde, dışarı çıkmayı bekleyen bir şiir olduğunu biliyordu. Belli belirsiz bir içgüdüyle bildiği tek şey, gözleriyle yeterince şiir okuması gerektiği idi, o zaman içindeki şiir parmaklarından dışarı süzölmeye başlayacaktı. Gidip babasının masasından bir kâğıt açacağı aldı ve kalan sayfaları hevesle açmaya başladı.

Akşam Mrs. McCosh, Rosie ve Christabel briç oynamaya gittiler ve eve dönerlerken Mrs. McCosh’un şemsiyesi ters dönerek kırıldı.

Ayın 28’inde Rosie, evde oturup vesvese yapmanın kahrına daha fazla dayanamayarak belki elinden bir şeyler gelir düşünceyle Genç Hristiyan Erkekler Birliği’ne uğradı ama yardım edebileceği bir şey yoktu. Ne yapacaktı böyle kendi kendisiyle? Tekrar gidip Mr. ve Mrs. Pendennis’i ziyaret etti. Mrs. Pendennis, eskiden McCosh’ların öbür tarafında oturan Pitt kardeşleri sordu Rosie’ye, şimdi nerede olduklarını bilip bilmediğini merak ediyordu. “Hayır,” dedi Rosie, “ama sanırım annem biliyordur.” Sonra eve dönerken, Daniel Pitt’in nasıl bir hayta olduğunu hatırladı, oğlan çocuklarının bayıldığı bütün o korkunç numaralar ve işkenceler konusunda uzmandı. Birinde mancınığıyla çürük bir erik fırlatmıştı Rosie’ye ve elbisesinin her tarafına sıçramıştı. Yine de çok severdi Rosie onu. Ağabeyi Archie’yi de hatırladı ve bunca yıldan

sonra onları tekrar görmenin ne hoş olacağını düşündü. Hiç kuşkusuz onlar da savaştaydı şimdi.

Rosie, ayın 29'uyla 30'unu sersemletici sisler içinde oradan oraya sürüklenerek geçirdi ama 31'inde yine şiddetli yağmurlar başlayınca Ash adına endişelenerek koyu bir umutsuzluğa kapıldı. O akşam Mr. ve Mrs. Pendennis onlara yemeğe geldi, sonrasında da 11:30'a kadar hep birlikte briç oynadılar. Savaş zamanı herkes gibi onlar da bir araya gelip güzel vakit geçirmeye çalışarak dikkatlerini dağıtıyorlardı. Yeni Yıl'ı Auld Lang Syne söyleyerek karşılamak içlerini sızlatıyor, acı veriyordu. Duygulanan Mr. McCosh, ayağa kalkarak Robert Burns'ün şiirini okumaya başladı. Arkasından da Ormanın Çiçekleri şarkısını söyledi ve Pendennis çifti kederli bir halde döndü evlerine.

Yeni yılın günleri birer ikişer geçiyordu. Rosie Genç Hıristiyan Erkekler Birliği'nin kulübesine tekrar tekrar uğradıysa da hiç ona uygun bir iş bulamadılar. Annesi, her yıl bu zamanlarda olduğu gibi evin giderlerini hesaplamakla meşguldü ve canı burnundaydı. Rosie çaya misafirliğe gitti, insanlar onların evine çaya geldi, Rosie alışverişe gitti, Mrs. Pendennis'i ziyaret etti. 5 Ocak'ta birden gidip Sağlık Ocağı'nı ziyaret etmek geldi aklına ama kimsenin ayağına dolanmadan orada bulunmanın neredeyse imkânsız olduğunu gördü ve aslında konuşmak istemeyen insanların yanında kendini çok tuhaf hissetti. Oradaki görüntüler ve özellikle de sesler hayal edebileceğinden çok daha feciydi. Yaşadığı dehşet duygusunun bencilce olduğunu biliyordu; çünkü gözünün önündeki kurbanları düşünmüyordu hiç, aklı hep Ash'e de böyle bir şey olabileceği düşüncesindeydi. "Elbette," diyordu kendi kendine, gözleri kör olmuş, bacakları kopmuş olsa, hatta vücudu baştan aşağı yanıklarla kaplı olsa bile yine de Ash'le evlenir ve onu severdi ama onu asıl endişelendiren bu durumda Ash'in verebileceği tepkilerdi. Rosie, kendisi onunla evlensin evlenmesin, Ash'in burada gördüğü şeyler gibi olmaktansa ölmeyi tercih edeceğine inanıyordu.

Ocak ayının 8'i, Cuma günü, Mrs. Crow'un kocasının öldüğünü öğrenince annesiyle birlikte ona siyah elbiseler götürdüler. Kadın kendi çıkıp alışveriş yapamayacak kadar üzüntülüydü. Rosie, böylesine kesin bir umutsuzluk karşısında eli kolu bağlı hissetti kendini ve Mrs. Crow'un da kabul etmesi durumunda bir süreliğine her gün ziyaretine gitmeye karar verdi.

Ayın 11'inde yağmur yine bardaktan boşanırcasına yağıyordu ve Ash'in, İngiltere'de yağmurun daha çok kovadan boşanırcasına yağdığı şeklindeki esprisi geldi aklına. Sonra ayın 14'ünde Mrs. Burman'n oğlu Bill'in yaralandığı ve Lady Meynell Hastanesi'nde olduğu haberi geldi. Mrs. McCosh'u çok heyecanlandırdı bu, bir an önce oraya gitmek istiyordu, olur da Lady Meynell'a rastlarsa diye. Lady Meynell'ı görmediler ama Bill Burman'ın morali yüksekti. Dizi parçalanmıştı ve artık yürürken bacağını pek bükemeyecekti, çünkü doktorlar bütün kemikleri birbirine kaynatıvermişti. En çok dert ettiği şey de bundan sonra nasıl golf oynayacağıydı. Tenisten ise tamamen vazgeçmesi gerekeceği açıktı. Ayın 17'sinde onlara çaya gelen Vera Burman, Rosie'nin ziyaretlerinin Bill'i çok rahatlattığını ve oğlunun onun gelişini iple çektiğini söyledi. Rosie, bir hastanede çalışmayı gerçekten istediğini söyledi ona, ne de olsa böyle zamanlarda insanın kendini işe yaramaz hissetmesi berbat bir şeydi.

Ayın 23'ü, Cumartesi günü kar ve sis vardı, Rosie'nin sabah temizliğini yapabilmesi için önce maşrapasındaki buzı kırması gerekti. Mrs. McCosh, 1881'in büyük yağışlarındaki kadar yoğun olduğunu söyledi karın. Christabel, Ottilie, Sophie ve Rosie bahçede kocaman bir kardan adam yaptılar, gerçi arada ısınmak için eve gidip geliyorlardı. Ya Ash'in üstüne de böyle kar yağıyorsa? Ottilie, "Merak etme," dedi, "böyle havada çarpışma olmaz herhalde."

Sonra gece buzlar çözüldü ve güzelim kardan adam da eridi gitti.

Ayın 25'inde Mrs. McCosh, rehinciye giderek kemanına değer biçmelerini ve faiz belirlemelerini istedi. Yalnızca evde hizmetkâr-

lardan başka kimse olmadığında çalışıyordu ve konuklara keman çalmayı bırakalı uzun zaman olmuştu. Gerçekten yetenekliydi ve çok romantik bir tarzı vardı, kızlar eve gelip kapının önünde anahatarlarını ararken oturma odasından onun müziğini duyduklarında çok hoşlarına giderdi. Notalarını, koca bir rahlede duran Kitab-ı Mukaddes'in önüne koyardı anneleri ve kendini paralarcasına Kreisler çalardı. Artık savaş bitecek gibi görünmediği ve Ashbridge için özellikle kaygılandığından her zamankinden sık çalar olmuştu ama bunun bir tek hizmetkârlara faydası oluyordu. Schön Rosmarin'in her notasını ezbere biliyorlardı artık.

27'sinde Sidney Pendennis izinli geldi ve Albert ile Ash'in iyi olduğunu söyledi. Ashbridge'den mektuplar getirmişti, bir de tuhaf bir yadigâr: Tam ortasına bir İngiliz kurşunu girmiş olan bir Alman kurşunuydu bu, öyle ki Aziz Andreas'ın haçına benziyordu. Herkes muhteşem ve tuhaf bir şey olduğunu düşündü, öyleydi de zaten. Rosie onu takı kutusuna koydu, Ashbridge'le nişanlarının simgesi olan perde halkasının yanına.

Ashbridge'den bir mektup daha geldi, Daniel Pitt ile karşılaştığını anlatıyordu, hem de kaç yıl sonra! Daniel'in şimdi Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde olduğunu bildiriyordu ama daha acemi erdi sadece ve Ash'in bulunduğu siperden fazla uzak olmayan bir yere, iki hattın arasına mecburi iniş yapmıştı. Anlaşılan Daniel karanlık bastırana kadar bir mermi çukurunda saklanmak zorunda kalmış, o sırada Almanlar top mermileriyle uçağını paramparça etmişlerdi. Rosie bir süre düşündü Daniel'i, bir keresinde üstüne çarşaf geçirip gün ışığında kendini hortlak diye yutturmaya kalkması geldi aklına, kimseyi de korkutamamıştı.

28'inde Rosie ile annesi devasa bir Belçika mülteci konvoyunun geldiği Victoria İstasyonu'na gidip genel olarak toplama ve ayıklama işlerine yardım ettiler. Gariban haldeydi mülteciler, sefil düşmüş, allak bullak olmuşlardı ama bir yandan da dostça karşılandıkları için muazzam bir minnettarlık içindeydiler. Eve döndüklerinde Mrs. McCosh, kemanının 90 sterlin ettiğini öğrendi.

Savaşta kayıplar listesinin yaydığı bütün o kasvet ve kederin arasında şaşırtıcı ölçüde iyi bir haberdi bu. Rosie, Mr. ve “Anne” Pendennis ile akşam yemeği yemeye gitti. Birkaç saatliğine, hep birlikte incecik de olsa bir neşe ve iyimserlik maskesi takmayı başardılar. Ashbridge askere gitmeden önce bir kod belirlemişti, bu sayede son mektubundan, Sanvic diye bir yere gittiğini ama şimdi Kemmel’da bulunduğunu çıkarabildiler.

15

Daniel Pitt'in Annesine Mektubu (2)

*Annelere bile söylenmesine izin verilmeyen esrarengiz bir yer
ama sen zaten benim filomun numarasını biliyorsun,
oraya yazabilirsin, St. Omer yakınlarında bir yere*

4 Şubat 1915

Ma chère maman, elegante et magnifique!

*Kime rastladım, hayatta tahmin edemezsin! Hatlarda ön saflara
geçmiştim, kaygılanma sakın! Her zaman olan şey bu, olması bekle-
nen şey, zaten zavallı uçağımın aksine bana bir şey olmadı; uçağım
ufak, güzel bir Morane-Saulnier'ydi, adını da Florence koymuştum,
hatırlarsın belki. Neyse işte, Fritz milleti bir dakika içinde top mer-
mileriyle paramparça etti onu, gerçi ben yakındaki bir sipere ken-
dimi atmayı başardım ve bil bakalım kim vardı içinde! Yarın yazıp
söyleyeceğim sana.*

Yarın. Aynı adres.

*Ashbridge Pendennis, ben küçükken, sen de şimdikinden genç-
ken iki ev ötemizde oturan Amerikalı çocuk. İki erkek kardeşi var-
dı hani, hep Rosie McCosh'un etrafında dolaşırdı, Rosie de onun.
İşte o sözünü ettiğim frères, o kardeşler hep birlikte Kraliyet Topçu
Birliği'ndeler ve bunca yıl sonra beni tekrar gördüğüne "müthiş se-
vinmiş." Rosie ile nişanlandıklarını söylüyor. Bu bilginin beni epey
hüzünlendirdiğini söylemeliyim sana, çünkü ben de ondan çok hoş-*

lanıyordum. Ne kadar da güzel, gri gözleri vardı! Mavi miydi yoksa? Dalga dalga omuzlarına dökülen kestane rengi harikulade saçlar! O güzelim çilleri ve minicik şirin burnu!

En son maceralarımı yarın anlatacağım sana.

Vay, yarın olmuş bile.

Karabinamla bir Taube'ye²⁰ nişan alıp ıskaladım. Kılıcımın hak-kından gelecek kadar yakınına da sokulamadım.

Yemekhanede muhteşem bir eğlence düzenledik, valla Fritz mil-letinin kırk yıl uğraşsa yaratabileği tehlikeden çok daha fazlasını ya-rattı bu benim için. Gözümü bir hendekte açtım, olmayan sakalıma kadar donmuştum hem de. Kardinal Puff diye bir içki içme oyunu oynuyorduk ki gerçek anlamıyla ölümcül bir oyundur. Anlaşılan ben sızdıktan sonra acayip karışıklık çıkmış ortamda, çünkü şu anda ye-mekhane sanki top mermisi düşmüş gibi görünüyor. N'olur anneme söylemeyin, çok sarsılır. Hayır hayır, boş zamanlarımı hep kilisede, dizlerim üzerine çökerek geçirdiğimi söyleyiniz ona, kalanında da hanım şairlerin şiirlerini okuduğumu anlatınız!

Peki ne diye bu kadar şamata, bu kadar cümbüş yaptık? Chè-re maman, çünkü bir Rumper dün bizim pistin üstünden uçarken, pek de isabet kaydedemeyerek birkaç yumurtasını düşürdü, bende-niz de demin sözünü ettiğim karabinayı kapıp dışarı fırladım ve bu güvercine ateş ettim. Mucize eseri pilotu tam baldırından şişledim, kendinden geçmeden önce yere inmek zorunda kaldı. Hasılı (ve ma-alesef!) hasarsız bir şekilde ele geçmiş bir demir kuş ile iki morali bozuk havacı Fritz! Pilotu nazikçe paketleyip savaş kayıpları ka-yıt istasyonuna koyduk, ancak gözcüsü şamata faslına da kaldı ve şimdi büyük bir nedamet içinde, feci halde akşamdan kalma olarak nöbet odasında bulunuyor. İşte, chère maman, karşında bugünün kahramanı!

20 Almanların savaşta kullandığı tek kanatlı uçaklar; silüetleri tıpkı güvercine (Alm. Taube) benzerdi. Farklı çeşitleri vardı ve Daniel'in mektubun deva-mında söz ettiği Rumper Taube de bunlardan biriydi.—çn

Kahramanca selamlarımla, kocaman öper ve kucaklarım, grandes bises, je t'embrasse! Archie'den haber var mı?

Ton fils dévoué,

Daniel P.

16

Gençliğin O Tatlı Kırmızı Şarabı²¹ (1)

Sanvic'te karargâh kurduk, mola veriyoruz. Otuz santim çamurun içinde yatmak zorundayız. Rouen'da malzeme boşaltmakla çok zaman harcadık. Her yanımız ağrıyor. Yemek, yenecek gibi değildi. Önce yüzlerce saman balyasını taşımaktan canımız çıktı. Arkasından da tenekeler dolusu benzin yükledik. Boş tenekeleri su kabı olarak kullanıyoruz, onun için ön hatlardaki suda hep bir benzin kokusu oluyor. Arkadaşım Hutch, bir konserve kutusunun daha önce BP tenekesi olup olmadığını yiyeceğin tadından anladığını söylüyor. Konserve kutularının içine kibrit atıp kalan buharı yakmak eğlenceli oluyor.

Bakteri laboratuvarına yardıma gitmekle görevlendirildim. Binbaşı son derece iyi bir insan. Yaralardan alınan bakterilerle onun için numuneler hazırladım. Mikroskopun altında bunlara bakmama izin verdi. Bana teşekkür etti ve yine gelmemi söyledi. Aslında mühendis olduğumu söyledim ve ona göre ne yapmam gerekir diye sordum.

8 Ocak. Paralarımızı dağıttılar, sekiz frank aldım. Küveti olan bir Fransız kadın bulup parayla banyo yaptım. İki renkli keçi postundan yapılmış bir kaban aldım. Milletin pek hoşuna gitmedi, önceki sahibinin kokusu sinmiş.

21 Rupert Brooke'un, bütün gençlik hayalleriyle birlikte savaşta yitip giden bir kuşağı anlattığı 1914 tarihli "The Dead" (Ölümler) şiirinin bir dizesi.—çn

Ayın 9'u. Hasta olduğum için tembellik yapmama izin verdiler. Hatlar arasında bir uçak düştü, hava karardıktan sonra pilot ile gözcü sürünerek bizim siperlere geldiler. Bol bol çay verdik içsinler diye ve bir de ne göreyim, bir tanesi Daniel Pitt çıkmasın mı, gerçek Kafadarlar'dan! Rosieler'in evinin öbür tarafında otururdu. Çocukluk günlerimizi anıp herkesin kulaklarını çınlattık. İki haftada, uçağının tam üç kez yere çakıldığını anlattı bana. Şaşılacak bir durum değil tabii. Havacı kuşlara imreniyorum ama şimdi yukarıda Allah var, feci cesaret istiyor. Hem orası yerden çok daha soğuk. Beni semalarda göremeyeceksiniz.

Aym 10'u. Yemekhane nöbeti. Kendimi çok kötü hissediyorum. Grip oluyorum galiba. Birçoğumuz sığır kamyonlarında taşınırken hastalandık. Bir arabada otuz kişi.

12'si. Teyzem tatlı göndermiş. Buz gibi soğuk. İyi bir yer burası. Yöreden çok yiyecek geliyor. Düşman uçağı iki bomba attı ama hiçbir şeyi vuramadı. Korkunç bir gürültü oldu yalnız. Adamlardan birinin üstünden kamyon geçti (beş tonluklardan), ta başından ayaklarına kadar çiğnedi. Öldüğünü sandık ama çamurun içine gömülmüştü, kazıp çıkardık oradan. Her tarafı yara bere olmuştu, hepsi bu. Şoför insanları çiğnemeyi âdet haline getirdi.

Bizim gönüllü olduğumuz şanlı şerefli askerlik değil bu.

13'ü. Yağmurda on kilometre yürüdük. Yerimize vardığımızı memnunuz. Bir okulda karargâh kurduk. Beş yüz metre ötemizde top mermisi patladı. Manzara iyi, top mermileriyle ilk gerçek deneyimim. El bombası atma talimi. Şakaya gelir yanı yok. Fitili ateşledikten sonra atmak için beş saniyeniz var.

Yerimize vardıktan sonra nereye gideceğiz, ne yapacağız, hiçbir fikrimiz yok. Bir plan falan yok, bizi karşılamaya kimse gelmemiş. Köy yerle bir olmuş, yığınla mühendislik malzemesi çıkar: bariyerler, dikenli tel, kürekler, siper kazmak için aletler vb. Harap olmamış tek yapı, boyaları dökülmekte olan tribünlerdi.

Komutan bir şeyler bilen birilerini bulmaya gidince çimenlere yayılıp sigara içtik. Sonunda bizi en az hasar görmüş kulübelere dağıttılar. Bir top mermisinin duvarında gayet düzgün bir delik açtığı ufacık bir odaya sekiz kişiyle birlikte sığıştım. Mermi orada duruyordu daha. Herhalde patlamaz diye karar verdik. Hutch, üstüne 'RAHAT UYU' yazısını kazıdı. Çok güzel uyudum.

Hela çukurları kazdık. Daima ilk yapılacak iştir bu. Komutandan emir beklememek lazım. Bir mevziye varınca ilk iş silahını omzundan atar, küreği omzuna vurursun. Orada bitmiş pırasaları topladım, güzel bir hela kazdım. Duamız da şöyle: "Ulu Tanrım, nölursun helaya mermi falan isabet ettirme, bir tane daha kazamayacak kadar yorgunum." Çukurun tepesinde yatay olarak konmuş bir direk var, üstüne tünemek için. Silinmek için hiçbir şey yok. Rosie'nin mektuplarını kullanma düşüncesine dayanmam, ben de başka herkesin mektuplarını kullanıyorum, ezberledikten ve cevap yazdıktan sonra tabii. Posta, bu şartlara göre olağanüstü iyi çalışıyor. Çocuklardan bazıları aşk mektuplarını kullanmak zorunda kaldılar. Ben pek sigara içmiyorum, baş dönmesi yapıyor, onun için sigara tayınımı mektup satın almakta kullanıyorum, bir de fazladan rom. O güzelim kadınsı duygular için kötü bir yazgı bu.

14'ü. Bugünün angaryası yol onarımıydı. Çamur ve su! Kürek kürek çamur attım, çamura battım, çamurun içinde soluk alıp verdim. Sinek kâğıdına yapışıp kalmış bir sinek gibi hissettim kendimi. Albert'ı gördüm, hâlâ benim canım kardeşimdi o ama her şeyden çok bezmiş bir haldeydi. Her taraf mermi dolu.

Hutch, köyde hâlâ oturmaya devam eden iki kocakarının ilk gidenlere kahve ve ekmek satacağını haber almış. Masal kitaplarındaki cadı karikatürleri geldi aklıma. Yol kenarına öylece atılmış vermiş İskoç et çorbası konserveleri bulduk. Yaşasın! Kadınların bir de "Fransızca öğretebilecek" torunu vardı.

Hutch, bizim kimsenin çocuğu olmadığını söylüyor. Ne demek istediğini bilmiyorum. Soracağım. Söyleyip duruyor bunu.

Kimse bize bakmakla yükümlü değil elbette, kendi işimizi kendimiz görüyoruz. Bir tavşan vurdum. Flandre'in son tavşanı bu. Pırasalarla birlikte yahni yaptık. Kurşun kaburgalarının arasından geçmiş, yani en iyi et olan yerler bozulmamıştı. "Rosie bir tavşanı vurduğumu öğrense ne kadar üzülmüştü," diye düşündüm. Hayvanları öyle çok seviyor ki. Kesin ağlardı. Hutch, bisküvi kutusundan minik, harika bir ocak yapıp bir çukura yerleştirdi. "Savoy Mangalı" diyoruz buna. Binbaşı, taburdakilerin en iyisi olduğunu söyledi. Bugün gaz maskelerini getirdi. Hıristiyan askerler, ileri!

15'i. Mermi düşünce çöküveren bir çukuru tekrar kazdım. Bütün gün uğraştım bununla. Kesinlikle korkunç bir koku. Tepemizden uçuşan mermilerin sesi, Arnavut kaldırımında giden el arabalarını andırıyor. Sabah 8:30'dan 4:30'a kadar çalıştıktan sonra balya yapılmış odunları Lancashire'lere götürmekle görevlendirildik. Tek sıra halinde gittik ve arka arkaya çamurlara yuvarlandık. Kurşunlar tepemizde vınlayıp duruyor, çamura saplanınca da coz ediyorlardı. Yakınıma düşen bir mermi yüzünden sıçradım ama epey alıştım bunlara artık. Almanların olağanüstü keskin nişancıları var. Siperden yukarı bir sıra halinde üç sopa çıkardık, arka arkaya üçünü de yardı geçti. Şarapnelden hazzetmiyor belli ki. Ölüm saçan madeni arılar gibi etrafımızda vızıldayıp duruyor mermiler. Taktik gereği cepheyi mecburen daraltıyorsunuz, ondan sonra da öyle dar kalıyor. Tüfeklerin içine çamur doluyor, ateş edemez oluyorsunuz.

Akşam 10. Hutch'la başka birkaç kişiye gidip şatodaki bir pompayı siperlere getirme görevi verildi. Ben o sırada karanlıkta helada inlemekle meşgul olduğum için paçayı kurtardım. Hutch bir mermi kovaniyle geri geldi. Kıyamet gibi olduğunu söyledi. Baştan aşağı sıırıslıkladı ve leş gibi bir pisliğe bulanmıştı. İzli mermi atılırken kendimizi çamura atıyoruz, Hutch da bu sefer bir at cesedinin üstüne düşmüş. Sedyeciler karanlıkta düşe kalka ilerleyerek ölü ve yaralıları topluyor, güpegündüz yapamazsınız çünkü bunu. Karanlıktan kesintisiz küfürlü mırıldanmalar yükselir. Gece yaşa-

yan hayvanların mırlaması gibi. Hutch'ın dediğine göre sonunda pompa gelmiş de çay içebilmişler, hem de Lahana Kafalar'ın yirmi metre uzağında.

Sabah. Kaputumun eteğini kestim. Söylediğimi yaptım işte. Bir berduşlar kabilesini andırıyoruz. O tavşanın derisini miğferimin içine döşedim. Balaklavaların/lastik çizmelerin gelmesi büyük sevinç yarattı. Sağdan soldan ip toplayıp hücum yeleğime dallar ve minik odun parçaları bağladım. Ateş yoksa sıcak yemek/ısınan eller de yok. Uyandığımda kar üstümü tamamen örtmüştü, giysilerim öyle don yemiş ki hareket ettikçe çatır çutur sesler çıkarıyorum. Dervişler gibi sakallıyım ama dervişlerin aksine, sakalım kabuk kabuk çamurlarla kaplanmış.

16'sı. Yine angarya çıktı, atlara barınak yapmaya gönderildik ama çoğunlukla kaytardık. Sığırların konduğu sundurmanın üstünde şarapnel mermisi patladı, içeride insanlar da vardı. Bitlendim, bitlerim öyle iri ki horoz dövüşü yaptırabilirim onlara. Başparmağımın tırnağıyla ezdim hepsini. Çok zevkli oluyor. Donmuş çamurda kalmaktan kimimizde büyük ağrılar baş gösterdi. Geceleri sıçanlar tepemizde kovalamaca/elim sende/başka eğlenceli oyunlar oynarken uyumak zor.

Angarya, ayak işleri, kum torbası taşıma. Karacılara hiç mi saygı yok? Gerçek şu ki askerin ömrü yeri kazmak ve toprak atmakla geçer, kürek kürek çamur atmak ve yol kenarına yığmakla falan. Hendeklerin üstüne birer kereste uzatarak köprü kuruluyor, yani gece karanlıkta düşecek olursan sabaha kadar yukarı tırmanmakla uğraşıyorsun. Herkesin bildiği şey işte, ordu aklımızı kaybetmeyelim diye bizi oyalayacak işler buluyor.

17'si. Doğum günüm! Rosie'den paket var! Tatlılar, bir de çatal bıçak, başka şeyler de var içinde. Bir atı gömmekle görevlendirildim. Etrafında neyin öldüğünü kokusundan anlıyorsun. Eşek attan da tilkiden de farklı kokuyor ama çürümekte olan Lahana Kafa/Fransız/Gonzoubri kokuları arasında fark görmedim.

Sıçanın teki bacağımdan yukarı tırmanıverdi. Doğum günün kutlu olsun sevgili Ash, doğum günüm kutlu olsun. Yine Kayzer'in öldüğü dedikodusu dolaşıyor, Almanların teslim olması an meselesiymiş.

Her taraf gömülmemiş Fransız cesedi dolu. Ocak ayında bile kokusu arş-ı âlâya yükseliyor. Bir de yaz gelince halimiz duman. Cesetler seni gözlüyormuş gibi geliyor, hele geceleri.

18'i. Sıkı kar yağdı. Kar yağınca, gece bile olsa çıkıp bakıyorsun. Saat 10:30'da sıraya girdik, teftiş var.

İstihkâm erleri bize yeni bir siper kazmış. Şık bir şey yapmışlar, kenarlarına ufak raflar oymuşlar; kum torbalarından düzgün bir istihkâm, sonra kıvrılıp yatmak için oyuklar. Tahtalar döşeyip yalaklar da açmışlar, suyu toplamak için, yani orada uzun süre kalabilirsin. Hunlar ancak birkaç yüz metre ötemizde, kum torbalarının/siperlerine yığdıkları toprak öbeklerinin ardında ölüleri haricinde görünmüyorlar, kısa kesilmiş saçları ve yeni üniformalarıyla ölüler, sızıp kalmış ayyaşlar gibi cephede üst üste yığılmış. Hunların el bombası atan mancınıkları çok sinir bozucu. Dün gece nöbetim vardı. Her on dakikada bir atış yapmam söylendi. Nedenini bilmiyorum. Görüşün iyi olsa bile nişan alacak bir şey yok. Belki sırf nöbette uyuyakalmayalım diyedir. Bir işe yaradığımız duygusu vermeleri önemli. Karanlıkta kafanı siperin istediğin kadar üstüne kaldırabilirsin. Ama izli mermi atılırken hemen eğmek lazım yine. İzli mermiler hoşuma gidiyor. Gölgelemlerin en güçlü ve karanlık olanı. Işığın şiddetiyle mucize gibi parlıyor. Tepemizde patlamayan bir şeylerin uçuşması hoş. Hunların gece bizi görmek için bir zımbırtı icat edeceğine ihtimal vermiyorum. Ederlerse de ilk benim üzerimde denemezler umarım.

19'u. Hava biraz daha ısındı ama her şey sıırıslıklam. Balçık! A Bölüğü'ne gidince Albert'ı gördüm. Yığınla eski mektup. Evden doğum günü paketi. Rosie'yi düşündüm hep. Dayanmamı sağlayan o oluyor bir şekilde.

Hutch, “Hunlar niye her iki üç yüz metrede bir siyah kum torbaları koymuşlar?” diye sordu. Bayağı bir sohbet konusu çıktı bundan. Almanca bilen ve çok yüksek sesle bağırabilecek birini bulalım da soralım dedik. Ama bulamadık. Fransızca bağırarak sormaya karar verdik. O da olmadı, yani hâlâ bilmiyoruz. Herhalde siyah çuval kumaşını bol bulmuşlar ondan.

20’si. 0400. Yağmurun altında Kemmel’a yürüdük. Bir okulda gerçekten güzel yer bulduk. Şimdiye dek kaldığımız en güzel karargâh olduğunu söylemeliyim. Ahşap zeminde uyuyabileceğiz! Yağmur yağmur yağmur. Mr. McCosh sağ olsun, Fortnum & Mason mağazasından bir yiyecek sepeti geldi. Birliğimle paylaştım. Tam bir ziyafet oldu doğrusu. Resmen sevinçten ağladık. Hutch sosisleri kâğıdından çıkarmadan pişirdi, yine de yenebiliyorlardı.

Hutch, “Nalları dikersem,” dedi, “günlüğüme sahip çıkar mısın?”

“Ben seni mektup yazıyor sanıyordum,” dedim. “Eh,” dedi, “günlük de bir tür mektup değil mi?”

Ben “Öyle mi?” deyince de, “Gelecekte kim okuyacaksa ona yazılmış bir mektuptur,” oldu cevabı. “Hatta yaşlanınca kendin de okuyabilirsin, o zaman da kendine yazdığın bir mektup olur.”

Nerede olduğunu sorunca sırt çantasında olduğunu söyledi. Bir yağmurluktan kalan parçaya sarmış. Benim ondan istediğim bir şey olup olmadığını sorunca, “Git Rosie’yi gör,” dedim. “Ona ne söyleyeyim?” diye sordu.

“Güzel öldüğümü söyle,” dedim. “Bacaklarımı koparan bir bomba yüzünden haykırarak ölsem bile. Bensiz devam etmesini söyle. Yoldaşlarımdan sevgi gördüğümü söyle.” Hutch, “Bu doğru zaten,” dedi, “bir Yankee olsan da.”

Rosie’nin adresini verdim, alıp günlüğünün arkasına yerleştirdi.

Yan yana hazırolda durduk, Hutch dedi ki, “Sabahları beykının kokusuna bayılıyorum. Alıp bir anda eve götürüyor insanı.” Destek hatlarından yayılan hazır kahvaltının leziz kokusu sarıyordu

etrafımızı. Hutch, başıyla Fritz'ten yana işaret ederek, "Bunlar ne yiyor acaba kahvaltıda?" diye sordu.

"Belçikalı bebeklerden yapılma sosis yiyorlardır kesin," dedim.

21'i. Hâlâ yağmur yağıyor. Tembellik günü. Gerçekten ihtiyacım vardı buna. Dün biraz kırmızı şarap içtim, bir de su ki birinden biri midemi bozdu. Rosie sterilizasyon hapları göndermişti, H₂O'nun içine onlardan atacağım bundan sonra.

22'si. Çok soğuk. Almanlar her zamanki gibi tepeyi top atışına tuttu. Atış yapılan siperlere tuğla taşıma nöbeti. Cehennem bu, tam anlamıyla cehennem. Yaklaşık 35 kiloluk bir ağırlık. Keskin nişancılar ateş açtı. Dizlerime kadar çamura battım. Hayvan ölülerinin arkasına falan saklandım. Siperin içine açılan ufak sığınakta bir Fransızın ölüsü var. Bir metre kadar ötemden bir kurşun geçti. Neyse ki geri dönmeyi başardım.

23'ü. Uçaklar. Tepenin üstünde yine şarapnel ateşi. Bugün gökyüzü daha parlak. Saat 4:45'te başladı. 11:45'te bitti.

24'ü. Uçaklar. Daniel geldi ve gösteri uçuşu yaparak caka sattı. Okuldaki ranzalara yürüdük uygun adım. Deliksiz bir uyku çektik.

Hutch, tepemizde uçuşan düşman mermilerini dikkatle gözleyerek nereye düşeceklerini saptamaya çalışıyor. Bu oyun hoşuma gitmedi benim. Bir saniye içinde siper alıp eğilmek zorunda kaldık. Alman topçusu, bütün öğleden sonrayı kırık dökük bir çiftlik evini ateşe tutarak geçirdi. Hiçbir anlamı yok bunun, boşa cephanecilikten başka bir şey değil. Oyalanacak bir şey arıyorlar demek ki. Bizim Jack Johnson adını taktığımız Alman güllerinin sesi hoşuma gidiyor, tabii belli bir mesafeden. Kalın doğranmış sosisler gibi geliyorlar. Duyup duyabileceğiniz en şiddetli gumbürtüyle patlıyorlar. Öyle ki kafanızın içinde cınlıyor. Geceleri fazla patırtı olmasından nefret ediyorum.

25'i. 10:30'da teftiş. Bu gece için kiliseye taşındık, sandalyeler üstünde uyuduk.

26'sı. Uyandığım da tedirgin bir ayin sürmekteydi kilisede. Sabah 7'de içtima. Prusyalı dostlarımızdan saldırı bekleniyormuş. Kahvaltıdan sonra cenaze töreni ve vaftiz. Oldukça tuhaf bir deneyim. Tamamen barbarca bir şaşaa; çanlar, Latince, tütsüler falan. Akşam da konser. Çok komik. Subaylar tepeden tırnağa Fransız orospuları gibi giyinmiş.

Tüfek mermilerinin bir kısmı hedeften sekiyor, bir kısmı da hiç ateş almıyor ve kusurlu cephane Amerikan malı olduğu için bana çıkışıp duruyorlar. Amerikan mermileri yüzünden biraz suçlu hissediyorum kendimi. Bu mermileri bulup toplamak bayağı zahmetli iş. Böyle bir sürü patlamayan mermi var. Havada uçup yere düşüyor, ama patlamıyorlar. Daniel yine gelip gösteri uçuşu yaptı.

Rosie, Eltham'da Bekliyor (1)

Şubat'ın 1'inde hava çok daha soğumuştı ve Rosie'nin aklına, eski eşyaları elden geçirip yenileme düşüncesi geldi. Düşündü de, o Ash olsaydı eğer bir balaklava ile eldiven isterdi, işte böylece zaten kendi kendine dağılmaya başlamış eski bir atkının yünlerini çözmeye koyuldu. Ottilie de yanındaydı, eskimiş çarşafların daha sağlam olan kenarlarını kesip birbirine dikerek hizmetkârlara vermek üzere hazırlıyordu.

Şubat'ın 3'ünde bütün gece öyle korkunç bir fırtına koptu ki Rosie yatağından çıkamadı bile, tir tir titreyerek bekledi. Ne uyuyabiliyor ne de şimdi Ash'in ne durumda olduğunu düşünmekten alabiliyordu zihnini. Dua etmek bile içindeki huzursuzluğu yatıştıramadı, çünkü bütün duaları umutsuzca bir yakarışa dönüşüyordu.

Ayın 6'sında annesi altmış yaşma basıyordu, onun için kız kardeşleriyle birlikte Queen's Hall'da bir konsere gittiler. Rosie programı hatırlayamamıştı. Hemen her gün Sağlık Ocağı'na gidiyordu ve eskisinden daha kolay, daha rahatlatıcı gelmeye başlamıştı bu, ne de olsa insanı sefilce bir çaresizlikten kurtaracak en iyi şey merhamet duygusunun harekete geçirilmesidir.

Ayın 10'unda iyi bir haber geldi: Bill Burman taburcu edilmişti. Karısıyla birlikte yemeğe geldi onlara, çok ağrısı olduğu belli oluyordu. Sık sık yüzünü buruşturuyor ve iniltiye benzer sesler çı-

karıyordu, üstelik onu masaya oturtmak biçimsiz kaçmıştı, çünkü masanın altında çıkıntılı tuhaf süslemeler vardı ve Bill'in bacağı dizden büküleliyordu. Bütün bunlara rağmen epeyce neşeli görünüyordu. Üzerine düşeni yapmış olmaktan memnun olduğunu söyledi, bunun sona ermiş olmasından daha da memnundu. Anlatılamayacak kadar feci şeyler gördüğünü, henüz gördüklerini sindirebileceğini zannetmediğini söyledi. Doktorların dediğine göre insanın ruh hali üzerindeki etkileri uzun bir süre sonra ortaya çıkabilirmiş. Şimdi kardeşi Edward hâlâ orada olduğu için endişeleniyordu. Devam ettiği golf kulübü de anlaşılan onu sekreterlik görevine getirmiş ve bu durum onu çok mutlu etmişti. İyi bir teselli olmuştu. Bölgede yangına karşı bir birlik oluşturulmasına yardımcı olmayı düşünüyordu, çünkü Almanların askerlere olduğu kadar sivillere de savaş açmaya pek meraklı olduğu açıktı.

Rosie ile aralarında modern şiirin artık kullanılmayan eski kalıplardan temizlenmesi konusunda ateşli bir tartışma geçti. Bill, bu kalıplarla kafiye yapan çok fazla söz olduğunu, onun için bunları bırakmanın yazık olacağını, çünkü şiirde ifadeyi sınırlandıracağını söylüyordu; Rosie ise aynı şeyleri ifade etmenin daima başka yollarının bulunacağını savunmaktaydı. Göz kafiyesine izin verilmemesi gerektiği konusunda ise anlaşmaya vardılar. Bill, şiirlerinden bazılarını onlara okuyup okuyamayacağını sordu Rosie'ye ancak Rosie henüz başkalarına okuyacak kadar iyi bir şeyler yazmış olmadığına inanıyordu.

18

Yine de Zamanın Yedeğinde Bir Saadet Köşesi Kalmış Olabilir²²

27'si. Her türden teftiş vb. Yarım saat öncesinden haber vererek göreve geçme emri. Kayzer'in doğum günü şerefine saldırı bekleniyormuş. Uçaklar. Talim yürüyüşü. Maaşları dağıtıyorlar; on beş frank!

Almanlar, siperlerini takviye etmek için cesetleri kullanıyor. Rüzgârın yönü değişti mi kokusu dayanılır gibi değil. Onlar nasıl dayanabiliyor, hiç fikrim yok. Arazide kaldırılmadan yatan sürüyle ceset olması yeterince berbattı zaten. Cephe dışında iki Fransız subayı var, kızıl ve mavi renklerde gayet şık bir şekilde şişip çürüyorlar. Ayrıca üç domuzla bir inek. Oradan geçerken kusmamak mümkün değil. Gece olunca gönderiyorlar ancak sizi, suratınıza maske takarak cesetleri gömmek zorundasınız. Lahana Kafalar da aynısını yapıyor. Birbirimizi görmezden gelmek için adı koyulmuş bir anlaşma var aramızda.

28'i. Doğru siperlere. Bizim siperi anlatayım. Epey geniş, su basmış olabilirdi şimdi ama neyse ki donup kaskatı oldu. Tehlikeli bölgeyi geçtikten sonra ateş siperlerinin arkasında durup tarlalardan ilerliyorsunuz. Oradan ateş ediliyor. Siperimizin sonundaki ufak mağaradan. İkiye iki metrelik alanda dokuz adam, ortalarında da bir maltız. Vallahi güzeldi aslında, gerçi herkes gece birer saat nöbet tutmak zorundaydı. Stevenson şimdiye Tuğamiral olmuştu,

²² Rupert Brooke'un 1914 tarihli sonesi 'The Treasure'dan (Hazine) bir dize.—çn

helayı boşaltmakta kullanılan kovaları haberleşme siperlerine taşıırken öldü. Nasıl bir ölüm ama! Hutch tam zamanında yetişip son bir nefes sigara verdi ona. Postadan çıkan Players sigaralarından memnundu. Güzelce uyudu. Daniel yine gösteri uçuşuna çıktı ve minik bir paraşütle bir şişe viski attı bize.

29'u. Su şişesi dondu. 1200 sularında Fritz, siperin beş metre ötesinden lidit mermileriyle saldırıya geçti! Sonra saat 15:00'te bir daha. Bugün *Quo Vadis*'in neredeyse tamamını okudum. Paniğe kapılmak iyi değil. Vurulursan vurulursun, hem siperin içinde olursa çok daha güvenli. Tarlalardan geçerek geri geldim, her zamanki yolu kullanamayacağım kadar çoktu mehtap. Kemmel top ateşi altında. On iki kişi öldü.

Hatların gerisinde yatmanın ne kadar güzel olduğunu düşünmeden edemedim. Rüzgâr ters yönden esmedikçe kötü koku olmuyor.

Ve uyuyabiliyorsun. Bir keresinde on iki saat uyumuştum, hem de hücum yeleğim, bütün malzemem üstümde, postallarım ayağымda olduğu halde. Çavuş beni uyandırmaya cesaret edememiş.

30'u. Hiçbir şey yapmadım ancak akın olacağını düşündükleri için her an göreve çağrılmaya hazır bekledik. Annem bana Kodak katlanır fotoğraf makinesi gönderdi. Aslında yasak ama birçoklarında var, kimse de ceza falan almadı. Bir harabeyi kazarken bulduğumuz köpekle birlikte Hutch'ın resmini çektim. Bağırsaklarının fazlasıyla çalışkan olmasından ötürü adını Bombacıbaşı koyduk.

Silah arkadaşlığı işte. Sivil sokaklarda yok böyle şey. Ta insanın yüreğinin dibinden geliyor bu, çünkü hâlâ yaşıyor ve geçici olarak güvende olmak çok rahatlatıcı. Tam artık gebermek üzereydik ki Güney Lancashire Alayı'ndan bir çavuş elinde dev bir sürahi dolusu birayla çıkageldi. Birayı bize verip gitti tekrar. Oysa bunu yapmak zorunda değildi, kendi askerlerine verebilirdi pekâlâ.

31'i. Bombalanmış evleri temizleyip yatakhaneye çevirme görevi. Top mermileri cehenneme çeviriyor ortalığı. Bu evleri böyle

bomboş görüp de daha birkaç ay önce bu köyün refah ve saadet içinde yaşamakta olduğunu düşününce bir hüznün çöküyor insana. Gece olunca şatoda karargâh kurduk. Güzel bir geceydi, kendimi evde hayal ettim, mesela bir banyo yapıyorum, sonra annemle birlikte akşam yemeği, yemekten sonra da biraz okuyup yatıyorum. Lahana Kafalar hayallerime mermi yağdırdı.

Ellerimin iyileşmesi zaman alacak. Sürekli işten, dona ve suya maruz kalmaktan hep su topluyor/çatlıyor/kanıyor. Postalları çıkarıp ayak parmaklarımı oynatmak, sırf tenimin havayla temasını sağlamak öyle bir keyif ki! Her zamanki gibi yola çıkmadan on beş dakika öncesinde haber geleceği için ayağımızda postallarımızla uyumamız bekleniyor ama nadiren yapıyoruz bunu. Astsubaylar da postalla uyumak istemiyor, yani suç ortaklığı bahanemiz var.

Şubat'ın 1'i. Çok yoruldum. İlk defa her yanıma ağrıyor. Galiba romatizma oldum. Okulda iyi uyuduk. Rosie'nin paketi geldi, bir de Mrs. Beale'in atkısı. Annemi hayal ettim; burada, yanımda olduğunu.

Bizi formda tutuyor, kırlarda yürütüyorlar hep. Turizm koreografisi, her taraftan askerleri görmeye gidiyoruz, küçük şirin harap köylere. Albertine ile Emma adında iki şişko/şen şakrak kardeşe ait ufacık bir mekâna uğradık, biz ne getirirsek pişiriyorlar. Omletler yapıyorlar, bir de çorba ki aslında çorba değil bu, ekmek kırıntılarıyla süt, bir de sirkeden beter olmuş korkunç bir şarap var, yanında da kahve, buraya özgü bira (hiç fena değil). Hep sobanın yakınında olmak için didişiyoruz, canavar gibi yanıyor mübarek. Yıkılmış evlerden bol yakıt çıkıyor. Günde beş frank, Emma ile Albertine'in evinde omlet yemek için yeterli. Söylediklerinden tek kelime anlamıyorum. Fransızcanın Tarzanca lehçesiyle idare ediyoruz.

2'si. Bugün hava sıcak. Yağmur yağıyor. Bütün öğleden sonrayı dallar ve iplerden çit örerek geçirdim. Dün gece Baltimore'u gördüm rüyamda. Çok uzaklarda ve çok eskilerde kaldı artık.

Lanet bitler: Hepimiz kilisede yatmıştık, işte Katolik bitleri bu gariban Protestanın giysilerine ve tabii onun gariban Protestan arkadaşlarınıninkilere de dadanmış. Katolik ayinini izlemek çok eğlenceliydi. Barbarca bir ihtişamı var.

Yıkanmak her zaman büyük sorun. Yıkılmadan kalmış bir küle bulacaksın, bir kova sıcak su için para ödeyeceksin, sonra herkesin önünde soyunup yıkanacaksın, çünkü kovaları çalınmasın diye başından ayrılmıyorlar. Çıplak askerlerin görüntüsünü dert etmiyorlar, kesinlikle çok ballı bir sektör.

Birbirimizin saçından bit ayıklamakla epey vakit geçiriyoruz, maymunlar gibi tıpkı, ama zaten kafaları hepten kazıttık. Farklı bir bit türü bu. Kafa biti, yatak döşek ve kıyafet biti de var, sonra takım taklavat biti var, yaramazlık yapan kızlardan geçiyor. Bende o tür bitten yok gerçi, çünkü edebimle oturuyorum ama çocuklardan birçoğu bu bitten kapmak için ille de kızlarla sefa sürmek gerekmediğini söylüyor. Gerçi askeri tabip şüpheyle bakıyor buna.

Isırıkları kaşımamamızı söylüyor, yoksa hastalık kapabilirmişiz. Bitler yaralara pisliyor. İnsanın derisi soyulup cılk yara oluyor sonra.

Söylendiğine göre yumurtaları sirkeyle yumuşatıp bit tarağıyla tekrar tekrar taramak lazım, sonra da yumurtaları yakıyorsunuz. Bir başka yol da şu; bir çaputu parafine batırıp kafanıza sarak uyuyacaksınız, kafanızdan düşmemesi için üstüne banyo takkesi geçirmekte yarar var. Tabii banyo takkesi bulabilerseniz önce fırında pişiriyorsunuz. Ama ne banyo takkesi ne parafin var ne de el altında bir fırın. Onun için kafayı kazıyıp saçları mis gibi kokan bir şenlik ateşi haline getirmek en iyisi. Kokusu tıpkı nalbantın oradaki atlar gibi.

Vücuda dadanan lanet bitler ise su kaynar derecede sıcak olmadıkça yıkanma teknesinden sağ çıkıyorlar. Üstünüzde yaşamıyor aslında bunlar. Giysilerin kat yerlerinde yaşıyor ve tam siz birazcık dinlenecek gibi olduğunuzda/kendinizi mutlu hissettiğinizde/ka-

fanızı topladığınızda ziyaretinize geliyorlar. Sonra da koltuk altından veya göbekten ısıırıyorlar, ondan sonra kaşın/derini kazı/küfret dur. Giysilerimizi çamaşır suyuna bastırmamızı ve bütün vücudumuza parafinle okaliptus sürmemizi, üniformaların içine de kükürt serpiştirmemizi söylediler.

Hutch, “Ama komutanım, onların hiçbirinden yok ki,” deyince askeri tabip, “Çok doğru, Er Hutchinson,” dedi, “ama ben size ne yapmanız gerektiğini söyledim zaten, ne yapabileceğinizi değil.”

En iyisi vücuttaki her kılı tek tek tıraş etmek, o zaman yumurtaların tutunabileceği bir şey kalmamış olur, sonra da saatlerce uğraşarak üniformaların bütün dikişlerinden bitleri toplamak/başparmağın tırnağıyla çıt diye kırmak lazım.

Bitler moral açısından iyi oluyor bence. Hiçbir şey olmadığında muhabbet vesilesi doğuyor, oyalanıyoruz; bir taşın üstünde çıplak/titreterek oturuyor, mermileri/şarapnelleri düşünmeden bitleri çatlatıyor/esprileri patlatıyoruz. Bazen de çetele tutuyoruz. Bit erkekse ‘İt!’, dişiye ‘Kancık!’ diye bağırıyoruz. Çocuklar süngüyle siperin kenarına çentik atıyor. Daima görevdeyiz, bilinen bütün rekorları kırdık.

Bit mora çalan kırmızı renkteyse kendine daha yeni ziyafet çekmiş demektir, o zaman kendi kanın parmaklarında patlıyor. En çok böylelerini öldürmekten zevk alıyorum.

Çok ciddi bir şekilde musallat olmuşlarsa bıçakla kazımak en iyisi. Hastanelerde kopmuş kola bacağa bitlerin üşüşüğünü duydum.

19

Rosie, Eltham'da Bekliyor (2)

4 Şubat 1915 güzel bir gündü, dingin ve güneşli; Rosie kendini çok daha mutlu hissediyor, Ashbridge'in de güzel bir gün geçiriyor olduğunu umuyordu. Ona iki mektup yazdı, birinde bahçenin kurtboğan otlarıyla dolu olduğunu anlattı, diğerinde de Zıpzip'in patisini cam kestiğinden söz etti.

Ayın 5'inde kardeşleriyle beraber Modern Portre Ressamları sergisine gittiler. Rosie pek etkilenmediyse de Christabel bazı resimleri çok güzel buldu. Ottilie, savaş zamanında bile uygarlığın sürüp gitmesinin ne tuhaf olduğunu söyledi. Sophie de bunun müstehcen bir durum olduğunu söyleyerek bir an hepsini afallattı ama sonra anladılar ki müstesna demeye çalışıyormuş.

O gece durmadan esip yağdı, rüzgâr evin saçaklarında böğürüp duran bir ineği andırıyordu.

Ayın 6'sında Rosie, Ashbridge'e bir şiir yazdı, sonra da St. John Kilisesi'ne gidip dua etti onun için. Duvarda, Boer Savaşı'nda ölen Pitt kardeşler anısına çakılı bir plaka olduğunu da ilk kez fark etti. Bunca yıldır buraya geldiği halde daha önce bunun farkına varmamış olmasına kendi de şaşırdı. Mükemmel bir oyma yapılmıştı plakaya, özellikle de giysi kıvrımları çok iyiydi. Rosie'nin aklına Archie ve Daniel Pitt geldi. Archie'nin Hindistan'da, Afganları zaptetmeye çalışan Kuzeybatı Cephesi'nde olduğunu biliyordu, Daniel da orada bulunmuştu ve şimdi de Fransa'da Kraliyet Hava Kuvvetleri'ndeydi. Rosie, onun savaştan sağ çıkma şansının ger-

çekten çok düşük olduğunu biliyordu. Ashbridge'in öldüğünü sandığında hissettiği burkulmanın aynısını hissetti içinde. Çok üzüldü buna, ne de olsa çocukken çok eğlenceli biriydi Daniel ve herhalde hâlâ öyleydi. "Onu tekrar görebilmek ne güzel olurdu," diye düşündü, duvarın üstünden perende atışını hatırlayarak gülümsedi ve "Acaba hâlâ aynı mı görünüyor?" diye düşündü. Çok parlak, mavi gözleri olduğunu hatırlıyordu, uzun bacakları ve dar omuzları vardı.

Ayın 7'sinde hiçbir şey yapmadı Rosie, çünkü çaresizlik duygusundan kaynaklanan yoğun bir halsizlik vardı üstünde ama 8'inde bir yardımı dokunursa diye Sağlık Ocağı'na gitti ve kendini hiç de iyi hissetmeyerek döndü eve. Çamaşır suyu buharından öyle olduğunu sanıyordu, insanı sarhoş gibi yapıyor, başını döndürüyordu buhar.

Ayın 11'inde ortaya çıktığı üzere Rosie'nin halsizliğinin ve çamaşır suyuna verdiği reaksiyonun sebebi kızamıkçık ve gerçekten çok kötüydü hali şimdi. Bütün kalbiyle bu hastalığı iki kez geçiremeyecek olmayı diledi, herkes öyle söylüyordu zaten. Mrs. McCosh onu misafir odasına taşıdı, orası diğer yatak odalarına Rosie'nin odasından daha uzaktı. Rosie'nin vücudundaki kırmızı lekeler çok kısa sürede geçmeye başladı, annesi de sabah saatlerinde gelip Mrs. Hemans'm şiirlerini okudu ona. Öğleden sonra Rosie yataktan kalktı, banyo yapıp giyindi ama aşağı inmedi. Mrs. Hemans'dan pek hoşlanmamıştı, hem kadın şairleri okuyacaksanız Christina Rossetti ve Elizabeth Barrett Browning'in size sunacağı çok daha fazla şey vardı. Ancak Mrs. McCosh bunların ikisini de tasvip etmiyordu. Rosie, Elizabeth Barrett Browning'in giriştiği denemelerden hoşlanıyordu ve Robert Browning'den hiç hoşlanmıyor olduğu için de utanıyordu biraz. Şiir Kitabevi'ne mektup yazarak çağdaş George dönemi şairlerinden oluşan 1911-12 antolojilerinde tek kadın şair bulunmamasından yakındı ve "Bunun sebebi, hiçbir kadının istenen yüksek standartları tutturamamış olmaması değildir eminim," dedi. "Siz bu kadınlara dikkat etmemiş olmalısınız, belki de araştırma zahmetine girmemişsinizdir."

Ayın 12'si ile 13'ünde Rosie yataktan çıkıp giyindi ama misafir odasında kalarak Coleridge ve Keats okudu. Kendini çok daha iyi hissetse bile henüz ne mecali vardı ne de keyfi. Mrs. McCosh gelip ona bir şeyler okumayı önerdiyse de reddetti, kendi başına okumayı tercih ediyordu ve Mrs. Hemans'ı daha fazla çekecek durumda değildi.

Ayın 14'ünde iyice hüzünlendi Rosie, çünkü Sevgililer Günü'ydü. 15 Şubat'ta ise Ashbridge Pendennis'le ilgili haber geldi.

Gençliğin O Tatlı Kırmızı Şarabı (2)

3 Şubat. Güzel bir gün. Yapacak iş yok. Kilisede uyuduk, bitlendik. Daniel 150 metre tepemizden baş aşağı uçu. Muhteşemdi.

Bir zamanlar postanenin olduğu yerden dev muhallebiler alabileceğimizi öğrendim. Balık şeklinde kocaman kalıplara döküyorlar, onun için adı “Kemmel Balığı.” Kahve satanların sayısı arttı. Düşmanlıkların bu kadar çok girişimci çıkarması etkileyici. Daima kafayı çalıştıran birileri çıkar. Dünya küçük Hamilton McCosh’larla dolu.

Köyde bulunmamamız gerekiyordu, işin püf noktası levazımatçıya gitmek için bir bahane bulmak/askeri tabibin bakmasını gerektirecek bir şikâyet uydurmak. Lahana Kafalar köyü yine topa tutunca hevesimiz kursağımızda kaldı gerçi. Dokuz adam öldürdüm ama sonunda Kemmel Balığı iptilası yine başgösterdi ve işte köydeyiz.

4’ü. Kilisede gözümü açtığımda insanların etrafımda diz çökmüş olduğunu gördüm, tuhaf. Yaşlı bir kadın başıyla bana işaret etti, ben de aynen karşılık verdim ama bir de baktım ki bir azize işaret ediyor ve önünde eğiliyormuş. Güzelce uyudum. Rüyamda Baltimore’u gördüm yine.

En berbat siperden tatlı anılar. Oraya karanlıkta gitmek zorunda kalmıştık, toprağı kaplayan vıcık vıcık bir şey dışında her yer donmuştu. Meğer şalgam fışkırıyormuş topraktan, her adımda

kayıyor, tökezliyorduk. Bir Fransızın cesedine takılıp hendeğe yuvarlandım. Çalılara ve dikenlere takıldım, paniğe kapıldım çünkü kendimi kurtarmaya çalışırken arkada kalmıştım. Öndeki adam olup biteni fısıltıyla anlatıyor ki arkadan gelene de aynısı olmasın. Bazı hendeklerin üstünde tek bir kalas oluyor, çamurdan daima kaygan gerçi. Sırtımızda malzeme ve erzak yüküyle katırlar gibi ilerliyoruz.

Yeni siperimiz eskilerden biri. Almanlara aitmiş, sonra Fransız olmuş, sığ ve vıcık vıcık. Duvarından Fritz elleri ayakları fışkırıyor. Ellerdeki kesikler çürümeye başlıyor, yıkamak mümkün değil çünkü. Kokudan az daha kusuyordum. Hutch kustu bile. Kokudan uyuyamıyoruz, kalkıp sipere çeki düzen vermeye çalıştım.

Daha derin kazılamayacağını fark ettim. Çok sert bir zemin, ben de gece hatların gerisine gidip yıkılmış bir kulübeden tuğla taşıdım. Tuğla mükemmel bir koruma sağlamıyor (parçalanıyor) ama istihkâmın daha yüksek/daha iyi olmasını sağladı. Sabah güneş doğunca toprağın buzu eridi. Yine leş gibi çürüme kokusu.

Güzel gün, huzurluydu da. Uçakları seyretmeye bayılıyorum. Daniel Pitt hemen her gün devriye nöbetinden dönerken gösteri uçuşu yapıyor. Bugün çok alçaktan, neredeyse kafamızın üstünden uçup çürük elma bombardımanına tuttu bizi. Aklını kaçırmış bu, bir kilometrelik alanda her Lahana Kafa makineli tüfeğiyle vurabilirdi onu. Alçaktan uçarak gösteri yapanlar uzun yaşamazmış, öyle diyorlar. Kanadının altına parlak kırmızıyla "Yaşasın Kafadarlar!" yazmış. Neredeyse ağlıyordum. Ah be canım Daniel.

21

Rosie'nin Şiiri, 6 Şubat 1915, İlk Taslak

Dışarıda kış rüzgârı inliyor,
Ölüm gelmiş vuruyor kapıya,
Evim, kalbim, bütün dünya feryat ediyor,
Fırtına, savaş ve kaderden paramparça.

Bombalar düşüyor, yanıyor evler,
Kana susamışlığı dinmiyor ölümün.
Çaresizlik ve özlemle göğsü uzattığım eller,
Yakarıyor ki O'na sevdiğimi esirgesin.

Sevdiğimin yatağı çamurdan,
Bir yağmur, ateş, cam sağanağı altında,
Ansızın gelen acı ve kıpkızıl kan,
Cehennem ile Yeryüzü'nün buluştuğu noktada

Koru onu Ulu İsa, ışığını gönder ona
Düşman çekipgidene dek,
Koru onu İsa Mesih bu gece bitene dek,
Yoksa korku dolu gözyaşları
Ve korkuların ıstırabı
Kalbimi parça parça yerinden sökecek.

Gençliğin O Tatlı Kırmızı Şarabı (3)

Şubat'ın 5'i. Gece Lindenhove'a geçip Alman hatları yakınında bir ahırda uyuduk. Her an tetikteyiz ve ağaçların, Alman izli mermileriyle aydınlanarak gökyüzüne karşı oluşturduğu silüetleri hayranlıkla izliyoruz. Dün gece Alman hatlarından bir tenor tam güneş batarken Brahms'ın Ninni'sini söyledi. Öyle güzeldi ki az kalsın ağlıyordum. Siperde herkes gözü yaşlı zaten. Ölüler nasıl da uyuyor.

Maltızda kahvaltı hazırladık. Somon konservesi, bisküvi, reçel, koca bir kap dolusu çay. Croydon'dan bir delikanlı vardı, fıçıçı çırağı, adı Harold Rumthorpe. Pek bir arkadaşlığımız olduğunu söyleyemem. Savaş her türden insanı bir araya getiriyor işte, birbirine yoldaş kılıyor ama mutlaka arkadaş değil. HR on dokuz yaşındaydı, benden altı yaş küçük, hem ben nakliyedeyim, o zanaatkâr. Kraliyet Topçu Birliği'ne nasıl girdi bilmiyorum, "alaylı beyefendi" hali yok pek. Herhalde Hutch "beyefendi" ile birlikte gelmiştir. Hoşuma giderdi çocuk, gerçi hiç doğru dürüst konuşmuşluğumuz yoktu. Birlikte küfürler savurduk/talim yaptık sadece.

HR, halatla yere bağlı bir balon görmüş. Bizim mi/onların mı anlamaya çalışıyormuş. Doğru dürüst görebilmek için ayağa kalkmış. Bir boş bulunma anı işte, kimsenin ona yetişme şansı yoktu. Göz açıp kapayınca kadar maltız devrilip etrafa saçıldı, kırmızı beyazlı parlak kıvılcımlar ve Harold Hutch'ın kollarına yığıldı. Hutch, sırtını siperin istihkâmına dayamış, hiç durmadan "Ey

güzel Allahım,” diye tekrarlıyordu. Tam 45 dakika sürdü ölmesi. Yürek paralayan, korkunç iniltiler. Kurşun kafasının arka kısmını alıp götürmüş, onu rahatça yatıracağımız bir yer yok. Emir çavuşu öteki siperden sürünerek geldiyse de bir şey yapamadı, Harold’ı düşmanın görüş alanından çekip almayı da başaramadık. Bir tahkimat tümseğine uzattık, gece olunca da o harabe kulübeye geri götürüp bahçesine gömdük. Şimdiden beş mezar oldu orada, sebze gibi toprağa dikilmiş askerler, hasat günü gelene kadar. Her taraftan kurşunlar uçuyor. Kaç kere bulutlar ayın önüne geçsin diye bekledik ve ne zaman bir izli mermi atılsa yere kapandık. Papaz olan bir er vardı, ezberden okuyarak yaptı cenaze törenini, gayet yüksek sesle ve anlaşılır biçimde, Hunlar duysun diye. Lahana Kafalar’m tenoru o güzel sesiyle karşılık verdi, Brahms’ın Ninni’sini söyledi yine. Gözyaşlarımı tutamadım. Hutch değneklerden bir haç yaptı.

Çok etkileyici bir sahne, hayatımda yaşadığım en dokunaklı şey bu. Aklımdan çıkmayacak/çok ağır düşünceleri musallat edecek bana. Harold Rumthorpe, kardeşlerinin eliyle ve bir Hun’un veda şarkısıyla toprağa verilen Croydon’lı fıçıçı çırağı, uğurlar olsun sana.

Onu defnederken gecenin karanlığında yankılanan sözleri hep işiteceğim:

“Kadından doğan adamın kısıdır ömrü ve çileyle doludur. Büyüyüp kaldırır başını, sonra da koparılıp gider, bir sap çiçek misali; gölge gibi süzülür geçer ve asla kalmaz aynı âlemde...”

O gece Kimmel’a döndük, herkes içinden sıranın kimde olduğunu düşünüyordu. Hutch, “Keşke evimde kalsaydım demiyor musun hiç?” dedi. “Hayır,” dedim ve Hutch cevap verdi: “Ben de öyle.”

6’sı. Bir gün dinlendikten sonra siperlere döndük. Barbutta 5/- ütüldüm. Hutch da 4/6 kaybetti. Bir daha asla. Hutch artık benim siper arkadaşım. Balina yağıyla ayaklarını ovuyorum, o da benim-

kileri. Yırtmayı başaracağımıza dair umutlarımız yüksek. Bunca yağmura mermilerin sebep olduğuna dair bir teori duyduk, havada uçtukça suyun yoğunlaşmasına sebep oluyormuş. Sürtünme yüzünden havanın ısınacağını düşünürdüm oysa, tersini değil. Yani ben ikna olmuş değilim ama Hutch inanıyor.

7'si. Sabah 9:45 sularında yazıyorum. Top mermisinin açtığı çukurdan biri bağılıyor. Bayağı öfkelenmişe benziyor sesi. Mermi yağacak şimdi. Dün gece kardeşim Albert, izli mermilerin harika fotoğraflarını çektiğini söyledi. Nasıl yaptığına dair fikrim yok, ne zaman banyo edecek hem bunları? Bir keskin nişancının peşindeyim, ateş etme sırası yakında bana gelecek.

11.30. Zavallı Lampard, tüfek bombası atışlarını izlerken başından vuruldu. Saat 17:00 sularında öldü. Bizim kısımda yokluğu çok duyulacaktır, harika bir insandı bu kardeşimiz. Mermi çukurunda çamura saplanan asker sonunda bağırmayı bıraktı, papazı bulmuş olacak. Bir kere oraya düştüler mi dışarı çıkaramazsın, ateş altındayken olmaz. Çamur öyle bir çekiyor ki içine... Dene-meye bile izin yok.

Bizim kısım tamamen Hunların makineli tüfek ateşi altında. Kafayı kaldırmak çok tehlikeli. Kasabaya dönebilmekten mutluydum, küçük çocuklar gibi uyudum. Yardım dört saat gecikti, hepimizin sinirleri alt üst. Kardeşim Sidney grip yüzünden hastanede. Bütün bunlar içinde en iyi haber. Mizahı da kaybediyoruz. Bombacıbaşı şarapnel yarası aldı, vurmak zorunda kaldık. İyi dosttu, yanımızda kaldığı kısacık sürede güzel vakit geçirmiştik.

Harabe evleri karargâha çevirmekle çok vakit harcıyoruz. Tekrar iki ayağının üzerinde durabilmek/insan gibi hareket edebilmek çok rahatlatıcı. Siperlerde en bezdirici şey hep iki büküm, sürünerek hareket etmek zorunda olmak. Vücudu haşat ediyor resmen. Sonra gece yine angarya, hendekler ve fundalıklardan geçerek ağır şeyler taşıma, içi bok dolu mermi sandıkları, gözümüz bir şey görmeden keskin nişancıların olduğu yerlerden telaşla geçme. Daima

çamura batarak, düşe kalka ilerleyerek; eller yara bere içinde, deriler yarılmış. Benimkiler öyle şişti ki cebime sokamıyorum artık. Allahtan lastik çizmeler var, yoksa ayaklarım ne hale gelecekti kim bilir. Herkes berduş/derbeder görünüyor, artık üniforma değil paçavra var üstümüzde, lagar/fersiz yüzler/sıcak su bulana kadar haftalarca uzayan sakal. Ama sıcak suyu bulunca da deme gitsin, yüzünü ve başını yıkıyorsun/tıraş ediyorsun, şekerli sıcak çay içiyorsun, yepyeni giysiler giyip uyuyorsun! Hayatımdan hiç o kadar memnun olmamışımdır.

Moralimi yüksek tutuyordum ama şimdi yorgunluktan çökme-ye başlıyorum artık. Sırf bundan kurtulmak için kafama bir kurşun sıkılmasına razı olasım var. Bazen bütün alet edevat üstümdeyken, sıırıslıklam/tir tir titrer halde devrilip yatıyorum, öyle hızlı dalıyorum ki uykuya, ölmüş de olabilirdim pekâlâ. Ancak biri beni dürttüğünde/“Hadi bakalım Yankee, iş başına. Yine iyisin!” dediğinde sıçrayıp uyanıyorum.

Bana Yankee demelerine aldırış etmiyorum. Herkese bir ad takılıyor zaten. Bütün İskoçlar McEkose, bütün Galliler Kömürcü, bütün İrlandalılar Paddy/Patates. Nerede kel varsa Lepiska, siyah kıvrıcık saçları olanlar Hela Fırçası, çok sıska olanlar Titrek. Charlie White gibi soyadın “beyaz” anlamına geliyorsa lakabın Tebeşir, Albert Black gibi “siyahsa” o zaman Karbeyaz, yok Robert Quick’inki gibi “hızlı, tez” demekse bu sefer oldun Uyuşuk. Soyadı Miller, yani “değirmenci” demek olan kim varsa lakabı Tozlu. Kısa boylular Selvi.

Karargâhı hale yola koyduktan sonra yine aynı sipere dönmemiz gerektiğini öğrendik. Lampard’ın ölümü milletin aklına başına getirmiş olacak ki ayışığında kum torbalarını doldurmayaya başlıyoruz. Gece vakti her şey çok daha yoğun, kusursuz bir güzellikte. Rüzgâr yön değiştirip de çürümekte olan etin kokusu birkaç hayırlı dakika boyunca ortadan kalkınca kırların o güzelim nemli kokusunu duyabiliyorsunuz. Magnezyum mermileri öyle kuvvetli bir ışık çıkarıyor ki gölgede kalmayan her de-

tay görünür oluyor ama gölgeye düşen hiçbir şeyi göremezsiniz. Boşalmış mermiler vızır vızır geçerken arada kum torbalarına çarptıkça hafif bir patırtı çıkartıyor, bazen de vınlayarak sekiyorlar. Benim hücum yeleğime tamamen yassılaşmış bir tane çarptı, cebimde duruyor hâlâ.

Kuzeyden ateş sesleri gelmeye başlıyor, hattın ilerisinden bize doğru yaklaşmakta, biz de istihkâm siperine adam koyduk/ateş emrini beklemeye başladık. Ama püskürtecek saldırı falan olmadı. Yine nafile bir mücadele.

Kaz babam kaz. Sudan kurtulmanın tek yolu daha da derin kazmak. Şimdi her üç beş metrede bir su dolu çukurlar var, üstlerinde evlerden getirm. kapılar ama ne bu çukurlar bütün yağmur suyunu çekmeye yetiyor ne de güneşin ışıkları toprağı tamamen kurutmaya. Kışın cesetlerin çürümesi daha uzun sürüyor. Sinek yok ki yumurtlayıp kurt yapsın. Suda şişiyor cesetler. O soğuğa rağmen kokuyorlar. Kokuyu ancak don durdurabiliyor. Bütün cesetleri toplamak mümkün ama bazen de müm. değil, çünkü çok tehlikeli. Bir süre önce bir ahırda karargâh kurmuştuk, içeride inanılmaz berbat bir koku vardı. Meğer Fransız ölüsüyle doluymuş, aylardır orada, üstleri samanla örtülü dururmuş cesetler.

Sudan mıdır, cesetlerden mi bilmiyorum ama herkes birden ishal oldu, şimdi hat gerisinde yatıyorlar. Başımızı sokacak iyi bir yer bulduk derken kâbusa dönüştü işte, dışarıda, ta yolun ötesindeki tarlada açılan hela çukurlarına yetişebilmek için karanlıkta birbirimizin üstünden atlıyorduk. Neyse ki kar yağmıştı da etrafı görebilecek kadar ışık vardı. Yoksa hela çukuruna düşmek hiç eğlenceli değil. Zamanında yetişemeyen de karla silinir artık. Ayrımsız her hastalığa karşı verdikleri No. 9 haplarını değişen dozlarda alıyorum ama pek bir işe yaramıyor. Tuğgeneral için bir gösteri yaptım, gayet de iyi oldu. Programda olmayan birden fazla mola, bazıları ok gibi helaya fırladı. Hatta Tuğgeneral bile bir keresinde fırlayıp gitti. İyi bir ihtiyar, yalnız en az bizim kadar gücü kuvveti yerinde. Sipere geldi mi Hutch'ın tüfeğini ödünç alıp sağa sola atışlar yapar.

Sonra “Sağ ol, er,” diyerek geri verir. “Benim gibi ihtiyarların da el alışkanlığını kaybetmemesi lazım.” İki Hunu devirdiğini kesin biliyoruz, çünkü teğmen periskoptan görmüş. Tuğgeneral, Güney Afrika savaşında bulunmuş, pırpırlarında meşe yaprakları var.

Rom tayını dağıtıldı, dayanmamıza yarıyor. Hayat kurtarıyor, hatta mideyi bile rahatlatıyor biraz. Ah o nefis sıcaklık, nasıl da alevler içinde bırakıyor insanın içini ve kafanın tekrar tıkr tıkr çalışmasını sağlıyor.

Hâlâ tam iyileşmediğim için rezilce bir yağmurda Kemma’la gönderildim, elim kolum küreklerle/tayınla/tellerle/siper malzemesiyle dolu halde. Önümdeki adam, dizini bir mermi delip geçince kalas gibi yere yığıldı. Zifiri karanlıkta rastgele yol alırken bu şekilde vurulma ihtimali nedir diye merak ettim. Sedyecilere imreniyorum, geri dönme şansı buldular. Bizde bir laf var, seni vuran kurşunun üstünde numaran vardır diyorlar, ne yaparsan yap seni bulacaktır. Kaçayım diye eğilmekle uğraşma, kurşunun düşeceği yere de eğilebilirsin pekâlâ. Onbaşı az daha mermi çukurunda boğuluyordu, ama üstündeki malzemeyi çıkardıktan sonra yukarı çekmeyi başardık adamı. İzli mermilerin ışığında çalışıyordum. Önce ufak bir çukura, sonra üstündeki kalasların ikisi de bel verince hendeğe düştüm. Sırılsıklam oldum, lastik çizmelerim suyla doldu, günlerce kurumayacak. Hutch diyor ki, “Kan dolaşımını sağlamak için kum torbalarını tekmelemek iyi de, farkına varmadan başına bir iş de açabilirsin. Havayı tekmelemek daha iyidir.” Haklı valla. Ellere kan gitmesi için kollarla havada daireler çizmek de etkili oluyor. Tarifi imkânsız bir soğuk var, kemiklerimin dibi sızlıyor, hem de nasıl. Bir dakikalığına bile olsa azıcık güneş açtı mı hemen başını kaldırıp bulutların arasındaki o küçük boşluğa bakıyor/mutlulukla gülümsüyorsun, Cennet’in görüntüsünü yakalamışsın gibi. Isınamasan da bitleri hissediyorsun, başlıyor elin kolun seğirmeye/dans vebasına tutulmuş gibi hareketler yapıyorsun. Anneme yazıp bite karşı Harrison marka pomat istedim ama gelmedi daha.

Belki günlük tutmayı bırakmalıyım. Sıkıntı bastı artık/ellerim de çok titriyor, yazarken/yazdığımı okurken. Sinirler harap, üstüne bir de soğuk, suya batmış kâğıda yazabilen kalem de icat edilmedi henüz. Biraz daha deneyeceğim gerçi.

23

Bir Sabah

Bir sabah güzel bir manzara vardı; harabeye dönmüş bir şato ile gözlem balonu gibi şişmiş bir Alman ölüsünden oluşan, ama biz ancak akşama kadar kalacaktık. Sonra gece geri dönerken içimizden iki kişi vuruldu, hem de kimseye nişan almadan yapılan rastgele atışlar yüzünden. Şükürler olsun ki ölmedi ikisi de. Ağır yaralanma da olmadı.

Sevgililer Günü, göğüs siperinde tam Rosie'yi düşünüyordum ki kıdemli subaylardan biri şafakta arka arkaya beş pare atış emri verdi. Tek derdi Hunları sinir etmektir, mizah anlayışı böyleydi adamın. Nişan alınacak hedef falan yoktu.

Buna karşılık Hunlar da kuvvetli patlayıcılar ve şarapnel yağdırdılar üstümüze, yüreğimiz sıkışarak farkına vardığımız üzere eğlence olsun diye yaptığımız bu ufak haylazlık, binlerce misliyle ağır sonuçlar doğurmaktaydı. İlk mermilerin elli metre kadar ötemize düşüşünü izledik, sonra hayra alamet olamayacak kadar yakına gelmeye başladılar. Birinci sınıf bir gözcüleri varmış demek ki. Sonunda bir şarapnel mermisi tam tepemize indi ve ben bir iki saniye boyunca kafamın içindeki bir çınlamanın bütün dünyayı susturduğuna tanık oldum. İlk aklıma gelen sağır olacağımdı. Hutch'ın matarasına bir fişek isabet etmişti; kaldırmış bana gösteriyordu ki bir tanesinin de tam mideme saplandığını fark ettim ve ellerim karnımda gerisingeri pis bir su birikintisine düştüm. "Umarım fişektir sadece, mermi olmasın da," diye düşündüğümü hatırlıyorum. Sonra kendimden geçmişim.

24

Her Şey Yerli Yerinde, Bu Bedenden Gayri²³ (1)

1

Sevgili Anneciğim ve Babacığim,

Yaralandığım için cepheden gönderiliyorum! İki hafta kadar sonra yanınızda olacağım. Meraklanmayın, o zamana kadar çok daha iyi durumda olurum. Lütfen sevgili Rosie'ye de söyleyin, yakında yazacağım ona, biraz daha gücümü toplayayım da.

Sizi çok seven oğlunuz,

Ashbridge

Görölmüştür. Denetçi no. 1900

2

Sahra Hastanesi No. 8

Britanya Seferi Kuvveti

Fransa

15 Şubat 1915

Saygıdeğer Miss McCosh,

Nişanlınız (Kraliyet Topçu Kuvvetleri'nden Er Pendennis), bugün yaralı olarak hastanemize getirildiğini bilmek isteyeceğinizi

23 Rupert Brooke'un 1915'te yayınlanan 'Peace' (Barış) şiirinden.—çn

düşünmüştür. Endişelenmenizi gerektiren bir durum olmadığına inanmaktayız. Tabip kendisine birkaç gün dinlenme vermiştir ve kanaatimize göre kendisi üsse, oradan da sizin yanınıza gidebilecektir. Size bu mektubu yazmaya başladıktan sonra askeri tabibi tekrar gördüm ve bana bu akşam söylemiş olduklarını bir kez daha tekrarladı, yani onun için fazla endişelenmenize gerek yoktur. Burada kaldığı müddetçe size zaman zaman bir iki satır yazarak durumu hakkında bilgi vereceğim. Sizin de elinizden geleni yapacağınızı biliyorum. Yürekten dualarınızı ve neşe dolu mektuplarınızı eksik etmeyiniz. Sizin yapabileceğiniz de budur. Onu Tanrı'nın ellerine emanet edelim. Askeriye'nin ve benim elimizden gelen her şeyi yaptığımızdan emin olmanızı isterim. Annesine de ifade ettiğimiz gibi, hepimiz yakın oturan komşularız, benim ailem de Sidcup'ta ikamet etmektedir. Merak etmeyiniz, buna hiç gerek yok, nitekim gidişatını size günbegün bildireceğim. Kendisi de size en içten selamlarını gönderiyor. Sürekli olarak sizi düşünmektedir. Bir an önce yazınız ve her şeyden önemlisi, dua ediniz. Ben kendisini günde iki üç kez göreceğim.

Saygılarımla,

H. V. Fairhead (Yüzbaşı), Kara Kuvvetleri Vaizi

Görölmüştür. Denetçi no. 1670

3

Sahra Hastanesi No. 8
Britanya Seferi Kuvveti
Fransa

18 Şubat 1915

Saygıdeğer Miss McCosh,

Size sadece nişanlınızın "kuvvetle dayanmakta" olduğunu ve tabibin de hakkında olumlu raporlar verdiğini bildirmek üzere yazıyo-

rum. Elbette zor günler geçirmekte ancak gayet sağlam ve metin durmaktadır. Size bir iki satır yazacak – onu çok fazla yazmaktan men etmeye çalışıyoruz – o zaman kendiniz de göreceksiniz ki hiçbir şekilde umutsuz bir durumda değildir. Bizim de burada yapmakta olduğumuz gibi, onu Tanrı'ya emanet ediniz. Size yarın yine yazacağım.

H. V. Fairhead, KK Vaizi

Görölmüştür. Denetçi no. 1670

4

21 Şubat 1915

Canım Rosieciğim, sevgili Kafadar,

İşte görüyorsun tatlım, daha geleli birkaç ay oldu ki erken tezke-re alıyorum.

Yaralandığımı duymuş olacağını tahmin ediyorum ancak yine de bir an önce sana kendim yazıp iyi olduğumu, eve dönebilmek için bir mucize beklediğimi söyleyeyim istedim. Cepheye tekrar gitme- me izin verip vermeyeceklerini bilmiyorum. (Sanırım bu ne derece iyileşeceğime bağlıdır.) Ama öyle görünüyor ki çok geçmeden bizim güzel Eltham'ımızda olabilirim pekâlâ, en azından bir süreliğine. Ne harika olur, değil mi? Belki de itfaiyeye katılırım! Buradaki zamanımın çabuk sona ermesinden ötürü düş kırıklığı içindeyim, üstelik havanın en kötü olduğu döneme rast geldi buradaki görevim, o şartlarda doğru dürüst bir şey yapmak gerçekten mümkün olamadı. Yağmur hızımızı kesmeden Lahana Kafalarla birbirimize hakkıyla girişebilelim diye baharı dört gözle bekliyordum oysa. Doğru dürüst bir taarruza bile katılamadan terhis edilebilecek olma ihtimali çok canımı sıkıyor doğrusu.

Yine de artık havada uçuşan mermiler, gümbürtüler, patlayan cinsten sosisler olmayacağını düşününce ister istemez içimde bir rahatlama oluyor. Öteki türlü bir hayatı iple çekiyorum. Artık bit de yok, Harrison pomatı da; pofuduk ayı dediğimiz feci bomba dummanları ve Avusturya yapımı zırh delen mermiler yok, zehirli kokular, su harcamamak için vazelinle tıraş olmalar yok, karanlıkta hela çukurlarına düşmek yok, patladı mı cehennem sıcaklığı yaratan şarapnel mermileri, gece boyu kum torbası doldurmalar, uyurken suratımdan geçen sıçanlar, günlerce iliklerime kadar ıslanıp kalmak yok. Yaşasın!

Albert'le Sidney'i özleyeceğim. İnsan böyle bir zamanda kardeşlerini geride bırakacağı için evhama kapılıyor. Burada kalıp da onlara göz kulak olamayacağım! Arkadaşlarımı da özleyeceğim. Hiç böyle dostluklar bilmezdim. Birbirimizden nefret ettiğimiz zamanlar da olmuştur elbette, hele yorgunluktan bitmiş haldeyken, ama normal hayatta asla karşına çıkmayacak türden bir grup ahbabınla maltızın etrafında oturup da izli mermilerin ışığında yirmibir oynamak gibisi yok. İçlerinden biri ölünce kalbin ortasından yarılıveriyor, hele bir de düşün, burada ölümlerin çoğu hiç de öyle temiz ve çabuk olmuyor, yani bu tarz bir savaşı bilmeyenlerin düşüneceği gibi değil. Ama bir yandan da biliyorsun ki olur da Lahana Kafaların eline düşersen yoldaşlarının seni kurtarmak için yapmayacağı yoktur. Bir damla güçleri kalmamış da olsa vazgeçmeyeceklerdir. Gerekirse bellerine kadar çamura batmışken sırtlarında taşırlar seni ve olur da bileğini burkarsan, daima kolunu atacağı bir omuz bulur, tek ayak üstünde zıplayarak yoluna devam edersin. Yoldaşlık ne güzel şey. Aynı şeyi sende de bulacağımı ümit ediyorum ben, hayatı birlikte göğüsleyip her türlü güçlüğüne üstüne üstüne gideceğimizi. Şansımız yaver giderse hiç güçlük de olmayabilir hani!

İzli mermileri de özleyeceğim. Kırmızı, beyaz ve yeşil oluyorlar, gece bir şeyler yapmak zorunda olduğunda aydınlatıyorlar her tarafı, yani mesela bir kum torbasını nereye koyman gerektiğini bili-

yorsun ama ne yazık ki Hunlar da böylece nereye nişan almaları gerektiğini biliyor. İzli mermilerin bir özelliği de herkesin suratının hortlak gibi görünmesine yol açmaları. Acayip bir şey, hortlaklar arasında bir hortlak olduğun duygusuna kapılıyorsun. Gerçi benim hoşuma gidiyor. Bir hortlak olarak yabancılık çekmiyorum.

Bana erken tezkereyi getiren de, Sevgililer Günü'nde, tam seni düşünürken, bizim subaylardan biri ortalığın fazla sessiz olduğuna karar verdi ve bize aralıksız beş pare top atışı yaptırdı, biz de vuracak kimseyi görmediğimiz halde attık. Hunların biraz asabını bozar, eğleniriz diye düşünmüştük, böylece siperden başımızı çıkarıp birkaç saniye atış yaptık.

Ne bozulurmuş meğer asapları, öyle bir karşılık verdiler ki hayatımda ilk defa doğrudan top ateşi altında kalmış oldum, hem de en ağırından. Çok kötü bir sürpriz oldu doğrusu, şaka kabilinden ufak bir salvoya centilmence bir karşılık da değildi işte. Kayzer'in bana Sevgililer Günü hediyesi. Senin hediyeni de aldım ve bir hazine gibi saklıyorum. Baş ucumda duruyor. Sen benimkini aldın mı?

Senin anlayacağın, karnımı boylu boyunca kat eden koca bir yara izi ve baş ucumdaki cam kavanozda duran bir fişek ve iki şarapnelle hastanedeyim işte. Eski piyade fişeklerine benziyor ama daha ufak. Bizden on iki kişi vurulmuş, diğerlerinin kaçtığı sağ kaldığını bilmiyorum ama. Şunu da sevinçle bildireyim ki bir tanem, ben nispeten iyi durumdayım, hasar gören bütün organlarımı dikip yerine yerleştirdiler ve şimdi ağrım olsa da yastıkları sırtıma destek yapmış yatağımda oturuyor, şu sefil halim ve ıvır zıvır dertlerim hakkında mektup yazabiliyorum sana. Arada içim geçiyor ama her uyandığımda biraz yazarsam bayağı bir mektup çıkarırım.

Eve yolculuk edebilecek ölçüde iyileşmem ne kadar sürer bilmiyorum ama seni görmek beni öyle mutlu edecek ki sevinçten baygınlık geçireceğimi biliyorum. İlk fırsatta evlenelim mi? Nikâhımızı kıyacak birilerini bul, eve dönüyorum!

Söylendiğine göre artık mektuplarımızı okumuyorlarmış, yani şansımız varsa bu mektup da sana, tıpkı benim gibi kesilip biçilmeden ulaşacaktır.

*En iyi arkadaşın ve müstakbel kocaların da en iyisi,
Ash*

Not: Yaşasın Kafadarlar!

Görölmüştür. Denetçi no. 1900

25

Rosie, St. John Kilisesi'nde (1)

Ulu Rabbim, Ash'i bana bağışladığın ve şerefli bir şekilde sağ salim eve dönebilecek kadar yaralanmasına izin verdiğin için şükürler olsun sana.

Bize bir gelecek bağışladığın ve daha fazla ayrılık acısı tattırmadığın için şükürler olsun sana ve o gitti gideli beni kahreden o feci korkuya artık bir son verdiğin, içime böyle bir ferahlık saldıgın için sana şükürler olsun Rabbim.

Ve sana söz veriyorum, ulu Rabbim, o geri geldiğinde Hıristiyan eşlerin en iyisi ben olacağım, ona en iyi şekilde bakacak ve onu mutlu etmek için elimden gelen her şeyi yapacağım, söz veriyorum ki en iyi şekilde ona örnek olarak ve itikadını sağlamlaştırarak onu sana daha da yakınlaştıracacağım ve çocuklarımız olduğunda onları senin cemalinin ışııyla yetiştireceğim, senin yolunda gitmeyi ve sende huzur bulmayı aşılayacağım onlara, ulu Rabbim, ne olursun onu bir an önce iyileştir ve bana geri getir, çünkü onsuz ben bir hiçim ve onsuz nasıl bir acze düştüğüme sen şahitsin Rabbim.

26

Her Şey Yerli Yerinde, Bu Bedenden Gayrı (2)

Kapıdaki Ash'in annesiydi; titriyor, konuşamıyor ve yüzündeki kasların seğirmesini kontrol edemiyordu. Mrs. Pendennis'in elinde ikiye katlanmış kahverengi bir kâğıt vardı. Millicent onu içeri aldı, oturma odasında bir yere oturttu ve Rosie'yi çağırmaya gitti, ne yapması gerektiğini içgüdüsel olarak biliyor gibiydi.

Rosie merdiveni koşarak inip odaya girdi. Ash'in annesine "Anne" demek hoşuna giderdi, çünkü çocukluğunda zamanının çoğunu Pendennislerin evinde geçirmişti. Mrs. Pendennis cam kenarına oturtulmuştu, çantasını çekiştirip duruyordu. Başını kaldırıp baktı, elindeki kahverengi kâğıdı sessizce Rosie'ye uzattı.

Rosie telgrafı alıp birkaç kez okudu. Elleri titremeye başlamıştı. Acı dolu ufak bir çığlık yükseldi boğazından ve yanaklarından aşağı yaşlar yuvarlanırken sessizce durdu. Sonra başını ellerinin arasına alıp inlemeye başladı, ızdırabı o koca evi en dip kuytularına kadar dolduruyordu şimdi.

Ash'in annesi divana çekti onu, birbirlerine sımsıkı sarıldılar. Millicent geldi, onlara bir tepsiyle çay ve bisküvi bıraktı, hafifçe eğilerek selam verdi ve çıktı. Mutfağa gidince kendini kilere kilitleyerek iç çekmeye başladı. Kapıya vuran Aşçıkadın ne olduğunu bilmek istiyordu. Millicent açtı kapıyı ve hıçkırıklara boğulmadan önce zar zor haberi verebildi. Aşçıkadın kollarını doladı ona, üst kattaki iki kadın gibi onlar da birbirlerine sarılıp ağlamaya başladılar.

Divanın üstünde anne ile nişanlı öyle sıkı sarılmışlardı ki bir sürü kolu bacağı olan bir yaratığa benziyorlardı. Birbirlerine kenetlenmiş sallanıyor, iç çekiyorlardı; dünyaları gittikçe büzülüp küçülmekte, şekil değiştirmekteydi.

En sonunda Rosie, “Hepsi benim suçum,” diyerek içini çekti. “Hepsi benim suçum. Ah Tanrım, Tanrım! Benim yüzümden oldu Tanrım, benim yüzümden!”

Mrs. Pendennis, “Nasıl senin yüzünden?” dedi.

“Onun... Onun için dua etmedim... yaralanmasından önceki gece... çok uykum gelmişti. Bir kereden bir şey olmaz diye düşündüm.”

“Ah Rosie,” dedi Mrs. Pendennis, “yapma böyle, n’olur yapma. Ben dua etmedim mi sanıyorsun?”

Rosie St. John Kilisesi'nde (2)

Ne yaptık da kızdırdık seni? Ne yaptık? Nasıl yaşarım ben şimdi?

Ne yaparım? Ne yapabilirim onsuz?

Beni de al. Bırak ben de öleyim. Ne olursun Rabbim, beni de al.

Işıksız kodun beni. Gözleri görmeyen biri gibi kör karanlıkta bıraktın. Hayatımın bütün günleri karanlık artık, kara bir geceden başka bir şey değil.

Ey Rab, kalkamıyorum yerimden, yanağım kalakaldı buz gibi taş üstünde, bak dinmiyor gözyaşlarım, ağlamaktan her yanım sızı içinde. Mrs. Ottway'le papaz ve öteki hanımlar beni kaldırmaya uğraşıyorlar.

Güvenlikten Eser Kalmamışken Güvende²⁴

1

Sevgili Rosie,

Zavallı Ash'in ölümüyle ilgili olarak sana nasıl yazacağımı gerçekten bilemiyorum ama her şeyden önce izinle sana kesin güvence vermek isterim ki acı çekmeden öldü ve onu kurtarmak için yapılabilecek her şey yapıldı. Tam bir hafta önce bugün, bir bombardıman-
da oldu her şey, istihkâmın hemen üstünde patlayan bir top mermisi ve birkaç güllenin etrafa saçtığı şarapnellerden biri kalçasındaki yumuşak dokuya saplandı, oradan da midesine kadar girmiş. Ben hemen arkasındaydım o sırada, sedye getirilene kadar yanında bekledim. Detaylar çok feci ama sen onu, o seni sevmiş olduğunuza göre her şeyi bilmen en iyisidir. Pansuman yapılan istasyona aldık onu hemen. Hemen hemen son ana kadar bilinci açıktı ve gayet de neşeliydi. Hiç yakınmadı. Sonra hemen Bailleul Hastanesi'ne gönderildi ve orada bakıldı. Ayın 19'u, Cuma günü saat 9.20'de öldü. Daha önce yazardım ve hatta onunla birlikte giderdim ama ateş hattındaydık ve böyle olağanüstü bir durum bile olsa mektup yazmamıza da, bir yere ayrılmamıza da izin verilmiyordu. Onun öldüğü günün gecesi bıraktılar bizi, yani çok geç kalmıştım ama daha erken bırak-

24 Rupert Brooke'un 1915 tarihli 'Safety' (Güvenlik) adlı şiirinden. Şiir, savaşın uzayacağı belli oldukça büyüyen dehşet duygusunu ve karamsarlığı yansıtır.—çn

salar da zaten ayak bileğimdeki sakatlıktan dolayı yürüyemediğim için Bailleul Hastanesi'ne kadar gidemezdim.

Dün, ayın 20'si, Cumartesi günü Bailleul'deki kilisenin bahçesinde toprağa verdik onu. Başına diktiğimiz tahta haçta (ki ilk fırsatta değiştireceğim) şöyle yazıyor: "Er A. Pendennis, 14 Şubat 1915 günü muharebede aldığı yaralardan ötürü ölmüştür." Bütün askeri unvanlarıyla gömüldü ve naaşını Ronald Heddewick, Leonard Hutchinson, Edward Burman ve ben taşıdık. Cenaze merasimini Muhterem Vaiz Yüzbaşı Fairhead yönetti.

Rosie, senin için ne kadar üzüldüğümü tahmin edemezsin ama o benim kardeşimdi, sen de benim neler hissettiğimi anlamalısın, sadece kendim ve Sidney için değil, zavallı annemle babam için de. Bütün kederinden bizim için de bir parça ayır. Tanrı hepimize güç versin ki buna dayanabilelim. Senin ona yazdığın pek çok mektup var elimde. Onları imha etmemi ister misin, yoksa sana geri mi yollayayım? Senin için yapabileceğim herhangi bir şey olursa sakın tereddüt etme.

Acını bütün kalbimle paylaşıyorum ki bunu zaten biliyor olmalısın ve Tanrı'nın hepimizi koruyup esirgemesini diliyorum, korusun ki tekrar karşılaşabilelim ve sana buradaki hayatımızda olup biten her şeyi anlatayım.

Seni çok seven arkadaşın, eski kafadar,

Albert P.

Not: Dün Sidney'i gördüm, perişan halde tabii ama sana en içten taziyelerini gönderiyor.

Görölmüştür. Denetçi no. 1900

Sahra Hastanesi No. 8
Britanya Seferi Kuvveti
Fransa

27 Şubat 1915

Saygıdeğer Mr. Pendennis,

Mektubunuz dün elime geçti. Şimdiye dek oğlunuzun mektubu kuşkusuz size ulaşmıştır ve Ashbridge'in vefatıyla ilgili detayları öğrenmişsinizdir. Size bizzat yazmayı istemiştim ancak onu toprağa verdikten sonra öteki oğlunuzun size her şeyi kendi anlatmayı çok istediğini görerek bu işi ona bıraktım. Şimdi ise siz bana yazmış bulundunuz, oysa ancak başkalarının anlattıklarını tekrarlayabilirim. Ashbridge, vefatından önceki akşama dek birkaç gün boyunca gayet iyi görünüyordu. Sonra bir ara çok huzursuz uyur oldu ama doktor bunun üstesinden geldi ve ertesi sabah yine düzelmiş gibiydi. Rahatsızlığının telaş yaratacak duruma gelmesi ancak ölümünden birkaç saat önce başladı, nitekim o zaman bile doktor bunun, yaralıların çoğunlukla yaşadığı sıkıntılı dönemlerden biri olduğunu ummaktaydı. Ama durumu kötüleşti, bunun üzerine yanına gittim. Pek konuşabilecek durumda değilse de bilinci açıktı. Sizler daima aklmdaydınız, size ve nişanlısına en içten sevgilerini ilettiler. Çok bahtiyar olduğunu söyledi. Günahlarının bağışlanmasını niyaz ettim ve ikimiz birlikte dualar okuduk, o sırada benim haçımla elinde tutuyordu. Yanından ayrılıp sonra tekrar bakmaya gittim. Bilinci kapanmıştı, Hayır Duası okuyarak onu Kutsal Babamızın sevgisine ve merhametine emanet ettim. Bundan kısa bir süre sonra da yüzünde derin bir huzur ifadesiyle ruhunu teslim etti. Bütün duygudaşlığım ve sevgimle şunu söyleyebilirim ki burada bulunduğum süre boyunca bu dünyadan göçen gençler arasında, öte âlemdeki yaşamlarının kesinliği ve gerçekliği konusunda kalplerimizde sizin sevgili oğlunuz kadar az kuşku bira-

karak Cennet'e giden kimse yoktur. Tanrı'nın sonsuz huzuruna ermiş olduğuna inancımız tamdır. Oğlunuz Albert sabah gelip benimle görüştü ve birkaç arkadaşıyla bir subayın da katılabilmesi için cenaze merasiminin cumartesi öğleden sonra yapılmasını kararlaştırdık. Her şeyiyle çok duygu dolu bir tören oldu, oğlunuz da muazzam derecede metin davrandı. Ayrıntılı bilgi isterseniz, mezar numarası 331'dir. Mezarında süssüz bir ahşap haç çakılıdır ve üstünde adı, alayı ve numarası, ayrıca "muharebede aldığı yaralardan ötürü ölmüş" olduğu yazılıdır. Böyle bir zamanda bir asker, hele siviller arasından çıkmış bir asker için bundan daha asilce bir şey söylenemez. Oğlunuz Tanrı için, Vatan için, Kral için asaletle can verdi ve sizin de bu kaybı ona layık olacak şekilde, tam bir asaletle taşıyacağınızdan şüphem yoktur. Böylece, o Büyük Gün gelene dek bırakıyoruz şimdi onu. Ama sık sık sizlerle olacaktır, önceden olduğundan daha da yakın bir şekilde. Duygularınızı tamamen anlayabiliyorum, sevgili dostum. Oğlunuzu kaybetmeden daha bir hafta önce izinli olarak evime gitmiştim ve cepheye dönmenden önceki gece en küçük ve en sevdiğim kız kardeşimi (yirmi bir yaşında) bir zeplin saldırısında kaybettik. İşte bu nedenle yüreğim tam bir duygudaşlıkla dolu olarak dini görevleri yerine getirdim oğlunuzun vefatında, sizler için ve sevdikleriniz için dua ettim. Fakat Rabbimize hamdolsun ki bizim Hristiyan Hakikatimiz kadar şanlı bir şey yoktur. Sevdikleriniz sık sık bize gelip halen sürmekte oldukları muhteşem saadetin sözünü eder ve onları bu saadetten yoksun bırakmak istememiz tamamen haksızdır.

Sözünü ettiğiniz diğer mesele hakkında. O günden sonra oğlunuz Albert'i gördüm ve kendisine de, ağabeyine de ne zaman isterlerse gelip beni görebileceklerini açıkça ifade ettim, nitekim yakında bana çaya geleceklerini tahmin ediyorum. Onlarla yazıştığınızda benim kendilerine zaten ifade etmiş olduğum şeyi sizin de tekrar söyleyeceğinize inanıyorum, yani beni yakın bir dost olarak görmeleri ve ne zaman olursa olsun kendilerine yardıma hazır olduğumu bilmeleri gerektiğini.

İzin konusuna gelince, ne yazık ki şu anda izinler durdurulmuş durumda ama oğlunuz Sidney'e yazıp ziyaretime gelmesini söyleye-

ceğim, hem belki komutanlarından birine bir not gönderirsem gelip sizinle birkaç gün geçirmesine müsaade ederler.

Mektubumdaki bazı ayrıntılar sizi üzdüyse lütfen kusuruma bakmayın, asla böyle bir niyetim olmamıştır. Size kaybınızın ne olduğunu söylemek kimsenin haddi değil. Ben şahsen gerçek bir dost kaybetmiş olduğumu biliyorum, birbirimizi tanıdığımız kısacık sürede çok yakınlaşmıştık ve bütün silahlı kuvvetlerin de farkına varmış olduğu gibi ülke olarak gözden çıkaramayacağımız bir evladımızı kaybettik. Hepsi adına size taziyelerimizi gönderiyorum. Şahsen ben biraz daha ileri giderek bu kaybınızda sizinle biraz daha fazla bütünleştiğimi söyleyeceğim, izniniz olursa.

Huzurların en büyüğünü veren, İlahi Kuvvet'e emanet olun. Acınızı bütün samimiyetimle paylaşıyor ve size en iyi dileklerimi gönderiyorum.

H. V. Fairhead, HK

Görölmüştür. Denetçi no. 1900

3

Lütfen tek başınıza okuyunuz

Sahra Hastanesi No. 8
Britanya Seferi Kuvveti
Fransa

1 Mart 1915

Sevgili Miss McCosh,

19 Şubat akşamından beri tekrar tekrar göstermekte olduğunuz korkunç ama muhteşem fedakârlıkta yüreğim sizinle birlikte çarpıyor. Her gün sizin için dua ediyorum. Hayatınızı kaplamış olan o

ürkütücü boşluğu çok az da olsa biliyorum, bu mektubu yazma düşüncesinin beni nasıl korkutmuş olduğunu da itiraf etmek isterim. Sizinle böyle güçlü bir duygudaşlık içinde olmasaydım bu kadar zor olmayacaktı. Ancak gerçekten seven ve yakın zamanda korkunç bir kayıp vermiş, bu dünyanın yaşatabileceği en acı kayıpla yüz yüze gelmiş olan biri gerçekten anlayabilir sizi ve işte ben de bütün bunları yaşadım. Kalbim sizin acınızla dolu ve "Nasıl yaşıyorum, bilmiyorum," derken ne demek istediğinizi tamamen anlıyorum. Ah nasıl isterdim size biraz olsun teselli verebilmeyi ama bu kadar uzakta olunca insan kendini eli kolu bağlı hissediyor işte. Yanınıza gelip sizinle konuşabilsem, size doğrudan anlatabilsem ikimiz için de daha kolay olurdu. Mr. ve Mrs. Pendennis'e gönderilen mektuplardan bütün haberleri almışsınızdır ama sorularınızı yanıtlayayım.

Perşembe günü Ashbridge gerçekten, ciddi olarak çok iyileşmişti, hekimi hiçbir zaman o günkü kadar umutlanmamıştı. Ashbridge size mektup yazdı ve gayet neşeli bir edayla bana verdi. Perşembe akşamı oldukça huzursuzdu hali ama bir süre sonra yatıştı ve gece boyunca da fena değildi. Ertesi sabah yüzü ışıyordu. Ancak öğleden sonra daha kötü görünür olmuştu ve ikindi vakti yanına gittiğimde artık iyi değildi. Hekim, ağır yaralanan herkesin zaman zaman böyle ağırlaştığını söyledi, bunun da öyle geçici bir durum olduğunu umuyordu. Ne var ki durumu gitgide kötüleşti, bunun üzerine tekrar yanına gittim. Bilincinin açık olduğu son anlarda da yanımdaydım. İşte o zaman sordum ona, olur da bir daha kalkamazsa size iletmemi isteyeceği bir mesajı var mı, diye. "Evet," dedi, "ona sevgilerimi iletin." Son derece bahtiyardı, öyle dedi bana, ben de zaten daha önceleri, belki öylesine bir şaka olarak bana söylediği bir şeyi hatırladım. Demişti ki ölecek olursa, siz hiç değilse onu hep en iyi haliyle hatırlayacak ve asla ondan bıkmaya fırsatı bulamayacaksınız! Cuma sabahı 8.45'te bilinci kapandı ve ondan kısa bir süre sonra da hayata gözlerini yumdu. Kesin ölüm nedeni karnındaki şarapnel yarasıydı, şarapnel bağırsağını delerek karın zarı iltihabına yol açmış.

Mezarlıktaki dokunaklı merasimi duymuşsunuzdur. Tekrar anlatmayacağım. Sevgili Miss McCosh, unutulmadınız.

Hayır, telgraflarınız pazar gününe kadar gelmedi sanıyorum ama hepsini kardeşi Albert'a gönderdim, birkaç da mektup geldi zaten, bir şekilde veya ben öyle olduğuna inanıyorum, hayal mi kuruyorum yoksa? Keşke onu daha iyi tanısaymışım, çünkü o birkaç hazin günde gerçek anlamda arkadaş olduk ve bende büyük bir hayranlık uyandırdı.

Değerli Miss McCosh, ne tuhaftır ki sizin mektubunuzu bana ulaştıran postayla annemden de bir mektup aldım. İzinli olarak bulunduğum evden ayrılmadan önceki gece, en sevdiğim kız kardeşim Millie bir zeplin saldırısında can verdi. Sizin gibi o da büyük bir matem döneminde gördüğü bir düşü anlatmış mektubunda, düşünde canım kardeşim gelip onunla konuşmuş, bu yüzden çok ama çok mutluydu anneciğim. Bu hadise ona öyle büyük teselli olmuş ki şimdi artık bambaşka bir kadın. Sevdiklerimiz daima yakınımızdadır; bizi neşelendirmek, bizimle konuşmak, bize esin vermek için daima yanımızdadırlar; daima bunlar için çabalar, daima severler bizi. Gördüğünüz rüyanın anlamı, nişanlınızın orada da buradayken, bizim dünyamızdayken olduğu kadar canlı, mutlu, yine aynı neşe ve sevgi dolu ruh olarak varlığını sürdürdüğünü söylemeye çalışması olmasın? Buna bütün kalbimle inanıyorum ben. Ruhani âlem son derece gerçektir ve onun sizi hiçbir zaman gerçek anlamda terk etmemiş olduğunu, yine yanınızda bulunduğunu ama sizin onu artık o kadar kolay göremediğinizi anladığınızda, yine ne kadar asil olacağınızı biliyorum ama aynı zamanda çok da mesut olacaksınız. Öyle uzun uzadıya bir veda değil bu, sevgili dostum, şimdilik edilen bir veda. Sizden rica etsem bir kitabı veya bir bölümünü okur muydunuz? Stepney Piskoposu'nun yeni kitabı bu, Savaş Zamanında. Kutsal Babamız ile ilgili bölümü dikkatle okuyun. Bana çok büyük yardımı dokunmuştur.

Sizi yormayayım daha fazla. Bir teselli sunamadığımı biliyorum, sunamayacağımı da, ancak çıplak gerçeklerdir verebileceğim. Bütün

yüreğimle diyorum ki daha şu anda bile dizlerim üzerine çöküp yalvarıyorum O'na, bize Teselli Verebilecek olan yegâne güce, size tek gerçek teselli kaynağını göndersin –İlahi Teselli'yi– ne de olsa aşk uğruna sizden istenen bu Büyük Fedakârlığa ancak O'nun yardımıyla katlanabilirsiniz, O'nun uğruna ve Ülkemiz uğruna yapılan bu büyük fedakârlığa. Sakın unutmayın ki manevi yaşantıda onu göreceğ, duyacağ, ona yakın olacaksınız.

Yürekten duygudaşlığımla size en dostane ve iyi dileklerimi gönderiyorum.

H. V. Fairhead, HK

Görölmüştür. Denetçi no. 1900

29

Kalbimi Sükûnetle Meşgul Tutmam Gerek²⁵

Aile kahvaltıya oturacaktı. Herkesin kendine uygun zamanda gelip servis tabaklarında ne kaldıysa aldığı türde kahvaltılardan olacaktı. Aşçıbaşı bugün Hint usulü sebzeli pilav, baharatlı böbrek yahnisi ve yumurta yemeği koymuştu masaya; Millicent da elinde çay ve sıcak su dolu kaplarla mekik dokuyordu.

Ancak hemen hemen herkes aynı anda inmişti kahvaltıya, merdivenden yukarı süzülen leziz yemek kokusu çekmişti onları ve şimdi yemek salonundaki uzun masanın etrafına dizilmiş, Rosie'nin yaşadığı dayanılmaz kedere saygılarından ötürü, tabii bir de önceki gece açıkladığı son kararına saygı göstermek için mümkün olduğunca sessiz bir şekilde yiyorlardı.

Rosie, sabah odasındaki²⁶ pencerenin önünde, neredeyse cumbanın tamamını kaplayan uzun, mavi minderli koltukta hiç kıpırdamadan oturarak üç gün geçirmişti. Zıpzıp da ayakları dibinde yatıyordu. Rosie, Ash'in savaşa katılmak üzere çıkıp gittiği bahçe kapısına bakıyor, gözden kaybolmadan önce dönüp neşeyle el salladığı anı tekrar tekrar yaşıyordu. Ash'in gözlerine kadar çektiği kepi, ipinden tuttuğu asker çantasının ardı sıra sürüklenişi gözünün önündeydi hep. Sanki başının arkasına şiddetli bir darbe almış ya da çığ altında kalmış gibiydi. Ne düşünebiliyor ne konuşa-

25 Rupert Brooke'un son şiirlerinden olan ve savaşta yitirilenlerin ardından yazdığı 'The Busy Heart'ın (Meşgul Kalp, 1915) son dizesi.—çn

26 Sabah odası: Çok sayıda odası bulunan eski konaklarda, sabah güneşi aldığı için öğlene kadar kullanılan oturma odası.—çn

biliyordu. Parmaklarına doladığı ufak bir mendili büküp duruyor, sırtı dönük görüntüsüyle giderek uzaklaşan Ash'i görüyordu hep pencereden, sonra dönüşünü, neşeyle el sallayışını.

Rosie'nin kardeşleriyle annesi ellerinden geleni yapsalar da işe yaramaz hissediyorlardı kendilerini. Arada odaya girerek temiz mendil getiriyor, ellerini Rosie'nin omzuna atarak yanağından öpüyor ve "Haydi biraz toparlanmaya çalış artık Rosieciik," diyorlardı. Mesele yarı İngiliz yarı İskoç olmalarıydı, bu ırklar (kim bilir hangi yoldan) Spartalılardan miras aldıkları saygıdeğerlik, duygularına kuvvetle hâkim olma özelliğiyle donatılmışlardı. Nefsini fethetme meziyetiydi bu; zayıflığını göstermeyi reddetme, başkalarına yük olmayı reddetme huyuydu. Bu miras, insanın doğuştan gelen merhamet duygusunu ortadan kaldırmaz, sadece merhame-ti sunmayı ve kabul etmeyi zorlaştırır, bir kez öğrenince üstünden atması olağanüstü zor bir huydur. "Haydi ama Rosieciğim," diyor-du annesi duyarsız bir şekilde, "ne kadar salya sümük akıtırsan akıt onu geri getirmeyecek."

Rosie, her sabah yanlarındaki eve uğruyordu, çünkü Ash'in annesi ağlamayı biliyor ve bu Rosie'nin de ağlayabilmesini sağlıyordu. Böylesine birbirlerine yapıştıkları için biraz utanıyordu Rosie ama karşılıklı gözyaşı dökmeye duyduğu ihtiyaca karşı koyamı-yordu. Bunu asla doğrudan kabul etmese de, "Anne" Mrs. Pen-dennis'in kendi annesinin asla olamadığı şekilde ona annelik ettiği duygusu taşımaktaydı.

The Grampians'da ise işe yarar bir merhamet gösterisi Millicent'la Aşçıkadın'dan gelmişti. Aşçıkadın sürekli fırından taze çıkmış bisküviler gönderiyor, Millicent "Aşçıkadın bunların tadına bir bakmanızı söyledi, ikimiz de kaybınız için çok üzgünüz Miss Rosie, gerçekten çok üzgünüz," diyerek getirip götürüyordu tabakları. "Biz de çok severdik onu, biliyorsunuz küçükhanım. Bir ihtiyacınız olursa zili çaliverin n'olur. Odanızdaki çarşafı değiştirmemi ister misiniz? Bilhassa istediğiniz bişiy olursa lütfen Aşçı-kadın'a da deyiverin."

Asıl şaşırtıcı olansa Ash'in ölümünün, Rosie'nin babasının en iyi yönlerini ortaya çıkarmasıydı. Hamilton McCosh, Glasgow'un kuzeyindeki köylük bölgede, daha iki kuşak öncesine kadar Galce konuşan yoksul bir ailenin evladıydı ama ailecek eğitime, çok çalışmaya ve hırslı olmaya inanırlardı. Nitekim Hamilton da bir şekilde Kent'te, Londra'ya gayet rahat ulaşılan bir yerdeki büyük bir evde saygıdeğer bir aile kurmayı başarmıştı. Borsanın iniş çıkışlarını anında yakalamayı ve değerlendirmeyi başarırdı, ayrıca piyasaya sürülebilir icatlara da çok yatkındı. Ailenin şivesi yavaş yavaş kültürlü bir Edinburgh ağzına doğru evrim geçirmekteydi ve Hamilton da İskoçya Kilisesi'ne girmiş, hatta bu yıl Blackheath'teki golf kulübünün kaptanı olmuştu. Muirfield'de de St. Andrews'da da golf oynamışlığı, York Dükü'nün ahababı olan Lord Fermoy ile birlikte somon tutup sülün avlamışlığı vardı. Hamilton McCosh "piyasaya çıkmıştı" işte ve elindeki bütün imkânları değerlendiriyordu. Dillere destan bir güzelle evlenmişti, hem de atılgan ve hafif kaçık bir güzelle, öyle ki ilk çocuklarının doğumundan bir gün önce kıran kırana tenis maçı yaparak eş dost arasında skandal yaratan ve Vergiye Direnen Kadınlar Birliği adına ateşli kampanyalar yürüten biriydi bu. Hamilton McCosh, kadın başka bir ilişkiden çıkmış, toparlanmaya çalışırken bulmuştu onu ve şimdi, kızları da artık neredeyse yetişkin olmuşken, bir yandan sayısı sürekli değişen metreslerine bakıyor ve arada bir kaçamaklar yapıyordu. Kızları içinde kendini en çok Rosie'ye yakın hissederdi.

Bugünlerde Athenaeum'a daha az gider olmuştu, eve gelip onunla birlikte oturuyordu. Önceleri ne yapacağını bilemiyordu pek, içgüdüsel olarak dine yaslanan bir tutum benimsedi. "Tanrı'nın bağrında ölenler kutsanmış olur," dedi, sonra "İnsan sevginin daha büyüğünü görmemiştir, arkadaşı uğruna canını verenden öte."

Rosie, "Ah babacığım," deyince bir serzeniş olarak düşündü bunu.

"Affet Rosie, balam, ama bilmem ki... ne diyeceğini bilemiyor işte insan."

Rosie, elini onun elinin üstüne koydu. “Babacığım, bütün bunlara ben inanıyorum da, senin inanıp inanmadığını bilmiyorum ki. Sen söyleyince kulağa tuhaf geliyor.”

“Söz asla hayatı kalbinden vuramaz Rosie, balam,” dedi bir süre sonra ve parmaklarını sıkmaya başladı. Ardından, “Elinde kalanları görmeye çalış be,” dedi. “Çok fazla değilmiş gibi görünebilir. Ama onu temel alıp bir şeyler kurmaya başlarsan, zamanla çoğalacaktır.”

“Baba, ne yapacağım ben?”

“Benim tekrar tekrar gördüğüm bir şey var,” diye öğüt vermeye başladı ona, “her şey ters giderken, dayanması ne kadar zor olsa da en önemli şey, bir şeyler bulup oyalanmaktır. Çalışmak için yaratılmışız biz. Hiçbir şey yapmayanın hayatı sonsuza dek devam eder görünür ve hiçbir yere varmaz. Aramızda kalsın ama annene de bu yüzden üzülüyorum zaten, hem de aslında kızmam gerektiği halde. Savaştayız, güzel kızım. Hepimizin bir şeylerle oyalanması lazım. Biliyor musun, ben ne yapacağım?”

Başını iki yana salladı kız.

“Ben de bilmiyorum.” Rosie güldü buna, babası devam etti. “Ama bir şey yapmam gerektiğini biliyorum. Geçenlerde aklıma geldi, suni kol bacak yapmayı öğrenmeleri için çıraklar tutacağım, sonra da bir atölye açacağım onlara. Anladığım kadarıyla buna ihtiyaç var. Hem bize para kazandırır hem de iyi bir şey yapmış olurum. Ne diyorsun?”

Rosie gülümsedi. “Güzel fikir.” Aslında için için, babasının her şeye bulduğu çözümlerin daima para kazanmayla ilgili olmasına gülümsüyordu. “Ama gönüllü gece bekçisi gibi bir şey de olabilirsin.”

“İnsan kendine uyan işi yapmalı,” diye güvenle yanıtladı babası. “O zaman, yaptığım işi daha iyi yapan biri olacaktır. Kendine uyan işi yapmak deyince, geçenlerde Graham White’ın uçak fabrikasını ziyaret ettim, ustabaşı dışında bütün işçiler kadındı. Suni

kol bacak işine girsem atölyemde kadınları çalıştıracığım sadece. Korkunç bir şey mi olur acaba, yoksa zevkli mi?”

Rosie, “Niye cepheden dönen yaralıları çalıştırmıyorsun?” dedi. “Bir bacağına kaybetmiş olan biri, ne yapmak gerektiğini çok daha iyi bilir, öyle değil mi?”

“Rosie yavrum, kesinlikle müthiş bir fikir bu. Hemen kolları sıvıyorum. Bir atölye bulabileceğimden eminim, artık eşyalardan kestiklerimizle ısıtırız orayı.”

Uzun bir sessizlik oldu sonra, Mr. McCosh, bu girişimi gerçekleştirmek için yapması gereken her şeyi bütün canlılığıyla gözünün önüne getirmekle meşguldü, sonra Rosie, “Ben de yaralılara bakmak istiyorum,” dedi.

“Öyle mi?”

“Ash için hâlâ yapabileceğim tek şey bu. Hem zaten Sağlık Ocağı’nı sık sık ziyaret ediyorum.”

Hamilton McCosh tereddüt ediyordu. “Annen asla izin vermez. Askerler her tür yerlerinden yara alabiliyor. Yani... bedensel yakınlık meselesi var. Senin için de çok sıkıntı verici olur. Her gün sabahtan akşama kadar. Korkunç görüntüler. Senin gibi bir kız için. Hem o sesler.”

“Ve kokular da,” diye ekledi Rosie. “Peki sen izin verir misin, baba?”

Hamilton tereddüt etti, sonra kızının solgun yüzüne, sürekli ısırdığı dudaklarına ve kocaman kederli gözlerine baktı. “Evet, Rosie yavrum, evet, elbette veririm.”

“Anneme karşı çıkar mısın?”

“Aman evlerden uzak, buna kimse cesaret edemez. Annen Tanrı’ya deprem göndermesini söylerse Tanrı deprem gönderir.”

“Lütfen baba. O bir tek seni dinler, hangi konuda olursa olsun.”

Hamilton kızının eline dokunarak, “Elimden geleni yaparım,” dedi.

“Neyse,” dedi Rosie, “ben zaten biliyorum onu nasıl kandıracağımı.”

Bu konuşma doğrultusunda Hamilton McCosh, kendini bir tartışma karşısında sağlam durmaya hazırlayarak oturma odasına ilerledi, evin bütün kadınları orada toplanmıştı ve gaz lambalarının ışığında her biri kendi işiyle meşguldü. Ottilie dikiş dikiyor, Sophie nakış yapıyor, Christabel mektup yazıyor, Rosie de Bayan Hunt’ın bir romanından öğretici bir bölümü yüksek sesle okumakta olan annesini dinliyordu.

Hamilton McCosh sırtını şömineye verip halının tam ortasında mevzilenerek, “Söylemek istediğim bir şey var,” dedi.

“Nedir hayatım?” diye sordu karısı.

Hamilton boğazını temizledikten sonra, kimse sözünü kesmesin diye çabuk çabuk konuştu.

“Rosie, Gönüllü Yardım Birliği’nde yaralıların bakımına yardımcı olmak için benden izin istedi, ben de verdim.” Şok ve şaşkınlık içinde hepsi birden soluğunu koyuverdi, arkasından Hamilton asıl öldürücü darbeyi indirdi. “Bir savaş yaşamaktayız,” diye devam etti, “ve giderek belli olduğu üzere, kısa sürede sona ermeyecek bir savaş bu. Bütün Avrupa’nın özgürlüğü söz konusu. Lüksemburg ile Belçika düştü bile. Sıra Fransa veya Rusya’da olabilir, belki de İtalya ve bir gün biz de o duruma gelebiliriz. Her birimiz bu çabaya omuz vermezsek özgürlüğümüzü asla garantiye alamayız. Her birinizin bu zor günlerde yapacak faydalı bir şeyler bulmasını istiyorum. Tekrar edeyim, her birinizin.”

“Ben de dahil miyim buna?” diye sordu karısı, tam anlamıyla dehşete düşmüştü. Kocas ı da dosdoğ ru onun gözlerinin içine bakarak ciddi bir edayla başını ö ne salladı.

Hamilton McCosh bunu izleyen sessizlikten yararlanarak kararlı adımlarla çıktı odadan. Kapıdan çıkınca da gizli gizli içeriyi dinlemekte olan Millicent ile karşılaştı. Yerinden sıçradı Millicent,

çok utanmıştı ama sonra dedi ki, “Üstüme vazife olmayan şeylere karışmama kızmazsanız, efendim, çok iyi yaptınız, efendim.”

“Çok kötü bir kızsın sen Millicent,” dedi Hamilton ama şefkat dolu bir sesle. “Bundan sonra lütfen kapı dinleme. Seni yakalayan karım olsaydı sanıyorum işten atardı.”

“Çok özür diliyorum, efendim,” dedi kız, “Ama beni atacağını sanmam, efendim, gerçekten sanmıyorum.”

Mr. McCosh, “Seni yakalamadığım için gerçekten de şanslısın,” diyerek merdiveni ikişer ikişer çıkıp çalışma odasına gitti. Kendini böyle zorladığı için de nefesi kesildi ve hafif bir baş dönmesi yaşadı; raftan kitap süsü verilmiş bir kutuyu çekerek içinden bir şişe Bladnoch viskisi çıkardı. İlk yudumu doğrudan şişeden içtikten sonra bardağa bir tek doldurdu. Kalp atışları biraz yavaşlayana kadar masasında oturdu. İnsanın böyle karısının dehşetinden korkarak yaşaması, üstüne bir de sık sık onun karşısına dikilmek zorunda kalması nasıl da alçaltıcı ve rahatsız ediciydi!

Oturma odasında ise Mrs. McCosh ayağa kalkıp eteğini düzelttikten sonra yerine oturmuştu tekrar. “Kesinlikle men ediyorum sizleri,” dedi. “Kızlarımdan hiçbirini bir hemşire parçası olmayacaktır. Bizim mevkimizdeki hanımlar nasıl ki tango yapmazlarsa, böyle işlere de girmezler. Haddizatında hiçbir işe girmezler. Hemşireler, süfrajatlerin de ön saflarında yer alıyor. En tiksinti uyandıran kadın sınıfıdır kendileri.”

Rosie itiraz etti: “Ama anne, Pankhurstler’le²⁷ kampanya yürüttükten sonra senin bir süfrajeti yeterince aşırı bulmayacağını düşünürdüm ben. Sana karşı gelmek istemiyorum,” dedi, “ama tamamen yanılıyorsun.”

“Öyle mi? Bir anne yanılmaz, bir kızın görevi de daima annesinin sözüne uymaktır. Hem ben Muhafazakârlar’a oy verme hakkı

27 Kadınların oy hakkı mücadelesinin en önemli isimlerinden, WSPU’nun kurucusu Emmeline Pankhurst (1858-1928) ile kızları ve yoldaşları Adela, Sylvia ve Christabe.—çn

istediğim için kampanya yaptım. Hemşirelerin ise büyük çoğunluğunun sadece süfrajet olmakla kalmayıp sosyalist olduğuna da inanmaktayım. Sir Kingsley Wood'a oy verecek cinsten kadınlar olmadıkları açık, öyle değil mi?"

Ottilie, "Bir kadının görevi de kocasının sözüne uymaktır," dedi tok bir sesle, bir yandan da annesiyle göz göze gelmemeye çalışıyordu.

Rosie, "Mrs. Claude Watney," diye devam etti, "evinin bir kısmını hastaneye çevirdi. Berkeley Meydanı'nda."

"Mrs. Claude Watney mi? Sahi mi? Aman Yarabbim!"

"Mrs. Alice Keppel da öyle–"

"Rahmetli Kralımızın metresi mi? Lütfen, Rosie!"

"Lady Sarah Wilson ile Westminster Düşesi de–"

"Bak buna inanırım!"

"–üslerde hastaneler kuruyorlar." Rosie susup yarattığı etkiyi tarttı.

"Korkarım devamı gelecek," dedi annesi.

"Evet, geliyor. Lady Esher, York Dükü Kışlası'nda ilkyardım ve evde hasta bakımı kursu veriyor."

"Sonra?"

"Teck Düşesi, gönüllü olarak Knightsbridge Kışlası'nda çalışıyor."

"Sonra?"

"Portekiz Kraliçesi Amélia, Kızılhaç'ta çalışmaya başlamış."

Mrs. McCosh bilmiş bir edayla, "Bir Portekiz kraliçesini elbette kendi hanımlarımızla mukayese edemeyiz," dedi. "İngiltere ve İs-koçya'da düşesliğe kadar yükselebilir miydi, şüpheliyim."

"Her ne olursa olsun anne, hanımların bu tür işler yapmadığı konusunda tamamen yanılıyorsun."

"Görünen o ki benden iyi bilenlerin kararını kabul etmek zorundayım ancak onların da gerçekten benden iyi bilmesi gerekir,

oysa bilmiyorlar,” diyerek boyun eğdi. “Nerede iş bulacağınızı sanıyorsunuz?”

“Nereye gönderirlerse oraya gidersin, anne ama benim Fransa’ya gitmemi istemeyeceğini biliyorum. Ben de o kadar uzakta olmak istemem zaten, onun için biraz daha yakında, mesela Netley’de bir yerde çalışmayı düşünüyorum. Southampton’da. Veya Brighton’daki Kraliyet Köşkü’nde.”

“Southampton? Çok kasvetli bir yer orası. Fransa’da hiç değilse güzel bir kruvasan yiyebilirsin. Ne olursa olsun bu değişmemiştir işte.”

“Hastaneye rahmetli Kraliçe destek oluyordu, Osborne Malikânesi’nde kaldığı zamanlarda yılda birkaç kez ziyaret edermiş orayı zaten. Yaralılara hırka falan örermiş.”

“Bakıyorum da beni kaliteye duyduğum saygı ve hayranlıktan vurmaya çalışıyorsun.”

“Dua ediyorum ve çalışıyorum,” dedi Rosie, “eminim Tanrı’nın istediği de budur.”

“Şekerim, lütfen, Kraliçe Amélia ile Teck Düşesi yeterli. Saflarına bir de Tanrı’yı katman ifrat oluyor artık.”

Sophie, “Ne kadar akıllıca davrandı ama, değil mi?” dedi gözleri parlayarak. “Rosie kadar akıllı olmayı isterdim.”

“Büyük ihtimalle öylesin de,” dedi Ottilie. “Herkes senin sadece aptal numarası yaptığından şüpheleniyor.”

“Ay hayır,” dedi Sophie, “benim hiç kafam çalışmıyor. Çok bu kalayım.”

Christabel, “Sophieciğim, galiba yine bir kelime icat ettin sen,” dedi.

“Öyle mi? Bak işte, dedim size ben aptalım diye.” Susup işaret parmağını dudaklarının üstüne götürdü. “Askerler için balaklava, atkı ve çorap öreceğim ben de. Sıkıntı yaratmadan veya çok fazla karışıklığa sebep olmadan üstesinden gelebileceğim bir şey bu. Hemşirelik kadar ciddi bir iş için fazla havaiyim ben.”

“Askerler, oturup örgü örmekten başka şey yapmayanlar için de savunuyor vatani,” dedi Otilie. “Anladığım kadarıyla, Kraliçe’nin Devonshire’deki nedimesine başvurarak istediğin kadar model alabiliyorsun. Tam 300.000 çift çoraba ihtiyaç olduğunu duydum.”

“Aman Yarabbi, öyleyse hemen bir mektup yazayım mı?” diye haykırdı Sophie. “Mektupta nedimeye nasıl hitap etmek gerekiyor?”

Otilie, “Annem bilir herhalde,” dedi.

“Öğrenirim,” diye seslendi anneleri. “Adabımuaşeret kitaplarımdan birinde vardır mutlaka veya günlüğümün ilk bölümünde bulurum. Devonshire Malikânesi’ne yazman gerekiyorsa, söz konusu nedime Düşes olabilir.”

Otilie, “Senin bunu bilmiyor olman hayret verici,” diyerek dalga geçti annesiyle.

Daha sonra, çayın ardından bahçede gezinti yaparlarken Otilie, Rosie’ye dönüp, “Bil bakalım, sana ne söyleyeceğim?” dedi. “Ben Brighton Köşkü’nde bir iş buldum bile. Ben de Gönüllü Yardım Birliği’ne gireceğim!”

“Ottie, senden korkulur valla! Beni burun farkıyla geçtin! Annemle babama söyledin mi peki?”

“Aman, yok. Ama şansıma annem, Brighton Köşkü’ndeki askerlerin Hindistan’dan geldiğini bilmiyor. Benim mini mini pembe ellerimin onları yıkaması ve sürgülerini değiştirmesi düşüncesi bile resmen ürpertirdi onu.”

Rosie, “Ben bir keresinde Hintli bir doktorla konuşmuştum,” dedi.

“Sahi mi?”

“Evet, inanılmaz uygar bir insandı. Aslında ben kendimi barbar gibi hissettim onun yanında. Bir insanın derisini yüzersen, hangi ırktan olduğunu bilmenin hiçbir yolu olmadığını söylemişti. Düşünürsen, doğru tabii.”

“Hepimiz Tanrı’nın çocuklarıyız yani? Bence, bu hiç de onların savaşı olmadığı halde buraya gelip bizim için ölecek kadar iyi insanlarsa, yaralandıklarında onlara bakmak biz beyaz hanımefendilerin yapabileceği şeylerin en önemsizidir aslında. Neyse, ben zaten bunu yapacağım işte. Yalnız annemle babama nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum. Her şeyi gizlice hallettim. Onlara bir mektup bırakıp ortadan kaybolmayı düşünüyordum ama artık babam gidip yararlı bir şeyler yapmamızı emrettiğine göre bu sorun çözüldü demektir.”

“Durmadan ünlü mağazalara; Barker, Chieseman, Gorringe’e falan gidip de eli boş dönmen bundandı demek!”

Başıyla doğruladı Ottilie.

Rosie, “Nasıl da saman altından su yürütmüş,” dedi. Sonra bir an durup devam etti: “Her şey bir yana, Hintlilerle çalışmanın biraz zor olacağını düşünmüyor musun? Yani... onlar bizden çok farklı değiller mi?”

Ottilie, “İnsanın alışık olmadığı her şey ilk başta zordur,” dedi sükûnetle. “Ben bunu araştırdım, birçok kimseyle konuştum, hepsi aynı şeyi söylüyor. Bir süre sonra onların bizden farklı olduğunu unutupmuşsun, sonunda tamamen bizimle aynı olduklarına inanmaya başlıyormuşsun. Yani senin şu Hintli doktorun haklı olduğundan eminim. Doğrusunu istersen, onlar benimle ilgili ne hissedecekler, benim asıl merak ettiğim bu. Biz onlar hakkında ne kadar cahil ve aptalca şeyler düşünüyorsak, onların da bizimle ilgili aynı durumda olduğunu sanıyorum. Müslümanlar, yüzü açık bir kâfir aşüfte elinden bakım görmekten dehşete düşecektir herhalde.”

“Neyse, ben anneme söylemem,” dedi Rosie. “Söyleyebilirsin. Veya kendi kendine öğrenebilir. Önce babama söyle.”

“Askerler bize ne diyor, biliyorsundur herhalde?”

Rosie gülmeye başladı. “Tapılacak Melekler.”

“Kurallara baktın mı? Bizi eğlenceye dalmaktan alıkoymak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Üniformalarımızın düzinelerce iğneyle tutturulmasının nedeni bu olmalı.”

Rosie, "Eğlenceden nasıl söz edebiliyorsun?" diye sert bir tonda sordu. "Eğlence diye bir şey yok artık. Eğlence yanlış bir şey."

Ottilie, "Ben eğleneceğim de," dedi. "Bende senin ilkelerin yok. Yani sen biraz sofusun be Rosie."

"Neysem oyum," dedi Rosie.

"Christabel söyledi mi sana ne yapacağını?"

"Hayır. O da mı bir şey yapıyor?"

"Şipşak Fotoğraf Cemiyeti'ne katılmak istiyor."

"Ay ne kadar harika bir şey bu! Ama fotoğraf makinesi yok ki."

"Bir tane sipariş etti. Hatta tavanarasında filmleri banyo edebilir."

"Ürkütücü yerlerde yabancı insanların evine girip çıkması anemim hoşuna gitmeyecektir."

"Annemizi biliyorsun. Belli etmiyor ama aslında kafa dengi biridir. Aklına gelen ilk şeyi söyler ki çoğu zaman insanda şok yaratacak kadar duyarsız bir şeydir bu, ama sonradan daha duyarlı bir fikir geliştirir."

Rosie, "Sophie çorap örmeye başlamış bile," dedi. "Üstlerine de kocaman fil motifleri işliyor."

Ertesi sabah kahvaltıda isli mezgıt ve yağda yumurta yerlerken Mrs. McCosh, savaş çabasına ne şekilde katkıda bulunacağını açıkladı. Belçikalı hanımları çaya davet edecek ve Sağlık Ocağı'na meyve götürecekti. Bu hayırlı haberden hemen sonra Millicent, Rosie'ye bir mektup getirdi. Rosie mektubu aldığı anda elyazısını tanıdı. Hafif bir çılgılık atarak titrek elleriyle zarfı yırtmaya başladı. Diğerleri, çatalları ağızlarına varamadan havada, onu seyrediyordu.

Rosie mektubu okudu, evirip çevirdi, bir daha okudu.

"Canım Rosieciğim, sevgili Kafadar,

İşte görüyorsun tatlım, daha gelesi birkaç ay oldu ki erken tezkere alıyorum..."

Rosie cümleleri gözleriyle tekrar tekrar tarıyordu "... ben nispeten iyi durumdayım... Nikâhımızı kıyacak birilerini bul, eve dönüyorum! En iyi arkadaşın ve müstakbel kocaların da en iyisi..."

Haykırarak yerinden fırladı: "Yaşıyor! Yaşıyor! Eve dönüyor! Sadece yaralanmış! Ölmemiş! Ölmemiş!" Gülmeye başladı sonra ama kahkahaları tuhaf biçimde ürkütücü ve histerikti.

Hamilton McCosh uzanıp mektubu elinden aldı. Bir süre baktıktan sonra geri verdi. Yumuşak bir tonda, "Üstündeki tarihe bak-sana Rosie, balam," dedi. "Ölümünü haber veren telgraf bundan birkaç gün sonra yazılmıştı."

Rosie bir an bakakaldı ona, sonra birdenbire yerine oturdu ve sustu. Babası elini onun ellerine koydu ama sonunda başını kaldıran Rosie, öfkeyle konuştu: "Geri geleceğini söyledi, ölse bile geri geleceğini."

Peçetesini masaya savurdu ve odadan koşarak çıktı. Üst kata, yatak odasına varınca dizleri üzerine çökerek telaşla yatağının altını yoklamaya başladı. Alçıdan yapılma Meryem Ana ile çocuk figürünü alıp kâğıdını açtı, yatağa oturup figürü göğsüne bastırdı ve öne arkaya sallanarak bir ağıt tutturdu.

Alt katta Sophie, "Birimiz gidip baksak iyi olmaz mı sizce de?" deyince Hamilton McCosh, "Ben gideyim," dedi. "Yarım saat bekleyeceğim, ondan sonra giderim."

Bu işin kendi üstüne kalmamasını ümit etmekte olan karısı, "Ne kadar iyi edersin hayatım," dedi.

Üst katta Rosie, kapının vurulmasıyla bir an sıçradı. "Gelmeyin buraya!" diye bağırdı. Millicent'in sesi duyuldu arkasından. "Size bir fincan çay getirdim küçükhanım. Koridordaki sehpanın üstüne bırakıyorum."

"Teşekkür ederim," dedi Rosie. Bu beklenmedik şefkat gösterisinden ötürü boğazı düğümlenmişti. Ash'in sesini duyuyordu: "Ölsem bile geri geleceğim, seninle birlikte olmanın bir yolunu

bulacağım.” Çok kısa bir an için onun tıraş losyonunun kokusunu aldığını sandı.

“Ash?” diyerek başını kaldırdı ama sonra başını iki yana sallayarak iç geçirdi. Alçı Meryem Ana’nın yüzüne, sonra da daha çok yetişkin bir adama benzeyen bebek İsa’nın gözlerine baktı. Heykelciği yere koyup önünde secde etti.

30

Gönüllü

1

The Grampians

Asaletmeapları, Devonshire Dükü'ne

15 Mart 1915

Asaletmeapları,

Zat-ı âlinize yazmamın sebebi, Devonshire Malikânesi'nin zemin katını Kızılhaç'a açmış bulunduğunuzu öğrenmem ve dolayısıyla, bu mektubu ilgili makama iletebileceğinizi ümit etmemdir.

Savaş dolayısıyla bir hizmette bulunmak istiyor ve bu konuda bana yardımcı olabileceğinizi umuyorum. Hemşirelik vasıflarını haiz değilim ancak bir tür hemşire asistanı olarak dikkate değer bir fayda sağlayabileceğime inanmaktayım. Gönüllü Yardım Birliği'nde çalışma konusunda kararımı verdim. İstirabı olan insanlara bakmakta iyiyim, çok çalışmaya hazırım ve böyle bir zamanda önemli hiçbir şey yapmadan evde oturmaya dayanamıyorum. Şubatta nişanlımı kaybettim ve anlayacağınız gibi ona karşı kişisel bir borç hissetmekteyim, kendisinin de yapmış olduğu şekilde üzerime düşeni yapmak, onun çektiği acıları çeken kişilerin acısını hafifletmek için çalışmak istiyorum.

Evli değilim, çocuğum yok, temiz bir adım vardır ve Anglikan inancına bağlıyım. Gönüllü çalışmak için babamdan izin almış bulunuyorum.

Şansımı artırmak için Clerkenwell'deki St. John Acil Müdahale Birliği'ne, Savaş Bakanlığı'na ve Oxford Caddesi'ndeki Uluslararası Hemşireler Konseyi'ne de yazıyorum.

Size teşekkürlerimi sunmama izin verin Asaletmeapları ve şayet zatınıza hitap ederken bir hata yaptıysam bağışlayın. Size bu mektubu yazdığım sırada annem Bromley'de arkadaşlarının yanında bulunmaktadır ve hitap şekilleri konusunda ailede uzman olan odur.

Saygılarımla,

Miss Rosemary McCosh

2

Devonshire Malikânesi

18 Mart 1915

Saygıdeğer Miss McCosh,

Mektubunuza teşekkür ederim, bu mektubu Kızılhaç'a iletmek benim için bir zevk olmuştur.

Yurtseverlik ve merhamet saikleriyle giriştiğiniz arayışınızda size bol şans ve başarılar diliyorum.

Saygılarımla vesaire...

Devonshire

31

Yadigârlar

Kapı şiddetle çalınıyordu ve Millicent gidip bakınca, yan komşu Pendennislerin evinde çalışan genç hizmetçi kızın gözle görülür bir huzursuzluk içinde verandada durduğunu gördü.

“Bayan Rosie evde mi?” diye sordu kız. “Hanımımın evde yalnızım ve korkunç bir şeyle uğraşmak zorunda kaldı. Bayan Rosie’yi çağırabilir misin?”

Ardından Rosie, kendini Pendennislerin yemek salonunda buldu, Mrs. Pendennis, kendini bir sandalyeye atmış, yatıştırılması imkânsız bir şekilde ağlamaktaydı. Odada korkunç bir koku vardı ve yemek masasının üstünde bir paket duruyordu, paketin kahverengi kâğıdı, üstündeki balmumu mühür ve ip içindekiler görünecek şekilde dikkatle açılmıştı.

Mrs. Pendennis eliyle masayı işaret ettikten sonra ellerini yüzüne kapatıp ağlamaya devam etti. Rosie yaklaşıp paketteki eşyaları birer birer aldı. Şöyleydiler: Ash’e yirmi birinci doğum gününde babasının hediye ettiği cep saati; Rosie’nin, bir iple bağlanarak deste yapılmış mektupları; yine iple bağlanmış, arkadaşları ve ailesinden gelen mektuplardan bir başka deste; altın uçlu Parker dolmakalem, annesinin Noel hediyesi; günlük olarak kullanılmış, üstünde ıslanmaktan ileri gelen lekelerin bulunduğu bir defter, kurşunkalemle yazılmış ve ilk başta gayet düzgünken sonlara doğru okunmaz halde; bir köşesinde ‘AHP’ damgası bu-

lunan buruşuk, kahverengi bir cüzdan, içinde bir adet on şilinlik banknot, bir bilet koçanı, bir de dörde katlanmış çizgili kâğıtta Gilbert the Filbert'a yazılmış sözler; Galsworthy'nin *Mülk Sahibi* kitabı, berbat durumda, nemden eğrilip büğrölmüş ve sarı çamur lekeleriyle dolu, 43. sayfadaki tramvay biletinin ayraç olarak kullanıldığı anlaşıyor; açılmamış bir paket Craven 'A' sigarası, muhtemelen para yerine kullanılmış. Üç Rahibe markalı teneke tütün kutusunda da bir Noel eğlencesinden kalma ipe dizili boncuklarla Rosie'nin bir tutam saçı. Ezilmiş bir kurşunun yanı sıra havada birbirinin içine geçmiş görünen, böylece mükemmel bir Aziz Andreas haçı meydana getiren iki kurşundan oluşma olağanüstü bir yadigâr daha çıktı kutudan. Bütün bu nesnelerden Ash'in kişiliği yansıyordu, sanki geride bıraktıklarının içinde varlığı devam ediyormuşçasına.

Sonra üniformasından kalanlar vardı, gerçi büyük bölümü çamur ve kan nedeniyle tanınmaz haldeydi bunların. Kepi tam tepesinden yırtılmıştı, dikenli tele takılmıştı galiba. Deri bir kemer vardı; pantolonunda, karnının tam sağ alt tarafında şarapnel mermilerinin girdiği yerde koyu kan lekeleri görölüyordu ve gömleğinin pantolonun üstüne gelen kısmında da yine aynı delikler, aynı kararmış kan izlerinden vardı.

Her şey, katılaşmış kalıp gibi oturmuş olan çamurun içinde sabitlenerek kalakalmıştı, doğal olmayan bir gri tonundaydı çamur ve böylesine korkunç, böylesine başa çıkılmaz görünen koku da ondan geliyordu belli ki. Rosie, Ash hakkında ipuçları, önceden bilmediği bir şeyin işaretlerini bulma umuduyla giysileri evirip çevirerek incelerken nefes almamaya çalıştı.

Mrs. Pendennis, "Bunu nasıl yaparlar?" deyiverdi ansızın. "Nasıl bu kadar acımasız olurlar? Neden yıkamamışlar bunları?"

Rosie, "Ash'in kokusu değil bu," dedi kuru bir sesle. "Çamurdan geliyor. Çamur ölü şeylerin kokusuyla dolu. Öyle çok insanı gömdüler ki koku toprağa sinmiş. Çamur ölülerden yapılmı."

“Götürün şunları. Lütfen yakalım hepsini bunların,” dedi Mrs. Pendennis. “Bunları burada tutmaya dayanamam. Hepsini al götür. Lütfen götür bunları.”

“Anne, mektupları saklayabilir miyim peki, Ash’e yazdıklarımı?”

“Evet evet, elbette. Senden başka kimse almamalı zaten.” Rosie eğilip Mrs. Pendennis’i yanağından öptü. “Sağ ol canım,” dedi kadın, “senin varlığın büyük bir teselli. Üniformayı yakar mısınız?”

Başını olur anlamında salladı Rosie, çünkü yüksek sesle yalan söylemek istemiyordu.

“Albert ile Sidney’den haber var mı?” diye sordu.

“Evet, şimdilik güvende görünüyorlar,” dedi anneleri ve başka bir şey söylemedi.

Rosie, kötü kokulu giysileri aynı kahverengi kâğıda dikkatle sardı, evin içindeki koku dağılmaya başlasın diye paketi dışarı çıkarıp verandaya, kapının önüne bıraktı. Döndüğünde Mrs. Pendennis’in oturma odasına geçtiğini gördü, gidip divana onun yanına oturarak kolunu omzuna doladı. Mrs. Pendennis iç çekmeye başlamıştı yine, elleriyle gözlerini sildi sonra. “Kusura bakma,” dedi. “Biri beni teselli etmeye çalışınca gözyaşlarımı hiç tutamaz oluyorum. Dün sütçü geldiğinde öyle oldu, önceki gün de seyyar zerzevatçıyla.”

“Anneciğim,” dedi Rosie, “ben de aynı durumdayım. Bazen katlanması en zor şey merhamet gösterisi oluyor.”

Ona dönerek, belli belirsiz bir tebessümle, “Benim kız evladım yok,” dedi. Yüzü gözyaşlarıyla parlıyordu. “Ümit ediyordum ki...”

Rosie alnından öptü onu. “Anneciğim,” dedi, “henüz evlenmemiş de olsak Ash benim kocamdı ve ben sağ olduğum müddetçe bir kız evladın var. Aslında dört kızın var senin. Küçüklüğümüzden beri hepimiz büyük bir aile olduk, daima o mavi kapı vardı.”

“Ah o mavi kapı. Rabbime şükürler olsun o mavi kapı için. Ne güzel bir şey ama değil mi? Çok şanslı insanlarız biz, öyle değil mi? Ama her zaman gerçek kızım sen oldun. Yani dördünüz içinde en iyi kız evlat sen oldun, demek istiyorum.”

“Hep düşünmüşümdür de,” dedi Rosie, “Albert ile Sidney de Christabel ile Sophie’den hoşlanmış olsalardı ne hoş olurdu. Veya Ottie’den.”

“Hayat asla öyle düzgün işlemez, şekerim.”

“Bahçıvanlar gideli beri mavi kapıyı böğürtlen çalısı sarmış. Fark ettin mi? Bana hep şu *Dünyanın Işığı* tablosunu hatırlatıyor. Belki de İsa’nın başındaki dikenlerdir onlar. Gidip şu bahçe makasını alayım da kapının üstünü açayım diyorum.”

“Çok uzun bir zaman önce gibi geliyor, değil mi? Hepiniz çocukken. Küçük Daniel Pitt’in duvarın üstünde nasıl perende attığını hatırlıyor musun, sonra da kanatlarını iki yana açıp homurtular çıkarak ortalıkta koşup uçak taklidi yapmasını? Sonra gerçekten bir uçak geçivermişti de tepemizden, Zıpzip deliye dönmüş, havlayıp durmuştu.” Rosie başını eğdi, sonra kaldırıp baktı tekrar. “Biliyor musun, şekerim? Düşünüyorum da, artık Ash olmadığına göre, yani ne harika olurdu değil mi, sen ve Daniel... işte... tekrar bir buluşsanız?”

“Anne! Nasıl söyleyebilirsin böyle bir şeyi?”

“Söyleyebilirim, çünkü Ash’in annesiyim ben. Daniel ile daima iyi anlaşmışsınızdır ve onun sana taptığı da bellidir.”

“Archiecik daha beter tapardı bana,” dedi Rose donuk bir ifadeyle, “Ottilie de Archie’ye tapıyordu.”

Mrs. Pendennis, “Ash’in günlüğüne bakalım mı?” diye sordu. “Ne dersin, Ash’in gücüne gider miydi bu?”

“Bence zaten bir şekilde bizim için yazıyordu bunları. Ama ağlamadan nasıl okuyacağız?”

“Gel, sırayla okuyalım, yüksek sesle, her seferinde bir günü. Ben başlayacağım.”

Rosie eciş b c ş olmuş, çamur lekeleriyle dolu defteri sehpanın üstünden aldıktan sonra tekrar Mrs. Pendennis'in yanına oturdu. Defteri karıştırmaya başladı. "Son derece düzgün bir yazıyla başlıyor ve ürkütücü denecek kadar kargacık burgacık bir şeylerle sona eriyor."

Rosie ile Mrs. Pendennis, divanda birbirlerine sokularak sabah saatleri boyunca tekrar tekrar g nl g  okudular, sık sık dehşete kapıldılar okuduklarından, sık sık da gülüp eğlendiler. "Tamamen muhallemiden oluşan koca bir yemeği yemek eğlenceliymiş! Hele helada başkalarının aşk mektuplarını kullanmak zorunda kalmak!"

Son sayfayı okuyunca Mrs. Pendennis içini çekti, yerinden kalkıp pencereye gitti. Mavi kapıya baktı bir süre. "Bütün mesele..." dedi. "Bütün mesele şu ki, işte bu şekilde öldü. Yani çarpışmada değildi, sırf eğlence olsun diye atılan bir mermiyle öldü. Böyle olsun istemezdi o."

"Biliyorum, anne. Aynısını ben de düşündüm ama istediği şekilde ölen pek kimse yoktur ki zaten, öyle değil mi? Ben  yle  lmeyeceğim, eminim bundan. Oysa isterdim ki Cennet'e y kselivereyim, Hazreti İsa gibi veya Meryem Ana gibi. Ölümüm ne şekilde olursa olsun, pek öyle olmayacağından eminim. şansım varsa bir kalp krizi geçirip oracıkta  l veririm ama biliyorsun, bazen haftalar sürebiliyor."

"Beni kahreden şey, şekerim, hiçbir anlam veremiyorum. Savaşa anlam verebiliyorum elbette ama özel olarak bu  l me... kimseye bir faydası olmadı ki, değil mi?"

"Ash'e faydası oldu. Daha çok yaşayıp da hayal kırıklığı nedir bilmeden, hastalık veya yaşlılık nedir bilmeden, dosdoğru Cennet'e gitti. Tanrıların sevdiği genç ölür. Hepimizin Rabbe bir can borcu var. Borcunu bugün ödeyen, yarının hesabını kapatmış olur. Doğru değil mi? Hem Ash bizler gibi ihtiyaşlamaktan da kurtuldu."

Mrs. Pendennis dönüp baktığında Rosie'nin yüzündeki coşku-yu gördü. "Şekerim, senin imanına öyle imreniyorum ki. Ne muhteşem bir teselli olmalı sana. Belki dosdoğru Cennet'e gitmiştir. Umarım öyledir. Umarım bizi izliyor ve biz farkına bile varmadan teselli veriyordur. Ama oraya kimseye koca olmadan, bir baba, bir dede olamadan gitti, yaşamında gerçekten bir şey kuramadan gitti. Şimdi bundan ötürü aklıma geldi, Binbaşı Philips diye birinden bir mektup almıştık. Senin görmek isteyeceğini sanıyorum. Silah arkadaşlarının Ash'e "Yankee" dediğini söylüyor, onu o kadar çok severlermiş ki ateş altında sırtlayıp yaralılara müdahale noktasına taşımışlar. Dur gidip getireyim. Galiba holde bırakmıştım."

Mrs. Pendennis elinde mektupla geri geldi, Rosie'yle birlikte oturup okudular. "Çok hoş bir mektup," dedi Rosie, sesi biraz çattallanarak. "Şu *dulce et decorum est pro patria mori*²⁸ dediği kısım... kendi vatani olmayan bir ülke uğruna canını vermeye hazır oluşu... tıpkı kendini Yunanistan için feda etmeye hazır olan Lord Byron'a benzetilmesi."

Yerinden kalkıp pencereye giden Mrs. Pendennis, mavi kapıya doğru bakmaya başladı. "Şekerim, bu ülkeyi gerçekten sevdi. İnsan pekâlâ iki kere vatansever olabilir. Pitt kardeşlerin de Fransa'yı, İngiltere'yi sevdikleri kadar sevdiğine eminim, sonra senin baban, eminim ki İngiltere'yi de İskoçya'yı sevdiği kadar seviyordur, yoksa burada kalmazdı, değil mi? İngiltere'nin yarısının Almanya'ya neredeyse aşkla bağlılık duyduğu günler de o kadar uzun bir zaman önce değildi."

İki kadın birlikte pencereden dışarıyı seyrederek eski günleri andılar, taç giyme partisinin olduğu günleri, Zıpzip'in partiyi berbat edişini ve Daniel Pitt'in duvarın üstünde perende atışını.

28 (Lat.) Hoş ve onurludur vatan için ölmek.—çn

32

Giysiler

Ertesi sabah Rosie ile Millicent, kocaman bir galvanize çamaşır teknesini birer ucundan tutarak mutfak kapısından çıktılar. Ocağın üstündeki ufak bir kazandan defalarca su taşıyıp tekneyi sıcak sabunlu suyla doldurdular.

Rosie giysileri paketten çıkarırken Millicent bir adım geri giderek elini suratının önünde sallamaya başladı. “Evlerden ırak, küçükhanım,” diye yakındı. “Berbat kokuyor.”

“Kusura bakma,” dedi Rosie. “Bana yardım etmek zorunda değilsin, gerçekten. Feci bir iş olduğunun farkındayım.”

“Yardım edecem, küçükhanım.”

Rosie'nin elinde çamaşır tokmağı, Millicent'ta ise üç ayaklı çamaşır teknelerinde kullanılan cinsten bir tokaç vardı. Bunlarla teknedeki karışımı, suyun yüzeyinde iğrenç bir köpük birikene kadar karıştırdılar. Sonra suyu mutfağın dışındaki gider deliğinden döküp en baştan başladılar. Pisliklerden arınmaya başlaması için üniformayı üç kez yıkamaları gerekti. Millicent, “Temiz su alıp bunları bastırsak ya,” diye bir öneride bulundu. “Yarın tekrar deneriz. Şindi her yanımız köpük köpük oldu, di mi?”

Rosie, yüzündeki teri mendiliyle silerek, “Bir düşünsene,” dedi, “çamaşırları ağartmak için sürekli yanımızda çalışan biri olurdu eskiden. Zaman nasıl da değişti.”

“Eh, artık hepimiz üstümüze düşeni yapmak zorundayız, di mi küçükhanım? Siz eskiden çamaşır yuğmayı bilmezsiniz bile, halbusi şimdi herkesten farkınız kalmadı.”

“Galiba böylesini de tercih ediyorum,” dedi Rosie. “Yapacak çok fazla iş olmasından daha kötü tek şey, yapacak hiç iş olmaması. Bir şeyler yapıyor olmayı fazlasıyla yeğlerim.”

“Ben de küçükhanım ama benlen Aşçıkadın’a bugünlerde eskinin yarısı kadar bile iş düşmüyo.”

Ertesi sabah üniforma tekrar yıkandı, bir merdaneyle sıkıldı ve kazan dairesindeki kancalara gerili bir ipe asıldı. Rosie, onu yakacağına söz vermiş olduğu halde bu sözünü tutmadığı için utanıyordu ve dışarıda ipte kururken Mrs. Pendennis’in görmesini istememişti.

Giyisiler kazan dairesinin sıcaklığında kurudular, hatta hoş bir kömür kokusu sindi üstlerine. Rosie ipte asılı üniformayı inceledi, kumaşını okşadı. Bir şarapnel deliğine işaret parmağını sokup Ash'i iki büklüm yere yığılırken getirdi gözünün önüne. Kan lekeleri tamamen çıkmamıştı ama artık dayanılmaz görünmüyorlardı. Sonradan, edindiği deneyimlerle daha iyi anlayacağı üzere, yaraya değen kumaş komplikasyonlar ortaya çıkarabiliyor, kumaşın üstündeki çamurun yarayla teması iltihaba, hatta ölüme yol açabiliyordu, çünkü cesetlerden yapılmıştı çamur.

Rosie omnibüsle Eltham'a gitti ve Elliot's mağazasından çok küçük bir valiz aldı. İçine Ash'in üniformasını, yadigârlarını, günlüğünü ve birbirlerine yazdıkları mektupları koydu, sonra yatağının altına sürdü valizi, Meryem Ana heykelciğinin yanına.

Sık sık valizi oradan çıkarıp kan lekelerini okşar, deliklere parmaklarını sokar ve kumaşı yüzüne bastırırdı.

Daniel Pitt'in Rosie'ye Mektubu

St. Omer

6 Nisan 1915

Sevgili Rosemary,

Geçtiğimiz günlerde duyduğuma göre, Ashbridge Pendennis şubatta Kemmel'da vefat etmiş. Ben şu anda Kraliyet Havacı Birliği'ndeğim ve sanıyorum kendisi de sana söylemiştir, siperlerde onunla karşılaştım. İlk karşılaşmamızdan sonra da hep gidip gösteri uçuşları yaptım onun için. Her neyse, haberi buradaki yaralı toplama noktasında (yer bildirmemize izin verilmiyor) karşılaştığım bir Topçu Birliği askerinden öğrendim, o sırada ben de başından yaralanmış bir havacıyı taşıyordum.

İkinizin nişanlanmış olduğunu biliyorum, bu nedenle böylesine feci bir kayıp yaşamış olduğun için sana üzüntülerimi iletmek istiyorum. Seni teselli etmek mümkün değildir şimdi, ne söylesem teselli olabilir ki?

Birkaç aydır buradayım ve pek çok korkunç şey gördüm. Bunlara bir gerekçe bulmak çok zor ama anladığım bir şey var ki bu savaşın Büyük Britanya'yla da, Amerika'yla da ilgisi yok. Yani Büyük Britanya, girdiği antlaşmaları göz ardı edip savaşın dışında kalabilirdi pekâlâ. Ashbridge Amerikalıydı, yani bu işle daha bile az alakası var.

Oysa ben yarı Fransızım, o yüzden de bu savaş benim için büyük anlam taşıyor ve Ashbridge'e olsun, yardımımıza koşan başka herkese olsun tarif edilemeyecek kadar büyük bir minnet duyuyorum. Söylemeye çalıştığım şey, Fransa ve kendim adına ona bir 'teşekkür'dür ve bu büyük fedakârlığım için sana da tabii.

Özgürlüğümüz, onu kazandığımız zaman, Ash adına dikilmiş ebedi bir anıt olacak.

Dostlukla kucaklıyorum sizleri, je vous embrasse,

Daniel Pitt

34

Spikey

Rosie hastaneye bir saat erken gitti. Hastanenin kendi tren istasyonu olduğu için valizi önceden yollanmıştı ve içinde, yanında getirmesi şart koşulan elli bir eşyanın tamamı vardı, hatta bir fener, galoşlar ve kolayca bükülebilen kauçuk kap bile. Her şey türlü zahmet ve masraflara girerek bulunup toparlanmıştı ve Rosie, bütün bu eşyanın muhtemelen birkaç ay yeteceğini düşünüyordu. Bir çorabın içine koyup önlüğüyle (beyaz) ve sonra başka bir önlüğüyle (renkli), yün elbisesi ve üstüne de yatak kılıfıyla dikkatle sarıp sarmaladığı alçı Meryem Ana ve çocuk heykelciğı de yanındaydı. Dikiş çantasının içine de epeyce örselenmiş bir Yeni Ahit ile Mezmurlar Kitabı'nı koymuştu, bir zamanlar okul için uzağa gönderilirken yanında olan kitaplardı bunlar.

Yurtdışı Hizmeti için çok genç olduğundan, umduğu gibi Netley'de görevlendirilmişti Rosie. Birinci mevkide seyahat edebilmesini garanti altına alan bir emir vardı yanında; tren yolculuğu boyunca yönetmeliğı okudu. İlk altı ayda yedi gün izin hakkı vardı ve hizmetteki birinci yılında yirmi sterlin ücret alacaktı, Millicent'ın hizmetçilikte kazandığından sadece iki sterlin fazlaydı bu, ayrıca üniforma için iki sterlin, on şilin verilmiş, Rosie bunu Selfridge's mağazasının giriş katında oldukça ölçülü bir alışverişte harcayıp bitirmişti bile; tamamı hemşirelik malzemesine gitmişti paranın.

Hemen hemen kendisiyle aynı donanımına sahip Ottilie'nin de tam aynı saatlerde Brighton Köşkü yolunda olduğunu bilmek içi-

ni sevinçle dolduruyordu ama bir yandan da Netley'nin ne kadar büyük olduğunu görünce şaşkına döndü. Binanın görkemli cephesinin önündeki nöbetçi kulübesinin yanında dikilerek buranın Buckingham Sarayı'ndan kat kat büyük olması gerektiğini düşündü. Bir imparatoriçenin emriyle inşa edilen bu bina öyle devasa boyutlardaydı ki olsa olsa yeryüzünün en büyük imparatorluğunda yapılmış olabilirdi. Southampton Suyu'nun karşı yakasında bulunan Osborne Malikânesi'nin üslubunu yansıtacak şekilde inşa edilmişti. Merhum Kraliçe bu konutunda kalırken sık sık yaralı askerleri ziyaret ederdi. Askerlerin fotoğraflarını saklamıştı hep, onlara ördüğü atkılara ise şimdi öyle yüksek fiyatlar biçiliyordu ki kimse o atkılarını kullanma cüreti veya isteği gösteremezdi.

Tam ortada rengi jengârla yeşile dönmüş bakır bir kubbe vardı, onun iki yanında da granit, tuğla ve Portland taşından yapılmış kanatlar uzanıyordu ve klasik üsluptaki bu kanatlarda İtalyan tarzı taret ve kuleler yükselmekteydi. Uzunluğu 400 metreyi aşan duvarlarda yüzlerce pencere vardı. Önündeki çimenlik alanda yaralıları mavi üniformalarıyla ya ağır aksak yürümeye çalışıyor ya da toplanmış oturuyorlardı, hepsi de huzur içinde ve düzenli görünüyordu. Sağda solda, göğsünde kırmızı haçıyla bir GYB üyesi birilerinin dirseğinden tutmuş, yürütmesine yardım ediyor, bir başkası hızlı hızlı yürüyerek göreve gidiyordu.

Rosie bütün cesaretini toplayıp çift kanatlı devasa kapıdan binaya girdi. Karşısına göz kamaştırıcı dev bir fil iskeleti çıkıverdi. Kemikleri temizlenip ağartılmış, binanın girişine yerleştirilmişti. Duvarlarda ise timsahlar, formaldehitte korunmuş sıra sıra yılanlar vardı, duvarlara alçıyla yerleştirilmiş balıklarsa sürü halinde geziyor gibi görünüyordu. Yüzlerce geyik ve başka hayvanın boynuzu, buraya sanki hastane değil de kana susamışlığını bir türlü yatıştıramayan bir aristokratın kır evi görüntüsü veriyordu.

Rosie, tam kime başvurması gerektiğini düşünerek müzeden çıkmaktaydı ki bir patırtı koptu. İnsanlar –doktorlar, hemşireler, GYB görevlileri, kısaca İHA denen İlk Yardım Hemşireleri Alayı ve

sedye taşıyıcılar- binadan çıkarken muazzam bir uğultu olmuştu. Rosie de bu topluluğun peşine takılarak elinde valiziyle kalabalığın içine karıştı, oysa tam o sırada hastane treni gelmişti.

Hiçbir şey böyle bir görüntüye önceden hazırlayamazdı onu, gerçi çok geçmeden alışacaktı. Trenin taşıdığı insan enkazı perona boşaltılırken doktorlar bir askerden diğerine koşturuyor, öleceği kesin olan, yapılacak bir şey kalmamış olanlara morfin enjekte ediyordu.

Dehşet duygusuyla olduğu yerde kalakaldı Rosie. Bedenler perona yığıldıkça dışkı ve çürüyen doku kokusu yoğunlaşıyordu. Kir pas içindeki sargılarla bağlanmış başlar, ağızları kapkara açılmış, gözleri delirmenin eşiğinde bembeyaz yüzler, hemen oracıkta doğaçtan yapılmış turnikelerle bağlanmış, siyahlı yeşilli, çürüyüp gitmekte olan kesik kol ve bacaklar, köpük köpük kabarcıklar çıkararak zehirli gaz yayan insan eti gördü. Üstüne bağlanan sahra sargısı günlerdir değiştirilmemiş yaralar gördü ve göğüslerin, karınların üstünde derya oluştururken kuruyup kalmış simsiyah kan izleri. Çene kemiği olmayan yüzler, yumurta gibi çatlamış kafatasları gördü. Kiminin karnı sargı bezleriyle sarılmıştı ve Rosie bu sargıların, toparlanıp çıktıkları boşluğa geri tıkılan bağırsakları yerinde tutmakta olduğunu fark etti. Sığırlar bir tarladan diğerine sürülürken olduğu gibi alçak perdeden bir inilti vardı hep havada ve zaman zaman keskin çığlıklarla, haykırışlarla, feryatlarla deliniyordu. Rosie dualar duyuyordu, analara bacılara yalvarışlar ve hemşirelerle sedyecilere görevler veren doktorların keskin emirlerini de. Acıdan gözleri yuvalarından dışarı uğrayacakmış gibi görünen kimi yiğit canlar da vardı ki onların hiç sesi çıkmıyordu.

Bu korkunç hengâmede taş kesmiş gibi kalakalan, kasvetli atmosferden de, ıslak ve isli buharlardan da midesi bulanana Rosie, yanı başında dikilen subayı ancak birkaç dakika sonra fark etti. Kolunda kanlı bir sargı vardı subayın, yani şanslı olanlardan biriydi. Tuhaf bir şekilde boğuk bir sesle, "Buraya kadar varamayanları göreceksiniz siz," dedi ona. "Bir adam gördüm, top mermisiyle

kafası göğsüne gömülmüştü. Kafasının tepesi fırlamış gitmiş.” Bir an duraklayıp, “Binbaşı Frederick Arbuthnot, İrlanda Muhafızları,” dedikten sonra sustu ve Rosie’yi, bahsettiği adamın adını mı söylüyor, yoksa kendini mi tanıtıyor diye merak içinde bıraktı. “Cerrahları çağırmaları en iyisi,” dedi subay ve hastaneye doğru yürümeye başladı.

Rosie, bir şey yapması gerektiğini biliyordu. Bir askerin yaşayıp yaşamadığını kontrol etmekte olan doktorun yanına gitti, dizlerini kırarak selam verdikten sonra, “Nasıl yardım edebilirim?” diye sordu.

“GYB mi?” diye sordu doktor başını kaldırıp bakmadan.

“Evet.”

“Eğitimli, eğitimsiz?”

“Eğitimsiz. Şimdi geldim.”

“Pekâlâ, ilk yapacağınız şey, ‘şarapnel mi, kurşun mu?’ diye sormak. Tedavi tamamen bunlardan hangisi olduğuna bağlıdır. Şimdi gidip ölmekte olan birini bulun ve elini tutun. Dua edin. İçinizden ne geliyorsa onu söyleyin. Yeter ki ayak altında dolaşmayın.”

Rosie, Doğu Kanadı’nda sıska, çelimsiz bir oğlanın yanına diz çöktü. Hırıltıyla soluk alıp vermekte olan çocukla kimse ilgilenmemişti. Oğlanın elini tuttu Rosie, soğuk, nemli ve güçsüz elini. İlk başta sorunun ne olduğunu anlayamamıştı. Büyük bir merhamet duygusuyla dolarak oğlanın yüzüne bakınca, kocaman damlalar halinde gözyaşları yanaklarından aşağı yuvarlanmaya başladı. Ansızın oğlan başını çevirip ona baktı, gözlerini Rosie’den çekmedi bir müddet. “Benim için ağlamayın bayan,” dedi. Vücudu kasılıp seğirmeye başladı sonra ve gözleri kapandı.

35

Haberler

The Grampians

19 Haziran 1915

Canım Rosieciğim, Goncagülüm,

Sana kötü haber vermek üzere yazıyorum ama ilk öğrenenler arasında olmak isteyeceğini düşündüm.

Çok üzülerek söylemek zorundayım ki hem Sidney hem Albert Pendennis, 16 Haziran günü Hooge'de aynı harekât sırasında ölmüşler. Tepeye tırmanırken ikisi yan yana makineli tüfek ateşine yakalanmış. Anladığım kadarıyla taburlarının yarısı da onlarla birlikte can vermiş.

Detayların çoğunu bilmiyorum. Mrs. Pendennis gelip haber verdi bize ve tahmin edeceğin gibi, zavallı kadın güçlülükle konuşabiliyordu, keder ve acıdan ayakta zor duruyordu. Bütün oğullarını kaybeden birinin acısını düşünmek bile zor. Hatırlarsın, aynısı Pitt kardeşlerin de başına gelmiş, ikisi de Güney Afrika'daki savaşta can vermişti, neyse ki Daniel ile Archie savaşa katılamayacak kadar küçüktü o zaman. Biliyorsundur, Springfield'ler bütün oğullarını kaybettiler, Baskerville ve Revell aileleri de öyle. Bütün çocuklarımın kız olmasına asla üzülmemişimdir, şimdi daha bile seviniyorum.

Lütfen bir fırsat bulduğunda Mr. ve Mrs. Pendennis'e yazmayı ihmal etme. Onlara biraz olsun teselli olacaktır, ne de olsa bütün

oğullarını kaybetmiş olsalar bile bir de kız evlatları olduğunu hissetmek isterler.

Şunu bir kez daha söyleyeyim, Rosie'ciğim, benim cesur ve güzel yavrumun bu savaşta yaptıklarından büyük gurur duyuyorum. Bir babanın gururu kızlarını havaya kaldırırsaydı, sen omzumun üstünde olurdun.

Seni seven huysuz ve gurur dolu ihtiyar babacığın,

Hamilton McCosh

Not: Suni kol bacak yapmak için kurduğum yeni atölye Woolwich'te çalışmaya başladı. Senin önerdiğin gibi çalışanların çoğunu yaralılar arasından seçtim ve harika bir iş çıkarıyorlar. Bir atölye daha açıp orada da uçaklara ahşap dikmeler üreteceğim.

Not2: Yeni bir golf topu geliştirme düşüncem de biraz ilerleme gösterdi ama bu koşullar altında biraz ciddiyetsiz bir şey tabii, nitekim benim de şu anda çok fazla hevesim yok buna.

36

Hutch (1)

Dünya hâlâ *Lusitania*'nın batırılmasının şokunu atlatmaya çalışıyordu. Stepney'de bir kalabalık, Alman asıllı bir fırıncının dükkânını ateşe vermiş, müdahaleye gelen polisleri de taşa tutmuştu. Rosie, Zıpzip'la birlikte pencere kenarındaki yerine kurulmuş, sokaktan akıp geçen hayatı izliyordu. Netley'deki işte çok yorulmuştu, hafta sonunun tadını çıkarıyordu şimdi. Otilie ile de takvimlerini ayarlamayı başarmışlardı, ikisi aynı sıralarda evde oluyordu. Artois'da verilen kayıplar duyulmamıştı daha. Biraz önce eskici geçmişti arabasıyla, fazla içtiği için başı dönüyordu belli ki, kafası hep öne eğikti ama iki üç dakikada bir kaldırıp "Eskiciiii! Eskicii!" diye bağıırıyordu. Adamın atına üzülürdü hep Rosie, artık mecali kalmamış ihtiyar bir kır attı, nitekim hizmetkârlara, eskici arabası için bir şey çıkaracak olurlarsa ata da mutlaka bir havuç vermelemini tembih etmişti. Eskicinin de aynı ölçüde muhtaç olabileceği, atıyla birlikte açlık çekmekte oldukları aklına gelmemişti hiç.

Bahçe kapısında haki üniformalı kısa, tıknaz bir adam belirdi, bir süre durdu, adresin doğru olup olmadığına bakındı ve eve doğru yürümeye başladı. Rosie, adamın kibaralarının taş basamaklarda çıkardığı sesi dinledi, sonra da pirinç kapı zilinin çingirdamasını. Kapıya bakması için birini çağırısam mı diye düşünüyordu ama kapıcı savaşa gitmişti ve Millicent'in nerede olduğunu bilmenin yolu yoktu, onun için gidip kendi baktı. Savaş, kapı açma protokolünü bile değiştirmişti.

Askere, "Yardımcı olabilir miyim?" diye sorduktan sonra fark etti Kraliyet Topçu Birliği armasını.

Asker, "Evet, günaydın," diye cevaplarırken bir yandan kepini çıkardı. Kol ağzından bir mendil çıkarıp alnındaki teri sildi. "Kusura kalmayın bayan ama beygir hızıyla yürüyodum deminden beri."

Mendili tekrar kol ağzına sokup elini uzattı. "Onbaşı Leonard Hutchinson. Aslında... Onbaşı Vekili. Siz Bayan Rosemary McCosh olabilir misiniz? Veya onun kardeşlerinden biri?"

"Evet, ben Rosemary'yim."

"Öyleyse konuşacağım kişi sizsiniz, içeri müsaade buyurursanız."

"Ash'le mi ilgili?"

"Evet bayan."

"Öyleyse içeri buyrun. Çay alır mısınız?"

"Çok nazıksınız. Teşekkür ederim hanfendi."

"Gelin, oturma odasına geçelim. Kepinizi alayım mı?"

"Çok iyisiniz bayan. Size zahmet vermek istemiyorum yalnız."

"Hiç zahmet değil. Anladığıma göre siz, Ash'i ilkyardım noktasına taşıyanlardan birisiniz. Size teşekkür etmek istiyordum hep. Ve inanın, sizin için yapabileceğim bir şey varsa hiçbir şey zahmet olmaz."

Rosie zili çalarak Millicent'ı çağırdı, o da çok geçmeden ufak bir servis arabasıyla kapıda belirdi.

Onbaşı Hutchinson çayını yudumlarken, "Doğdum doğal böyle zarif çay fincanı görmemişimdir," diyordu hayranlıkla. Çayına dağ kadar şeker doldurması Rosie'yi dehşete düşürmüştü.

Suratından kan damlayan, gürbüz bir adamdı, yanağının üstündeki izi ise belli ki bir kurşun bırakmıştı. Kulakları ve burnu iri, kaba görünümlü, dudakları da biraz biçimsizdi ama genel olarak hoş bir etki yaratıyor, iyi huylu, sevecen bir insan izlenimi veriyordu. Rosie, fincanı alırken ellerinin titrediğini fark etti, hatta bazen fincanı iki eliyle birden tutması gerekiyordu.

“Ash’le ilgili olarak geldim,” dedi.

“Evet, öyle söylemişsiniz.”

“Onunla bir anlaşmamız vardı. Bir şey olursa ben gelip sizi görecektim, bana bir şey olursa da o gidip benim ahaliyi görecekti.”

“Size bir mesaj mı bıraktı?”

“Yok, öyle bir mesaj değil. Yoldaşlarından sevgi gördüğünü ve iyi bir şekilde öldüğünü söylememi istedi size.”

“Nasıl öldüğünü biliyorum. Annesine Binbaşı Philips’ten mektup gelmişti, bana da gönderdi. Bir de Vaiz Yüzbaşı Fairhead ikimize de birkaç kez yazdı. İyi bir şekilde ölmemiş. Kendi isteyeceği şekilde değil. Bir asker gibi ölmedi, değil mi?”

“Tabiyki bir asker gibi öldü, bayan. Savaş meydanında öldüğümüz kadar hastanede de ölürüz. Hatta daha çoğumuz öyle ölür. Bi taarruzda hemen ölmüş değil, bunu demeye getiriyosanız. Askerin ölümü, her zaman çok çabuk olmaz. Ve çoğumuz top mermisiylen ölürüz. Şarapnel parçaları falan işte. Çoğu yaradan değil, hastalıktan ölür diyolar gerçi. Neyse, öteki kısmı doğru zaten.”

“Öteki kısmı?”

“Yoldaşlarının onu sevmesi yani. O yüzden buradayım. Severdik onu, bayan. Çok iyi yoldaştı, ondan cesur adam görmedim. Gücü kuvveti de çok iyiydi. Birinde ayağımdan sakatlandım da, sırtlayıp beş yüz metre taşıdı beni, hem de üstümüzdeki onca takım taklavatla. Kum torbası doldurma yarışmalarını da o kazanırdı hep. Sonunda bahse girmek manasızlaşmıştı artık.”

“Siz nerelisiniz, Onbaşı Hutchinson?”

“Walthamstow, bayan. Baya uzaktır buraya. Köylük yer zaten. Gerçi KTB’ye yazılmak için yeterince yakın.

“Nasıl alındınız birliğe, böyle pat diye sormamın sakıncası yoksa tabii?”

“Sakıncası yok, bayan. Ben alaylı beyfendi değilim, onu diyorsunuz.” Hutchinson bakışlarını ona çevirip açıklamaya koyuldu.

“Ben bir beyfendinin şoförüydim, bayan, onun için birlikte gittik. Birçok beyfendiyle birlikte oda hizmetkârını veya avlak bekçisini, şoförünü falan bulursunuz orduda. Benimki dedi ki bana izin çıkmazsa o da gitmezmiş, böylece bana izin verdilerdi. Daima verirler, bayan. Neyse, zaten o yok artık. Neredeyse ilk gün öldü, hemen hemen. Sızlanan kız dediğimiz bombalardan biri vurdu onu.”

“Başınız sağ olsun. Sizin için çok korkunç olmalı.”

“Öyleydi bayan. Bu tür şeyleri unutmak zor.”

“Ash'e ‘Yankee’ dediğiniz doğru mu?”

Onbaşı Hutchinson başını sallayarak doğruladı. “O hiç gücenmezdi ama buna. Çocuklardan bazısı bana da Hurç derdi.”

Rosie'nin şaşkın halini görünce açıkladı. “Asker hircundan... Hutch derkene Hurç oldu işte.”

“Siperlerde durum söylendiği kadar kötü mü?”

“Çok daha kötü, bayan.”

“Öyle mi?”

“Ben anlatsam bile gözünüzün önüne getiremezsiniz, bayan.”

“İyi olan hiçbir şey mi yok yani?”

Hutchinson bir an düşündükten sonra, “Dostluk,” dedi. Sağ elini kaldırıp işaret ve orta parmaklarını birbirine bitiştirerek Rosie'ye uzattı. “Yankee'yle ben böyleydik işte. Can dostlar. Hayat boyu da dost kalırdık. Biliyonz mu? Ben hiçbir yerden gelme bir hiçtim, o ise aha buradan bi asil oğlandı. Ne iyi bişiy bu. Başka şeyler de var.

“Bazen Hunlar kendi siperlerinde konserler verirdi ufaktan. Yaylı çalgıları vardı. Başka bişiy olmuyoken onları dinlerdiniz, gayet de güzel olurdu. Çok güzel şeyler çalıyorlar, bayan, efkârlı şeyler, hep öyle bangır bangır askeri marşlar falan değil. Bazen alkışlıyoruz bile. Bi de güneş batarken şarkı söyleyen bi Hun vardı. Bi ninni, sahiden güzel, insanın tüyleri diken diken olur, harbiden. Ama haftalar oldu ki duymadık, bayan. Vuruldu gitti herhal,

öyle sanıyorum. Bi de siperi ele geçirdin mi, bakarsın biri kâğıda kepindeki rozetin aynısını çizip bi yana ilıstirmış, yani senden önce kim varmış orda bilirsin. Birinde de bi kızlar okulunun bıraktığı güzel paketler aldıydık, her pakette karta yazılı mesaj vardı. Zep-linlerlen uçakları seyretmek de güzel, hele uyuyamamışsan gece izli mermilerin seyrine doyum olmaz. Hele o işaret fişekleri, mag-nezyum kadar kuvvetli olmuyolar ama yine de güzel gözüdürler. Hem sılayı düşünmek de güzeldir. Sonra konserler çok keyifli olur. Subaylar fistan giyip deli saçması şarkılar söyler. Sonra hatların gerisindeyken tavernalara gidersen, yumurtaynan pattis kızartma yersin. Bi de ben, hiç olmayacak yerde açmış menekşeler gördüm. Sonra Uçuş Birlikleri'nden tipler vardır, gelip bize gösteri uçuşları yaparlar, bayan. Sizin yan komşu Teğmen Pitt gibi. Kanatlarının altına 'Yaşasın Kafadarlar' yazmıştı, ordan bildikti kim olduğunu. Aslında sırf öylesine oturup laflamak da çok hoştur."

Rosie, "Birbirinizle konuşacak epey zamanınız oluyordu sanıyorum," dedi.

"Yok bayan, ben laflama derken maltızın etrafına toplanıp bir-birimizin bitlerini ayıklarken iki laf etmeyi kastettim işte."

"Aman Yarabbi!"

"Dikişlerin üstünden fitil geçirip hepsini öldürebilirsin ama dikişler de yanabilir, dikkatli olmak lazım. Veya tek tek yakalayıp başparmağın tırnağıynan ezersin. Don yapmışsa gömleğini ters çeviriverirsin, hepsi donar.

"Ash'e Harrison marka pomat yolluyordum ben," dedi Rosie. "Hep ondan istiyordu."

"Acayip bişiy o. Pomadı sürdünüz müydü, köftehorlar dikişlerden fırlayıp boynunuza toplanır, tek tek yakalayıp ezmekle uğraş dur sonra."

"Cankurtaran sabunu," dedi Rosie. "Netley'de biz Cankurtaran marka sağlık sabunu kullanıyoruz. Dikişlere sürdüğünüzde bitler dayanamıyor ona."

“Sahi mi, bayan? Bunu bilmiyodum.”

“Gitmeden size de veririm. Eminim mutfakta vardır daha.”

“Çok iyisiniz hanfendi.”

Rosie gidip Millicent’a seslendi, sonra tekrar koltuğuna döndü.
“İyi yanlarını anlatıyordunuz bana.”

Hutchinson bir an sessizleşti, sonra “Bazı,” dedi, “kötü şeyleri iyiye çevirebilirsiniz. Yani, mesela sıçanlar çok fena. Feci berbat şeyler. Milyonlarcası, kocaman, aha bu kadar.” Ellerini iki yana açtı. “Gece suratından zıplarlar, ne kadar saklasan da yemeğini çalarlar, hatta biz ışıkları söndürdükten sonra mumları bilem yerler. Yemin billah söylüyom, cephaneye dolu bi sandığı açmasını bilir bu sıçanlar. Ama affedersiniz hanfendi, sıçan avına çıkmak gayet güzel oluyo. Bütün delikleri korditle tıkıyonuz, biri hariç bütün delikleri bayan, sonra yakıyosunuz, o son delikten hepsi dışarı fırlayınca da siperlerdeki aletlerden biriynen kafalarına vuruyosunuz ama tüfek dipçığıynen olmaz, kırılıverirse başınız belaya girer, bazen de hatlar arasında gördünüz mü ateş ediverirsiniz bi tanesine, kaçırırsanız da bişiy olmaz, kurşun zaten Lahana Kafaların tarafa gidiyodur, şansınız varsa bi tanesini deviriverirsiniz. O sıçanlar var ya, ölüleri yerler bayan, onun için öyle kocaman oluyolar ya, onlardan nefret etmemizin bi sebebi de bu işte, cesetleri oyup içini yiyolar, sonra göğüs kafesine yerleşip hepsi ciyak ciyak orada yaşıyolar. Bişiy daha anlatayım size, bayan. Sıçanlar yamyamdır. Ölü bi sıçanı aralarına atıverin, bi damla et komazlar üstünde.”

“Bizim kilerde de bazen sıçanlar oluyo,” dedi Rosie, “şimdi tavuklarımız olduğu için bahçenin öbür ucunda da görüyoruz onları.” Bütün bu bilgiler onu öyle sarsmıştı ki verecek akli başında bir cevap bulamamıştı. Millicent odaya girince Rosie, biraz Cankurtaran sabunu bulup Onbaşı Hutchinson için paket yapmasını söyledi. Millicent biraz oyalanarak misafiri inceledi, o sırada göz göze geldiler. Kalbinin yerinden hoplayıverdiğini hissetti Millicent, misafir de ondaki şoku algıladı. Hafif çarpık bir gülümsemeyle baktı

kıza ve belli belirsiz başını eğdi. Millicent odadan çıkınca, sabunu bulmak için mutfığa koşturmadan önce bir süre sırtını duvara dayayıp durdu.

Hutch ise konuşma fırsatı bulmuş olmak sonunda dilini özgürlüğüne kavuşturmuşçasına monoloğuna devam ediyordu.

“Bazen Gonzubrilere bize karşı iyidir, Fransız olanları, Felemenkliler değil. Felemenkli olanları Hunların kazanmasını istiyor ama kimseye belli etmiyorlar tabii.”

“Gonzubrilere mi?”

“Yöre halkı işte, bayan.”

“Niye Gonzubri deniyor onlara?”

“Biliyorsam ne olayım, bayan.”

“Affedersiniz, sözünüzü kestim.”

“Salata yaprağı bulamıyorsunuz, çünkü Gonzubrilere hepsi tavşan besliyor,” diye devam etti Hutchinson. “Kendileri yemez. Sadece tavşanlarına verirler. Salata istiyosan gece çaktırmadan gidip tavşanların önünden çalacaksın. Bi de biralari berbat.” Bir an durdu. “Çok tatlı bi küçük kız vardı gerçi. Ne kadar tatlıydı anlatamam, cici mi cici bi ufaklık. Gelip bize sebze satardı. Ama bi mermi vurdu onu. Parçalarını bile bulamadık. Çok üzücü bişiydi bu.”

Rosie, “Hastanede adamların aralarında konuştuğunu duyuyorum,” dedi. “Bana pek bir şey anlatmazlar. Söylediklerinin çoğunu anlamak zor oluyor. Başka bir dil gibi sanki – bangırlar, fırtına mermiler, yünlü ayılar, *archie*, alevli soğanlar, sızlayan kızlar, sosisler, kömür kutuları. Tabii, sorarsanız açıklıyorlar. Ama orasının gerçekten nasıl olduğunu anlatmıyorlar bana. Birbirlerine anlattıklarından çıkarıyorum.”

Millicent tekrar içeri girdi, bu kez bir tabakta dört tane çörek getirmişti. Çıkarken Hutchinson’a işveli bir bakış attı, Hutchinson da bu bakışı yakalayıp gülümsedi ona.

“Onbaşı Hutchinson,” dedi Rosie.

“Evet, bayan?”

“Ölüm çılgılığı nedir, söyleyebilir misiniz bana?”

Hutchinson çayını bırakıp üniformasının yeniyle alnını sildi. “Duyduğunuz hiçbir şeye benzemez,” dedi sonunda.

“Yani?”

“Ölmüş bir adamın haykırışı, haykırmaya devam eder ama.”

“Öldükten sonra mı yani?”

“İlk kez kurşunla vurulmuş bir adamdan duydum bunu, kurşun başının arka tarafını alıp götürmüştü. Bakın, kurşun yorulunca taklalar atarak gitmeye başlar, böyle bir kurşunla vurulmak en kötüsüdür. Adam ölmüştü, o noktada bi şüpheniz olmasın ama çılgılık atmaya devam ediyodu. Hayatımda duyduğum en feci şeydi. O zamandan beri iki üç kere duymuşumdur. Gece rüyanıza girsin istemezsiniz, o kadarını söylüyim.”

“Ne feci bir şey,” dedi Rosie, beti benzi atmıştı.

“Baya ağır bişiy hakkaten, bayan. Ben en çok neye kötü oluyorum biliyor musunuz, bayan? Gerçekten fena oluyorum yani... Atlara.”

“Atlar mı?”

“Öyle feci ki haykırıışları. Birinde saydım ben, bayan, yol kenarında, İntihar Köşesi dediğimiz bi yer var, orada hesap yaptım, aş-şağı yukarı ölen her iki adama bir at düşüyor. Korkunç bişiy bayan, gaz saldırısı olunca elinizden bişiy gelmiyor onlara yardım etmek için, çünkü kendi maskenizi takmaya uğraşıyorsunuz, elinizde fazla maske olsa bile panik halindeki bi ata nasıl takacaksınız? Hem zaten hardal gazı olunca maske neye yarar ki, her tarafları kabarıyo hayvanların? Ahır falan da yok zaten, bütün gece donuyorlar, sabah her yanları buz tutmuş oluyo, sonra top ateşi başlayınca saklayamıyorsunuz da onları, her tarafa bağırsakları dökülüyö, bacakları sağa sola yayılmış oluyo, üstelik ne olduğunu da anlamıyorlar ki olmayan bacaklarının üstünde doğrulmaya çalışıyorlar hâlâ.

Hem biliyo musunuz mu, bayan? Konuşacak ahababınız yoksa her zaman atınızla konuşabilirsiniz. Çocuklar öyle yapıyo hep. Nasıl ödlerinin koptuğunu gidip atlarına anlatıyolar, böylece kimseye söylemelerine gerek kalmıyo. Hem o atlar bayan, onlar Hun veya İngiliz veya Frenk değil ki. At işte sadece, Kayzer'den de anlamazlar, çenesi kopasica Belçika Kralı'ndan da. Günahsız onlar, bizim gibi deyiller, bedenleri paramparça oluyo, baarsakları dökülüyo ve ne olup bittiğini anlamıyolar bile." Hutchinson susup pence-renden dışarıya baktı. Dudakları titriyordu, Rosie ağlamamak için uğraşmakta olduğunu anladı. "Kusura bakmayın, hanfendi," dedi. "Böyle kapıp koyvermek istemezdim." Bir süre sustu, elinin tersiyle gözlerini sildi ve devam etti: "Eskiden, daha çocukken, hep atlarla uğraşırdım. Çoğu öyle pek zeki deyildir ama iyi kalplidirler, anlıyo musunuz, içleri temizdir. Babam arabacıydı."

Millicent, elinde kahverengi kâğıda sarılmış bir kalıp sabunla girdi içeri. Sabunu verirken parmaklarını bir an Hutchinson'ın avcunda tuttu. Kısa bir süre gözlerine baktı onun, sonra utangaç bir edayla başını öne eğdi ve yine çay getirmeyi teklif etti.

O odadan çıktıktan sonra uzun bir sessizlik oldu, sonunda Rosie, "Vaiz Yüzbaşı Fairhead'i tanır mısınız?" diye sordu.

"Evet, tabii bayan. Yankee öldüğünde çok iyiydi. Biri ölünce çok iyi olur hep. İki tür papaz vardır. Hatlara gelen, bi de gelmeyen. Yüzbaşı Fairhead sık sık hatlarda bizimle beraberdir, bayan. Woodbine Willy'yi²⁹ duymuşluğunuz var mı, bayan? İşte Yüzbaşı Fairhead de o cins bi papaz. Ufak tefektir ama sağlam adamdır. Bir sedyeci vurulup düştü müydü hemen koşup sedyeyi devralır, bırakmaz asla."

29 Savaşta hizmet vermiş Anglikan papaz ve şair Geoffrey Studdert Kennedy (1883-1929). Savaş sırasında sosyalizmi ve pasifizmi benimsemiş, sonradan işçi dergilerine yazılar, ayrıca şiirler yazmıştır. Ağır yaralı askerleri, bir papaz olarak son anlarında rahatlatmaya çalışırken Woodbine marka sigara-lardan ikram ettiği için bu lakapla anılır olmuştur.—çn

O sırada içeri giren Mrs. McCosh, kızının yabancı bir adamla oturmakta olduğunu görünce aniden olduğu yerde kaldı. Adamın üniforması biraz da olsa içini rahatlatmıştı gerçi. Onbaşı Hutchinson ayağa kalktı ve Rosie ikisini tanıştırdı. “Anne, bu Onbaşı Hutchinson. Onbaşı Hutchinson, bu annem, Mrs. Hamilton McCosh.”

Mrs. McCosh, hafiften bir saraylı edasıyla elini uzattı ve onbaşı, bu ele ne yapması gerektiğini bilemediği için bir an bocaladı. Sonra hafifçe tutup sıktı eli. “Memnun oldum, elbette,” dedi. Mrs. McCosh’un tepeden bakan soğuk tavrını hissederek Rosie’ye döndü ve “Evet, bayan,” dedi, “anlatmak için geldiğim her şeyi anlattım size, hatta biraz daha fazlasını da. Artık gitsem iyi olur.”

“Ben sizi tutmayayım,” dedi Mrs. McCosh.

Kapının eşiğine geldiklerinde Rosie, “Ne zaman dönüyorsunuz?” diye sordu.

“Pazartesi, bayan.”

Rosie, Hutchinson’ın sağ elini iki avcunun arasına alarak yüzüne baktı onun. “Tekrar izinli geldiğinizde lütfen yine ziyaretimize gelin. Ve buraya kadar zahmet edip bana Ash’ten bahsettiğiniz için teşekkür ederim. Sizin için dua edeceğim.”

Gözle görülür biçimde etkilenmişti bundan Hutchinson ve ne diyeceğini bilemiyordu. Sonunda, “Kimse bana böyle şey demedi,” dedi. “Bu ilk yani. Aslında, hanfendi, ben size teşekkür etmek istemiştim.”

“Bana mı? Ne için?”

“GYB’ye girdiğiniz için. Sizleri, gönüllü kızları bütün askerler çok seviyo. Sizsiz ne yapardık? Birinden bunu duymak istersiniz diye düşündüm.”

Hutchinson veda ederken, Millicent bu fırsatı değerlendirerek, belki yere kırıntı düşmüştür diye elinde bir faraş ve fırçayla mutfığa inen merdivenin başında belirdi. Hutchinson, “Hoşçakalın, Miss Millicent,” dedi, “ikramınız için çok teşekkürler. Sizi tanıdığımı çok sevindim.”

İkisi göz göze geldi. Millicent, “İyi şanslar,” dedi. “Cephede.”

Hutchinson’a, ayakları onu rızası olmadan kapıya doğru taşıyormuş gibi geliyordu, Millicent ise onun peşinden gitme isteğine güç bela karşı koydu.

Hutchinson kendi kendine “Allah kahretsin, kahretsin, kahretsin!” diye söylenerek Mottingham İstasyonu’nun yolunu tutarken, Millicent da kilere dönüp alnını beyaz duvarın serinliğine yasladı. İlk defa onda böyle etki yaratan bir erkekle karşılaşılıyordu. Açlığa benzer bir duyguydu bu, daha doğrusu açlığa eşlik eden halsizliğe.

Hutchinson gittikten sonra Mrs. McCosh, ki kocasının tembihlerine rağmen ne savaşta yarar sağlayacak bir iş bulmuş ne de aramıştı –çok sayıda Belçikalı hanımı çaya davet etmişti gerçi–, “Şekerim,” dedi azarlayan bir tonda, “böyle adamları eve almamalısın. Buna izin veremem. Umarım benim minderime de oturtmamışsındır onu.”

“Böyle adamlar derken? Ne demek istiyorsun anne?”

“Avamdan olduğu gayet açık. Konuşması eğitimsiz, şiveli konuşuyor, herhalde Sheffield falan gibi feci bir yerdendir, sonra hali tavrı hiç de bir beyefendiye benzemiyor ve eminim Primitif Metodizm falan gibi tüyler ürpertici bir kiliseye mensuptur. Böyle insanların buraya gelip evimin seviyesini düşürmesine de senin böyle insanlarla temas halinde olmana da izin veremem. Bizim korumamız gereken belli bir itibarımız var, senin de, bu dünyada belli bir mevkimiz var.”

Rosie, annesinin doğru biçimde itaatsizlik olarak yorumladığı bir tavırla kaşlarını kaldırdı. “Ash’in en yakın arkadaşıydı o ve buraya bana Ash’i anlatmak için gelmiş.”

“En yakın arkadaşı mı? Subay bile değil!”

“Anne! Ash subay değildi ki! KTB, alaylı beyefendilerden oluşuyor. Arkadaşlarının hiçbiri subay değildi. Onun da doğuştan beyefendi olduğunu düşünmüş olmalılar, yoksa almazlardı alaya. Hem Onbaşı Hutchinson Sheffield’lı değil, Walthamstow’lu.”

“Üstüme iyilik sağlık!” diye haykırdı Mrs. McCosh. “Kelimelerle ifade edilemeyecek kadar fena bir şey bu. Memleketi olan yerin adını bile duymuşluğum yok!”

Rosie gidip bonesini aldı ve kafasına geçirirken, “Doğrusunu istersen anne, insanı azgın bir sosyalist yaparsın sen.”

“Ne cüretle böyle konuşuyorsun? O nasıl bir söz öyle! Hem nereye gidiyorsun sen?”

“Kiliseye anne. Onbaşı Hutchinson pazartesi cepheye dönüyor, onun için dua edeceğim.”

“Böyle kendi başına sokaklarda dolaşmandan hoşlanmıyorum. Son derece yakışsız. Genç bir hanım kendi başına sokağa çıkmaz. Kardeşlerinden birini yanına al. Başına ne geleceğini kim bilebilir? Hem kendi odanda da Tanrı sana kulak verirdi.”

“Çaya yetişirim,” dedi Rosie, annesinin uyarılarına kulak asmaksızın. Kilisede başka kadınlar da oluyordu ve onların yanında olmak istemişti, ya yüreği yanmıştı bu kadınların ya da endişe içindeydiler. Tanrı kulak versin vermesin, hep birlikte dua etmek tek başına etmekten daha iyiydi. Mrs. Ottway, oğullarından birini Mezopotamya’da kaybetmişti, bir at paniğe kapılıp top arabasıyla birlikte fırlayınca ölmüştü oğlan. Rosie, Mrs. Ottway’le birlikte Rabbin Duası’nı söyleyebilirdi.

Tercih onundu. Sonunda, St. John’dan daha uzağa düşse de, golf sahasını geçerek Kutsal Teslis Kilisesi’ne gitti. Babası Londra’da işinin başında olmak yerine pekâlâ burada kaçamak bir golf maçı yapıyor olabilirdi şimdi, onu orada yakalarsa ikisi de çok gülerdi bu duruma. Hem bazen insan saha kenarında kayıp toplardan birini buluyordu, babası memnun olurdu topu bulup götürse. Bir keresinde de bir tavşan deliğinin yanından geçerken top fırlayıvermişti içinden, bu küçük eğlenceli mucizenin anısı hâlâ gülümsetirdi onu.

Millicent (2)

Kapıyı vurmadan önce Miss Rosie'nin duasını bitirmesini bekledim. Dua etti mi bilirdim hep, çünkü böyle mırıl mırıl sesler çıkarırdı ve kapıya kulağınızı dayadınız mıydı duyardınız, sonra o Meryem Ana'yı kâğıdına sarıp yatağın altına sürdüğü de duyulurdu.

İçeri varıp dedim ki, "Çay getirdim Miss Rosie, küçükhanımım," o da bana, "Ben çay istemedim Millie," deyince ben de dedim, "Yok, yok istemediniz ama canınız ister diye düşündümdü" ve o zaman bana, "İnsanların zihnini okumaya başlıyorsun," dedi.

Nasıl açacağımı bilemediğimden açmamıştım bunu hiç ama işte orada öyle oyalanıyordum ki Miss Rosie, "Ne bekliyorsun Millie?" dedi, sonra arkasından da, "Niye yüzün kızarıyor öyle?" dedi. Ben de ona "Çok kafam karışıyor," dedim, "içim kıpır kıpır böyle."

"Kafan mı karışıyor, Millie? İçin de kıpır kıpır demek? Konu ne peki?"

Ne diyeyim bilemedim, doğrusu utanmıştım da, sonra o dedi ki, "Bak, aslında farkındayım. Hiç bu kadar aşikâr bir şey görmemiştim. Adı Onbaşı Leonard Hutchinson ve cephe de nişanlının en iyi arkadaşıymış."

"Ay," dedim, "ay hayır, cephe de olmasın o, aman yazdıysa bozsun."

Miss Rosie, “Hepsi ölmüyor,” dedi.

“Bazen daha beter oluyorlar,” dedim. “Neler gördüm ben, kör mü ararsın yanmış kavrulmuş mu, daha neler. Feci bişiy küçükhanım.”

“Biliyorum,” dedi. “Netley’de her gün onlara bakıyorum ben.”

“Sorduğum için kusuruma bakma, küçükhanım ama Mr. Hutchinson tekrar gelecek mi buraya?”

“Gelmesi için elimden geleni yapacağım, Millie.”

“Eksik olmayın, Miss Rosie,” dedim, o da bana dedi ki, “Ama evlenirsen burada çalışmaya devam edemezsin, biliyorsun değil mi?” Ben de, “Evlilikten bahseden kim?” deyiverdim. “Hem zati bu savaş her bişiyi değiştirdi, di mi? Hiçbir şey artık normal değil ki, di mi küçükhanım? Yani demem o ki senin gibi bi hanım kalkıp hastanelerde çalışsın, öyle delikanlılara baksın, eskiden normal bişiy değildi ki bu. Ama şimdi normal.” Bunun üzerine, “Yüzümüz artık geleceğe dönük değil, Millie,” dedi. “Bana çay getirdiğin için teşekkür ederim. Çok ince düşüncelisin.”

“İşte sizin bu yanınızı seviyorum, küçükhanım,” dedim ona. “Hep teşekkür ediyosunuz bana, teşekkür etmeyen bi sürü insan var, ismi lazım diil tabii,” ve Miss Rosie gülmeye başladı, kimi kastettiğimi biliyodu çünkü. O zamanlar bi Miss Rosie, bi de evin Beyefendisi, bana duyguları olan bi insan muamelesi eden yegâne kişilerdi.

“Hepimiz bazen haksızlıklara uğruyoruz,” dedi Miss Rosie.

İki Paskalya Mektubu

1

Sevgili Miss McCosh,

Böyle aceleyle yazılmış bir mektubun kusuruna bakmayacağı-
nıza inanıyorum ancak Paskalya zamanı düşüncelerimde size yer
vereceğimi ve Yeniden Diriliş ruhunun bütün sevinciyle sizi sarma-
sı için duacı olacağımı bilmenizi istedim. Sevdığınız size çok yakın
olacaktır, nitekim Paskalya zamanında bunun kesinliği tarif gerek-
tirmez. Bütün yaralı gönüllerin huzur bulacağına eminini. Kurta-
rıcımız ve Göğe Yükselen Tanrımız İsa Mesih vasıtasıyla Rabbin
Takdisi ve Huzuru üzerinize olsun.

En içten selamlarımla,

H. V. Fairhead, CF

Görölmüştür. Denetçi no. 1900

2

The Grampians

10 Nisan 1915

Muhterem Vaiz Yüzbaşı Fairhead,

Paskalya Bayramı münasebetiyle göndermiş olduğunuz mektup
için çok teşekkür ederim. Şimdiye dek yüzlerce cenazeye katılmak

durumunda kaldığınız halde yazışmalarınızı sürdürmeyi başarmamızın beni şaşırttığını ifade etmek zorundayım. Her acılı aileye de bize yazdığınız sıklıkta yazıyorsanız, tamamen uykusuz bir hayat sürüyor olmalısınız. Kendinizi aşırı çalışma ile böylesine tüketmenizi rica ediyorum.

Onbaşı Leonard Hutchinson'ı tanıyor olabilirsiniz, kendisi nişanlımın en iyi arkadaşı imiş. Geçenlerde onunla tanıştım ve sizden büyük bir hürmetle söz etti.

Ne kadar meşgul olduğunuzu gayet iyi biliyorum, çünkü ben de şu anda Southampton'da, Netley'deki Victoria Askeri Hastanesi'nde GYB görevlisi olarak çalışıyorum. Herkes oraya Spike Adası veya kısaca "Spikey" diyor. Yaptığımız iş son derece ağır, dur durak bilmeksizin çalışıyoruz. İnsan öylesine feci şeyler görüp işitiyor ki bazen kendi akıl sağlığımızı korumakta zorlanıyoruz, insanın dönebileceği bütün gözyaşlarını doldurmaya kâinatlar yetmez, bu yüzden biliyorum ki bütün vaizlerimiz sizin kadar sık, sizin kadar insaniyetle mektup yazacak olsalar çok kısa bir sürede bitap düşerlerdi. İster istemez, Ashbridge ile dostluğunuzun ve aranızdaki yoldaşlık bağının alışılmadık ölçüde güçlü olduğunu düşünüyorum, yoksa özel olarak onun ölümüne böylesine yoğun bir ilgi gösteremezsiniz, ne de olsa pek çok ölüm olayıyla ilgilenmek durumundasınız ve siz de kendi sevgili kız kardeşinizin ölümünden ötürü derin bir keder içindesiniz.

Bir daha izne çıktığınızda ziyaretimize gelecek zaman bulabilirsiniz büyük bir onur ve minnet duyarım. Sizinle tanışmayı ve yüz yüze görüşmeyi çok istiyorum. Zatinizla konuşmak istediğim pek çok şey var. Hastanede bazı askerler bana olağanüstü şeyler anlatıyor. Emin olunuz ki imanıma bütün gücümle sarılıyorum, başka türlü nasıl dayanabilirim? Yoksa üzüntümden ve yalnızlıktan ölürdüm. Güzelim gencecik insanlarımızın hayatlarına ve bedenlerine yapılan onca şeye rağmen, Ashbridge'in kıymetli bir dava uğruna can vermiş olduğu inancına da sarılmaktayım. Zavallı kız kardeşinizin, sivilleri hedef aldığı besbelli olan bir hava saldırısında hayatını kaybetmesi de, karşımızda düşman olarak korkunç bir belanın

bulunduğunu ve başka türlü davranma seçeneğimizin olmadığını kanıtlamaktadır. Ash'in, böyle bir zamanda hayatını ortaya koymanın beyhude olacağı gibi bir düşünceye asla kapılmayacağını gayet iyi biliyorum.

Tavsiyeniz üzerine Stepney Piskoposu'nun kitabını okudum ve büyük bir huzur buldum.

Şahsen görüşebileceğimiz günü heyecanla bekliyorum.

İçten saygılarımla,

Rosemary McCosh (bekâr hanımefendi)

39

Tercihen

Sophie, oturma odasına girerek kendini divana, Christabel'in yanına atıverdi. "Bak!" dedi. "Ellinci hastane torbam bu!"

Christabel, "Elli!" diye haykırdı. "Sophie'ciğe bak sen, fabrika gibi çalışıyor. Nasıl yapıyorsun bilmiyorum valla. Hem de hepsinin üstüne neşeli, minik filler işlenmiş."

"Bu sonuncusu," dedi Sophie. "Artık daha fazlasını yapamayacağım gerçekten."

"Eee, şimdi ne yapacaksın peki?"

"Bir plan kurdum, çok sahici bir plan."

"Sahici mi?"

"Sahici ve dâhice. Yardımcı Kadınlar Lejyonu'na katıldım! Kraliyet Uçuş Birlikleri'nde sürücü olacağım, umarım. Motor tamirini falan öğreneceğim. Müthiş olacak. Nasılım ama, akıllıca değil mi?"

"Sophie, harika bir kızsın sen! Ama babam ne diyecek?"

"Aa, konuştum babamla, dedi ki, 'Vay canına, Sophie balam, annen ne der?'"

"Bu kadar mı?"

"Babam cesur kızları seviyor," dedi Sophie sevinçle. "Bana dedi ki, 'Ya seni Fransa'ya yollarlarsa?' Ben de, 'Suttons Çiftliği'nde işe başlayacağım,' dedim. Bunun üzerine, 'Ama sen tarım makineleri-

ni sürmekten, motor tamirinden falan anlamazsın ki,' dedi. Ben de dedim, 'Babacığım, sen de imalatına başlayana kadar gaz maskelelerinden ve suni kol bacaktan anlamıyordun ki.'"

"Annem ne diyecek biliyorsun, değil mi? Diyecek ki, 'Hayır, asla öyle şey olmaz! Kati surette men ediyorum!'"

"Gidene kadar bir şey söylemeyeceğim ona. Sonra mektup yazıp yüksek duvarlarla çevrili bir tesiste kaldığımı söyleyeceğim. Diyeceğim ki içeri girmeye çalışan erkek olursa ürkütücü hanımlardan oluşan muhafızlarımız tarafından anında vurulup öldürülüyor. Annemin bir şey umurunda değil ki, tek derdi bacaklarımızı kapalı tutmamız."

"Sophie!"

"E öyle ama, sen de biliyorsun. Yol kesip hırsızlık yapsak, hatta adam öldürsek umursamaz. Aman neyse, benim zaten evlenmeden çocuk yapmaya hiç niyetim yok, evlendikten sonra ise düzinelerce çocuğum olacak. Boy boy böyle, sürüyle."

"Gerçekten, nerede kalacaksın?"

"Küçük, sevimli bir çiftlik evinde. Sonradan bizim için özel kulübeler inşa edecekler, öyle sanıyorum. Ne kadar güzel olacak, düşünsene. Öyle heyecanlıyım ki. Artık balaklava ve hastane torbası yapmak yok. Yaşasın! Hem Fransa'ya gönderirlerse de hiç dert etmem."

"Tırnaklarını kısa kesmen gerekecek."

Sophie ellerini gösterdi. "Kestim bile. Son derece öngörülü bir insanımdır ben ve asla horgörülü değilimdir, hergörülü olamasam da. Hem okulda Fransızcam dehşet iyiydi benim. Dikte ve konuşma dalında ödül almıştım. Mesela tercihen olabilirim. Molière'den nağmeler döktürürüm."

"Tercihen ne olabilirsiniz?"

"Tercihen işte, hani Fransızcadan İngilizceye, İngilizceden Fransızcaya falan."

“Haa, tercüman demek istiyorsun!”

“Öyle mi? Ay ne şapşalım.”

“Kelimeleri böyle karıştırıp allak bullak cümleler kurma huyunu düşünecek olursak, galiba sürücülükte karar kılman daha hayırlı. Hem düşünsene, bir pilota âşık olabilirsin. Ne romantik olur!”

“Hilkaten öyle. Ama onlar durmadan ölüyor. Öylesi hiç olmasın daha iyi valla.”

“Aşkın berbat tarafı şu,” dedi Christabel, “insan kime âşık olacağına kendi karar veremiyor.”

Artık Nisan Geldi

“Rupert Brooke ölmüş,” dedi Ottilie.

“Ay,” dedi Rosie, “Ciddi misin? Neden? Yani nasıl?” Chichester, North Caddesi’ndeki bir otelin çay salonunda oturuyorlardı, öğleden sonra izinli oldukları için Brighton ile Southampton arasında buluşmuşlardı. Trenle gelecek olan Christabel’i bekliyorlardı. Dışarıda, sanki hiç savaş yokmuşçasına hayat fışkırmaya başlamış bir bahçeye bakan pencerelere hafif hafif yağmur çarpıyordu.

“Vurulmuş falan değil. Sivrisinek ısırığından enfeksiyon kapmış, Çanakkale Boğazı’nın oralarda bir yerde. Galiba Mısır’dayken sokmuş sivrisinek.”

“Böyle de ölüm mü olur? İnsan, Tanrı’nın onu başka türlü bir ölüm bahşedecek kadar sevmiş olması gerektiğini düşünüyor. Daha şanlı şerefli bir şey.”

Ottilie, “Nasıl böyle sarılabiliyorsun imanına, bilemiyorum,” dedi.

“Niye?” diye sordu Rosie. “Sen sarılmıyor musun?”

Ottilie, gözlerini ileriye dikerek, “Artık kendiliğinden olmuyor benim için,” dedi.

“Ben imanım olmadan yaşayamazdım,” dedi Rosie. “Dehşet ve yalnızlık duygusu öldürürdü beni.”

“Ne demek istediğini anlıyorum.”

Rosie, "Netley'de bir GYB görevlisi var," dedi. "Ruh bedeni terk ederken görebiliyormuş. Kazara keşfetmiş bunu, savaştan sonra medyum olacağını söylüyor."

Ottilie, kuşkuyla baktı ablasına.

"Yok, deli değil," dedi Rosie. "Son derece normal biri. Diyor ki, ölürken birileri gelip alıyormuş seni, bazen bir kişi, bazen iki, üç. Bir asker de bana, savaş meydanında ölülerin ruhlarını toplayan yüzlerce melek olduğunu söylemişti. Dediğine göre, birçok insan görüyormuş onları."

"Ben askerlerden neler duymadım ki," dedi Ottilie.

Rosie, "Ben de birçok insanın ölümünü izledim," dedi. "İzlemek zorunda kalıyorsun. Nasıl bir şey olduğunu görüyorsun. Tam gittikleri anda, sağken tanımış olduğun gibi görünmüyorlar artık. Bedenin boş kaldığını anlayabiliyorsun, birinin onu öylece bırakıp gittiğini. Beden bir kenara bırakılıveriyor işte."

"Ben de fark ettim bunu Rosie ama bu Tanrı hakkında bir şey söylemiyor bize, öyle değil mi? Bedeni bırakıp başka bir yere geçiyor olabilirler ama bu, Tanrı'nın varlığını göstermiyor işte. Ölüm-den sonra yaşam diye bir şey varsa gidip bir süre Hastings'de kalmak gibi falan olabilir pekâlâ bu."

"Tanrı olmadan nasıl olur ki ölümden sonra yaşam?"

"Niye olmasın?"

Rosie kalakalmıştı. Bu olasılık hiç aklına gelmemişti daha önce. "Bütün bildiğim," dedi, uzun uzun düşündükten sonra, "Tanrı beni esirgiyor ve sorularıma cevap veriyor."

Tekrar dışarı, çimenlere bakmaya başladılar. Öyle huzur dolu görünüyordu ki. Ottilie, "Zeplin ve Gotha bombardıman uçakları geldiğinde ne olacak, annemle babam için çok endişeleniyorum," dedi. "Yani her yerde, her gördükleri şeyin üstüne bomba yağıyor bunlar, öyle değil mi? Pekâlâ bizi de bulabilir." Yana doğru

bakınca ablasının sessizce ağlamakta olduğunu gördü. “Ay Rosie’ciğim, ne oldu? Ash mi?”

Rosie başını eğip ağlamayı sürdürdü, incecik omuzları sarsılıyordu. “Çok yorulduğum, hepsi bu,” dedi. “Bittim, tükendim artık. Bir yıl boyunca uyuyabilirim. Keşke mümkün olsaydı.”

“Nasıl bir şey olduğunu anlıyorum,” dedi Otilie, “gerçekten.”

Rosie, “Bizi çok ağır çalıştırıyorlar,” dedi. “Sabah çok erken kalkıyoruz, bütün gün oturmamıza izin yok ve çok geç saatlere kadar çalışıyoruz, üstelik ben hâlâ çadırda kalıyorum, çünkü yatacak yer yok, diğer kadınlardan biri horluyor, o kadar soğuk ki soyunacağın zaman tek yapabildiğin ayakkabılarını çıkarmak aslında, bir kere bile doğru dürüst yıkanamadım, bir de eğitilmiş hemşireler bize çok kötü davranıyor, ‘amatörler,’ diyorlar, ‘hemşire bozuntuları,’ diyorlar, onların mesleğini kötü etkiliyormuşuz, zaten doktorlar da haşarat muamelesi yapıyor bize, ben doğru dürüst yardım etmek istediğim halde bütün zamanımı pirinç eşyayı parlatmakla ve yerleri süpürmekle geçiriyorum. Otilie, gerçekten çok korkunç, bir de üstelik bütün o güzelim çocukların organlarının parçalandığını, öldüklerini, bazen akıllarını kaçırdıklarını görüyorsun. Bir koğuş var, sadece frengili adamlar için; herkes oraya ‘Cehennem’ diyor, çünkü cehennem gerçekten. Bir de başım belaya girdi, çünkü başhemşireye, subaylarla diğer askerlerin ayrı ayrı tedavi görmemesi gerektiğini söyledim; ayrı tutulmamalılar ama, öyle değil mi?”

“Kraliyet Köşkü oldukça güzel,” dedi Otilie, “ama her şey kasta ve dine göre. Çıldırtıyorlar insanı. Birbirinden ayrı bir sürü mutfak gerekiyor, dokuz ayrı mutfağımız var. Hindular ve Müslümanlar için su da ayrı, tuvaletler de öyle, sonra bütün duyuruların Hintçe, Urduca ve bir de Gurmukhi alfabesinde olması gerekiyor; çamaşır işini de sadece paryalar yapıyor, binanın dışındaki çimenlerde bir çadırda kalmak zorunda onlar. Netley’de subaylarla askerlerin ayrılması canını sıkıyorsa, Köşk’teki durumu hayal bile

edemezsin. İnsanın uzman antropolog olması lazım. En kötüsü de ne, biliyor musun?”

“Hayır.”

“Muhammediler. Bir organları eksik olursa Cennet’e gidemeyeceklerine inanıyorlar. Ampütasyon yapmak zorundaysan, oradaki üzüntü ve histeriyle başa çıkman çok zor.”

“Ne aptalca,” dedi Rosie, “Tanrı’nın, kolun bacağın eksik olmasını dert edeceğini düşünmek.”

“Zamanla atlatıyorlar,” dedi Ottilie. “Sonunda, birazcık daha fazla yaşayacak oldukları için minnet duymaya başlıyorlar.” Bir süre durduktan sonra devam etti: “Hindular da erkek evlatları olmadan Cennet’e gidemeyeceklerine inanıyor, onun için de oğlu olmayanlar, ölüm kaçınılmaz bile olsa ölmeyi reddediyor. Sonunda korkunç bir ruhani azap içinde ölüyorlar. Feci bir şey.”

“Netley’de Hinduları yakmak için *ghat* var. En güzel yanı ne, biliyor musun?” diye sordu Rosie. “Biliyor musun, bütün bu korkunç koşullara rağmen niye bırakmıyorum bu işi? Askerlerin minnettarlığı. Ne zaman aklıma gelse ağlayacak gibi oluyorum. Oradan ayrılırken hatıra defterime yazıyorlar; mesajlar, şiirler, sonra gidince mektup da yolluyorlar bana.”

Ottilie başını salladı, sonra yine çimenleri seyre daldılar. O sırada gelen Christabel, çantasını yere atıp teatral bir havada koltuklardan birine yığıldı. Gözlerini kapayıp, “Canlarım, ayaklarıma kara sular indi,” dedi.

“Çok mu dolaştın?” diye sordu Rosie.

“Son birkaç gündür Londra’nın her yerini dolaşıyorum, Guildford ile Peworth’ü de, Reading’i de ve daha aklınıza gelen ne kadar köy kasaba varsa hepsini. Kaç otobüse, kaç tramvaya binip indim, saymam mümkün değil. Neden daha hafif kameralar yapamıyorlar? Ya dekoratif kâğıt hamuru? Yemin ederim, omuzlarım böyle çökük kalacak.”

“Ama bir sürü hoş insan tanıyorsundur,” dedi Otilie.

Christabel’in cevabı, “Herkes çok hoş,” oldu. “Her zaman minnettar kalıyorlar.”

Rosie “Biz de tam onu konuşuyorduk,” dedi. “İnsan bu sayede devam edebiliyor, değil mi?”

“Üzücü olan şu ki fotoğraflar cepheye varana kadar, alıcıların birçoğu ölmüş oluyor.”

“Deme öyle!”

“Doğru ama.”

Rosie, “Netley’deki askerlerin şipşak fotoğraf kadar sevdiği bir şey daha yok,” dedi. “Sahi, bir de Katolik olmayanlarda bile tesbih ve azizlerin resimleri bulunuyor.”

Christabel, “Sizdeki Hintli askerlerin fotoğrafı var mı?” diye sordu.

“Hayır, yok. Fotoğrafı olan gelmiyor hiç aklıma.”

“Brighton’a gelip resimlerini çekeyim mi öyleyse, evlerine yollarlar?”

Otilie hevesle ellerini kavuşturdu. “Ay ne güzel olur ama, değil mi? Yalnız Başhemşire’ye veya işte kim yetkiliyse ona sormamız lazım.” Bir an durdu. “Brighton’a bayılacaksın. Kraliyet Köşkü bir harika. Bütün Hintli askerleri içeri yerleştirdiler, mimariden ötürü kendilerini memleketlerinde hissedeceklerini düşündüler çünkü! İnanabiliyor musun? Çoğu köylerde büyümüş, kulübelerde! Köşke gelince kendilerini mihrace gibi hissediyorlar.”

“Acaba onlara nasıl bir ışık kullanmak lazım,” dedi Christabel. “Şimdiye kadar hep bizim gibi soluk benizlilerin fotoğrafını çektim. Sophie’den haber var mı?”

“Amiens yakınlarında bir yerden neşeli bir mesaj attı, üstüne top mermisi düşmüş, lastik değiştirmek zorunda kalmış, sonra nereden geldiği belli olmayan bir sürü adam belirmiş etrafında ve lastiğini değiştirmişler. Söylediğine göre göreve giden Fransız irti-

bat subaylarına şoförlük yapıyormuş ve bu arada sıkı bir tercihen de olmuş.”

“Ah canım Sophie. En son Sophielemesini duydun mu peki?”

“Hayır,” dedi Rosie. “Söylesene.”

“Mektubunda, Fransa’da çalışan kadınların kartlaşarak arttığını söylüyor!”

Üç kız kardeş kahkahalarla gülmeye başladı. Ottilie, “Bunu bilerek mi yapıyor, hiç anlayamamışımdır,” dedi.

Christabel, “Tabii ki bilerek yapıyor,” diye cevapladı. “Babamın Leeds’e gittiğini biliyor muydunuz peki?”

“Leeds’e mi? Ne işi var orada?”

“Üniversiteden Fahri Albay Profesör Smithells mı ne, birini bulmuş. Anti-gaz solunum cihazı geliştirme konusunda bazı parlak fikirleri varmış bu adamcağızın ve işte babamla temasa geçmiş, o da kalkıp gitmiş. Anladığıma göre Profesör Smithells, kimyasal savaş konusunda hükümetin başdanışmanı.”

Rosie, “Babamız bir harika, değil mi?” dedi. “Kendi için bir şeyler yaparken insanlığa hizmet ediyor. Yetenek isteyen bir şey bu. Şimdi Sopwith’e parça ürettiyormuş.”

Christabel, “Bilin bakalım ne oldu?” dedi birden.

İki kardeşi birden, “Ne oldu?” diye sordular.

“Millicent’a Hutch’tan bir mektup daha geldi. Bir kısmını ona benim okumam gerekti. Hutch’ın yazısı bir facia, Millicent da okuyup yazma konusunda kendi sandığı kadar iyi durumda değil. Cevap yazmasına da biraz yardımcı oldum.”

“Ne tatlı,” dedi Ottilie. “Umarım işi rast gider, Hutch için tek dileğim bu.”

Rosie bir öneri getirdi: “Ona Millicent’ın şipşak fotoğrafını göndersene.”

Christabel kendi kendine gülmeye başlayınca Ottilie, “Bize de söylesene!” dedi.

“Ay dün öyle bir şey oldu ki. Çok komik. Kedilere manca getiren adama parasını vermek için üç beş kuruş lazım oldu da, Aşçıkadın’da vardır diye düşünüp merdivenden aşağı, ‘Orada hiç demir para var mı?’ diye seslendim. Arkasından Millicent’in titrek sesi duyuldu: ‘Üç tane var, Miss Christabel, ama mesele diil yani, hepsi kuzenlerim, biri hariç, o da kardeşim.’ Demir arma diye anlamış da, polis soruyorum sanmış! Meğer bizim evin mutfağı, görev başındaki yorgun polislerin uğrak yeri olmuş. Çayla şekerin niye bu kadar çabuk bittiği şimdi anlaşıldı.”

Rosie, “Aa, kaç zamandır sürüp giden bir şey bu,” dedi. “Annem farkına varacak diye ödüm kopuyordu.”

Ottilie, “Kapıcımız olsa böyle bir şey olamazdı,” dedi.

“Tabii ki olurdu,” dedi Christabel. “Hizmetkârlar arkadan dolap çevirmeye bayılır ve ne koparsam kârdır diye bakarlar.”

O gece Swan & Edgar mağazasına bir bomba düştüyse de patlamadı ama McCoshların bahçesinde çimenlere düşen bir zeplin bombası bütün camları indirdiği gibi limonluğu da kullanılmaz hale getirdi. Limonluk, 1919’a kadar bir tür veranda olarak kullanımda kaldı ve kapı komşuları Mr. ve Mrs. Pendennis, bombardımandan kurtulan bitkileri alıp kendileri baktılar. Mr. McCosh, bombanın açtığı çukuru, içinde balıklar olan ufak bir havuz haline getirme düşüncesine kapılmıştı ama kızları engel oldular, onların arzusu, çimenlere savaştan sonra tekrar tenis kortu yapmaktı. “Savaştan sonra” herkesin ama özellikle âşıkların ağzından sık sık duyulan bir sözdü. Millicent ile Hutch’in birbirlerine yazdıkları mektuplarda da her cümlede tekrarlanıyordu. Savaştan sonra... savaştan sonra... savaştan sonra... savaştan sonra. Çoğu zaman onunla birlikte kullanılan bir başka söz daha vardı: “Sonsuza dek.” Seni sonsuza dek seveceğim, savaştan sonra.

Tellerin Armonisi

Bailleul'ün aşağısında bir yerde, Ashbridge Pendennis ile iki kardeşinin un ufak olmuş kemikleri gömülü, mezarları balçıktan, cephanesandıklarından sökülen tahtalarla üstlerine birer haç dikilmiş... Onlardan çok yükseklerde Daniel Crawford Pitt, sırf o heyecanı ve sevinci yaşamak için, sırf bu işe duyduğu aşk uğruna uçuruyor Sopwith Camel'ını, mezarlardan bihaber.

Birkaç ay süreyle gözcü olarak bulunduğu cepheden sağ çıkmayı başardığı ve bu arada birkaç düşman uçağını da düşürdüğü için Upavon'daki Merkez Uçuş Okulu'na girmeye hak kazandı. Şimdi de, üniformasının göğsüne dikilecek olan kanatları hak etmeye çalışıyor. Gerçi kanatlı "G" armasını çıkarmış değil, gurur duyuyor çünkü onunla, hem zaten hiç kimse bunu, izinsiz olarak diktiği sol üst kolundan sökmesini de istemedi. Uçmayı, Winston Churchill için özel olarak üretilen Sociable'lardan biriyle öğrenmiş, sonra Avro 504 ile uçmuş, hatta Uçan Tabut adı takılan (bir başka adı da Kurmalı Oyuncak Fare) uçakları ve başka tipleri de uçurmuştu. Pilot olarak sevimli Sopwith Pup ile uçmuştu, şimdi de Camel'da ustalık kazanıyordu. İlk başta uçurulamaz olduğu hissini vererek onda dehşet uyandıran bu uçak, artık bedeninin de, ruhunun da bir uzantısı haline gelmişti. Tarih Ağustos 1917, Kanlı Nisan³⁰ belleklerde sönüklemeye başlıyor. Aşağıda Fransızlar Verdun'de

30 Nisan 1917'de, Britanya hava kuvvetlerinin Almanlar karşısında ağır bir hezimetle uğrayıp çok sayıda kayıp vermesiyle sonuçlanan Arras Çarpışması (Fransa, Batı Cephesi).—çn

Alman hatlarını yardı yaracak, Britanya kuvvetleri ise Ypres'deki üçüncü çarpışmada birkaç yüz metre daha balçık kazanmak üzere. Tam o gün, on iki Alman, on iki de Britanya uçağı kayboldu. Rusya'da ise yeni hükümet Bolşeviklerle savaş halinde ve Çar ile ailesinin Sibiry'a gönderildiğı söylentileri dolaşıyor.

DH2'yi denemek yeterince ürkütücüydü, kendiliğinden dönüyor çünkü o uçak. Sopwith Pup ise çok hızlı yanıt veriyor olmasıyla ilk başta yüreğini hoplatıyordu ama Daniel alışmıştı artık ona. Her uçağın bir diğerinden bu kadar farklı olması ne tuhaftı, her yeni uçakta uçmayı yeni baştan öğreniyor gibi oluyordunuz. Pup'ı isterseniz havada durdurabilirdiniz, DH2'de ise bu mümkün değildi. Pup'ın burnunu kaldırdınız mı stop ediyordu, burnu eğince düz uçmaya devam ederdi. Sonra yine tırmanışa geçer, motor durur, aşağı yönelince çalışmaya başlardı.

Ancak Daniel, Camel'in tam anlamıyla acemisiydi; zaten bir tanesini az kalsın yere çakacaktı, üstelik onunla birlikte eğitimde bulunanların yarısı da ölecek veya yaralanacaktı.

Camel'la uçmanın yarattığı heyecan dehşet verici, çünkü motorun kuvvet kazanma tarzı öyle ki sol taraftan viril yapamıyorsanız, aracı sağdan virile zorluyor, onu da kalkış sırasında geri çevirmek mümkün değil. Can kaybı da büyük ölçüde sağdan virilde meydana geliyor zaten. Virili önlemek için daha taksi anında kumandalarla boğuşmaya başlıyorsunuz, zaten iki saat kadar sonra yakıt bitene dek de bu boğuşma devam ediyor. Daima sol dümen-desiniz, gerçi dümeni olabildiğince az kullanıyorsunuz. Uçak aynı anda hem tırmanışa geçmek hem yana yatmak istiyor, durmadan yana çekiyor, tabii kuyruğunuza takılmış bir Hun varsa mucize kabilinden işe yarıyor da bu. Hun ateş açana kadar siz onun nişan aldığı yerden uzaklaşmış oluyorsunuz. Eve dönünce bazen yatağa bile varamayacak kadar yorgun hissediyorsunuz kendinizi, eliniz ayağınız kesilmiş oluyor. Oysa sıralı silindiriyle SE5a ne kadar farklı! Üstelik çok daha rahat ve sıcak! Uzaktaki bir varış noktasına kumandayı ayarlıyorsunuz, varana kadar da başka pek bir şey

yapmanız gerekmiyor. Camel'da olduğu gibi it dalaşında öldürmüyorsunuz düşmanı. Dalışa geçip hedefe kilitleniyorsunuz. Camel kedi gibi dövüşüyor, SE5 köpekbalığı gibi.

Camel pilotları, uçağın basık tavanlı olmasından şikâyetçi hep, çünkü geleneksel hücumlarda olmazsa olmaz olan uzun boy avantajını kullanamıyorsunuz. Yükseklik 15.000 *feet*'i geçince işe yaramıyor bu uçak, kaçmakta olan düşmanı kovalayıp yakalamak için de yeterince hızlı değil ama zaten rüzgârla başa çıkmaya yakıt yeter mi endişesine kapılmadan Hunmanya içlerine kadar da uçamazsınız. Belki de Tanrı Hun'dan yanadır, çünkü rüzgâr hep Hunları evlerine kadar taşıyor, üstelik Hunlar zaten hatlarından uzağa da gitmiyorlar, siz onlara gitmek zorundasınız. Hunlar sadece geceleri ortaya çıkıyor bombardıman uçaklarıyla, işte o zaman gece Camel'larına düşüyor iş ama Daniel tanımıyor hiçbirini, onların yerinde olmayı da istemezdi zaten. Gündüz hava yeterince soğuk.

Daniel öyle şikâyet edip duran biri değil. McCudden, kendi motoruyla karbüratörüne öyle güzel bir ayar yaptı ki SE5'iyile 22.000 *feet*'e kadar çıkabiliyor. Bir gün Daniel, 56. Hava Filosu'nu ziyaret eder ve Mac, uçağını kullanmasına izin verir. Daniel, 21.000 *feet*'teyken öyle ağır bir hipoksiye uğrar ki hezeyan geçirmeye başlar, kumandalarla oynarken aptalca ve sorumsuzca bir şey yapar, neredeyse yere çakılacaktır. Soğuk kesinlikle dayanılmaz düzeydedir; kemikleri de değil, ilikleri sızlar artık. Yere indiğinde hipotermi geçirmektedir ve filo revirine yatırılması gerekir. İki gün sonra uçağını almaya gittiğinde McCudden'a der ki, "Ben Camel'dan şaşmayacağım. Sen nasıl beceriyorsun, aklım almıyor." McCudden, onun omzuna bir şaplak atarak, "Dert etme kocaoğlan," der, "Camel'da beni yakalayamazsın sen. Her horoz kendi çöplüğünde. Bir gün daha iyi bir motor icat olur, sen de göklerde bizimle oynarsın. Bentley'yi idare edebilecek misin bari?"

Camel pilotları, çok yükseklerle çıkamadıkları için hep yerden atış yapmak zorunda kalmaktan şikâyet ediyorlar, oysa başka herkesin de aynısını yapmak zorunda olduğunun farkında değiller,

22.000 *feete* kadar yükselebilenler de dahil buna. Dolphin uçaklarına bile aynı tatsız emirler veriliyor. Keşif pilotlarının ilk başta çıktığı görevlerden, kendi iki kişilik uçaklarını koruyup düşmaninkileri yok etmeye çalışmaktan çok farklı bir durum bu. Herkes gibi Daniel da eski günlerin özlemini çekiyor. Aslında günlerce körlemesine ateş ettikten sonra, gözünle görebildiğin bir düşmanla çarpışmak, şöyle adam gibi düello yapmak çok rahatlatıcı. Bir uçağın yerdeki askerleri taramada da kullanılabileceğini keşfetmiş olanlar için bir bela tabii bu.

Onun için Daniel, güneşin önünde beliriveren Hunlara karşı arkasını kollamakla yetinmekten memnun, dalışa geçtiğinde kanatlarının düşme ihtimalinin pek bulunmadığını bilmekten, bir Hun saldırıya geçtiği anda, makineliyi üstüne doğrultmuşken ve izli mermisi kulağının dibinden vızıldayarak geçerken Camel'ıyla anında virtüözce bir kıcı ayrık dönüşü yapabileceğini, aslında düşmanın her dönüşünde aynı sürede iki kez dönebileceğini bilmekten memnun. Yeni Fokker DV11 gelene kadar onda endişe yaratan bir şey yok, gerçi Fokker da pek bir fark yaratamayacak kadar geç geliyor ve pilotları, yeni uçaklarının ne kadar iyi olduğunu kendileri de aylarca anlayamıyorlar.

Daniel, bir nakliye kolunun üstüne yumurtalarını bırakmış ve filosundan biraz uzaklaşmış olduğu halde bulutlarla oynuyor şimdi. Albert'ın yukarısında bir yerde bir sıcak hava kütesine çarpınca bir anda dikey olarak dört bin *feet* kadar yükseliveriyor. Asansörle çıkmak gibi tıpkı, üstüne bir de o müthiş heyecan. Kümülüslerin kuleleri ile bacalarında, kale burçlarında gösteri uçuşu yapıyor. Düz yüzeylere inişe geçecekmiş gibi yapıp iniş takımlarıyla su buharlarını kepçeliyor. Burası göz kamaştıracak kadar aydınlık. Her detay pırıl pırıl net bir odakta görülebiliyor. Dikey bir duvar boyunca yukarı fırlayıp bir daire çiziyor Daniel, altında bulutu gördüğü anda motora gaz veriyor yine. Bir daire daha, uçağın üst kısmını hafif yatırarak tekrar yatay konuma geçiyor. Hızı saatte iki yüz mili aşana kadar dalışı sürdürüyor ve moto-

run telleri şakıyor şimdi. İşte koca bir yar, orada bir katedral, bir mağara, bir baca, leylak rengi bir gölge. Kumanda çubuğunu sabit hızda, dikkatle çekiyor, şimdi yine düz gitmeye başladı. Yağ basıncını elle yükseltmesi gerek, sonra bir an kendini yerçekimine bırakıyor. Pusulası fır dönüyor, kulaklarında dayanılmaz bir ağrı. Yukarı doğru bir daire daha çiziyor ve bir bulutun ısı ısı ısı yanan doruğu üstünde kendi etrafında dönüyor. Güneşle bulut arasında uçuyor şimdi, uçağının gölgesini sarmalayan, çifte gökkuşaklı olağanüstü nimbüsü izliyor. Sonra düşen bir yaprak gibi bırakıyor kendini ama hemen kumandaya odaklanıyor ve uçağı toparlıyor. Sonra virile geçiyor, yakıtı kesiyor, kumandaların aksamaya başladığı o dehşet dolu anı atlatıyor, kumanda çubuğunu ileri iterek dalışa geçiyor ve bunun da üstesinden geliyor; tam Gosport işi oldu bu. İlk virilinde yaşadığı dehşet duygusunu hatırlayınca buruk bir tebessüm beliriyor yüzünde. Daire çizerken motoru durdurduğu için olmuştu, birkaç saniyeliğine de olsa mezarının kokusu gelmişti burnuna. Kendi kendine yüksek sesle şarkı söylüyor şimdi: “Başçavuşu arıyorsan, biliyoruz nerede, biliyoruz nerede...”

Gölgesi kumru kanadını andıran bir vadiden bir makas almak üzere dalışa geçip yıldırım gibi yukarı fırlıyor yine. Motoru neredeyse tamamen durdurarak bir saniye pervaneyle süzülüyor, sonra tekrar inişe geçip kumulların ve dağ sırtlarının izini sürmeye başlıyor. Yükseklerde daldan dala atlayarak gölge kovalamak gibi bir şey bu. Buradaki güzellik de, görüş netliği de bu âleme ait değil. Böylesine yüce, böyle tariflere sığmaz bir şey daha yoktur. Daniel bembeyaz bir duvarı yararak geçip boşluğa dalıyor, öteki uçtan tekrar çıkana kadar hiçbir şey görmüyor gözleri ve ancak çıktığında anlıyor ki neredeyse baş aşağı uçmaktaymış. Anlayınca da tam anlamıyla baş aşağı uçmaya başlıyor, emniyet kayışlarının omuzları üstünde nasıl gerildiğini hissediyor. Kumanda çubuğunun başındaki tokmağı sıkı sıkı tutuyor şimdi, çünkü paraşütü yok ve emniyet kayışına da kimse güvenemez.

Çubuğu ileri doğru ittirdikten sonra tekrar ortalayarak uzun, düşey bir dönüş yapıyor, yana doğru daire çizer gibi. İşte bulut da, yeryüzünde görünen bütün o yamalar da daire çizerek hareket ediyor şimdi. Daniel, yeryüzünde yaşanan dehşetten o kadar yüksekte ki sıkıntısını bile hissetmez oluyor. Batı Cephesi şaşılacak kadar darmış. Kahverengi ve sarı topraktan upuzun bir yara izi gibi kesiyor yemyeşil kırları. Hunların başa çıkamadığı ve peşinden gidemediği hareket sağdan düşey dönüş. Yeterince uzun süre öyle dönersen, elleri böğürlerinde çekip gidiyorlar. Bu Camel da acayip kabadayı bir makine.

Kümüls bulutlarında idman uçuşuna çıktığı bir başka zamanı hatırlıyor şimdi Daniel, tam güneş batarken muhteşem bir yığın oluşturan pembeli, altın sarılı bir buhar kütesine rastlamış, o sırada ana üsse dönmeden önce günün son uçuşunun tadını çıkaran bir Alman Albatros filosunu seyre koyulmuştu. Söylentilere bakılırsa Almanlara, önceden kararlaştırılmış belli bir süreyi doldurduktan sonra ana üsse dönmeleri emri verilirmiş, sürekli olarak hiç beklenmedik anda dövüşü bırakıp gitmelerinin sebebi bu olsa gerek. İşte bu gördüğü filo da son dakikalarını eğlenceyle dolduruyordu demek. Onlara görünmeden bir bulut sütununa yanaşıp dikey olarak uçmaya karar vermişti. Saldırmaya yetecek kadar yakıtı yoktu, onun için bıraktı eğlensinler. Almanların tuhaf yanlarından biri de daire çizerek uçmayı onaylamamaları, hiç bunu yaparken görmezsiniz onları.

Daniel bir buçuk dönüş yapıyor şimdi, kuyruğunda bir düşman varmış gibi oyun oynuyor kendi kendine ve Immelmann manevrasına³¹ geçiyor. Düşmanın kuyruğuna yapıştıktan sonra çılgınca bir abartıyla kanatlarını sallıyor. Yana yatarak, şekli aynı kuş tüyünü andıran bir kanyonun çizgilerini takip ediyor. Birdenbire,

31 Max Immelmann (1890-1916), savaşta Almanların çok sayıda düşman uçağı düşürerek kahraman mertebesine erişen pilotlarından ve Almanya'da bir halk kahramanı olmuştu. İcat ettiği manevrayla düşman uçağını sıkıştırarak diğer Alman uçaklarının önüne sürerdi. Bu manevra günümüzde de bir iki uyarlamayla gösteri uçuşlarında uygulanır.—çn

nereden çıktığı belli olmayan bir SE5 görüyor ve çok geçmeden farkına varıyor ki McCudden bu. Bulutlar arasındaki boşluklara dalıp çıkarak bir süre saklambaç oynuyorlar, huni gibi incelen bir boşlukta döne döne kovalıyorlar birbirlerini, sonra McCudden el sallayıp gözden kayboluyor.

O anda Daniel, durmadan zafer naraları atıp şarkılar söylemekten sesinin kısıldığını fark ediyor, üstelik nerede olduğuna dair hiçbir fikri yok. Alçak bir dalışa geçiyor o da. Birinde, jette biriken aşırı nem yüzünden bir bulutun içindeyken motorunu durdurmak zorunda kalmıştı, o zamandan beri de aynı şey yine başına gelecek diye ödü kopardı. Üstelik oradan dikkatli çıkmak gerekir, çünkü tam altında ne var bilemezsin ve ufku görmeyince de pekâlâ baş aşağı gidiyor olabilirsin. Kırk beş derecede dümen bir asansör haline geliverir, tersi de olabilir tabii. Korkunç hatalar yapabilirsin. Daniel, şalteri iterek motoru kesiyor ve bulut boyunca aşağı doğru süzülüyor, bir gözü su terazisinin kabarcığında, hızı artırdıkça tellerin daha yüksek perdeden ve daha gürültüyle yarattığı armoniyi dinliyor büyük bir heyecanla. Ne kadar hızlı gittiğini tellerin armonisinden anlarsın. Bu teller aslında piyano için yapılmıştır. Ve saban demirleri dövülüp kılıç yapılacak.³² Bembeyaz bulutlar, içeride oradan oraya yüzen, durmadan fır dönen boz renkli heyulalardan bir tutam aslında. Hayatın ufak düş kırıklıklarından biri. Daniel, Camel uçaklarda hep olduğu gibi sağ ayağının motor yağına bulanmış olduğunu fark ediyor.

Tam altında iki kişilik bir düşman uçağından Poelcapelle'in fotoğraflarının çekilmekte olduğunu görünce mutlak bir iç sıkıntısına kapılıyor. Bir Roland Walfisch bu, bir zamanlar Daniel'in en sevdiği Alman uçağıydı. Her iki tarafında gözcüler için penceresi bulunan küt görünümlü bir şey, gövdesinin tepesinden uzanan bir üst kanadı var, Dolphinlerde de olduğu gibi. Ters çevirecek olursan, uçağı başının üstünde taşıyabilirsin.

32 Daniel, Kitab-ı Mukaddes, Yeşaya Kitabı'nda yeryüzüne barışın gelmesini, savaşa harcanan enerjinin iyi işlere yönlendirilmesini ifade eden "Ve kılıçlarını dövüp saban demiri yapacaklar" dizesini tersyüz ediyor.—çn

Artık kullanılmıyor bunlar, Daniel da zaten aylardır görmemişti. Bu gördüğünün, hâlâ hizmette olanların sonuncusu olabileceği geliyor aklına. Bu uçakların hizmetten kaldırılmasını her kim emrettiyse ondan nefret ediyor. Sonra bunun bir pusu olabileceğinden şüpheleniyor. Motorunu açıyor.

Dönüp başparmağıyla güneşi kapatarak bakıyor. Görünürde bir şey yok. Bir anlık ışıktaki bir kanadın ucu parlayıverecek mi, uzakta mini mini silüetler belirecek mi diye etrafına bakıyor, yok hiçbir şey. Britanya uçaksavarı onu fark edince Roland'a ateş etmeyi kesiyor, böylece Alman uçağının mürettebatı, yakınlarında bir İtilaf uçağı olduğunu anlıyor. Gözcü Daniel'ı bulup Parabellum'unun emniyetini açıyor. Pilotun omzuna vuruyor hafifçe, pilot dönüp etrafına, sonra yukarı bakıyor, uçağın burnunu aşağı çeviriyor sonra ve hedefine kilitleniyor.

Ama hiç şansı yok, irtifa avantajı Daniel'da, üstelik istediği hızla dalışa geçebilir. Düz yolda bile hakkından gelebilir bir Wal-fisch'in. Küfrediyor. Kimseye zararı olmadan bulutlarda oynarken tekerine çomak sokan bu iblis de kim böyle? Bu kadar eğlendikten sonra kimseyi öldürecek halde değil.

Ama öldürülecek hali de yok. Bir keşif uçağı kendi başına iki kişilik uçaklara saldıramaz, böyle Nuh Nebi'den kalma olanına bile, tabii tam altından çıkarak şaşırtmaca yapma şansı yoksa. İyi bir gözcü için yukarıdan gelen keşif uçağı, gel beni vur diye dalında oturan keklik gibidir. Daniel basıp gitmeyi düşünüyor. Sonucu o belirleyecekse, mantığın gerektirdiği sonuç olacak bu.

Birkaç yüz metreden, etkili olamayacak kadar uzaktan ateş açıyor. Gözcü de kısa süreyle ateş ediyor ve Daniel, sancak tarafında kanatların arasından geçen izli mermileri görüyor. Tetiğe basmaya devam ederken, "Hay senin gelmişini geçmişini," diye başlıyor sıkılmış dişlerinin arasından.

İzli mermi atışı kesiliyor, Daniel vurulup öldürülebileceği bir menzile içinde ama gözcünün makineliyle boğuşmakta olduğunu

fark ediyor, tutukluk yapmış silah. Gözcü bir panik ve öfke nöbeti halinde. Daniel sadece birkaç metre ötesinde, rahatlıkla öldürebilir onu. Gözcü silaha yumruk atıyor, sonra çok şaşırtıcı bir şekilde hiddetle ayağından söktüğü gibi uçaktan atıveriyor silahı.

Baltasının keskinliğini sınavan bir cellat edasıyla, Daniel ateş açmaktan kaçınıyor; Roland sağa sola salındıkça, arada dalışa geçtikçe kolayca izleyebiliyor nasıl olsa. Daniel bakıyor ki bu, ileri doğru ateş eden makinelinin bulunmadığı Walfisch'lerden biri. Yanı sıra uçmaya başlıyor, pilot merakla bakıyor ona. Daniel parmağıyla işaret ediyor ve bir an kollarını havaya kaldırıyor, teslim olması gerektiğini anlatmak için. Mecbur kalmadıkça elini Camel'in kumandasından çekmeyeceksin.

Pilot dönüp gözcüye bakıyor, sonra başını sallıyor ve gözcü ellerini havaya kaldırıyor. Daniel, ne söylerse yapmaları gerektiğini göstermek için kısa bir atış yaptıktan sonra kabaca iniş pistinin olduğu yönü gösteriyor. Pilot başını olur anlamında sallıyor yine ve saatte seksen mil hızla yan yana uçuyorlar. Gözcü perişan halde, başını ellerinin arasına almış oturuyor. Daniel, "Kısa günün kârı," diye geçiriyor aklından, sonra nedenini bilmeden, Eltham'da, babası öldürülmeden önce oturdukları o güzel evi düşünmeye başlıyor. Kapı komşuları dört kız vardı: Ottilie, Christabel, Sophie ve Rosie. Bakmaya doyamadığınız masmavi gözleri ve kestane rengi saçlarıyla Rosie. Küçükken kafasındaki ideal kızdı o. Düşünüyor kendi kendine: "Acaba hâlâ orada mıdırlar? Bu işi atlatırsam, gidip o kızları ziyaret edeceğim." Onları düşününce içi ısınıyor. İçinde dört kız olan bir ev!

İniş pistinde filo lideri, Binbaşı Maurice Beckenham-Gilbert, ki herkes ona "Ballı" der, kulübesinden çıkıyor, ne kadar uçak teknisyeni, pilot ve yer mürettebatı varsa onlar da gelip ilk önce iniş yapan esir uçağına bakıyorlar hayranlıkla. Daniel arkadan geliyor, motorunu öttürüp hız kesmek için uçağı yana yatırarak. Sonra pervaneyi süzülerek üç tekeri aynı anda yere değdirip mükemmel bir iniş yapıyor, bu kadar insanın önünde buna değer. Herkes

Alman mürettebatıyla el sıkışıp fotoğraf çektiriyor, Daniel ise Walfisch'in önünde veriyor pozunu.

Mürettebatı yemekhaneye götürüp çay veya konyak ikram etmek istiyorlar. Almanların seçimi konyak oluyor. Daniel, "*Sprechen Sie Englisch?*" diye sorunca ikisi de Hayır anlamında kafasını sallıyor. "*Français?*" diye sorunca ikisi birden "*Oui, un peu*" diyor. Pilot bunu bir, "*Un très petit peu*" ile tamamlıyor.

"*Je suis content de n'avoir pas eu le devoir de vous abattre.*"

"*Abattre?*" diye soruyor gözcü.

"*Tuer,*" diyor Daniel.

"Haa," oluyor gözcünün tepkisi. "*Nous aussi. Mais vous avez eu beaucoup de chance, n'est-ce pas? Que la mitrailleuse n'a pas marché?*"

Binbaşı Beckenham-Gilbert araya giriyor. "Daniel, çevirsene yahu ne dediklerini, tabii eğer Eski Yunanca bilmiyorlarsa. Latince de olur gerçi."

"Biraz Fransızca biliyorlarmış. Onları haklamak zorunda kalmadığıma sevindiğimi söyledim, haklamak ne bilmiyorlarmış, öldürmek diye açıkladım. Onlar da silahları tutukluk yaptığı için şanslı olduğumu söylediler." Sonra Almanlara dönüyor.

"*Oui, j'ai eu de la chance. Je trouve que votre machine est très beau, j'ai toujours aimé le Walfisch. Je n'aimerais pas détruire le dernier. Ça serait triste. Plus tard je veux bien l'essayer.*"

"*Oui,*" oluyor pilotun cevabı. "*Elle est belle mais elle est vachement vieille. J'espère qu'elle est la dernière. Je n'ai pas offert de me suicider.*"

"Evet, şansım yaver gitti, dedim, ayrıca Walfisch'in güzel bir uçak olduğunu söyledim, en sevdiklerimden biri. Onu vurup düşürmek zorunda kalmadığım için memnun olduğumu ve sonra bir ara onunla uçuş denemesi yapacağımı söyledim."

“Ben de memnunum,” diyor Beckenham-Gilbert. “Gerçi şu haçları boyayla kapatmak iyi olur, sonra da üstüne bizim RAF³³ armalarından yaparız. Düşmandan ele geçirilen bir aletle deneme uçuşu yapmaya kalkan son kişiyi, bir Fransız çiftçisi antika tüfeğiyle kışından vurmuştu yalnız.”

“Ve pilot da dedi ki,” diye devam ediyor Daniel, “uçak çok eski, intihar etmek için gönüllü olmamış, ben de ona bizim hepimizin her gün intihara gönüllü olduğumuzu söyleyeceğim şimdi. *On s'offre à la suicide chaque jour.*”

“C'est vrai,” dedi pilot. “*Mais quand même...*”

“*Elle est la dernière?*”

“*Peut-être.*”

“*Alors, elle est un trésor. Il faut la préserver.* Doğru ama olsun, diyor. Neyse. Elde kalan son uçak mı bu diye sordum, galiba dedi. Öyleyse bu bir hazine değerinde, dedim ben de. Koruma altına alınması lazım.”

“Gezinti uçağı da olabilir pekâlâ,” diyor Binbaşı.

Esirlerden biri Daniel'in Camel'ını işaret ederek nasıl da inanılmaz bir uçak olduğunu söylüyor ve böyle bir uçağa karşı ne yapılabilir ki diye soruyor. “*Cet avion . . . le Camel . . . il est absolument incroyable . . . il est là, il n'est pas là . . . qu'est-ce qu'on peut faire contre un avion comme ça?*”

“*En anglais on dit 'split-arse,'*” diyerek uçağın ki adını söylüyor Daniel.

Camel'dan bahsettiklerini anlayan Binbaşı Beckenham-Gilbert lafa giriyor: “Kıçı ayırık kışına çakar.”

Alman pilot, “Kışı ayyık kışına şakar...” diye tekrarlıyor.

“*Qu'est-ce qui se passe maintenant?*” diye şimdi ne olacağını soruyor gözcü. Yüzü endişeli, rengi atmış.

33 Britanya Kraliyet Hava Kuvvetleri.—çn

“Vous êtes tous les deux prisonniers, naturellement. Demain vous partez, mais ce soir vous dînez au mess avec nous. Je dois vous avertir qu’à la fin du repas, nous nous levons pour porter un toast au roi. Vous ne devez pas porter le toast, mais vous devez vous mettre debout. Compris?”

İkisi de başını sallayarak anlaşıldığını ifade ediyor, yemek düşüncesiye yüzlerini ısıtıyor. Britanyalılarda bol et olduğunu duymuşlar. Daniel sigara tutuyor onlara. Camel, Amerikalıların hediyesi. İki Alman pakete bakıp gülümsüyor. Daniel paketi veriyor onlara. Binbaşı’ya dönüp, “İkisinin de esir olduğunu anlattım,” diyor Daniel. “Akşam bizimle yemek yiyebileceklerini söyledim. Ve Kral’a kadeh kaldırılırken ayağa kalkmaları gerekeceğini ama Kral’ın şerefine içmek zorunda olmadıklarını açıkladım.”

“İçmemek ne yazık. Kimse kusura bakmasın, ben olsam Kayzer’in şerefine kadeh kaldırmazdım. Veya kaldırırdım belki, ama fırsattan istifade ona şöyle en beterinden bir kanlı basur dilerdim.”

Daniel, esirlere savaşın onlar için bitmiş olduğunu söylüyor: *“Pour vous la guerre est finie.”*

“Finie,” diyerek kafa sallarken nasıl bir duyguya kapılmaları gerektiğini kendileri de merak ediyor. Bir tür hayal kırıklığı içindeler, bir doruktan düşme duygusu, rahatlama, gelecek korkusu, en sonunda hissetmelerine izin verilen o yorgunluk. Geleceği mümkün kılarak hayatlarını değiştiren bu Britanyalı havacıya karşı bir sevgi ve şükran bağı duyuyorlar, gerçi aynı zamanda Fransız anlaşılan.

“Si vous avez besoin de quelque chose, avertissez-moi dès que possible, d’accord? Je vous donnerai le numéro de téléphone ici, et j’écrirai une lettre comme espèce de renseignement. Je vous donnerai aussi l’adresse de ma mère. Après la guerre, si je suis toujours vivant, on va se rencontrer et dîner ensemble. Je vous invite.”

Pilot duyulanıyor. Büyük bir içtenlikle, *“J’espère que vous survivrez. Dieu vous prête la vie. Je vous remercie de nous avoir éparg-*

nés. Je vous souhaite le bonheur et prospérité et des jolis enfants,” diyor.

“Et moi aussi,” diye söze katılıyor gözcü. *“Nous vous devons la vie.”*

“Teması kesmemelerini söyledim onlara,” diyor Daniel. “Telefon numarası verdim, annemin adresini de vereceğimi söyledim. Savaş tan sağ çıkarsam hep birlikte yemek yeriz, misafirim olursunuz, dedim. Onlar da canlarını bağışladığım için teşekkür ettiler. Savaş tan sağ çıkıp mutlu bir hayat sürmemi, her işimin rast gitmesini isterlermiş, bir sürü de güzel çocuğum olmasını dilediler.”

Binbaşı Maurice Beckenham-Gilbert, “İyi çocuklara benziyorlar,” diyor. “Şimdi aklıma geldi gerçi, Arras üzerinde neredeyse dümenimi parçalayan o iki hergele bunlar olmasın?”

42

Telefon (1)

Millicent sandalyenin üstüne çıkmış, kuştüyünden bir el süpürgesiyle Mr. McCosh'un dedesine ait portrenin tozunu alıyordu ki telefon çaldı. "Hay aksi!" diye bağırarak aşağı atladı Millicent. Telefona koşup ahizeyi kaldırdı. Becerebildiği en aristokratça ses tonunu tutturarak, bir zamanlar Mrs. McCosh'un, iyice öğrenene kadar tam elli kere tekrar ettirdiği sözleri söyledi: "Eltham 292. The Grampians. Ben Millicent. Kiminle görüşmek istemiştiniz?"

"Ah Millicentçığım," dedi Londra'nın doğusundan sımsıcak bir ses. "Aristokratlığın A'sı yok kız sende. Aman neyse, benim istediğim sensin zati."

"Kimsiniz acaba? Hutch, sen misin?"

"Değilsem n'olcak? Kaç tane erkek arkadaşın var bakayım?"

"On beş civarında ama sadece dördü ciddi. Neredesin? Evde misin?"

"Evdeyim. İki hafta iznim var. Sen ne zaman izne çıkıyon?"

"Kiliseden sonra. Pazar günü."

"Gelip görebilir miyim seni? Sana evlenme teklif etçem."

"Ne?"

"Duydun işte."

"Hutch! Öyle telefonda evlenme teklifi olmaz! Lalettayın!"

"Telefonda etmedim ki. Pazar günü etçem. Dağ Gölü'nün oraya gideriz."

“Diz çö kecek kuru yer bu la mazsın.”

“Ki min um run da ca nı mı nın iç i. Yıl lar dır su ya bat mış ım za ten. Ama bak, ka bul et me ye ce ksen, hiç tek lif et mi ycem.”

“Aman Hutch! Ne sa nı yo sun ya ni?”

“Bu evet mi de mek ol uyo ş im di?”

“Aman Hutch!”

Te le fon ö t me ye baş la dı ve ka lan bir kaç sa ni ye iç in de Hutch, “Bozuk pa ram ka lmadı. Pa zar gün ü gö rüş ü rüz, ca nı mı nın iç i,” di ye bil di.

Mil licent to zu nu al dı ğı por tre nin al tın da ki san dalye ye çö kü p ya na kları nı şi şir di. Se vin çten iç i iç i ne sığ mı yor du, son un da ka ha ka ha at ma ya baş la dı. Rosie oturma o da sı nın dan çık ıp ge lin ce onu or da, gö rü nü şe ba kıl ır sa iş ten kay tar ır va zi ye te bul du ve Mil licent utan ç iç in de aya ğa fı r la dı. “Ay Miss Rosie, kü çük han ım, kay tar mı yodum in an ın. Va lla kay tar mı yodum!” Rosie bir az ku ş ku lu gö rü nü yor du. “Kay tar mı yodum iş te, kü çük han ım! Ken di me ge l me ye çalı şı yodum! Bi ha be rim var!”

“Güzel bir ha be re ben zi yor.”

“Ev len i yor um ben kü çük han ım! Hutch ge li yo pa za ra, ev len me tek lif ede cek mi ş. Da ğ Gö lü’nün or da.”

Rosie bir kaç sa ni ye ses siz kal dı, ha be ri sin dir me ye çalı şı yor du.

“Ni ye a ğ lı yo su nuz ş im di kü çük han ım?”

“Ah Mil licent, sen in iç in ö yle se vin dim ki! Ku su ra ba k ma. El im de de ğ il. Ne ka dar gü zel bir ha ber.”

O an da Mil licent, Rosie’nin bel ki ken di iç in de a ğ la mak ta ol du ğu nu fark et ti. Rosie’ye sa rıl mak ist er cesi ne ç a re siz lik iç in de el le ri ni kal dı r dı ama bu nu ya pa ma ya ca ğı nı da bi li yor du. Rosie bu ha re ke ti gö rün ce ken di li ğ in den kar şı lık ver di. El le ri ni uz at tı ve iki ka dın, ken di le ri ni bir bir le ri nin kol lar ın da bu lu ver di ler, ikisi de gö zy aş lar ına bo ğ ul mu ş tu.

Sonunda Rosie geri çekildi, giysisinin yeminde sakladığı ufacık mendille gözlerini sildi ve “Eminim bu evde daha önce hiç böyle bir şey olmamıştır,” dedi.

“Bir daha da olmayacak, yeminlen.”

“Millicent?”

“Buyrun küçükhanım?”

“Nedimen olabilir miyim? Ash’in anısına? Çünkü Hutchinson onun en yakın arkadaşıymış.”

Millicent dehşete kapılmıştı, yüzüne allar bastı. “Ama hanımefendi, nerede görülmüş kibar hanımların hizmetçilere nedime olduğu? Mrs. McCosh ne der?”

“Her şey değişti Millicent. Savaştan önce Ash ile Hutchinson arkadaşlık etmezlerdi, değil mi? Hem annemin bilmesi hiç gerekmiyor ki. Aileyi temsilen gelirim ben. Tabii kabul edersen.”

“Ama küçükhanım, benim dört tane kız kardeşim var.”

Sonunda Rosie, Millicent’in telaşını hissedip kendinden utandı.

“Ah Millicent, özür dilerim. Seni zor duruma düşürmek istememiştim. Düşüncesizlik ettim. Sadece, seni çok seviyorum işte. Hem artık gerçekten züppe değilim. Ama şimdi gayet iyi anlıyorum ki benim orada olmam, ailen açısından çok tuhaf kaçacak. Özür dilerim. Böyle bir şey istememeliydim.”

“İstemeniz nazikçeydi,” dedi Millicent. “Hem zaten bence nedime olmayacak hiç.”

“Peki törene gelebilir miyim? Arkalarda otururum, senin için uygunsa.”

“Elbette uygun, hanımım.”

“Teşekkür ederim.”

43

Hatıra Defteri

Rosie'nin çadırındaki hemşirelerden biri bir hatıra defteri satın almıştı ve baktığı yaralı askerlere doldurtuyordu. Tuttu da bu, ne de olsa yapacak bir şey bulmak askerlerin hoşuna gitmişti. Hem böylece hemşirelere duydukları minneti ifade etme fırsatı buldular, ölçüyü tutturmak için pat diye bitiveren ve çoğu zaman kafiyesi de pek uymayan şiirler uydurdular, hatta bazen çaktırmadan ilanıaşk ettiler. Rosie, Southampton'a gidip kırtasiyeciden çok güzel bir defter aldı. Kapağı yumuşak, siyah deriden, kâğıdı ise kalın ve filigranlıydı. Askerlere değer verdiğini gösterebilmek için kaliteli bir defter almak istemişti.

Hatıra defterine yazan ilk kişi Bahriye Onbaşı Devonshire oldu ve dosdoğru son sayfaya geçip şöyle yazdı: "Ederim allem, ederim kallem, benim bu deftere yazan son kalem." Makineli Tüfek Sınıfı'ndan G. Grimble ise şunları yazıyordu: "Bu deftere bakınca, kaşlarını çatınca, düşün kim berbat etti bunu, kimin yazısı karınca." İskoç Muhafızları 1. Tabur'dan 12367 no.lu Er Shaw, ileride Rosie onunla temasa geçer umuduyla deftere adresini yazdı. Kraliçe'nin Alayı 3. Tabur'dan 2021 no.lu Er Humphrey, defterin arasına kendisine ait ufak bir fotoğraf sıkıştırıverdi. Bütün bir sayfayı, rölyef gibi görünen bir yazıyla süslemişti. Sol eliyle yapmıştı bunu.

York ve Lancaster Alayı'ndan Teğmen Collier, tankları görünce ödü kopan Alman askerlerinin karikatürünü çizdi. Inniskilling

Ağır Süvari Alayı'ndan A. Hilberry'nin karikatüründe bir denizci ile buldog vardı, 19 numaralı kulübeden Er Francis Love ise birkaç yer paspası ile halı süpürgesi çizip altına da "Mayın Süpürme Ekipmanı" yazmıştı. Bombacı Hood, çiçek açmış çok güzel bir sarmaşık filizi çizdi. 4. Acil Müdahale Birliği'nden Kıdemli Başçavuş Montgomery şöyle yazmıştı:

Yalnız olduğunda düşün beni,
Gönder bir küçük düşünceni,
Sevginin derinlerine,
Dik bir tane unutmabeni,
Dostumsun sen, dostumsun daima,
Sen değişsen de ben değişmem asla,
Kaderde ayrılık olsa da,
Sevgili Dostum, unutma beni sakın ha.

2. Suffolk Birliği'nden 12767 no.'lu Joseph Webber, bir sandalyeye ters oturup kollarını da arkasına yaslamış halde bir fotoğrafını koymuştu. Kepindeki rozetin kusursuz bir çizimini yaparak şunları yazıyordu:

Bahtın açık olsun,
Her şeyin iyisi seni bulsun,
Saadeti de sevinci de,
Kader getirip kucağına koysun.

Er Edwards, Durham 14. Hafif Piyade Taburu
Ypres'de yaralanmıştır

“Hayat boyu gam keder çekmemenizi, talihin daima yüzünüze gülmesini ve günlerinizin saadetle dolu geçmesini bütün kalbiyle dileyen Wm. J. Allen, 2. Acil Müdahale Birliği, British Columbia, Kanada.”

V. Buxton, GYB Hemşiresi McCosh’a ufak tefek Avustralyalı hastasının en iyi dileklerini sunuyordu ve bir de Rosie’nin bir türlü çözemediği kangurulu bir dize yazmıştı.

Bir başka küçük Avustralyalı, Avustralya İmparatorluk Kuvvetleri’nden Deniz Eri Obrien şunu yazıyordu:

Netley Kızılhaç Hastanesi yattığım ilk yer,
Orada öyle iyi bakıldı ki bu asker.

Ne kadar kötü de olsa yaran, sakın korkma,
Buradaki hemşireler kararlı seni yaşatmaya.

Avustralya olsa da deryalar ötesi,
Çıkmayacak aklımdan hemşirelerin tatlı sesi.

Kendi yeteneğine kendi de hayran kalarak sayfanın alt kısmını “Biraz şiir!” ile dolduruvermişti.

19 numaralı kulübenin şakacı sıhhiyecisi de şöyle yazıyordu:

Mary’nin bir kuzucuğu varmış,
Çok iyi eğitilmiş belli ki,
Çünkü ne zaman sevgilisi çağırırsa,
Kuzucuk gidermiş seki seki.

1916 Noeli’nde (Kraliçe’nin Eşi Prens’e Ait) Komando Tugayı’ndan Çavuş J. J. Hennessey, şu düşüncelerini paylaşmıştı: “Nasıl

ki en şiddetli fırtınalarla geçen günler pek çok kez şahane bir gün-batımıyla sona ererse, elem ve kargaşa dolu bu günlerin de daha iyi, daha asil bir dünyanın kurulmasıyla sonuçlanmasını umalım ve bunun için dua edelim.”

148928 MTASC, EAEF şöyle yazıyordu:

Bir dirhem pudra, iki pinçik boya,
Başka biri olup çıktı işte kız sana.

Postane Tüfekli Birliği'nden Piyade Eri Frank Neale, Portia'nın merhamet üzerine konuşmasının³⁴ tamamını ezberden yazmıştı.

Böyle böyle üç defter dolduruyordu hepsi; şiirler, karikatürler, derin düşünceler, şükran ifadeleri... Kimi zarafetle yazılmıştı, kimi yarı cahil işiydi ama hepsi de yürekten geliyordu. Günler geçtikçe, Rosie hatıra defterleriyle baş başa daha çok vakit geçirir oldu; fotoğraflardaki neşe dolu genç erkekleri anıyor, görüntüleri solmaya başlamış olanları gözünün önüne getirmeye çalışıyor, imparatorluğun dört bucağından gelen sıradan askerlerin böylesine kusursuz çiçek veya köpek, bazen de viski şişesi resimleri çizme yeteneğine hayranlık duyuyordu. Onun için hep böyle genç ve neşe dolu kaldı bu delikanlılar, zamanın içinde donarak muhabbetle anıldılar hep, tıpkı eski sevgililer gibi. Mürekkep ve kâğıda, mısralara ve vecizelere ruhlarından izler bırakan bu yaralı genç erkekler, hayatı boyunca yapıp yapacağı en önemli şeyleri gerçekleştirdiği bir dönemi temsil ediyordu; deneyimleri son derece yoğun yaşadığı, duyduğu kederin ve bitkinliğin azametinden dünyanın sünüp uzamaya, yaz sıcaklığında bir yolun ufkunda beliren sıcak buğular gibi gözlerini kamaştırmaya başladığı, bütün evrenin karbolik asit, klor ve ameliyat ispiertosu koktuğu bir zamanın işaretçileriydi onlar.

34 Shakespeare'in *Venedik Taciri* oyunundan.—çn

Hatıra defterinde dönüp dolaşıp hep tekrar bakacağı satırlar ise Argyll ve Sutherland İskoç Birlikleri'nden Er J.C. Grundie'nin yazdıklarıydı. Rosie de yarı İskoç olduğu için ona özel bir muhabbet beslerdi. Bu er, 9 Nisan 1918 tarihinde genç bir kadın resmi çizmişti, başında bir güneş şapkası vardı kadının, koluna bir sepet takmış, omzuna da tırpanını atmıştı. Arkasında bir buharlı gemiyle bir denizaltı görünüyor, sayfanın her köşesinde tropikal eğreltiotlarını andıran tutamlar büyüyordu. Bir araya gelmekle gerçeküstü bir görüntü oluşturan bütün bu unsurların ortasında bir yere, ufacık italik harflerle şöyle yazılmıştı:

Savaş bitince eğlencesi kalacak aklımızda –

Acıları fetheden eğlence –

Ne de olsa bir borcumuz var (ve unutmayız)

Bizi delirmekten alıkoyan şakalara:

Nasıl gülerdi yaralılar, nasıl gırla giderdi fıkralar

Bir de barbut atarlardı durmadan!

Olur mu olur, barış zamanında, bütün bu acılar dinince,

Bakarsın şimdikinden kederliyiz, ah hem de çok daha kederli.

Rosie, bir kehaneti andıran bu sözleri ezberlemişti ve Er J.C. Grundie için de kendisinin sonsuza dek genç kalmış olacağını umuyordu, başında kestane rengi saçları, yüzünde çilleriyle ve başa çıkmak zorunda olduğu o inanılmaz acıyı işiyle, iyilikle, şakalarla boğmaya çalışan haliyle.

Mrs. McCosh'un Değişimi (1)

Mrs. McCosh, Folkestone'a bayılırdı. Her yıl Paskalya'dan sonraki Hamsin Yortusu'nda Victoriadan trene binip arkadaşı Myrtle'a yatılı misafirliğe giderdi. Myrtle, günün modasına uyarak kendisini Mrs. Henry Cowburn diye tanıtıyordu. Mrs. Henry Cowburn, Küçük İsviçre'ye pek uzak olmayan dört odalı, harabe bir evde kocasıyla beraber oturuyordu. Gönüllü süvari birliklerinde subay olarak hizmet vermiş olup şimdi yörede avukatlık yapan kocası aslında hukuktan çok golf oynamakla ilgileniyordu ve Londra'ya gelme fırsatı buldukça Mr. McCosh'la, Mrs. McCosh karısının ziyaretine geldikçe de onunla golf oynamayı çok severdi. Güney Afrika'daki savaşta çarpışmış, orada az daha ölümüne sebep olan dizanteriden sonra bağırsakları bir daha hiç toparlanamamıştı. Aslına bakılırsa dizanteri, Boerların gerilla taktiklerinden çok daha ağır kayıplar verdirmişti yoldaşlarına. Golf sahasının yolunu tutmadan önce başına herhangi bir mide-bağırsak felaketi gelmemesi için her türlü önlemi alırdı. Neyse ki 9 numaralı deliğin olduğu saha kulüp binasına yakındı ve genellikle o noktaya gelene kadar idare edebiliyordu. O zamanlar geçerli inanışa göre peklik yapıcı etkilerinden ötürü yumurta ve beykını muazzam miktarlarda tükettirdi. Böyle bir beslenmenin, açık havada zaman geçirmeye dayalı bir hayat tarzını bazı bakımlardan daha tercih edilir kıldığı kesin olmakla birlikte, yumurtanın tanesi beş peniydi artık, beykın ise bir sterlin sekiz peniye çıkmıştı. Böylece Mr. Cowburn, daha normal bir bes-

lenmenin aslında bağırsaklarına daha iyi geldiğini memnuniyetle keşfetti.

Folkestone savaş zamanında büyük ölçüde değişmiş, ilk zamanlar biraz kasvetli olmuştu. Fransa'ya yakın ve denizden bombardımana karşı savunmasız olduğu için yasak bölge ilan edilmişti. Bütün Avusturyalı ve Alman garsonlar hapse tıkılmış, otellerle pansiyonlarda in cin top oynar olmuştu. Metropole ve Grand otelleri zar zor idare ediyordu ve Leas'deki orkestra o görkemli müziğini çalmaz olmuştu artık. Genç erkeklerin hepsi ya donanmaya ya piyade alaylarına katılmış, yerlerini de bitmek bilmez zulüm ve tecavüz hikâyeleriyle, umutsuz yoksulluklarıyla sefil haldeki Belçikalı mülteciler almıştı. Myrtle, Belçikalı Mülteciler Komitesi'nde idi ve evinin boş duran üç odasına, aynı orkestrada görevliken hep birlikte kaçmış olan üç yaşlı müzisyen yerleştirilmişti. Evini ödünç aletlerle çalınan melankolik oda müziği dolduruyordu. Müzisyenlerin kendisine sık sık hatırlattığı üzere, geride bırakmak zorunda kaldıklarının yarısı kadar bile iyi değildi bu çalgılar. Haftanın üç günü Myrtle, balık pazarında kurulan aşevinde çorba dağıtıyordu. Binbaşı Cowburn ise Acil Durum Komitesi'nde idi ve bir işgal durumunda düşmanın işine yarayabilecek olan her şeyin imha edilmesiyle görevli kişilerden biriydi. Kentte işe yarar durumdaki her şeyi içeren bir liste vardı elinde, bir de bunların her birinin ne şekilde imha edileceğine dair planlar. Kısa süre içinde ateş yakmak gerekirse diye bahçesine çırılardan koca bir zigurat yapmıştı.

Savaş başladıktan kısa süre sonra Folkestone, Kanada'dan gelen on binlerce yeni askerle dolmaya başladı. St. Martin Ovası'ndaki çadırların, dükkân, kulübe, sinema ve yemekhanelerin sonu görünmüyordu. Arazinin şeklini değiştiren talim siperleri, sarhoşlar ve ihtiyatsız koyunlar için tehlike haline gelmişti. Yamaç Yolu'ndan aşağı milyonlarca erkek geçmişti gururla, rap rap yürüyerek; aynı yolu ters yönde ve bitkin bir halde yürüyenlerin sayısı ise çok daha azdı.

Mrs. McCosh, bavullarını önceden göndermişti. İstasyondan ayrılırken, bazı şeylerin halihazırdaki manzarasından bir miktar rahatsızlık duymuş ve şikâyetini dile getirmek için kime başvurabileceğini düşünmüştü. Majesteleri'ne bir mektubun ilk satırları şekillenir gibi oldu kafasında. Her şeyden önce, bu kadar çok sayıda askeri aracın gelip gitmesi sebebiyle yollar çamur deryasına dönmüştür ve ayakkabıları feci bir şekilde yapış yapış etmektedir, üstelik boş duran evlerin bakımsızlıktan dökülür durumda oluşu kasabaya gayet meymus bir görüntü vermektedir ki Mrs. McCosh, bunun ahalinin moraline kesinlikle olumsuz etki ettiği kanaatindedir.

Myrtle onu karşılamaya istasyona gelmiş, ikisi kucaklaşıp tıpkı öğrencilik günlerindeki gibi karşılıklı gülüşmüşlerdi. Myrtle, orta yaşa yaklaşmakta olduğu halde narin bedenini korumuştur ve gözlerinde hâlâ gençliğin o mizah ve ilgi dolu pırıltısı vardı. Giyimi kışın bile incecik tülbentlere sarınmış bir peri kızı görünümü yaratırdı. Oysa Mrs. McCosh daima şık ve pahalı ancak hiçbir şekilde fazla göze batmayan şeyler giyerdi.

Myrtle, “Şekerim, olay yaratacak kadar güzel görünüyorsun,” dedi arkadaşına. “Savaş zamanında bu kadar pembe, fena halde uygunsuz kaçmıyor mu sence?”

Mrs. McCosh, “Şair oluyorsun sen,” diye cevap verdi.

“Seni görmek ne güzel,” dedi Myrtle, “farkında bile olmadan kafiyeli çıkıverdi işte. Buraya kadar gelmenin müthiş bir cesaret olduğu kanısındayım. Sürekli bir baskına uğrama korkusuyla yaşıyoruz artık. Durum son derece tatsız.”

“Yo hayır,” dedi Mrs. McCosh, “bu konuda tamamen yanılıyorsun. Folkestone’un gayet güvenli bir yer olduğunu herkes biliyor.”

Yaygın bir inanışa değinmekteydi aslında. Yakın geçmişte iki savaş gemisi çarpışınca yöre halkı yüzlerce Alman denizciyi boğulmaktan kurtarmıştı ve bu yüzden Folkestone’a asla saldırı olmayacağına inanılıyordu. Nitekim Dover ile Ramsgate ve Margate bombalandığı halde Folkestone’a dokunulmamış olduğu doğruydur.

Myrtle ise kuşkuluydu bundan. “Şekerim, bu adamlar Lüksemburg ile Belçika’yı işgal ettiler ve gözlerini kırpmadan sivil öldürüyorlar. Hatta bana kalırsa iyi bir iş yaptıklarına inanıyorlardır! Hem savaşta gaz atmak gibi korkunç bir şeyin mucidi de bunlar. Yine de senin haklı çıkmanı dilerim”

Mrs. McCosh, “Ben her zaman haklıyım dır, şekerim,” dedi donuk bir sesle. İki kadın ş en ş akrak yola koyuldu, geçtikleri yerlerde birçok Kanadalı subay saygıyla selamladı onları. “Bu Kanadalıları çok seviyorum,” dedi Myrtle, “ş apkalarını çıkarmaları, hatta bazen yerlere kadar eğilmeleri yok mu, içinde bir nebze alaycılık olduğuna da inanmıyorum doğrusu. Hem ne ş ahane de ğ il mi, birço ğ u bir bakıma Fransız.”

“Bir bakıma Fransız mı?”

“Tabii ki de, bazen kendimi Bretonya’da gibi hissediyorum. Aralarında öyle ağır bir aksanla gevezelik ediyorlar ki takip etmek epeyce zor. Gerçi sen onlarla doğru dürüst bir Paris Fransızcası ile konuşursan, hemen İngilizce cevap veriyorlar.”

“Tabii ki de’ mi dedin sen? Sanırım kendin de Kanadalı oluyorsun.”

“Ay sen bizleri duyacaksın,” dedi Myrtle. “Henryci ğ im neredeyse aksanlı konuşur oldu. Ay bak, bir de sana bunu söylemem lazım, halen evde Belçikalı üç müzisyen var, giriş te ağır aksak dolayan tipler görürsen ş aşırma sakın. Neredeyse hayalet gibiler gerçi ama her zaman de ğ il. İ kisi senin ziyaretin süresince aynı odada kalmayı kabul etme nezaketi gösterdi, yani denize bakan her zamanki odan senindir yine.”

Mrs. McCosh, gözden kaçırılması imkânsız bir samimiyetsizlikle, “Aman ne kadar güzel,” dedi. Yanı başında tanımadı ğ ı yabancılar olacağı düşüncesi biraz canını sık mış tı. Böyle bir şey beklemiyordu doğrusu. “Gayet tabii, ben de epey zamandır Belçikalı hanımları çaya alıyorum zaten.”

Myrtle, “Merak etme, çok tatlı insanlar,” dedi. “Öyle şirin bir halleri var ki gidip yanaklarını sıkasın gelir.”

Güzel bir mayıs günüydü. Bir iki minik bulut dışında gökyüzü berraktı, denizse masmavi ve sütliman, Akdeniz oluvermişti sanki. Mrs. Hamilton McCosh’la Mrs. Henry Cowburn, hafif bir meltemin taşıdığı yosun ve tuzlu su kokusunda kordon boyunca mutluluk ve sevinçle uyuşmuşçasına yürüdüler. Zaman içinde birbirine uzak yerlere düşmüş olsalar da ikisi çok uzun yıllardır arkadaştı, Mrs. McCosh’un hep “Feci Bir Utanç” veya “Korkunç Bir Skandal” diye andığı olaydan, yani nişanlandığı Lord’un, Amerika’da bir tımarhanede zaten bir karısı olduğunun basına yansımından sonraki o berbat dönemde de Myrtle daima yanında olmuştu. Mrs. McCosh, bu işte en ufak hatası olmadığını kendisi de, başka herkes de bildiği halde çok utanmış, kendini çok aşağılanmış hissetmişti o zaman. O döneme dair ne kadar kişisel günlüğü varsa yok etmişti, üstelik yakın zamanda Lord Hazretleri öleli beri de ondan artık tamamen kurtulduğunu hissediyordu. Bir gün Hamilton McCosh ona evlenme teklif ediverdiğinde mutlak bir minnet ve hayret duymuştu, gerçi arkasından adamın, “Hem benim evimin tavanarasında örümcek ağından başka bir şey yok,” demesi ağırlına gitmişti biraz.

İki kadın, Henry Cowburn’le hemen hemen aynı zamanlarda eve vardılar. Mr. Cowburn golf pantolonu giymişti ve elinde bir golf sopasıyla bir kutu yeni golf topu vardı. Mashie Kulübü’ndeki aylık maçtan dönüyordu, her oyuncu bütün raunt boyunca tek sopa kullanabilirdi bu maçlarda. Sol eliyle pata vuruşu yapmayı öğrenmişti artık, böylece sopanın arka tarafındaki negatif eğim topu müthiş bir hızda döndürerek şaşmaz biçimde kovana yolluyordu. Öteki üyeler ancak hile yaparak kazanabildiğini söyleyip takılıyordu hep ona ama her seferinde kazanıyordu işte. Ödül de her seferinde yarım düzine golf topuydu ve merdivenin altındaki dolapta epey bir birikmişti artık bunlardan. Zaten Mr. Cowburn’ün niyeti de Mrs. McCosh evine dönerken onunla kocasına bir iki kutu golf topu yollamaktı.

“Küçük Toronto’ya hoşgeldin!” diye bağırdı. Mrs. McCosh elini uzattı.

“Kazandın mı hayatım yine?” diye sordu karısı.

“Elbette!” oldu cevabı. “Yoksa ‘tabii ki de’ mi denmeliydi?”

Myrtle, becerebildiği kadar Kanada şivesiyle konuşarak, “De-yiverirsen dersin de deyivermesen yeğdir,” dedi, “iyi İngilizce olmaz.”

O akşam üçü ve müzisyenler, Henry Cowburn’ün on beşinci deliğin oralarındaki otların arasında tuzağa düşürdüğü tavşanı yediler. Savaşta tavşanlardan başka her şeyin zaten kaybedilmiş olduğu üzerinde anlaşmaya vardılar ve yemekten sonra müzisyenler, Vinteuil’ün meşhur andantesini çaldı. Müzik dingin ve hüznüydü. Mrs. McCosh, huzur dolu bir ruh haliyle çekildi yatak odasına, kendi ailesini zerre kadar özlememişti.

Ertesi sabah yaşlı müzisyenler limonlukta bir araya gelerek ıtır-lar ve eşmeyalar arasında Beethoven çaldılar. Binbaşı Cowburn, sabah yapabildiği kadar çok iş yapıp öğleden sonra golf sahasına gidebilme umuduyla işyerinin yolunu tutarken, hanımlar da günün ilk gezintisine çıktılar. Önce Radnor Parkı’na gidip tenis oynayan kızları seyrettiler, oradan mezarlığa geçtiler. Myrtle, aralarından ayrılmış olan arkadaşlarıyla tanıdıklarının mezarlarına götürdü misafirini. Her mezarda gözyaşlarını silerek, Mrs. McCosh’a orada yatan kişiyle ilgili anekdotlar anlattı, ki bunların hepsini daha önce de defalarca duymuştu Mrs. McCosh. “Düşün-sene şekerim, bir gün ben de burada onlarla birlikte olacağım,” diye devam etti sonra, “ama bu kadar güzel bir yerde, doğrusu hiç de mesele yapmam bunu. Ebediyen istirahat etmek için çok hoş bir yer, değil mi ama?”

Gerçekten de mükemmel bir gündü. Savaşa ve yol açtığı bütün kayıplara rağmen, bütün kıtlık ve zorluklara rağmen, insanın kendini keyifli hissetmemesi mümkün değildi burada.

Grand Otel'e öğle yemeğine gittiler ve tek alternatifi balina eti olduğu için yine tavşan yediler, öğle üzerini mağazalar arasında dolaşarak geçirip iki kez çay ve kek için mola verdiler, bütün bu süre boyunca da gülmekten ve gevezelik etmekten geri durmadılar, kek te neredeyse hiç şeker olmadığı ve zaten kek demeye bin şahit isteyeceği halde. Annelerini böyle deli dolu, genç kızlar gibi şen şakrak görecektir olsalar kızları kesinlikle çok şaşırırdı.

Uğradıkları ikinci çay salonunda Mrs. Henry Cowburn'un bir tanıdığı, heyecandan soluk soluğa yanlarına gelip Tontine Caddesi'ndeki Gosnold's mağazasında iki şilin üç fartinge iyi cins dantel sattıklarını, üstüne bir de aynı caddedeki Stoke's mağazasına büyük miktarda patates gelmiş olduğunu haber verdi. "Ay, dantel ve patates," diye haykırdı Myrtle. "Olmazsa olmazlarımız. Yoksa nasıl yaşarız?" Arkadaşına döndü sonra. "Sen gidip dolaş istersen. İkimizin birden saatlerce sıra beklemesine gerek yok."

Hayatı boyunca sebze almak için sıra beklemeyen ve bundan sonra da beklemeye niyeti olmayan Mrs. McCosh, "Dover Yolu'nda bakmak istediğim ufak bir dükkân vardı," dedi. "Yarım saate kadar gelip seni bulurum, sonra Gosnold's mağazasına beraber gideriz."

"Yarım saatten fazla zaman geçirmen gerekecek maalesef," dedi Myrtle. "Kuyrukların ucu görünmüyor genellikle. Gerçi insan da ima bir arkadaşla rastlıyor ve olay bir partiye dönüşüyor, içki ve kanepelerin olmadığı bir parti tabii, ama avamdan normal olarak karşına çıkmayacak çok sayıda eğlenceli insan tanıyorsun. Tamamen sosyal eşitlik sağlayan bir hadise olduğunu söyleyebilirim."

İki arkadaş ayrılınca Myrtle neredeyse seke seke gitti mağazaya ve futbol oynayan çocuklar, kucaktaki bebekler, köpekler, hatta atların da bulunduğu upuzun, sabırlı bir kuyrukla karşılaştı. Çok az genç erkek vardı, yaşlı adamlar ise kalabalık bir grup oluşturuyordu, hepsi de havanın güzelliğinden bahsediyor, tam Hamsin zamanı bunun ne iyi olduğunu söyleyip duruyordu.

Yakın mesafeden arka arkaya patlama sesleri duyuldu, gittikçe de yaklaşıyordu sesler ama insanlar, Kanadalı askerlerin topla talim yapmakta olduğuna inandırdılar kendilerini.

Dev boyutlu yirmi Gotha, Londra'yı bombalama amacıyla yola koyulmuş fakat yoğun bulutlar önlerini kesmişti. Kaba saba yapılmış olmalarına rağmen yenilmezliğiyle insana parmak ısırtan uçaklardı bunlar, çünkü İtilaf kuvvetlerine ait uçakların hepsinden daha yükseğe çıkabiliyorlardı ve atış yapmada kullanılan delikleri aşağı dönük olduğu için diğer bombardıman uçaklarında olduğu gibi altlarına girip saldırmak imkânsızdı. Üzerlerine gönderilen hiçbir uçak üç bin *feet*'ten fazla yaklaşamamıştı bunlara.

Karşılıklı savunma güçlerini pekiştirmek için baklava şekli oluşturarak uçar ve ancak bomba atacakları zaman bu şekli bozup daire halinde dizilirlerdi. Mürettebatları yiğit ve yurtsever genç erkeklerdi, motorlarının şakımasına bayılır ve uçarken altlarında ne bulunduğu hakkında hiçbir fikirleri yoksa, bombaların doğru yere isabet edeceğini bilmeleri mümkün değilse askeri hedefleri vurduklarını düşünerek kendilerini kandırırlardı. Zaten Kayzer, sivilleri bombalamanın meşru olduğunu ilan etmişti, böylece topyekûn savaş kavramını yeniden ortaya atarak genel nüfus içinde moral bozukluğu yaratacak, bu da bir an önce barışın gelmesini sağlayacaktı ki her uygar insanın isteyeceği şey de buydu. Bunun, Britanyalıları provoke ederek aynen karşılık vermelerine yol açabileceği aklına gelmemişti. *Kultur* onun için çok önemli olduğundan, bombardıman uçaklarının tarihi anıtları bombalamasını kesinlikle yasaklamıştı, aileye değer veren biri olarak, kraliyet ailesine ait varlıkların bombalanmasını yasaklama gibi duygulu bir yaklaşım da sergiledi.

Londra'ya saldırma hayalleri suya düşen yirmi bombardıman uçağı, Cinque Ports boyunca ilerleyen demiryolu hattını takip ederek ana üsse dönüşe geçtiler. Marden'da bir koyunu, Mer-sham'da bir başka koyunu, Ashford'da da on sekiz yaşında bir kızı öldürdüler. Belsingham'daki açık bir mezara patlamayan bir

bomba düştü ve Shorncliffe Karargâhı'nda on sekiz Kanada askeri öldü. Cheriton'daki bahçesinde oturan orta yaşlı bir adamın yanı sıra, on altı yaşındaki Dorothy Bergin'i ve beş yaşındaki Francis Considine'i da öldürdüler.

Myrtle, tepesinde daireler çizen bombardıman uçaklarını güzel bulmuştu. Beyaz kanatlarında güneşin ışıkları oynayıyordu ve patates kuyruğundaki herkes başını yukarı kaldırmış, bunların kendi uçakları olduğundan gayet emin parmaklarıyla göğü gösteriyordu. Patlamalarinsa eğitim karargâhından geldiğine inanıyorlardı hâlâ; ses artık Batı Yakası'ndan, Radnor Parkı'ndan ve Bouverie Yolu'ndan geldiği halde.

Myrtle, Gothalarından bir bombanın düşüşünü izledi, ufacık siyah bir noktaydı önce, büyüdü, büyüdü. Çantasını göğsüne yapıştırmış ve nefesini tutmuştu ki diğer kırk dört kişiyle birlikte bir anda yok oldu Myrtle, onlardan başka on yedi kişi de acılar içinde kıvranarak, rezilce sürünerek geçecek bir ölüm yolculuğuna başladılar.

Mrs. McCosh da herkes gibi bombardıman uçaklarını izliyordu, ne kadar güzel olduklarını düşündü ve sığınacak bir yer aramakla uğraşmadı. Saat 6.22'de Gotha'dan ayrılan ufacık siyah noktayı fark etti, patlamanın gürültüsünü duydu ve Tontine Caddesi'nden havaya yükselen toz ve duman sütununu gördü.

Çantasını ve alışveriş torbalarını bir kapı eşiğine dikkatle bıraktıktan sonra, yıllardır ilk kez son sürat koşmaya başladı. Dover Caddesi'nin köşesini telaşla dönerken bir yandan haykırıyordu: "Myrtle! Myrtle!"

Manzarayı görünce koşmayı bırakıp ölümlerin olduğu yere doğru ağır adımlarla yürümeye başladı. Bir ana gaz borusundan yükselen dev alevlerden korkunç bir hışırtı çıkıverdi, Cehennem tablosuna son bir rötuş atılırken fırçadan çıkan sesteki sanki bu. Ortalıkta kan kokusu, alevler ve patlama.

Mrs. McCosh, cesetler arasında arkadaşını aramaya başladı. Molozları ve kopmuş kol bacağı ayaklarıyla itiyor, atların birbirine karışmış gövdelerinin ve ölülerin meydana getirdiği darmadağınık yığınların altına bakıyordu. Bir kadın vardı, Gosnold's mağazasına dantel almaya gidenlerden biri, kafasındaki yaradan kanlar fışkırırken bir yandan sağ olanlara ilkyardım yapmaya çalışıyordu. Ölülerden üçü bir at arabasında yatmaktaydı ve birçoğu için bu sadece bir son değil, acınacak halde bir sondu, çünkü giysileri parçalanıp gitmişti üstlerinden.

Mrs. McCosh, parçalanmış çocuk cesetleri sanki hiç orada değilmiş gibi davranmaya çalışıyordu, yoksa kaldırılabileceğinden çok daha fazlasıyla başa çıkmak zorunda kalacaktı. Ama sonra Florence Norris'in altın rengi bukleleri çarpıverdi gözüne, kızın gövdesinden kopmuş başı, Brewery Tap'in basamakları dibindeki bir kan gölünden dosdoğru ona bakıyordu. İki yaşındaydı Florence. Mrs. McCosh'un gözlerinden yaşlar boşandı, öfke ve acıyla dudaklarını ısırdı.

Myrtle'a ait olabileceğini düşündüğü bazı parçaları toplayıp bir öbek oluşturdu.

Kanada Kızılhaç ambulansı geldi, arkasından da itfaiye ve polis, kopmuş kol ve bacakları hastaneye götürmek üzere battaniyelere sarmalarına yardım etti, sonra, allak bullak, tükenmiş, gözleri yaşlı ve kana bulanmış bir halde torbalarını almaya gitti, o kapı eşiğinde bıraktığı gibi duruyorlardı.

Tontine Caddesi'ne dönerken, bir yardımım dokunur mu diye Dover Caddesi'ni arşınlamakta olan Binbaşı Cowburn ile karşılaştı. Sevgili golf sahasında koca bir krater açan bomba çok kızdırmıştı onu, acaba Myrtle orduya yazılmasına izin verir mi, bu kadar yaşlanmış ve her dakika tuvalete koşan bir adamı acaba ordu kabul eder mi diye düşünüyordu.

Mrs. McCosh'la burun buruna gelince bir anda durdu, kanlar içindeydi kadın. "Aman Yarabbi," dedi.

Mrs. McCosh torbalarını yere koyup sessizce sarıldı ona, başını göğsüne yasladı. Mr. Cowburn, utanıp sıkılarak onun sırtını sıvazladı. Üstünde savaşın o bildik kokusu vardı kadının. Cowburn, anlamsız bir şeyler geveledi, aklına tek gelen buydu.

Sonunda biraz olsun sakinleşmeyi başaran Mrs. McCosh, kendini hafif geri çekti.

“Ah Henry, çok üzgünüm,” dedi.

“Üzgün müsün? Üzgün müsün?”

“Elimden gelen her şeyi yaptım, gerçekten. Her yere baktım ama bulamadım işte. Çok uğraştım Henry, çok uğraştım. Öyle güzeldi ki Henry, ne güzel yüzü vardı.”

Binbaşı Cowburn, konuşmak için uygun anı beklemesi gerektiğini anlayarak, “Uğraştığına eminim,” dedi.

Kimse bulamadı ama. 30 Mayıs’ta Cheriton Mezarlığı’nda toprağa verilen düzinelerce tabuttan birinde Mrs. Henry Cowburn’e ait olduğuna inanılan bir gövde ile kol ve bacaklar vardı. Başı hiç bulunamadı.

Mrs. McCosh'un Değişimi (2)

Windsor Şatosu

15 Haziran

Saygıdeğer Mrs. McCosh,

Majesteleri, 5 Haziran tarihli nazik mektubunuz için size teşekkürlerini iletmemi istemişlerdir.

Aktif silahlı hizmette kadın alayları bulunmadığı gerçekten de doğrudur, bununla birlikte çok sayıda kadın, sözgelimi itfaiye arabası ve ambulans şoförü olarak önemli roller üstlenmiş bulunmaktadır.

Majesteleri, zat-ı âlilerinin Parlamento veya Savaş Bakanlığı üzerinde doğrudan bir hükmü bulunmadığını, oysa kadınların aktif hizmete alınmasının bu organları ilgilendiren bir mesele olduğunu size hatırlatmamı istemişlerdir.

Majesteleri, aktif hizmette kadın birlikleri olsa bile savaşın getireceği zorluklar açısından zatınızın yaşça fazla olgun sayılacağı kanaatinde olup bu sebeple, çok muhtemel olmasa da, Kıta'da alınacak bir yenilginin ardından meydana gelebilecek bir istilaya karşı hazırlık yapmanızı tavsiye etmektedirler.

Şehir dışında yaşayan ahabplarınız varsa, bir süreliğine onları ziyaret edip av bekçilerinden birinden veya evin erkeğinden av tüfeği kullanmasını öğrenmeyi düşünebilirsiniz.

Bu arada bir havalı tüfek almayı da düşünmeniz önerilir. Bunu bahçenizde güvenle kullanabilir, böylelikle de daha güçlü bir silahta ustalaşmaya hazırlık olarak son derece kıymetli bir deneyim kazanabilirsiniz. Havalı tüfekle sıçanlar veya güvercinler üzerinde talim yapmanız mümkündür, savaş Eltham'a gelecek olursa son derece faydalı olacaktır bu, zira havalı tüfek kullanımında edinilen temel beceriler bir Lee-Enfield kullanımı için gerekli olanların aynısıdır, yani tıpkı bir havalı tabancanın, revolver kullanımına hazırlık olarak mükemmel bir çıraklık devresi sunması gibi.

Majesteleri, tüfek ile ateş etmenin yatık konumda en etkili sonucu vereceğini belirtmektedirler. Majesteleri, geçtiğimiz günlerde Folkestone'da yaşanan vahşette sevgili arkadaşınızı kaybetmenizden ötürü baş sağlığı dileklerini sunmakta ve bu kayıptan vatanseverce çabalar için esin bulmuş olmanızdan ötürü şahsınıza duyduğu hayranlığı iletmemi istemektedirler. Son birkaç aydır teması kesmiş olduğunu göz önünde bulundurarak da, şevkinizden hiçbir şey kaybetmemiş olmanız karşısında duyduğu memnuniyeti tarafınıza iletmemi buyurmuşlardır.

Majesteleri namına,

*Yarbay Sir Frederick Edward Grey Ponsonby, Majestelerinin
Özel Kalem Müdürü*

Mrs. McCosh'un Değişimi (3)

Mrs. McCosh bir sabah Swan & Edgar mağazasına gitmek üzere dışarı çıktı, istemeye istemeye de olsa bu yolculuğu omnibüs ile yapıyordu. Daha kapıdan girer girmez de bir mağaza görevlisini boyunduruğu altına alarak alışverişe çıkmış kocakarılardan biri olmadığını gösterdi. "Hangi reyonda bir havalı tüfek satın alabileceğim beni derhal oraya götürmenizi arzu ediyorum," dedi.

Mağaza görevlisi o kadar da şaşırmamıştı aslında, çünkü evine girmeye kalkan hırsızın beynini şömine sopasıyla dağıtmaya veya havalı tüfekte üstüne ateş etmeye hazır belli bir İngiliz kadını tipi daima olmuştur ve savaş zamanında bunların sayısında önemli bir artış görülür.

Bir saat kadar sonra Mrs. McCosh, mağazadaki her şeyi tek tek denedikten ve uzun uzadıya teknik açıklamaları dinledikten sonra bir Britannia satın aldı. Tuhaf görünümlü bir silahtı bu, çünkü mermi yatağı kundağının altında bulunuyordu. Ancak güçlü ve dengeli bir silahtı, üstelik sıkıştırma oranını ayarlayabiliyor, isterseniz gücünü yarıya indirerek kullanabiliyordunuz ve bu da kapalı alanlarda daha fazla güvenlik demektir. Mrs. McCosh ayrıca talim için elli hedef, bin adet saçma ve bir de metal hedef dayama çerçevesi satın aldı.

Çekini yazıp, satın aldıklarının gönderileceği adresi söyledi ve ardından oyuncak reyonuna giderek on adet boyalı kurşun asker satın aldı, bunların hepsi birden şaşırtıcı ölçüde ağır olmuştu.

Çağdaş Alman askerlerini gösteren modeller bulunmadığı için Napolyon dönemine ait piyadelerden almıştı, Fransa'yla Dostluk Antlaşması ve halen devam eden ittifak bir yana, eski bir düşman, insanın hiç düşmanı olmamasından iyiydi.

Bundan iki gün sonra Mrs. McCosh, Blackheath Golf Kulübü binasına cüretkâr bir edayla girdi. Aslında Londra'da iş seyahatinde bulunuyor olması gereken kocası, tam kapıdan girerken onu gördüğü için şanslıydı. Böylece yerinden fırladığı gibi binanın arka tarafına kaçtı ve zanaatkârlara ayrılmış sundurmalardan birinin arkasına saklandı.

Mrs. McCosh, orada toplanmış, o ana dek pipolarını tüttürerek *Morning Post* veya *Punch* okumakta veya dışarıdaki golf oyununu seyretmekte olan yaşlı beyefendilere hitaben konuşmaya başladı.

Buyurgan bir tavırla, "Burada eski asker var mı?" diye sordu.

İşte böylece, elli beş yaşındaki Sudan gazisi ve alayında bir zamanların atıcılık şampiyonu Binbaşı Butterworth, kendini Grampians bahçesinde, Mrs. McCosh'un eğitimine nezaret eder buldu. Mrs. Pendennis de bu durumun münasip kaçmasını sağlamak için yakınlarındaki bir şezlongda oturup örgüsünü örerek onlara nezaret ediyordu.

Mrs. McCosh, ekose bir battaniyeye uzanarak yatar vaziyette ateş etmeyi öğrendi, sonra diz çökerek, bir duvarın ardından ve nihayet ayakta ateş etmeyi de öğrenecekti. Yetenekli olduğu su götürmez bir gerçektir, neredeyse her seferinde 12'nin üst kenarında açtığı delikler birbirine çok yakın gruplar oluşturmaktaydı. Binbaşı Butterworth onu gençliğinde, Hamilton McCosh kapmadan önce tanımış olmadığına yanıyordu. Birlikte yaptıkları derslere bayılıyordu ve sonunda kendine bir havalı tüfek aldı, eve bakan kâhya kadını küstürme pahasına üst kattaki sahanlığa bir atış talim sahası kurdu. Gazetelerden Kayzer'in ve liberal politikacıların resimlerini kesip kartona yapıştırdı, büyük bir ahşap panoya raptiyeledi ve her gün kahvaltıdan sonra bir on beş dakika boyunca

bu zevatın kafasını uçurma zevkine daldı. Bu yolla ruhunu arındırması kişisel mutluluğunu büyük ölçüde artırdı, mutluluk da golfteki performansını geliştirdi.

Rosie'nin eve bir sonraki gelişinde kapıyı açan olmadı, o da bahçeden dolaşıp annesinin, Napolyon'un kurşun askerlerini yirmi metre mesafeden birer birer indirdiğini görünce hayretler içinde seyre koyuldu, annesinin yanında da elinde bir kutu saçmayla Millicent bekliyordu.

Bir hafta sonra Mrs. McCosh, sahanlıkta, o gün hava sıcak diye açık duran pencerenin dışındaki ağaçta çiftleşmekte olan tahtalı güvercinlerin şaşmaz takırtısını işitince üst kata çıktı. Güvercinlerin umuma açık bir şekilde böyle hayasızca çiftleşmesini hiçbir zaman tasvip etmemişti.

On dakika sonra, merdivenin altındaki mutfakta belirip masanın üstüne ölü bir kuş bıraktı, gagasından hâlâ kızıl kan fışkırıyordu kuşun. "Lütfen bu kuşun göğüslerini ayırınız," diye talimat verdi Aşçıkadın'a, "ve kalanını tencereye koyunuz. Göğüsler dilimlenip soğan ve domuz pastırmasıyla birlikte yahni yapılsın, yarın öğlen tek başıma yemek yerken bunları sofrada istiyorum."

Aşçıkadın, "Emredersiniz, hanımefendi," dedi. "Asıp bekletmeyelim yani, öyle mi?"

"Damak tadımı çürümüş ete hiç alıştıramamışımdır," diye azametli bir edayla yanıtladı Mrs. McCosh.

O gidince Aşçıkadın güzelim kuşa bakarak, "Zavallı ufaklık," dedi. Sonra tüylerini yolmaya başladı, ellerinde vücudunun sıcaklığını hissediyordu hâlâ, henüz sıcak bir kuşun tüyleri çok daha kolay yolunur.

Çay saatinde Aşçıkadın'ın aklına bir şey geldi, Mrs. McCosh'un nişancılığından yararlanmanın bir yolu daha olabilirdi. Böylece gidip, "Hanımefendi," dedi, "tavuklarımız olalı beri, işte savaş falan malum, meyve bahçesinde kronik bir sıçan istilasını olduğunu

biliyor muydunuz? Oraya atılan artıkları tırmalayıp duruyorlar. Düşündüm de, belki siz, işte...”

“Hallederim diye mi düşündünüz? Elbette, Açıkadın. Onları birer Lahana Kafa olarak düşüneceğim.”

Çok geçmeden Mrs. McCosh, bir elma ağacının arkasında vücudu yarı yarıya saklanmış olarak mutlak bir kıpırtısızlıkla oturmayı öğrendi, sonra da menzilinde tavuk varken sıçanlara ateş etmemeyi, ama bu ikinciye acı bir tecrübeyle öğrenmişti.

Birkaç gece sonra, hava akınlarını haber vermek için atılan havai fişeklerden biri görüldü ve gökyüzünde bir zeplinin devasa motorlarının sesi işitildi. Hava, kerosenin keskin ve kesif kokusuyla dolmuştu. Mrs. McCosh, hizmetkârları en üst kattaki odalarından acele mutfığa topladı. Kocasını ise kendi yatağında huzur içinde ölme niyetini ilan ederek kalkmayı reddetti.

Mrs. McCosh, havalı tüfeği ile saçma dolu teneke kutusunu bulup, bir bombayla şekil değiştirmeye zorlanmadan önce limonluk olarak kullanılan terasa çıktı. Tepesindeki hava gemisine bakakaldı, projektörler gözünü almıştı. Hayal edilemeyecek kadar büyük bir şeydi, göğü bir uçtan diğerine kaplıyor gibi görünüyordu. Mrs. McCosh, bir dakika orada öylece kaldı. Bu iblis gibi şeyin o kadar uzaklardan gelip de günahsız insanların üstüne bomba yağdırması isyan ettiriyordu onu ama bir yandan da aynı ölçüde hayranlık duymuştu; öyle güzel, görkemli, projektörlerin altında öyle ışıltılı ki. Gece savaşçıları tepedeydi, motorları zeplinin kükreyişiyle âhenk içinde vızıltilar ve takırtılar çıkarıyordu. Gece savaşçıları yetiştigi için uçaksavar bataryaları susmuştu.

Mrs. McCosh havalı tüfeğini doldurup zepline ateş etti. Saçmalarının binlerce *feet* geride kalacağını biliyor, doğru dürüst bir silahı olmasını diliyordu ama yine de ateş etti hava gemisine, çünkü Myrtle Cowburn için elinden gelenin en iyisi buydu, duyduğu o yatışmaz nefretle hiddeti dindirebilmek için yapabileceğinin en fazlası buydu. Hava gemisi sükûnet içinde uzaklaşmaya başlayıp

da tehlike geçti borusu çalınınca mutfığa gidip hizmetkârlara yaptıklarına dönmelerini söyledi.

Sabah olduğunda, oturma odasında zeplinin Enfield yakınlarında vurulduğunu ve alev alarak yere çakıldığını okuyunca kendi kafasında çalan işitilmez müzik eşliğinde şaşkın haldeki kocasıyla bir zafer dansı yapıp adamı ancak ondan sonra işe yolladı.

20 Haziran'da, Poplar'da bombardıman uçaklarının öldürdüğü on sekiz küçük çocuğun cenazesine katıldı ve çiçeklerle bezeli tabutlar at arabalarıyla önünden geçerken mendiliyle burnunu silip durdu. Belediye binasına çelenk bırakan beş yüz kişiden biri de oydu. Bu hikâyeler ülkenin her yerinde biliniyordu; beş yaşındaki kızını ancak boynundaki Mısır madalyasından tanıyabilen baba; morgda kızının başsız gövdesini giysisine yeni dikilmiş bir düğmeden tanıyan mühendis; geride ayağındaki botlardan başka hiçbir şey kalmayan bir çocuk.

Kilisede yer olmadığı için Mrs. McCosh, Kral'ın mesajını okumakta olan piskoposu dinleyemedi. Piskopos, iki bin yıllık Hristiyanlık tarihinin ardından kadınlarla çocuklara karşı savaş yürütülmekte olmasını anlamamanın imkânsızlığından söz ediyordu. Mrs. McCosh, Doğu Londra Mezarlığı'na kadar tabutların ardı sıra yürüyüp boylu boslu genç bahriyelilerin ufacık tabutları toplu mezara taşıyışını izledi. Sonra eve gidip odasına kapandı, Myrtle'a olanları düşünerek perişan etti kendini.

Ertesi gün Charing Cross İstasyonu'na giden Mrs. McCosh, merhamet duyguları ayaklanmış bir kalabalıkla beraber yaralıları karşıladı. Savaşın sonuna dek her gün yapacaktı bunu. Bir şey yapması gerekiyordu, ne de olsa kızları evden ayrılmıştı artık ve dehşet dolu onca görüntüyle ses üstüne üstüne geliyor, kafasını allak bullak ediyordu.

Daniel Pitt'in Annesine Mektubu (3)

Sabit adres yok

6 Nisan 1918

Ma chère maman,

Bildiğin gibi en feci Alman taarruzunun ortasında bulunuyoruz. Bunun, çaresizlikle kalkıştıkları son çaba olduğunu düşünmek istiyorum ama uçak pistini iki kere başka yere nakletmemiz gerekti ve şimdi yine nakille uğraşıyoruz. Sular damlayan bir çadırdadır, sadece adı su geçirmez olan bir battaniyeyle yatıyorum.

Fakat chère maman, Karanlığın sonunda ışık var! Şansım olağanüstü iyi gitti ve bir Gotha'yı indirdim! Gothalar sürekli tepemizde zaten ama çok yüksekte oldukları için yetişemiyoruz. Bu ise uçak pisti üzerinde epeyce alçaktan uçuyordu (11.000 feet), ben de harekâttan dönüyordum, tek başına, çünkü yanımdaki diğer iki pilotun motorları arıza yaptığı için erken dönmüşlerdi. Ben de tam kaçıp bir bulutta saklanmaya karar vermek üzereydim, çünkü bu meretlere kurşun işlemiyor. İhtiyatı elden bırakmamak lazım falan.

Ama saklanmadım işte, güneşin önüne geçtim ve öteki uçağı da o beni göremeden arkama aldım, sonra üstüne doğru uçtum, Immelman manevrası yaptım ve ikinci atışta isabet kaydettim. Bir tarlaya düştü uçak ama alev almadı, pilotla diğer iki mürettebatı çıkardık içinden, ama pilot birkaç saat sonra öldü. Elimde yine ola-

bilecek en az miktarda kan var gerçi. Dört ölü de olabilirdi. Gotha devasa bir şey, yine de Handley Page kadar büyük değil.

İşte böyle... Gotha düşürüp Hun tepeleyen ufak bir elit takıma katıldım! Çok şanslı bir insanım, gerçi önceki günü tamircilerle birlikte geçirdim, silahları temizleyip ince ayar yapmakla uğraştık.

Ballı (bizim filonun lideri) beni Askeri Haç nişanı için aday gösterdi, Paris'e mektup yazıp Pétain'e, "Bu çocuğa Croix de Guerre'i vereceksin, yoksa karışmam", demiş.

Yemekhanede nasıl görkemli bir cümbüş yaptık, anlatamam sana, maman. Kafam bir daha asla eskisi gibi olmayacak.

*Ton fils dévoué et vainqueur, seni seven muzaffer oğlun,
Daniel Pitt*

Hutch (2)

11 Kasım 1918 günü Lloyd George, Avam Kamarası'nda ateşkes koşullarını okudu, ardından bütün meclis üyeleri St. Margaret Kilisesi'ndeki ayine katıldılar. Ateşkes koşullarının bir kopyası, saat on birde Buckingham Sarayı'nın parmaklıklarına asıldı ve Victoria Anıtı önünde muazzam bir kalabalık toplandı.

Fabrikalar kapanmıştı, sokaklar işçi kaynıyordu. Halk üniformalı kimi görse omuzlara alıp sevinçle taşıyor ama götürmeyi umdukları yöne doğru taşımayı ender olarak başarıyordu. Land's End denen burundan Dover'a, Holyhead'den Benbane Head'e ve John o'Groats kıyılarına kadar her yerde şenlik ateşlerinin ışıltısı, havai fişeklerin çatırtısı vardı. Polis memurları başlarındaki miğferleri çıkardıkları gibi gülünç açılarla sokak lambalarının tepelerine atmışlardı. Askerler taksileri ters çevirip ateşe veriyordu. Dalga dalga kabaran kalabalıklar sürekli bir tezahürat halindeydi. Saat tam on biri vurunca ülkenin her tarafında işaret fişekleri atıldı ve kilise çanları sevinç içinde var güçleriyle kulelerini dövmeye başladı. İnsanlar çalıp oynamak için akordiyon bulamazlarsa el çırparak ritim tutuyor, genci yaşlısı hep birlikte sokaklarda zıplayıp sekererek dans ediyordu. Harod's mağazasında çalışan kızlar pencereleri açıp çatıya çıkmış; Knightbridge üzerinde mendillerini, bayrakları sallıyordu. Caddeden geçen otobüsün üstündeki tabelada "Berlin'e gider, sadece bir peni" yazıyordu ve aracı hınca hınç dolduran yolcular hep bir ağızdan şarkılar söyleyip tezahürat yapmaktaydı.

Kral, amiral üniformasıyla balkonda görüldü, yanında Kraliçe Mary vardı. Muhafızlar silahlarını doğrultarak selam verdi, bando milli marşı çaldı ve yarım saat kadar sonra Kral içeri girdiyse de karşı koyması imkânsız haykırışlarla kalabalık tarafından geri çağrıldı: “Aslan Kralımız George! Kral George’u isteriz! Kral George’u isteriz!” Biri Rule, Britannia! marşını söylemeye başlayınca bütün kalabalık katıldı. Arkasından Yüzüncü Mezmur ve La Marseillaise’i söylediler. Birisi bir tezahürat tutturdu: “Nutuk! Nutuk! Nutuk!” ve bunun üzerine Kral, kimsenin duyamayacağını gayet iyi bildiği için hayatının en kısa nutkunu attı. Kalabalık Şimdi Rabbimize Şükredelim’i de söyledikten sonra Kral da tezahüratlara katılmaya başladı. Ferahlama duygusu ve saadetle kendinden geçmiş olan kalabalık, Kral’ın tekrar çıkması için tezahürata başladı ama çıkmayınca da kızmadı, sonunda saat üç buçuk gibi Kral ile Kraliçe, üstü açık bir arabaya binerek dört atlı polis eşliğinde oradan ayrıldılar. The Mall olarak bilinen yoldan Strand Caddesi’ne çıktılar, oradan Fleet Sokağı’nı, Ludgate Hill’i, Victoria Sokağı, Holborn, Oxford Caddesi, Shaftesbury Bulvarı ve Trafalgar Meydanı’nı geçerek büyük bir daire çizip tekrar The Mall’a geldiler. Yağmur yağıyordu ama kalabalık dağılmamıştı. Karanlık bastırdıktan sonra Kral ile Kraliçe tekrar balkona çıktı, başlarının üstünde birer haleyı andıran elektrik ışığıyla kalabalığın gözünü kamaştırdılar.

Bu arada Başbakan da Downing Sokağı’nda bir konuşma yapmış, sonra halk bir konuşma daha isteyince pencerede belirerek tekrar kalabalığa hitap etmişti. Tezahürat ta Westminster’den duyuluyordu. “Büyük bir zafer kazandık,” diyordu Başbakan, “ve biraz bağırıp çağırmaya hakkımız var.”

Bir anda bir renk cümbüşüne boğulan şehir, baharda lalelerin açtığı zamanki bahçeleri andırıyordu. Karartma perdeleri sökülüp atıldı, bir kez daha pencerelerden ışık yağıyordu şimdi. Üç renkli Fransız bayrağı ve imparatorluğun her köşesinden milletlere ait bayraklar süpürge sopalarına ve perde kornişlerine asılmış; bacalardan, yağmur borularından dalgalanıyordu. İzci çocuklar, ne

kadar köy kasaba varsa bisikletleriyle dolaşıp, herkesin zaten bildiği haberi son bir kez duyurdu. Av boruları ve mızıkalarla çalınan zafer melodileri birbirini tutmaz bir şamata oluşturmuştu, bunların kimi evlerin içinde çalınıyordu. *Pub*'larda alkol kalmamıştı, ruhsatsız olduğu halde kanuna meydan okuyarak açılanlarda bile.

Şamata bütün gece devam etti. İçinde her milletten askerin tıklım tıklı haykırıp durduğu askeri kamyonlar sokakları dolaştı. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin subayları Savoy Oteli'nin altını üstüne getirdiler, başlarında da muazzam boyutlardaki bir Fransız bayrağını dalgalandırıp duran genç bir as pilot vardı. Günlerden pazartesiye ve kutlamalar bütün hafta sürdü. Gece birde Mrs. McCosh saçı başı dağılmış, ıslanmış, açlıktan ve yorgunluktan ölecek halde taksiyle eve geldi. Anahtarını bulamayınca kapıyı yumrukladı ve geceliğiyle kapıyı açan Millicent, hanımından gelen keskin konyak kokusu karşısında dehşete düştü. Mrs. McCosh tamamen sarhoş durumdaydı ama Kral'ı aynı gün içinde defalarca görmüş olduğu için. Kral ise geceyi bakanlarına ve kara, hava, deniz kuvvetlerinden askerlere teşekkür mektupları yazarak geçirdi.

Sokaklarda bağırıp çağırarak dans edenlerin arasında ne bağırıp çağıran ne dans eden pek çok kimse de vardı. Bunlar, aklı başına gelmiş olan ve daha dört yıl önce, savaş çıktığında da tıpatıp aynı kutlama sahnelerine katılmış olduklarını geriye dönük bir şaşkınlıkla hatırlayan kişilerdi. Ancak neredeyse hepsi savaşmaya değdiğini düşünüyordu.

7 Kasım'da Hutch, yanında Teğmen Simmons ve rütbeli yetmiş bir başka askerle birlikte metruk bir trenle Valenciennes yakınlarında Iwuy adlı küçük bir köye ileri karargâh kurmaya gitmişti. 11'inde ise yoldaşları ateşkes haberini kutlamak için sokağa dökülürken nöbete kalan talihsiz askerlerden biri oldu.

Yine de bundan birkaç gün sonra izinli olarak evinin yolunu tutmuştu ve bu izni kısmen bir alayın içinde bulunduğu çatışmadan sağ çıkmış olması gibi olağanüstü bir duruma borçluydu.

Manş'ı geçerek memlekete doğru ilerlerken tam ne hissetmesi gerektiğini bilmediğinin farkına vardı. Bir parçası uyuşmuş gibiydi. Bütün gece deliksiz uyudu ama rüyalarında hep ölümler vardı. Yüzlerini görüyor, seslerini duyuyordu. İşin tuhafı, ölen düşmanların yüzlerini, kendi arkadaşlarınıninkinden daha net hatırlıyordu. Daha şimdi karnına süngüyü sokmuş olduğunuz bir askerin, tüfeğinizin namlusunu kavrayarak iki büklüm olurken yüzünde beliren o hayret dolu ifadeyi unutmak imkânsızdır. Ordunun, bitap düşmüş durumdaki askerler dahil herkesi her an bir şeylerle oyalama politikası, savaşın bitmek bilmez bir faaliyet ve aşırı yorgunlukla geçip giderek geride sadece bulanık bir anı bırakmasını sağlamıştı. Hutch, soğuktan donar ve sıırıslıklam halde olduğunda bile fırsatını buldu mu birkaç saniyelik derin uykuya dalma sanatında bütün askerler gibi ustalaşmış ve kalasları yatak yapıp yatmaya alışmıştı.

Büyük bir haz duyarak hatırladığı pek çok şey vardı: Şafaktan hemen sonra buzların üstünde oynaşan güneş ışıkları, berak bir gecede yıldızların parlayışı, kuşların silah sesleriyle yarışarak gitgide daha yüksek perdeden şakıması, çatışma durunca yükseklerden tarlakuşlarının ötüşü, ninni söyleyen Alman tenor veya izli mermilerin kuvvetli ışığında beliren o tuhaf kara gölgeler gibi. Siperlerde dibi kalmış mumların ışığında aydınlanan o çok sevgili yüzleri hatırlıyordu, ıslak odunun yanarken yaydığı kokuyu da, çamur birikintisine top mermisi isabet edince artezyen gibi havaya fışkıran çamurları, her günün bir dakika hızıyla geçip gittiği o birkaç deli dolu izin gününü de. Uçakları seyretmeye bayılırdı. Üst sınıf hanımlardan ambulans sürücülerinin kahramanlığını ve yaşam sevincini izlemekten nasıl haz duyduğunu hatırladı. Bunlar, malikânelerinin konforunu bırakıp babalarının orduya bağışladığı ambulansları sürmek üzere gönüllü olmuş kadınlardı, balçık kaplı yollarda bata çıka ilerleyerek yaralıları cepheden uzaklaştırır, cephede sınırlar sürekli değiştiği için durmadan yeri değişen derme çatma sahra hastanelerine ta-

şırlardı, sonra kendileri de taarruzlar sırasında bütün gece çalıştırdı o hastanelerde. O kadınlar birer kanatsız melekti Hutch'ın gözünde. Sonra kendilerinin, dinlenme zamanlarında cephe gerisinde yaptıkları çılgınca ve komik futbol maçlarını, söyledikleri edepsiz şarkıları, saçmasapan fıkraları, birbirleriyle güreşip boğuşmalarını hatırladı. Ash'le birlikte, bir sığınığın ahşap siper duvarında bombaların açtığı koca bir deliğe bakmalarını hatırladı. Ash, "Galiba bir sürü sıçanımız oldu," demişti. Bir subaya Fortnum & Mason mağazasından gelen hediye sepetini hatırladı. Mont St. Elo'da, nispeten güvenli ve rahat olan barakalarında dinlenirlerken bir Halberstadt'tan atılan bombanın şarapneli vurmuştu subayı. Ölmeden bir dakika önce genç subay, "Çavuş, sepetimi sana bırakıyorum," demiş, sonra gedikli subaylar sepetten çıkanları aralarında paylaşmışlar, sepetin sahibini yâd ederek, şampanyayı doldurdukları teneke kupaları onun şerefine tokuşturmuşlardı. Hutch'ın ayağında postalları vardı hâlâ.

Millicent'a duyduğu tutkudan güç alarak dayanmıştı Hutch. Onu tekrar görme hayaliyle yaşamadığı tek bir an yoktu. Hiç durmadan ona söyleyeceklerini düşünüyordu, bir de savaştan sonra bir gün birlikte yapabilecekleri şeyleri. Her izne çıktığında fırsatını bulup onunla olmuş, ailesiyle aslında geçirmesi gerekenden daha az vakit geçirmişti. Kendi izin günlerini Hutch'inkine denk getirmeye uğraşan Rosie'nin bu konudaki yardımı da hayranlık vericiydi, sürekli Millicent'a uyduruk görevler verip evden dışarı çıkmasını sağlıyordu. Hutch'ın elinde, Rosie'nin yardımıyla yazılan mektuplardan büyüdükçe büyüyen bir deste vardı, sadece havadan sudan veya şekeri ne kadar zor bulduklarından bahsetse bile tekrar tekrar okurdu onları.

Buna rağmen bitkin haldeydi Hutch, öyle bitkindi ki kendi bile farkında değildi. On kilodan fazla vermişti, bağırsakları ya durmak bilmeden çalışıyordu ya beton dökülmüş gibiydi ve nedenini bilmese de her tarafı ağrıyıp sızlıyordu. Rütbesi her an adamlarından daha sağlam, daha enerjik olmasını gerektiriyordu, ne de olsa

hiçbir er, kendi yaptığını, hatta daha da iyisini yapmayı beceremeyen birine saygı duymazdı.

Hutch, kısa süreliğine Walthamstow'daki evine uğrayıp ana babasını yokladıktan sonra bir trene atlayarak Eltham'a gitti. Kendini biraz keyifsiz veya o vakitler insanların söylediği şekliyle "takatlen düşmüş" hissediyordu ama bunu barışta olmanın tuhaflığına verdi. Artık ayın 15'i geçmiş, her yanı saran sevinç ve rahatlama duygusunun yerini savaşın maliyetini çıkarma telaşı almıştı ve bundan sonra ne olacağı konusunda bir belirsizlik havası hâkimdi.

Savaş kadar ölümcül olan yeni bir şey ivme kazanıyordu. Hindistan'da altı milyon kişinin bu yüzden öldüğü söyleniyordu.

Sivil kıyafetlerini giymiş, bir yandan acaba geri dönüp eve gitmek daha mı iyi olur diye düşünmekte olan Hutch, The Grampians'ın mutfak kapısını tıklattı. Kapıyı elinde merdaneyle Aşçıkadın açtı, elbisesinin yenlerini sıvamış, bembeyaz, güçlü kuvvetli kolları ortaya çıkmıştı. "Ay sen misin?" diye haykırdıktan sonra hemen ekledi: "Ben de tam elmalı armutlu kek yapıyordum."

"Seni görmek güzel, Aşçıkadın," dedi Hutch.

Aşçıkadın, "Gel içeri, gel," diye bağırdı, "Millie çok sevinecek."

Mutfak masasında, koca kupalardaki sütlü şekerli çayların başına oturmuş iki polis memuru vardı, çoğu gün uğrar, Aşçıkadın eliyle kuşluk kahvaltısı yaparak kuvvetlerini toplarlardı ki sokaklarda devriye gezmekten daha o saatte ayakları pişmiş, hatta biraz şişmiş olurdu. Aşçıkadın, "Bu, Onbaşı Leonard Hutchinson," diye tanıttı onu, "bir gün bizim Millicent'ımızla evlenicek."

"Artık çavuş oldum," dedi Hutchinson. "Herkes bana Hutch der."

Polislerden biri, "Yani 'Hacı' değil," dedi, inceden alay ederek.

"Henüz değil," dedi Hutch, "ve bundan sonra da olmasa iyi olur."

"Peki, ben Polis Memuru David Miller, bu da Memur Ernest White."

“Bize Dusty ile Chalky derler.”

Hutch memurların elini sıkarken ansızın dalga gibi yükselen bir bulantıyla dizlerinin bağı çözülürdü. Bir sandalyenin arkalığını kavrayarak derin bir nefes aldı. “Ah Aşçıkadın, iyi değilim ben.”

İki polis memuru yerlerinden kalkıp onu sandalyeye oturttu- lar. Aşçıkadın, musluğa koşup içmesi için su getirdi. Suyu yudum- larken, cılız bir sesle “Sağ olasın,” dedi Hutch. Bardağı bıraktıktan sonra ellerini şakaklarına dayadı. “Başım,” diye inledi.

Sanki kafatasının içinde beyni şiştikçe şişiyor, nabız gibi atı- yordu, üstelik şimdi kollarıyla bacakları ve sırtı da ağrımaya baş- lamıştı. “Ben eve gitsem iyi olacak,” diye ayağa kalkmasıyla bez bir bebek gibi yere yığılması bir oldu.

Aşçıkadın, “Aman Yarabbi,” diyerek yanına çöktü. Elini alnına koyunca, “Alev alev yanıyor bu,” dedi. “Biz en iyisi Miss Rosie’yi çağıralım.”

“Biz çağıramayız,” dedi Dusty. “Burada bulunuyor olmamamız lazım.” Bunun üzerine Aşçıkadın, merdivene fırlayıp Rosie’yi sa- bah odasında, pencerenin kenarına oturmuş, ailenin koca Kitab-ı Mukaddes’ini rahlesinden almış okurken buldu.

Rosie, Hutchinson’ın yanı başına çömelince kalbi yerinden fır- layacak gibi oldu, hastalığının ne olduğunu hemen anlamıştı. Ayın başında doruğa çıkmıştı hastalık oranı, gerçi ailesi evden dışarı çıkmamak gibi basit bir önlemlle kendini korumayı başarmıştı, Brighton’da Hintli askerlere bakmakta olan Ottilie hariç tabii. Ro- sie kendisi de önceki gün Netley’den gelmişti ama hastalıkla pek teması olmamıştı.

Kendisinin de, meslektaşının da o sırada bu evin mutfağında bulunmak için hiçbir nedeni olmadığını tamamen unutan Dusty, “Nedir bu, bayan?” diye sordu.

“İspanyol gribi,” dedi Rosie. Ayağa kalkmış, hızlı ve doğru dü- şünmeye çalışıyordu. “Bana mutfak bezlerinden üç tane getirir misin, Aşçıkadın?”

İki polis memuruna bezleri vererek yüzlerine kapamalarını söyledi, kendi de bir tanesiyle ağzını burnunu kaparken, “Büyük ihtimalle işe yaramayacak ama hiç yoktan iyidir,” dedi. Biliyordu ki Hutchinson hapşırarak olsa, bütün hava mikrop parçalarıyla dolaçaktı. İki polis memuru, Hutch’ı kaldırıp üst kattaki misafir odasına taşıdıktan sonra maskelerini orada bıraktılar ve soluklanıp birer fincan daha çay almak için mutfığa döndüler. Rosie, ellerini iyice yıkamalarını söyledi, şimdi Aşçıkadın da gelmiş, hep birlikte üstlerinde hafif bir karbolik asit kokusu, kasvet içinde oturmuş, bu karşılaşmanın olası berbat sonuçlarını konuşuyorlardı.

“Çoğunlukla ya çok genç, ya çok yaşlı olanlara şey oluyor, di mi bu?” diye sordu Dusty.

“Bir de hastalara,” dedi Aşçıkadın, “ve zayıf düşmüşlere. O yüzden bu kadar çok asker yakalandı ya, hepsi bitmiş tükenmiş.”

Chalky, “Tanrı yardımcımız olsun,” dedi.

Millicent, nişanlısının orada, evde, ağır hasta yatar durumda olduğunu Aşçıkadın’dan öğrenince çelişkili duygular yaşadı; bir yandan sevince kapıldı, bir yandan endişe sardı yüreğini. Rosie, hastaya tek başına bakmaya ve Hutch’la kendisinin kesin bir karantinada tutulması gerektiğine karar vermişti. Kloro batırdığı bezleri duvarlara ve kapı pervazına astı. Millicent’ın kapı eşiğinde ağzı burnu tülbentle kapalı olarak durmasına izin veriyor, bir adım daha yaklaştırmıyordu. Millicent, ellerini yüzüne kapamış sızlana sızlana orada dikiliyor, sürekli “İyi olacak ama, di mi küçükhanım?” diye soruyordu, ta ki Rosie, daha kaç kere “Gerçekten bilmiyorum, Millicent,” demesi gerekeceğini merak edene kadar.

Mrs. McCosh bu durumdan hiç hoşlanmamıştı. Yüzüne herhangi bir şey kapatmayı reddederek koridorun bir ucuna konuşlandı ve Rosie’nin eşikten seslenerek kendisiyle konuşmasını talep etti.

“Onu derhal bu evden çıkarman ve bir dispansere kaldırman gerekiyor,” diye talimat verdi kızına.

“Hangi dispansere? Sağlık Ocağı’na mı?” oldu Rosie’nin cevabı. “Hastaneye götüremeyiz, diğer hastalara bulaştırır, birçoğu da ölür.”

Mrs. McCosh, “Ama burada hepimizi öldürecek!” diye feryat etti.

“Sen uzak dur anne, sadece beni öldürür o zaman.”

“Nasıl böyle feci şeyler söyleyebilirsin? Ölmekten çekinmiyorsun? Bir beyefendi bile değil o. Hiçbir akrabalığın olmayan bir erkekle bir odaya kapandığın duyulunca insanlar ne diyecek sanıyorsun?”

Rosie, öfkeyle başını sallayarak, “Ash’in en yakın arkadaşıydı o,” dedi, “ve ben bütün savaş boyunca beyefendi olmayan erkeklere baktım.”

Annesinin cevabı, “Allah bilir senin ahlaki seviyeni ne hale getirmiştir bu,” oldu. Bunun üzerine Rosie odaya girdi ve elinde uzun boyunlu bir Wedgwood vazosuyla geri geldi. Vazoyu öyle bir kuvvetle fırlattı ki annesine, vazo tam kadının kafasının yanından geçerek duvara çarpıp paramparça oldu. Mrs. McCosh, gözleri faltaşı gibi açılmış, hayret ve infial içinde ona bakakalmıştı. Rosie, buz gibi bir sesle, “Dört yıl boyunca milyonlarca genç can verirken kılını kıpırdatmayan birinin ahlaki seviyesi hakkında ne düşünüyorsun peki?” dedi. Sonra hastanın olduğu odaya döndü ve kapıyı çarparak kapattı. Mrs. McCosh, merdiven sahanlığında bir sandalyeye oturarak kendi kendine söylenmeye başladı. “Ama Myrtle öldükten sonra silah almıştım. Charing Cross’a yaralıları karşılamaya gittim. Belçikalı hanımları çaya aldım. Sağlık Ocağı’na meyve götürdüm.” Kendisi gençken asla annesine böyle bir şey yapmamıştı ve şimdi nasıl davranması gerektiğini bilemiyordu. Gerçi kendisi de annesini çileden çıkarırdı ama şimdi kendi yetişkin kızının öfkesi karşısında çaresizlik içindeydi. Bildiği bir şey varsa o da, kocasının kendisinden taraf olmasını beklemenin işe yaramayacağıydı. “Tamamen yalnızım,” dedi ve Kral’a yazmaya karar verdi.

Rosie yatağa, Hutch'ın yanına oturdu, İspanyol gribi kapıp kapmamak umrunda değildi. Ash'ın kardeşleri de ölmüştü, ana babası kederden perişan haldeydi, yani Hutch, Ash'le onun arasındaki son bağı neredeyse. Kendi odasına gidip yatağının altından Meryem Ana'yı aldı ve Çavuş Hutchinson'ın yatağının altına koydu. Sonra kendi Kitab-ı Mukaddes'ini, dua kitabını ve kimsenin bilmediği tespihini de getirdi. Westminster Katedrali'nden satın aldığı bir Katolik ayin kitabından öğrenmişti tespihi nasıl kullanacağını. Tespih çekerken Tanrı Anası Meryem'in kadınlar arasında kutsal bir kadın olduğunu söyleyip duruyordu, nitekim böyle mırıldanmasının hasta üzerinde yatıştırıcı bir etkisi olduğu belliydi.

Hutch'ın ateşi aşırı yüksekti, yarı baygın haldeyken bile kuru kuru öksürüyordu ve dili boz renkli kalın bir kürkle kaplıydı sanki. Gözleriyle burnu akıyordu ve boğazı öyle yanmaktaydı ki uyanık olduğu zamanlarda da konuşması imkânsız gibiydi. Rosie, onun bir şey yemesini beklemenin hiç de gerçekçi olmadığını bildiğinden boğazı için kaşıkla bal verdi, çay ve iyice sulu sebze çorbaları içirdi, Hutch iyileşmeye başlayınca buna süt ve yumurta da eklemeyi planlıyordu.

Hastanede olsa Hutch'a hardal banyosu yaptırırlardı ama Rosie onu tek başına banyoya taşıyacak güçte değildi ancak yatakta yan döndürüp ayaklarına hardal banyosu yaptırabiliyordu. Kendinde olduğu zamanlar bundan hoşlandığı belliydi Hutch'ın. Millicent iki kat arasında mekik dokuyarak sürekli kaynar su taşıyor, Rosie hastanın öksürüğünü hafifletmek için suya asilbent ruhu koyup odada havanın nemli kalmasını sağlıyordu.

Boğazı için Rosie ispiertolu suyla soğuk kompres yaptı ve göğsüne, bir de kürek kemiklerinin arasına ağırları hafifletmek için keten tohumu lapası koydu. Umutsuz bir vakaya bakmanın getirdiği aşırı yorgunluğu gerçekten de sevdiğini bir kez daha fark ediyordu. Hastanın derin uykuya dalması için epeyce seyreltik biçimde potasyum bromür veriyor, hırıltılar içinde kıpırtısız yatan gövdesine karşı Rupert Brooke'tan şiirler okuyordu, sanki Ash'ın

yoldaşlarından birine okuduğu şiirlerle onun gölgesine ulaşabilecekmişcesine. Hutch'ın bilinci yerinde değilken, kendi şiirlerinden de okudu ona ve tuhaf bir heyecana kapıldı, içi içine sığmaz oldu. "Buna daha çok çalışmam lazım," diye düşündü. "Gerçekten yapmak istediğim bir şey." Dizeleri iyi miydi, kötü mü, hiçbir fikri yoktu ama sanki bir işaret parmağı tam belinin üstünden dürtüyordu onu. Şu anda pek iyi olmasa bile eninde sonunda olacağını düşündü.

Bu arada Mr. McCosh, Netley'ye telgraf çekerek kızının Eltham'da bütün vaktini hasta bir askerin bakımına vakfetmiş olduğunu söyleyip ona izin vermelerini istedi. Hemen verdiler, çünkü 11 Kasım'dan sonra o hastaneye gelen yaralıların sayısında ani bir düşüş olmuştu. Bir telgraf da Walthamstow karakoluna gönderip Hutchinson'ın ailesini bularak durumu haber vermelerini rica etti. Sonra Topçu Kışlası'na da telgraf çekip askerlerinin firar etmediğini, ağır hasta yatmakta olduğunu açıkladı.

Millicent, çaresizlikten kaynaklanan korkunç bir keder içindeydi. Rosie'nin onu hasta odasına sokmamakta haklı olduğunu anlıyor ama yine de dayanamıyordu buna, dikkatini zar zor işine verebiliyordu. Durmadan bir şeyleri yanlış yapıyor ve bir anda hıçkırıklara boğularak odadan kaçırıyordu. İş yükü büyük ölçüde artan Aşçıkadın ise giderek huysuzlaştı, öyle ki Mrs. McCosh, hiç de akıllıca davranmayarak onu yiyecekleri bile bile bozulmaya bırakmakla suçlayınca istemeden bir istifa krizi doğmasına sebep oldu. Kriz ancak Mr. McCosh'un bütün şirinliğini ve dikkate değer gönül alma yeteneğini ortaya dökmesiyle savuşturulabilecekti. Mr. McCosh, "Bir daha asla böyle bir şey yapma," dedi karısına, "kadına resmen evlenme teklif etmek zorunda kaldım."

Karısı, "Hizmetkârlar, evin hanımının meselesidir," deyince de cevabı, "Hanım da evin reisinin meselesi ama," oldu.

Dört gün geçtikten sonra, Çavuş Hutchinson'ın hastalığının ölümcül olduğu Rosie için apaçık hale gelmişti. Rosie, hastanın de-

risinde tuhaf bir morarmanın ilerlemekte olduğunu görebiliyordu, kulaklarda akıntı vardı ve karnıyla göğsündeki feci ağrılar soluğunu kesen spazmlar yaratıyordu. Rosie dinleyince, zatülcenp gelişmekte olduğunu anladı ve öksürükten gelen yapış yapış kanlı balgamı gördüğünde de hastanın zatürreeye yakalandığına emin oldu.

O noktada, önceden yapmış olması gereken şeyi yaparak Dr. Scott'u aradı. Doktor, kendisi de ekim ortalarında yakalandığı bu hastalığı yeni atlatmıştı ve şimdi hem bedenem hem ruhen öyle çökkün bir durumdaydı ki işini yapmakta çok güçlük çekiyordu.

Hastayı muayene edip Rosie'nin, o ana dek neler yapmış olduğuna dair açıklamalarını ve yetersiz kalmış olma ihtimaline karşı dilediği özürleri dinledi. Ona kederli gözlerle bakarak, "Güzel kızım," dedi, "daha iyisini yapamazdın. Benim gibi herhangi bir doktorun tavsiye edeceği her şeyi tam olarak yapmışsın zaten. Bu savaşta senin de, kardeşin Ottilie'nin de yaptıklarınızı büyük bir hayranlıkla izledim ve aslına bakacak olursan, bugünlerde, artık gördüğüm ve öğrendiğim bunca şeyden sonra, bir kadından doktor olamayacağını söylemeye kalkacak herkese vereceğim yegâne cevap, 'Hadi oradan!' olacaktır. Ne var ki senin de doğru tespit etmiş olduğun gibi hasta artık zatürree geliştirmiş ve bir basile karşı yapılacak hiçbir şey yoktur. Bir cins pnömokok olduğu kesin. Nefrit de başlamışsa şaşırmayacağım. Elbette bir idrar örneği almam gerekecektir. Ne yazık ki kalbinin ileri düzeyde zayıf düşmüş olmasından korkuyorum."

Rosie, "Hiç mi umut yok?" dedi gözlerinde yaşlarla.

"Boğulacaktır," dedi iyi kalpli doktor. "Hiç değilse huzurlu bir ölüm. İnanç sahibi bir adam mıydı? Bir papaz çağırmanın iyi olacağını düşünüyorum."

"Ah!" diye bir feryat yükseldi Rosie'den. "Bütün savaşı atlattıktan sonra! Haksızlık bu!"

"Savaşı atlatamamış ki, güzel kızım. Savaş yemiş bitirmiş onu, işte onun da böyle canını alıyor savaş." Bir an durup iç geçirdi.

“Hepimiz öleceğiz, güzel kızım, kimi vakitli, kimi vakitsiz ama hepimiz öleceğiz. Ona imrenmek bile mümkün aslında.”

Rosie, “Ne demek istediğinizi anlıyorum, Doktor,” dedi usulca.

Birçoklarının da yaptığı gibi Çavuş Leonard Hutchinson, şafak sökene kadar bekleyip öyle öldü, Rosie yanı başında uykuya dalmışken, Kitab-ı Mukaddes’in Eyüp Kitabı kucığında açırken. Rosie’nin önceden birlikte çalıştığı hemşire olsa, Hutch’ın yoldaşlarının şekline bürünmüş meleklerin onu almaya gelişini görürdü belki ama bir şey görececek kimse yoktu. Hutch gitgide daha seyrek, daha derin nefes alıyordu, sonunda dakikalarca sürmüş gibi gelen bir ara oldu ve hırıltıyla son bir kez nefes alıp verdi.

Rosie uyanınca üzerine eğilip alnından öptü onu. Odadan çıkmadan önce aynaları duvara bakacak şekilde ters çevirdi, sonra bahçeye gidip Zıpzip’in mezarı başına çöktü ve iyice üşümeye başlayana dek orada, puslarla kaplı havada oturdu.

Hutch’ın Walthamstow’da yapılan cenaze töreninde Mrs. McCosh, hüngür hüngür ağlayarak herkesi şaşkına çevirdi. Mezarının üstünde Hutch onuruna atışlar yapıldı ve bir yiğit canın daha dünyevi kılıfı, doymak bilmez toprak tarafından yutuldu.

Millicent, kederin ve tatlı hayallerinin yıkılmasının etkisiyle perişandı, onun bu dönemi atlatmasını sağlayanlar evin kızları ile Aşçıkadın oldu. Rosie, ona din ile teselli sunmaya kalkmaması gerektiğini çabucak öğrendi. Daha ilk denemesinde Millicent, çakmak çakmak gözlerini üzerine dikip şöyle demişti: “Hayır! Hayır!” Sonra da elleriyle kulaklarını kapatarak kaçmıştı yanından. Tanrı’yı hırsızlıkla suçluyordu.

Tuhaf olan, şubat sonunda ikinci bir salgın dalgası başlayana kadar aileden hiç kimsenin bu gribe yakalanmamasıydı. Fransa’nın, Almanya ile sınırı Ren üzerinden çizme düşüncesini ortaya attığı günse Aşçıkadın ile Millicent dahil bütün hane halkı ateşler içinde yatak döşek yatıyor, aslında en hastaları olan Rosie hepsine

bakmak için didiniyordu. Ancak diğerleri biraz iyileşmeye başlınca gidip yattı ve üç gün boyunca ateşler içinde uyudu, azap verici tuhaf rüyalarda sürekli düğünler ve Netley’de bakmış olduğu yaralı adamları görerek.

Rosie Mancacıyı Bekliyor

Rosie mancacıyı bekliyordu. Evin ön kısmındaki geniş odanın penceresi önünde, ailenin Kitab-ı Mukaddes'ini rahlesinde açık olarak tuttuğu çıkıntıya tünemişti. Her akşam burada, inançsız ama saygı dolu babası kitaptan bir bölüm okur, sonra hep birlikte Rabbin Duası'nı söyleyip nezih ve hürmetkâr bir ruh hali içerisinde yemek yemeye giderlerdi. Buraya "sabah odası" diyorlardı, sabahlarla açık seçik bir bağlantısı olmadığı, hatta ikindi vaktine kadar doğru dürüst güneş de almadığı halde. Beyaza boyanmış, klasik görünümlü bir verandaya bakıyordu oda, bir de temiz, düzgün bir araba yolu vardı. Arabalar girip çıkarken zorluk olmasın diye hilal şeklinde yapılip çakıltaşlarıyla kaplanmıştı. Bu hilalin içindeki ufak çimenlik alana dikili genç bir ceviz ağacı vardı, Mr. McCosh, sonbaharda yapraklarının sarıya dönmesini seyretmeye bayılırdı.

Rosie'nin yapacak bir işi yoktu. İnsanın dikiş dikerek veya kitap okuyarak geçirebileceği zamanın bir sınırı vardı ne de olsa; piyanoda Ezra Read çalarak, yürüyerek göl kıyısına inip köpeklerine tenis topu fırlatan insanları izleyerek, savaşta ölen onca insanı düşünerek veya sırf gül tarhlarına bakarak geçirilebilecek zamanın bir sınırı vardı ve şimdi can sıkıntısından kendi kendini yiyordu Rosie. Yıllarca hummalı bir faaliyetle çalışıp durduktan sonra yapacak hiçbir şeyinin olmaması kesinlikle korkunç bir durumdu. Canı sıkılınca ağzına metalik bir tat dolardı, sanki bakır bir ku-

ruşu emip duruyormuş gibi. Kafasının içinde Gilbert the Filbert melodisi çalıp duruyordu, 1914'ten beri çalıp duruyordu gerçi bu melodi. Düşünce akışının öyle ayrılmaz bir parçası haline gelmişti ki farkında da değildi artık.

Bu oda batıya baktığı halde sabah erken saatlerde bile yeterince aydınlık olurdu, pencereleri çok büyüktü çünkü. Bazen Rosie ile kardeşleri cumbaya yapılmış olan banka oturur, dışarıdaki caddede akıp giden hayatı izlerlerdi. Kolunu bacağını kaybetmiş bu kadar çok insan görmek üzücüydü ama bir yandan da, elma dolu el arabasıyla geçen zerzevatçıyı ve köpeklerin çektiği arabalarla eriyen buzları akıta akıta Brighton'dan balık getiren satıcıyı görmek hoş oluyordu. Rosie, bu köpeklerin cinsini bilmiyordu ama ince yapılı ve güçlüydüler, tüyleri darmadağındı ve bu meşakkatli işi keyifle yaptıkları belliydi.

Ama en güzeli, kedilere manca getiren adamdı. Gücü kuvveti yerinde, gümbür gümbür bir sesle konuşan, kırklı yaşlarının sonlarında bir İrlandalıydı adam, muhterem görünümlü kızıl bir sakalı vardı ve artık işe yaramayan hayvanları götürdükleri kesimhaneden taze çıkmış at etini doldurduğu sepetini başının üstünde taşıyarak gün aşırı geçerdi oradan. Diğer satıcıların aksine her seferinde başka türlü bağırırdı ve bu sefer ne uyduracak diye beklemek daima eğlenceliydi, gerçi çoğunlukla "Kedi manca yedi, pek lezizmiş dedi" türünden bir şey olurdu bu.

İşte böylece Rosie, uzun mavi mindere oturmuş, yapacak başka hiçbir şey olmadığı için mancacıyı bekliyordu ve her ne kadar terk edilmiş ve kaybolmuş kedilerin iflah olmaz kurtarıcısı olarak nam salmışsa da, o sıralar kedisi yoktu. Ancak daha mancacı geçmeden sepetli bir Phelon & Moore, ardında mavi renkli şık bir duman bırakarak araba yoluna girdi. Durdu, sürücü gidondaki birtakım kollarla oynadı ve motor yavaş yavaş sustu, susarken de sonradan akla gelen asabi düşünceler misali bir dizi patırtı çıkırıp ufak titreşimler ve sarsıntılar yarattı. Sürücüde pilot gözlüğü ve meşin havacı kaskı vardı, onları çıkarmadan hemen önce Ro-

sie, bunun Ash olabileceği gibi heyecan verici ama imkânsız bir düşünceye kapıldı, ölmemişti işte. Kişi olarak yaydığı havada ona çok benzer bir yan vardı. Kalbi çarparak yerinden fırladı ve eliyle ağzını kapadı. Sürücü motorundan indi, çok uzun zamandır yoldaymış gibi omuzlarını esnetti, kapıya uzanan basamakları çıkıp pirinç zili kuvvetle çaldı.

Kapıya bakan hizmetkâr olmadı. Artık kapıcı veya uşak yoktu, kalan iki kadın hizmetkâr da mutfakta veya bulaşıkhanede olurdu. Rosie tereddüt halindeydi. Kapıyı açmaya istekli değildi, çünkü ziyaretçi onu hizmetçi sanır diye korkuyordu, oysa üstünde başında hiç öyle bir hal yoktu ama ne olursa olsun, bir şekilde Ash'i andıran bu genç adamın görüntüsü onu heyecanlandırmış ve germişti. Tek istediği evin arka tarafına ve oradan bahçeye geçmekti o anda.

Yine de kapıya yöneldi ve birkaç adım atıp kapıyı açtı. Genç adamın görüntüsü karşısında kıkırdamaktan alamadı kendini, çünkü adam koyun derisinden upuzun pilot çizmeleri ile Sidcot uçuş tulumu giymişti ve yol boyunca tozdan kapkara olmuş yüzü ve gözlerinin etrafındaki bembeyaz halkalarla bir panda negatifi-ne benziyordu.

“Sen Rosie olmalısın!” diye bağırdı genç adam. Kepini çıkardı ve onu kucaklayacakmışçasına kollarını açtıktan sonra aklı başına gelip tokalaşmak için elini uzattı. “Beni hatırlıyor musun?” diye sordu haylaz bir edayla. Rosie, adamın Hint yağı koktuğunu fark etti, kötü gelmemişti ama bu.

Bu teklifsizlik karşısında apışıp kalmıştı, biraz tereddütten sonra, “Daniel?” diye haykırdı. “Daniel Pitt? Yan komşumuz?”

Genç adam gülümsüyordu. “Neredeyse on yaşından beri birbirimizi görmedik ki, nereden aklına gelecek?”

“Savaşın başlarında Ash’ten senin haberlerini alıyordum. Sen ve Archie buradan taşındıktan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Kafadarlar bir avuç kaldı.”

“İşte, babamın öldürülmesinden sonra eski seviyemizde yaşamazdık ne yazık ki. Frensham’da ufak bir yer bulduk, oradan da Sussex’e taşındık, Partridge Green’e. Şimdi de eski oyun arkadaşlarımı ziyarete geldim. Sophie nasıl? Ya Christabel? Ve Ottie? Hepiniz iyi misiniz? Ya annenle baban?”

“Hepimiz iyiyiz,” dedi Rosie, “ama her şey o kadar değişti ki, tahmin edersin. Hizmetkârlar gitti, annem de bambaşka biri artık. Folkestone saldırısında oradaydı, o günden beri çok değişti.”

“Çok üzüldüm. Ya Zıpzip? Çoktan ölmüştür herhalde. Onunla boğuşmaya bayılırdım. Çok tatlı bir köpekti.”

“Meyve bahçesinde yatıyor, üstünde bir gül bitti, başındaki ekşi elma ağacına tırmanıyor.”

“Bir ziyaret edeyim. Onu bulup eve getirdiğin günü hatırlıyorum. Annenin pek hoşuna gitmemişti.”

“Yok, gitmemişti. Kedilerle de hep öyle olmuştur ama eninde sonunda sever onları da. İçeri gelsene. Seni görmek büyük bir sürpriz oldu. Çok sevindim tabii ki,” dedi Rosie ve kenara çekilerek yol verdi. “Ash ile ilgili güzel mektubuna cevap veremediğim için kusura bakma. Fransa adına minnet duyduğunu yazmışsın. Ben de... ben de minnet duydum.”

“N’olur yapma, anlıyorum elbette. Cevap beklemiyordum ki. Gönderdikten sonra düşündüm hatta, acaba beni hatırlayacak mı diye. Motosiklet eşyayı nereye koyayım?”

“Sabah odasına bırakabilirsin. Şu anda bunlara bakacak kimse yok. Hizmetkârlarımız yok artık, sadece aşçı, bir de oda hizmetçisi.”

“Onlar kendi kendilerine bakarlar,” dedi Daniel ve pilot ceke-tini çıkarıp bir sandalyeye koydu, gözlükle kaskı da onun üstüne yerleştirdi.

Rosie, “Seni son gördüğüm an geldi şimdi aklıma,” dedi.

“Evet?”

“Veda etmeye gelmiştin, her birimize gazete kâğıdına sarılmış küçük birer kutu verdin, kurdele yerine iplikle bağlanmıştı, sen gittikten sonra açtık.”

“Off, hatırlıyorum.”

“Benimkinin içinde kurbağa vardı, Christabel’e kertenkele, Sophie’ye semender ve Ottie’ye de altın sarısı, küçük tombul bir yılan hediye etmiştin. Ne kadar korkunç bir şeydi yaptığın. Yaşadığımız paniği hayal edemezsin, hele Ottie kutuyu açıp da yılanla karşılaşınca.”

“Babaköştü o. Aslında yılanla hiç alakası yok. Ayakları olmayan bir tür kertenkele. Kuyruğundan tutarsan elinde kalır.”

“Hatırlıyorum,” dedi Rosie. “İnan ki hatırlıyorum. Kapıcımız tutmuştu ve elinde kıvrılıp bükülen bir kuyrukla kalakaldı, hayvanın geri kalan kısmı kaçıp şezlongun altına saklanmıştı.”

“Hepiniz çığlık çığlığa bağırdınız mı?”

“Tabii ki bağırdık.”

“Daha on yaşındaydım. Şimdi ise mizah anlayışım biraz daha inceliklidir. Kızlara çığlık attıran şeylere çok az yer var artık.”

“Bir keresinde benim elbisemin içine solucan atmıştın.”

“Gerçekten yaptım mı bunu? İnanamıyorum ya. Gitmemi ister misin?”

“Ay hayır. Kal da çay içelim. Millicent’ı çağırayım. Sanıyorum mutfaktadır. Ne yazık ki Sophie ve diğerleri göl kıyısında dolaşmaya çıktılar.”

“Aa, Dağ Gölü’nü hatırlıyorum. O kadar derinmiş ki dibi yokmuş, hep öyle derlerdi.”

“Hâlâ diyorlar ve hâlâ doğru değil.”

Daniel çayını yudumlayıp bisküvilerini yerken, Rosie de onun şimdi neye benzediğini inceleme şansı buldu. Ash’e hiç benzemiyordu. Saçları simsiyah ve ışıltılıydı, insanın içine işleyen, dehşet uyandıracak kadar mavi gözleri vardı ve ince bir asker bıyığı

bırakmıştı. Subaylarda görülen kaygısız bir tonla, heceleri hafif uzatarak konuşuyordu ama bazılarının yaptığı gibi abartmıyordu bunu ve şükürler olsun ki monokl da takmamıştı. Uzun bacaklı, ince yapıydı, bu yüzden de boyu yanıltıyordu insanı, olduğundan daha uzun boylu görünüyordu ve dinç, enerjik bir havası vardı, Rosie'yi çekmişti bu. Kendisi de hareketli bir insandı zaten, yalnız bu günlerde oturduğu yerde biraz fazla oturur olmuştu.

“Nasılsın?” diye sordu Rosie. “Nasıl gidiyor hayat?”

Daniel hafifçe güldü. “Şahane bir kargaşa halinde, hep olduğu gibi.”

Rosie, “Ya anneciğin nasıl?” diye sorunca tekrar güldü Daniel.

“Pek değişmedi. Biraz ağardı, biraz kilo aldı ama hâlâ zarif ve hınzır mı hınzır. Hâlâ güneş şemsiyesiyle insanları dürtüyor ve postacıyla flört ediyor. Her zamanki kadar Fransız ancak mecbur kalırsa İngilizce konuşuyor, gerçi bazen evde Fransızcayla İngilizcenin gerçekten korkunç bir karışımını konuşuyoruz. Hem artık ‘th’ sesini telaffuz edebiliyor. Zis, zat yok artık.”

“Senin yarı Fransız olduğun aklımdan çıkmış neredeyse,” dedi Rosie.

“*Maman* sayesinde benim aklımdan hiç çıkmıyor. Adımı da Fransızcadaki gibi telaffuz etmekte ısrarlı.” Bir an durdu. “Fransızca konuşmam savaşta bayağı işe yaradı.”

“Yaramıştır eminim.” Rosie çayını yudumladı. “Ay sen tam aradığım adam olabilirsin! Bir şey okuyabilir misin bana?” Daniel ayağa kalkma fırsatı bulamadan Rosie odadan fırlayıp gitmişti bile. Onun ayak seslerini duydu Daniel, önce yukarı çıkarken, sonra aşağı inerken. Biraz nefes nefese odaya dönen Rosie, yumuşak deriden çok şık cildi olan bir defter uzattı ona, üstünde altın yaldızlı italik harflerle “Hatıra Defteri” yazıyordu. Rosie defteri Daniel’in elinden alıp sayfalarını karıştırmaya başladı. “İşte burası,” diyerek geri verdi sonra. Daniel okumaya başladı: “*Quittant sa douce canadienne, le gars se fait soldat -*”

“Hayır, hayır,” diye araya girdi Rosie. “Çevirebilir misin? Fransızcam pek iyi değil de.”

“Ha, anladım. Pardon. Diyor ki, ‘Kanadalı güzel sevgilisini geride bırakan çocuk, İngiliz ordusunda asker olarak Fransa’ya gidiyor, çünkü savaş orada.’ Ayrılırken kendi kendine usulca şöyle demiş, ‘Kanada, seni daima seveceğim, ormanlarını, akarsularını ve çayırlarını. Ama Kanadalı bu kızı da seviyorum, kırlarda sadakatle beni bekliyor.’”

“Ah canım,” dedi Rosie, gözleri dolmuştu. “Zavallı çocuk. Onbaşı Larvière’di bu. Kan zehirlenmesinden öldü.” Elini uzatıp kitabı geri aldı, sayfalarını çevirerek başka bir pasaj buldu. Tekrar geri uzattığında Daniel, “*Chantons soldat chantons même si les blessures saignent...*” diye başlayan yazıyı gördü. Ve çevirdi: “Türküler söyleyelim asker, türküler söyleyelim kan aksa da yaralarımızdan ve seslerimiz acıların en büyüğünden de yükseklerde yankılansa top sesinden de gür çıksa yaralarımızdan kan fışkırsa ve yüreğimiz yansa da bu güzel sonbahar güneşinde umudun ve yatışmak bilmez nefretin türküsünü söyleyelim ve intikamın tadına doymadığımız anlarda bile sağ kalanların gururuyla söyleyelim türkümüzü.”

“Olağanüstü,” dedi Daniel. “Hiç noktalama kullanmayarak çok güzel bir duygu yaratmış.”

Rosie, “Adı Georges’du,” dedi.

“O da mı toprak oldu?”

“Hayır ama artık asla yapamayacağı şeyler var. Harika bir baba olurdu, öyle düşünüyorum.”

“Muhteşem bir defter bu,” dedi Daniel. “Bir gün baştan sona okumak isterim. Ne güzel karikatürler var. Bu rozetler ve fotoğraflar, saçmasapan kafiyele, sevgi dolu mesajlar. Bir hazine bu.”

“Böyle üç tane var bende,” dedi Rosie. “Bunlara bakınca düşünüyorum da onca yıl canımı dişime takıp çalışmama değmiş gerçekten. Birçoğu beni sevdiğini ve asla unutmayacağını söylü-

yor. Sevmek derken, normal anlamda yani. Ben de onları sevdim. Benim çocuğum gibiydi hepsi.”

“İki ağabeyimin de Güney Afrika’da öldüğünü biliyor muydun? Babamdan hemen sonra?”

Rosie, “St. John Kilisesi’ne her gidişimde görüyorum mezarlarını,” dedi. “Nasıl oldu?”

“Biri karahummadan öldü, öbürü de bir pusuda. Babamın başına gelenden sonra bütün bunların zavallı annem için ne kadar zor olduğunu tahmin edersin.”

“Tahmin ediyorum,” dedi Rosie. “Sen hangi alaydasın? Üniformanı çıkaramıyorum da.”

Daniel, sol göğüs cebinin hemen üstüne dikili kanatları göstererek, “Önemli olan bu,” dedi. “Kraliyet Hava Kuvvetleri. Şahsen ben, Kraliyet Uçuş Birlikleri adını daha çok beğeniyordum ama galiba her şeyi yeni baştan düzenlemek askerlerin tutkuyla bağlı olduğu şeylerden biri, nitekim şimdi de Kraliyet Deniz Hava Kuvvetleri diye hepimizi bir araya toplamaya karar verdiler. Oysa birbiriyle bağdaşması tamamen imkânsız olan âdetlerimiz ve geleneklerimiz var, Kral onuruna kadeh kaldırırken bile. Onlar oturarak kaldırıyor, biz ayağa kalkarız. Rozet dışında, bildiğin Hizmet Birlikleri’nin üniforması bu. Pek ahım şahım bir şey değil ama bu tarafa gelirken ele geçirebildiğim tek şey bu oldu, Kraliyet Uçuş Birlikleri üniformam çamaşırhanede, Kraliyet Hava Kuvvetleri üniformalarımız ise daha gelmedi. Durum biraz karışık. Savaşın sonuna geldiğimizde kimsenin üstünde, askeri olduğu birliğin üniforması yoktu. Çok güzel bir Sih üniformam vardı benim aslında ama orada bıraktım. Siperlerdeki askerlerin üstü başı paçavraya dönmüştü, pantolonlarını halatla bağlıyorlardı, kafalarında düşmandan ele geçirilmiş kepler vardı. Postallarını çorap veya dolak olmadan giiyorlardı.”

“Hatırlıyorum,” dedi Rosie. “‘Bu tarafa gelirken’ demekle neyi kastediyorsun? Ne taraftan geliyordun ki?”

“Hindistan'daydım ben. Kuzeybatı Cephesi, birbirlerini ve tabii bizi de öldürmeye çalışan kabilelerle uğraşıyorduk. Ben Rattray'ın Sih Birliği'nde idim, sonra Sınır Keşif Kolu'na katılmaya gönüllü oldum. Kardeşim Archie de benimleydi. Onu hatırlayacağını sanıyorum. Bir keresinde gazetelere de çıkmıştı.” Başıyla doğruladı Rosie. Daniel devam etti: “Her neyse, çok utanç verici bir şey yaptım.”

“Sahi mi?”

“Evet. Firar ettim.”

Rosie, dehşet içinde eliyle ağzını kapadı.

“Savaşı ikinci sınıf bir gösteride rol alarak geçirmek istemedim işte, o yüzden firar ettim. Zaten yılda üç ay iznimiz vardı, bir gemiye atlayıp memlekete döndüm ve hemen Uçuş Birlikleri'ne yazıldım. İzimi bulmayı başardıklarında üniformamı giymiş, Fransa için savaşıyordum.”

“Ne yaptılar peki?”

“Beni kurşuna mı dizecekler, sırtımı mı sıvazlayacaklar, onlar da bilemedi. Sonunda dosyamı kaybettiler, bilerek yaptılar bana kalırsa. Epey işe yarar olduğumu görmüşlerdi, böyle düşünmeyi tercih ediyorum doğrusu. Archie'nin beni hiçbir zaman affetmeyeceğini düşünüyorum ama. Amatör tiyatro grubunun bir yapımıyla uğraşırken onu öylece ortada bırakıverdim. *Iolanthe*'yi sahneliyorduk.”

Rosie, Daniel'in göğsüne dizili kurdelelere bakarak, “Madalya almışsın,” dedi.

“Bir iki tane işte. Öyle özel bir şey yok. Artık Hava Kuvvetleri'nden ayrılmayı düşünüyorum gerçi. Herkes sivil havacılıkta muhteşem fırsatlar olacağından falan bahsediyor. Bakıyorum işte, havayı kokluyorum. Madem ki artık tiyatro bitti ve herkes başının çaresine bakacak.”

“Üstünde kanatlar olan şu ‘G’ ne anlama geliyor?”

“Benim gözcü olma ehliyeti kazandığımı gösteriyor. Lewis tüfeği ve kamerası olan hani, pilot vurulursa uçağı indirecek kişi odur. Nişan olayını halletmeden o ‘G’yi takamazsın.”

“Nişan mı? Anlamadım. Nişanla ne alakası var?”

“Düşmanla karşı karşıya gelmen, nişan alıp ateş etmen gerekiyor, nişanla nikâhla alakası yok tabii.”

Rosie öne eğilerek koluna dokundu onun, sonra bir kahkaha attı. “Biliyorum, canım. Sululuk yapıyordum sadece.” Sonra bir an durup, “Gönüllü Yardım Birliği’nde idim ben,” dedi. “Savaşı orada geçirdim. Onca yıl gözünü kırpacak vakit bulamadan çalıştıktan sonra şimdi yapacak hiçbir şeyimin olmaması korkunç geliyor bana. Şimdi anlıyorum da bütün o gördüğüm şeyler... ve duyduğum sesler... kafamın içi hep onlarla dolu, kurtulamıyorum. Neden bahsettiğimi biliyordur, eminim. Herhalde ben de zavallı annem kadar aklımı kaçırmış durumdayımdır. Veya çok yakında kaçıracağım. Sana da oluyordur aynısı herhalde, bazen.”

“Oluyor tabii. Tekrar tekrar gördüğüm bir kâbus var. Her seferinde ter içinde uyanıyorum. Ölümler ardı arkası kesilmeden geçit resmi yapıyor.”

“Ben de sürekli Gilbert the Filbert’ı duyuyorum, çıkmıyor kafamdan.”

“GYB’deydin demek ha?”

“Evet, Spikey’de.”

“Spikey?”

“Hepimiz öyle derdik. Spike Adası’nda. Nereden çıkmış bilmiyorum. Dışarıda herkes Netley olarak bilir tabii.”

“Netley’den gelen insanlar tanıyorum. Sen de tanımış olmalısın onları.”

“Netley uçsuz bucaksız bir yer, muhtemelen tanımiyorumdur. On binlerce hastamız oldu.”

“Peki mesela Edward George, Kanadalı piyadelere?” 46. Hava Filosu’na sevk edilmişti?”

“Tanımıyorum ne yazık ki.”

“Bacaklarını kaybetti. Bir de dışarıda hep bir maske takması gerekiyor. Zavallı adamcağız. Şimdi Lincolnshire’de, ailesinin yanında. Mükemmel bir iniş yapmıştı ama sonra iniş takımları dağılıverdi.”

Rosie’nin başı öne düştü, uzun bir süre öylece sessiz oturdu. Sonra birden patlayıverdi: “Öyle korkunçtu ki bir şey yapmak zorundaydım. O yüzden gittim Netley’ye. Annem Fransa’ya gitme izin vermiyordu, aslında ben de oraya gitmeyi istemiyordum. Burayı seviyorum. Uzaklara gitmek yıkım olurdu benim için. Ama hiçbir şey yapmadan evimde oturamazdım, değil mi?”

Başını kaldırıp baktı sonra, Daniel onun neşeli görünmeye çalıştığını fark etti. “Archie’yle birlikte harika numaralar yaptığınız o günü hatırlıyor musun, taç giyme partisinde?”

“Benim duvardan atlamam ve Archie’nin perende atması mı? Olacak şey değil, tam anlamıyla kafayı üşütmüş olmalıyız o zaman. Annemler nasıl izin verdi, aklım almıyor. O sırık gerçek bile değildi.”

“Sparta savaşçıları gibi yetiştirdiler sizi,” dedi Rosie, “nitekim sonunda gerçekten de öyle olmuşsun işte. O partide Ash...”

“Evet?”

“Ash bana...”

Daniel endişeli gözlerle bakıyordu şimdi ona. Omuzları sarsılmaya başlamıştı ve içini çekerken elleriyle yüzünü kapattı. Daniel önce tereddüt etti, sonra gidip önünde diz çöktü onun. Rosie ellerini kucağına koymuştu, Daniel onları avuçları içine alıp yanığına bastırmaya, öpmeye başladı. Bu merhamet ifadesi karşısında Rosie’nin gözyaşları daha serbestçe akarken, Daniel onu kollarına almak istedi ama pek münasip kaçmayacağını düşündü. Ama sonunda içinden geldiği gibi davranmaya karar vererek sarıldı ona ve “Ah canım benim, ah canım,” diye mırıldanarak göğsüne bastırdı.

Daniel Gönülleri Fethediyor

McCosh ailesinin İspanyol gribini atlatmasının üzerinden bir ay kadar geçmiş, onların hayatında yeniden belirmesinin üzerinden ise daha iki hafta geçmemişti ki Daniel aileye çaya geldi ve fonda Millicent durmadan mutfağa gidip gelerek ufak krepler, üzümlü topkek ve zencefilli çörek, ayrıca çay için sıcak su taşıırken, kendini oturmuş, sohbet eder buldu. Onca yılın ardından bu kız kardeşler ve egzantrik anneleriyle bir arada olmak tuhaf geliyordu ona, aradan geçen yıllarda hiçbiri fazla değişmemişti, gerçi Mrs. McCosh'un zamanla daha da "alışılmışın dışında" olduğu açıktı. Daniel ile Sophie'nin çok geçmeden farkına vardığı üzere, ikisi aslında zaman zaman karşılaşmış ama birbirlerini tanımamışlardı. Sophie sürücülük yaparken, uçuş pistine yaptığı düzenli ziyaretlerde Kanat Komutanı'nı getirip götürmüştü.

Sohbet kolaylıkla akıyordu, çünkü orada bulunanların hepsi de Batı Cephesi'nde Kraliyet Uçuş Birlikleri'nde çarpışmanın nasıl bir şey olduğunu dinlemeye hevesliydi. Daniel çok alışıkta buna, nereye gitse hep aynı sorulara ve konuşmalara katlanmak zorunda kalacağı anlaşılıyordu, tekrar tekrar. İnsanların çoğu sadece aslardan bahsetmek istiyordu. "Peki ya diğer bütün pilotlar?" demek içinden gelse de bunu bastırması gerekti. Kendisinin de beş zaferden çok daha fazlasını kazanmış olduğunu unutacak kadar alçakgönüllüydü.

Bitli piyadeden de bahsetmek istiyordu o. Filo revirindeyken ileri hatlara yaptığı ziyaret çıkmıyordu hiç aklından, siper duvar-

larından ölülerin bacaklarının fırladığını görmüştü, çoğunda postal ve dolak duruyordu hâlâ. Feci kokudan ve topların patlamasından çok daha canlı bir anıydı o. Bütün günü bir mermi deliğinde geçirdikten sonra Ashbridge Pendennis'in birliğine sığınmasını ve Ash'in gökyüzünü göstererek söyledikleri karşısında duyduğu şaşkınlığı hatırlıyordu: "Nasıl yapıyorsun bilmiyorum valla," demişti. "Hayatta çıkamam oraya."

Ottilie, "Albert Ball'u tanır mıydın?" diye sordu. "Albert Ball'u tanıdım, evet," dedi. "Gözünü budaktan sakınmayan biriydi, korku nedir bilmiyordu anlaşılan. Ekibiyle birlikte uçarken SE5 kullanırdı ama kendi başına uçarken kullanmak için de bir Nieuport'u vardı. Tek başına koca bir kumpanyanın içine dalar, hepsini indirirdi. Hawker öyle biriydi zaten. Daima 'her şeye hücum' emri verirdi. Arthur Rhys Davids de aynı. Klasik çağ uzmanıydı, biliyor musunuz, harika bir oğlandı. Barakası kitap doluydu. Ball bir süre onun uçuş komutanıydı, sanırım deliliği ondan geçmiştir. Beklentiler çok yüksekti. Ruhsal gerginlik sürekli artar ve daha kötüye gider, pervasızca tehlikeye atılmanın semptomlarından biri hiç kuşkusuz. Yavaş yavaş ruhta biriken korkunun cesur bir adam üzerindeki etkisi. Ve sanıyorum insanın bir parçası artık bunların hepsi bitsin istiyor. Kulağınızda şeytan fısıldayıp durur gibi, Hamlet'in monoloğunda olduğu gibi, hani bir hançer darbesiyle hesabı kesmenin en istenecek şey olup olmadığını düşünür ya.

"McCudden'ı da tanıdım. Ball ve Rhys Davids'le taban tabana zıt biriydi. Son derece titiz bir dikkatle iş yapardı, bilimsel ve düşünceli. Billy Bishop ile bir kere karşılaştım. O da bir başka Nieuport pilotuydu. Tek başına bir uçak pistine baskın yapıp bunun için Victoria Nişanı aldı."

Christabel, "Ya o Fransız asları?" diye sordu. "Guynemer ve Nungesser?"

"Yok, Guynemer veya Nungesser'le tanışmadım hiç, Rickenbacker'la da. Mick Mannock'u duymuşsunuzdur sanıyorum. İrland-

dalıydı. Onunla da şahsen tanışmadım ama tanışmayı isterdim. Anlaşılan defleksiyon atışı yapmasını öğrenmiş, olağanüstü başarısında bunun rolü olmalı. Mermiyi düşmanın ne kadar ilerisine göndereceğinizi biliyorsunuz yani, böylece tam sizin merminin üstüne uçuyor. Çoğumuz beceremezdik bunu. Ancak kuyruklarına takılıp yakın mesafeden ateş ederdik.”

Ottilie, “Savaştan sağ çıkmak bir bakıma mucize gibi bir şey, öyle değil mi?” dedi. “Semalarda dört yıl. Bir rekor olmalı bu.”

“Eh, bazı bakımlardan şanslıydım. 1915’teki Fokker Belası’nda yoktum, Anayurt Üssü’ndeysdim o zaman. Tabii herkes Immelmann’ı hatırlar bu konuda. Kanlı Nisan’da da aynı nedenle bulunmadım zaten. Ders veriyordum.”

Christabel, “Ya şu meşhur Kızıl Baron?” diye sordu. “Gerçekten o kadar müthiş bir pilot muydu?”

“Hmm, çoğu zaman ben, insanların sözünü etmek isteyeceği yegâne Alman asının von Richthofen olduğunu düşünmüşümdür. Tartışmasız büyük bir pilottu, birkaç kez karşı karşıya geldim onunla. Ama kalabalık formasyonlarda saldırıya geçme eğilimindeydi, hep arkasında kumpanyasıyla dalışa geçerdi, sağlam korunuyordu yani. Ball gibi bir yalnız kurt değildi o. İşin komik tarafı, öldüğünde dolaşan söylentilere bakılırsa bir RE8’in gözcüsü indirmiş onu. Zirveden çukura yani, hı? Hiç de şanına uygun değil. Neyse ki sonunda bir Camel’dan vurulmuş olduğuna karar verdiler, gerçi birçoğumuz aslında yerden açılan makineli tüfek ateşiyle, mesela bir Mannock’la öldürüldüğünden şüpheleniyoruz. Çoğu zaman gerçek zaferi kimin kazandığını bilmek mümkün değil, rakamlar zaten atmasyon. Dört Britanyalı birlikte zafer kazanmışsa, her birine çeyrek sterlin veriliyordu. Çoğu zaman zafer için çöp çekerdik veya yazı tura atardık. Amerikalılar ile Fransızlar herkese bir tam para verirdi. Bir de kimsenin adını sanını duymadığı dâhi pilotlar var, muazzam zaferler kazanmışlar, Collinshaw mesela. Sonra Fullard vardı, Little, McElroy, Thompson, McKeever, Beau-

champ-Proctor, üstelik daha Kanadalıları, Belçikalıları ve İtalyanları katmadım. Niye bir tek Albert Ball ile von Richthofen'in adı duyulmuş, hiç anlamıyorum. Onlardan herkese gına geldi, bütün diğer pilotlar da aynı kanıda. Hunların da bizim kadar ası vardı. Boelcke bir örnek, sonra Müller ile Bohme var. Ve Udet."

"Peki, sence büyüklerin de en büyüğü kimdi?" diye sordu Mr. McCosh, "Madem ki von Richthofen değil?"

"En büyük kimdi? Hunlardan mı? Bana göre Voss'tu. Kızıl Baron gibi onun da üç kanatlı bir Fokker uçağı vardı, ama onunki kırmızı değildi tabii. Birinde kapışmıştık. Biz altı uçaktık, o tek başına. Üç kanatlı o ufak uçaklar dalış yapamaz, yoksa kanatları düşer, ama asansör gibi yukarı çıkarlar. Ne zaman onu hakladığımıza inansak yukarı fırlayıp sonra tekrar üstümüze gelmişti. Kolayca kaçabilirdi oysa. Kuyruk takımımnda sıkışık nizamda uçan beş uçağım vardı, kuyruk takımı mı dedim? Yok, pardon, yatay stabilize takımı olacak. Hepimizde üç beş delik açıldı. Onun yaptıklarını ne daha önce görmüştüm ne de o günden sonra bir daha gördüm, uçaklarla normalde yapılamayacak hareketler yapıyordu, el kitaplarında göremeyeceğiniz şeyler. Tek kelimeyle ağzı açık kalmıştık. Sonra birkaç arkadaşı çıkageldi, bizimkilerden de birkaç uçak daha geldi ve hiç ölüm olmasa da ortalık tamamen karıştı fakat size yemin ediyorum, tek başına hepimizi öldürmeye kararlıydı adam, pekâlâ öldürebilirdi de. Bana sorarsanız, ona dokunabilecek adam daha dünyaya gelmemiştir. Öldüğünü duyduğumda mideme taş oturmuş gibi oldum. Anladığım kadarıyla Rhys Davids de bayağı üzülmüştü onu indirdiğinde."

"Gerçekten semalarda şövalye olmak gibi bir şey miydi peki?" diye sordu Rosie. "Herkes çok romantik anlatıyordu da."

"Ah, şövalyelik! İnsanların düşündüğü kadar değildi tabii. Ne olursa olsun yine de soğukkanlılıkla cinayet işlemek bu, çoğu zaman öyle. İki kişilik bir uçakla güneşin arkasından çıkıp dalışa geçiveriyorsun ve uçağı düşürüyorsun işte, bazen alevler içinde

yere çakılıyor ve biliyorsun ki Herodes kadar suçlusun ama bununla yaşamayı öğrenmek ve sonra gidip tekrar aynısını yapmak zorundasın. Bir alev topu perişan ediyor seni ve hiç değilse hemen ölmüş olmaları için dua ediyorsun. Ve kimsenin de “von Richthofen şövalyeydi,” falan demesine izin vermeyin. Değildi. Hawker’ın peşinden gidip başının arkasından vurdu onu, o noktaya kadar şerefli bir şekilde geçmiş olan uzun bir it dalaşının ardından eve dönüyordu Hawker. Kanlı Nisan’da da, düşürdüklerinden yirmi bir tanesi falan tamamen savunmasız ve devrini doldurmuş iki kişilik makineler, bir de yara almış serseri mayın gibi gezmekte olan uçaklardı. Görevini yapıyordu elbette, ben de öyle ama bunun şerefle, şövalyelikle alakası yok. Bildiğiniz bin yıllık cinayet işte. Her birimiz birer canı olduğumuzu bilerek yaşayacağız artık. Doğru bu! Doğru! Hem von Richthofen durmadan böbürlenir, öğrencilerinin düşürdüğü uçakları kendi düşürmüş gibi satardı. Mannock ise tam tersini yapıp kendi düşürdüklerini öğrencilerinin hanesine yazardı. Semaların kahramanı diyorsanız, hiç düşünmeden Mannock derim size ama o da şövalye falan değildi. Zaten düşmüş olan uçakları makinelikle tarama huyu olduğunu işittim. Çok fazla çarpıştıktan sonra, bütün o yorgunluk ve gerilimle biraz aklını kaçırıyor insan. İşte o zaman bir süre ders vermen için seni eve gönderiyorlar. Ben iki kere yaptım bunu, Tanrı’ya şükür o sayede de hayatta kaldım.

“Bir şey daha: Gökyüzündeki savaşta Hunların daima savunmada kalma tutumu vardı. Gün ışığında bizim hatlara yanaşmazlardı, savaşı ayaklarına götürmemiz gerekirdi. Uçaklara karşı domdom ve yangın bombası kullanmak savaş kurallarına aykırıydı. Kullanmadık biz. Uçağımız onların tarafına düşer de yakalanırsak, askeri mahkemeye çıkarılır ve kurşuna dizilirdik. Ama Hunlar düşerlerse ancak kendi taraflarına düşüyorlardı zaten, yani askeri mahkemeye çıkar da kurşuna dizilirim diye korkmalarına gerek yoktu, onun için de bize yangın bombası atıyorlardı. Bizim uçakların bu kadar kolay alev alıp onlarınkine hiçbir şey olmama-

sının başka bir açıklaması yok. Bir uçağın içinde diri diri yanmak kadar ödümüzü kopartacak bir şey yoktu, onlar da bunu biliyorlardı, çünkü onlar da bizim kadar korkuyordu. Şövalyelik bu kadar işte. 'Semaların şövalyesi' olarak nitelenmek tabii ki büyük keyif veriyor insana ama bazen her şeyin ne kadar vahşice olduğunu kendime hatırlatmam gerekiyor."

Christabel, "Yani zafer kazandığında bu birini öldürmek anlamına mı geliyor?" diye sordu. "Hep merak etmişimdir de."

"Yok, hayır, zaferleri sayıyorduk biz, öldürmeyi değil. Yirmi otuz zafer kazanmışsan, bunların birçoğu yere inmek zorunda kalmıştır falan. Yere yakın saldırılarda, iki metreden falan uçup doğrudan üstlerine giderek yüzlerce adamı öldürdüm ben, bombalarla kaç kişiyi öldürmüşümdür hiç fikrim yok. İnsanlar bunu hiç düşünmüyor, onların düşündüğü teke tek dövüş hep, iki şövalye karşı karşıya. Gazeteleri okumaktan oluyor bu. Ama tabii zaman zaman biraz şövalyelik de olmadı değil. Neredeyse göğsü her çıktığımızda silahların tutukluk yapması sorunu yaşırdık. Aslında teftişi geçememiş olması gereken bozuk cephaneden kaynaklandığı söyleniyordu. Yazıhanemizde, yani kokpitte çekiç bulundururduk hep, her çarpışmanın yarısını silahın kurma levyesini çekiçle döverek geçirirdik. İnsana nasıl bir sıkıntı veriyor, nasıl öfke yaratıyor tahmin bile edemezsiniz. Bir keresinde it dalaşı sırasında silah tutukluk yaptı ve çarpıştığım pilot da benim silahla boğuşup durduğumu gördü, ben o bok... yani bozuk silahla uğraşırken uçağımın yanı sıra uçarak el kol hareketleri yapıp güldü durdu. Neyse, düzeltemedim bir türlü, sonunda bana el sallayıp uçtu gitti işte. Uçağı Fokker DV11'di, benimki de Camel. Hiç uğraşmadan indirebilirdi beni halbuki. Hep bir DV11'le uçma şansım olmasını istemişimdir. Bir kere daha oldu aynısı, bu sefer Hun'un silahı tutukluk yaptı, ben de gördüğüm iyiliğe karşılık olarak onu bıraktım gitsin.

"Aynı Hun muydu ki?" diye sordu Christabel.

“Hayır, hayır. Aynı kişi değildi. Bir keresinde de çok nazik bir Hun’a çattım, ben tutukluk yapan silahı onarana kadar bekleyip ondan sonra saldırıya geçti, güzel dalaştık, sonra Arras Nehri üzerinde düşürdüm onu. Bir şişe konyakla sigara alıp hastaneye ziyaretine gittim, el sıkıştık ama tıpkı zavallı Ashbridge gibi onda da karın zarı iltihabı oldu, birkaç gün sonra öldü. Gerçekten çok üzülmuştum. Birini ölmeden yere inmeye zorlamayı başardığımda kendimi hep daha az berbat hissetmişimdir.

“Bir keresinde de kumpanyamı kaybettim, bir şekilde gözden yitirdim işte, sonra uzaklarda uçarken gördüm onları, bir ışık bulutuna doğru gidiyorlardı, yetiştirmeyi başardım ve bulutun öbür tarafından çıkıp yanlarına gittim. Bir de ne göreyim, ufak bir Pfalz filosuyla başa baş uçmuyor muyum? Yani başımdaki Hun’la tam aynı anda birbirimize bakarak göz göze geldik, bir an karşılıklı şaşkınlık yaşadıkdan sonra gülmeye başladı, sonra bana geride kalıp toz olmam için işaret etti, ben de aynen öyle yaptım. Şunu da söyleyeyim ama koca bir Pfalz filosu bile olsa bir Camel onları epey uğraştırırdı. Çok daha hızlı oluyor onlar ama dönüşlerde çok yavaş kalıyorlar.

“Yani işte zaman zaman biraz şövalyelik oluyordu böyle, evet, oluyordu; ama aklımda en çok kalan şey müfrezeler dolusu adamı ve atı tepeden taramak, devrilip düştüklerini görmek ve motorun gürültüsünden seslerini duyamadığıma şükretmek. Birinde bir müfreze gördüm, boyunlarına kadar suya batmışlardı ama ilerlemeye devam ediyorlardı. Suda silahın isabet gücünü sınavabiliyosun, her tarafa sıçradığı için. Onları tarayarak üstlerinden geçip bir tur daha yapmak için geri geldiğimde baktım o kahverengi sular kıpkızıl olmuş.”

Hepsi birden bu dehşet sahnesini düşünürken bir süre sessizlik oldu, sonra Daniel, “Bir sürü tuhaf ve açıklaması imkânsız şey oldu,” dedi. “Bir keresinde, iki hat arasında vurulup da karanlık bastırdıktan sonra bizim siperlere dönmeyi başarmıştım. Baktım ki bitli piyadeler muhteşem çılgın ve korkusuz bir keşif pilotunun

varlığına inanıyorlar, hemen her gün insana parmak ısırtan akrobasi gösterileri yapıyor, hatların hemen üstünde gözünü budaktan sakınmadan uçup duruyormuş. Askerler hep onu görmek için bakınıyor, hareketlerini izliyormuş, asla vurulmuyormuş bu pilot. Öyle bir hayranlık ve merakla doluydular ki. ‘Deli Binbaşı’ adını takmışlar pilota. Askerleri gerçekten coşturuyordu adam, onlar da tezahürat yapıyorlardı. Çocuklardan birçoğu gerçekten gidip piyadelere gösteri uçuşu yapardı, morallerini yüksek tutsunlar diye. Deniz Hava Kuvvetleri’nden Christopher Draper diye bir oğlan vardı, köprülerin altından falan uçardı, Gwilym Lewis de öyle. Ben de yaptım, özellikle Ash ile Albert ve Sidney’nin nerede olduğunu öğrendikten sonra, ama şunu da biliyorum, bu gösterileri duyup da kontrol etmeye giden herkes de biliyor, teknik olarak söyleyecek olursam, çoğu zaman gösteri uçuşu olduğu söylenen yerde kimse yoktu aslında. Bir başka deyişle, uçuş kayıtlarına bakılacak olursa, Deli Binbaşı’nın hatların üzerinde gösteri uçuşu yaptığı zamanlarda hiç uçuş falan yoktu. Hep merak etmişimdir... yani... sizce güpegündüz ortaya çıkan hayaletler var mıdır? Yani bu... Mons Melekleri³⁵ falan gibi bir şey miydi acaba? Veya insanın, kendi bile bilmeden aynı anda iki yerde birden olması mümkün mü?

“Başka bir şeyden bahsedelim mi?”

35 Savaşın ilk önemli çarpışması Ağustos 1914’te Fransa’nın Mons bölgesinde yaşanmış ve Britanya ordusunun yenilgisiyle –aynı zamanda, Almanları yenmenin o kadar kolay olmayacağının anlaşılmasıyla– sonuçlanmıştı. Bu çarpışmada, esrarengiz hayalet okçuların ve/veya ışık saçan bazı varlıkların Britanya askerlerini koruduğu şeklinde hikâyeler uydurulup bunlar, belki de yenilgiden sonra moralleri düzeltmeye çalışan gazetelerde yayınlanınca, halk arasında bir ‘Mons Melekleri’ efsanesi yayıldı.—çn

Kalbim Anılardan Hasta Düştü³⁶

Eski usule uyarak, nizami şekilde önceden kartını bırakmış olan Vaiz Yüzbaşı Fairhead, randevuya tam vaktinde geldi. Ufak tefek bir adamdı, bir de son derece düzgün kırpılmış bir bıyığı vardı. Seyrelmiş saçları turuncuya çalan kızıl renkte, dudakları ince ve düzdü. Gördüğü onca şeyin etkisiyle vaktinden önce yaşlanmış bir yüzü vardı.

Eldiven takmış, üniformasının üstüne subay gocuğu giymişti. Millicent onu içeri buyur ettikten sonra gocuğunu aldı. Kürklü yakasına ve kruvaze kesimine hayran kaldı, “Hutch böyle bir giysiyle nasıl da muhteşem görünürdü,” diye düşündü.

Rosie, onu kapıda kendisi karşılamak isterdi aslında ama oturma odasında gergin bir şekilde oturup bir şeylerle meşgulmüş havası yaratarak beklemek nedense daha münasip görünmüştü. Millicent Peder’i oturma odasına alınca onu karşılamak için yerinden kalktı, ama Peder, “Lütfen, rahatsız olmayın,” dedi. Sesi çok dindi. “Siz Miss McCosh olmalısınız.” Rosie başıyla doğrulayınca devam etti: “Vaiz Yüzbaşı Fairhead. Sizi tanıdığımı çok memnun oldum.”

Rosie, “Buyurun oturun, Peder,” dedikten sonra Millicent’a dönerek, “Bize çayla o ufak kreplerden getirir misin?” diye sordu.

36 Rupert Brooke’un 1905-08 arasındaki şiirlerinden, uzun bir ayrılıktan sonra yaşlılıkta kavuşmayı anlatan ‘The Beginning’in (Başlangıç) son dizesi.—çn

Sonra Fairhead'e döndü: "Tekrar krep yiyebilmek çok güzel. Yeterince şeker bulabilmek nasıl da büyük bir değişiklik oldu!"

Yüzbaşı Fairhead bir koltuğa geçtiyse de, sanki Rosie'ye bütün dikkatinin onda olduğunu göstermek istercesine ucuna, düştü düşecek gibi oturmuştu. "Cephede rüyama girerdi o ufak krepler. Fırından yeni çıkmış, hâlâ sıcak kreplerin üstünde reçel ve krema. Bir bu, bir de şöyle bir kupa dolusu bira."

Rosie, "Umarım yolculuğunuz iyi geçmiştir," dedi.

"Geçti, geçti. Oy sandıklarına toplanmış kadınları görecektiniz. Sonunda bunun olacağı kimin aklına gelirdi? Hepimiz alışacağız elbet."

"Ama otuzun üstünde olmak gerekiyor," diye hatırlattı Rosie. "Yani biz gençlerin aklına güvenilmiyor henüz."

"Ama eninde sonunda mecbur eşitlik olacak, öyle değil mi?" dedi Fairhead. "Yani, evini yarım temelle kuramazsın ki."

"Annem daha yeni oy kullandı, Sir Kingsley Wood için," dedi Rosie. "Son derece memnun. WSPU'ya üyeydi, Sosyal ve Siyasal Kadın Birliği'ne, ama iş şiddete dökülünce ayrılmıştı. Şimdi öyle bir zafer sevinci yaşıyor ki haline tahammül etmek güç."

"Gayet haklı ama," dedi Fairhead. "Onunla tanışmayı büyük bir merakla beklemekteyim."

"Gerçi, aslında başka kadınların oy kullanmasını istemiyordu o. Bu hakkı sadece kendi için istedi. Oy kullanmasına izin verilmemesini kişisel bir hakaret olarak kabul etti, genel olarak kadınlığa yönelik bir aşağılama olarak değil. Geldiğiniz iyi oldu," dedi Rosie.

Fairhead, "Gelmem gerektiğini düşündüm," diye cevapladı. "Fırsat buldukça, elimden geldiğince çok insanın ziyaretine gidiyorum."

"Çok fazla insan vardır ama!"

"Binlercesi. Not tuttum elbette, ancak aramızdan ayrılanların oranı öyle yüksekti ki ipin ucunu kaçırmamak hayli zor oluyordu."

Çehreler ve yaralar, kısa sohbetler ve son sözleri işitebilmek için gösterilen çaba, hepsi birbirine karışıyor. Lakin Ashbridge'i gayet iyi hatırlıyorum. İlgilendiğim ilk kişilerdendi kendisi."

"Umarım sadece subayların yakınlarını ziyaret etmiyorsunuzdur."

"Hiç olur mu, elbette hayır. Neden böyle söylediniz?"

"Ölümü gazetelere geçen bir tek subaylar oluyordu. Bende hep infial yaratmıştır bu," dedi Rosie. "Netley'deyken, subaylar ile eranın ayrı ayrı tedavi görmemesi gerektiğini söylediğim için başım büyük belalara girmiştir."

Fairhead, "Zannederim katılıyorum size," dedi, "ancak her zaman böyle olmuştur bu. Köklü alışkanlıkları yenmek zordur. Hem Ashbridge'in de subay olmadığını unutuyorsunuz."

Rosie, elini ağzına götürdü. "Ay, çok özür dilerim. Değildi elbette. Ama bir beyefendiydi, biliyorsunuz, subay olabilecek mevkiden."

"Bir sonradan olma beyefendiler vardır, bir de doğuştan beyefendiler," diye belirtti Fairhead, gerçi daha ağzından çıkarken bunun bir klişe olduğunun kendi de farkına vardı. "Ashbridge birinci gruba girmiş olmasa da ikinci gruptan olurdu zaten."

Rosie, "Arkadaşı Hutchinson doğuştan beyefendiydi," dedi. "Cepheye gittiğinde yanında gerçek bir beyefendi bulunduğunu söylemişti."

"Evet, başına gelenleri duyunca çok üzüldüm. Savaşta sağ çıktıktan sonra talihin böylesi, değil mi ama? Son günlerinde ondan iyiliğinizi esirgemediğinizi duydum. Evet, yani bu doğru, yanında gerçek bir beyefendi bulmuştu ve bu söz konusu beyefendi, yanında o olmaksızın gitmezdi savaşa. İsmi unuttum şimdi, Fransızca havalı isimlerden biriydi, de Soutoy falan gibi bir şey. Gayet iyi hatırlıyorum kendisini, uzun boylu, kendinden emin, hediye sepetleri gelirdi hep ona, monoklu düşünce 'Kör şeytan!' derdi. Suratına isabet eden bir kurşun başının arka tarafını alıp götürmüştü. Sık yaşanan bir şeydi bu."

“Ve Hutchinson yanında kaldı yine de öyle mi?”

“Bırakamayacağı kadar kıymetliydi o,” dedi Fairhead. “Mükemmel bir askerdi ve kaybettiği beyefendiye borçlu hissediyordu kendini. Kimse ona evine dönmesini söylemedi ama söylense de reddederdi zaten, hem kimse ona sözünü geçiremezdi ki, dediğim dedik biriydi, nitekim kaldı orada, sadakat gereği.”

“Peki Ashbridge’in özelliği neydi?” diye sordu Rosie. “Neden bana o kadar çok yazdınız? İlgilenebileceğiniz daha pek çok şehit yakını vardı, eminim.”

“Binlerce mektup yazdım ben, hepsi kurşun kalemle ve hepsi defterlerden koparılmış sayfalara. Siperlerde, sahra hastanelerinde, trenlerde, at arabalarında yazdım bu mektupları. Benim savaşım da buydu, ölmekte olanlara huzur vermek ve yakınlarına mektup yazmak. Bütün bunlara rağmen, Ashbridge özeldi.”

“Benim için özeldi,” dedi Rosie.

“Zannedersem benim için niye özel olduğunu öğrenmek istiyorsunuz.”

“İstiyorum, Yüzbaşı. Bunu öğrenmeyi çok istiyorum.”

“Çünkü çok güzeldi.”

Rosie, hayal gücünde uyanan karanlık bir şüpheyle bakakaldı ona. “Güzel miydi?” diye tekrarladı.

Fairhead yerinden kalkıp pencereye yürüdü, dışarıdaki kış bahçesine bakmak, düşüncelerini toplamasını kolaylaştıracaktı sanki. Bir parça ekmek kabuğunu paylaşabilmek için didişip duran bir saksığanla kargayı seyretti.

“Savaş her şeyi mahvediyor,” dedi Fairhead. “Bu aşıkâr, hepimizin gayet iyi bildiği bir şey. Ancak benim kanaatim odur ki güzel olan şey bilhassa kutsaldır, güzel olan bir şeyin kaybı, alelade bir şeyin kaybından daha trajiktir. Bir Hıristiyan olarak böyle şeyler hissetmemem gerektiğini gayet iyi biliyorum ancak hissediyorum işte. Ashbridge’den böylesine etkilenmemin sebebi, bilmiyorum

sizin için bir anlamı var mı ama onun bir Yunan idealini temsil etmesiydi.”

“Elbette, benim için anlamı var.”

“Atletik, gözü pek, neşeli, canayakın, yiğit, zeki, onurlu, dayanıklı... daha sayabilirim. Bir Apollon’du o.”

Rosie, “Rupert Brooke’un resmini gördünüz mü hiç?” diye sordu.

“Evet!” diye bir haykırış yükseldi Yüzbaşı Fairhead’den. “Aralarındaki benzerlik ilk anda hayrete düşürmüştür beni. Sol elinin işaret parmağını yanağına dayadığı o resmi, boynundaki o koca fular, yoksa bir cins kravat mıdır o?”

Rosie, “Rupert Brooke’a taparım ben,” dedi. “Her gün okurum onu, hele de aşk şiirlerini.”

“Şiirleri bir bakıma dine aykırıdır,” dedi Fairhead. “Bir pagan barbarlığı var yazdıklarında.”

“Şu komik şiiri mi kastediyorsunuz, hani balık, Tanrı’nın da balık olduğunu sanıyor?”

“Yo, hayır, onu çok eğlenceli bulurum, gerçi beni eğlendirmemesi gerektiğinden de eminim. Bende rahatsızlık yaratan bir şehvaniyet var şiirlerinde. Nasıl ifade edebilirim? Bazen zorlama geliyor, hatta belki biraz yapmacık.”

“Dine uzak biri olduğunu biliyorum, sosyalistti de zaten ama aslında onun dinsizliğinde çok dindarca bir şey olduğu kanısındayım. Bu size bir şey ifade ediyor mu? Bozgun adındaki şiirini hatırlar mısınız? Şair Cennet’e gidip Tanrı’nın karşısına dikilmek ister, ‘Çünkü Tanrı, aman dinlemez yazgısını koymuş/Kasvet dolu kalbim ile arzuları arasına’? Bir de bakar ki Tanrı’nın tahtı boş, her yer yosun tutmuş. Bence insanın bunu yazabilmek için çok dindar olması lazım ki Tanrı onu böyle bir hayal kırıklığına uğratabilmiş olsun.’ Bir de meleklerle Tanrı’nın cenazesini taşıttığı şiiri var. Yüreğinin derininde müthiş dindar olmasa niye yazsın ki insan bunu?”

“Bunun üzerinde düşünmem gerek. Aslında size itiraf etmeliyim ki Miss McCosh, savaştan çok büyük şüphelerle çıktım ben. Size yazdığım ilk mektuplardaki o mutlak imanı ve kendine güveni hatırlarsınız. Ne yazık ki zaman geçtikçe büyük bir aşınmaya uğradı bunlar. Cennet’e gidip Tanrı’ya bunları sormayı ben de çok isterdim.”

“Kuşkular mı dediniz, Peder?”

“Elbette birçok kez, Rabbimin beni sırtlayıp taşıdığını hissetmişimdir, Rabbimiz yükseltmiştir beni.”

Rosie hevesle konuştu. “Ash öldükten sonra ben de aynı şeyleri hissetmiştim, sonra Netley’de de.”

“Eminim hissetmişsinizdir. Siz de benim gördüklerimin birçoğunu görmüş olmalısınız. İnsan Rabbin sırtında yükselmedikçe böyle dehşet sahnelerini atlatamaz. Bununla birlikte...”

“Evet?”

“Bunu söylemek bana üzüntü veriyor ancak mesleğimi sorgulamak zorunda kaldım. Dua etmek için dizlerimin üzerine çöküyorum ve kendimi O’na suçlamalar yöneltir buluyorum. Niye böyle şeylere tahammül gösterildiğini bilmek istiyorum; bunlara nasıl tahammül edebiliyor O? Kız kardeşimi düşünmekten alıkoymıyorum kendimi, tabii Ashbridge’i de ve daha binlercesini.”

“Hiçbir cevap alamadınız mı?”

“Henüz alamadım. Bekleyeceğim.”

“Umarım bir cevap gelir,” dedi Rosie.

Yüzbaşı, “Sizin şüpheleriniz yok mu?” diye sordu.

“Ottillie ile Christabel’in var. Kardeşlerimin. Sophie ise ya çok aptal ya da çok zeki, onun kafasının içinde neler döndüğünü asla anlamıyorum. Ancak benim bir şüphem yok. Felsefi meseleleri düşünmüyorum. Düşünemediğim için değil; düşünmeye ihtiyacım yok. Hazreti İsa’nın ‘Daima sizinleyim,’ dediğini biliyorum ben. Daima yanımızda ve Ash’in de yanımda olduğunu biliyorum.

Gitmeden önce buna söz vermişti. Ve Meryem Ana'yı neredeyse şahsen tanıyormuşum gibi geliyor."

"Siz şanslısınız Miss McCosh, benden daha şanslısınız. Benim bütün bunlara dayanmama neyin yardımcı olduğunu biliyor musunuz?"

"Söyleyin lütfen," dedi Rosie.

"İyi Samiriyeli kıssası. Olur da inancımı tamamen kaybedersem, Tanrı'nın bir hezeyandan başka şey olmadığına karar verirsem o kıssa benim için daima inanmaya ve hayata geçirmeye değer olan şeylerin simgesi olarak kalacak."

"Yani?"

"Bütün insanların komşumuz olduğu, insanın komşusunu kendi gibi sevmesi gerektiği düşüncesini kastediyorum. İş o kerteğe gelirse, Hıristiyanlıkta bunun dışında kalan her şeyin Cehennem'in dibine kadar yolu var. Umarım sizi rencide etmemişimdir. Savaşta yaptığım her şey bu inançtan kaynaklanmıştır. Yaralı düşman askerlerine bakarken öğrendim bunu."

Oysa Rosie, kendi kafasındaki düşüncelere dalmıştı. "Netley'deki hemşirelerden biri, ölenin ruhunun bedeninden ayrılışını görebildiğini söylemişti."

"İnandınız mı ona?"

Rosie çoktan başka bir şey düşünmeye başlamıştı bile, cevap vermedi. "Size bir itirafta bulunmak istiyorum."

"Nedir? Günah çıkarmada olduğu gibi bir şey mi?"

"Yo, hayır. Demek istediğim, içime yük olan, bana çok sıkıntı veren bir şey var ve bunu size anlatmak istiyorum."

"Anlatınız," dedi Peder. "Ne demişler, dertler paylaştıkça azalır."

"Yüzbaşı Fairhead, Ash'e her gece onun için dua edeceğime söz vermiştim, hep ettim de. Bir tek, yaralanmasından önceki gece etmemiştim."

“Ahh,” dedi Fairhead üzüntülü bir havada, hemen anlamıştı. “Sizin için çok kötü olmalı.”

“Elimde değil, saçma olduğunu biliyorum ama. Dua etmeyi unutmasaydım Ash ölmezdi diye düşünmekten kendimi alamıyorum.”

Fairhead neredeyse öfkeyle cevap verdi buna. “Kıymetli Miss McCosh, Tanrı’nın karakterini tamamen yanlış anlıyorsunuz. Tanrı’nın neye niyetlendiğini anlama iddiasında bulunacak son insanım ben ama dua etmenin büyü yapmak demek olmadığını biliyorum.”

Rosie, Tanrı Anası’yla olan özel ilişkisini ona açıklayamayacağını sezdi. Onun için Bakire Meryem normal bir insan gibiydi, bir şeyi sık sık hatırlatmazsanız unutulabilirdi. Onun her gece sağlama-ya çalıştığı şey Bakire Meryem’in müdahalesiydi zaten.

“Azizlere dua etmenin bir anlamı var mı size göre?” diye sordu. “Bilmiyorum,” dedi Fairhead.

“Azizlerin müdahale gücü var mıdır, bilmiyorum. Katolikler olduğunu düşünür. Ama biz Anglikanız, Miss McCosh. Bana öyle geliyor ki biz, Luther’le Papa arasında bir yerlerde bulunuyoruz. Gerçi Tanrı ile aramızda dolaysız bir bağ olduğunu varsayarız, dolayısıyla, her ne kadar bir zararı olmasa da azizlere dua etmenin pek bir anlamı yoktur. Doğrudan Hükümdar ile konuşabilecekseniz vezire niye çıkasınız ki?”

“Sanırım haklısınız,” dedi Rosie. “Yolcular’ı bilir misiniz? Broke’un şiiiri?”

“Hayır, hatırladığımı söyleyemem.”

Rosie, kanepenin yanındaki etajere gidip ince bir kitap aldı. Sayfalarını karıştırmaya başladı ve sonunda Yüzbaşı Fairhead’e bir sayfasını açıp uzattı. Fairhead kitabı alıp pencerenin önüne gitti, yüksek sesle okumaya başladı:

“Geldi mi vakti, bu istirahatgâhtan ayrılmanın?

Bir süreliğine birbirimiz için güzelleştirdiğimiz bu yerden?

Şimdi, Tanrı’ya emanet olmadan son kez çılgınca kucaklaşıp

Uzun bir yola vuracağız,

belli belirsiz gülümsemele ışımayacak olan artık.

Ey, yollar ne uzun! Sen nasıl da uzaktasın!

Hatırlıyorum ya! Lakin... süzülüp geçen her gün

Küçük kızıl dudaklarını biraz daha solduracak,

her fersahında yolun

Yüzünü hatırladıkça sızlayan o sevgili acı daha da uyuşacak.

... Üzaklarda var mıdır bir sınır kasabası falan, ne dersin,

Çölün kıyısında, bildiğimiz son kara parçasının da sonunda,

Işığımızın nihayet söneceği تنها bir sınır,

Orada bekler bulurum seni; ve sonra gideriz

Birlikte, el ele yine, ve adım atarız,

Bilmediğimiz ıssızlığa, gecenin karanlığına?”

“Ne kadar güzel okudunuz!” diye oyuncu bir ses duyuldu kapıdan. Sophie’ydi bu, Dağ Gölü’ndeki ördeklere bayat ekmek atmak-
tan dönüyordu. Vaiz ona doğru ilerleyerek elini uzattı, nedenini
bilme se de pek hoşuna gitmişti durum. Sophie, “Ellerim buz gibi,
kusura bakmayın,” dedi. “Göl kıyısında resmen perişan oldum ve
herhalde gribal enjeksiyon geçirip öleceğim. Evde bir papaz bu-
lunması büyük şans!”

Fairhead, uçar adımlarla ve salı günü çaya gelme sözüyle ora-
dan ayrıldıktan sonra Sophie, “Tuniğinde Askeri Haç kurdela sı
vardı, gördün mü?” diye sordu. “Ne yaptığını çok merak ettim.”

Rosie, “Meşe yaprağı da var,” dedi.

“Kahraman bir papaz!” diye bağırdı Sophie. “Ne kadar müstehcen bir durum!”

“Müstehcen mi?”

“Ay yanlış mı oldu? Hani o kelime var ya, bir şeyin tamamen farklı olması, onu kastediyorum. İkisini hep karıştırırım zaten.”

“Müstesna olmasın?”

“E işte, ikisi neredeyse aynı zaten.”

“Bütün din şehitlerini düşün,” dedi Rosie. “Hooper, Ridley ve Latimer’ı. O tür insanları. O kadar da müstesna bir durum değil aslında.”

Sophie, “Ama onlar çok uzun zaman önceydi,” dedi. “İngiltere Kilisesi artık azizler ve şehitlerle uğraşmıyor. Mağaralarda yaşadığımız zamandan beri.”

“Mary Tudor mağarada mı yaşadı?”

“Elbette hayır,” dedi Sophie, “onun zamanına kadar ottan yapılmış kulübelere geçmiş olduğumuzdan eminim. Herhalde ot ve ağaç dallarını çamurdan harçla birleştirip evi yapıyor, bir de delik açıyorlardı baca niyetine.” Bir an düşündükten sonra sordu: “Kibrit icat edilmeden önce insanları nasıl yakıyorduk kazıkta?”

“Kav ve çakmaktaşıyla,” dedi Rosie. “Kayın kabuğunun çok çabuk alev aldığını işittim. Sanıyorum ateşe ihtiyacı olan, ocağı veya mangalı tütmede olan bir ev bulana kadar kapıları çalıyor, çirasını tutuşturduktan sonra da evinin yolunu tutuyordu. Veya kazığın etrafındaki odun yığınının. Duyduğuma göre birinde, bir köyde yaşayanların hepsi ocaklarını ve mangallarını söndürmüştü, şehitleri yakamasınlar diye. Neresi olduğunu bir hatırlayabilsem... İspanya olabilir.”

“Kıvılcım çıkaracağım diye uğraşmak ne bezdirici iş. Birini yakacak olsam kesin sıkılır bırakırdım ben. Hem zaten insanlar nasıl yanıyor ki? Yani insan tutturulabilir bir şey değil ki.”

“Tutuşturulabilir, Sophie!” Rosie’nin yüzü gölgelenmişti. “Aslında insan fazlasıyla tutuşturulabilir bir şey. Vücuttaki yağlar alev alıyor. Kesinlikle feci bir şey. Genellikle yandığı için ölmüyor insan gerçi. Dumandan boğularak ölüyor.”

“Sana gerçekten hayranlık duyuyorum,” dedi Sophie usulca, “hemşirelik yaptığın için.”

Yüzbaşı Pitt'in Rüyası

Bir tepenin yamacından aşağı doğru kıvrılarak inen dik ve taşlı bir yolda dikiliyor, sağında bir dönemeç var, oradan ağzı yarım ay biçiminde geniş bir tünele giriyor yol.

Küçük bir sarman kediye göğsüne bastırmış, dağlık araziye seyreliyor, manzara kömür grisi ve laciverdin çeşitli tonlarında. Dünyayı daha önce hiç bu renklerde görmemiş. Hava ve gök bile gri-mavi, okullarda hokkalarını doldursunlar diye öğrencilere dağıtılan o çirkin mürekkebe benziyor. Sıcaklığın ne durumda olduğuna dair bir fikri olmadığı gibi saati ve mevsimi de bilmiyor. Sıcaklığın, saatin ve mevsimlerin olmadığı bir dünyada şimdi, ama gömleğinin üstüne ceket giymemiş ve başında kep yok. Niye orada olduğunu bilmiyor ama bunun onu şaşırtan bir yanı da yok. Sarman kedi kucağında, öylece durmuş yola bakıyor. Hiçbir şey olmuyor, evren kıpırtısız.

Birdenbire tünelden metalin sürtünme sesi ve cayırtısı duyuluyor, bir de motorların kükreyişi ve iki tane Mark IV tank çıkageliyor. Haki renkli boyaları yanıp kavrulmuş, yer yer paslanmış metal gövdeleri de dünyanın geri kalanıyla aynı renkte artık. Tanklar hızlı ilerliyor, hem de yanmış ve ezilmiş oldukları halde, bir tanesinin ona bakan tarafında palet yok. Egzos dumanı da çıkarmıyorlar. Onların geçişini şaşkınlıkla seyreliyor. "Aslında hareket edememeleri lazım," diye düşünüyor.

Küçük sarman paniğe kapılıyor, çırpınmaya başlıyor ve onu kucağında tutma çabalarına karşı koyuyor. Kollarından kurtulup fırlayarak arkasındaki iki kayanın arasına saklanıyor. Kedinin yerini kafasına kazıyor iyice, çünkü bu korkunç gürültü bittikten sonra gidip kediyi bulmak istiyor.

Tankların arkasından bir müfreze dolusu asker beliriyor, bir uçağın enkazına bağlanmış halatlara asılarak uçağı sürüklüyorlar. Bunun bir Aviatik olduğunu sanıyor, pilot hâlâ içinde, bir kolu uçağın kenarından sarkmış, başı düşmüş. Uçağın gövdesi boyunca çok düzgün, kıvrık bir çizgi oluşturan mermi deliklerini görüyor. Pervane kırılmış. Uçak sürüklenirken çıkan gıcirtıyı işitiyor.

Uçağı çeken askerler de tünelden çıkarak arkalarından gelenlere benziyor, dörder kişilik sıralar halinde sonu gelmez bir sel oluşturarak tünelden çıkıyorlar. Ölü askerler bunlar, çürümenin her aşamasındaki ölü bedenler. Hangi milletten olduklarını anlamak güç, çünkü üniformaları da bedenleri kadar çürümüş, ama ilk gelenlerin Almanlar olduğunu düşünüyor, arkasından İtalyanlar, sonra da Türkler geliyor. Kimse söylemese de bu İtalyanların Isonzo'da öldüğünü biliyor, bu Almanların Cambrai'de, bu Türklerin Mezopotamya'da öldüğünü biliyor. Fransızlar ile Britanyalıların nerede olduğunu düşünürken tünelden atların çıktığını görüyor, Shire cinsi dev çeki atları, avda kullanılan atlar, süvarilerin atları, kömür madenlerinde kullanılan midilliler ve kısa bacaklı binek atları. Onlar da ölü, zaten merak ediyor, birçoğunun bacağı bile olmayan bu kadar çok adam ve at nasıl geçiyor diye. Hiç koku olmamasını ve birbirine sürtünen kemiklerden ses çıkmamasını da tuhaf buluyor.

Saatler boyunca devam eden bu ölümler geçidini izliyor öylece durup, gözlerini bu sonsuz kalabalıktan alamıyor. Kediyi merak ediyor.

Daha tanklar ve uçaklar da geçiyor, sonra da yanıp kül olmuş bir zeplin iskeleti, iki yüz metre uzunluğunda, bir zamanlar mü-

rettebatı olduklarını sandığı adamlar çekiyor onu taşların arasından. Tünele sığmaması lazım ama sığmış işte bir şekilde.

Ölüler onun farkına varmıyor. Tanıdığı biri var mı diye bakıyor, belki Ashbridge'i ve kardeşlerini tanıyabilir, haftalar ayları kovaladıkça yemekhanede boş sandalye üstüne boş sandalye bırakanlardan birilerini tanıyabilir belki.

Ansızın cesetlerden biri başını çevirip ona bakıyor. Belki de onu tanıyan biridir, ama kemikleri üzerinde kalan bir avuç kurumuş deri parçasından onun bu cesedi tanınması mümkün değil.

Ölüm başını çevirip bakıyor işte ona, kesin bir dehşet duygusu içinde şimdi. "Rüya görüyorsun," diyor kendi kendine. "Artık uyan." Benliğinin mantıklı bölümü bu, onu yaşadığı dehşetten kurtarmak için araya giriyor, bu kâbusu her gördüğünde de yaptığı gibi.

Ruhunun mantıklı parçası, "Rüya görüyorsun," diyor. "Artık uyan." Ama uyanamıyor. Lacivert ve kömür tonlarında bir dünyadaki taşlı bir tepenin yamacında gece boyu ölülerin bir tünelin ağzından çıkışını izliyor. Ölülerin geçidi asla durmuyor, o uyandığında da durmuş değil.

Uyandığında, hâlâ küçük sarman kedi için endişelenerek diyor ki, "Daha hepsini görmedim. Ben hepsini görene kadar durmayacak. Belki kalanını yarın gece görürüm." Korku ruhundan ayrılıyor şimdi, yerini meraka bırakıyor. Daha kaç kişi olduğunu merak ediyor, hepsini sayana kadar daha kaç gece geçeceğini.

Yüzbaşı Fairhead Bir Ziyaret Öneriyor

Yüzbaşı Fairhead'le Sophie o kadar iyi anlaştılar ki çok geçmeden Rosie, Fairhead'in Ash'e düşkünlüğüyle ilgili karanlık şüphelerinden kurtuldu.

Sophie, alışılmış anlamda güzel bir kız değildi. Çelimsiz bir şeydi ve göğüs kısmında sözünü etmeye degecek bir şey yoktu. Ufak tefek ve enerjikti, üstelik bacakları kalçalarından pek düz bir şekilde çıkmıyordu. Sivri yüz hatları ve ince dudakları vardı, başını çevreleyen kıvrır kıvrır saçların oluşturduğu o muazzam ormanı, zamanın modasına uygun bir şekle sokulabilecek kadar yatıştırmak imkânsızdı. İleride yaşlanıp da kar gibi bembeyaz olduğunda bu saçlar ıslıl ıslıl, muhteşem bir hale görünümü yaratarak Periler Diyarı'ndan fırlamış narin bir varlığa dönüştürecekti onu ama Yüzbaşı Fairhead'in kendisine âşık olduğu sıralarda Rosie'ninkiyle aynı parlak kestane tonundaydı. Fairhead, aşkın sadece bir ruh uyuşması olduğunu sanacak kadar aptal değildi, nitekim kendisini böylesine çeken ve geceleri dayanılmaz bir özlemle doldurarak uykusuz bırakan şeyin ne olduğunu çoğu kez merak etmişti.

"Konuşurken burnunun ucu oynuyor," demişti ona bir gün, "ve yüzündeki ifadeye göre değişen şekillerde oynuyor üstelik."

"Beni gözlemliyorsun demek," dedi Sophie. "Nasıl da sinsice. Bundan sonra görünmez olmak için elimden gelen her şeyi yapacağım, tabii sen bakmadığın zamanlar haricinde."

Hınzırca gülmüştü sonra ve işte o zaman Fairhead, onu böylesine tatlı kılan şeyin ne olduğunu anladı: Sophie, parçalarının toplamından fazlasıydı. Kıpır kıpır ve komikti, gençliğe özgü o gelip geçici ışıltısı vardı tabii ama son derece eğlenceli ve ilgi çekici olan yüz ifadelerinden başlı başına bir dil yaratmıştı. İletmek istediği duyguya özgü bir yüz ifadesi bulup çıkarıveriyordu, üstelik bunu tıpkı iyi bir aktörün, diğer aktörleri eğlendirmek için kötü bir aktörü taklit etmesi gibi yapıyordu. Gözlerini deviriyor, başını sallıyor, dilini çıkarıyor ve burun deliklerini açıyordu. Son derece sevimli bir hareketi vardı, kafasının karışmış olduğunu ifade etmek için işaret parmağının ucunu burnuna dayardı, bir de uzakta ki bir şeye bakarken parmaklarını bükerek dürbün yapıp gözlerine koyardı. Sol ve sağ elini birbiriyle konuşturmaya bayılır, vantrilokluk yaparak parmaklarına sırayla söz söyletirdi. Yüzbaşı Fairhead büyülenmişti. Sırf Sophie'nin yanında olmak mutlu ediyordu onu, gece yatağa yattığında, Styx'in³⁷ karşı yakasına uğurladığı sayısız ölünün yüzünü görerek azap çekmiyordu artık, onların yerini yakın zamanda Sophie'yle yaşadığı mutlu anılar ve onun tuhaflıkları alır olmuştu.

Havaların henüz bahçede oturacak kadar ısınmış olmadığı günlerden birinde limonlukta Rosie'yle birlikte oturuyordu ki, "Miss McCosh," dedi, "size bir şey sorabilir miyim?"

Rosie, "Cevaplayabileceğim bir şeyse cevap veririm tabii," dedi.

"Biraz nazik bir mesele. Umarım sakıncası yoktur."

"Sophie'yle ilgili, öyle değil mi?"

"Sezgileriniz çok güçlü, Miss McCosh."

"Bence biz bizyken bana Rosie demeye başlamalısınız artık. Geleceğe hazırlık olarak."

"Geleceğe mi?"

37 Yunan mitolojisinde, ölülerin bulunduğu yeraltı âlemi Hades'i yaşayanların âleminden ayıran ırmak.—çn

“Bakın, eğer Ash’in söylediği gibi, dereyi görmeden paçaları sıvırırsam beni mazur görün ama ona teklif ederseniz evet diyeceğinden eminim.”

“Aman Yarabbi! Eminsiniz ha?”

Rosie başını salladı. “Nereden bildiğimi sormayın bana. Özel konuşmalarda bana güvenerek söylenmiş şeyleri açık etmek istemem. Ama dediğim gibi bazı konuşmalar oldu.”

“Konuşmalar?” diye tekrarladı Fairhead.

“Evet. Konuşmalar.”

“Tamamen şaşkınlık içindeyim. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Ondan on yaş büyüğüm ve onun binde biri kadar eğlenceli değilim. Sizce mutlu edebilir miyim onu?”

“Edebileceğinizden eminim, sevgili Yüzbaşı ama sizin bunu isteyip istemediğiniz bir başka mesele. Hem bunu babama sormanız gerektiğini de unutmayın.”

“Sizce babanız buna sıcak bakacak mı?”

“Sizden Müslüman olup hepimizle birden evlenmenizi isteyecektir. Ash’e öyle söylemiş. Eski şakalarını tekrarlamayı sever. Hepimizi başından atmak istiyormuş gibi yapmaktan hoşlanır. Sophie’nin kalbine girme çabanızdan ötürü buraya öyle sık uğrar oldunuz ki babam size pek düşkün hale geldi. Hepimiz gibi.”

“Eyvahlar olsun, çok sık geliyorum desenize.”

“Elbette hayır. Bunun nedenini hepimiz gayet iyi biliyorduk.”

“Size bir kitap getirdim,” dedi vaiz. “Bir ara çok rağbet görmüştü. Okumaktan hoşlanacağınızı düşündüm. Size büyük teselli sağlayabilir. Henüz okumamış olduğunuza inanıyorum.”

Rosie kitabı alıp kapağına baktı: Sir Oliver Lodge’un *Raymond veya Yaşam ve Ölüm*’üydü bu.

“Müthiş bir bilim adamı,” dedi Fairhead. “Kesinlikle külyutmaz biri. 1916’da çıktığında herkes bu kitaptan bahsediyordu. Bir

de daha yenilerde Sir Hereward Carrington'ın kitabından. Biliyor musunuz onu? İsterseniz size ödünç verebilirim."

"Teşekkür ederim, okumak isterim tabii."

Fairhead, "Lodge'un kitabı çok etkiledi beni," dedi. Sonra bir an durdu. "Bize ümit etmek için sağlam nedenler sunuyor."

"Tanrımızın sunduğu vaatler var bizim için," dedi Rosie, hafiften kınarcasına onu.

"Bunun biraz alışılmışın dışında kaldığının farkındayım," dedi Yüzbaşı Fairhead, "ancak Merton'da son derece başarılı bir medyum olduğumu duydum. Acaba diyordum siz ve kardeşleriniz bana eşlik etmeye ilgi gösterir mi? Dedğim gibi, büyük bir teselli kaynağı olabilir bu."

"Böyle bir şey yapacağımı sanmıyorum. Kilisemizin papazının bunu yasaklayacağına eminim."

"Neden ona sormanız gerekiyor ki? Ben papazım zaten. Ölümünden sonra yaşamın kanıtından daha iyi ne olabilir ki iman için?"

"Bakın," dedi Rosie, "bana öyle geliyor ki ölümden sonrasına dair bir medyumun kanıtladığına inanılan yaşam, Rabbimiz'in vaat ettiği ile aynı şey değil. Korkarım iman için çok kötü olabilir böylesi."

Daha sonra, güneş batarken, Rosie birinci kattaki yatak odasının penceresinden dışarı baktığında meyve bahçesinin bir ucunda, Zıpzıp'ın gömülü olduğu ağacın altında gölgeler gördü. Pencereyi usulca açtığında kıkırdamalar ve fısıltılar duydu. Sophie'nin böyle iyi bir adamla mutluluğu bulmuş olduğunu düşününce bir sevinç dalgası sardı bütün benliğini ama aynı zamanda da kendisi için buna benzer bir mutluluk umudunun yeşerdiği geçmiş günlere dair acı dolu bir özlemle yandı içi; Ash'le aynı ağacın altında birbirlerine kenetlendikleri, Zıpzıp'ın henüz hayatta olduğu günlere dair. Sonra Daniel Pitt'in onu kollarına alarak teselli ettiği anı düşündü, yeniden kucaklanmanın ne kadar hoş olduğunu da.

Ekşi elma ağacının altında Sophie, Yüzbaşı Fairhead'in yüzünü cüretkâr öpücöklere boğarken Yüzbaşı bir tür çılgınlığın, imkân-sız olanın kaçınılmaz olana dönüşmesiyle yaşanan o sarhoşluğun eşiğinde geziniyordu.

Sonradan, limonlukta yarı karanlıkta yan yana otururlarken, "Günün bu saatini çok seviyorum," dedi Sophie.

"Alacakaranlıktan hoşlanıyorsun demek."

"Hem de nasıl. Biliyor musun, hayatım, buraya gelmeye ilk başladığında hepimiz seni Rosie'nin peşinde sanıyorduk."

"Rosie'yi çok seviyorum ben. Ash'in ona niye öylesine taptığını gayet iyi anlayabiliyorum ama kesinlikle benim tipim değil."

Sophie bir kaşını havaya kaldırdı.

"Benim böyle bir şey söylemem çok tuhaf kaçacak şimdi ama bence biraz fazla dindar. Böylesine mutlak ve tavizsiz bir iman bana fazla geliyor doğrusu. Ben hep 'ama ... ama...' diyebilmek isterim. Söylemeye çalıştığım şeyi anlıyor musun?"

"Rosie'nin bağınaz olduğunu mu söylemeye çalışıyorsun?"

"O kadar insafsız olmam ben. Sadece insanın hiçbir şüphe duy-mamasını normal bulmuyorum. Bütün yaşadıklarımızdan sonra."

"Ne demek istediğini anlıyorum," dedi Sophie. "Bence de bi-raz tuhaf. Ama o hep öyleydi. Kimseye söyleme ama yatağının altında kâğıda sarılı bir Meryem Ana duruyor. Bir de tespihi var. Bizim bilmediğimizi sanıyor. Annem bilmiyor gerçi. Ona söyle-meyiz tabii. Düşünsene, nasıl karışır ortalık o zaman. Tam bir tiyatro olur."

"Modern şiire olan tutkusu buna hiç uymuyor oysa. Böyle mo-dası geçmiş bir tarzda dindar olmaya uymuyor hiç."

"Christina Rossetti de bağınaz bir dindar değil miydi?"

"Hastalık derecesinde hem de. Bir papazın ağzından böyle bir şey duymak hoş olmasa da."

“Hayra alamet değil gibi. Aman neyse, aslında insanların hepsinin bitmek bilmez tuhaflıkları var. Benden başka herkesin.”

“Her neyse sevgilim, benim âşık olduğum kişi o değildi. Geceleri uykusuz kalmama sebep olan o değildi, çünkü durmadan düşündüğüm kişi o değildi.”

Sophie onun elini avcuna alıp sıkıttı.

Fairhead, “Sence evlendikten sonra orduda kalmalı mıyım?” diye sordu.

“Hâlâ yeterince imanın var mı?”

“Bir mesleğim var. Daha farklı bir şey tabii ama o da aynı şekilde insanın seçme şansını ortadan kaldırıyor.” Bir an durduktan sonra, “Üstelik, hiçbir zaman zengin olmayacağız,” sözleriyle bozdu sessizliği. “Sana vaat edebileceğim tek şey bu. Hizmetkârlarımız olmayacaktır.”

“Hizmetkârlar demonte oldu artık,” dedi Sophie. “Modası geçmiş sayılmayı kabul edemem zaten. Savaştan önce burada o kadar çok hizmetkâr vardı ki bir tanesine çarpmadan dolaşamazdın. Şimdi ortalık çok daha huzurlu.”

Fairhead, otomatik bir şekilde, “‘Demode’ olacaktı,” deyince Sophie kendi kendine gülümsedi.

54

Sarhoş

Daniel üçüncü kez uğruyordu, daha zili çalmamıştı bile, çünkü sokakta kıran kırana bir Buldogu Bulduk oyunu vardı, o da kendi okul günlerinden tatlı anılarla birlikte oyunu seyre dalmıştı. Mottingham'dan çıkıp gelen hırpani kılıklı bir afacanlar güruhu kaldırımları kale bellemiş, yolu ise savaş alanı olarak kullanır olmuştu. Oyun, içlerinden biri zengin evlerinden birinin duvarını aşıp gelmiş olması muhtemel bir tenis topu bulduğu için başlamıştı, zaten bir tenis topu tam da Buldogu Bulduk oynamaya başlamak için gereken şeydi.

Çocuklar, sokağın ortasında bacaklarını iyice açarak durup halka oluşturmuş, top da tam ortalarına fırlatılmıştı. Başında yamulmuş bir bone, suratında bolca kir pas bulunan küçük bir kızın bacakları arasından geçti top, dolayısıyla kız ebe oldu.

“Buldogu Bulduk, bir, kii, üç!” bağırışlarıyla birlikte başlayan ve koşuşturmaca, çekiştirmece, ittirmeceyle geçen o muhteşem hercümerç sırasında dizler sıyrıldı, burunlar kanadı ve zaten yırtık pırtık olan giysiler iyice parçalandı. Küçük kız, şaşı gözlü uzun boylu bir oğlanı yakalamayı başardı, sonra ikisi birden iki kişiyi daha yakaladılar ve geriye sadece çok hızlı bir kız kalana kadar bu böyle devam etti, o kızın da arka arkaya on iki buldog karşısında hiç şansı yoktu.

Sonraki elde ilk buldog o oldu ve yolun ortasında oyuna hazır beklemeye koyuldu ki yeni bir AC-6 girdi manzaraya. Sürücüsü

pahalı bir balıksırtı tüvit palto giymiş, pilot gözlüğüyle avcı kasketi takmıştı ve belli ki ne becerisi vardı ne de deneyimi. Arabayı yanlış vitesle takarak, gereğinden fazla veya az gaz vererek durmadan sarsılmasına ve teklemesine neden oluyordu. Daniel'la çocuklar, hayretler içinde izlemeye başladılar onu, yeni buldog olan hızlı kız da hemen koşup arkadaşlarına katıldı.

Araç tam yanlarından geçecekken savruldu, sonra geri gidip bir daha savrularak kaldırılma çıktı ve çocuklardan ikisini Gram-pians duvarına fırlattı. Duvara çarpan bir kafadan çıkan ses, onca çığlıkla haykırışın ve gecikmiş klakson sesinin arasında açıkça işitilmişti. Çocuklar ağlamaya başladılar ve paniğe kapıldılar; sağa sola koştururken birbirlerine çarpıyorlardı. AC, sokağın yirmi metre kadar ötesinde durdu, sürücü yerinden kıpırdamadı bile, farları yakıp söndürüyor ve kendi kendine söyleniyordu. Araba yavaş yavaş geri kaymaya başlayınca Daniel fırladığı gibi gidip el frenini çekti hemen.

Çığlıklara birçok evin kapısı açılmıştı ve Daniel koşarak geri giderken Rosie'yle Otilie'nin evlerinin merdiveninden inmekte olduğunu gördü. Gelmeleri için el salladı onlara.

Şanslarına, onca yıl hemşirelik deneyimi olan iki kadın çocuklarla ellerinden geldiğince ilgilendiler. Daniel koşarak içeri girip Dr. Scott'a haber verdi ve ambulans çağırdı, sonra tekrar dışarı koştu. Çocuklara, ana babalara veya yaralı çocuklardan sorumlu kim varsa onlara haber vermelerini söyledi, onlar da tüyleri yolunmuş ufak bir kuş sürüsü gibi Mottingham yönüne doğru dağıldılar.

Tam bu noktada arabanın sürücüsü sallana sallana dışarı çıktı. Arabanın yan tarafına geçti ve ayakta zor durarak tamponu incelemeye başladı. Daniel, yaralı çocuklara iki kız kardeşin zaten sağlamakta olduğundan fazla bir yardımda bulunamayacağını fark edince sürücünün yanına gitti. Adam eliyle tamponu gösteriyordu. "Allah kahretsin ya," dedi. "Tamir ettirmem gerekecek. Daha

alalı iki hafta oldu, şimdiden yamuldu bile.” Paltosunun cebinden tilki avcılarının kullandığı cinsten bir konyak matarası çıkarıp bir yudum aldıktan sonra Daniel’a uzattı.

Daniel, dehşete düşmüş bir ifadeyle elini sallayarak reddetti. Sürücü kırklı yaşlarında bir adamdı, iri cüsseliydi ve hali vakti yerinde görünüyordu, suratındaki kırmızı damarlardan ve sulanan gözlerinden sarhoşluğu belliydi. Bir zamanlar gücü kuvveti yerinde, yakışıklı bir adam olduğu ortadaydı ama belli ki epeydir alkol onu adamlıktan çıkarmıştı.

Daniel adamı kolundan tutarak, “Gelin benimle,” dedi.

Daniel onu sürükleyerek, yaralı çocukların yattığı yere götürürken, “Ağır ol, usta,” diyordu sarhoş.

Daniel, “Yurttaş olarak yakalama yetkimi kullanıyorum,” dedi. “Karşı koymaya kalkarsan yemin ediyorum boynunu kırarım senin.”

Rosie başını kaldırıp yaşlı gözlerle baktı ona. “Bu galiba yaşamıyor,” dedi. Daniel yere bakınca, bir tarafı garip bir şekilde yasılaşmış olan kırık kafatasını ve sarı saçlar arasında pıhtılaşmakta olan kopkoyu kanı gördü. Kısmetine düşen onca kire pasa ve yoksulluğa rağmen güzel bir çocuktu, altı yaşından fazla yoktu. Daniel’ın boşluğa dikili parlak menekşe mavisî gözlerinden yanaklarına yaşlar boşanıyor, ağzı sessizce oynayıp duruyordu.

Ottile’nin ilgilendiği küçük oğlan sırt üstü yatmış acıyla kıvrıyor, gürültülü iç çekişleri evlerin duvarlarında yankılanıyordu. Daniel üzerine doğru eğilince Ottile, “İki bacak da kırılmış,” dedi. “Bir daha düzgün dururlar mı bilmiyorum.”

Daniel sarhoşa dönerek hiddetle konuştu. “Bir çocuk öldü, biri sakat kaldı. Kendinle gurur duyuyor musun?”

“Bir işe yaramayan minik asalaklar, bini bir para. Büyüyüp hırslı olacaklardı zaten. Tamponum ne olacak? Benim bilmek istediğim bu. Analarından zor alırım bu parayı. Babaları zaten yoktur. Bu piçlerden çok fazla var zaten.”

“Para mı isteyeceksin bir de?” diye afallayarak tekrarladı Daniel.

“E pahalı şeyler bu otomobiller,” dedi adam.

O sırada birkaç kişi daha evinden çıkıp gelmiş veya yoldan geçerken durup yanaşmıştı ve hepsi de Daniel kadar öfke içindeydi. Daniel, “Sarhoş bir katilsin sen,” dedi.

“Ağır ol,” diye tekrarladı adam. “Efendiliğimizi koruyalım şurada, ha?”

“Efendilik mi? Efendilik ha?” Daniel içinde azgın bir öfkenin, tiksintiyle karışık nefretin kabardığını hissetti ve içgüdüleri onu ele geçirdi.

Sol eliyle adamın gırtlığına yapışıp sağ elini yumruk yaparak ta kulağına kadar geriye çekti ve sarhoşun suratına gömdü. Bir anda burnundan kan boşalan adam elleriyle yüzünü kapadı. Daniel’in bacaklarına yapıştırdığı tekmeyle kaldırırma yığıldı.

O sırada Memur Dusty Miller çıkageldi.

O günlerde polis memurları sayıca kalabalık, üstelik her yerde hazır ve nazırdılar, var güçleriyle düdüklerini öttürerek de birbirlerini olay yerine çağırabiliyorlardı. Acme Thunderer marka düdüğü olan haylaz çocuklar, arada polisleri toplayıp arkadaşlarını eğlendirirdi.

Dusty Miller ise The Grampians mutfağında, Millicent ile Aşçıkadın’ın ikram etme nezaketi gösterdiği çayın keyfini çıkarmakla meşguldü. Sokakta bir arbede yaşanmakta olduğunu fark edince bir tür ikilemle karşı karşıya kalmıştı. Ya hemen olay yerine intikal edecek ve böylelikle yasak bir mutfakta gizli gizli çay içmekte olduğunu da açık edecekti ya da itibarını kurtarmak için yolu uzatarak gidecek ama o zaman da arbedenin daha uzamasına ve çığırından çıkmasına meydan vermiş olacaktı.

İkinci yolu seçerek bahçenin bir ucuna koştu, duvardan atlayıp sağa döndü ve sokağa doğru son hız koşarak otuz saniye sonra

nefes nefese ve kıpkırmızı bir suratla olay yerinde belirip Daniel'in sarhoşu devirdiği ana yetişti.

"Açılın! Açılın!" diye emretti. Usanç içinde, bir kavgaya müdahale etmek zorunda kalmaktan kaçınmaya çalışıyordu. Hiç sevmeyişi şeydi bu. İnsanın soğukkanlılığını koruması imkânsızdı ve korkusunu yenmesi de hiç o kadar kolay olmuyordu. Neyse ki ortada kavga falan yoktu. Kalabalık Daniel'in ve yerde yatmakta olan adamın etrafına toplanmış, dehşet ve hayranlık duygusuyla Daniel'in şimdi ne yapacağını merak ediyordu.

Memur Miller, "Ne oluyor burada?" diyerek bir açıklama talep edince, Daniel elini kaldırarak duvarın dibinde yatmakta olan çocukları gösterdi.

"Çocuklardan birinin ölmüş olduğu kesin gibi, öbürünün de bacakları kırılmış," dedi nefes nefese, "çünkü bu sefil yaratık sarhoş halde arabayla üstlerinden geçti."

Polis çocukların yattığı yere koştu hemen, başlarında diz çöktü. "Aman Yarabbi," dedi. "Ambulans çağırmaya giden oldu mu?"

"Bizim evde telefon var," dedi Otilie. "Ambulans çağırdık. Rosie'yle ben, ikimiz de GYB hemşiresiydik."

"Telefon için Tanrı'ya şükürler olsun," dedi Memur Miller. Ayağa kalkarak, o sırada parmaklarını esnetmekte olan Daniel'a döndü. "Darp suçu işlemektedirsiniz, beyefendi. Kendi kendinize kanunu uygulamaya kalkamayacağınızı bilmeniz gerekir. Sizi gözaltına almak zorundayım."

"Fazlasıyla hak etmişti ama," dedi mancacı. "Zavallı gariban çocuklar. Bu herif caninin teki, başka şey değil. Ona şüphe yok."

Kalabalıktan onaylayan bir uğultu yükseldi ve kürk manto giymiş, şapkasının bir kenarından gösterişli bir kuştüyü fırlayan saygıdeğer görünümlü bir kadın öne çıkıp, "Onu gözaltına alamazsınız, Memur Bey," dedi. "Hiç tanık yok ki."

“Hiç tanık yok mu?” diye tekrarladı polis. “Ne? Bu kadar insanın içinde?”

Lambalara gaz basan adam, “Biz bişiy görmedik,” dedi.

“Ben gördüm,” dedi polis.

“Hayır,” dedi ekmekçi adam, “görmediniz.” “Hiçbirimiz bi halt görmüş değiliz, siz dahil.”

Sarhoş, “Yardım edin bana, yardım edin,” diye inliyordu. Polis çizmesiyle onu kaburgalarından dürterek konuştu: “Sen kes sesini. Ve ayağa kalk.” Cebinden defterini çıkardı. “Çocuklara araba çarptığını görenlerin hepsinin adını ve adresini istiyorum,” dedi. “Size gelince beyefendi, bizzat Kral da olsanız beni ilgilendirmez, kendi kendinize kanunu uygulayamazsınız. Anlaşıldı mı?”

Daniel utanarak başını salladı. İçinde bu kadar öfke ve gerilim birikmiş olduğunu kendi de bilmiyordu. “Özür dilerim, Memur Bey,” dedi, “ne yazık ki kendime hâkim olamadım.”

“Pekâlâ bayım, bu şartlar altında anlaşılır bir şey. Bunu unutam, olur mu?”

Motorlu bir ambulans geldi o sırada. Dusty Miller, sarhoşu sık sık belinden dürtüp iteleyerek karakola götürürken ufak kalabalık da yavaş yavaş dağıldı. Ottilie ile Rosie, çocuklarla birlikte ambulansa binmekte ısrar ettiler. Buna itiraz edilmedi, ne de olsa ambulans görevlileri, emir vermeyi bilen, üstüne bir de hayati önemde hemşirelik deneyimi olan orta sınıf kadınlarına hayır diyemezdi. İki saat kadar sonra döndüklerinde, küçük bir meleş andıran hırpani, sarışın çocuğun hastaneye götürülmesinin üzerinden bir saat geçince öldüğünü haber verdiler. Millicent’la Aşçıkadın mutfakta ağladı, iki kardeş de oturma odasında göz yaşları döktü. Daniel çıkıp yürümek istedi ve golf sahasının etrafını hızlı adımlarla üç kez dolaştı. Geri dönünce AC’yi çalıştırıp evin araba yoluna park etti. Ottilie bahçeden çiçek kesip ön duvarın dibine, kazanın olduğu yere koydu, Mrs. McCosh ise odasına çekildi. Bu olay Folkestone’daki o korkunç günü hatırlatmıştı ona,

bir kapının eşiğinden ona bakan kopmuş çocuk başını canlandırmıştı zihninde.

O gece Rosie, çocuğun ölümüne içini çeke çeke ağladıktan sonra, alçıdan Meryem Ana heykeline sarılarak yattı yatağında ve Daniel'in yaptığını düşündü. Gösterdiği şiddeti ürkütücü ve itici, yine de tamamen anlaşılır bulmuştu. Olağanüstü etkilenecek izlemiş, onu durdurmak için de bir şey yapmamıştı. Bu duygularına rağmen, Daniel'in ahlaken böyle bir infiale kapılmasına, enerjisine ve kuvvetine hayranlık duymamak elinde değildi. Onca yıl yaşadığı gerilimden sonra bunun Daniel için bir tür ruhsal arınma sağladığını düşünüyordu. Kendisinin de o sürücüden Daniel kadar nefret ettiğinin farkına vardı ve adamın başına burnunun kırılmasından çok daha kötü belalar gelmesini diledi. "Bazen o kadar da iyi bir Hıristiyan değilim ben," diye düşündü, sonra Ash ile Hutch da o sarhoşa öyle yumruk atar mıydı diye merak ederken uyuyakaldı.

Kurtarılan Canlar

Rosie, biraz kendi başına oturup düşünmek için göl kıyısına inmişti. Eve dönerken, kilisenin yakınındaki evlerden birinin önünden geçiyordu ki canhıraş bir miyavlama duydu. Önce nereden geldiğini bulamadı ama sonra alçak duvarın öbür tarafına bakınca, duvarla fundalıklardan yapılmış çitin arasında, bir kuytudaki çuvalı gördü. Eğilerek çuvala yetişmesi imkânsızdı, elâlemin bahçesine girmek de istemiyordu.

Alelacele etrafına bakındı, kimseyi göremeyince çantasını yere bıraktı ve kıyafetlerini hiç umursamadan duvara tırmandı. Duvarın üstüne yatınca elini aşağı kadar uzatabiliyordu, böylece çuvalı aldı. Çuvalı tam sağ eliyle kavramıştı ki bir ses duyuldu: “İyi misiniz hanımefendi?”

Rosie telaşla indi duvarın üstünden, çok utanmıştı, hemen giysisinin önündeki yosunları ve toz toprağı silkeledi. “Bir sorun yok, Memur Bey,” dedi başını kaldırarak. “Bu kedi yavrularını kurtarıyordum da.”

“Kedi yavruları mı?” diye tekrarladı Dusty Miller. “Bir bakalım şunlara.”

Rosie, çuvalın ağzındaki düğümü çözmeye uğraştıysa da sonunda pes etti. Çuvalı polise uzatarak, “Siz bir denesiniz,” dedi.

Dusty Miller da çözemedi düğümü, sonunda çuvalı tekrar Rosie’ye verip cebinden çakısını çıkardı. Rosie tutarken çuvalı kesip, “Bakalım neler varmış burada?” dedi.

İki minik yaratığı çıkarıp her birini birer avcuyla tutarak Rosie'ye gösterdi. Gözleri daha ancak açılmıştı ve kulakları hâlâ kafalarına yapışık, yassı duruyordu. Biri sarman ve beyaz, kısa tüylüydü, gümüş tekirin ise büyüyünce uzun tüylü olacağı belliydi.

“İnsanlar nasıl bu kadar zalim olabiliyor anlamıyorum,” dedi Rosie. “Çok tatlılar. İnsan nasıl bunları böyle atarak ölüme terk edebilir?”

Dusty Miller, “Polislikte on bir yılı doldurdum ben,” dedi. “İnsanın kötülüğüne hiçbir sınır yoktur, hanımefendi, inanın bana. Bazı insanların üç kuruş için yapmayacağı şey yoktur.”

“Şimdi ne yapacağız?” diye sordu Rosie.

“Biri size, biri de bana,” dedi polis. “Bizim kodeste yeni bir fare avcısına ihtiyaç var. Bizimki yaşlandı, artık fareleri umursamıyor bile.”

“Annem beni öldürecek,” dedi Rosie. “Eve durmadan kedi götürüyorum. Gerçi ev buluyoruz hepsine ama.”

Memur Miller yavruları Rosie'ye verip o tutarken kuyruklarının altına baktı.

“Bir kız, bir oğlan,” diye ilan etti sonucu. “Hangisini istersiniz hanımefendi?”

“Sarmanı sevdim ben,” oldu cevap. “O oğlan olanı, sanırım.”

“Ben de kızı alırım öyleyse. Adını da Minnoş koyarız.”

Rosie gülümseyerek, “Memur Bey,” dedi, “biraz daha orijinal bir şey bulamaz mıydınız?”

“Orijinal mi, hanımefendi? Niye ki? Kedi bir şey anlamayacak zaten, öyle değil mi?”

Tekiri üniformasının cebine tıkıp aceleyle karakola döndü, Rosie de kendininkini avuçlarında tutarak The Grampians'a.

Mrs. McCosh onun kadar sevinmemişti doğrusu. “Yine mi bir kedi yavrusu? Şekerim, bu çok fazla ama artık. Niye eve getirip duruyorsun şunları? Bir keresinde tam beş tane birden getirmiştin.

Evin altını üstüne getirdiler! Hepsi Büyük Derby'ye hazırlanan bir sürü minyatür yarış atı vardı sanki evin içinde."

Sophie, "Kedi yavruları konusunda Rosie çok bereketli," dedi. "Biz hiç bulamıyoruz. Caractacus adını verelim buna."

"Caractacus mu?" diye tekrarladı Mrs. McCosh. "Ne için?"

"Kedilerin dikkatini çeken sesler var içinde. Üç tane 'a', sonra 't' ve 's' sesi var, bu yüzden 'pisi'ye de uyuyor. Bundan iyisi can sağlığı."

"Sonunda Krik-krak veya Kraker'e dönüşecektir adı," dedi Mrs. McCosh. "Bir kediye haysiyetli bir isim koymak gerekir, asaletine yaraşır bir isim. Prens koyalım."

"Ay anne," diye bağırdı Rosie, "köpek adı o!"

Sophie, "Oldu olacak Çomar koyalım," diye önerdi, "havlama-sını da öğretiriz. Eltham'ın bir numaralı bekçi kedisi olur."

Mrs. McCosh, "Anladığım kadarıyla her zamanki gibi azınlıkta kalıyorum," dedi.

Rosie'nin son sözü ise, "Kimse ona Sarman demeyecek!" oldu.

56

Seans

Vaiz Yüzbaşı Fairhead ile dört kız kardeş, Glebe Bulvarı'ndaki adrese on beş dakika önce varmışlardı. Rosie'nin çok büyük şüpheleri vardı ve sürekli "Bunu yapmamamız gerekiyor, ben eminim," diye tekrarlıyordu. Sophie ise "Ne kadar eğlenceli!" diyordu. "Çok hınzırca bir şey yapmıyor muyuz ama? Ne kadar tezcanlı!" Fairhead, vakur ve düşünceli sessizliğini koruyor, Ottilie ile Christabel ise kol kola girmiş, birbirlerine güvence vermeye çalışıyorlardı.

Onları hiç tasvip etmediği duygusunu kuşkuya yer bırakmayacak şekilde yansıtan ihtiyar bir hizmetkârın gösterdiği bir tür bekleme odasına geçtiler ve duvarlar boyunca halka şeklinde dizilmiş sert tahta iskemlelerde, yüzlerine son dört yılın sıkıntıları ile kayıpları sinmiş altı gergin karakterle birlikte oturmaya başladılar. Hava sigara dumanıyla ağırlaşmıştı.

Ekşi suratlı hizmetkâr çay getirdi, yanında da pembe güller ve yeşil dallarla bezeli narin bir porselen tabakta kedidili. Dışarıda yağmur camlara vurarak tıpırtılar çıkarırken hep birlikte kabartmalı yeşil duvar kâğıtlarına bakıyorlardı boş boş.

Altı yabancından biri, "Yine yağışlı," deyince hepsi de sağduyulu ifadelerle başlarını sallayıp çaylarını yudumladı.

Bir başkası, "Günlerdir yağıyor," diyerek kendi katkısını sundu.

"Bahçelere lazımdı," oldu üçüncü bir katkı. "Vakti gelmişti"

"Ölülerle konuşmayı umuyorsan ne konuşacaksın ki?" diye düşünen Christabel ise sohbete katkıda bulunmama kararı aldı. İçin-

de bir sıkıntı vardı ama kaderine razı olmuştu. Düşünecek kendi dertleri vardı onun.

Sonunda geniş, karanlık bir odaya alındılar. Odanın tam ortasında kocaman, yuvarlak bir maun masa duruyordu, belli ki vaktiyle çok göz doldurmuş ama artık yer yer cilası dökülmüş, üstü çizik dolmuştu. Aynısı, etrafındaki Chippendale sandalyeler için de söylenebilirdi. Odanın bir köşesinde, ayaklığına dayalı bir çello duruyordu ve önündeki nota sehpasında Ernest Bloch'un *Schelemo*'su açıktı. Bir de koltuğun arkalığine dayalı bir keman vardı. Duvara yaslanmış olan piyanonun tuşlarına ise kalın, mavi bir seramik kalemle notaların adları yazılmıştı.

Tam oturmuşlardı ki Madam Valentine, ağır bir lavanta kokusu eşliğinde içeri girdi. Epeyce iri bir kadındı, göğüs kısmı öyle büyüktü ki yokuş aşağı yürürken kendi ayaklarını göremiyordu herhalde. Havada uçuşan kat kat tüller ve şifonlar giymiş, başındaki pembe türbanın ortasına da tam burnunun hizasında beyaz bir sorguç takmıştı. Parmaklarında altından ve gümüşten devasa yüzükler vardı, taşlar arasında en çok topaz ve yakut göze çarpıyordu. Uzun tırnakları, rujuyla aynı tonda koyu bir kırmızıya boyanmış, yanaklarını da biraz alelacele sürülmüşe benzeyen bir allıkla vurgulamıştı.

Vakur duruşu ve sesinden yayılan otorite olmasa, tam bir medyum klişesi olarak bayağı komik görünürdü aslında.

Yerine oturdu, elini ağzına koyup öksürerek sessizlik talep etti.

"Hepiniz hoşgeldiniz," dedi. "İlk defa gelenler için her şeyden önce şunu açıklayayım. Üzülerek söylemek zorundayım ki yaptığım iş karşılığında sizlerden para alamıyorum. Ruhlar yasak ediyor. Bununla beraber, şükran duygunuzu ifade etmek isterseniz, bağış kabul etmekte serbestim, girişteki masanın üzerinde duran tabağa bırakabilirsiniz. Ben o sırada yanınızda bulunmayacağım. Yeterince kişide şükran duygusu uyandıracak kadar şanslı olduğumu da söylemeliyim, bu sayede faaliyetlerime devam edebiliyorum.

Fairhead, "Normal bir bağış ne kadar oluyor? Sizin tavsiye edeceğiniz bir meblağ var mı?" diye sorarak orada bulunanları şaşırttı.

Madam biraz haşın bir bakış fırlattı ona. "Bugüne kadar aldığım en yüksek bağış yirmi sterlin, iki şilin, altı penidir. En düşüğü ise sıfır sterlin, sıfır şilin, sıfır peni ve iki dirhem. Katkıda bulunmak isterseniz bu tamamen sizin takdirinize kalmıştır. Servetinizi şükran duygunuzu ve itimadınızı hesaba katarak değerlendirip bir meblağ belirleyin. Ve şayet benim aslında olduğundan daha asil bir ruha sahip olduğumu düşünmeye meyledecekseniz, bilmeniz gerekir ki ruhlar dünyasının emekçileri olarak bizler hizmetlerimize karşılık para kabul etmenin gücümüzü kaybetmemizle sonuçlanacağına inanırız. Bu bir batıl inanç olabilir de, olmayabilir de, ancak ben bu riske girmeye niyetli değilim."

"Teşekkür ederiz," dedi Fairhead. Biraz sinmişti.

"Bunların yanında," diye tekrar konuşmaya başladı Madam, "ne yazık ki ruhani dünyayı dolduran çok sayıda soytarı, taklitçi ve şarlatan da bulunmaktadır. Bazen kimi ciddiye alacağınızı bilmek çok zor olabilir. Benim genel kanaatime göre başlamadan önce dua etmek faydalı olmaktadır." Ciddi bir ifadeyle Fairhead'e baktı. "Belki siz başlatma nezaketi gösterirsiniz."

"Ben mi?"

"Din adamısınız, öyle değil mi?"

"Evet, ama... siz bunu nereden biliyorsunuz?" Kendini ne kadar tuhaf hissetse de papaz yakasını takmadan gelmişti ve yeterince tebdilikıyafet etmiş olduğuna inanıyordu.

Madam ona bakarak cevap verdi: "Siz başlatma nezaketi gösterir miydiniz?"

Biraz huzuru kaçan Fairhead, kutsama duasından başka bir şey düşünemiyordu. Başını öne eğdi ve yanındakiler de aynısını yaptı. "Rabbimiz sizi kutsasın ve esirgesin, Rabbimiz'in cemali üstünüze parlasın ve size iyilik niyaz etsin, Rabbimiz cemalinin ışığını üstünüze doğrultarak size huzur bahşetsin. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına."

Hep bir ağızdan “Amin,” derlerken Rosie, Yüzbaşı Fairhead’ın yaşları akmasın diye gözlerini kırptırmakta olduğunu fark etti.

“Teşekkür ederim,” dedi Madam Valentine. “Başlayalım mı? İlk başta vurma sesleri duyacağımıza inanıyorum. Normal olarak öyle olur. Işıkları söndür Spedegue.”

Tasvip etmez edasıyla orada bekleyen suratsız hizmetkâr odadan çıktı ve giderken ışıkları da söndürdü. “El ele tutuşun,” dedi Madam Valentine ve grup bunu uysallıkla yerine getirdi, gerçi biraz da huzursuzlanmışlardı; ne de olsa Britanyalılar el ele tutuşmanın acemisi sayılırdı.

“Gel! Gel!” diye otoriter bir sesle karanlığa sesleniyordu Madam Valentine. Birkaç dakika sonra masanın ortasına biri var gücüyle vurur gibi bir ses duyuldu ve Rosie ile diğerleri boş bulunup yerlerinden zıpladılar.

“Kiminle konuşmayı arzu ediyorsun?”

Bir vuruş daha duyuldu ve Madam Valentin, sabırsızlıkla iç geçirdi. “Her kimse bu, hiç kimseyle konuşmak istemiyormuş,” dedi. “Her kimsen lütfen burayı terk et. Şimdi hepinizden konsantre olmanızı rica ediyorum. İletişim kurmayı arzu ettiğiniz biri varsa, lütfen onu zihninizde canlandırın ve buraya çağırmaya çalışın. Gelirse, benim aracılığımla bunu yapacaktır.”

Rosie, zihnini Ash’e yoğunlaştırmaya çalışırken, Otilie de Brighton’dan, çarşafı değiştirirken ansızın düşüp ölüveren bir hemşire arkadaşını düşünmeye başladı. Fairhead’in zihni o kadar çok ölüyle doluydu ki hiçbirine odaklanamıyordu. Sophie bütün bunların çok eğlenceli olduğunu düşünerek merak içinde öyle oturuyor, Christabel ise fotoğraf çekmek için izin istememiş olduğuna hayıflanıyordu. Çantasında bir Kodak Brownie vardı ama zaten daima yanında taşırdı onu, olur da umulmadık yerden ilginç bir konu çıkıverirse diye. Diğerlerinin hepsi erkek kardeşlerini ve oğullarını düşünüyordu.

İşte o andan itibaren bir dizi fantastik ve olağandışı hadise gelişti. Madam Valentine, evli olanların bazısında kesinlikle seksüel izlenimi yaratan bir tarzda inlemeye başladı. Orada oturanların gözleri artık karanlığa alışmıştı ve loş bir şekilde de olsa odayı ve içindekileri görebiliyorlardı.

Etrafında oturmakta oldukları masa yerden yükselerek hareket etmeye başladı, limana yanaşan bir sandal gibi iki yana salınıp duruyordu. Daha bunları hayretler içinde izlerlerken piyano da havaya yükseldi ve ancak düşen bir piyanodan çıkabilecek felaket bir gürültüyle yere çakıldı. Sonra çello ile keman havaya yükselip masanın üzerinde süzülerek, 'There's No Place Like Home'un gayet âhenksiz, çigan tarzı ve alaycı ama kesinlikle tanınabilir bir versiyonunu çaldılar, arkasından da Gilbert the Filbert'ı ki bu ikincisi Rose'un tüylerini diken diken etti. Ama bütün bunlar içinde asıl en muhteşemi telleri çeken ve kemanın yayını hareket ettiren kanı çekilmiş, bedensiz ellerle parmakları hepsinin açıkça görebilmesiydi.

Duvarın, tam Madam Valentine'in başının üstüne denk gelen yerden kocaman bir ateş topu çıkıp hışırtılar arasında odayı dolaştıktan sonra, ziyaretçilerin girmiş olduğu kapıdan çıkıp gitti, ama arkasından daha küçük birçok başka alev topu başlarının üstünde hızla dönerek odada gezinmeye başlayınca herkes başını eğmek zorunda kaldı.

İtalya Cephesi'nde tahrip gücü yüksek bir merminin un ufak ettiği oğlundan haber alma umuduyla gelen bir kadın korkudan histeri krizi geçirmeye, yüksek sesle inleyip bağırmaya başlayınca bütün bu görünümüler bıçakla kesilmiş gibi sona erdi. Transtan çıkan Madam Valentine, olan biteni hiçbir şekilde anlamamışçasına etrafına bakınırken Spedegue içeri girip ışıkları yaktı. Gelenek göreneklerle asla kendini kasmamış bir kadın olan Sophie, kollarını histeri krizi geçiren talihsiz annenin boynuna dolayıp kulağına güzel sözler fısıldayarak onu yatıştırmaya çalıştı.

“Aman Yarabbi, neler oldu böyle?” diye sordu Madam Valentine ama herkes aynı anda anlatmaya kalkınca heyecan dozu yüksek bir laf kalabalığına maruz kalmış oldu. Üzüntülü bir havada dinledikten sonra, “Aman Yarabbi, son derece üzgünüm,” dedi. “Fazlasıyla korkunç bir hadise bu.”

Ciddi biçimde etkilenmiş olan Christabel, “Fazlasıyla korkunç mu?” diye sordu.

“Niyetim asla... İnsanda böyle güçler olabiliyor... bazen müdahale etmek imkânsız oluyor... Birlikte sakin bir seans geçirip aramızdan ayrılmış olanlarla sohbet edebileceğimizi ummuştum... sonra kalkıp bu bir daha oluyor.”

Fairhead, hafif alaycı bir tonda, “Korkarım ki ettiğim dua bir işe yaramadı,” dedi.

“Korkarım ki öyle,” dedi Madam Valentine. Yerinden kalkıp piyanoyu incelemeye koyuldu. “Son derece tuhaf,” dedi. “Asla hasar görmüyor.”

Otilie, “Belki bir başka odaya taşınmalısınız,” dedi.

“Yine de büyük piyano darbesini durduramazsınız,” dedi Madam Valentine. “Ben böyle diyorum bu hadiseye, ‘Büyük Piyano Darbesi’. Dışarı çıkarsak da aynı gümbürtüyü duyarız. Bu eve bir cin çıkarma yaptırsam mı diye düşünüyorum, ondan sonra tertemiz bir şekilde sıfırdan başlayabilirim.”

Kalktıktan sonra Fairhead, Madam Valentine’le özel olarak kısa bir süre konuştu ve mesaj falan almış olmadığı halde tabağa yarım kron bıraktı. Rosie ile kardeşleri birer florin bırakırken, korkudan haykırmış olan kadın, seansın sona ermesine sebep olduğu için özür dilemek istercesine bir sterlinlik banknot bıraktı.

Beşi, biraz dağınık bir grup halinde Colliers Wood’a doğru yürüdüler, Otilie ile Christabel kol kola girmişti, Rosie önden gidiyor, Fairhead ile Sophie de en arkada yürüyordu.

“Ne şahane bir gösteriydi!” diye bağırdı Christabel. “Ne düşünmeliyiz, bilemiyorum.”

“Tanrı bilir,” dedi Fairhead. “Sadece bir gösteri olduğunu mu düşünüyorsun gerçekten?”

Christabel durup arkasına döndü, ötekilerin hepsi de durdu. “Sen öyle düşünmüyor musun?”

“Hayır,” dedi Fairhead. “Her şeyin ters gidip kontrolden çıkmış olması kadının samimi olduğunu gösteriyor bence. Herkes adında ‘e’ olan bir akrabasından mesaj almış olsaydı, her şeyin gayet güzel ve yolunda gittiği söylenmiş olsaydı, işte o zaman kadının birinci sınıf bir şarlatan olduğundan emin olurduk.”

Ottilie, “Bütün bunları gün ışığında yapabilse çok daha fazla etkilerdi doğrusu beni,” dedi ciddi ciddi.

Gözleri öfkeden çakmak çakmak olan Rosie, “Korkunçtu,” dedi. “Kadın bir ilüzyonist. Tiyatro gösterisi düzenleyip insanları istismar ediyor!”

“Şarlatan mı sence yani?”

“Başka ne olabilir?”

Sophie, “Niye o kadar üzüldü öyleyse?” diye sordu.

“Hepsi bu numaraya dahil, apaçık işte.”

Sophie, gözlerini devirerek “Ne aptalım,” dedi matrak bir havada.

Ottilie, “Bence söylediğine kendin de inanmıyorsun,” diye seslendi Rosie’ye. “Ash’in hep Gilbert the Filbert’ı söylediğini veya ıslıkla çaldığını hatırlıyorum.”

Rosie cevap vermedi, onun yerine Fairhead’e döndü. “Kutsama duasını ederken niye o kadar üzüldün? Kusura bakma sordugum için. Çok merak ettim de.”

“Farkına vardın demek. Çünkü o kutsama duasını yüzlerce kez okudum, hep insanların son anlarında. Bir anda farkına vardım ki o kutsama duası bana ölmekte olan çocukları hatırlatacak

hep, sonsuza dek. Hep duygularımı göstermemeye çalışıyor olacağım.”

Bir hafta sonra Vaiz Yüzbaşı Fairhead ziyarete geldiğinde kapıyı Christabel açtı. “Yeni karanlık oda nasıl?” diye sordu Fairhead.

“Tıkır tıkır işliyor,” oldu cevap. “Tavanarası iplerde kuruyan fotoğraflarımla kaplı. Kediye içeri sokmamak için bin takla atıyorum. Aynı anda her yerde birden olabilmek gibi bir yeteneği var. Bakıyorum da tam çay saatine yetiştin.”

Fairhead, “Tamamen rastlantı,” diye cevapladı. “Gerçi umarım Aşçıkadın o ufak kreplerden yapmıştır.”

“Yulaflı çörek,” dedi Christabel. “Şansına küs.”

Oturma odasında Mrs. McCosh, Rosie ve Otilie mahjongla dalmıştı ve Rosie aynı anda iki kişinin yerine oynuyordu; Sophie ile babası daha ufak bir masaya oturmuş mikado oynuyor, ne zaman çöplerden biri kıpırdasa veya hiçbir yere değmeden yerinden alınsa avaz avaz bağıryorlardı. Gerçi kedi yavrusu hiç rahat vermiyordu onlara, çöpler kıpırdadığı anda fırlayıp yakalamaya çalışıyordu hemen. “Baba, senin kadar hilebazını görmedim!” Fairhead odaya girince Sophie bir çığlık attı. Kedi de perdeye tırmanıp alınlığın tepesine yerleşmek için tam bu anı seçmişti.

“Ha ha, mikado çöpünü çektim!” dedi Mr. McCosh, çöpü havada sallayarak.

Çaydan sonra Yüzbaşı Fairhead, “Fotoğraflarını görmeyi çok isterim,” dedi.

Sophie, “Artık tam bir profesyonel oldu,” diye lafa girdi. “Fermoy ailesinin portresini çekti, astromilyonlar ödediler ona.”

“Hepsi Şipşak Fotoğraf Cemiyeti sayesinde,” dedi Christabel. “Kimin aklına gelirdi? Gidip yenilerden birkaç tane getireyim, artık kurumuşlardır.”

Mrs. McCosh, “O merdivenden tavanarasına çıkarken çok dikkatli ol,” diye tembih etti.

“Altında kimse yokken çıkmaya dikkat ederim,” dedi Christabel.

Mrs. McCosh, “Hanımların portatif merdiven kullanmaması lazım aslında,” dedi. “Ne olacağını kim bilebilir?”

Sophie, “Sırbistan Kraliçesi geçtiğimiz günlerde bir merdiven kullanmış,” diye anlatmaya başladı. “Duvara merdiven dayayıp üstüne tırmanarak Romanya’yı gözetlemeye başlamış. Gazetede gördüm.”

Mrs. McCosh, “Gerçekten mi?” diye sordu. “Asla yapmam öyle şey.”

“Merak edecek bir şey yok, paçalı donu varmış.”

“Paçalı don mu? Olur şey değil!”

Rosie, “Of anne, dalga geçiyor seninle,” dedi. “Sırbistan Kraliçesi’nin makul kıyafetler giydiğini sanmıyorum.”

Mr. McCosh’tan bir çılgılık yükseldi: “Makul kıyafet! Fotoğraflarını gördün mü? Son derece acayip görünüşlü insanlar en ipe sapa gelmez biçimlerde giyiniyor. Makul olmayan kıyafet verin bana, yoksa çıplak gezeceğim.”

“Hamilton!” Karısının azar dolu feryadı, Mr. McCosh’u pek keyiflendirmişti.

Christabel birkaç dakika sonra geri gelerek fotoğraflarını özenle yemek masasına serdi. “Bir iki tanesi çıkmamış,” dedi özür dilercesine. “Her seferinde oluyor bu. Bunun ne olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Çektiğimi bile hatırlamıyorum.”

Gösterdiği flu fotoğrafta, kafasına geniş siperlikli şapka giymiş genç bir kadın kameraya mahcup mahcup gülümseyerek sağ elini kaldırmıştı. “Her kimse pek şirin biri.”

Suskunlaşan Fairhead’i bir titreme aldı. Elini alnına götürdü, bayılacak gibi görünüyordu.

Kaygılı gözlerle onu izleyen Rosie, “İyi misin sen?” diye seldi.

“Fotoğraf makineni seansa götürmüş müydün?” diye sordu Fairhead.

Christabel, “Max Brownie’yi mi?” dedi. “Her zaman çantamdadır, güzel bir şey çıkarsa çekerim diye her yere götürürüm. Niye ki?”

“Bu benim kız kardeşim,” dedi Fairhead.

Daniel ile Ottilie

Daniel, Ottilie'yi oturma odasının ortasında tek başına buldu. Eliyle odanın bomboş haline işaret ederek, "Vay canına, ne tuhaf, değil mi?" dedi.

"Her zaman böyle yaparız," diye cevapladı Ottilie. "Baca temizleyicisi ne kadar dikkatli çalışırsa çalışsın, her seferinde bütün oda berbat bir toz ve isle kapkara oluyor. Her şeyin üstünü örtülerle kapatmak da kâr etmedi, onun için odaları tamamen boşaltıyoruz. Bazen neler çıkıyor ortaya, tahmin edemezsin. Bir koltuğun altında babamın büyütecini bulduk, ta çalışma odasından oraya kadar nasıl geldiğini kimse bilmiyor."

Daniel pencereye yürüyüp ellerini arkasında kavuşturarak durdu. Duvarın üstünden perende atışı geldi aklına, gülümsedi. "Ottie?" dedi.

"Evet?"

"Senden nasihat istesem ayıp olur mu?"

"Nasihat mı? Bende sana verecek ne nasihat olabilir ki?"

"Açıkkçası, zor bir durumdayım da."

"Sahi mi? Ne kadar üzücü! Peki ben ne yapabilirim?"

"Rosie'yle ilgili."

"Ah, tabii ya, tahmin etmeliydim."

"O kadar mı belli oluyor?"

“Benim için belli, Christabel ile Sophie için de. Bin yıldır dedikodusunu yapıyoruz. Tıpkı Fairhead’in Sophie’nin peşindeyken çıkıp çıkıp gelmesi gibi.”

Sanki daha rahat edeceklermiş gibi, kalkıp limonluğa geçtiler, Daniel sordu: “Sence ne yapmalıyım?”

“Bence, bir şeyler teklif etmeyi aklından bile geçirmeden önce çok uzun bir süre uğraşarak onunla arkadaş olmalısın. Onu sine-maya, konserlere, sergilere götürmelisin ve eğer buz varsa paten yapmaya götürebilirsin, bir de annem ona golf oynamayı öğretmişti, tekrar ilgi duymasını sağlayabilirsin. Çimenlerde golf toplarını ararken saatler ve saatler boyu sohbet etme şansınız olacaktır.”

“İki ay falan? İki ay yeterli olur mu dersin?”

“Hayır, Daniel. En az bir yıl.”

“Ne diyorsun? Bir yıl mı? Dayanılır gibi görünmüyor ama bu. Zaten hop oturup hop kalkıyorum.”

“O kadar mı seviyorsun onu?”

“Tam anlamıyla abayı yakmış haldeyim.”

“Danielciğim, Ashbridge meselesini tamamen biliyorsun, öyle değil mi?”

“Elbette biliyorum. Kafadarlardık biz, değil mi?”

“Rosie ancak bir kez böyle büyük bir ihtirasa kapılacak kadınlardandır.”

“Valla bu, yani benim duymak istediğim bu değildi pek.”

Ottile yanına gidip koluna girdi onun ve güven vermek istercesine kuvvetle kolunu sıktı. Gülümseyerek baktı sonra Daniel’a, kara gözleri komplolarla parlıyordu.

“Biliyor musun Ottie,” dedi Daniel, “gerçekten çok iyi kızsın sen. Biraz kafam çalışsaydı sana âşık olurudum.”

“Beni bilirsin. Kapalı kutuyumdur. Aklım fikrim Archie’deydi. Hatırlayacağını sanıyorum.”

“Hatırlıyorum tabii. Onun da gözü bir tek Rosie’yi görüyordu.”

“Rosie’yle evlenecek olursan üzülmez mi sence?”

“Aman, yıllardır görmedi bile Rosie’yi! Ayda bir kez bile aklına gelmiyordur.”

Ottilie düşündü biraz, sonra, “Daniel,” dedi, “benim de biraz kafam çalışsaydı sana âşık olurdum.”

“Ama kardeşim olabilirsin,” dedi Daniel. “Kız kardeşim olmadığı için hep bunun özlemini duymuşumdur. Kız kardeşi olan erkeklerin çok şanslı olduğunu düşünürüm, sence de öyle değil mi? Benim fahri kardeşim olur musun?”

Ottilie parmak uçlarında yükselerek Daniel’in yanağına bir öpücük kondurdu. “Elbette senin kardeşin olurum. Ve umuyorum ki bir gün baldızın da olurum. Hele bir de benim teyze olmamı sağlarsan seni daha da çok severim. Parmaklarımı çapraz yapayım da şans getirsin.”

Sağ elini kaldırıp işaret parmağını orta parmağın üstüne geçirdi.

“Evet, parmaklar çapraz,” diye tekrarladı Daniel. “Gerçekten bir yıl sürer mi sence?”

Tam o sırada kopan bir şangırtıyla camlardan biri paramparça olup limonluğun her tarafına saçıldı ve Daniel’in ayakları dibine bir golf topu düştü.

“Ay inanmıyorum!” diye bağırdı Ottilie, bir elini göğsüne bastırmıştı. “Hayatımda böyle bir şok yaşamadım!”

Daniel pencereye gidince Mr. McCosh’un elinde golf sopasıyla çimenleri arşınladığını gördü. “Suçluyu bulduk galiba,” dedi.

Hamilton McCosh, telaşla limonluğa giden basamakları çıktı. “Allah kahretsin!” dedi. “Çok özür dilerim. Size kötü bir sürpriz oldu! Kimseye bir şey olmadı, değil mi?”

“Baba, ‘Dikkat top!’ diye bağırman gerekmiyor muydu? Hem evin içinde golf topu atılır mı, ne yapıyorsun sen?”

Hamilton McCosh çok mahcuptu. "Yeni golf topum da," diye açıkladı. "Düşündüm de, bahçede idman yaparken kullanabileceğim doğru dürüst bir topa ihtiyacım vardı. Gerçek golf topunun ağırlığında olması, aynı şekilde uçması ve onun kat ettiği yolun en az bir çeyreğini gidebilmesi gerekiyordu. Gerçi, bu biraz fazla ileriye gidiyor galiba."

"Bence de öyle baba. İyi de niye bu tarafa doğru atman gerekiyordu?"

"Ama yavrum, çitten tarafa doğru atamazdım yani, değil mi? Ya kaybolsaydı prototipim! Sadece bir tane var bundan."

"Profesör Smithells'la yaptığınız projelerden mi bu da?"

"Evet, öyle." McCosh, Daniel'a dönerek açıklamaya koyuldu. "Victoria Üniversitesi'nden bir profesör. Bir seferinde güzel bir gaz maskesi yapmıştık birlikte." Topu alıp havaya tuttu. "Adını 'Çim Güzeli' koyacağız."

"Valla babacığım, şu anda daha çok 'Cam Güzeli'ne benziyor."

McCosh, eliyle cam kırıklarına işaret etti. "Annene söyleme sakın. Ben şimdi doğru Beasley'ye gidiyorum, bir aksilik olmazsa annenin haberi bile olmayacaktır."

Ottilie, "İzci yemini," derken, Daniel da olayın faili golf topunu Mr. McCosh'a uzattı.

"Ah, sağ ol Daniel. Çok nazıksın. Millicent'ı çağıralım da şu pisliği temizlesin bari. Yeni bir golf sopası geliştirdiğimi söylemiş miydin size? Teleskopik çelik borudan yapılma, öyle ki ufacık kalıyor, üstelik bir dişliyle kafası ayarlanabiliyor, yani istediğin her yönde atış yapabiliyorsun. Bu da demektir ki tek bir sopa yeter! Yedisini birden çantaya doldurup sürüne sürüne taşımaya son!"

Daniel, ihtiyatı elden bırakmayarak, "Çok parlak bir fikir," dedi. "Ama ben yedili çantamı taşımayı tercih ederim. Bir sürü sopa olması işi zevkli hale getiriyor. Her birinin kendi karakteri var."

McCosh'un yüzü asılıverince Daniel onu teselli etmesi gerektiğini düşündü. "Gerçi, seyahatler için muhteşem bir buluş. Hem ben zaten acemi oyuncuyum. Onun adını ne koyacaksınız?"

"McCosh Patentli Üniverso."

Ottilie, "Çok da akılda kalıcı," dedi alaycı bir tonda. Sonra Daniel'a dönerek, "Babam bir körük icat etti," dedi, "bir elinle tutup sapını öbür elinle kuruveriyorsun."

"Hımm," dedi Daniel. "Bildiğimiz körüklerden daha mı kolay kullanması?"

"Hiç değil," oldu Mr. McCosh'un cevabı, "ama koyu gri emaye-siyle çok şık görünüyor, hem sapını istediğin tarafa takabiliyorsun ve kılıfının üstünde koyu kırmızı harflerle yazılı olan ismi hemen seçiliyor. İnsanlar bir şeyi kullanması kolay diye almıyorlar Daniel, yenilik ve güzellik için alıyorlar. Yenilik, en önemli şey! Yenilik ve güzellik!"

"Onun adı ne olacak?"

"McCosh Patentli Parlayan Mekanik Körük," diye babası adına cevapladı Ottilie. "Yalınlık ve ekonomiklikte bir başka şaheser. Kesin tutar."

Christabel ile Gaskell

Şipşak Fotoğraf Cemiyeti dağılılı beri Christabel günlerini nasıl geçireceğini bilemez olmuştu. Kardeşleri gibi, o da savaş yıllarında dur durak bilmeden çalışarak işe yarar ve yaratıcı bir şeyler yapmanın tadını almıştı ve şimdi kendini, bütün gün oturma odasında oturup nakış işleyerek, sohbetler ederek doğru erkeğin çıkagelmesini beklerken düşünemiyordu. Bu yüzden de gazete ve dergilerin İş İlanları sayfasına bakmakla epey bir zaman geçiriyordu. Bu dergilerden birinde, okula pek uzak olmayan Dulwich'teki küçük bir galeride savaş resimleri sergisi olduğunu öğrendi. Olumlu eleştiriler okumuştı ama kimseyi kendisiyle gelmeye ikna edemediği için tek başına gitti sergiyi gezmeye.

Bir duvarın tamamını dolduran on tablo vardı ve gerçekten çok çarpıcıydı hepsi. Birinde biri Alman, öbürü Britanyalı iki asker vardı; ağızlarında birer sigara, alınlarında sargı bezi, bir yaralı müdahale noktasında yan yana oturmuşlardı. Sanki tatilde poz verircesine sırtarak el sallıyorlardı. Bir başka resimde yapış yapış balçık kaplı bir arazi görünüyordu, üstünde kırılmış üç beş ağaç ve paramparça olmuş bir top arabasıyla. Christabel, ressamın yağlıboya tabloya gerçek balçık yapıştırdığından emindi. Bir başkasında, kırmızı-mavi üniformasıyla hazırolda duran şık bir Fransız subayı vardı. Ancak başının yerinde, olağanüstü ayrıntılarla resmedilmiş bir kurukafa duruyordu. Christabel ürperdi. Bir tanesi de Singer Sargent'in meşhur tablosuna çok benziyordu; gaz

yüzünden geçici körlük geçiren askerler, gözleri sargı beziyle kaplı, her biri elini önündekinin omzuna koymuş duruyordu. Ancak her milletten askervardı aralarında. Bir odanın köşesinde öylesine duvara dayanmış bir tüfeği gösteren çok hoş bir resim, bir de cep-hane sandıklarından uydurulmuş bir masanın başında oturup yarım fincan çayla yorgunluk atmaya çalışan hemşire tablosu gördü.

Christabel, yanında dikilen birinin de aynı resimlere bakmakta olduğunu fark etti. “Ne düşünüyorsunuz?” diye sordu yabancı. Alçak perdeden, melodik bir sesi vardı kadının, belli belirsiz bir aristokrat aksanı çalıyordu kulağa.

Christabel, “Serginin en güzel resimleri bunlar,” dedi. “Öyle bir şey var ki bunlarda...”

“Acı mı?”

“Açıkçası ben acıdan çok, kişilik diye düşünmüştüm. Acı çok belirgin zaten. Görmemek için aptal olmak lazım ama benim hoşuma giden alışılmışın bu kadar dışında olmaları.”

“Gerçek anlamda kendine özgü bir sanatçının eserleri yani?”

“Kesinlikle. Hem teknik olarak da gayet başarılılar. Kim olduğuna dair hiç fikriniz var mı?” Öne eğilerek imzayı okudu. “Gaskell.”

“İsterseniz sizi tanıştırayabilirim.”

“Aa, gerçekten mi? Burada mı kendisi?”

Kadın güldü, dönüp tam Christabel’in karşısında durdu ve elini uzattı. “Ben Gaskell,” dedi.

Christabel afallayarak baktı ona. Çok uzun boylu bir kadındı, kısacık siyah saçlarını briyantınle geriye doğru taramış, siyah tüvit takım elbise ve kahverengi kunduralarla erkek gibi giyinmişti. Sol elinde, uzun bir ağızlığın ucunda henüz yakılmamış bir sigara tutuyor, ceketinin iliğinden geçen ipin ucunda bir monokl salınıyordu.

Christabel “Gözleriniz!” diye bir çığlık atınca Gaskell güldü.

“En güzel yerim,” dedi gurur dolu bir memnuniyetle. Gözleri çok parlak zümrüt yeşiliydi ve güzellik, samimiyet, mizah dolu bir yoğunlukla Christabel’e sabitlenmişlerdi. “Gelin dışarı çıkalım, çay içip birer dilim pasta yeriz,” dedi.

Oturup lafladılar, sonra yürüyüşe çıktılar ve öyle iyi anlaştılar ki birlikte West End’e gidip bir oyun izlemeye karar verdiler. Ara olunca Christabel bir telefon kulübesi bularak evi aradı. Telefona Rosie çıktı. “Neredesin? Meraktan deliye döndük!”

“Aslında şu anda West End’deyim ve bu gece Kensington’da kalacağım.”

“Kensington’da mı?”

“Yeni bir arkadaş edindim. Harikulade bir kadın. Gerçekten bayılacaksın ona. Neyse, işte bu gece onda kalacağım. İnsanı dehşete düşürecek kadar bohem bir dairesi varmış, öyle diyor ve—” Konuşma süresinin dolduğunu belirten düdük sesi girdi araya, Rosie’nin son duyduğu şey, “Gaskell, bir penin daha var mı?” oldu, ardından telefon kesildi.

Gaskell’in dairesi sandalyelere ve duvarlara dayalı tuvaler, sıra sıra boya kutuları ve terebentin kavanozlarında yumuşamaya bırakılmış fırçalarla aslında faal bir stüdyoydu. İçerideki kokuyla kafayı bulmak işten değildi. Gaskell duvarları renklerini denemek için kullandığından, bir zamanlar beyaz oldukları ancak iyice inceleyince anlaşılıyordu. Fırçalarındaki boya fazlasını temizlemede kullandığı köşede ise rengârenk muhteşem bir leke oluşmuş, çaprazlamasına atılmış kalın fırça darbeleriyle belirgin konturlar ortaya çıkmıştı. Henüz çizim aşamasında büyük, yeni bir tuval vardı, bir at ölüsünün resmi olacaktı bu.

İki kadın çay fincanlarından şeri içtiler, masanın üstündeki ançüzeli sandviçlerden yediler ve fotoğrafçılıktan bahsettiler. Gaskell, “Resme geçmeden önce hep bol bol fotoğraf çekerim ben,” diye anlatmaya başladı. “Yoksa bir şeyin eskizini o kadar çabuk çizmek mümkün değil, bir modelin o kadar uzun süre poz vermesini beklemek de olmayacak şey zaten.”

Christabel, “Ölü at kolay olurdu gerçi,” dedi.

“Çok doğru ama bu at öleli iki yıl oluyor, şimdiye görüntüsü epvey değişmiş olurdu. Bir sürü resmini çektim. Tabii renklerle ilgili notlar almam gerekti.”

“Bana sanat fotoğrafı çekmeyi öğretir misin?” dedi Christabel. “Bunun mesleğim olabileceğine inanıyorum ama teknik olarak daha öğrenmem gereken çok şey var.”

Gaskell, “Niye ortak sergiler yapmayalım?” diye bir öneri getirdi. “Fotoğraf ve resim bir araya gelince iki kat potansiyel oluşturur, bence.”

Christabel, “Önce bir benim iyi olup olmadığımı görmen gerekir herhalde,” dedi.

Birlikte bir şişe şeriyi bitirdiler, sonra Gaskell bir bardak su getirdi Christabel’e. “Bunu içsen iyi olur, yoksa sabah baş ağrısıyla uyanırsın.”

O gece Christabel, Gaskell’ın yatağında gözlerini tavana dikmiş yatarken, Gaskell da üstüne bir battaniye almış, uzun boyuyla divana sığmaya çalışıyordu. Ne kadar uyumaya çalışsalar da konuşmayı bırakamıyorlardı bir türlü. Sobaya odun atmayı unutmuşlardı ve oda buz gibi olmuştu şimdi. Sabah iki sularında Christabel, “Orada donmuyor musun sen?” diye sordu.

“Eh, terlediğimi söyleyemem,” oldu Gaskell’ın cevabı.

Christabel, “Gel yanımda uyu,” dedi, “birbirimizi ısıtırız.”

“Bilmem ki... yani... aslında...”

“Aman, gel işte, okul yatakhanesindeki gibi. Soğuk havalarda hep kardeşlerimle sarılıp yatarım ben.”

Vücutlarını birbirlerine uydurarak kıvrılıp yavaş yavaş mutlulukla ısınırlarken, “Güzel olmadı mı yani?” dedi Christabel.

Gaskell, “Yavru köpekler gibi kokuyorsun,” diyerek kolunu Christabel’e doladı ve iyice sokuldu ona.

59

AC-6

Aradan birkaç hafta geçtiği halde AC-6 hâlâ evin araba yolunda duruyordu ve Mr. ve Mrs. McCosh bu durumdan rahatsız olmaya başlamışlardı.

“Şu herif niye gelip almıyor hâlâ arabasını?” diye sık sık sorar olmuştı Mr. McCosh.

Ottilie, “Belki Daniel oradaysa yine dayak yerim diye korkuyordur,” dedi. “Ben olsam bir daha gelmezdim.”

Rosie, “Herhalde utanıyordur,” dedi. “Ben olsam utanırdım.”

“Hapiste olabilir,” dedi Christabel. “Düşünsene, cinayet işledi adam.”

Mr. McCosh, “En hafif ifadeyle ölüme sebebiyet verme,” dedi. “Umarım daha yıllarca posta torbası diker, mahkûmlara yaptırdıkları gibi. İyi de biz bu AC belasını ne yapacağız? Taksiler o yarımayı dönemedikleri için yolun girişinde bırakıyorlar hep.”

Mrs. McCosh, “Yolun başında bırakılıvermek son derece küçültücü,” dedi. “Bir düşünün, ya Majesteleri ziyaretimize gelecek olur da yolun başında indiriliverirse. Dehşet bir durum olur bu.”

Ottilie, “Veya İran Şahı,” dedi.

“Gayet tabii,” dedi Mrs. McCosh.

Christabel, “Veya Morvi Mihracesi,” diye lafa girdi.

“Yahut,” dedi Mr. McCosh, “Maisurü'l-baksi Pencandâm-ı Âzamı.”

“Eksik olmayın, yeterince anlaşıldı,” dedi Mrs. McCosh. “Sizin dilinize düşmemek için ne yapmak gerekiyor? Bu atsız arabayı ne yapacağız şimdi?”

Rosie, “Birimizin karakola gidip işin detayını öğrenmesi lazım,” diye bir öneri getirdi. “Polisten bu meseleyi çözmesini isteyebiliriz.”

“Fikir senden çıktı,” dedi Ottilie. “Sen git.”

Rosie, “Benimle gelersen giderim,” diye cevapladı.

Birlikte yürüyerek karakola giden iki kardeşin masasında oturur bulduğu çavuş konuya pek ilgi göstermedi. “Bir keresinde on sene boyunca durduğu yerde durmuştu öyle bir araba,” dedi. “Bence size ait olduğunu söylersem doğru olur ama ben uydurmuş da olabilirim. En iyisi bir avukata danışın.”

Rosie, “Bize bu adamın adını ve adresini veremez misiniz?” diye sordu. “Veya evine en yakın karakoldan biri gidip onu bulsa da arabayı başımızdan almasını istese.”

Polis, “Bir bakayım, hanımefendi, elimden geleni yaparım,” dedi bezgin bir edayla. Britanya’da polis, bugün olduğu gibi o zaman da ömrünü çay molaları arasında geçen sürelerle hesapladığından, bu konuyla on biri çeyrek geçe ilgilenmeye karar verdi.

Böylece tam bir hafta sonra Polis Memuru Dusty Miller evlerine gelerek Rosie’ye, söz konusu şahsın kefaletle serbest bırakıldıktan sonra kayıplara karıştığına ve anlaşıldığı kadarıyla bir Vickers Vimy uçağıyla yurtdışına kaçmış olduğuna dair elle yazılmış bir mesaj getirdi. Zaten savaş sırasında da stokçuluk yaptığı için 600 sterlin para cezasına çarptırılmıştı. Memurun vardığı sonuca göre, “Yani neresinden baksanız sağlam pabuç değilmiş zaten.”

“Hay Allahım,” dedi Rosie, “peki biz bu arabayla ne yapacağız şimdi?”

“Yerinizde olsam kullanıverirdim arabayı, hanfendi. Gelmeyecek işte, belli. Yangon’da cinini yudumluyordur şimdi. Ancak sigortayı ihmal etmeyin.”

“Hımm,” dedi Rosie kuşkulu bir şekilde. “Neyse, peki, çok teşekkür ederim Memur Bey, bu arada mutfağa uğramayı unutmayın. Aşçıkadın size bir fincan çay ikram etmek isteyecektir, eminim.”

“Sağ olun varolun hanfendi, çok nazıksınız hanfendi.” Memur Miller’in niyeti de oydu zaten ama bunu ev sahibesinin izniyle yapmak daha iç rahatlatıcıydı elbette. “Sahi, kedi nasıl bayan?”

“Durmadan perdelere tırmanıyor. Annem çıldırıyor tabii. Sonra aşağı inmesi çok zor oluyor. İnanılmaz hızlı büyüyor.”

“Aman, perdelere de tırmanırmış. Minnoş da bizim rapor yazmamıza izin vermiyor. Kâğıtların üstüne oturup kalemle oynamaya bayılıyor. Geçen hafta mürekkep hokkasını devirdi. Bir güğüm dolusu sütü de döktü.”

“Caractacus’a yuva arayacaktık güya,” dedi Rosie, “ama herhalde bizde kalacak.”

“Eh, kedilerin getirdiği en büyük zorluk budur, hanfendi,” diye çok aklı başında bir laf etti memur.

Rosie ile Fairhead

Dondurucu soğukta, üstünde subay gocuğuyla Vaiz Yüzbaşı Fairhead evin yan tarafında durmuş, Freemantle'dan gelen büyük bir arabadan düzinelerce kömür çuvalının taşınmasını ilgiyle seyreliyordu. Çuvalları sırtlanan adamlar taşıdıkları kömür kadar karaydı, araba okuna bağlı beklerken arada ayaklarını yere vurup burunlarından müthiş homurtular çıkaran, donmuş havada solukları duman bulutu gibi asılı kalan koca cüsseli yük atları da öyle. Kömür tozu kömürcülerin meşin iş önlüklerine, yelekleri ile kasketlerine, deri ceketlerinin keçe kısımlarına, ellerinin ve yüzlerinin derisine yapışıp kaynamıştı. Arada parıltılar saçan kömürcüler başka bir âlemden gelmiş varlıklar gibiydi. Fairhead, kısmetine daha kolay bir yaşantı düşmüş olduğu için bir tür şükran hissine kapıldı ki ilk defa olmuyordu bu.

Yine de bir an başı öne düşerek, bir sedyeyi ucundan tutup balçıklara bata çıka taşımanın veya yaralı bir adamı omzuna yükleyip götürmeye uğraşmanın nasıl da ağır işler olduğunu hatırladı. "Benim de onlarla bir ortak yanımdır işte," diye düşündü. Yoğun bir fiziksel çalışmanın buz gibi soğukta insanı nasıl sıcacık tuttuğunu hatırladı Fairhead. Adamların, sokaktan kömürlüğe açılan ufak bir pencereden kömürü aşağıya nasıl da zevkle yuvarladıklarını gördü. Her seferinde orada bir saniye durup kömürlerin aşağı yuvarlanışını izliyorlardı. Kömürler tahtalardan paldır küldür yuvarlanarak gidiyor, dibe vardıklarında adamlarda memnuniyet duygusu uyandıran yumuşak bir darbeye yerlerine oturuyorlardı.

Fairhead, kömürcülerin evlerinde nasıl bir hayat sürdüğünü merak etti. Belki de giysilerini kapıda bırakıp cırılçıplak giriyorlardı içeri ve karıları ellerinde testiler dolusu sıcak suyla içeri girip çıkarken teknede yıkanıyorlardı. Belki de akşamları ve pazar günleri kuzular gibi akça pakça oluyorlardı.

Fairhead hemen yanında birinin varlığını hissederek başını çevirdi. “Kömür geldiğinde çok hoşuma gider,” dedi Rosie. “İçerideyken beklemiyor insan hiç, dökmeye başladıklarındaysa benim ilk düşüncem, ‘Eyvah, depres!’ oluyor hep.”

Fairhead, “Ben bu insanların hayatını düşünüyordum,” dedi. “Bu kömürcülerin. Nasıl olduğunu kafamda canlandırmaya çalışıyordum.”

“Hayatları katlanılmaz gibi görünen insanlara bakarım çoğu zaman, sonra ister istemez farkına varırım ki aslında gayet mutlu görünüyorlardır. Tıpkı bizim kadar mutlu.”

“Sen mutlu musun Rosie? Sürekli Daniel’la vakit geçirdiğini fark ediyorum ister istemez. Sinemalar, patenler, resim sergileri, konserler, dans... Umut etmemiz için sebep var mı?”

“Ne umudu?”

“Yapma Rosie, ne demek istediğimi anladığından eminim.”

“Aslında ben de sana bunu sormak istiyordum. Senin görüşüne ihtiyacım var. Kendini Tanrı’ya adanmış biri olarak. İçeri girelim mi? Hava buz gibi.”

Paltolarını Millicent’a verip oturma odasında şöminenin başına geçtiler, artık biraz ısınmaya başladıkları için ikisi de ürperiyordu.

Rosie, “Lafı dolandırmayacağım,” dedi. “Mesele şu ki... Daniel bana evlenme teklif etti. Birkaç kez. Çok ısrarcı.”

“Bu söylediklerinden anladığım kadarıyla evet dememişsin.”

“Yo, hayır... çok kuşkuluyum. Kararsız durumdayım. Sen ve Sophie gibi değil...”

“Ama çok iyi anlaşıyorsunuz. Sadede gelelim, olur mu? Evlenecek kadar seviyor musun onu?”

Rosie başını öne eğdi. “Bilmediğim de bu zaten.”

Fairhead öne eğilerek iki elinin parmak uçlarını bitıştirdi. “Bak Rosie, bu konuda söz söyleyecek deneyimim yok benim. Ancak benim düşünceme göre eğer birinin mutluluğunu kendi mutluluğunun önüne koyamayacaksan onunla evlenmemelisin. Kendini onu mutlu etmeye adayabilecek misin? Ve onun da, seni mutlu etmek için kendi mutluluğundan daha çok uğraşacağından emin misin?”

“Onun iyi bir koca olacağından şüphem yok,” dedi Rosie samimiyetle. “Bu da hayır dememi zorlaştırıyor zaten. Ama ben kendimi biliyorum. Onun mutluluğunu kendiminkinden önce düşüneceğimi söyleyebilirim pekâlâ, ama iş başa düşünce bunu gerçekten yapar mıyım? Ash ile olduğu kadar güvenmiyorum kendime.”

Fairhead başını sallayarak, “Devam et,” dedi.

“Onu hep kocam olarak düşünmüştüm, ne zamandan beri? Ta on iki yaşından beri falan mı? Bir perde halkasıyla nişanlanmıştık. Onu sonsuza kadar seveceğime söz verdim, ölümün ötesinde bile seveceğime ve asla başka kimse olmayacağına, anlıyor musun, yani nasıl anlatabilirim ki? Sanki kalbimin kapıları kapanmış gibi geliyor bana, hep kapalı kalacaklarmış gibi. Bir şey daha var.”

“Nedir?”

“İnancım benim için ne kadar önemli biliyorsun, değil mi?”

“Nasıl bilmem? Seninkinin yanında kendi inancım utanç veriyor bana, her bakımdan.”

“İşte, Daniel’in inancı yok.”

“İnancı yok değil. Yani, ateist değil o, agnostik. Tamamen savunulabilir olan felsefi şüpheleri var. Böyle korkunç bir savaştan sonra şüphelerinin olmaması tuhaf olurdu zaten. Onunla çok ilginç sohbetlerimiz oldu.”

“İnancımı paylaşmayan biriyle yaşayabileceğimi sanmıyorum ben.”

“Ashbridge senin gibi inançlı mıydı?”

Rosie kızardı, hatta biraz dehşete düşmüş görünüyordu. Epey düşündükten sonra itiraf etti: “Açıkçası, bilmiyorum. Bu konuda hiç konuşmadık. İnancımın benim ‘zaafım’ olduğunu söyler, bana takılırdı bu konuda. Zaten o zamanlar, savaştan önce, o kadar da önemli değildi. Altından yapılmış güzel bir koza içinde yaşıyorduk, değil mi?”

Fairhead, “Hıı evet, Edward Dönemi insanı olmak güzeldi,” dedi. “Bizim küçük altın çağımızdı o.” Ayağa kalkarak anlayışlı bir ifadeyle baktı Rosie’ye. Şömine demirini ızgarasından alıp kömürleri karıştırdı. “Bak canım,” dedi, “benim nasihatime fazla bel bağlamamalısın. Düşününce, benim için kesin olan şeyler pek azdır. Ama her şeyden önce, gelip benimle birlikte Kitab-ı Mukaddese bak, olur mu?”

Sabah odasına geçtiler, Fairhead Romalılar Kitabı’nı açtı. Bu pahalı kâğıdın hafif nemli kokusuna ve her bölümün başında kırmızı boya ve altın yaldızla ince ince işlenmiş tezhipli harflere bayılıyordu.

İşaret parmağıyla bir yeri göstererek, “İşte burası,” dedi. “Oku bunu.”

Rosie okumaya başladı: “Örneğin, evli kadın, kocası yaşadıkça yasayla ona bağlıdır; kocası ölürse onu kocasına bağlayan yasadan azat olur.”

Rosie okuduklarını özüksedi iyice, sonra Fairhead’e döndü. “Ama söz vermiştim.”

“Onu tanımış biri olarak, her iddiasına varım ki olur da kendisi ölürse bir başkasıyla mutlu olmanı istemiştir senden.”

“Evet, galiba öyle demişti,” diyerek itiraf etti Rosie. “Ama ben duymak istemedim, şimdi düşünüyorum da belki duymadım bile.”

Benim hatırladığım, ölümün de ötesinde, sonsuza kadar onu sevmeme sözü.”

“Onu yine sonsuza dek sevebilirsin. Seveceğinden de eminim. Ama öldükten sonra artık kocan gibi sevemezsin onu. Bak Rosie, hayat romantik bir şiir değil. Sen bu hayatta yaşıyorsun. Bizim inancımıza göre o da başka bir âlemde yaşıyor. Ancak senin yaşamaya devam etmek zorunda olduğun yer burası, bu âlem.

“Bir de sana Hazreti Yahya’nın bir sözünü söyleyeyim. Demiş ki ‘Tanrı sevgidir.’ Bu yüzden, kalbinde sevgi olan herkes Tanrı’nın bir parçasıdır.

“Şimdi, Daniel annesini seviyor. Hayvanları ve çocukları seviyor. Göl kıyısına gittiğimizde önceden hiç görmemiş olduğu köpeklere yakalasınlar diye sopalar fırlatıyor, dizlerinin üstüne çöküp el çırparak küçüklerle oyunlar oynuyor, at olup sırtında gezdiriyor onları. Senin kardeşlerini seviyor, Gaskell’ı da seviyor, açık bu. Babanı seviyor. Arkadaşlarını ve ölmüş olan yoldaşlarını seviyor, uzun zaman önce ölen ağabeylerini ve babasını da hâlâ seviyor. Sana tapıyor o Rosie, öyle belli ki bu, öyle sıradan arzularla gölgelenmiş bir aşk da değil bu, benim görebildiğim kadarıyla. Seni sıkıştırıp zorlamıyor, öyle değil mi? Rosie, bu kadar çok ve bu kadar cömertçe seven bir adam Tanrı’yı tanımıyor olabilir. Ama Daniel da Tanrı’nın bir parçası. Yerinde olsam Ottilie ile konuşurdum bunu. Aramızda en akli başında olan o, öyle değil mi?”

Rosie ile Daniel Göl Kıyısında

Kışın sonuna doğru soğuk ve rüzgârlı bir gün Rosie, Fairhead'le sohbetinin üzerinden henüz uzun bir zaman geçmemişken, Daniel'la birlikte kalın paltolara ve atkılara sarınarak bir banka oturmuş suyu seyrediyordu. "Dalıcı kuşların başları niye hep beyaz oluyor?" diye sordu.

"Kraliyet Denizcileri Bاندosu'na katılmayı umuyorlar da ondan," dedi Daniel. "Benim de bir sorum var: Su tavuklarına niye 'su tavuğu' deniyor, ne suda yaşadıkları ne de tavuk oldukları halde?"

"Sulak alanları kuruttukları dönemlerde onları kovalamışlar," dedi Rosie. "Kötü kalpli toprak sahipleri."

"Öyle olmalı. Cumartesi akşamı ne yapıyoruz?"

"Gidip yeni Charlie Chaplin filmini görelim. Annem görmüş ve nefret etmiş. Hiç de komik bulmadığını söylüyor, bu demektir ki yerlere yatacağız. Pazar günü de Court Road'da Erkek İzçiler'in kilise geçidi var, ben gidip onlara destek vermeyi düşünüyorum. Sanırım sen annene gideceksin pazar günü, değil mi?"

"Evet, planım o ama cumartesi gidip şu Chaplin'i izleyelim. Bildiğin gibi ben Erkek İzçiler'e katılmadım hiç. İlk başta istemiştim, çünkü hep deri kılıflı bir bıçağım olsun isterdim. Ama sonra deri kılıflı bıçağım oldu, dolayısıyla izciliğin bir manası kalmadı. Archie'yle birlikte ne zaman istesem sığınak yapıp kamp kurabiliyordum, teneke kutuda fasulye pişirebiliyordum. Bir keresinde

altı kadar ağacı birbirine bağlayan bir yürüyüş yolu yapmış tık, elli metrelik falan. İzcilik Elkitabı'ndan var bende hâlâ. Okuna okuna paralandı.”

Rosie, “Kafadarların dağılması ne kadar yazık oldu, değil mi?” dedi. “Babanın ölmesi ve sizin taşınmak zorunda kalmanız ne kadar acı. Archie'yle sen gittikten sonra öyle sessizleşmişti ki burası. Sunny Jim³⁸ gibi duvarların üstünden uçan kimse kalmadı, sopalarla düello sahneleyenler, ok ve yay yapanlar da. Ne güzel bir çocukluktu, her birimiz kendi sahte cennetimizde.”

“Sahte değildi ki! Gerçekti, bunların hepsi gerçekleş ti. Hem biz ayrıldıktan sonra Pendennis kardeşler vardı yine de.”

“Biliyorum. Ama Otilie, Archie'yi gerçekten seviyordu, değil mi? Ben de sana çok düşkü ndüm.”

“Ama senin sevdiğ in Ash'ti.”

“Evet, Ash'ti.”

“Ne yazık.”

Elli metre kadar öteden gelen haykırış larla yerlerinden sıçrayarak sıyrıldılar anılardan. Kıyıda telaş içinde bir kadın vardı ve sudaki birine seslenip duruyordu. Ama sudaki bir insan değildi.

Daniel, “Suda bir köpek var,” dedi.

“Yarabbim, yardıma gitsek iyi olacak galiba.”

Daniel kalkıp elli metreyi koştu. Gerçekten de suda iri, siyah bir retriever vardı, görüldüğü kadarıyla su yüzünde kalmayı başaramıyordu ve boğulmaya başlamış tı artık. Otuz yaşlarında bir kadın, yanında küçük bir oğlanla birlikte bağırıp duruyordu: “Sheba! Sheba! Hadi kızım! Hadi! Ah n'olur dayan. Hadi dayan! Yüz! Yüz!”

Küçük oğlan gözyaş ları içindeydi, kadının çaresizliği apaçıktı. Daniel eğilip bağcıklarını çözdükten sonra ayakkabılarını ayakla-

38 Celtic futbol takımının gelmiş geçmiş en büyük oyuncusu sayılan İskoç futbolcu James Young (1882-1922). ‘Sunny Jim’ lakabıyla bir kahvaltılık gevrek markasının reklam kampanyasında yer almış tır.—çn

rından fırlattı. Sonra paltosunu, ceketini, gömleğiyle çoraplarını çıkardı, fanilasıyla üstünde kaldı. Ötekiler şaşkınlık ve umutla izliyorlardı onu. Daniel önce su kıyısına oturdu, sonra yavaşça suya bıraktı kendini, önce soğuk yüzünden bir çığlık attı, sonra daldı. Köpek on beş metre kadar ötedeydi ve artık çırpınması belli belirsiz hale gelmişti, Daniel ancak tamamen suya batmasını önleyebileceği bir anda yetiştı. “Gel hadi kızım,” dedi köpeği tasmaından kavrayarak. Bir yandan da kıyıya nasıl döneceğini düşünüyordu. Ayağı yere değmiyordu ve bu da her şeyi olağanüstü güçleştirmekteydi. Köpek umutsuzca çırpındı ve Daniel onu neredeyse göğsüne kadar çekmeyi başardı, böylece onunla birlikte kıyıya yüzebilecekti. Pantolonuna dolan suyun ağırlığıyla hareket etmesi neredeyse imkânsızdı ama, bir an acaba tek başına mı dönsem diye de düşündü. Sonunda ayakları yere değmeye başladı, feci yapışkan bir çamurun parmakları arasında vıcık vıcık ederek kayışını hissediyordu. Köpeği çekerek suyun kıyısına kadar götürdü ve karaya bıraktı, suyun kıyısına çakılı bir kazığa tutunarak kendini dışarı çekti. Karaya çıktığında, sert rüzgârların daha da dayanılmaz hale getirdiği soğuktan mahvolmuştu, ne vücudunun titremesini ne dişlerinin takırdamasını kontrol edebiliyordu.

“Teşekkür ederim bayım,” dedi küçük oğlan. “Sadece sopa atmıştım ben. Sopaları bulup getirmeyi çok sever, öyle değil mi anne?”

O sırada Rosie’yle Daniel köpeğin yanında çömelmişti. Çok yaşlı bir köpekti, belki on dört yaşında falan, ağzının etrafındaki tüyler tamamen ağarmıştı. Kesintili bir şekilde nefes alıyordu, gözlerinin ferı söndü sönecekti.

“Çok üzgünüm,” dedi Daniel, “ama ölüyor, belli bu. Yapabileceğimiz bir şey olduğunu sanmıyorum.”

“Herhalde kalp krizi veya inme geçirdi,” dedi Rosie. “Genellikle ikisi aynı anda olur. İkisi birden olabilir yani.” Ayağa kalkıp, perişan haldeki kadına döndü. “Bence onunla vedalaşma fırsatını kaçırmayın şimdi. Henüz yapabilecekken.”

“Ne yapabilirim ki? Ne yapabilirim? Onu burada bırakmam, değil mi? Ölü bir köpeği Dağ Gölü’nde bırakmam, öyle değil mi?”

Küçük çocuk köpeğin yanına çömelerek kollarını boynuna doladı, “Ölme kızım,” dedi, “nölursun ölme, ölme nölur.”

“Eviniz yakın mı,” diye sordu Daniel, “ve bahçeniz var mı?”

“Ufak bir bahçe var, Chapel Farm Yolu’nda oturuyoruz.”

“Buraya çok yakın,” dedi Rosie.

“Bak,” dedi Daniel, “ben Grampians’a gidiyorum. Sen burada kalıp Sheba’yla vedalaş. Olabildiğince çabuk döneceğim.” Sonra çimenlere oturup çoraplarıyla ayakkabılarını giymeye başladı.

“Ne yapıyorsun?” dedi Rosie.

“Koşarak gideceğim, çünkü ancak öyle yaparsam ısınabilirim ve AC’yi alıp geleceğim.” Gömleğini ıslak yeleğinin üstüne giyerek ayağa kalktı, hâlâ tir tir titriyordu, sonra hızla koşmaya başladı.

“Aman Yarabbi,” dedi kadın. “Bu öyle... yani... ne diyebilirim ki?.. Ne harikulade bir adam, öyle değil mi?”

“Ah evet, harikuladedir,” dedi Rosie. “Herkesin yardımına koşar, her şeyi yapar. Bakalım zavallı Shebacık için ne yapabiliriz.” Daniel’in orada bıraktığı ceketini alıp hasta hayvanın üstüne koydu. “Çok üşüyor olmalı.”

Yirmi dakika kadar sonra Court Road kapısının dışında AC’nin sesini duydular ve Daniel, üstünde kuru giysiler, elinde bir kilimle göründü. “Allah’ın belası AC,” diye bağırdı. “Asla çalışmayacak sandım. Omuzlarım koptu resmen. Sheba nasıl?”

“Gitti sayılır,” dedi Rosie.

“Ve evet gitti. Zavalılık. Arabaya taşıyalım hadi. Arka koltuğa koysam nasıl olur? Rosie onunla birlikte arkada gidebilir, siz de hanımefendi, oğlanı kucağınıza alıp öne oturabilir misiniz?”

Çocuk, “Ben arkada Sheba’yla olmak istiyorum,” diye itiraz etti.

“Öyleyse sen de arkaya gel,” dedi Rosie. “Biz de sıkışırız.”

Daniel eğilip *retriever*’ı kollarına alırken, “Rosie’ciğim,” dedi, “sen önden gidip şu kilimi arka koltuğa serer misin? Sheba’yı üstüne yatırıp onunla sararız.”

Rosie, köpeğin başını kucağına dayayarak oturdu arka koltukta, küçük çocuk da koltuğun öbür ucuna sıkıştı. Eve kadar birkaç yüz metre gitmişlerdi ki Sheba öldü.

Kadın ateşi körükleyip çay yaptı onlara. Ufak ve dağınık oturma odasında hep birlikte çayı içtiler. Bütün eve ihtiyar köpeğin nemli kokusu sinmişti ve şöminenin önünde, üstünde Sheba’nın yattığı parçalanmış bir battaniye vardı.

“Eve pek iyi bakamıyorum,” deyiverdi kadın aniden. “Artık bir ben, bir de Bertie kaldığımıza göre hiçbir şeyin anlamı yok. İçimden gelmiyor.”

Rosie, şöminenin üstünde, denizci üniformalı, gülümseyen bir adamın fotoğrafını başıyla işaret ederek, “Savaşta öldü, değil mi,” dedi, “kocanız?”

“Jutland’da.”

“Başınız sağ olsun.”

“Şimdi de köpek öldü.”

Rosie, tatlı bir ses tonuyla, “Bertie’nin anlamı var ama, değil mi?” dedi. “Çok sevimli bir ufaklık.”

“Evet, sanırım haklısınız. Yine de bazen dayanmak çok zor oluyor. Babasına öyle benziyor ki.” Sonra, “Daha yedi yaşında, zavallı küçüğüm,” diye devam etti.

Çocuk, “Onun sonsuza kadar bizimle yaşamasını istiyordum,” dedi.

“Onu gömmene yardım etmemi ister misin?” diye sordu Daniel. “Kürek var mı?”

Dışarıda, bakımsız kalıp üstünü yer yer ot bürümüş bir gül tarhında Daniel, bir buçuk metre kadar derinlikte bir çukur kazdı,

kazdıkça tuğ la büyüklüğünde öbekler halinde küreğ e dolan ağır sarı kili de kenara yığ dı. Eve dönüp, bahçe kapısı önündeki bir paspasın üstünde yatmakta olan Sheba'yı getirdi. Evdekilere seslendi.

Daniel kilime sarılı köpeğ i çukura indirip oraya yatırırken ötekiler başında beklediler.

Kadın, "Kiliminizi geri istemiyor musunuz?" diye sordu.

"Önemli değ il, kalabilir," dedi Rosie.

Daniel, dudakları titremekte, gözleri yaşlarla dolmakta olan küçük çocuğ a döndü. "Sheba'ya veda etme vakti, Bertie. Üstüne ilk toprağ ı sen atmak ister misin? Sevdiğ in birini gömerken böyle yapmak gerekir, yani bence ilk sen olmalısın." Eğ ilip Bertie'ye o sarı kilden bir avuç verdi.

Bertie, ağırbaşlı bir edayla kili mezara bıraktı, diğerleri izlerken Daniel çukuru örtmeye başladı. Rosie, köpeğ i önceden tanımamış olsa da, Bertie ve annesiyle yaşadığ ı duygudaşlığ ın etkisiyle ağ lar buldu kendini.

Mutfakta Daniel ellerini yıkarken, kadın Rosie'ye dönerek, "Size ne kadar teşekkür etsem azdır," dedi. "Bir gün kocanızla birlikte bize çaya gelir misiniz? Önümüzdeki hafta belki? Krep de yaparım."

"Biz evli değ iliz henüz," dedi Rosie. "Ama çaya gelmek isteriz tabii, sizi ve Bertie'yi yoklayıp nasıl olduğ unuzu görmek isteriz."

Oradan ayrılmadan önce Daniel, dizlerinin üstüne çökerek Bertie ile yüz yüze konuştu. "Dinle ufaklık," dedi, "kendini yiyip bitirmeyi bırak. Sheba güzel bir yaşam sürmüş. Bir daha köpeğ in olduğ unda, ve biliyorum ki bir gün yeni bir köpek alacaksın, şunu unutma: Köpekler bizim kadar uzun yaşamaz, onlarla geçirdiğ imiz her anın tadını çıkarmalıyız. Sence de öyle değ il mi?"

Bertie başını salladı ve Daniel elini uzattı ona, tokalaşmak için. "Sen cesur bir oğ lansın Bertie," dedi.

AC'ye binip eve dönerlerken Rosie kendi haline şaşırmıştı. Gerçekten de ağzından, "Biz evli değiliz henüz," sözleri çıkmıştı. O "henüz" ne demek oluyordu öyle? Kendisine danışmadan bir karara varmıştı sanki.

Gaskell ile Christabel Göl Kıyısında

Kalın paltolarına sıkıca sarınıp aynı bankta yan yana oturarak suyu izliyorlardı. Christabel, “Derler ki Dağ Gölü’nün dibi yokmuş,” dedi.

“Aşk gibi,” dedi Gaskell kederli bir havada.

Christabel düşünceli bir edayla konuştu: “Tepesi de yok. Düşününce, aşk üç boyutlu bir şey değil zaten, değil mi? Mekâna dair ifadelerle anlatılamaz.”

“Hayretler içindeyim,” dedi Gaskell, “metaforun gücü işlemiyor sana.”

“Ne oldu ki bir tanem?”

Gaskell omuz silkti. “Durumumuz üzerine düşünmekten kendimi alamıyorum.”

“Ve?”

“Her şey ne kadar güzel olsa da, bir gün beni bırakacağını düşünmekten kendimi alamıyorum.”

“Sen de bırakabilirsin.”

“Ben de bırakabilirim. Ama senin bırakman daha yüksek olasılık.”

“Öyle mi? Niye?”

“Çünkü sen tam anlamıyla benim gibi değilsin.”

“Değilim, öyle mi?”

“Bir gün çocukların olsun isteyeceksin ve hoş bir erkekle tanışacaksın, sonra da çekip gideceksin.”

“Sen çocuk istemiyor musun peki?”

“Elbette istiyorum. Ama asla çocuğum olmayacak, değil mi? Benim tabiatımda yok çocuk yetiştirmek. Aslında kesinlikle kaldıramayacağım bir yük. Ama bence sen kaldırırsın.”

“Ben bunları düşünmek istemiyorum bir tanem. Çok güzel vakit geçiriyoruz, öyle değil mi? Üstelik çok başarı kazandık. Şimdiden galerileri dolduruyoruz! Ruh ikiziyiz biz. Bunun asla sona ermesini istemiyorum, asla.”

Gaskell, Christabel’in koluna girdi. “Geçmiş hakkında pek konuşmak istemiyorum. Temiz bir sayfa açmak istiyorum... ama daha önce iki kez âşık oldum.”

“Ee?”

“İkisi de erkekler için bıraktı beni, çünkü çocukları olsun istediler.”

“Çok mu kalbini kırdı bu?”

“Kırdı tabii. İkisi de. Sen de onlara çok benziyorsun. Bak, ben sadece kadınları sevebiliyorum. Bence sen iki cinsi de sevebilecek kadınlardansın. Ben daha önce karşına çıkmış oldum işte. Çoğu zaman erkeklere çekim duymuyor musun?”

Christabel bir an düşündükten sonra başını sallayarak onayladı. “Ama galiba benim için önemli olan karşımdakinin kişiliği.”

“Ben de öyle düşünmüştüm,” dedi Gaskell. “O yüzden içim kan ağlıyor ya.”

Christabel, “Gördüğüm en güzel, en büyüleyici gözler sende,” dedi. “Senin gözlerinin içinde yaşayabilirim. Onlardan vazgeçebileceğimi hiç sanmıyorum.”

Suya baktılar tekrar, yüzeyinde rüzgârın etkisiyle oluşan minik halkaları izlediler. “Ördeklere imrenmiyor musun?” dedi Gaskell. “Ne kadar basit, güzel bir hayatları var.”

“Kimse yargılamıyor onları, kimse utandırmıyor.”

“Evet ama,” dedi Gaskell, “tilkilere av oluyorlar.”

63

Görüşme

Daniel, tıpkı ilk solo uçuşundaki kadar heyecanlıydı. Mr. McCosh ile birlikte yemek salonundaydı. Mr. McCosh'un keyfi yerindeydi gerçi, çünkü Arjantin demiryollarına yaptığı yatırım güzel kâr getirmeye başlamıştı. Artık genç bir yetişkin denebilecek olan Caractacus'u kollarına almıştı.

Daniel, "Size akıl danışmanın mantıklı olacağını düşündüm," dedi. "Ayağımın altındaki zeminin sağlam olmadığını hissediyorum."

Mr. McCosh, "Kesinlikle öyle görünüyor," dedi, kedinin başını okşayarak.

"Öyle mi?"

Mr. McCosh sandalye göstererek, "Otur," dedi. "Puro?"

"Hayır, teşekkür ederim, efendim."

"Gayet akıllıca. Ben de zaten bunların zehirli olduğuna yavaş yavaş inanmaya başlıyorum. Söylemeliyim ki bir gün ben de bırakacağım. Zaten puro içtikten sonra birazcık başım dönüyor ve kalbimde çarpıntı olduğunu hissedebiliyorum." Sonra bir an durdu. "Bir zamanlar kapı komşumuz Ashbridge ile nişanlı olduğunu biliyorsun, değil mi?"

"Kimse unutmama izin vermiyor ki. Çocukluk arkadaşımdı, hatırlarsanız. 'Kafadarlar'dık biz. 1915 başlarında bir süre siperlerde beraberdik, Rosie'yle nişanlandıklarını söylemişti. Çok sevdim onu."

“Hepimiz öyle. Karım onun ‘kaybettiğimiz oğlumuz’ olduğunu söyler. Rosie ise kelimenin tam anlamıyla tapardı ona. Onun, sırf kendisi için Cennet’te yaratılmış olduğunu düşünürdü. O öldükten sonra, eh işte, aynı Rosie değil artık. Gittikçe tuhaflaşmaya başladı.”

“Tuhaflaşmaya mı?”

Mr. McCosh pencereden dışarıya baktı. “Tanrı hakkındaki düşüncelerin nedir? Din hakkında?”

“Dürüst olmak gerekirse hiç ilgim yok bu konularla. Benim için hiçbir zaman bir şey ifade etmemiştir.”

“Eh, o zaman Rosie’yle anlaşmanız çok zor. Tanrı’nın yerini kimse tutamaz onun için, belki Ashbridge’e bile o kadar düşkün değildi. Aklına gelebilecek her türlü konuda Kitab-ı Mukaddese’ye göre verir kararını. Neredeyse Katolik oldu. Resmi olarak Katolikliği seçerse hiç şaşırmam. Nasıl anlatabilirim? Dindarlığı neredeyse bağnazlık derecesinde. Senin bu konuda kuşkuların varsa, ikinizin nasıl anlaşabileceğini hiç bilmiyorum. Henüz bunun farkına varmamış olabilirsin Daniel ancak aynı kabullere göre hareket etmeyen bir çiftin anlaşması imkânsızdır. Birbirinizin sinirine dokunur, birbirinizi dehşete düşürürsünüz. Şunu da eklemeliyim, Rosie’nin güçlü bir püriten yanı da vardır, ki sende hiç yok böyle bir şey, o doğru olmadığını bilse bile sırf görev duygusuyla yapar bazı şeyleri.

“Dahası, sevgili eşim Mrs. McCosh, Ashbridge’e neredeyse Rosie kadar düşkündü. Onu bir değil, iki kadının kalbinde tahtından indirmek zorunda olduğunu anlayan gerekiyor. Bunu başarmanın mümkün olabileceğini pek sanmıyorum.”

“Beni damadınız olarak görme düşüncesine karşı mısınız?”

“Kesinlikle değilim ancak kızlardan başka birinden hoşlanılabirdin pekâlâ. Rosie’yle mutlu olabileceğine inanmıyorum, ne de onun seninle mutlu olabileceğine. Evlenmek istiyorsan Ottilie veya Christabel’i düşünsen. Ottilie sessiz biridir ama onun içinde

alev alev yanan harikulade, cesur ve son derece kadınsı bir kadın vardır, Christabel ise çok azimlidir ve birçok bakımdan muhteşemdir. Serüvenci denebilecek türden bir erkeğe mükemmel bir can yoldaşı olur. Onu somon tutmaya da götürebilirsin, Himalayalar'a tırmanmaya da, en iri balığı yakalayacak ve dağın doruğuna sana birkaç saat fark atarak çıkacaktır.”

“Peki ya Rosie kabul ederse? Ben ısrarla teklif edersem ve o da günün birinde kabul ederse? Bu fikre ısınmaya başlıyor gibi geliyor da bana. Birlikte çok iyi vakit geçiriyoruz ve benim davetlerimi nadiren reddediyor.”

“Ben karşı çıkmam o zaman. Elbette çıkmam. Sadece şu anda kesinlikle tavsiye edeceğim bir şey değil. Seni kişi olarak son derece beğeniyorum, nasıl beğenmem hem? Ama seni mutsuz edecektir, Daniel. Bundan kuşkun olmasın.”

“Olağanüstü iyi arkadaş olduk onunla. Son derece iyi bir arkadaş kendisi. RFC'ye³⁹ ilk girdiğim günlerden beri bu kadar eğlendiğimi hatırlamıyorum.”

“Pekâlâ, onun geçimini ne şekilde sağlamayı düşünüyorsun?”

“RAF'ta görevliyim. Subay maaşım var.”

“RAF'a bel bağlama delikanlı. Ellerinide ihtiyaç duyduklarından fazla adam olduğunu fark ettikleri anda sana yol verirler. Her sektörde böyledir bu ve savaş halen durgunluk yaşamakta olan bir sektör.”

Daniel, “Ben havacılıkta kalmak istiyorum ama,” dedi. “Uçmayı her şeyden çok seviyorum.”

“Savaştan artan binlerce havacı var ve hepiniz uçmayı çok seviyorsunuz. Motosikletleri düşündün mü hiç?”

“İşin tuhafı, düşündüm,” dedi Daniel.

39 Royal Air Corps (Kraliyet Uçuş Birlikleri) – sonradan RAF, yani Royal Air Force (Kraliyet Hava Kuvvetleri) haline gelmiştir.—çn

“Öyle zannediyorum ki önümüzdeki yıllarda motosiklet, otomobil satın almaya gücü yetmeyenlerin tercih ettiği ulaşım biçimi olacaktır. Savaş sırasında binlerce asker motosiklet sürmeyi öğrendi, eminim sürmeye devam etme arzusundadırlar da. Henley’nin yöneticilerini tanıyorum. Birmingham’da yeni bir şirket. Anladığıma göre çok kaliteli makineler yapıyorlar. Herkesin otomobil satın alabileceği günler gelene dek motosikletleri gayet kârlı bir geleceğin beklediğini söyleme cesareti gösterebilirim. Onlarla bir görüşmemi ister misin?”

“Tabii efendim, teşekkür ederim efendim.”

“Bir şey daha var, Daniel.”

“Evet, efendim?”

“Karım kendinde değil. Folkestone’daki bombardımandan beri davranışları giderek daha acayipleşiyor gibi geliyor bana. Sineye çekiyoruz, elbette. Ya görmezden geliyor ya da idare ediyoruz, hem zaten öyle tımarhaneye kapatılacak deli falan da değil. Sen bütün bunlara ne kadar dayanabilirsin, merak ediyorum. Senin gibi birinin öyle bir kayınvalideye katlanması gerçekten çok güç olabilir.”

Daniel, “Kendi evimizde otururuz diye düşünüyorum,” dedi. “Ve Rosie ile evlenmeme izin verecek olmanız beni çok mutlu etti.”

Mr. McCosh, kediye yere bırakıp pencereye gitti, ellerini arkasında kavuşturarak ortancaları seyretmeye başladı. “Peki ama sen yine de evlenme,” dedi. “Haklı çıktığımı gördüğüm gün son derece üzüleceğim. Benim sana tavsiyem, birkaç ay yurtdışına gitmendir. Göreceksin, sonunda bütün bu ihtirasın hoş bir anı olarak geride kalmış olacak. Hem belki bu konuyu Ottilie ile konuşmalısın. Kafası çok iyi çalışır onun.”

Daniel gülmeye başladı. “Herkes bana Ottilie ile konuşmamı öneriyor. Ki konuştum da, efendim.”

“O ne diyor peki?”

“Beklememi ve önce arkadaş olmamı söyledi bana.”

“Şu Ottilie harika bir kız,” dedi babası. “Bir gün birine harikulade bir eş olacaktır. Ona âşık olamaz mıydın sanki?”

Madam Valentine

Spedegue her zamanki suratsızlığıyla açtı kapıyı ancak Fairhead ona büyük bir nezaketle haddini bildirdi ve doğrudan şapkasıyla paltosunu uzattı. 1918'de bir çuval şeker bulmakta nasıl zorluk çekmişlerse, bugünlerde de iyi bir hizmetçi bulmak öyle zordu işte. Savaş hizmetçilerin daha iyi ücretli işler bulmasını sağlamıştı, üstelik daha özgürdüler bu işlerde ve savaştan sonra eski yerlerine geri dönmediler, zaten eskisi kadar çok insanın gücü yetmiyordu hizmetçi tutmaya. Fairhead, Madam Valentine'in Spedegue'ye bir gönül borcu olduğunu varsayıyordu, ikisi arasında uzun zamandır süregiden bir ittifak olduğu belliydi ve sırf suratsızlık gibi sorunlar yüzünden sona erecek bir ittifak değildi bu.

"Madam seans odasında," dedi Spedegue. "Seans" sözünü öyle bir söyleyişi vardı ki sanırsınız bir maşayla ancak tutuyor. Ne Fairhead'in gelişini içeri duyurdu ne de ziyaretçiye yol gösterdi.

Tam da evin o köşesinden çelloyla çalınan bir parçanın sesi yükseliyordu, nitekim Fairhead müziği kesmemek için kapıyı dikkatle açtı. Madam Valentine çalmayı bitirene kadar da hiç kıpırdamadan durdu, sonra kadına yeni sona eren parçanın aurasını iyice özümsemesi için biraz zaman vererek nazikçe öksürdü. Bir başkasının varlığının ansızın farkına varan Madam dönüp arkasına baktı ve ayağa kalktı. "Ay!" diye bağırdı.

Yüzbaşı Fairhead, “Etüdünüzü böldüğüm için özür dilerim,” dedi. “Çok güzel çalışıyorsunuz.”

Madam Valentine, “Kuğu’yu kötü çalmak için özel olarak uğraşmak lazım,” dedi. “Hiç zor değildir, hem insanı alıp götürür. Bazen gece gündüz hiç durmadan çalabilirim gibi geliyor. Tabii ideal olarak yanınızda bir piyanist olmalı, yoksa tempo tutturamada becerinizi kaybedersiniz.”

“Profesyonel olarak çalmayı düşünmediniz mi hiç?”

“Düşündüm elbette. Zaten bir kuartettedim ama diğer üç kişi erkekti. Passchendaele, Jutland ve Seddülbahir, maalesef. Tekrar başlayacak cesaretim yok. Çok iyi çocuklardı üçü de. Artık ders veriyorum.”

“Ders mi veriyorsunuz?”

“Hiç şaşırmayın. Profesyonel bir medyum değilim ki ben. Sadece çok iyi bir medyumum. Şansın da yardımıyla. Buyrun, istediğiniz yere oturun. Eminim Spedegue bize çay getirecektir.”

Fairhead, yüksek arkalı bir koltuğa oturdu, Madam Valentine de aynısını yaptı. Kadını tanımakta güçlük çekiyordu. Medyumluk tiyatrosunun kostüm ve aksesuarları yoktu şimdi üzerinde, saygıdeğer tanıdıkları ve hedefleri olan herhangi bir iri yapılı orta sınıf kadını gibi giyinmişti tamamen.

“Sizi güçlkle tanıdım,” dedi Fairhead.

Madam Valentine, “İnsanın yaptığı işe göre giyinmesi gerekiyor,” dedi. “Kasaplar, önlükleriyle daha iyi kasaplık yapar, askerler üniformalarıyla uygun adım yürümeyi daha iyi kıvrır, sivil giyimli bir polisi de kimse ciddiye almaz. Görüyorum ki siz de bugün papaz yakanızı takmışsınız.”

“Taktım.”

“Söylemeye çalıştığımı anlıyorsunuzdur öyleyse.”

“Nişanlım, bunun da diğer yakalarla aynı olduğunu, sadece ters takıldığını söylüyor. Etkisi oluyor gerçi, sadece benim üzerimde de değil.”

Spedegue, her an yıkılıverecekmiş gibi görünen ahşap bir servis arabasıyla içeri girdi, arabanın tepsisine serili oyalı örtüye bir iki damla çay dökmüştü bile. Bir tabak da ktır ktır Shrewsbury bisküvisi vardı ama Fairhead çok geçmeden bunların yumuşamış olduğunu anladı.

Ceketinin iç cebinden ufak bir kesekâğıdı çıkardı ve içindeki fotoğrafı alıp Madam Valentine'e uzattı. Fotoğrafta genç bir kadın gülümseyerek kameraya el sallıyordu. "Bunu nasıl yaptınız?" diye sordu Fairhead.

"Kimdir bu?"

"Kardeşim. Zeplin saldırısında öldü."

"Benim bundan haberim yok. Tam olarak neyi öğrenmek istiyorsunuz?"

"Buraya birlikte geldiğim hanımlardan birinin çantasında fotoğraf makinesi vardı. Filmi banyo edince bu resmi bulmuş. Kardeşim olduğundan hiç şüphem yok."

"Olur şey değil," dedi Madam Valentine. "Peki ya bu nedir? Arkasında dikilitaşa benzeyen bir şey var."

"Onun da," diye cevapladı Fairhead, "kardeşiminkinden birkaç metre ileride bulunan büyük ve haşmetli bir mezartaşı olduğundan hiç şüphem yok. Binbaşı Goodhorn, hukukçu ve Bölgesel Gönüllüler Ordusu'nda subay."

"Olur şey değil," dedi yine Madam Valentine.

"Bunu Psişik Araştırmalar Derneği'ne götürmeyi düşünüyorum doğrusu. Benimle işbirliği yapar mısınız bu konuda?"

"İşbirliği mi? Ne şekilde yani? Böyle bir şeyin meydana geldiğinden hiçbir şekilde haberim yoktu."

"Bir düşünün," dedi Fairhead. Sonra durdu. "Ama buraya gelişim bu değil."

"Öyle mi?"

"Size ahiretle ilgili bir şeyler sormak istiyorum."

Madam Valentine alaycı bir sesle, "Din adamı olan sizsiniz," dedi. "Bu sizin uzmanlığınız."

"İşlerin, ortalama Hıristiyanın zannettiğinden daha başka türlü olabileceğine dair bazı kuşkularım var. Birkaç yıl süreyle cep-hede bulundum. Birçok şey gördüm. Birçok hikâye duydum. Bir süredir kuşkular içindeyim. Asıl tuhaf olan, Kitab-ı Mukaddes'in bu konuda hiçbir şey söylememesi. Yahudiler Şeol adındaki bir yere göçtüğümüze inanırmış, daha çok nefret uyandıran ruhlar da Kudüs dışında, Gehinnom denen mezbeleliğe atılmış. Eski Yunan kavimlerinden Akaların ise bir tür rölanti durumunda, yapacak hiçbir işimiz olmadan yaşamaya devam ettiğimize inandıkları anlaşılıyor."

"Oysa siz gerçekten ne olduğunu öğrenmek istiyorsunuz? Kardeşinizin nerede olduğunu bilmek istiyorsunuz?"

"Evet öyle. Ölen bütün çocukların da."

"Ben size sadece kendi düşüncemi söyleyebilirim. Kazara ortaya çıkmış olanlar dışında elimde hiçbir kanıt yok."

"Devam edin," dedi Fairhead usulca.

"Benim düşünceme göre ölümden sonra da bir şekilde yaşamaya devam ediyoruz ve neredeyse tamamen eski halimizde kalıyoruz. Buradayken pipo içen bir adam, öbür âlemde de pipo içmeye devam ediyor. Ahiret ne kadar sürüyor, bilmiyorum, sonra yine ölüp ölmediğimizi veya ölümlerimizden birinin nihai olup olmadığını da bilmiyorum."

"İnsan," dedi Fairhead, "ahiretin sonsuz olduğunu varsayıyor."

"Öyle varsaymak için hiçbir neden yok," oldu Madam'ın cevabı. "İnsanlar, öldükten sonra her konuya vâkıf olunduğunu da varsayarlar, oysa ben sağken bildiğinden fazlasını bilen bir ruha rast gelmiş değilim henüz. Ölüm çoğu insanın durumunu daha ileri götürmüyor. Son derece ağzı bozuk ruhlar da gördüm. Yani kibarlaşmıyorsunuz da ölünce."

“Ya Cennet ve Cehennem?”

“Muhtemelen yok öyle şeyler. Bence değişik varoluş düzeylerine yükseliyor veya düşüyorsunuz, merdiven inip çıkar gibi. Bazen biri çok yükseklerle çıkınca artık bizimle iletişim kuramaz oluyor. Kalın bir camın ardından konuşmaya çalışmak gibi. Kedere boğulmuş olanı var, şen şakrak yoluna devam edeni var. Çoğu zaman sanıyorum ki insan her türlü varlıkla uğraşmak zorunda kalıyor, haylaz veya düzenbazından tutun da melaike gibi yaratıklara kadar. İşte o tahtayla ruh çağıranlara musallat olanlar da düzenbazlar hep.”

“Peki ya geri gelmeleri söz konusu mu?”

“Reenkarnasyonu mu diyorsunuz? Ben hiç rastlamadım ama böyleleri de olduğu anlaşılıyor. Benim fikrime göre isteğe bağlı bir şey bu. İnsanın seçebileceği bir şey.”

“Gerçekten mi?”

“Sadece benim fikrim.”

Fairhead sessizce oturup çayını yudumlamaya başlamıştı. Ilık ve yağ gibiydi çay, belli ki Spedegue musluktan akan sıcak suyla yapıvermişti. Bu iki kadın arasında ne gibi bir bağ olabileceğini merak etti yine.

Madam Valentine, “Bakıma ihtiyacı olan bir gariban o,” deyiverdi birden. “Annesi tam bir zorbaymış, öyle ki babasının intiharına sebep olmuş. Anlaşılan alışılmadık ölçüde şiddete eğilimli bir kadınmış, babası ise kendini savunmaktan aciz bir beyefendi.”

“Kimden bahsediyorsunuz?”

“Spedegue’den. Onu sordunuz ya bana.”

“Hayır, sormadım. Sadece düşünüyordum.”

“Aa, o zaman düşüncenizi yakalamış olmalıyım,” dedi Madam Valentine. “Hizmetçi olarak hiç umut yok ondan.”

“Sizde telepati gücü mü var yani?”

“Bilerek yapmıyorum.”

Fairhead, "Son derece ilginç bir kadınsınız," dedi. "Ölüler ne anlatıyor ahiret hakkında?"

"Pek az şey. Sanki anlatmalarına izin verilmiyormuş gibi geliyor bana. Bir tek durumlarının iyi olduğunu söylemek istiyorlar. Bazen aradığınız bir şeyi nerede bulacağınızı söylemek isterler. Anahtar falan gibi. Veya bir vasiyetname. Bazen ahiretin son derece sıradan olduğunu düşünüyorum. Karşılaştığım bir ruh da bana Hazreti İsa'yı gördüğünü söylemişti."

Fairhead bir ferahlık hissetti, inancı tazelenmişti. "Gerçekten mi?"

"Ama," dedi Madam Valentine, "pekâlâ deli veya hezeyan içinde biri olabilirdi. "Sağken öyleymiş."

"Aa," dedi Fairhead. Hayal kırıklığına uğramıştı.

Madam Valentine, "Ne yazık ki sizi pek aydınlatamadım galiba," dedi.

Fairhead omuz silkti. "İnsan hep çok fazla soru soruyor."

"Arayın ki bulasınız," dedi kadın, "ama daha önemlisi, ki size uyanı da budur, 'Kapıyı çalın ki önünüzde açılsın.'"

"Bana nasihatınız bu mu?"

"Pek tabii, gerçekten bir denemelisiniz."

Fairhead, minnet dolu bir sesle konuştu: "Gerçekten olağanüstü birisiniz siz."

"Yine gelin ziyaretime," dedi kadın. "Sanıyorum birbirimize anlatacak çok şeyimiz var, ayrıca bana bu fotoğrafı gösterdiğiniz için teşekkür ederim. Dolandırıcı olmadığımı kendimi inandırma yardımcı oldu. Bazen kendimi küçük görüyorum, kesin bir küçümseme duyuyorum kendimle ilgili olarak, insan kendi kendinden kuşkuya düşüyor işte, elde değil. Çoğu zaman işler tam bir keşmekeşe döner. İnsanlar sakın bir şekilde konuşmak isterken bütün o gürültü patırtı, devrilen eşyalar ve çılgınca müzik olsun istemezdim ben de. Onun için bu tür kanıtlar beni çok mutlu ediyor, inanın. Ve bana devam etme gücü veriyor."

“Devam etmelisiniz de,” dedi Fairhead. “Sizin çok iyi bir şey olduğunuza eminim ben.”

Madam Valentin bir kakhaha attı, sonra acı acı gülümsedi. “Çok da uzak olmayan bir geçmişte kazığa bağlayıp yakarlardı beni.”

“Belki yakmışlardır da, önceki yaşamınızda.”

“Aman yapmayın! Bu yaşam yeterince berbat zaten! Bir süre bununla ilgili feci rüyalar gördüm gerçi, gözkapaklarım yandığı için gözlerimi kapayamıyor, kendi kanımın alevlere damlarken çıkardığı cızırtıları işitiyordum. Sizce öyle mi oluyordu gerçekten? Ben hep ısı yüzünden kanın kuruyup kaldığını düşünmüşümdür de.”

Kapıda Fairhead, “Bütün o inanılmaz görüntüler ... “ dedi, “gün ışığında yapabilir misiniz onları?”

Şaşırmıştı kadın. “Hiç denemedim. Bilerek yapmıyorum zaten onları.”

Fairhead, “Tekrar gelip ışıklar açıkken bir seans yapalım mı?” diye önerdi.

“Daha huzurlu olabilir,” dedi Madam Valentine. “Ama bilemiyorum, transa girebilir miyim?”

“Gözlerinize maske takarsınız.”

“Aman Yarabbi, ne iyi bir fikir. Telefon edin bana. Numaramı biliyorsunuz.”

Papaz Yardımcısı

Rosie, St. John Kilisesi'nde durmuş, önceki binadan getirilen anı levhalarını okuyordu. Bunlar arasında iki Pitt kardeş anısına çakılmış olanlar da vardı. Yeni bina yapılabili, zamanın kutsamasına hak kazanacak kadar uzun bir süre geçmemişti daha. Bu bina savaş sırasında iyi bir başlangıç yapmış olsa da ne temellerine iyice oturmuş durumdaydı ne de yüzyıllarca edilen duaları özümsemişti. Kilise boştu şimdi ama Rosie burada daima dua eden, birbirine teselli veren analar ve kız kardeşler bulunduğunu hatırlıyordu.

Kilisenin batı ucundaki yazıhanenin kapısını çaldı, kapının üstünde eski binadan kalma kraliyet arması asılıydı. Papazla konuşmayı umuyordu ama kapıyı açan yardımcıısı oldu.

Kilise'de kendine daima bir yuva bulacak cinsten, asabi ve hafif efemine tavırlı bir delikanlıydı bu, kışın sular donduğunda Dağ Gölü'ndeki paten becerileriyle büyük hayranlık toplardı. Olağanüstü gösterişli ve canlı bir tarzı vardı, nitekim Mr. McCosh, bu genç adamın buz pateniyle geçimini sağlayamamasının ne kadar yazık olduğunu söylerdi hep, çünkü öyle olsa kesinlikle zengin olurdu. Buz pistinin dışında ise her zamanki hanım evladı benliğine bürünüyordu.

"Ay, Miss McCosh," dedi onu görünce, tedirginliği gözle görülür haldeydi. "Size nasıl yardımcı olabilirim?"

Rosie, "Aslında niyetim..." diye söze başladı. Papazı görmeye geldiğini söyleyecekti ama sonra, genç adamın buna güceneceği-

ni düşündü. “Niyetim bir soru sormaktı,” dedi, “teolojik bir soru. Yardımcı olabilir misiniz acaba?”

“Yardım edebileceğim bir şeyse elbette. Nefe geçip oturalım mı, ana salona? Size bir fincan çay da getirebilirim, ister misiniz? Yazıhanede ufak bir ocağımız var.”

Kendisiyle yalnız kalmanın çocuğu nasıl tedirgin ettiğini gören Rosie, “Çok güzel bir gün,” dedi. “Dışarıda otursak mı?”

Bir banka oturdular ve akıp giden trafiği izlemeye koyuldular.

Papaz yardımcısı, “Bütün bu motorlu taşıtlar çok gürültü çıkıyor,” dedi. “Sadece atlar varken çok daha güzeldi bence.”

“Bir de köpek arabaları,” dedi Rosie. “Köpek arabalarından balık alırdık eskiden. Köpekler dev gibi olurdu, hatırlar mısınız?”

Papaz yardımcısı, “Hatırlıyorum, hatırlıyorum,” diyerek, alnında biriken terleri sildi.

“Öte yandan,” dedi Rosie, “petrolün kokusu bazen hoşuma gidiyor benim. Aromatik bir şey, değil mi sizce de?”

Papaz yardımcısı, “Aromatik bir niteliği var gerçekten de,” dedi umutsuzca, “ama ben atların kokusunu da severim. Bana sormak istediğiniz neydi?”

“Ölülerle iletişim kurma konusunda bir din adamıyla konuşmak istedim,” dedi Rosie.

“Ölülerle iletişim kurma mı? Ruh çağırma mı yani?”

“Ruh çağırma olması şart değil. Yani işte genel olarak ölülerle iletişim kurmak için yapılan şeyler. Planchette tahtası, Ouija tahtası, medyumlar, bütün hepsi.”

“Evet?”

“Bunlara izin var mı? Kitab-ı Mukaddes’te? Kilise’de.”

“Hayır, yok,” dedi papaz yardımcısı. “Bazıları bunun mümkün olduğuna da inanmıyor zaten, çünkü kitaba göre konuşacak olursak ölülerin Kıyamet Günü’ne kadar derin uykuda olması gerekir.

Nedense, günümüzde insanlar dosdoğru Cennet'e veya Cehennem'e gidileceğine inanıyor, gerçi bu konu açısından fark etmez, çünkü Kitab-ı Mukaddes ölümlerle iletişim kurmaya çalışmayı kesin biçimde yasaklamıştır. Gidip getireyim kitabı.”

Kiliseye girdi ve kısa bir süre sonra, ana babasının Konfirmasyon hediyesi olan kendi Kitab-ı Mukaddes'iyle geri dönüp hızla sayfalarını çevirmeye başladı.

“Bakın, Tesniye 18, 10. ayetten başlayarak şöyle diyor,” dedi: “Aranızda oğlunu ya da kızını ateşte kurban eden, falcı, büyücü, muskacı, medyum, ruh çağırان ya da ölümlerin ruhlarına danışan kimse olmasın. Çünkü Rab bunları yapanlardan tiksindir’ Ölümlerle iletişim kurmaya çalışmayı kastediyor. Bir pasaj daha olacaktı, bakayım, sanıyorum Levililer. Evet, işte buldum, 19. bölüm, 31. ayet. ‘Cincilere, ruh çağırانlara yönelmeyin. Onlara danışmayın, kirlenirsiniz.’ Sonra 20. bölümde de var, 27. ayette. ‘Cincilik yapan ve ruh çağırان ister erkek olsun, ister kadın olsun kesinlikle öldürülecektir. Onları taşılayacaksınız.’”

“Aman Yarabbi,” dedi Rosie. Madam Valentine’in tombul bedeninin, üstüne taşlar yağarken arka arkaya kesik çığlıklar atarak yere yığılışı canlandı gözlerinin önünde. “Kabul etmek lazım ki Eski Ahit bazı bölümlerinde ifrata kaçıyor ve tuhaflaşıyor. Bir bölümünde de diyor ki mesela, odun keserken balta sapından fırlayıp kazara birini öldürürse şehre kaçmak zorundasınız, bu yüzden üç şehir varmış. Hazreti İsa bir şey demiş mi peki? Ölümlerle iletişim konusunda? Levililer ve Tesniye’den biraz daha güncel bir görüşe ulaşabilmek isterdim.”

“İsa Efendimiz’in bu konuda bir şey söylediğini sanmam. Benim bildiğim kadarıyla söylememiş. Ancak yasaklanmış olduğu kesin, daima öyle olmuş.”

“Evet ama neden? İnsanı çok rahatlatacak bir şey bu.”

Papaz yardımcısı, “Nedenini bilmiyorum aslında,” diye itiraf etti, “ama duyduğum kadarıyla, iletişim kurduğunuz ruh gerçek-

ten konuşmayı ummuş olduğunuz ruh mu, bunu kesin olarak bilmenizin bir yolu yok, o yüzden. Ya bir cinle veya yoldan çıkmış ruhla konuşursanız? Yani... onlar başkasının yerine geçip sizinle konuşursa?”

“Bilmenin bir yolu vardır mutlaka, değil mi?”

“Belki vardır. Ben size sadece öğretinin ne olduğunu söyleyebilirim. Hatırlarsanız *Faustus*’ta Truvalı Helen, aslında onun kılığına girmiş bir iblistir. Bu daima endişe konusu olmuştur.”

“Siz hiç denediniz mi?”

“Hayır, Miss McCosh.” Papaz yardımcısı yalan söylemişti oysa, küçük kardeşini kaybettikten sonra perişan olmuş ve tesadüfen o da Madam Valentine’e gitmişti. Hataları ne olursa olsun, cemaatinin karşısında daima doğru olanı yapması gerektiğini düşünerek kendi kendini bağışladı.

O günden sonra, Rosie Ash’ten mesaj alma düşüncesini bıraktı ve ötekiler seanslara onsuz devam ettiler. Dönünce ona anlatır, bilgi verirlerdi hep ama Rosie duymazlıktan gelmeye çalışırdı.

Evlenme Teklifi

Dağ Gölü'ndeki köpek olayının üstünden fazla zaman geçmemişti ki bir akşam, Rosie sabah odasına giderek hâlâ Romalılara Mektup'ta açık kalmış olan Kitab-ı Mukaddes'e danıştı. Kitabı tam kapatırken bir an gözüne çarpan yerde "her şey boş" yazıyordu, sonra gözlerini kapadı.

Tekrar açtı Kitab-ı Mukaddes'i, parmağını sayfaya koydu ve gözlerini açtı. Parmağının durduğu ayeti okudu. Fairhead'in alıntı yaptığı ayetti bu: 'Örneğin, evli kadın, kocası yaşadıkça yasayla ona bağlıdır; kocası ölürse, onu kocasına bağlayan yasadan azat olur.'

Birkaç kez okudu burayı, kitabı hangi sayfada kapatırsanız sonra genellikle yine doğal olarak o sayfada açılacağını bildiği halde, bu pasajın tam da böyle bir anda karşısına çıkmasının tesadüf olmayacağını düşünüyordu. Bir süre düşünceye daldı, sonra oturma odasına; ellerini arkasında kavuşturmuş, gergin bir şekilde bir aşağı bir yukarı odayı arşınlamakta olan Daniel'in yanına döndü.

"Seninle evleneceğim," dedi.

Daniel birkaç kez evlenme teklif etmişti ona zaten, hatta iş artık bezdirici bir noktaya gelmek üzereydi ve Rosie her seferinde konuyu savuşturarak onu oyalamıştı. Ancak tam bu noktada artık Ash'e verdiği sözün geçerliliğini kaybettiğini hissediyordu, ne de olsa şansa değil, ilahi müdahaleye inanırdı o. Bir anlamda özgürleştiriciydi bu, nitekim bir an bu özgürlüğün getirdiği iç rahatlı-

ğını hissetti. Ömür boyu hiç evlenmemeyi düşünür olmuştu, evliliğe uygun yaşlılarının hepsi de savaşta öldüğü için değil, Ash'le birbirlerine verdikleri sözlerin sonsuza dek bağlayıcı olduğuna inandığından. Ash'in, kendisi ölürse ne yapmasını isteyeceği konusunda söylediklerini pek hatırlamıyordu da, çünkü kafasında artık sonsuza dek Ash'e bağlanmış durumdaydı. Bunu Ash'e o kadar çok, kendi kendine o kadar uzun süre, hem de öyle bir şevkle söylemişti ki bir başkasına bağlanmak akıl almaz bir şey haline gelmişti onun için. Kendi kafasında Ash'le evliydi o ve daima öyle kalacaktı ama işte Aziz Pavlus'un sözleri tam da bir dönüm noktasında çıkmıştı karşısına. Okumaya devam etseydi, bu sözlerin aslında Hıristiyanların İsa ile evliliği metaforunu açıklamakta olduğunu görecekti.

Daniel'a gelince, âşıktı işte. Genel olarak, hayatında belli şeylerin vakti geldiğine dair bir duygu vardı içinde; onu durulup oturmaya, bir şeyler olmaya, savaşın bütün heyecanından ve çalkantılarından sonra ev yaşamının rahatlığına kendini bırakmaya iten, evlilikteki kucaklaşmanın tatlılığını, insanın sevip gurur duyacağı çocukları olmasının hazzını tanımaya yönelten bir şey vardı. Aslında, o ruh hali içinde saygıdeğer ve makul ölçülerde çekici olan her genç kadını seçebilirdi. Öteki kız kardeşlerden biriyle yuva kurabilirdi, hatta öyle yapsa refahı da artardı.

Rosie'yi düşünmekten alamıyordu ama kendini, onunla aynı yatağı paylaşmanın nasıl olacağına dair bütün canlılığıyla hayaller kurmanın önüne geçemiyordu. Onunla ilgili her şey uykularını kaçırıyordu. Kan ter içinde dönüp durarak yatağında yatıyor, Rosie'ye söylemek istediği bütün her şey kafasının içinde dönüp duruyordu. Rosie'yi gördüğü anda içinden gelen, onu göğsüne sımsıkı bastırıp boynunu öpmekti. Gündüzleri, uğraşmakta olduğu şeyi bir anda bırakıp hayallere dalıveriyordu. Gökyüzü eskisinden daha mavi, suyun tadı daha acımsı, uçmanın heyecanı daha bir heyecan doluydu. Arkadaşları, "Ne o öyle, için içine sığmıyor senin koca adam. Tam seyirlik oldun valla," diyorlardı.

Çoğu zaman aşk mutlak gibi görünür insana ve ancak sonradan der, “Ah, takıntı yapmışım meğer!” diye. “Aslında bir hiçmiş... Kendimi kandırmışım... Yanılmışım...” İşte böylece doğa, daha önemli bir görev olan çocuk yetiştirme işi için bizi kandırır. Daniel Pitt örneğinde ise onun Rosie’ye duyduğu aşkın bir ölçüde merhametten kaynaklandığı doğrudur. Rosie’nin gözden kaçırılacak gibi olmayan hüznünde ve dinmek bilmeyen kederinde, Daniel’da onu koruma ve avutma isteği uyandıran bir şey vardı. Acı çeken birine dayanamayan, erkeklerin doğal rolünün kadınları korumak ve teselli etmek olduğuna inanan adamlardandı o. Annesi onu kadınlığın kutsallığına dair çok kesin fikirlerle yetiştirmişti gerçi ama kız kardeşi yoktu, yatılı okullarda okumuştur ve ömrünü macerayla geçirmişti. Yani kadınları da, kadınlar arasındaki farklılıkları da pek anlayamıyordu. Bildiği, genel olarak kadınlardan hoşlandığı, kadınların da onu çekici bulduğu ve şimdi, işte bu kadını kendi Beatrice’si olarak istediğiydi.

Oysa Rosie çok büyük bir aşkı tatmıştı zaten, geçici değildi o aşk; geçici değildi çünkü nesnesi yanında değildi artık, asla hayal kırıklığına uğratmayacaktı onu. Sevdigi, bir melek olmuştu, sonsuza dek kusursuz kalacak, hiç bozulmayacaktı. Daha Daniel’a “Seninle evleneceğim,” derken bile o minik mutluluk ve rahatlama duygusu ağzında acı bir tat bırakmış ve Daniel onu göğsüne bastırıp neşe dolu sevgi sözlerine boğarken onun tütün ve tıraş losyonu kokusunu almış, Ash’in göğsünün daha sağlam olduğunu, üstelik onun sadece tıraş losyonu koktuğunu hatırlamıştı.

Olağanüstü Şeyler

Madam Valentine'le bir seanstan sonra bütün grup The Grampians'da toplanmıştı ki yanında arkadaşı Gaskell'la birlikte Christabel geldi.

Çok uzun boylu bir kızdı Christabel, koca burunlu ve kırmızı suratlıydı. Omuzlarına kadar inen altın sarısı, kalın saçları vardı, çoğu zaman uzun mavi elbiseler giyer, eski moda denebilecek bir de bone takardı. Yürüyüşünde dinç bir bedenin güzelliğini taşıyordu, zaten okuldayken bütün spor yarışmalarını o kazanırdı. Babası, kızındaki bu Amazon tabiatına büyük bir hayranlık duyardı. Demişti ki ona, “Benim sevgili kızım, senin ideal kadın olabileceğine gerçekten inanıyorum. At kadar hızlı koşup cirit atabilen güzel bir kız ancak bir avuç erkeğin kafasındaki ideal olabilir. Senin adını Penthesilea koymalıymışım. Seni golfe teşvik etmeme izin ver. Göz açıp kapayana kadar şampiyon olursun.”

“Baba yüzlerce kez golf oynadık zaten. Hem bana güzel demeye bin şahit ister.”

“Elbette güzelsin. Bak, bir cins insan vardır ki ilk bakışta güzel görünmez göze ama tanıdıkça şekil değiştirir. Sen de iki üç dakika sonra güzelleşiyorsun. Herkes öyle söylüyor.”

“Kim herkes?” diye ısrarla sormuştu Christabel.

“Herkes işte. *Tout le monde*. Halk yığınları, aristokrasi, hatta Kral'ın kendisi bile, seni görseydi öyle söyleyeceğinden kuşkusuz

yok. Hem ben söylüyorum. Zaten diğer kızlar da hemen hemen aynı, öyle değil mi sence? Hepsi bir iki dakika sonra güzelleşmiyor mu? Sophie ne kadar şirin, değil mi? Ama klasik anlamda güzel olduğu söylenemez. Sen de kendine genç bir adam buldun mu bu arada?”

“Genç adamların hepsi öldü,” demişti Christabel ve “galiba ömrümü evlenmemiş bir kadın olarak geçirmek en iyisi olacak.”

“Her kadına, eziyet edebileceği bir erkek gerekir. Kadının, asabını bozacak birine ihtiyacı vardır, onaylamayacağı bir adam, zevk aldığı şeyleri yapmasını engelleyebileceği biri lazımdır ona.”

“Ben seni onaylamamakla yetineceğim, baba.”

“Öyle olsun, güzel kızım,” demişti babası. “Sen beni onaylamazken, ben bir köşede kendi kendime seni onaylayacağım.”

Christabel, Gaskell’ı ilk kez getiriyordu eve. O da Christabel gibi uzun boyluydu ama onun kadar ince hatlı ve zarif değildi. Bugün bir monokl takmayı seçmiş, tüvit bir golf pantolonuyla iskar-pin giymiş, üstüne de haki renkli gömlekle kravatı geçirince ava çıkan bir erkek görünümüne bürünmüştü. Pırıl pırıl, kestane rengi saçlarını kısacık kesip briyantınle yapıştırmıştı. Abdulla marka kokulu sigarasını ağız kısmı lületaşından, gümüş saplı, uzun mu uzun bir ağızlıkla içiyordu. Kendini tanıtırken heceleri uzata uzata konuşması, Mrs. McCosh’a tehlikeli denecek ölçüde şehvet dolu gelmişti.

Bir nevi bohem olduğu aşikâr bu olağandışı yaratık karşısında derhal kuşkulara kapılan Mrs. McCosh, “Bir kız için ne alışılmadık isim,” dedi.

“Gerçek adı değil,” dedi Christabel. “Mahlası o, *nom de plume*.”

Ottilie, “*Nom de brosse*?” diye bir öneri getirdi. “Daniel, ne dememiz lazım?”

“Valla,” dedi Daniel, “*nom de plume* yazarların ‘kalem adı’ demek olduğuna göre bunun da *nom de pinceau* olması gerekir.

Ressamın fırçasına *pinceau* denir. *Brosse* olmaz, o badana fırçası demek.”

“Ben zaten çoğunlukla palet bıçağı kullanıyorum,” dedi Gaskell.

“Öyleyse *nom de couteau*.”

Christabel, “Bıçak mı?” diye sordu.

“Dört başı mamur olsun istiyorsanız ‘*couteau de palette*’ diyebilirsiniz.”

“Ben yemeği de dört başı mamur severim zaten,” dedi Sophie cin gibi bakarak. “Öyle yarım yamalak atıştırma yerine dört başı mamur sofraya oturmak gibisi yoktur.”

Çay saatinde Millicent telaşla salona girip çıkarken, Gaskell da aile tarafından sorguya çekildi ve savaş ressamı olduğunu ama şimdi yeni bir kariyere başlaması gerektiğini anlattı.

“Savaş ressamı!” diye haykırdı Mrs. McCosh. “Cephede miydiniz? Oraya gitmenize izin veriliyor muydu?”

“Anne, birçok kadın vardı cephede. Hemşireler kimdi sanıyorsunuz?” dedi Otilie.

“Ben sadece ressam olarak bulunmadım. Aynı zamanda Lady Munroe için ambulans sürüyordum. Çok sayıda fotoğraf çektim, şimdi de üzerlerinde çalışıyorum.”

“Lady Munroe!” diye haykırdı Mrs. McCosh.

Otilie, “Ambulans sürücüsü!” dedi. “Ne kadar yorucu ve dehşet verici bir iş olmalı.”

“Köşk’teydiniz siz de, değil mi?” dedi Gaskell. “Siz de aynı ölçüde dehşet verici şeyler görmüş ve bir o kadar yorulmuş olmalısınız.”

Otilie hayranlık dolu bir ifadeyle, “Gerçekten kıyas kabul etmez,” dedi. “Ben hiç ateş hattında bulunmadım, başhemşire tarafından mecazen topa tutulduğum anları saymazsak. Bir de aşkı başına vuran doktorların tacizlerini. Koleksiyonlarına bir zevce

daha eklemeyi uman Müslümanları da tabii. Oysa sizin karşı karşıya kaldığınız tehlike!”

“Dürüst olmak gerekirse benim hoşuma gitti. Bugünlerde hep merak ediyorum, acaba bir daha o kadar önemli bir şey yapabilecek miyim, diye. Top ateşini veya keskin nişancıları özlüyor değilim. Ne de sıçanları. Ne de feci kokuyu. Ama önemli işler yapmayı özlüyorum.”

Christabel, “Kurşun yarası var,” dedi gururla.

Sohbeti daha önemli konulara doğru yönlendirmeye kararlı olan Mrs. McCosh, “Aileniz nerelidir?” diye sordu.

“Northumberland,” dedi Gaskell. “Hexham yakınlarında, Allen Irmağı üzerinde mütevazı bir malikânemiz var.”

“Malikâne!” diye haykırdı Mrs. McCosh.

“Ne yazık ki virane haline gelmek üzere. Çalışanların hemen hepsi ayrıldı, bir daha da dönmediler. Av bekçilerinin üçü de savaşta öldü. İnsan bir daha nasıl sıfırdan başlar? Zor iş. Artık yeterli nakit yok.”

Daniel, “Bunun cevabı makineleşmede,” dedi.

“Av bekçiliğinde makineleşmeye gidilemiyor,” dedi Gaskell alaycı bir tonda.

“Ben malikânedeki genel işleri kastediyorum.”

“Eh, bir hızarhanemiz vardı ama nasıl onarılır, nasıl çalışır duruma getirilir kimse bilmiyor.”

“Ben olsaydım öğrenirdim,” dedi Daniel.

Rosie, “Daniel mühendislik konusunda olağanüstü yeteneklidir,” diye atıldı.

“Aklımda bulunsun,” dedi Gaskell. “Babama sorarım, ne düşündüğünü öğrenirim.”

Aklı hâlâ sohbetin ilk anlarında takılı kalan Sophie, “Elinizdeki fotoğrafların hepsi bitince ne yapacaksınız?” diye sordu.

“Portre yapmak istiyorum. Dürüst portreler. İnsan yüzünü bütün kırıksıklıklarıyla, kötülükleri ve zaaflarıyla gösteren portreler.”

“Tenleri de pembe değil mavi olacak,” dedi Christabel, “cesetlerinki gibi.”

“Üstüme iyilik sağlık,” dedi Mrs. McCosh, “onlarla asla geçiminizi sağlayamazsınız. Sargent gibi güzel şeylerin resmini yaparsanız?”

“Hoş şeyler yapıyor,” dedi Gaskell samimiyetle. “Bu kadar çok üslubun hakkını vermesi de bende hep hayranlık uyandırmıştır. İzlenimci resimlerini gerçekten beğeniyorum. Ve tabii Lady Agnew portresi de dillere destan güzellikte.”

Mrs. McCosh, “İzlenimci mi?” diye sordu. “Şu şey resimleri mi diyorsunuz, hani ressam gözlüğünü kaybetmiş de her şeyi bulanık görüyormuş gibi?”

Christabel, “Gaskell’ın yeteneği Sargent’inkine benzemiyor,” dedi. “Tamamen farklı bir yeteneği var onun. İnsanın içindeki canavarı görebiliyor.”

“Benim içimde canavar yok,” dedi Mrs. McCosh.

Rosie, “Benim de yok,” dedi.

“Bende olduğundan eminim,” dedi Fairhead.

Sophie, “Saçmalama, hiç de yok,” diye şakıyarak araya girdi, “sen tamamen minnoş ve bıcır bıcır bir şeysin böyle.” Fairhead dişlerini göstererek hırladı ona. Sophie, “Tüylerim diken diken,” dedi.

Aile bu egzotik ve eğlenceli yaratığa öyle ısınmıştı ki akşam yemeğine davet edildi Gaskell, bu da haliyle geceyi orada, artık kapıcı olmadığına göre eski kapıcıbaşının odasında geçirmesiyle sonuçlandı. Oda derli toplu ve rahattı ama en üst kattaydı ve halısız bir merdivenden çıkılıyordu. Millicent odayı acele temizleyip hazırlamış, yemek salonundan aşırıldığı çiçeklerle süslemişti.

Herkes odasına çekildikten sonra Mr. McCosh karısına dönerek, “Nasıl büyüleyici gözler onlar öyle!” dedi. “Hayatımda öyle

yeşil göz görmedim! Nasıl hoş bir melankoli var sesinde! O nasıl mermer gibi bir ten öyle! Her şeyiyle nasıl da hoş bir kadın!

“Şekerim, son derece erkeksi bir defa, ne kadın ne erkek. Tamamen tuhaf bir mahluk. Bir de monokl takmış! Hangi dünyadan bu? Erkekler bile monokl takmıyor artık. Gözleri gerçekten müt-hiş ama, orasını teslim ederim.”

“Sanatçı,” dedi kocası. “Ve Kuzeyli. Üstelik golf oynuyor. Atıcılık da var. Güvercinlerle mücadelede yardımcı olabilir sana. Hele o muhteşem yeşil gözler! Zümrüt gibi!”

“Bakıyorum da ateş bacayı sarmış.”

“Benim ateşim sadece sana yanar, bir tanem.”

“Sus bakayım,” dedi Mrs. McCosh, elini kulağına dayayarak, “kavağa çıkan balığın sesini duyuyorum.”

Mr. McCosh gecenin bir yarısı uyandı. Merdivenden gelen bir gıcırtı duyup eve hırsız girdiğini düşünmüştü ama çok geçmeden rüyasına geri dönüp Eltham Sarayı’nın tuhaf bir şekilde daracık kalmış eski ana salonunda, ağır bir barikatla korunmakta olan 400 yardalık bir deliğe golf topunu sokmayı başardığını gördü, Gaskell ile Christabel de golf çiminde fokstrot yapıyordu.

Daniel, Filo Komutanının İninde

Daniel'ın filosu, bütün makineleriyle birlikte Fransa'dan dönerek Brighton yakınlarında, mimari açıdan cazip ama akademik açıdan bir özelliği olmayan bir devlet okulunun muazzam oyun sahalalarına geçici olarak konuşlanmıştı. Donanımı kötü olsa da muhteşem görünen kriket köşkünde filonun üç uçuş grubuna ait ayrı ofisler vardı. Hâkim rüzgârlar batıdan estiği için Snipe uçaklarıyla iki RE8, kriket sahasının doğu kenarına yerleştirilmişti. Hangar olmadığından üstlerine muşamba gerilmiş, rüzgârda uçmasın diye de uçları yere çakılan kazıklara bağlanmıştı. Bessoneau denen portatif hangarların gelmesini bekliyorlardı ama pek gelecekleri yok gibiydi. Sahanın bir köşesinde, karaağaçların koruduğu bir alanda sıra sıra ufak, beyaz çadırlar kurulmuştu ama askerler bölgede konaklayacak yer bulduğu için çoğu boştu bunların. Demiryolundaki rayların üstüne altı tane Nissen kulübe ve sundurma yerleştirilmişti, bunların içinde üç filodan çavuşlarla subayların yemekhaneleri yer alıyordu.

Kampusta gerçek uçaklar ve gerçek pilotlar görmek, okulda okuyan oğlanları çok heyecanlandırıyordu, zaten birçoğunun gürültülü harika motosikletleri vardı ve okul takımı futbolda havacılara 2-1, yer hizmetlilerine 3-2 yenilmiş durumdaydı. Yaz gelince okulun kriket takımının muhtemelen zafer kazanacağı bekleniyordu gerçi, ne de olsa iki hızlı atıcıları vardı, oysa hava filosunda ancak bir pas verici bulunuyordu ve kalecisi hiç yoktu.

Daniel, iyi bir tenis takımı kurmak gibi büyük umutlar besliyordu, filo komutanı da okulun öğretmenlerini golfte yenmeye kesinlikle kararlıydı. Daniel'a Paskalya'ya kadar golfü iyice öğrenmesini ve handikaplı oyun için kayıt yaptırmasını emretti.

Filo Komutanı Maurice 'Ballı' Beckenham-Gilbert 32 yaşındaydı, yani pilot standartlarına göre yaşlı kabul ediliyordu, çünkü pilotların çoğu savaşta birkaç aydan fazla sağ kalamamıştı. Askerlik hayatına Green Howards'da başlayan komutan, karada o kadar çok harekâta katılmıştı ki sonunda tepesinde uçup duran adamlara imrenir olmuştu. Altı ay sonra teğmenlikten binbaşılığa terfi ettiğinde iki ay daha hayatta kalırsa şanslı sayılacağını düşünüyordu. Tek kanatlı bir Blériot uçağı Manş'ı geçtikten kısa bir süre sonra bunlardan birine yatırım yapacak parası ve hevesi olan babası da havacılığın öncülerinden sayılırdı. Pek çok badireyi fazla bir yara almadan atlatmıştı adam ve vârislerinin asgari bir eğitimle göklere çıkmasına izin vermeye razı olacak cinsten bir babaydı. Bu yüzden de Maurice'in, zaten ehliyeti olduğunu ve uçmayı bildiğini söyleyerek Kraliyet Uçuş Birlikleri'ne naklini sağlaması kolay oldu. Rumpty uçaklarında pilotluk yapıp bundan sağ çıkmayı başarmış, Fokker Belası'nı atlatmış, Camel ve Nieuport 17 ile uçmuştu ama üç kanatlı Sopwith'in bütün uçakların en keyiflisi olduğunu söylediler. Hatta Kraliyet Deniz Hava Kuvvetleri'nin, Camel kullanmaya başlayan bir birliğini ikna ederek ellerindeki bir Sopwith'i almayı başarmıştı ve şimdi bu uçak, bir sıra kurt köpeğinin arkasına geçmiş şirin bir teriyer gibi SE5'lerin yanında duruyordu. Ballı, her gün doğaçlama yaşanan serüvenlerden asla usanmazdı, şimdi de hafif bir melankoliyle, barışın ona ne faydası olacağını düşünüp duruyordu.

Daniel sahaya varıp sepetli motosikletini diğer subaylarınkinin yanına park ettikten sonra içinden gelen ilk dürtüye uyarak gidip uçağına bakmak ve teknik elemanlarla konuşmak istedi. Dümenin gacıır gucur sesler çıkarması ve tepki vermemesi endişelendiriyordu onu. Derin bir nefes aldı. Kafa yapan o muhteşem uçak hava-

sından, egzoz gazı, motor yağı ve mazot kokusundan asla bıkmayacaktı. Yakın geçmişinin kokusuydu bu, aylar boyunca yaşayıp geride bırakmayı başardığı tehlikenin ve yoldaşlığın kokusu. Tek eksik Viper motorlarının kükremesiydi şimdi.

Sonra kriket köşküne gidip tamponların, eldivenlerle sopaların saklandığı odanın kapısını çaldı. Hemen cevap geldi içeriden ve girince Maurice Beckenham-Gilbert'ı, içinde ıvır zıvır bulunan kutularla dolu ufak bir masada oturur buldu. Daniel selam verince Filo Komutanı, "Başımda kekim yok," dedi. "Başımda kekim yoksa ve oturuyorsam selam vermek âdetten değildir. Hem bu kıyafetle olmaz. Muhafızlar'da durum farklıdır belki, Tanrı'nın bile unuttuğu şu İskoç alaylarında da."

"Özür dilerim, komutanım," dedi Daniel. "Bazı şeyler öyle içinize işliyor ki artık farkında olmadan yapıyorsunuz. Hem her birliğin farklı kuralları var galiba."

"Sen yıllardır bizimlesin Daniel. Bereni çıkar. Sonra da bana Maurice demeye başla. İstersen 'Ballı' da diyebilirsin."

"Sanırım ofiste tercihim komutanım olacaktır, komutanım, sizin için sakıncası yoksa. Dışarıda Ballı derim ama."

"Peki Daniel, nasıl istersen. Ne istiyorsun?"

"Evlenmek için izin istemeye geldim komutanım."

Filo Komutanı, şefkat dolu bir ton takınarak, "Aman Yarabbi, çok üzüldüm," dedi.

Daniel neye uğradığını şaşırmişti. "Üzüldünüz mü?"

"Evet, tabii." Sonra durdu. "Sanırım buna içilir, şöyle şifa verecek bir şey lazım. Viski alır mıydın? Skye'dan gelme güzel bir tek malt viskim var, bir de kuzenim bana İrlanda'dan oldukça ilginç bir şey göndermişti."

"İrlanda olsun lütfen, komutanım. Daha önce hiç denememiş-tim de. Bretonya'da da gayet güzel viskiler olduğunu biliyor muydunuz?"

“Fransız viskisi mi? Daha neler duyacağız bakalım. Geç otur,” dedi Filo Komutanı. Yerinden kalkıp kutulardan birinin kapağını açtı ve kriket tamponları arasından bir şişe ile iki bardak çıkardı. İki bardağı da cömertçe doldurduktan sonra birini Daniel’a uzattı. “Önce kokusunu al,” dedi, “abıhayat bu.”

Daniel talimata uygun olarak viskinin kokusunu içine çekti ve kesif bir buğunun boğazını yakarak geçtiğini hissetti.

“Sağlığına,” diyerek viskiden bir yudum alan Beckenham-Gilbert derin bir oh çekerek takdir duygusunu ifade etti. Sonra bir süre düşünüp, “Umarım gelin hanım İngiliz değildir,” dedi.

“Yarı İskoç,” diye açıkladı Daniel.

“Bizim açımızdan o da aynı ölçüde kötü, delikanlı,” dedi Beckenham-Gilbert. “Sen yarı Fransızsın, öyle değil mi? Niçin bir Fransızla evlenmiyorsun?”

“Bir Fransıza âşık olmadığım için komutanım.”

“Çok kötü bu,” dedi Filo Komutanı, “hepsi birden çok kötü.”

“Belki açıklamak istersiniz, komutanım.”

“Ben bir İngilizle evliyim. İki çocuğum var. Ve şimdi, hiç evli değilim desem yeridir. Ne demek istediğimi anlıyor musun?”

“Anladığımdan emin değilim komutanım.”

“Biraz düşün, Daniel, delikanlı. Artık muazzam masraflar ve sorumluluklar var hayatımda ama dişe dokunur hiçbir zevk ve keyif kalmadı. İngiliz kadını, Daniel, istediği sayıda çocuğu olunca şalteri kapatır, istediği ve henüz elde edemediği başka bir şey olmadıkça da tekrar açmaz. İngiliz kadınları, en azından saygıdeğer olanları, bana göre ancak bir BE2c kadar eğlencelidir. Bütün ömrünü bir CB ile geçireceksin evladım, inan bana. Öte yandan, saygıdeğer olmayanlarının eline kimse su dökemez, hele bir de arada iki kadeh parlatmayı seviyorlarsa. Ama senin saygıdeğer bir hanım bulmuş olacağını tahmin ediyorum, zavallı evladım.”

Daniel, “Hepsinin aynı olmayacağından eminim,” dedi.

“İnsan arkadaşlarına kulak veriyor,” dedi Filo Komutanı. “Ha-
liyle, sadece üstü kapalı geçirtilen şeyler duyuyor. Sonra gözlem
yapıyor. Kendi sonuçlarını çıkarıyor. Allah rızası için bir Fransız
kadınıyla evlen. Fark etmişsindir, Fransızların aileleri bizden daha
kalabalık. Tesadüf değil bu.” Viskisini yudumladı. “Belçikalı da
olabilir. Aslında en iyisi bir Hintliyle evlenmek, Hindistan’a gidip
izini kaybettirmek, şöyle Simla falan gibi bir yere, sonra da hiz-
metkârlar ve çocuklarla dolu kocaman bir bungalovda yaşamak.
İnsan istediği kadar hayal kurabilir. Şöyle esmer güzeli bir kız!
Herkesin gönlüne göre tabii!”

Daniel, bir zamanlar kriket formalarının olduğu askılara di-
zilmiş Sidcot pilot tulumlarına baktı. Asılma biçimlerine ve her
birinin kendine özgü yağ lekelerine bakarak hangisinin kime ait
olduğunu çıkarabiliyordu. Her birine, aynı kancaya asılmış, çadır
bezinden yapılma bir torba eşlik ediyor ve bunların içinden pilot
gözlükleri, içi kürk kaplı uçuş kaskları veya sırt taraflarında kaba
sarı tüyler olan o kocaman tuhaf eldivenlerden görünüyordu. Aynı
yemekhanede oturduğu ama şimdi terfi etmiş olan arkadaşlarını
düşündü. Sonra kendi durumuna döndü ve “Evlenmem için izni-
niz var mı, komutanım?” diye sordu.

“Elbette var, delikanlı. Bir başkasının kendi özel hayatında
yaptığı hatalara kimsenin müdahale hakkı olamaz, o bir başkası
akrabası değilse tabii. Sen ille de ahmaklık yapacağım diyorsan,
yapabilirsin. Ben üstüme düşeni yapıp seni uyardım. Bizim hava
pilotuyla konuştun mu? Anladığım kadarıyla epeyce sefil bir evli-
liğe katlanmak zorunda, belki o seni ikna eder.”

“Benim nişanlım çok ihtiraslı biridir,” dedi Daniel, neredeyse
kendi de inanıyordu.

Filo Komutanı, “Gel de bir Harry Tate’e atlayıp uçalım biraz,”
deyiverdi birdenbire. “Kimin dümene geçeceğini yazı-tura atarak
belirleriz, çocukları da alırız hem. Nerede oturuyor nişanlın?”

“Eltham’da komutanım.”

“Eltham mı? Harikulade, gayet kolay olacaktır. Sen bir rota çiz, tamam mı? Şu yeri bulup konalım tepesine. Sen şimdi nişanlarına telefon edip geliyoruz dersin.”

“İki Snipe alırız, daireler çizerek döneriz. Tek kişilik bir Harry Tate’le saatte seksen mil yaparak geçip giden bir uçak dünyanın en seyre değer manzarası olmasa gerek, değil mi?”

“Sen Snipe’i al, ben de bir Tripehound alayım, daha da iyi!” diye bağırarak ayağa kalktı Filo Komutanı ve içkisini fondip yaptı. “Hoş bir hanıma uçakla sürpriz yapmak için güzel bir gün, İngiliz de olsa. Veya yarı İskoç. Düşünsene, bir Fransıza aynısını yapmak ne harikulade olurdu. Heyhat, geçti artık o günler.”

“İzin alıp geri gidebilirsiniz,” dedi Daniel. “O kadar da uzak bir yer değil.”

“Ve bisikletle mi sürpriz yapayım ona? Beni eski şanımla hatırlamasını tercih ederim.”

“Tripehound’ı alın siz,” dedi Daniel. “resmi olarak sizde bulunmadığını herkes biliyor zaten.”

“Ah canım Tripehound,” diye iç geçirdi Ballı. “Üç kanatla sıracık bir Le Clerget motorundan oluşma bir nimet varsa elinde, kimin umrunda kadın madın, hele bir çift de Vickers. Bak, ben senin kadar hızlı gidemem, bunu unutma.”

“Siz önden gidin, ben takip edeyim. Seyrüseferi de siz halledeceksiniz demektir. Zaten ben pek iyi değilim o işte. Eltham’a varınca kanat çırparsanız ben idareyi devralırım.”

Böylece Mr. ve Mrs. McCosh, kız kardeşler, Vaiz Yüzbaşı Fairhead, Millicent ve elinde kızartma tavasıyla dışarı çıkmış olan Aşçıkadın evlerinin tepesinde muhteşem bir hava çarpışması gösterisini izlediler. Dağ Gölü ile Eltham Sarayı belirir belirmez Daniel idareyi Filo Komutanı’ndan almış ve Ballı ile birlikte omuz omuza âhenkle uçarak evin önündeki çimlerden ancak üç yüz metre yüksekte zafer naraları atmışlardı. Sonra Ballı, Daniel’dan koparak neredeyse dimdik tırmanışa geçti, zirveye çıkınca bir kez kendi

etrafında döndü ve Daniel'in uçağına doğru süzülerek alçalmaya başladı. Daniel, Snipe'ını yatay olarak kendi etrafında döndürürken Ballı da kuyruğına takılmıştı; giderek küçülen daireler çizerek dönüp duruyorlardı, öyle ki sonunda kim kime saldırıyor, kim savunmaya geçmiş anlamak mümkün değildi. Ansızın, Daniel bir daire çizerek üç kanatlı uçağın ardından alçalmaya başlarken Ballı dalışa geçti. Gerçek bir çarpışmada yapılacak en akılsızca iş olurdu bu, tabii eğer kanatlarınızı savurmadan düşmandan daha hızlı dalmıyorsanız, çünkü düşman hemen arkanızdan dalıp bütün vücudunuzu mermiyle doldurabilirdi ama bu gösteriydi ne de olsa. İşte böylece komutanla Daniel, gözleri kestiği ölçüde alçaldılar ve tam bahçenin bir ucundaki karaağaçları budamaya başlayacaklarmış gibi görünürken tekrar semaya yükseliverdiler.

Ballı ile Daniel, kanatlarının uçları birbirine değerek yan yana uçuyor, o meşhur yaklaş-kaç danslarını yapıyorlardı şimdi. Ballı, sancak tarafına yönelerek Daniel'a dönünce, Daniel da onun altına girdiği gibi iskele tarafından yukarı çıktı. Dış tarafta kalan uçak, iç taraftakine yeterince geniş bir daire çizerek dönebileceği kadar alan bırakmadığında durum böyle telafi edilirdi. Aynı hareketi öteki taraftan, sonra yine bu taraftan yaparak defalarca tekrarladılar. Şık ve güzel bir hareket olduğu kadar mizah da doluydu, nitekim aşağıdakiler el çırparak sevinç dolu kahkahalar attılar. İki öylece yan yana uçtu sonra, Daniel'in iki kanadı, öteki uçağın üç kanadının arasına geçmişti.

İki uçak birbirinden ayrıldı ve aşağıdaki insanlar –ki artık mahallenin büyük bölümünü içeriyordu– ikisinin önü alınmaz bir şekilde kafa kafaya çarpışmaya doğru hızla ilerlediğini görerek dehşete düştüler. Son anda Daniel dalışa geçti, Ballı da neredeyse dimdik yükseliverdi. Zirvede, üç kanatlı uçak sarsılıp duraklamaya başladı, sonra kendi etrafında dönerek ve ağır ağır sallanarak inişe geçti, sanki pilot ölmüş gibi görünüyordu.

Aşağıdakiler soluklarını tuttu, ellerini ağızlarına götürüp birbirlerine sokuldu. Mrs. McCosh, kızartma tavası falan demeden Aşçıkadın'a yapışmış, sabah elbisesi una bulanmıştı.

Ballı'nın, çaresiz bir şekilde sarsılmakta olan uçağının etrafında Daniel'in uçağı daireler çiziyordu. İkisi Dağ Gölü'nün oralarda bir yerde gözden kayboldular. "Aman Yarabbim," dedi Rosie. Ballı'nın uçağı yere çakılıp alev almaya başlayınca çıkacak dumanları bekliyordu. Yüzbaşı Fairhead bir dua mırıldanmaya başladı.

Hiçbir şey görünmüyor, duyulmuyordu. Bütün kasaba sessizliğe bürünmüş gibiydi. Sonra uçak, kanatlarını neşeyle sallayarak evin üstünden hızla geçiverdi. Snipe da sarmallar çizerek ardında yakın takipteydi. İki uçak geri döndü, birlikte daireler çizdi, zirveye çıkıp yan döndü ve sonra gözden kayboldu.

Kadınların ağzından sadece "Aman Yarabbi, aman Yarabbi" haykırıışları çıkıyordu. Mrs. McCosh, Fairhead'e dönerek, "Uçakların böyle mizah dolu bir etki yaratmak için kullanılabileceğini hiç bilmezdim," dedi.

Fairhead, "Hayatlarının baharında iki yiğit," diye hasretle konuştu. Gayet iyi biliyordu ki bütün cesaretine ve azmine rağmen, kendisi asla bu keşif pilotlarının doğuştan gelen o mucizevi ataklığını göstermeyi umamazdı.

Birkaç dakika geçmişti ki yine bir motorun kükreyişini duyup hepsi bahçeye koşuşturunca, Snipe'in bahçe üzerinde daireler çizdiğini, Ballı'nın ise sancak tarafındaki kanatlardan birinde gayet umursamaz bir edayla ayaklarını sarkıtarak, hesapta bir kitaba dalıp gitmiş halde oturmakta olduğunu gördüler. Sonra uçak gözden kayboldu ve yirmi dakikayı bulmadan kapı çalındı. Kapıyı açan Millicent, hâlâ uçuş giysileri içinde, hem yüzlerinden hem giysilerinden kapkara motor yağı damlayan, ikisi birlikte ona sırtıtmakta olan pilotları buldu karşısında.

Ballı, "Golf sahasına iniş yaptık," dedi.

Daniel, "Sanırım par beş civarında bir yere," diye ekledi.

"Yavruları dağa bayıra bıraktık," dedi Ballı, "sol tarafa doğru. Ne de olsa çoğu oyuncu sağdan sola değil, soldan sağa doğru atış

yapar, değil mi? Umarım sakıncası yoktur. Immelmann manevrası ve düşen yaprak hoşunuza gitti mi sahi?"

Daniel, "Düşen yaprakta çok iyidir," dedi.

Millicent içeri aldı onları, söylediklerinin tek kelimesini anlamamıştı. Fransızca konuşmuş da olabilirlerdi pekâlâ. Oturma odasına girerken alkışlarla karşılandılar ve şakacı bir edayla yerlere kadar eğilerek karşılık verdiler.

Biraz vakit geçtikten sonra Otilie, Maurice Beckenham-Gilbert hakkında merak ettiklerini sormaya başladı. "Niye Ballı diyorlar ona?" dedi Daniel'a.

"Olağanüstü serüvenler geçmiş başından," diye cevapladı Daniel. "Hiçbir şey olmuyor adama. Tek başına koca birliğe bodoslama dalıyor, hallaç pamuğu gibi atıyor hepsini. Bir uçağa saldırırken attığı mermilerden biri gidip bir başka uçağın pilotunu daha deviriyor. Birinde uçaktaki makineli tutukluk yapmış, altıpatlarını çıkarıp bir Rumpler'ı düşürmüş. Rhys Davids kadar gözükkara bir adamdı. Veya Albert Ball kadar. Gerçekten, şimdiye kaç kere ölmüş olması gerekirdi."

"Altıpatlar mı? Hâlâ altıpatlar taşıyor musunuz?"

"Bazen de otomatik tabanca. Taşımak zorundasın. Alev alırsan. Yani atlayamazsan ve yanarak ölmek de istemiyorsan. Atlayabiliyorsan zaten kemerini açar, uçağı sırtüstü çevirirsin."

"İntihar mı ediyorsunuz yani?" diye soran Rosie, bu olayın korkunçluğundan çok Tanrı'nın yasalarına karşı gelinmesi yüzünden dehşete kapılmıştı.

Daniel hiç istifini bozmadan, "Haliyle," dedi. "Ha, bir şey daha, Ballı tam bir balon delisiydi."

"Balon delisi de nedir?"

"Sosis balonları patlatmak en büyük zevkiydi. Uçağı eleğe dönmüş halde geri gelirdi ama kendisinde tek sıyrık olmazdı."

Christabel, “O sosisler öyle boş birer balon sadece, değil mi?” diye sordu.

“Olur mu hiç? Motorla sarılan kabloları var. Lahana Kafalar birkaç saniye içinde aşağı indiriveriyor onları, peşlerine takılacak olursan da kurşun yağıyor üzerine. Üstelik etraflarını uçaksavarlarla çeviriyorlar, Ballı gibi bir balon delisinin çıkıp geleceğini biliyorlar çünkü. Çoğu zaman güneşin ardında saklanıp saldıracağı anı bekleyen bir iki keşif pilotu da olur tabii. Yapılabilecek en tehlikeli iştir bu.”

“Kaç tane balon patlattı peki?”

“On galiba. Üstü başı paramparça olmuş gelirdi, uçağında delikler açılmış olurdu. Ne zaman elimize Le Prieur roketi veya Buckinghamlar geçse hemen göğe yükselip balon aramaya koyulurdu. Uçağın Hunmanya’ya düşüverir de Hunlar üstünde onlardan bulursa oracıkta kurşuna dizilirsin.” Dinleyicilerinin boş bakışlarını görünce açıkladı. “Yangın mermisi bunlar.”

Mr. McCosh, “Öyle bir adam barış zamanı ne yapar ki?” diye sordu. “Senin gibi biri ne yapar? Terlikleri çekip oturacak cinsten bir adam değilsin sen de, öyle değil mi?”

“Ballı askeriyede kalıyor,” oldu Daniel’in cevabı. “Ben ayrılmayı düşünüyorum.”

Mr. McCosh, “Benim bir fikrim var, oğlum,” diyerek Daniel’in koluna girdi ve limonluğa doğru götürmeye başladı onu.

Christabel, “Babamın başka bir planı var,” derken Ballı’ya doğru çarpık bir tebessüm gönderdi, bir yandan da gözlerini kocaman açmıştı.

Çaydan sonra, Sophie dışarıda sigara içmekte olan Daniel’a yanaştı. “Daniel?” dedi.

“Evet, ablacığım?”

“Sana arkadaşın Maurice hakkında bir şey sorsam çok mu yapışksız kaçarsın acaba?”

“Yakışksız mı demek istiyorsun?”

“Aman, ne bileyim ben? Sence de sözcükler fazla lastikli yastıklı şeyler değil mi? Hepsini birbirine karşılaştırıyorum işte. Neyse, soracağım şey şuydu...” dedikten sonra fısıldayarak konuşmaya başladı: “Evli mi?”

“Sophie, ya Fairhead ne olacak?”

“Ay saçmalama, kendim için sormuyorum ki. Otilie için soruyorum.”

“Otilie mi? Bak sen şu işe. Ne yazık ki evli, iki de çocuğu var.”

“Off!” dedi Sophie üzüntülü bir şekilde. “Bunca yıl umutsuzca Archie’nin aşkıyla yaşadıktan sonra... Şu senin Ballı’dan gerçekten hoşlanmıştı bana sorarsan.”

“Atlatır bunu,” dedi Daniel. “Biraz zaman tanı ona. Bir gün hepimize sürpriz yapacak.”

Evin içinden bir şangırtı duyuldu, ardından da Mrs. McCosh’un öfkeyle yükselen sesi. “Gel içeri girelim,” dedi Sophie, “eğlenceyi kaçırmak olmaz.”

Holde Mrs. McCosh’u kocasını azarlar buldular. “Aynı kurbağa adam Mr. Toad gibisin!” diye bağıırıyordu.

Mr. McCosh’un cevabı, “Benim sadece bir tane takıntım var,” oldu. “Mr. Toad’da sürüyle, biri bitiyor, biri başlıyor.”

“Kaç kere rica ettim senden, hayır, söyledim sana evin içinde golf oynama diye? Bak şimdi, beğendin mi şu yaptığını?”

“Yeni bir avize alırım, bir tanem, daha da güzelini alırım.”

“En güzel avizemizi paramparça ettin! Başka avizeyi neyle alacağız? Şu parçalara bak! Bir tanesi de babanın portresinin üstüne düşmüş!”

“Sadece birkaç deneme atışı yapıyordum, bir tanem, hep öyle yaparım zaten.”

“Hem kediyi de korkuttun! Perdenin alınlığına çıktı yine! Halıyı da eskitmişsin! Sopayı sürte sürte epritmişsin ortasını! Buna bir son vermen gerekiyor artık hayatım, yoksa hesabını soracağım!”

“Bir tanem, hayatımda kimseye sana verdiğim kadar hesap vermiş değilim zaten. Hem şimdiye kadar avizeye hiç isabet ettirememiştim.”

“Üstelik o elindeki bir *driver* sopası! Ne akla hizmet çantadan en uzun sopayı çıkarıp evin içinde golf atışları yapıyorsun? Evin içinde vuruş yaparken tahta *niblick*’ten daha uzun sopa kullanamazsın! İnsanda biraz izan olur canım!”

“Baht yüzüme gülüp de evlenince izanı bir kenara bırakmış oldum bir tanem. Düğünden önce herkes derdi zekiyim, oysa şimdi ahmağın tekiyim.”

Sophie dirseğiyle Daniel’ı dürterek fısıldadı: “En iyisi ilişmeyelim hiç. Ben Millicent’a seslenirim şimdi, faraşla küreği kapıp gelir.”

69

Telefon (2)

Telefon alarken Millicent yakınlarda değildi, Rosie de tam odasına gitmek üzere merdivene yönelmiş olduğundan bakıverdi. Ahizesi cihazın duvara takılan kısmına sabitlenmiş telefonlardandı bu ama kulaklığı kaldırıp kulağınıza tutmanız gerekiyordu. Pratik bir tasarım değildi doğrusu, çünkü konuşan kişinin boyuna göre ayarlanamıyordu. Nitekim bu telefona bakmak Millicent'in görevi olduğu için de yüksekliliği ona göre ayarlanmıştı.

Rosie, "Eltham 292" deyince uzaklardan gelen boğuk bir ses duyuldu: "Sen misin Rosie? Rosie?.." ve sonra telefon kesildi. Rosie telefonun düğmesine defalarca bastırıdıysa da bağlantı kurulamadı bir daha. Orada birkaç dakika hiç kıpırdamadan bekledikten sonra kulaklığı yerine koydu. Sırtından aşağı bir ürperti iniyordu şimdi ve hemen bir yere oturması, yalnız kalması gerekiyordu.

Sabah odasına geçip pencere kenarındaki koltuğa oturdu, orada oturup mancacıyı beklediği gün geldi aklına, onun yerine Daniel ıkagelmişti sepetli motosikletiyle. Caractacus gelip mırılayarak kucağına atladı.

Rosie dalgın dalgın başını okşadı kedinin, kafası telefondaki sesle meşguldü. Hat kötüydü. Arayan gerçekten Amerikan aksanıyla mı konuşuyordu? Başı atlayacak gibiydi, beyninin yerinde kurşun vardı sanki içinde. Ümitsizliğe kapılıyordu. Kime anlatabilirdi ki bunu? Fairhead'e belki. Madam Valentine'e bir daha

gitmemeye kararlıydı. Daniel'a anlatamayacağı ise açıktı. Ottilie ile Christabel'e anlatabilirdi belki, ama onların da ne diyeceğini biliyordu.

Tam o sırada mancacı geçti sokaktan, gayet dinç ve coşkulu görünüyordu, at etiyle dolu sepetini başının üstüne yerleştirmiş, davudi İrlandalı sesiyle son dizelerini çığırıyordu:

“Kedilere manca, kedilere manca,
Gürbüzleşir kediler bunu yutunca.”

Her şey dayanılmaz ölçüde tuhaftı. Dünyanın çivisi çıkmış gibiydi. Caractacus'u yere bırakan Rosie, gidip mantosunu ve atkısıyla şapkasını aldı, sonra bir koşu Dağ Gölü'ne indi.

Bir zamanlar Ash'le, daha yenilerde de Daniel'la yan yana oturduğu banka çöküp suya bakmaya başladı ve o zavallı ihtiyar köpeğin ölümünü düşündü. Roman kızına ne olduğunu merak ediyordu. Bu ufacık gölün hayatlarında bu kadar büyük bir rol oynamış olması ne tuhaftı. Her şeyleri olmuştu onların: Dinlendikleri, sırlarını döktükleri, âşık oldukları, yas tuttukları, tefekküre daldıkları yer. Kendi bilinci vardı sanki gölün, kıyılarında dikilenleri, patikalarında dolaşanları hiç umursamadan sürdürdüğü bir bilinci, onların bilmediği bir şeyleri bilirmişçesine. Rosie, bundan yüz yıl sonra da göl yine aynı kalacak mı, diye düşündü; yanı başında, şimdi kendisinin durduğu yerde biri durup benzer düşüncelerle oyalanacak mıydı, merak ediyordu.

Ottilie ile Mr. McCosh

Hamilton McCosh, penceresinin önündeki masasında hiç kıpırdamadan oturmuş, Court Road'u seyrediyordu. Caractacus kurutma kâğıdı kasnağının tam ortasına oturmuş, bir Bast heykeli gibi dimdik, kıpırtısız duruyor, çalışmasını imkânsız hale getiriyordu. O da kedinin kulaklarıyla oynamaktaydı zaten. Dışarıda feci bir yağmur vardı, satıcılar ıslak ıslak parlayan yağmurlukları ve su geçirmez şapkalarıyla telaşla yürüyordu. Mr. McCosh, sol elinin parmaklarını içinde gözdesi Bladnoch'tan bir dirhem bulunan bardağa gevşek bir şekilde dayamıştı. Sanki kendi bedenini dinlemeye çalışıyor, içinde çalışıp duran mekanizmalara kulak kesiliyor gibiydi hali. Göğsünde baş gösteren bir ağrı gittikçe sıklaşır olmuştu ve sindirim sorunlarından olduğuna pek ihtimal veremiyordu. Durduk yerde bastıran uyuşukluk halini açıklayamazdı bu. Dr. Scott'u bekliyordu şimdi, her an gelebilirdi adam. O sırada kapı çalındı ve Ottilie başını içeri uzattı. "Baba, gelebilir miyim biraz?" dedi.

"Selam tatlım. Çay vakti mi geldi?"

"Yok, seninle bir şey konuşmak istedim de, Fairhead'in Sophie ile ilgili olarak seninle konuştuğunu da bildiğim için."

Mr. McCosh, "Ne harika bir haber ama, değil mi?" dedi. "Bundan iyisi can sağlığı. Beni çok memnun ettiğini söylemeliyim."

"Baba, aklıma bir fikir geldi ve senin ne düşüneceğini öğrenmek istedim."

Mr. McCosh, başını kaldırıp ona baktı. "Söyle bakalım tatlım"

"Düşünüyordum da... arka arkaya iki düğün yapmak çok masraflı olacak."

"Bunu ben de düşündüm. Bir sürü hisse satmam gerekecek. Son derece kaygılandırıyor beni. Elbette şöyle onların şanına yaraşır bir şey yapmak zorundayım ve bir düğün diğerinden daha iyi olmamalı. Gerçekten de çok kaygılandırıcı."

"Bak, bunu söylemek zor ama bir düğün ister istemez diğerinden daha mutlu olacak, öyle değil mi? Yani çok daha neşeli olacak demek istiyorum. Herkesin gözünde fazlasıyla belli olacak bu."

"Korkarım ki hakkın var, Ottie yavrum. Ama elden ne gelir ki? Buna mecburuz artık."

"İşte mesele de bu zaten, baba. Mecbur değiliz. Çifte düğün yapabiliriz."

"Çifte düğün! Fena fikir değil. Aklında bir şeyler var, anladığıma göre. Hiç görülmemiş şey değil zaten."

"Düşünürsen, zaten ikisine de hemen hemen aynı insanlar gelecek. Hem böyle bir yenilik insanları daha da heyecanlandırabilir. Üstelik... işte..."

"Evet?"

"Yani, Rosie, Sophie ile Fairhead için öyle mutlu olacaktır ki o günü onun için çok daha mutlu hale getirecektir bu. Kendini bu mutluluğa kaptırır gider böylece, sence de öyle değil mi? Bu da Daniel'in daha mutlu olmasını sağlar. Bu sayede daha iyi bir başlangıç yaparlar."

"Ben diyorum ki keşke Daniel ile Rosie bu işe hiç kalkışmasalardı. Hiç hayırlı olmayacak."

"Bence yürütebilirler," dedi Ottilie, "ama tamamen Rosie'ye bağlı, değil mi? Zavallı Ash'in hayaletine bağladığı o ipi kesmesi lazım artık, onu her yere peşinden sürüklemeyi bırakması lazım. Ama çifte düğün iyi bir fikir, sence de öyle değil mi?"

Mr. McCosh, "Herkesle konuşup ne düşündüklerine bakmamız lazım," dedi.

"Ben konuştum bile," dedi Ottilie. "Fikir herkesin hoşuna gitti."

"Vay canına yahu, Ottie, senden iyi diplomat olur. Veya ticarete atılmalısın."

Ottilie gülümseyerek, "Aslında, daha anneme söylemedim," dedi. "Bu konuda başımızın etini yiyeceğinden eminim, onun için cesaret edemedim. Ama bir planım var, dinlemek istersen."

Plan doğrultusunda Hamilton McCosh, bütün dikkatini aynadaki görüntüsüne vermiş, akşam yemeği öncesinde makyajını yapmakta olan karısına konuyu açtı. Kadının bu fikir karşısında gösterdiği tepki dehşetten ibaretti. "Neden?" diye haykırdı. "Daha önce ailemde kesinlikle böyle bir şey olmadı! Olamaz böşle bir şey! Bin kere hayır!"

"Bin kere mi, bir tanem? İfrata kaçmak değil mi ama bu, birkaç yüz kere de aynı işi görürdü."

"Benimle alay edilmesine izin vermiyorum!"

"Haklısın tabii, bir tanem ama söylemek zorundayım ki iki ayrı düğünün masrafıyla başa çıkamayız. Kişisel ekonomiye başvurmadan altından kalkmamız mümkün değil."

"Kişisel ekonomi mi?"

"Bak, ben iyice düşünüp taşındım ve iki ayrı düğün yapabilmemiz için senin on sekiz ay süreyle giyim kuşam ödeneğinden feragat etmen gerekeceği sonucuna vardım."

"Giyim kuşam ödeneğim mi?! On sekiz ay boyunca ha?!"

"O zaman tam istediğimiz miktarı ayırabiliyoruz, bir tanem. Eminim bu fedakârlığa razı olursun, çocukların hatırına."

"Bilmem ki," diye oflayıp pufladı Mrs. McCosh. "Şimdiye dek hiç... Yani ben hiç yapmadım ki bunu!"

"Sen biraz düşün," dedi kocası. "Ben de gidip yemek için üstümü değiştireyim."

Yemekten sonra, Mrs. McCosh “burnuna pudra sürmek” için odadan ayrılınca Mr. McCosh kızlara döndü: “Galiba becerdik bu işi.”

Christabel, “Geç en yıl bir İskoç dükünün kızlarının üç Karadağ prensiyle üçlü düğün yaptığını söyledim ben ona,” dedi. “Sannırım hoşuna gitti bu düşünce.”

Rosie, “Yalan mı söyledin?” diye itiraz etti. Bu onu eğlendir mişti aslında ama yine de ayıplıyordu.

“Küçük bir beyaz yalan sadece.” Christabel, baş ve işaret parmaklarını bir iki santim arayla tutarak, “İşte şu kadarcık bir beyaz yalan,” dedi.

Sophie kalkıp Rosie’nin yanına gitti, kollarını boynuna dolayarak yanağından öptü onu. “Hayatımızın en güzel günü olacak,” dedi. “Öyle mutluyum ki. Keş ke hepimiz aynı anda evlenebilsek. Bütün Eltham gıpta ederdi bize. Kent’te nasıl filintamız olurdu.”

Biraz ürkmüş görünen Rosie, kardeşinin omzunun üzerinden “Kimse Daniel’in fikrini sordu mu peki?” dedi. “Ona danışmadan böyle bir karar alamayız.”

Ottilie elini kaldırdı. “Karşılıklı telgraf çektik. Ben ona dedim ki, ‘ÇİFTE DÜĞÜN SORU İŞARETİ NE DERSİN SORU İŞARETİ’ ve o da şöyle cevap verdi: ‘HARİKA FİKİR STOP ÇOK SEVİNDİM SORU İŞARETİ YOK STOP SEMADA DAİRELER ÇİZMEYE DEVAM.’”

“Allah aşkına Ottie,” dedi Rosie, “sen olmasan ne yapardık biz? Bulunmaz hazinesin sen, hepimiz seni çok seviyoruz.”

Christabel, “Telgraf icat edilmeden önce ne yapıyordu insanlar?” diye sordu.

Merhamet

Hamilton McCosh, PataPerçin adını verdiği yeni bir alet icat etmişti; araba beygirlerine çakılan nallara benziyordu görüntüsü. Planı, aleti halının üstüne koyup pata vuruşu alıştırmaları yapmaktı. Son kez şekil verdiğinde uç uca eklenmiş üç at nalını andırıyordu alet, yani üç kişi aynı anda, farklı yönlerden vuruş yapabiliirdi. Kendisi, Mrs. McCosh ve Christabel, oturma odasında aleti denemekteydiler ve Caractacus'un aralıksız devam eden yıkıcı hamlelerine rağmen epey de başarılı olmuşlardı. Mr. McCosh, kendi golf takımlarını üreten Kara ve Deniz Kuvvetleri mağazalarına bunlardan satmaya çalışacaktı. Alete bir şey daha ekleme düşüncesi gelişti sonra, doğrudan vuruşlarda topu geri gönderecek olan yaylı bir plaka takmaya karar verdi.

İşte bu yüzden keyfi gayet yerindeydi Mr. McCosh'un, ancak üst kata çıkınca karşılaştığı Millicent'in gözyaşlarına boğulmakta ve bir toz bezini de mendil olarak kullanmakta olduğunu gördü. Millicent onu görünce ayağa fırladı, "Özür dilerim, beyfendi," diye bağırdı ve koşarak merdiveni inmeye başladı.

"Ulu Tanrım," dedi Mr. McCosh kendi kendine, sonra o da merdiveni inip Millicent'i bulma umuduyla mutfığa gitti. Ama onun yerine Aşçıkadın'ı buldu, durmadan sızlanarak, oflayıp puf-layarak Norfolk usulü içli hamur yapıyordu. "İyi akşamlar, beyfendi," dedi.

“Sana da en hayırlı akşamlar, Aşçıkadın. Mutfaktaki kokunun pek güzel olduğunu söylemek zorundayım.”

“Öyle olsa gerek, efendim.”

“Canın burnunda gibi görünüyor.”

“Asabım bozuk, efendim.”

“Asabın mı bozuk, Aşçıkadın?”

“Millicent fakiri işte, efendim.”

“Fakir derken? Fakirlik mi çöktü yoksa onun üzerine, sayısız şekillerinden birine bürünerek?”

“Tam da öyle oldu, efendim.”

“Peki sayısız şekillerinden hangisine bürünerek?”

Aşçıkadın, dürüst bir insanın vakarıyla, “Hanımefendinin yaptıklarını sorgulamak benim haddim değildir,” dedi.

“Öyleyse Mrs. McCosh şekline bürünerek çökmüş?”

“Öyle oldu, efendim.”

“Ve ne tarzda kendini gösterdi?”

“Millicent’a on beş şilin ceza kesti, efendim, kurt meselesi yüzünden.”

“Kurt mu? Daha neler.”

“Sizin yatak odanızdaki tuvalet masası efendim, maun olanı. Ağaç kurdu var onda.”

“Bunun, bizim sıkıntı içindeki zavallı Millicent’la alakasını anlayamıyorum.”

“Hanımefendi diyor ki Millicent doğru dürüst cilalasaymış ağaç kurdu olmazmış.”

“Bu doğru ama, öyle değil mi Aşçıkadın?”

“Kimse masaların altını cilalamaz ki efendim.”

“Kurt da oradan başladı ha?”

“Evet efendim, ama ayaklara yayılmış.”

Mr. McCosh bir süre düşünüp, “Değerli bir mobilyadır o,” dedi.

“Nitekim,” diye sözüne devam etti Aşçıkadın, “hanımefendi birini getirip baktırdı, bu adam da tamiratın on beş şiline mal olacağını söylüyor ve hanımefendi bu on beş şilini Millicent’in maaşından kesecek, çünkü bu Millicent’m suçu. Onun fikrine göre.”

“Seninkine göre öyle değil mi?”

“Bunu sorgulamak bana düşmez efendim. Ama kimse masaların altını cilalamaz ki efendim, demin de söylediğim gibi yani.”

Millicent yılda yirmi sterlin kazanıyordu, Hamilton McCosh kafasında toplayıp çıkarmaya başladı. “Bu neredeyse iki haftalık maaşı,” dedi.

“Hanımefendinin söylediğine göre, efendim, Millicent’a burada yatacak yer temin edilip karnı da doyurulduğu için o kadar büyük bir kayıp sayılmazmış, oysa büyük bir kayıp, efendim, çünkü hanımefendinin bilmediği şey şu ki Millicent’ın hasta bir anası var, kadıncağız yerinden kırıdayamıyor artık, işte parayı ona yolluyordu hep, efendim ve Millicent fakiri işte o yüzden iki gözü iki çeşme, efendim, yerinden bile kırıdayamayan anasına ağlıyor.”

“Evin beyinin, ev içi işler söz konusu olduğunda hanımın kararlarına karışamayacağını biliyorsun, değil mi? Bu gerçekten çok yakışksız olur, eminim biliyordur. Yazılı olmayan kurallardan biri işte.”

Aşçıkadın, kuşkulu bir tonda, “Öyledir herhalde,” dedi. “Lakin bana sorarsanız, evin efendisi evin efendisidir. Hem böyle söylediğim için kusuruma bakmazsanız eğer, efendim, hanımefendi de, o hava akınını yaşayalı beri tam olarak kendinde değil. Eski günlerde böyle bir şeyi rüyasında bile yapmazdı. Zaten bunun on beş şiline mal olacağını söyleyen birini de ciddiye almazdı.”

“Maalesef haklısın, Aşçıkadın, maalesef haklısın. Hepimizin sineye çekmek zorunda kaldığı şeyler var. Her durumda, eskisinden daha fazla.”

Hamilton McCosh çalışma odasına gidip yazı masasından nakit para kutusunu çıkardı. Altı tane yarım kuruşu aldıktan sonra kutuyu çekmeceye geri koydu. Biraz düşündükten sonra tekrar çıkardı kutuyu, kilidini açtı ve içinden bir de florin aldı.

Millicent'ı sabah odasında buldu, elleri ve dizleri üzerine çökmüş şöminenin ızgarasını temizlerken hâlâ burnunu çekip duruyordu. "İşte buldum seni," dedi, "aynı Külkedisi'ne benzemişsin valla."

Hizmetçi kız ayağa kalkıp elbisesinin yeniyle gözlerini silerken yüzünü boydan boya kat eden bir kül lekesi bıraktı.

Mr. McCosh, "Canımı sıkan bir şey var, Millicent," dedi.

"Bunu duyduğuma üzüldüm, efendim," oldu kızın cevabı.

"Öyle," diye devam etti Mr. McCosh. "Bir süredir içime dert oldu, Noel'de sana verdiğimiz ikramiye biraz, nasıl desek, pek de cömert tarafından olmamıştı, değil mi?"

"Yo, hayır, efendim, son derece cömert bir ikramiyeydi, efendim."

"Değildi aslında. Aylardır vicdanımı rahatsız etti durdu, nitekim artık bunu düzeltmek istiyorum."

Elini cebine atıp içine altı adet yarım kuruş koymuş olduğu ağzı kapalı, ufak, kahverengi zarfı çıkardı. Sonra yeleğinin cebinden de bir florini alıp kızın avcuna yerleştirdi. Millicent dehşet içinde bakıyordu avcuna. Mr. McCosh, "Geçmiş Noel'in kutlu olsun, Millicent," dedikten sonra sessizce çıkıp gitti. Holün öbür ucuna varmıştı ki zarfı açıp içine bakan Millicent'ın çılgınlığını duydu.

Oturma odasına gidip pencereden bahçeye bakmaya başladı. Hep olduğu gibi gözleri dönüp dolaşıp meyve bahçesinde Zıp-zıp'ın mezarının oluşturduğu tümsekte sabitlendi. "Sana da iyi akşamlar, koca delikanlı," dedi yumuşacık bir sesle.

İnsanların, ölmekte olan hasta ve yaşlı köpeklerini bir ağaca asıversin diye bahçivana verdikleri günler çok uzak bir geçmişte

kalmış gibiydi. Artık, diye düşündü Mr. McCosh, veterinere götürüp bir ölüm iğnesi vurduruyorlar. Bazı şeyler değişiyor, daha iyi şeylere bırakıyor yerini. Zıpzıp'a reva görülen sefilce ölümden ötürü vicdanı sızladı. Yine de bir zamanlar normal sayılıyordu işte bu, tıpkı başka birçok dehşet verici şey gibi.

Ruhunu Arar Ruhum

Daniel'la evlilikleri yaklaştıkça Rosie, kuşku ve endişelerin onu yiyip bitirmekte olduğunu hissediyordu ama kararını vermişti ve geri adım atmayacaktı. Herhalde onu seviyorum, diye düşünüyordu veya zamanla sevebilirim, diye ama yine de doğru görünmüyordu işte bu. Bazı bakımlardan Ash'e çok benziyordu Daniel. Sadece cesur, sportmen, eğlenceli olmakla kalmıyordu, bir de mühendisti üstelik. Rosie nasıl bakacaktı ona, omzunun üstünden Ash'in hayaletini görmeden? Veya sarılıp da dokunduğu vücudun ne kadar farklı olduğunu hissetmeye nasıl dayanacaktı?

Rosie kiliseye gidip dua etti. Odasındayken de Meryem Ana'yı sık sık kâğıdından çıkarıyor, kendisine tavsiyede bulunduğuna veya yol gösterdiğine dair bir işaret bulma umuduyla boyalı yüzüne bakıp duruyordu. Gidip göl kıyısında oturdu. Meyve bahçesinde oturup Zıpzıp'ın mezarını seyre koyuldu, sanki oradan bir esin bulacakmış gibi. Limonluğa gidip oturdu, hatıra defterini karıştırmaya başladı, Netley'de hastabakıcılık ettiği askerlerin sevgi dolu mesajlarına, güzelim çizimlerine ve komik karikatürlerine baktı. Yüzleri solup gitmişti çoktan, geride kalan artık bir görüntü de değil atmosferden ibaretti.

Rosie, âdetlere göre ne yapması gerektiğini biliyordu. Evlenecek kişinin başka herkesten gelmiş bütün aşk mektuplarını yok etmesi gerekirdi. Yapılması gereken buydu, sembolik olarak da bir anlamı vardı bu davranışın; böylece artık hayatınızda, geri dö-

nüşü imkânsız bir şekilde sadece bir erkek olduğunu ifade etmiş oluyordunuz. Soyadınızı değiştirmekle girmiş olduğunuz taahhüt gibi bir şeydi bu da.

Rosie'de, Ash'in 1910'dan 1915'e kadar yazdığı mektuplardan oluşmuş kalın bir deste vardı ve tuvalet masasının çekmecesinde pudralıklar, pudra fırçaları ve pamukların arkasında, dip tarafta duruyordu. Kozmetik maddelerle parfümün kadınsı kokusu sinmişti mektupların üstüne, artık onları koklamanın bir anlamı yoktu. Rosie sık sık mektupları çıkarır, tekrar tekrar okurdu. O tutku dolu abartılı ifadeleriyle her seferinde ruhunu hasret ve pişmanlıkla doldururdu bu mektuplar. O günlerde her ay temmuzdu sanki.

Bir pazar günü, sabah duasından sonra öğlen yemeğine kadar vakit geçirmeye çalışırken, ansızın, yaşadığı bu ikileme politik bir çare bulmuş ve pazartesi hemen gidip kırtasiyeciden küçük bir çizgili defter satın almıştı. Cildi kırmızı-siyah deridendi ve ayrıca işlevi gören bir de kurdelesı vardı. Rosie, gereksiz ayrıntıları ve gevezelikleri çıkarıp sadece güzel ve dokunaklı olan şeyleri tutarsa, defterin tam denk geleceğini hesaplamıştı. Odasında, arka kısmına Ash'in bir fotoğrafı dayalı duran yazı masasına geçti ve ilk sayfaya *"Geçmiş, bu yaşadığımız anın kaçınılmaz bir parçasıdır,"* yazdıktan sonra atılacak kısımlar üzerinde çalışmaya başladı.

"Sen benim bir parçamsın artık; seni kutsal bir şey biliyor, öylesine değerli görüyorum."

"Ey canımdan aziz sevgili, ruhunu arar ruhum, bilesin ki çok bitkinim artık."

"Benim için kutsalsın sen, öyle ki bazen Cennet senin o doyumsuz öpüşlerinden daha güzel olabilir mi diye düşünürüm."

"Düşüncelerim hayali kollar misali uzanır. Ve daima sana tutunurlar."

"Dün gece rüyamda yanıma gelip öptün beni ve dedin ki, 'Bu gece yanında kalacağım.' Cennet niye böyle acımasız? Tam sana tutunmaya çalışıyordum ki uyanıverdim."

“Saat 8.30’dan 10.30’a kadar tek başıma oturup seni düşünürüm, bunlar günün en kutsal saatleridir sevgilim.”

“Sen bana tekrar gülümsediğinde güneşin yüzünden perdeler çekilmiş olur.”

“Gün ışığında tarlalarda seninle yalnız olmak, o güzel başının başıma yaslandığını hissetmek istiyorum, ta kâinatın sonuna kadar.”

“Benim olman için canımı dışıma takıp çalışır, gerekirse kanımı veririm, sevgilim. Biliyorum, üzerinde durmaya bile değmez biriyim ben ama seni seviyorum, seni istiyorum ve sen benim olmalısın. Sabahtan akşama kadar seni düşünüyorum, bazen bir de bakıyorum dinlemiyormuşum bile insanları, onlar konuşurken senin sesini duyuyorum ben, beni çağıran sesini.”

“Akşam olunca, bir saniyeliğine de olsa bana verecek misin kendini? Yerde gökte ne varsa, senin ışığının yanında sönük kalıyor.”

“İşte bu geceki duam: Ulu Rabbim, neyim varsa al benden, yeter ki sevdiceğimle bana çiçekli bir bahçe ver, orada yaşayalım beraber.”

“Tek istediğim dudaklarından bir öpüş ki kanım tutuşsun.”

“Canım sevgilim, sonbahar sabahları nasıl kanı kaynar insanın, bilirsin. İşte senden çalacağım öpücükleri düşündükçe bana olan da o.”

“Hayatımda doldurduğun boşlukları herhalde asla bilmeyecek ve anlamayacaksın. Sen gelmeden öyle yalnızdım ki. Bu ülkenin bana nasıl da kasvetli görüldüğünü sen anlıyor gibiydin, daha küçük bir çocukken bile kaskatı âdetleriyle nasıl boğuştuğumu ve köhne kurumlarını anlamaktan aciz kaldığımı, kendimi uçması yasaklanmış bir kuş gibi hissettiğimi, vatanım Amerika’ya dönmek için nasıl yanıp tutuştuğumu sen anlıyordun bir tek. Bana İngiltere’yi veren, İngiltere’yi benim memleketim yapan sendin. Teşekkür ederim, bana İngiltere’yi sunduğun için. Cennet Bahçemin çiçeği, iyi geceler.”

Ash’in mektuplarının en kişisel bölümlerini kopyalayan Rosie, Daniel ile düğününün arifesinde, evde herkes düğün hazırlıklarını

la telaşa düşmüşken, karar vermiş olduğu şeyi yapmaya koyuldu. Gazete kâğıdından topar yapıp odasındaki sobaya koydu, bunları çıralarla bezedi ve kömür topaklarını da stratejik biçimde yerleştirdi. Şöminenin üstünden kibrit kutusunu alınca içindeki çöplerin ıslanmış olduğunu gördü. İlk kibrit çöpünün başı anında düşüvermişti, ikincisi ortasından kırıldı ama üçüncüsü nihayet tutuştu ve Rosie kibrit çöpünü hafif eğerek alevin yayılmasını sağladı. Gazete kâğıdından toparların olabildiğince fazlasını dikkatle yakmaya başladı. Mektupları hürmetle toparların üstüne koydu.

Ash'in mesajları yanarken, o sevgili elyazısı kahverengiye dönüp sonra birden tutuşurken korkunç denecek bir soğukkanlılıkla izliyordu.

Birdenbire anladı ki dayanamayacaktı buna. Ateşin harlanmakta olduğunu görmüştü ve yeterince hızlı davranırsa alevlerin parmaklarını yakmayacağı gibi çılgınca bir düşünceye kapıldı. Ellerini alevlerin arasına sokup teker teker mektupları kurtarmaya başladı, aldığı mektupları sobanın altlığına bırakıyor, alevleri vurarak söndürüyordu. Ellerindeki acıya ve dağlanma hissine rağmen, artık mektupları kurtarmaktan vazgeçmek için çok geç olduğunu biliyordu.

Alevlerden kararmış olan bütün mektupları sobanın altlığına çıkardıktan sonra, yalnızca parmaklarıyla avuçlarının değil, ellerinin üst kısımlarının bile yanmış olduğunu fark etti. O korkunç acı gittikçe dayanılmaz bir hal alıp derisi su toplamaya başlayınca banyoya koşmaktan başka yapabileceği bir şey olmadığını anlamıştı.

Elleri öyle kötü durumdaydı ki kapının kolunu bile tutup aşağı bastıramadı. Hınçla kapıyı tekmeliyor, bir yandan inleyip sızlanırken, bir yandan da hava akımıyla soğutmak istercesine ellerini sallayıp duruyordu.

Ona yüz yıl geçmiş gibi gelse de birkaç dakika içinde Millicent gelip kapıyı açmıştı bile. Rosie onu kenara ittirip odadan fırladı

ama ayağı takılıp koridorda boylu boyunca yere serildi, elleriyle kendini koruyamadığı için yüzünün ve dirseklerinin üstüne düşmüştü. İçini çekerek ayağa fırlayıp koşmaya başladı. Millicent da peşinden. Banyoya vardıklarında Rosie, “Musluğu aç, musluğu aç!” diye bağırdı. “Çabuk ol Millie, çabuk!”

Rosie orada durup acıdan haykıra haykıra yanıklarını soğuk suya tutarken, Millicent bir koşu aşağı indi ve tamamen kendi inisiyatifiyle, şapkasını falan almadan ön kapıdan Court Road’a fırlayarak Dr. Scott’u getirmeye gitti.

O akşam bütün aile oturma odasında toplanmışken iki hizmetkâr da koridorda koşturup duruyordu. Rosie, bütün kız kardeşler içinde en sevdikleri olduğundan üzüntüden ne yapacaklarını bilemez haldeydiler. Rosie kendisini hastaneye götürmelerine karşı koymuş, sonunda şokun etkisiyle kendini kaybetmişti. Şimdi divanda yatıyordu, yüzü bembeyazdı ve bileğinden nabzını almak neredeyse imkânsızdı, alnında soğuk terler birikiyordu. Ne kıpırıyor ne nefes alıyordu, bütün aile, onun düğününden önceki gece ölebileceği düşüncesiyle dehşet içindeydi. Hamilton McCosh üst kata çıkıp onun odasına girdi, yanmış mektupları inceledi ve ne olup bittiğini hemen anladı. Geri dönüp diğerlerine durumu açıkladığında hepsinin aklına aynı şey gelmişti. Otilie, “Düğünü iptal etmek gerekiyor,” dedi. “Sophie, sen ve Fairhead kendi başınıza evleneceksiniz artık.”

Engin tecrübesi ve doğuştan gelme, yabana atılmayacak bir sağduyusu olan iri yarı, orta yaşlı Dr. Scott, beynine kan gitmesi için Rosie’yi ayakları başından yüksekte kalacak şekilde yatırdı. Aileye dönerek, “Şoka çare bulmak yanıklardan daha önemli,” dedi. “Yanıkların acelesi yok, zaten göründükleri kadar ağır değil. Lütfen hizmetkârlardan birine büyük bir kâse veya kova getirmesini söyleyiniz. Öteki de battaniye getirmeli ve evde ne kadar termofor varsa hazır etmeli. Bunun dışında sizden tek istediğim, sükûnetinizi korumanız ve müdahale etmemenizdir.”

Mrs. McCosh küçümser bir edayla başını salladı, müdahale etmeye niyeti olduğundan değil, ama bunun doğal hakkı olduğuna inanıyordu.

Tıpkı Dr. Scott'un ummakta ve beklemekte olduğu gibi Rosie sonunda uyandı ve doktorun getirtmiş olduğu kâseye çıkartmaya başladı. "Mükemmel!" diye bağırdı doktor. "Artık yaşayacağınızdan emin olabiliriz. Bir demlik açık çay hazırlayınız lütfen!"

Dr. Scott, yaraları pansumana hazırlamaya başladı. Rosie'nin dudağındaki yarık içinse bir şey yapmadı. Ellerindeki yaralara yapışmış yanık kâğıt parçalarını tamamen ayıkladıktan sonra yaraları büyük bir özen göstererek ılık suyla temizledi. Rosie acıyla kendini geri çekip inlemeye başlayınca Sophie onun arkasına geçti, kolunu omzuna doladı ve başını Rosie'nin başına bastırdı. "Bir kahraman gibi davran şimdi, yılmayan, hürkmeyen, gözünü tuzaktan sakınmayan," diye fısıldadı ve Rosie gülmeyi başardı sonunda.

Doktor su toplayan yerleri delip boşalttıktan sonra sarkan deri parçalarını kesti. Dev Gladstone çantasını karıştırıp çıkardığı şişeden pikrik asitle birkaç parça sargı bezini iyice ıslattı. Rosie'nin parmaklarını dikkatle doğal bir pozisyona getirdikten sonra yaralar yüzünden birbirlerine yapışmamaları için aralarına bu sargı bezlerini yerleştirdi. Öteki ıslak bezleri de diğer yanıkların üstüne koyduktan sonra ellerini fazla sıkmadan sardı.

Giderken holde, Mrs. McCosh'a gerekli talimatları verdi. "Fazla akıntı olmadıkça sargı birkaç gün kalabilir, akıntı olursa da mutlaka bana haber gönderin. Şokun geri dönmesi mümkündür. Bazen olur öyle. Bu durumda hiç vakit kaybetmeden hemen bana birini yollayın. Hasta uzunca bir süre çok acı çekecektir, ancak benim fikrime göre yanıkları ikinci dereceden ve öyle çok fazla bir iz kalmayacak. Pikrik asit pansumandan sızıntı yaparsa, sizi uyarmalıyım, değdiği çarşaflarda çok hoş bir koyu sarı tonunda lekeler olur."

Mrs. McCosh, samimi bir minnet duygusuyla “Teşekkür ederiz, Doktor,” dedi. “Lütfen ay sonunda faturanızı göndermeyi ihmal etmeyiniz.”

“Onu asla unutmam,” dedi Dr. Scott, “unutturmaya çalışsalar bile. Sizin de oyalanmadan ödeyeceğinize güvenim tam, öyle bir âdetiniz yoktur zaten. İyi günler diliyorum.” Ardından şapkasını başına geçirdi ve tezcanlı bir şekilde evinin yolunu tuttu.

Rosie, düğünü iptal etme veya erteleme düşüncesini kararlılıkla reddediyor, “Ben asla sözüm den dönm em,” deyip duruyordu. Ash’i kalbinden söküp atmayı beceremese de, Daniel’la evlenmenin doğru karar olduğuna dair bir his vardı içinde, hem zaten Fairhead ile Sophie’nin gününü de berbat edemezdi.

Gün Geldi Çattı

Neyse ki evde herkesin yüreğine su serpecek, harikulade bir sabahı. Bahçeye çardaklar kurulmuş, beyaz keten örtüler yayılmış, üstleri yiyecek ve şampanyalarla donatılmıştı. Herkes kilisedeyken bahçeye ilgi gösterebilecek kuşlara ve sincaplara karşı küçük bir oğlan tutmuşlar, eline sapan ve bol miktarda çakıtaşı vermişlerdi. Oysa bu oğlan, sofraya, herhangi bir yabani hayvanın yapabileceğinden kat kat fazla akın düzenledi, koca bir çanak dolusu Brezilya fındığıyla iki pastanın ortadan kaybolmasından tamamen o sorumluydu. Caractacus da iri bir küp şeklinde kesilmiş Cheddar peynirini kaçırıp meyve bahçesinde mideye indirdi.

Aşçıkadın günlerdir dur durak bilmeden çalışıp ziyafet için minicik, incecik şeyler yapıp duruyordu ve pastanın dışarıdan alınması fikrine kesin biçimde karşı çıkmıştı. Üçer kat halinde mutfak tezgâhı üzerinde yükselen iki dev şekerleme sütunu yaratmıştı ve diğer bütün hazırlıklar bu iki sütunun etrafında geçmek durumundaydı. Oflayıp pufluyor, terini siliyor ve ikide birde ömrü hayatında hiç bu kadar yoğun çalışmadığını, sırtına bu kadar yük binmediğini söylüyordu.

Ottilie ile Christabel, Fairhead'in, kendisi papaz tarafından Sophie ile evlendirilmeden önce Daniel'la Rosie'yi evlendirmesi fikrini ortaya attı ama sonunda bunun işleri çok karıştıracığına karar verildi ve zaten Fairhead de, akli kendi nikâhıyla meşgulken bir başka nikâha dikkatini vermesinin imkânsız olacağını söyledi.

Christabel'in aklına gelen bir baş ka şey de düğün fotoğraflarını çekmek ti ama Rosie, fotoğraf çe ker se, fotoğrafların iç in de yer ala mayacağ ını hatırlatınca vazgeç ti, hem zaten nedimeler den birinin, danteller ve farbalalar iç eris in de yken kafasını siyah bir kumaş ın altına sokup fotoğraf çek me si bir az tuhaf kaç aca ktı. Gaskell bu iş i üst len me yi teklif et ti ye de Mrs. McCosh, kendi çık arına uy gun dü ş tüğ ünde ne ka dar eş itlikçi olursa olsun, bu iş iç in bir hanım fo toğ rafçı ya gü veni le bi le çe ğ i ne ik na edile me di, son uç ta Gaskell ses siz bir kü ç üm se me ye le du dağ ını bük üp sa de ce konuk ol arak orada bul un mak la yet in di. Bir mo to si kle tle gel di düğ ü ne, pi lot kas kısı ve gö z lüğ ü dı ş ın da bir çok in sa na Oscar Wilde'ın gö ste ri ş li kos tüm le ri ni hat ırla ta cak bir tarz da gi yin mi ş ti.

Daniel ise tam tek mil RAF ün ifor ma sı nı giymiş, kılıcını ku ş an mış, Court Road'da iler li yor, yeni bur ju va zi ni n hey bet li ko nak lar ını ge ç er ek St. John Ki li se si'ne do ğ ru gi di yor du. Yan ın da da en ş ık pa paz gi ys i le ri ne bür ün müş ol an Fair head var dı. Bir bir le ri ne söy le ye cek pek bir şey le ri yok tu ama er kek er ke ğ e bir ar da da bul un ma nın sağ la dı ğ ı sess iz gü ven ce den memnun du lar. Cen net Ba hçe si'nin ka pı sı na do ğ ru yü rü yor mu ş gi bi his se di yor lar dı ken di le ri ni, zi hin le ri hem hey e can dan hem de bel li bel ir siz, tat lı bir iy im ser lik ten bir az allak bullak tı. Uy gun adı m yü rür ol mu ş lar dı. Bir bir le ri ne sağ dı ç ol ma ya ka rar ver di kle ri iç in her bi ri di ğ er in in yüz üğ ü nü ta ş ı yor du ce bin de. Daniel'in sağ dı ç lı ğ ı me se le sin de, Ar chie bu iş i ke sin lik le re ddet mi ş ti, gay et ka ba bir ş e kil de hem de –“As la söz ko nu su de ğ il bir a der, aklın dan bile ge ç ir me!” – Bal lı ise sa de ce, “Ku su ra bak ma ka dim dost um ama baş ka plan lar ım var,” de mi ş ti. “Bu nu söy le mek zo run da kal dı ğ ım iç in çok ü zü lü yor um ama ga li ba zi ya fet ten öncesine bile ye ti ş e me ye çe ğ im.” İş in tu ha fı, ha va fi lo su nun di ğ er ü ye le ri de hep ayn ı şey i söy le mi ş ti. Fair he ad'e ge lin ce, ona za ten Daniel'in sağ dı cı ol ma sı en do ğ al şey gi bi gö rü nü yor du, son ay lar da ger çek ten de en iyi ar ka da ş ı ol mu ş tu ç ünkü. Bir çok ki li se a da mı gi bi o da ku ş ku cu lar la ah ba plık et me yi ye ğ li yor du.

Sarayın önünden geçerlerken Daniel, “Benim senden bir fazla madalyam var,” diye takıldı ona.

“Kimse fark etmez,” oldu Fairhead’in cevabı. “İkimizde de sandık dolusu var, hem herkesin de malumu olduğu üzere benimkiler seninkilerden daha iyi olabilir. Seninkiler düşmanın karşısında patates soyma başarısı gösterdiğin için verilmiştir belki. Hem senin gümüş haçın da yok.”

“Yo, ben o tür pilotlardan değilim ki.”

Damatlar kilisede yerlerini aldıktan on dakika sonra gelinlerle nedimleri, bir çift sorguçlu boz atın çektiği üstü açık bir arabayla geldiler. Elllerinde birer buket bulunan nedimler Ottilie ve Christabel’in mavi ipek elbiselerini Gaskell ile Christabel birlikte tasarlayıp hazırlamıştı. Şimdi bir ortaçağ efsanesinden veya William Morris fantezisinden fırlamış kahramanlara benziyorlardı. Başlarının üstünde ufak beyaz karanfillerden birer taç vardı ve ikisi de saçlarını iyice fırçalayıp parlatarak dümdüz aşağı salmıştı. Kimin hangi geline nedime olacağını belirlemek için yazı-tura atmışlar, Ottilie’ye Rosie, Christabel’e de Sophie çıkmıştı. Rosie ile Sophie de tıpkı nedimler gibi giyinmişti, yalnız onların elbisesi beyaz ipektendi, yine ortaçağ kıyafeti havasında basit birer başlık takıyorlardı, bunlar da yine Gaskell ile Christabel tarafından, Chelsea’daki atölyede baş başa geçirdikleri uzun akşamlarda hazırlanmıştı. Ne Rosie ne de Sophie duvak takmak istemiş, bu yüzden Mrs. McCosh nikâh töreninde gelinin damada yüzünü gösterip kendisini öpmesine izin verdiği o anı çok homurdanarak ve bozularak es geçmek zorunda kalmıştı.

Sophie’nin makyajı o kadar başarılıydı ki hayatında ilk kez güzel görünüyordu. Yola gelmez kıvrıkcık saçları arkaya doğru toplanmış, elbisesi ufak göğüsleriyle geniş kalçaları arasındaki orantısızlığı dengelemişti. Rosie’nin kestane rengi uzun saçları örgü yapıp bir çelenk gibi başının üstünde toplanmıştı ve beyaz boyuyla narin çene kemiğini daha da belirginleştiriyordu. İkisinin

de elinde beyaz çiçeklerden küçük buketler vardı. Birbirlerinden birer takım inci ödünç almış, anneannelerinden kalma safir ve topaz küpeleri takmışlardı. İkisi de bacağına, kaymasın diye dizin hemen üstüne birer mavi kurdele bağlamıştı.⁴⁰

Babalarının getirip teslim ettiği bu genç kadınlar, kilise kapısı önünde yerlerini aldıktan sonra orgcu Düğün Marşı'nı çalmaya başladı. Sophie elindeki buketi sımsıkı tutmuş duruyordu orada, sevinç ve heyecandan neredeyse titriyordu; Rosie ise kıpırtısızdı, tuhaf bir rüyadaymış gibi geliyordu ona. Kiliseye baktıkça burasının, eğer yaşasaydı, Ash'le evleneceği yer olduğunu düşünüyordu. Ash olmadan ne tuhaf şekillere bürünüyordu hayat. Önceki gece yanan elleri feci sızlıyor, ızdırap verici sıcak dalgaları bir yayılıp bir geri çekiliyordu. Bu yaptığından ötürü çok mahcuptu şimdi Rosie ama olan olmuştu ve kendini çaresiz hissediyordu artık.

Mr. McCosh da göğsünde ve sol kolunda benzer sancılar hissetmeye başladığı için Dr. Scott'tan bir ara eve uğramasını istemeyi düşündü. Üstlendiği rolün sonuna kadar bilincinde, aynı zamanda da arkasındakilerin görüşünü tamamen kapatan muazzam çiçeklerle bezeli şapkasıyla harikulade olan Mrs. McCosh ise kendi kendine resepsiyonun başarısını düşünüp endişeleniyordu. Artık doğru dürüst hizmetkâr kalmadığı için dışarıdan tutulan insanlara güvenmek zorunda kalmışlardı ve sonuçları önceden kestirmek eskisine göre çok güçtü.

Org melodisi eşliğinde gelinler, babalarının kollarında salona girerken ne Daniel ne de Fairhead dönüp baktı onlara; sürprizi ve hazzı geciktirme arzusundaydılar.

Ne var ki törende bazı ufak karışıklıklar da oldu, her ne kadar her şey dikkatle planlanmış olsa da bu hadisenin yarattığı baskı altında papazın kafası karışmıştı. Fairhead'e Daniel Pitt diye hitap edince kendisini düzelttiler. Ancak Hamilton McCosh gelinlerin

40 Bahsi geçen nesneler, Anglosakson düğünlerindeki bir âdeti ifade ediyor: Gelinin üstünde 'bir eski, bir yeni, bir ödünç, bir de mavi' nesne bulunmalıdır ki kem gözlerden korunsun ve evlilik bereket getsin.—çn

ikisini de vermek üzere öne çıktığında papaz şaşkınlıktan küçük dilini yutmuş gibi görünüyordu, sonra damatlardan her birinin diğerine geline takılacak yüzüğü çıkarıp vermesi de yine büyük bir şaşkınlık yarattı adamda.

En büyük zorluğu ise Daniel'ın yüzüğü Rosie'nin parmağına takmaya çalışmasıyla yaşadılar. Bir an gelip yüzük parmağındaki sargıyı çıkarmak zorunda kalacağı kimsenin aklına gelmemişti, Rosie'nin bile. Daniel onun elini aldı, sargıyı görünce bir an afalladı ve ne yapacağını şaşırdı ama sonra yüzüğü parmağının ucuna geçirdi. Birkaç saniye öyle tuttuktan sonra avcuna aldı tekrar ama cebine geri koymayı ancak hep birlikte nikâh defterini imzalama ya giderlerken başardı.

Sophie'nin bulaşıcı neşesi törene katılan herkesin moralini yükseltmişti gerçi, sonra Sophie, Fairhead'i öpmek için parmak uçlarında yükselince kolunu onun boynuna doladı ve dudaklarından öpebilmek için Fairhead'i kendine doğru çekti. Rosie ise Daniel'ı gerçekten sevecenlikle öpebildiğine kendi de şaşırmıştı. Mrs. Pitt olmak tuhaf ama keyifli bir şeydi.

Oradan ayrılma vakti gelince orgcu her türlü ihtiyatı bir yana bıraktı ve bütün kiliseyi zangırdatarak Widor çalmaya başladı. İki çift kol kola gün ışığına çıkıp damatların ordudaki arkadaşlarının karşılıklı kılıçlarını havaya kaldırarak oluşturduğu ıslıl ıslıl kemerin altından geçtiler, her biri kendi alayının gıcır gıcır üniformasına bürünmüştü. Arkadaşlar ve aile üyelerinden oluşan bu mutluluk dolu kalabalık, çiftlerin üstüne pirinç taneleri atıyor, alkışlayıp tezahürat yapıyordu şimdi. Kadınlardan bazıları gözlerinin yaşını sildi, erkekler de gerekeni yaparak kendi gözyaşlarına hâkim oldu.

Üstü açık araba, bu kez içinde çiftlerle birlikte oradan ayrılırken Sophie buketini Ottilie'ye attı, o da biraz sekerek de olsa yakaladı. Rosie'nin buketi ise tamamen şans eseri Gaskell'ı buldu. Buketi yakalayan Gaskell, sanki elinde anlaşılmaz biçimde büyük bir egzotik böcek varmışçasına bir an şaşkınlıkla baktıktan sonra

Ottilie'ye fırlattı. Ottilie, "İkisini birden alamam," diye itiraz edince de, "Elbette alırsın," dedi. "İki misli şansın olur!"

Resepsiyonda bir konuşma yapan Mr. McCosh, bütün kızlarını bir kerede evlendirememekten duyduğu üzüntüyü dile getirdi ve diğer ikisini ayrı ayrı törenlerle evlendirmenin son derece tatsız kaçacağını ama zaten onların asla evlenemeyebileceğinden de korktuğunu anlattı, zira yeryüzünde kızlarıyla evlenmeye layık olacak kadar iyi sadece iki erkek vardı ve onları da Sophie'yle Rosie kapmıştı bile. Christabel, bunları dinlerken kendini biraz tuhaf hissetti, ne de olsa Gaskell yanındaydı. Ottilie, Archie'ye bakındı. Tek başına bir köşede dikilmişti genç adam ve daima sevmiş olduğu kadını ağabeyine kaptırmanın acısını somurtarak çekmekteydi. Ottilie çok üzüldü onun haline, keşke kendisini fark etse diye düşündü ama biliyordu ki asla fark etmeyecekti ve o da gün gelip bir başkasını bulacaktı.

Daniel ile Fairhead hem damat hem sağdıç olarak yapacakları konuşmaları birleştirmeyi başarmış ve Hamilton McCosh'un kesin talimatına uyarak az ve öz konuşmuşlardı. Fairhead, karısı onuruna Neşideler Neşidesi'nden alıntı yaptı ve doğrudan Sophie'ye bakarak okumaya başladı: "Kaptın gönlümü, kız kardeşim, karım; gözlerinin bir bakışı, gerdanının bir bükümüyle gönlümü kaptın. Ne güzeldir senin aşkın, kız kardeşim, karım! Şaraptan kat kat keyiflidir aşkın! Ve sürdüğün yağların kokusu baharatlardan kat kat güzel! Bal damlar o dudaklarından ey karım; dilinin altı baldır, süttür."

Sophie sevinçten ıslıl ıslıl parlayarak dinledi bunları, sonunda da öğrenci gibi yerinde zıplayarak alkış tuttu. Mrs. McCosh, beklenmedik bir şekilde ağlarken buluvermişti kendini. Bu konuşma ona kocasının ilk zamanlardaki heyecanını hatırlatmıştı.

Daniel'in konuşması daha yeni başlamıştı ki güneyden gitgide yükselen bir motor gürültüsü duyuldu. Zeplin ve Gotha akınlarını yaşamış olanlar gözle görülür biçimde huzursuzlanmıştı. Motor

sesi kulakları sağır edecek düzeye varıp da Daniel'in konuşması tamamen boğulduğunda, ne olup bittiği de belli olmuştu artık.

Daniel'in filosunun tamamı Snipe uçaklarıyla çıkagelmiş, çatı hizasında uçuyordu ve başlarında da üç kanatlı o ufak ve arsız Sopwith'yle Ballı vardı, Filo Komutanı flaması ardı sıra dalgalanıyor, uçağın kanatlarına vuruyordu. Üç uçak birbirlerinden uzaklaşarak senkronize formasyon halinde uçma, daireler çizerek dönme, yana yatarak dönme, baş aşağı uçma, kafa kafaya çarpışmalardan son anda sıyırma ve evin üstüne doğru dalış yapma gibi numaralarla bir gösteri sergilemeye başladı. En sonunda hep birlikte dalış yaptılar, havaya fırladılar, yükseklerde bir süre öylece hareketsiz kaldılar, yan döndüler ve Daniel'in yüreğini ağzına getiren toplu bir düşen yaprak numarası yaptılar. Gerçi orada bunun ne kadar tehlikeli olduğunu Daniel'dan başka bilen yoktu ama her durumda harika bir görüntü çıkmıştı ortaya. Son dakikada motorlara can geldi yeniden, uçaklar tam düşerken toparlandı ve yeniden bulutlara yükselerek burğu dönüşlü bir daire daha çizdiler. Sonra golf sahasına yöneldiler, düğün gününde o saha, görülmemiş sayıda savaşıyla dolacaktı. Kulübün üyeleri dışarı çıkıp uçakların gelişini seyre koyuldu, bir yandan da kendi aralarında beyin jimnastiği yapıyorlardı: Bir uçak vuruşu engelliyor olsa bile oyuncu topun düştüğü yerden mi yapmak zorundaydı vuruşunu?

Filo uzaklaştıktan birkaç dakika sonra Ballı'nın üç kanatlı ufak uçağı belirdi, kuyruğuna takılı pankartta 'Haleluya!' yazısı okunuyordu.

Rosie'nin aklına, Kral VII. Edward'ın tahta çıkışı onuruna verilen parti geldi ve bahçe bir anda hayaletlerle doldu. Ash ile kardeşleri o zamanlar küçücük birer çocukken büyüüp adam olmuş, uzaklara gitmişlerdi, savaşın doymak bilmez midesini boylamak için.

Madam Pitt beliriverdi yanında, Parizyen tarzda giyinmiş, kıvrımlı kenarı yapma güllerle süslü bir şapka takmıştı. Göğsünde,

gümüş plakaya yerleştirilmiş kaplan pençesinden bir broş vardı, Rosie her zaman nefret etmişti bundan, çünkü bir hayvanın mücevher yapımında kullanılmasını kabul edemiyordu.

“Hatırlıyorsundur herhalde,” dedi Madam Pitt, “oğullarımın duvara çıktığı günü.”

Biraz zayıf bir sesle, “Seyre değer bir gösteriydi,” dedi Rose. Madam Pitt’ten ağır bir lavanta kokusu yayılıyordu.

Adeta tehdit edercesine gözlerini dosdoğru Rosie’nin gözlerine dikip “Oğluma iyi bakacaksın,” dedi. Sonra yanağından öptü onu, omzuna pat pat vurdu ve çekip gitti.

Gelenek olduğu üzere telgraflar okunduktan sonra, Rosie tam yaralı elini hafifçe Daniel’in eli üzerine koyup kılıcıyla pastayı kesmesine yardımcı olacaktı ki hava filosundan pilotlar şen şakrak bir grup halinde topluca belirip birdirbir oynamaya, el arabası yarışı yapmaya başladılar, ağaç tepelerine tırmanıyor, amuda kalkıyorlardı. Daniel ile Fairhead’i omuzlarına alıp zafer naralarıyla bahçede turlar atmaya başladılar. Genel mutluluk ve neşe birkaç seviye birden yükselirken, adabımuâşeret hızla düşüşe geçmişti. Şampanya ve yiyeceklerin tamamı yok oldu. Mrs. McCosh biraz kafayı bulmuştu, sendeleyerek içeri girip uzanması gerekti.

Düğün fotoğraflarında Rosie’nin sargılı elleri büyük ölçüde gelinliğinin uzun dantelli yenlerinin altında kalmıştır, siyah-beyaz olduğu için de koyu sarı lekeler belli olmaz. Dudağındaki yarık fark edilir ama çok da göze batmaz. Gelinlerle damatların eş dost ve akrabaları suratsız görünmektedir ama insanın uzun süre hiç kımıldamadan durup poz vermek zorunda kaldığı eski fotoğraflarda bu hep böyledir. Sophie ile Fairhead birbirlerine bakmaktadırlar. Daniel gülümsemektedir, orada Rosie’nin başına mutfakta maltızla bir kaza geldiğine inanan tek kişi odur. RAF üniformasıyla yakışıklı, dinç ve mutlu görünmektedir, iki tarafı madalyalarla bezelidir üniformasının, çapraz kemerinden kılıcı sarkar. Kardeşi Archie, Rattray’in Sih birliğinden binbaşı üniformasıyla muhte-

şem ve heybetli bir görünüme bürünmüştür. Yüzü, ağabeyinin karısı olan kadına duyduğu iflah olmaz aşkı hiçbir şekilde açık etmez. Annesi Madam Pitt ise sanki bir hıznırlık yapmaya hazırlanır gibi görünmektedir. Rosie'nin, kaderine boyun eğmiş bir görünümü vardır, düşünceye dalmıştır. Bir zamanlar Ash'e sonsuza dek onu, sadece onu seveceğine söz vermiş olduğu bir türlü çıkmaz aklından. Hamilton McCosh, kolundan tutarak karısına destek olmakta, bir yandan da kendisinin de sevip hayranlık duyduğu bu genç adamla evlenmekle Rosie'nin yanlış bir iş yapmış olmasından endişelenmektedir. Mrs. McCosh, yarı yarıya Fransız olan birinin kayınvalidesi olmanın kendisine sosyal itibar getirip getirmeyeceğini düşünmektedir. Ottilie ile Christabel, zifaf gecesini merak etmektedirler.

O gece için AC-6'yı ödünç alan Daniel, Rosie'yi Henley-on-Thames'de bir otele balayına götürmüş ve yemeğini elleriyle yedirmek zorunda kalmıştı. Rosie şampanya istemedi, zaten bir süre sonra Daniel, böyle yaralı haldeyken ondan bir şey bekleyemeyeceğini düşündü. Üstelik Rosie, düğün tarihini kararlaştırırken kaçınılmaz olarak tekrarlanan bazı fizyolojik durumları hesaba katmamışa benziyordu, belki de bilerek yapmıştı bunu. Yaralı elleriyle bez değiştirmesi çok güç oluyordu ama zaten tek başına her şey güçleşmişti şimdi.

Çift yüz yüze bakarak yattı, öpüşüp sohbet ettiler; erkek çizgili pijama, kadın bol bir gecelik giymişti. Kadın korka korka, gönül-süzce öpüşüyordu, erkek bunu onun iffetine yordu. Sonunda Rosie uyuyakalınca Daniel kalkıp aşağı indi, sürgülü pencerelerden birini kaldırıp açtı, sonra hangisi olduğunu dikkatle kafasına kaydetti ve ırmak boyunca uzun bir gece yürüyüşüne çıktı. Şafak sökerken bir meşe kütüğüne oturup sigara tabakasını çıkardı, içinden bir sigara aldı, ucunu tabakaya vurdu ve yaktı. Sigaranın dumanıyla dondurucu havayı aynı anda içine çekti. Her şeye rağmen yüreğinden mutluluk ve iyimserlik taşıyordu. RAF'ı bırakıp sivil havacılıkta iş bulma konusunda hemen hemen kararını vermişti. Herkes,

bir adım ötesinde muazzam fırsatlar olduğunu söyleyip duruyordu. Bu alanda tutunamazsa motosikletlerle ilgili bir şey yapardı.

Daniel, şöyle güzel bir yerde, mesela Henley'de bir evle ilgili hayallere daldı, ağzının köşesinde piposu, bahçede çocuklarıyla kriket oynarken hayal ediyordu kendini veya Thames'de balık tutarken; oysa hayatında ne pipo içmiş ne de balığa çıkmıştı. Evin araba yolunda, hayalde görünmeyen öteki tarafında, güzel bir Hispano-Suiza duruyor olacaktı, Oxford'a kadar gidip geldikten sonra motoru soğuyordu şimdi, tik tak sesler çıkararak. Hayalinde Rosie yazlık bir elbise giymiş, başına da yumuşak kumaştan yapılma, geniş kenarlı bir şapka takmıştı. Kolunda çiçek dolu bir sepetle ona ve çocuklara gülümsüyordu.

Zifaf Gecesi

Sophie yıkanıp gelmiş, boynunda mavi kurdeleden süsü olan yeni geceliğini üstüne geçirerek yatağa sırt üstü uzanmış, kocasının banyodan çıkmasını bekliyordu. Balayının ilk gecesini geçirmek için Dover'daki bu küçük oteli seçmişler, bagajlarını önceden göndererek buraya trenle gelmişlerdi. Borulardan homurtularla tıkrıtların yükseldiği, pencere kasaları doğru dürüst yerine oturmadığı için taze ve tuzlu havanın odalarda hafif esintilerle geçip gittiği cinsten bir oteldi burası. Yemekte Dover'da çıkan dilbalığından yemek munasip görünmüştü ve aslında biraz daha soğutulmuş olması gereken beyaz şarapla da çakırkeyif olmuşlardı. Fransızların, nasıl olsa bunlar şaraptan anlamaz, diyerek Britanyalılara kakaladığı kekremsi genel şarap cinsiydi bu. Zaten Sophie ile Yüzbaşı Fairhead de şaraptan anlamadıkları için bayıla bayıla içmişlerdi.

Yüzbaşı Fairhead sonunda odaya gelip yorganın altına giriverdi. Sophie'ye dokunmadı ama yüzünü ona döndü. Sophie de hafif dönerek yüzünü onunkine yaklaştırdı, o kadar yaklaştırdı ki birbirlerinin nefesindeki şarabın kokusunu aldılar.

"Yüzün bu kadar yakından tamamen farklı görünüyor," dedi Sophie.

Yüzbaşı Fairhead, "Bu kadar yakından senin dört tane gözün var," diye cevapladı. Sonra dudaklarına küçük bir öpücük kondurdu, Sophie de kollarını onun boynuna doladı.

"Biliyor musun?"

“Bilmiyorum. Nedir?”

“Annem bana bu gece ne olacağını biliyor muyum diye sordu. Ben de, ‘Dover’a gideceğiz,’ dedim. ‘Ne kalın kafalı şeysin, Yarab-bim,’ dedi bana. Sonra da dedi ki, ‘Bu gece olacaklar son dere-ce tatsız, aşağılayıcı ve küçük düşürücü ancak vazifeni yapmak zorundasın, sonuç olarak dünyaya gelecek çocukları düşününce buna değecektir.’”

Fairhead, “Ne yapmalıyız sence?” diye sordu. “İtiraf etmeliyim ki beni bayağı korkutuyor bu. Uzun zamandır bu kadar gergin his-setmemiştim kendimi. Yaylım ateşi açılacağını bildiğin zamanki duyguya benziyor.”

“Fransa’da randıman yok muydu hiç?”

“Randıman mı? Neyi kastediyorsun acaba?”

“Yani işte mercimek fırında ve yatalak eğlence için gidilen yerler?”

“Yatalak eğlence mi? Randevuevlerini mi diyorsun?”

“Ha evet, öyle olmalı.”

“Amiens’da subaylar için en az bir tane vardı,” dedi Fairhead. “Diğer rütbeler için olan karneli evlerin önündeki kuyruklar ina-nılmazdı.”

“Gidip Kitab-ı Mukaddes’i soksaydın ya gözlerine?”

“Kesinlikle olmazdı bu. Savaş zamanında ordu vaizinin görevi sadece teselli, cesaret ve ölümle ilgilidir. Zaten askerler bizi pek ciddiye almazdı. ‘Semavi pilotlar’ diyorlardı bize. Hatta havacılar bile bizden semavi pilot diye bahsederdi. Her neyse, hayır, ben hiç ‘randımanlara’ gitmedim. Belki müşkülpesentlikten veya ahlaki il-kelerden ötürü, belki de cesaret edemediğim için. Nedenini hâlâ tam olarak bilmiyorum ve artık hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Maalesef dağlardaki karlar kadar saf ve temizim.”

Sophie, “Bazı güzel tavsiyeler var bende,” dedi. “Geçen yıl evle-nen birinden duydum.”

“Nedir peki?”

“Dedi ki ikimiz de tamamen rahatlayana kadar hiçbir şey yapmaya çalışmamalıymışız, hele de ilk gece. Ona da bir başkası söylemiş bunu ve çok işe yaramış.”

“Gerçekten mi?”

“Sırf sohbetle ve öpüşüp koklaşmayla geçirin ilk geceyi, dedi, öyle şeylerle işte.”

Fairhead, “Gıdıklanır mısın sen?” diye sordu.

“Gıdıklama,öp beni.”

“Nerenden?”

“Buradan,” dedi burnunun ucunu göstererek. Fairhead de öptü. “Şimdi buradan,” dedi Sophie, sağ yanağına hafifçe vurarak, “ve buradan,” diyerek sol yanağına vurdu sonra. “Şimdi de seni öpme sırası bende.” Ağzını tümüyle Fairhead’inkinin üstüne kapattı.

Çeyrek saat kadar sonra tam anlamıyla tutuşmuş olan Fairhead, “Bu geceliğin üstünde kalması gerekiyor mu gerçekten?” dedi.

“Bu pijamanın üstünde kalması gerekiyor mu gerçekten?”

“Sen soyunursan ben de soyunurum.”

“Sen beni soy, ben de seni soyayım.”

Fairhead onu yatakta oturttu ve geceliği çekip kâfasının üstünden çıkardı, sivri uçlu ufak göğüsleriyle dümdüz karnı ortaya çıkmıştı şimdi. Fairhead’in yanaklarına al bastı, bu arada Sophie onun düğmelerini çözmeye başlamıştı.

Bir mucize duygusuyla yattılar yan yana, ikisinin de teni, hayatlarında ilk kez bir başkasının teniyle tam bir alışveriş halindeydi. Sıcaklık, koku, dokular, hepsi bir tuhaf ama heyecan verici ve güzeldi. Fairhead bir parmağını hafifçe belinden aşağı doğru hareket ettirince Sophie ürperdi.

Dışarıda, gazcı sokak lambalarını söndürüyordu. Gözleri karanlıkta parlamaya başladı.

Fairhead hınzır bir edayla sordu: “Uyuyalım mı artık?” “Deauville’e gideceksek erken kalkmamız lazım.”

“Aman be,” dedi Sophie.

Fairhead, “Rabbime şükürler olsun ki yaşıyorum,” dedi. “Rabbime şükürler olsun ki sağ kalmayı başardım.”

“Beklemeyelim hiç,” dedi Sophie.

Sabah perdeleri açtıklarında ısıltılı bir sütun halinde gün ışığı doldu odaya, saf altın rengindeydi. Dışarıda gökyüzü tamamen bulutsuzdu, bütün kasaba, bütün deniz asude ve kusursuz bir ışığın içinde titreşip salınıyordu. Sophie çırılçıplak kalkıp pencereye gitti ve kollarını açarak vücudunu gün ışığında yıkanmaya bıraktı.

“Ne kadar güzelsin,” dedi Fairhead, minnet dolu bir sesle.

Koridorun öbür ucundaki banyoya gitti ve çeyrek saat kadar sonra tıraş olmuş, losyon kokuları saçarak döndüğünde Sophie’yi geceliğini, üstüne de sabahlığını giymiş, pencerenin kenarına oturmuş, belli ki işaret parmağıyla havaya bir şeyler yazar halde buldu. Arkasında durup bakınca, Sophie’nin gün ışığının oluşturduğu parlak sütunun içinde ısıltılar saçıp duran minicik toz zerreciklerini parmağıyla dürtmekte olduğunu gördü.

“Işığın içinde dönüp duran şu minnacık tanelere bak,” dedi Sophie. “Bunların ne olduğunu biliyor musun?”

“Sen biliyor musun ki? Ne bunlar?”

“Rüyalarından yağan tozlar.”

“Rüyalarından yağan tozlar,” diye tekrarladı Fairhead. Sesi merak doluydu. Daha yeni çıktığı bu yolculuk boyunca, gerçek anlamda orijinal ve yabana atılmayacak bir kadınla evlenmiş olduğu gerçeği kademe kademe açılacaktı gözleri önünde. Bir kez daha minnet duydu ve ne kadar şanslı olduğuna inanamadı.

“Evet,” dedi Sophie. “Dün geceki rüyaların tozu bunlar. İsimlerimizi yazıyorum. Rüyalarından yağan toza parmağımla isimlerimizi yazıyorum.”

Archie'nin Daniel'a Mektubu

17 Şubat 1920

Mon frère,

Gemiye tekrar atlamış olduğuma hiç bu kadar sevindiğimi bilmem. Artık İngiltere'ye, hatta Fransa'ya da ait olmadığım gayet açık benim için. Ben Hindukuş'a aitim, Veziristan'a, vahşi kabilelerin yaşadığı yerlere aitim, buralarda öyle basit bir mantık geçerli ki sonuçta mantık diye bir şey kalmıyor, buralarda ahlak, akıl veya haysiyet yok, sadece töreler, namus ve din var. Nasıl olduğunu biliyorsun, sen de buralarda askerlik yaptın. Ne kadar çılgın ve harika bir zaman geçirdik ama, değil mi? Herhalde buralara bir daha adım atmayacaksınız.

Açıkçası, Büyük Oyun çok da umrumda değil benim. Tabii artık Ruslar Bolşevik olduğuna göre her şey mümkündür. Biz Afganistan'dayız, dolayısıyla Ruslar burada olamayacaktır, bu kadar basit. Kendi çöpünü bile başkasına çok görenlerin dünyası. O yüzden saplandık ya bu bataklığa, bize benzemeyen ve benzemek de istemeyen, bizimle Ruslar arasındaki farkı da bilmeyen insanlarla uğraşıyoruz. Hepimiz Frenkiz işte onların gözündeki, tek istedikleri de kan davalarına, akınlarına, haşhaş yetiştirmeye, taşıyarak insan öldürmeye ve aşiret savaşlarına geri dönebilmek. Bana öyle geliyor ki ölmek ve öldürmek için yaşıyor bunlar, biz gelip eğlencelerini bozuyoruz. Ama bütün bunları biliyorsun sen.

Hepsi bir büyük oyun, öyle değil mi? Ben geri dönmeyeceğim çünkü umursuyorum. Bende yanlış olan bir şeyler var, tek derdim kendimden ve sevdiklerimden kaçabilmek. Memlekete uymuyorum. Uygun değilim işte. Barış zamanı Blighty veya La Belle F'te ne yapacağım ki ben?⁴¹ Mıntıka temizliği mi yapacağım? Bir iş kuracak kadar akıllı değilim, zaten ilgimi de çekmiyor. Hamilton McCosh niye bu kadar bayılıyor buna, onu da anlayabilmiş değilim. Başka ne var yapacak? Gidip öğretmen mi olayım, Fransızca ve tarih dersleri verir, Çarşamba günleri öğleden sonra da gençlik örgütü CCF'de boş işler yaparım. Sırf hırsımı çıkarmak için çocukları pataklarım falan.

Yok kardeşim, Afganistan'da pisi pisine öleyim daha iyi, bir tepenin yamacına gömsünler beni, köpekler eşeleyip cesedimi çıkarsın, kemiklerimi güneşin altında ağarmaya bıraksınlar, karıncalar gelip üstündeki son etleri didiklesin.

Çoğu kez anılarımı kaleme almayı düşünmüşümdür ama bunun için gereken disiplinden yoksunum. Anlatacak çok şeyim var oysa, gördüğüm ve yaptığım her şey hakkında yığınla harikulade hikâyem var ama ne zaman bir dosya kâğıdıyla dolmakalem alıp otursam tek yaptığım bir sigara yakıp yürüyüşe çıkmak oluyor.

Sen benim ağabeyimsin, sana zaten bildiğin her şeyi anlatabilirim, bunları bana karşı kullanacak değilsin. Ağzım pek sıkı değil, biliyorum ama boşver anasını satayım. Bir Latin yanıam var işte, içimde tutamıyorum hiçbir şeyi.

Çok fazla içiyorum. Subay kardeşlerimin çoğu da öyle. Hepimiz çok içiyoruz, değil mi? Bana RFC'de yaptığınız cümbüşleri anlatan sendin. Çok eğlenmişsinizdir herhalde, hatta sen bir gecede benim bir ayda içtiğimden fazlasını içmiş de olabilirsin ama fark şu ki benim buna ihtiyacım var, seninse yok. İnsanın anılarını yazabilmesi

41 Blighty, I. Dünya Savaşı'nda yaygınlaşmıştır ve asker argosunda 'Britanya' anlamına gelir, özellikle de memleketinden uzak olan asker açısından. Askerin memleketine gönderilmesine yol açacak kadar ciddi yaralanmalara 'Blighty yarası' denirdi. La Belle F(rance) ise Britanyalıların Fransa'ya verdiği bir addır.—çn

için zihninin berrak olması lazım. Kafayı bulmanın bir faydası yok. Bir gün sen gerçekten de kendi anılarını yazmalısın. Herkes as pilotlara bayılır, sen kesin para kazanırsın bu işten.

Evlenip temiz bir hayat kurmakta olduğun için imreniyorum sana. Artık silah arkadaşlarını Peştunların elinde paramparça olup tanınmaz hale gelmiş olarak bulmak yok, hayaları koparılmış, ağızlarına kadınlar tarafından işenmiş bulmak yok. Kadınların eline düşen Frenklerin Tanrı yardımcısı olsun. Senin alev alma tehlikesine karşı kokpitte bir altıpatlar bulundurduğunu biliyorum. Arazi-deyken, asla tabancamdaki son kurşunu atmamışımdır ben, hep son kurşunda doldururum. Beşe kadar sayarım.

O insanların arasında bu kadar uzun zamandır yaşadığını düşününce! Ama askerler ne yaparsa onu yapıyorum işte, benim kontrolüm dışında olan şeyi kabulleniyorum. Hayatıma en baştan başlama şansım olsaydı herhalde yine aynısını yapardım. Savaşta sonra Blighty'de kalabilirdim. İyi bir savaş geçirdim, senin gibi ben de sonunda Fransa'ya sevk edildim, senin gibi ben de madalyaya boğuldum, şimdi de St. Michael ve St. George birliklerinin komutanıyım ama yine de Kuzeybatı Cephesi'ne dönüyorum.

İnsanın bazen kendinden uzaklaşması lazım.

Rosie hakkında seninle açık konuşmak istiyorum ama çok zor geliyor. Yapabileceğimi sanmıyorum. Onu sevdiğin ve onunla evlendiğin için seni suçlamıyorum. Anlıyorum bunu. Hem şunu da biliyorum ki benimle mutlu olamazdı o; bir erkeğin, evliliğin düşüncesini bile aklından geçirmeden önce, karısına ve çocuklarına bakabilecek duruma gelmiş olması gerektiğine de kati surette inanırım ben. Ama işte yine de insanın hayalleri oluyor. Hayallerin bir serçe sürüsü gibi uçup gidişini izlemek dayanılır gibi değil. İnsanın ağzında sanki eski bir kuruşu yalamış gibi bir tat kalıyor.

Son zamanlarda babamızı düşünür oldum. Biz daha çok küçükken öldürülmüş olması ne kadar acı. Bunu hiçbir zaman atlatabileceğimi sanmıyorum ben. Atlatmış olduğumu sanıyordum ama

Court Road'daki evin önünde durup çocukluğumu hatırladıkça farkına vardım ki atlatamamışım.

Üniformasıyla olağanüstü yakışıklı görünürdü. Keşke maman bir portresini yaptırsaymış onun. Köpan Avı'nı ezbere bilirdi, ikimiz birlikte bir sahne kurar, canlandırırđık. İnsan, babasının ne kadar önemli olduğunu iş işten geçmeden anlayamıyor.

Rosie'nin bebekliğini hatırlıyorum ben. Harika mavi gözleri vardı, ne kadar masumdu, sonra büyüdüğüce samimi ve ağırbaşlı biri oldu, küçük bir Presbiteryen gibi. Ergenlik çağındayken küçük bir kıza âşık olabiliyorsun valla. Sadece büyümesini beklemen lazım, sonra nihayet ikiniz eşit oluyorsunuz, yalnız o gidip Amerikalı bir oğlana tapıyor. Çok iyi çocuktu gerçi, Rosie'ye benden çok daha layıktı herhalde. Yaşça da daha yakındı. Ona kin tutuyor falan değili ama işte duygularımı da değıştirmedim, anlıyorsundur herhalde. Başka hiç kimseye gerçek anlamda dönüp bakmadım bile. İşte bu yüzden Hint Ordusu'na yazıldım ve Sınır Keşif Birliği'ne sevk edildim. Gidebildiğim kadar uzaklara gittim, sonra sen de geldin yanıma, her şey çok daha eğlenceli oldu. Ve şimdi sen onunla evlendin, ben tek başıma dönüyorum buraya.

Eh, Sınır Keşif Birliği'ndekilerin evlilik neyine, değil mi ama? Kayalıklarda kamp yapıp antilop avlamak, akarsu yataklarında saklanmak, Coni Mes'ud'la düello etmek isteyen cinsten bir adamsan kadın sana ayak bağı olur. Kadınları sınır boyuna götüremezsin, öyle değil mi? Kaçırıldıktan sonra aynı yerliler gibi olan ve kurtarılmak istemeyen o kadını hatırlıyor musun? Çok acayip biriymiş bu. Sonunda biri, bir tüfek karşılığı satın almış kadını. İşte bir kadının değeri bu kadar. Oysa Rosie dünyalara bedeldir, mon frère, ona gözün gibi bakmalısın.

Geçen yıl yeni gelen bir Peştuna birliğindeki bütün askerlerin kaydığını anlattım mı sana? Albay'a söyledim ben, bu oğlan fazla güzel dedim, nitekim altı ay boyunca kavga dövüş oldu bu yüzden, sonunda da kan davasına döndü iş. Hatırlar mısın, hani dürbünleri

alıp araziye çıkardık ve her seferinde, her tepenin yamacında koyun, eşek düzmekte olan bir Peştun görürdük. Hayvanlar hiç oralı olmazdı. Sana duyduğum bir şarkıdan bahsetmek istiyorum, adı "Yaralı Gönül". Zakmi Dil. Sözleri şöyle: "Nehrin karşı kıyısında bir oğlan, mabadı aynı şeftali, tüh ki ne tüh, vaktinde öğrenmemişim yüzmeyi." Rosie dünyayı bizim tanıdığımız şekilde tanımış olsa ne düşünürdü acaba? Bence erkekler, dünyayı bir sır gibi saklamalı kadınlardan, böylece kadınlar olanca masumiyetleriyle yaşamaya devam edebilir. Bir düşünsene, Westminster'da bulunmak, Kuzeybatı Cephesi için bayağı iyi bir eğitimdi, değil mi?

Şu ihtiyar Yüzbaşı Bowring'i hatırlıyor musun, çıplak ayakları Mekke'ye dönük diye Sarwekai'da bir nöbetçi asker vurmuştu adamı. Gerçi 1904'te sen orada değildin galiba. Yo, on beş yaşında olmalısın o zaman, yani daha Westminster'daydın. Bombay Sapphire zihni böyle bulandırıyor işte. Düşünüyordum da, o adamın başına gelenler bütün bu bölgenin manyaklığını gayet güzel özetliyor. Bu nöbetçinin yuvalandığı kulenin dışında aşiretten adamlar vardı, ateş edip duruyorlardı ve tek seçeneğimiz, ya kuleye baskın düzenlemek ya da hergeleyi orada açlıktan ölmeye terk etmektir.

Herkes biliyordu herifin öldürülmesi gerektiğini ama kim yapacaktı? Bu işi yapan kan davası başlatmış olurdu çünkü ve yüzyıllarca sürüp gidebilirdi. Neyse, zaten ortaya çıktı ki adamın kardeşi de oradaymış ve kardeşi infazı gerçekleştirmeyi kabul etti, kuleye çıkıp kardeşiyle görüştü ve öbürü de kardeşi tarafından vurulmaya razı oldu. Kulenin korkuluğuna çıkıp tüfeğini aşağı attı, kollarını iki yana açarak "Allahuekber" diye bağırdı, çünkü günahsız olduğunu ve doğru olanı yaptığını biliyordu, sonra da kardeşi aşağıdan vurdu onu. Bir an kıpırtısız kaldı, sonra döne döne düşüp avluya çakıldı. Sepoy Kabul Han'ın sonu böyle geldi işte. Peygamber'e bir şehit daha. Mesud aşiretindendi o da. Hiç çeneleri kapanmaz bu Mesudların. Bir de insanı sırtından vururlar. Asla güvenilmez onlara. Komuta etmesi çok eğlenceli gerçi. Müthiş bir mizah duyguları var. Britanya imparatorluk temsilcisini taciz edip durmak kadar keyif aldıkları

bir şey yok. Geçen yıl bir tanesi gayet pişkin yanıma gelip kendisinin katılmadığı bir sefer için madalya istedi, madalyayı alana kadar da yakamı bırakmadı.

Bowring'i daha önce anlattıysam eğer, bağışla beni. Sivrisineklerle tatarcıklara selamını söylerim, sıtma ile dizanteriye ve tatarcık hummasına da, ayakkabılarımda ve derme çatma klozetimizin kapağını açtığımda karşıma çıkan akreplere de.

Rosie'nin tam da düğünden önce ellerini öyle yakması ne büyük bir talihsizlik olmuş yahu. Umarım iyidir şimdi.

Ne yazık, Ottilie'ye âşık olamadım gitti. Çok tatlı bir kız, ben de çok seviyorum kendisini ama nasıl evlenebilirim ki onunla? Hep omzunun üstünden ablasına gözüm kayıyor olurdu. Rosie'yi görmek sarsıyor beni her seferinde.

Berbat bir koca olurdum. Kimseye bela olmamalıyım ben. Sayfanın sağ tarafındaki leke için özür dilerim. Angostura Bitters dö-küldü.

Ben orduyla ve Afgan dağlarıyla evliyim. Burada kalbime saplanacak bir kurşunla ölmeme izin vermesi için dua ediyorum Tanrı'ya, nitekim diğer subay kardeşlerime de bir taş öbeğinden başka bir şey istemediğimi söyledim.

Daha fazla yazamayacak kadar çok cin içtim. Port Said'deyim şu anda, yeryüzünde Cehennem'e bundan daha fazla yaklaşmak mümkün değil. Bunun zarfını kapatacağım ve kıyıya çıkıp aklım başıma gelmeden postaya vereceğim.

Sana söylemek istediğim şeydu aslında, Afgan dağlarından başka bir yerde ölecek olursam, kemiklerimi alıp Peşaver'e götürmeni ve orada gömmeni istiyorum senden.

Allah bilir ne zaman dönerim, mon frère. İçimizden ancak biri tamamen mutlu olabilecekse eğer, sen olmalısın bu, razıyım. Sana ve Rosie'ye sevgilerimi gönderiyorum. Maman'a ayıkken yazarım.

Seni daima seven kardeşin, Archie

Karıkocalık

Daniel, Filo Komutanı Maurice Beckenham-Gilbert'in emirleri doğrultusunda golfte hızla ilerleme kaydetti ve ustalarla tecrübeli öğrencilere karşı yapılan maçta dikkate değer bir performans gösterdi. Tenis turnuvasında da zafer kazanarak görülmeye değer bazı el önü voleler ve el arkası kesme vuruşları çıkarmıştı ve bütün bunları yaparken tam ağzının ortasında iki dudağıyla sımsıkı tutmakta olduğu bir sigara bulunuyordu. Hava filosuna son derece gösterişli yeni Sopwith Snipe uçakları gelmişti, Binbaşı W. G. Barker'ın, savaş sona ermeden iki hafta önce on beş Fokker DV11'le başa çıkarak Victoria Haçı kazanmasına vesile olan uçaktı bu.

Daniel evleneli bir iki ay olmuştu daha, suratının mutlulukla ışıldıyor olması gerekirdi, Rosie'ninkinin de öyle.

Rosie'nin kardeşleri, gözle görülür biçimde üzüntülü olduğu için inatla sorular sormuşlardı ona ama bir yere varamamışlardı. Mrs. McCosh, Rosie'nin ruh halini şiddetle kınayarak ve her bulduğu yerde bunun için Daniel'i suçlayarak olumsuz havayı daha da beter hale getirmişti. Golf kulübü, par beş civarında onun için şahsi bir iniş pisti oluşturmuştu ve Daniel boşta hangi uçağı bulsa atlar gelirdi, hatta bir keresinde, daha 1915'te bile tamamen modası geçmiş olan bir Morane-Saulnier ile inmişti çime.

Daniel, oyun sahasının kenarındaki bir banka tek başına oturmuş sigara içiyordu. Güzel bir gündü, hafif bir meltem esiyor, martılar sırf eğlence olsun diye tam kafanızın üstünde dolaşıyorlardı.

Filo Komutanı Maurice Beckenham-Smith, iki siyah seteriyle golf sahasının etrafında yürürken durdu ve Daniel'ın yanına oturdu.

“Mükemmel bir gün,” dedi.

“Hııı,” dedi Daniel.

Beckenham-Smith, ““Hıı, komutanım,’ demek istedin herhalde,” dedi. “Üniformalıyım, kekim de başımda.”

Daniel yarım ağızla güldü.

“Canımız sıkkın galiba,” dedi Beckenham-Smith. “Seni hiç böyle görmemiştim doğrusu.”

“Siz haklıydınız,” dedi Daniel. “Sizi dinlemeliydim. Her şey berbat oldu işte. Ömrümün sonuna kadar hem de.”

“Hay kör talih,” dedi Beckenham-Smith. “Meşk yok mu?”

“Yok.”

“Hiç mi yok?”

“Hiç yok.”

“Vay canına! Ne kadar oldu?”

“Altı hafta, komutanım.”

“Altı hafta. Vay benim dertli başım, çok fena bu.”

“Her seferinde bir bahanesi var.”

“Baş ağrısı, karın ağrısı, kulak ağrısı, yorgunluk, keyifsizlik, öyle şeyler mi?”

“Tamamen öyle şeyler, komutanım.”

“Sen bir Fransız kız bulacaktın. Şöyle esmer güzeli bir kız! Ah esmer güzelleri, ah!”

Hiç konuşmadan yan yana oturup köpeklerin kulaklarını okşadılar, sonra Filo Komutanı, “Bir süre sonra bu gerekçeyle evliliği iptal ettirebileceğini biliyorsundur herhalde,” dedi. “Karı koca olunamadığı için.”

“Biliyorum, komutanım. Tek umudum bu olabilir. Durum gerçekten çok can sıkıcı.”

“Eski Yunanlılar, ilk insan kadınının erkeğe ceza olarak yaratıldığına inanırmış. Gel bir Snipe’a atlayıp uçalım biraz,” dedi Beckenham-Gilbert.

İki adam göklere çıkıp martıların uçamayacağı kadar yükseklere dertlerini savurdular. Bir tarlada oynayan çiftin rahatını bozduktan sonra Birchington-on-Sea üzerinde daireler çizerek gösteri yaptılar. Margate’te, çekilmiş denizden kalan ıslak kumlar üzerine indiklerinde bir polis memurunun hışmına uğradılar.

Ballı ile Daniel, uçağı kumsalda bırakıp kasabayı dolaşmaya gitti. Lyons Corner House’ta çay içtikten sonra ufak bir kitabevi çarptı gözlerine, vitrininde Eleanor Farjeon’ın *Soneler ve Şiirler*’i vardı. Daniel, “Rosie’nin hoşuna gider mi acaba?” dedi. “Modern şiire çok düşkün.”

Ballı, “Şiirden hiç anlamam,” diye cevapladı. “Şarkı olsun, avaz avaz söyleyeyim. Şiirin karın doyurduğu nerede görülmüştür hem, değil mi?”

“Rosie’nin ruhunu doyuruyor,” dedi Daniel. “İyi bir şiiri okurken ağladığını görmüşümdür. Bazen düşünüyorum da belki Kitab-ı Mukaddes ile Dua Kitabı’nın dili bu kadar güzel olduğu için böyle dindardır.”

Dükkâna girince Daniel kitaba bir göz attı. Çok şık bir kapağı vardı ve ilk şiir gerçekten çarpıcıydı. “İnsan kendi kalbinin bilgesi olamaz ki...” Sonra ikinci dizeyi okudu: “Aşkta sıkı el benden uzak olsun aman!”

“Alıyorum bunu,” dedi Daniel. “Seveceğinden eminim.”

Ballı, elindeki kitabı sallayarak, “Derelerde alabalık avcılığıyla ilgili bir hazine buldum,” dedi. “Buna karşı koyabileceğimi sanmıyorum.”

Hafta sonu, Rosie ufak kitabı ş aşkınlıkla karşıladı. Nedense, kendisini ilgilendiren şeylere kocasının önem vermesini bekleme-mişti, üstelik kendisinin ona hiç öylesine aklına esip de bir hediye almamış olduğunu hatırlayarak suçluluk duydu.

“Çoğunlukla çocuklar için yazmıyor mu bu şair?” diye sordu. Kitabın zevkli olup olmayacağını merak ediyordu açıkçası.

“Bazıları çocuklar için,” dedi Daniel. “Ama sonelerin öyle ol-madığı kesin.”

Rosie kucığında mırlayıp duran Caractacus’la limonlukta otu-rup soneleri okumaya başladı. Güneş hafif hafif parlıyordu camın arkasından ve tatlı bir ılıkılık vardı iç eride. Rosie XV. Sone’yi tekrar tekrar okudu. Sanki şair yanı başındaymış gibi doğrudan ona sesle-niyordu bu sone, Rosie şairin derin, kederli gözlerini görebiliyordu.

Elveda, doğurmuş olabileceğim çocuklar,
Artık yıl be yıl uzaklaştırmalıyım sizi kendimden
Artık yıl be yıl sökölüp atılacak yaşam kökü
Size onca sevgi veren bu rahimden,
Artık yıl be yıl kuruyacak süt pınarları
Göğsümün mühürlenmiş çeşmelerinden,
Artık yıl be yıl kollarımdan uzaklaşacak
Olan yüküm kopup gidecek benden ve kutsanacak.

Anlar vardı, dudaklarınla ellerini öyle yakınımda hissetmiştim ki
Az daha karanlıktan koparıp alıverecektim seni,
Oysa şimdi hayalin uzaklaştıkça uzaklaşıyor
Sızlayıp duran bedenim gitgide tutuklaşı rken.
Ne kahkahanı görecek im ne de işitecek im ağlayışını,
Öperek uyandıramayacağım seni, uykunda örtemeyecek im üstünü.

Çok duygulanan Rosie'nin boğazı düğümlenmişti, kediye kucağından indirdi ve gidip mantosuyla şapkasını aldı. Elinde yeni kitabıyla göl kıyısına gitti bir telaş, kitapla yalnız kalması gerekiyordu.

Bir banka oturarak çocukları seyretmeye başladı. Bazılarını dadıları bebek arabasıyla dolaştırıyordu, yoksul olanlarsa annelerinin elinden tutmuş yürüyordu. Babasının omuzlarında çığlık çığlığa kahkahalar atan küçük kızı gördü, baba dörtmala koşarak, arada kişneyerek at taklidi yapıyordu. Küçük bir oğlanla kız kardeşi, sarsak hareketlerle ördekler için suya ekmek kabukları atmaktaydı. Rosie, karnında daha önce hiç hissetmediği bir burulma hissetti. Bir altüst olmuşluk duygusuydu bu ve çok geçmeden, aslında içinin hasretle yandığını anladı. Çocuk istediğini fark etmişti, Eleanor Farjeon'ın sonesi sayesinde anlıyordu ki içindeki o derin kederi ve yalnızlık duygusunu başka hiçbir şey, Tanrı'ya olan aşkı bile ortadan kaldıramazdı. O iki çocuğun yanına gitmek, saçlarını okşayıp onlarla konuşmak istedi, onları kaldırıp göğsüne bastırmak, saçlarının ve tatlı nefeslerinin kokusunu içine çekmek istedi.

O gece Daniel, Rosie'de meydana gelen ani değişiklik karşısında şaşkına dönmüş, hatta biraz korkmuştu da. Rosie onun kapısını çaldı, içeri girdi ve sessizce yatağa çıkıp yanına yattı. Daniel, yerini kaybetmemek için *Kraliyet Uçuş Birlikleri'nde Beş Yıl*'ın arasına bir tren bileti koyup kitabı etajerin üstüne bıraktı. Rosie haç çıkardı, sonra ona dönüp, "Özür dilerim, işte biliyorsun," dedi. "Korkunç bir hayal kırıklığı yaratmış olmalıyım. Hepsi benim suçum. Sende bir kusur olduğu için değil."

Daniel elini uzatınca alıp dudaklarına götürdü ve öptü.

"Şimdi telafi edebilir miyiz?"

"Şimdi mi?"

"Evet."

"Işığı kapatalım mı?"

“Evet, iyi olur herhalde.”

GYB’de geçirdiği yıllarda yaralıları için yapmadığı şey kalmamıştı ve erkek bedeni hiçbir sır içermiyordu onun için. Çocuk hasretinin körüklediği ateşle Daniel’ı böylesine amansızca kendine çekip alması ve içini boşaltmasıyla şaşkına çevirdi onu. Bir alışverişi bu ama tutku dolu bir alışveriş, üstelik Daniel’ın ümit etme cesareti bulamayacağı bir sıklıkta tekrarlanacaktı. Rosie’nin sergilediği katıksız fiziksel açlık, Daniel’ı her şeyin düzeldiğine ve kaderinde Rosie’yle mutluluk olduğuna inandırdı. Aralarında gerçekten bir bağ gelişmekte olduğunu düşünmeye başlamasına yol açtı.

Rosie’nin duygularıysa daha belirsizdi. Bazen, acaba ölümle bağımlı daha mı sağlamlaştırdım, diye geçiyordu aklından, çünkü sevişirken Ash’in görüntüsünün sürekli zihninde gezinmesini önlemek güçtü. Belleğin allayıp pulladığı, daha güzelleştirdiği bir Ash’ti bu ve Rosie de bunu biliyordu. Bilmediğiysse Daniel’ın da çocuk hasretiyle yanıp tutuştuğuydu ama bilemezdi zaten, çünkü hiç konuşmamışlardı. Sevişirlerken ikisinin de niyeti aynıydı.

Daniel, “Sonunda şeytanın bacağı kırıldı,” dedi Ballı’ya ve altı ay kadar sonra Rosie, hamile olduğunu öğrendiği anda bu lütfu çekip elinden aldığı anda Daniel, bekâret yeminini tazelemek durumunda kalmasının, doğmamış çocuğa zarar vermemek için alınan makul bir önlem olduğuna kanaat getirdi. Ondan sonra aylar boyu Rosie’nin kız kardeşçe sevgisiyle yetinmek zorunda kalacak, Rosie ise her ne kadar daha iyi bir muhakeme sergilemiş olsa da, daima sevgi dolu, daima düş kırıklığı içindeki kocası namına keder ve acıma duygusuyla dolarak, sevişmeyi suçluluk içinde erteleyip duracaktı.

Champignonne

Yeni bebeğe herkes “Babs” diyordu, Daniel hariç. Asıl adı Esther’dı, çünkü Rosie Kitab-ı Mukaddes’ten bir ad koymak istemişti ve bebeğe adını veren Kitab-ı Mukaddes kahramanı hem cesur hem akıllıydı.

O zamanın görenekleri uyarınca Daniel’in doğumda bulunmasına izin yoktu. Dışarıda, koridordan Rosie’nin haykırışlarını dinlemek zorunda kalmış ve düştükten sonra alev alması an meselesi olan bir Pfalz’ten her tarafı kırıklar içindeki Alman pilotu çekip çıkardığı günden beri böyle bir ızdırap duymadığını düşünmüştü. Yakın zamanda Savaş Bakanlığı’na, ona iletilmek üzere bir Birinci Sınıf Demir Haç nişanı gönderilmişti. Daniel’ı müthiş şaşırtan bu hediyeye Almanca yazılmış şu mesaj eşlik ediyordu: “*Bunu ben kazanmıştım ama sen daha çok hak ediyorsun. Seni daima minnetle hatırlayacağım. Dieter Wolff (Staffelführer).*”

Daniel saatler boyunca inanılmaz bir heyecan ve huzursuzluk içinde bekledi, hatta bir ara, eğer beklemekten vazgeçerse bebeğin geleceğine dair batıl bir inancın etkisiyle dışarı çıktı. Dağ Gölü’ne kadar yürüyüp geri geldi, sonra Mottingham’a kadar gitti ama çocuk sabah ikiye kadar doğmadı işte, o saatte de artık sürekli sigara içmekten Daniel’in midesi bulanıyordu ve mutfaktan bolca gönderilen çaydan ötürü serseme dönmüştü.

Sonunda feryatlar daha sıklaştı ve daha da dehşet verici olmaya başladı, sonra bir sessizlik oldu ve arkasından bir bebeğin ıngası

duyuldu. Daniel kapıya vurup içeri dalmak istiyordu ama biliyordu ki izin yoktu buna. Olağanüstü uzun görünen bir süre boyunca bekledi.

Kapı usulca açıldı ve ebe göründü. “Eşiniz size söylememi istedi, kendisi gayet iyi ve bir kızınız oldu, çok sağlıklı görünüyor.”

“Görünüyor mu?”

“Bebeklerle ilgili olarak çok erken konuşmamak daha iyidir.”

Daniel, bu tıknaz yapılı orta yaşlı kadının gözlerine bakınca hem bitkinlik hem mutluluk gördü. “Çok teşekkür ederim,” dedi ve sonra kadının gözlerinin dolduğunu fark etti. Kadın burnunu çekip gözlerini giysisinin yeniyle sildikten sonra, “Kusura bakmayın,” dedi. “Kaç kere yaparsam yapayım bunu, her seferinde beni ağlatır. Şimdi müsaade ederseniz, daha gidip halletmem gereken birkaç şey var.”

Daniel, “İçeri gelip göremez miyim onları?” diye sordu.

“En iyisi sabaha kadar beklemeniz,” dedi ebe.

“Ama Rosie’yi görmek istiyorum. İyi mi o?”

“Son derece iyi. Sadece uykuya ihtiyacı var.”

“Başımı kapıdan bir uzatacağım.”

Ebe hiç hoşlanmamıştı bundan ama yine de Daniel elinden geldiğince sessiz bir şekilde kapıyı aralarken müdahale etmedi. Karısını gördü Daniel, yastıklara yaslanmış, başı bir tarafa eğilmiş uyuyordu. Halinden memnun görünüyor, ısıltı saçıyordu, uykusunda bile. Onun güzelliği karşısında Daniel’in kalbi yerinden hoplar gibiydi.

“Girip onu öpmek istiyorum.”

“Hayır beyefendi, bunu yapamazsınız.”

“Valla yapacağım işte.”

Parmak uçlarına basarak içeri girdi, Rosie’nin üzerine eğildi ve alnına bir öpücük kondurdu, saçının bir buklesini düzeltti, sonra

dönüp çocuğuna baktı. Bebeği öyle sarıp sarmalamışlardı ki ne olduğu belirsiz bir balya dışında bir şeyler görmek çok zordu. Daniel, çocuğun minicik serçe parmağını baş ve işaret parmakları arasına alarak, “Sabaha görüşürüz,” diye fısıldadı.

Sonra odadan çıkarken yine fısıldayarak, “Her şey gayet iyi görünüyor,” dedi ebeye.

“Çok düşüncesiz davrandınız beyefendi. Sizden daha iyi bilenlerin sözünü dinlemeniz gerekir.”

Daniel, kadının sağ elini alıp öptükten sonra, “Madam,” dedi, “yarın beni yüce divana çıkarabilirsiniz.”

Kadını merdiven sahanlığında şaşkın bir halde bırakarak aşağı indi ve oturma odasında bütün aileyi gecelikleriyle ateşin başına toplanmış buldu. “Kızımız oldu,” dedi onlara, “ikisi de gayet iyi.”

Herkes sevincini dile getirip onu tebrik ettikten ve yataklarına çekildikten sonra yemek salonuna gidip Hamilton McCosh’un karafından kendine bir Bladnoch koydu ve uyuyabileceğine inanana kadar ondan içti.

Sabah Daniel, Rosie’ye kahvaltısını götürmek için ısrar ederek kapıda Millicent’in elinden tepsiyi aldı. İçeri girince Rosie’nin yüzü aydınlandı. Daniel tepsiyi yerine bıraktıktan sonra birbirlerine sıkıca sarıldılar. “Geçmiş olsun,” dedi Daniel. “Gerçekten iyi misin? “Çok azap çektin mi?”

“Hem de ne azap,” oldu Rosie’nin cevabı, “hâlâ kendime gelmiş değilim ama sona erdiği anda bütün o ızdırıp da kayboldu.”

“Gün boyu bütün aile girip çıkacak şimdi. Sabırsızlıkla bekliyorlar. Ben yanına ilk giren olmak için ısrar ettim. Şimdi bebeği kucağıma almak istiyorum.”

Eliyle daima bebeğin başını desteklemesi tembih edildikten sonra Daniel bebeği kucağına alıp incelemeye başladı. Çok tatlı bir kokusu vardı, ılık saman gibi. Annesi veya babası siz değilseniz bütün bebekler aynı görünür, işte Daniel da bu minicik, buruş bu-

ruş, kırmızı suratlı yaratığı huşu içinde tepeden tırnağa süzerken zekâ ve güzellikten başka bir şey göremiyordu. Karnından yükselen derin, sancılı bir sevgi dalgasını hissetti ve sevinçten, kendini kaybetmeyle zafer heyecanı karışımı bir duyguyla odayı arşınlar ken kucağındaki bebekle aralıksız konuşmaya başladı.

Bu böyle birkaç dakika sürünce Rosie, “Lütfen onunla Fransızca konuşmayı bırakır mısın?” dedi. “Kendimi dışlanmış hissediyorum.”

Daniel biraz bozuldu buna ama sonra karısına gülümsedi. “Bazen bir dil yetmez, öyle değil mi?”

Rosie şimdiden çocuğunun kendisinden koparılacağı endişesi ve korkusu duyuyordu. Bu açıdan Daniel’in düşmanı olabileceği daha önce hiç aklına gelmemişti, oysa şimdi çok net görüyordu bunu. Kollarını uzatarak, “Ver onu bana,” dedi.

Daniel istemeye istemeye bebeği verdi, Rosie’yi alnından öptü ve kahvaltı için aşağı indi. Yarım saat sonra gelip baktığında kızı beşiğindeydi yine, Rosie ise uyuyakalmıştı. Daniel, Esther’ı alıp pencereye götürdü. Odağı bozuk mavi gözlerine bakarak, “Tıpkı ufacık bir şapkalı mantara benziyorsun sen,” dedi. *Tu es une petite champignonne. Champi champi champignonne. Mais comme tu es belle et charmante. Et tellement petite. Ma champignonne mignonne.*” Ama ne güzel ve tatlısın, benim minik mantarcığım, derken başparmağını bebeğin avcuna bırakınca minicik parmaklar üzerine kapanıverdi. Bebek kollarında hareketlenip havayı tepmeye başlayınca onun ne kadar güçlü olduğunu düşünüp hayret etti Daniel.

İşte Esther’a özel olarak kendi taktığı adı da böyle bulmuştu. Esther’ın takma adı Champignonne’du artık ve kaçınılmaz olarak “Shompi” diye kısaltılmıştı.

Hanımefendi Hizmetkâr

Mrs. McCosh kocasını yemek salonunda, karafta azalan Bladnoch'un üstünü doldurur ve bir yandan da kokusunu içine çekerek mest olur vaziyette buldu.

"Şekerim," dedi, "hanımefendi bir hizmetkâr gerekiyor bize. Rosie tamamen bitkin düşmüş halde ve Millicent da gerçek bir oda hizmetçisinin yerini tutmuyor işte. Daima bir oda hizmetçim olurdu benim, niye artık olmadığını bir türlü hatırlayamıyorum."

"Cephane fabrikasına çalışmaya gitti," diye kestirip attı Mr. McCosh, "ve sarılık oldu. Benim de valem vardı ama artık eşyayı birileri toplayıp çamaşırvhaneye götürüyor."

"Son derece iyi bir hizmetçiydi," dedi Mrs. McCosh, "gayet uysal ve itaatkâr, fakat ben biraz daha *distinguée* birini ona kat kat tercih ederim."

"*Distinguée*? Bir hizmetçi hangi bakımdan 'seçkin' olacak acaba?"

"Hanımefendi bir hizmetkâr, şekerim! Hanımefendi hizmetkârlar *distinguée* olur!"

"Hanımefendi hizmetkâr. Hanımefendi hizmetkâr nedir? Bir hanımefendinin hizmetkârından farkı var mı?"

"Hanımefendi bir hizmetkâr, şekerim, zor duruma düşmüş olan iyi bir aileden gelir. Bir hanımefendidir ama durumları bozulduğu için çalışmak zorunda kalmıştır. İyi yetişmiş biridir, iyi

huy ludur da, ince ruh lu ve duyar lıdır, ta nın a cack her ke si ta nır. Ha nı me fen di hiz met kâr lar ha li ha zır da çok re va cta şe ke rim.”

“Re va cta o lan bir şe ye na sıl ol ur da ay ak uy dur ma yız?” de di Mr. McCosh. “Bir düş ün se ne! Ev im iz de düş kün bir a ris to krat! Ne ka dar ye ri dol du ru lma z bir şe y!”

“Se nin ik na ol ma dı ğı nı se zi yor um. İro nik bir şe kil de söy lü yor sun bun la rı.”

“Evet, Rosie’nin bitmiş tükenmiş durumda oldu ğu do ğru, Esther ge ce le ri uy ut mu yor. Mil licent’in, dur ma dan her kö şe ba şı nı ov up tem iz le me cken ve şö mi ne le rin kül ü nü boş alt ma cken sa na ve in ce zevk le ri ne ye ter in ce ala ka gö ste re me di ği de do ğru. As lın da ben ce Mil licent’a çok fa zla iş ya ptı rı lı yor, u zun za man dır bu ko nu da bir şe yler ya pma iş te ği var dı be nim iç im de. Ta bii do ğru o lan bir şe y da ha var ki bir ‘ha nı me fen di hiz met kâr’ yı l da fa zla dan bir yir mi beş ster line ve ya o ci var da bir ra ka ma mal ol a cack tır. Bu hiz met kâr ın ma a şı nı ö de ye cek pa ra yı ne re den bul ma mı zı tek lif ed i yor sun, şe ke rim? Re sim ya pma ya baş la yıp şa he ser le ri ni sat ma yı mı plan lı yor sun? Hay market’ta ke man mı çal a cack sın?”

“Pa ra yı sen bu la cack sın, şe ke rim,” ol du Mrs. McCosh’un ce va bı.

“Ben ha? Bak bu şa şı rtıcı iş te.”

Mr. McCosh, vis ki den bir yu dum da ha al dı, bö yle ce de ne re de yse a nın da çok da ha key if li bir ha va ya bür ü ndü. De di ki, “Bir şart la ka bul e der im: Bu se nin ha nı me fen di hiz met kâr, Rosie’ye be bek ba kıc ısı ol a rak, da ha il e ri de de mu hte me len mü re bbi ye ol a rak ya r dım e der an cack ayn ı za man da Mil licent ile Aş cık a dın ın da iş le ri ni pay la şır. Ev im de düş kün bir a ris to krat ol a cack sa sa de ce de ko ra tif bir iş lev gö r me si ni ka bul e de mem ve ta ma men de ko ra tif bir ha le ge l di ği ni gö r dü ğüm an da da ka pı nın ön ü ne ko ya rım.”

Mrs. McCosh, “Hiz met kâr la rı iş e al mak ve iş ten çık ar mak be nim bi le çe ğim iş tir,” de di. “Evin re isi ol a rak se nin bu iş e ka rı ş ma man ge re ki yor.”

Kocası, “Eğer ben onu işten çıkarmak istersem, sen de tutmak istersen,” diye cevapladı, “çözümü gayet basit. Maaşını kendi harçlığından ödersin.” Mrs. McCosh bu infial yaratıcı öneri karşısında öfkeyle soluğunu bırakıverince de Mr. McCosh, “Senin daha iyi bir fikrin varsa dinlemekten memnun olurum,” dedi.

Böylece Mrs. McCosh, trene ve omnibüse atlayıp en yakındaki nüfus müdürlüğüne gitti ve bir aya kalmadan evin en üst katındaki boş odalardan birine sessiz ve saygıdeğer bir genç kadın yerleştirildi.

Soluk benizli ve hafif çilliydi, gür, kumral bukleleri vardı ve maharetle onarılmış olan çok kaliteli giysiler giymekteydi. Son derece düzgün bir İngilizce konuşuyordu, tonlamasında hafiften İrlandalı izi vardı yalnız ve kocaman gri gözlerinden zarif bir hüznün yansıyor. Adı Saygıdeğer Bayan Mary FitzGerald St. George’du.

Mary hemen ısındı Esther’a, üstelik bebeklerde dönem dönem başgösteren ağlama krizleri tuttuğunda onu susturmayı da başarıyordu. Ona ne kadar minnet duyarsa duysun, Rosie’nin kendini yetersiz hissetmesine yol açmıştı bu. Akşam bir yere gidileceği zaman Mary, Mrs. McCosh’un giyinmesine yardım ediyordu ve öyle alışılmadık ölçüde zevk sahibiydi ki Mrs. McCosh alışverişe giderken onu da yanında götürür olmuştu. Saygıdeğer Bayan Mary FitzGerald St. George’un, evin hanımının yüreğindeki sıkıntıyı büyük ölçüde hafiflettiğini söylemek yerinde olacaktı. Gaskell, bir gün Mary’nin portresini yaptı, onu bir Valküre gibi göstermişti. Sonra Christabel bahçede, hülyalara dalmış bir kadın şair gibi görüldüğü fotoğraflarını çekti. Ortak sergilerinde bir arada kullanarak hayranlık uyandırdılar.

Bir akşam, Londra’dan dönmekte olan Hamilton McCosh, sabah odasında Saygıdeğer Bayan Mary FitzGerald St. George ile karşılaştı ve “Miss FitzGerald St. George,” dedi ona, “sizinle biraz görüşebilir miyim? Yemek salonunda, mümkünse?”

Mary, masanın bir ucundaki büyük sandalyeye geçip oturdu, Mr. McCosh da öteki uçtaki büyük sandalyeye.

“Evet, Miss FitzGerald, bana kendinizden bahseder misiniz lütfen? Ben sadece karımın anlattıklarını biliyorum. Hizmetkârların onun sorumluluğu olduğunun gayet tabii farkındayım ancak ben de bu konuyla ilgilenmek istiyorum doğrusu. Hem artık çok az hizmetkâr kaldığı için de çok daha kolay oluyor.”

“Elbette efendim, neyi öğrenmek istemiştiniz?”

“Evet, babanız?”

“Roderick FitzGerald St. George, Edenderry Kontu. Ben dördüncü kızıyım, efendim.”

“Edenderry, Dublin yakınlarında mı oluyor?”

“Uzak sayılmaz, efendim. Tullamore’un da uzağında değil.”

“İngiliz-İrlandalı, ha?”

“Evet, efendim, yüzyıllardır, efendim. Çok da kalabalığızdır, efendim. Gerçi kendimizi eskisi kadar evimizde hissedemiyoruz artık.”

“Tamamen öyle. Edmund Burke’ü duydunuz mu hiç?”

“Evet efendim, gerçi çok iyi bildiğimi söyleyemem.”

“İrlandalı olduğunu söylemiş, sonra da İngiliz olduğunu, ikisini de aynı şekilde kullanırmış işte. Birçok insanın gözünde ikisi aynı şeymiş. Ne yazık ki o günler geçmişte kaldı.”

“Evet efendim.”

“Eşimin dediğine göre anneniz de Portarlingtonlı Lady Dwyer imiş.”

“Evet efendim. Lafı nereye getirmek istediğinizi sorabilir miyim efendim?”

“Bakınız Mary, Athenaeum’da *Burke’ün Soylular Kütüğü*’nün 1915 baskısı var. Ağır bir kitap, son derece kapsamlı. Ben bazen meraktan karıştırırım.”

Beti benzi atan Mary, dudağını kemirmeye başlamıştı. Kucağında oynatıp durduğu parmaklarına sanki yabancı yaratıklarmış gibi bakıyordu. “Bana yol verecek misiniz?” diye sordu.

Hamilton McCosh, arkasına yaslanıp çenesini sıvazlayarak, “İlk başta müthiş rahatsız olmuştum,” dedi. “Kimse eşek yerine konmayı sevmez. Referanslarınız gayet ikna ediciydi. Belli ki kompozisyona yeteneğiniz var, oyunculuğa da tabii. ‘Kaliteli’ konuşma tarzınızın da Mrs. McCosh’u etkilediği kesin. Çok sıkı çalışmış olmalısınız.”

“Ben sürekli çalışırım,” dedi Mary. “Başka türlü olmaz. Bende de Burke’ün kitabı var.”

“Hımm,” dedi Mr. McCosh. “Bu konuyu bir müddet düşündüm. Mrs. McCosh’a herhangi bir şey söylemiş değilim, söylemeye niyetim de yok. Miss Rosie ile gayet iyi anlaşıyorsunuz, Esther de size bayılıyor, besbelli. Millicent ile Aşçıkadın’da size karşı hasetten eser yok, oysa bir eve bebek bakıcısı geldiğinde hizmetçi ile aşçının normal olarak göstereceği tepki budur. Hatta kedi bile sizden hoşlanıyor, nitekim ben de varlığınızı gayet olumlu buluyorum, hele Mrs. McCosh’un övgülerinin ardı arkası kesilmiyor. Benim kanaatime göre, Miss FitzGerald St. George, bir şeyin sahtesi aslından iyi değilse bile aslı kadar iyiye, akıllı adamın yapacağı şey sahtekârlığa rıza göstermektir.”

“Yani bana yol vermiyor musunuz?”

“Hayır, Miss FitzGerald.”

Kadın yerinden sıçradı bir an. “Ay,” diye bağırdı, “benim için ne kadar üzücü olacaktı bu! Ve de... küçültücü. Ne yapardım hem?”

Mr. McCosh, “Gerçi bu sahtekârlıktan ötürü özür dilemeniz gerektiği kanaatindeyim,” dedi.

Mary Fitzgerald, bakışlarını yere çevirerek usulca konuştu: “Elbette özür diliyorum. Gerçekten çok üzgünüm. Çok üzgünüm. Bu sahtekârlıktan ötürü kendimden had safhada nefret etmekteyim. Bu yüzden, vallahi... bağrım yanıyor, neredeyse.”

“Bağrınız mı yanıyor?”

“E ben İngiliz-İrlandalıyım,” dedi Mary. “O bakımdan sahtekârlık yok. Şimdi orada olmak öyle korkunç ki. İnsanlarda ge-

leceğ e dair hiçbir umut kalmadı. Sizi hor gördüklerini, size nefret ve ş üpheyle baktıklarını hissediyorsunuz hep, hatta kendinizi tehlikede hissediyorsunuz. Paskalya Ayaklanması her şeyi berbat etti. Onca insanı öldürüp şehit mertebesine çıkarmak olabilecek en yanlış ve en aptalca şeydi. Daha önce bizimle alıp veremediğ i hiçbir şeyi olmayan insanların bize düş man kesilmesine sebep oldu. Ş imdi de Fenianlar⁴² birbirlerinin gırtlığ ına ç öküyor. İç savaştan daha feci bir şey olamaz, bağımsızlığ ın hakkını vermek için ne yol ama! Babam yerinden kıpırdamıyor, sürekli olarak onun için endişeleniyorum. Büyük bir çiftliğ imiz ve geniş bir evimiz var ama hiç sermayemiz yok. Böyle bir zamanda orayı kime satabiliriz ki?"

Mr. McCosh, "Sonunda sağlam bir evlilik yapacağ ınıza kuş um yok," dedi. "Gayet eli yüzü düzgün birisiniz. Bence eninde sonunda size layık biri çıkacaktır karşınıza, bu koşullarda bizimle kalıyor olmasaydınız da çıkardı. Daniel Beyefendi'nin arkadaşlarından biri hiç kuşkusuz bir gün karşınıza çıkıp ayaklarınızı yerden kesebilir. Ancak ona ş u Muhterem FitzGerald St. George hikâyesini dürüstçe anlatmanız gerekecektir tabii."

"Ben nişanlıydım," dedi Mary düşünceli bir şekilde.

"Savaşta mı öldü?"

Mary başını salladı. "Beersheba'da. Neyse, hiç değilse savaş kazandık. Bu da bir tesellidir. Kaybetseydik her şey çok daha kötü olurdu."

Mr. McCosh, "Zannedersem 'St. George'u kendiniz eklediniz," deyince yine başını sallayarak doğruladı Mary. "İyi bulmuşsunuz," dedi Mr. McCosh. "Gayet şık. Bravo. Çok dâhiyane."

42 İrlanda'da bağımsızlık yanlısı hareketlerin hepsi için kullanılan genel ad.—çn

Kalopsia

Sophie ile Vaiz Yüzbaşı Fairhead, 1 Mart 1920 tarihinde, yani Charles Garvice'in öldüğü gün bir ev satın aldılar. İkisi de romanlarının hayranı falan değildi, zaten ondan üç gün sonra Mrs. Humphrey Ward öldüğünde çok daha fazla üzülmüşlerdi. Ayın 17'sinde Londra'da, Kraliçe Alexandra'nın Edith Cavell heykelinin açılışını yaptığı törene katıldılar. Yanlarında götürdükleri Mrs. McCosh, Kraliçe'yi görünce öyle heyecanlandı ki daha yakından görebilmek için kalabalıkla birlikte telaşla ilerlerken kendi şemsiyesinin demirine ayağı takıldı ve elbisesinin eteğini yırttı.

Ayın 30'unda çift, Blackheath'te, tam köyün tepesine doğru bir mevkide yer alan kendi evlerine taşındı. İki yanında kestane ağaçları dizili sakin bir sokaktı burası, sonbaharda mahallenin bütün çocukları buraya doluşur, ezilmiş atkestaneleri ve dağılmış kabuklarla ortalık savaş alanına dönerdi. "Benimki otuz dokuz!" yahut "Bende var on sekiz!" bağırışları dolaşır dururdu damlar arasında. Kafası çalışan çocuklar atkestanesi henüz tazeyken şişle deler, bir dahaki yıla kadar büzülüp sertleşsin diye sıcak su kazanının dibine bırakırlardı. Böyle sabırlı olmaları sayesinde ileride hayatta başarı kazanacaklarına şüphe yoktu bunların. Rakibini yenilgiye uğratan otomatik olarak onun puanlarını da kendi hanesine ekliyordu, böylece çocuklar arasında girişimcilik ruhu alışılmadık biçimlerde boy göstermeye başladı, mesela şampiyon atkestanesi çatlamak üzere olan bir çocuk, bir sonraki yarışmanın haklarını

üç kuruşa satıyordu. Burada oturanlar yaz aylarında çiçeklenerek pembe avizelere dönen ağaçların keyfini çıkarır, geceleri ise hiç şaşmayan bir bülbülün tutku dolu virtüözlüğüne kulak kesilirlerdi. Sonbahar gelince sesi yine bir o kadar tatlı olan bir kızılgerdan alırdı onun yerini.

Sophie ile Fairhead'in evinde açelyalar ve kamelyalarla çoktandır olgunlamış hoş bir bahçe vardı. Evin içi loş olsa da kasvetli değildi, zaten Sophie her şeyi şal desenli kumaşlarla kaplamıştı ki bu hem şen şakrak hem rahat bir hava yaratıyordu. Müzayededen maun mobilyalar satın aldılar, bunlardan biri olan heybetli ama kurt bürümüş sayvanlı karyola üzerinde ilk seviştiklerinde çöktü.

Daniel gibi Fairhead de geleceği konusunda kararsız ve endişeliydi. Bir gün çocuklarının olması gayet muhtemel görünüyordu. Sophie, olur da kocası yurtdışı görevine veya uzak bir yere gönderilirse seve seve yanında gideceğini söylese de Fairhead gezici bir hayatın çocuklar için iyi bir hayat olmadığını, hem zaten orduda vaizlik yapmaya devam etme, hatta kilisede kalma konusunda bile kararsız olduğunu söylüyordu.

"Kendi kendimi köşeye sıkıştırdım," dedi bir gün karısına. "Kilise veya devlet okulu dışında hiçbir ortamda çalışacak vasıfları haiz değilim. Hatta daha kötüsü, hazırlık okulu dışındakileri."

Sophie, "Ticarete atılırsınız biz de," diye bir öneride bulundu. "Annem şok geçirir."

"Ama baban ticaret yapıyor," dedi Fairhead.

"E annem de şok geçiriyor zaten," oldu Sophie'nin cevabı. "Üzerinde düşünmemeye çalışıyor sadece. Miras yoluyla edinilmiş servete özenir o."

"Eh, neticede annemin teyzesi Arabella sayesinde bu evi aldık. Miras yoluyla edinilmiş servete çamur atmayalım."

"Ben ancak bir konuda hiç şansım yoksa çamur atarım zaten. Artık kimseye Arabella adı verilmiyor, tuhaf değil mi?"

“Veya Anastasia. Veya Rahab. Veya Salome. Veya Judas. Veya Delilah.”

“Doğrusu, Salome ile Judas da, Rahab ile Delilah da şaşırtmıyor beni.”

“Beni de. Ne yapmalıyım sence?”

“Aramaya devam etmelisin, sevgilim, hep söylüyorum, sana gerçekten uyacağına inandığım tek iş hastanede vaizlik. Ölüm döşegindeki hastalarla çok başarılısın. Tek kelimeyle mükemmelade oluyorsun.”

“Artık inancım yok ki.”

“Varmış gibi yapamaz mısın?”

“Ciddi olarak düşün, sevgilim! Sence Tanrı benim ne yapmamı isterdi?”

“İyi de sen O’na artık inanmıyorsun ki! Hem Tanrı senin keyfini beklemez, öyle değil mi? Madem Kadir-i Mutlak, neyi ne zaman isterse yapar, öyle değil mi?”

“İnanamıyorum sana, Sophie!”

“Ama yapabilir, öyle değil mi?” Nakışındaki bozuk bir dikişi sökerken bir an durdu, sonra “Niye biz Tanrı olsak Tanrı olarak ne istedik diye düşünmüyoruz hiç?” dedi.

Fairhead gülmeye başladı. “Sen gerçekten, kesinlikle orijinal bir insansın. Seni nereden buldum, bilmiyorum.”

“Eltham, Court Road’dan,” dedi Sophie. “The Grampians. Ve her şey zavallı Ashbridge sayesinde başladı, hatırlarsan.”

“Sanki seni egzotik bir yerde bulmuşum gibi geliyor ama bana, filozoflarla meleklerin ilişkisinden tamamen yeni düşünce biçimlerinin doğduğu bir yerde. Tanrı olsaydın sen ne isterdin?”

Sophie dudağını ısırarak birkaç saniye düşündü. “İkimizin Cennet Bahçesi’ni yeniden kurmasını isterdim. Orayı yeniden yaratmamızı isterdim.”

“Güzel bir bahçemiz var,” dedi Fairhead.

“Duvar çevirelim etrafına, kimse içeri bakamasın.”

“Çok yüksek olması gerekir. Ve müthiş güzel olmalı. Paramız yetmez gerçi.”

“Gel kendimiz yapalım o zaman. Eminim ki Daniel yardım eder. Böyle işler hoşuna gidiyor, bu aralar o da büyük bir boşlukta ve The Grampians’da yaşamak çıldırtıyor onu. Stres vesair durumlar hakkında her şeyi biliyor, değil mi?”

“Benim gibi.”

“Sen stres vesair durumlar hakkında her şeyi bilmiyorsun ki.”

“Yok, boşlukta olmayı kastetmiştim.”

İşte böylece, üç aya yayılan bir dönem boyunca, herhangi bir plana bağlı olmaksızın yavaş yavaş yükselen kırmızı tuğla duvar açelyalarla kamelyaları çevreledi. Yüksekliği 2,5 metreyi geçiyordu, yer yer payandaları vardı ve tepesine de yarım ay biçimli seramikler bir dam oluşturur gibi karşılıklı yerleştirilmişti. Fairhead duvarın güney ucuna peygamber çiçeği dikti, hem çiçeğin adının kendisine dini kökenini hatırlatacağını düşünmüştü hem de rengini severdi; en az rüzgâr alan yerlere de filbahar dikti. Sophie ise bir duvara tırmanıcı gül, öbürüne Amerikan sarmaşığı dikme konusunda ısrarlıydı.

Sonunda yine ilkbahar sona ermeye başladı, Derby’yi yine *Humorist* kazandı ve Blackheath üzerinde güneş bulutların ardından yine açiverdi. Duvarla çevrili bahçe rüzgârı kesiyor ve ısıyı da tutuyordu; Sophie ile Fairhead, çimenlere ekose bir battaniye serip evden çay ve sandviçler getirerek bir piknik hazırladılar, yeni Cennet Bahçesi’nin resmi açılışı vardı!

İkisi yiyecekleri silip süpürdükten sonra Sophie battaniyeye boylu boyunca yatıp kollarını iki yana açarak, “Mutluluk, ah mutluluk, ah mutluluk!” dedi. Sonra birden ayağa fırladı ve Fairhead’i de kolundan çekip ayağa kaldırdı. “Gel.”

“Nereye gidiyoruz?”

“Bahçenin etrafını iki üç kez dolaşacağız, kimsenin içeriyi göremeyeceğinden emin olmak için.”

“Sahi mi?”

“Sahi.”

“Emrin olur sevgilim.”

Kol kola girip bahçenin etrafını dolaştılar, her köşeyi didik didik edip iyice incelediler. Sonunda Sophie, “Kimse içeriyi göremez,” dedi. “Görünmez ve fark edilmeziz biz.”

“Gerçekten de görünmez ve fark edilmez ve hatta bölünmeziz.”

“Dikizcilerden uzağız.”

“Dikizci olamaz burada.”

Sophie, “Balonla, uçakla, zeplinle geçen de yok,” dedi. “Hadi giysilerimizi çıkaralım.”

“Hayatım, yapamayız.”

“Ön kapıyı kilitlersek yapabiliriz.”

“Ama hayatım, olmaz!”

Sophie koluyla bahçenin tamamını göstererek, “Ne bu?” diye sordu.

“Bahçe?”

Sophie, “Cennet Bahçesi,” dedi kararlı bir tonda. “Giysi falan yok, incir yaprağı da yok.”

“Gerçekten bilemiyorum, yapabilir miyim bunu. Din adamıyım ben, lütfen yani!”

“Aman yani!” dedi Sophie, sonra battaniyeye oturup ellerini Fairhead’e uzattı. “Gel yanıma, din adamı. Biz Tanrı olsaydık Tanrı’nın istediği bu olurdu. Çırlıçıplaktılar ve utanmaları yoktu.”

Sonra birbirlerine dolanarak yattılar battaniyenin üstünde, tenlerine güneş değiyordu sadece. Sophie yana doğru yuvarlanıp dedi ki, “Ay sevgilim, bende kalopsia var.”

“Eminim Beecham ilaçlarıyla tedavisi mümkündür,” diye mırıldandı Fairhead.

“Ne olduğunu sormayacak mısın bana peki?”

“Hayır.”

“Oyun bozan seni. Üstelik ön kapıyı kilitlemeyi de unuttuk. Kalopsiaya dönecek olursak, sana hiç söylemiş miydim gözümün bebeği olduğunu, aynı zamanda epifiz bezimin yavrusu, ağzımın civcivi, dizlerimin eniği ve ayağımın minnağı olduğunu da? Şahitler huzurunda beyan etmiş miydim, senin bu dünyadaki en güzel erkek olduğunu? Beni gerçekten ürkütücü boyutlarda tahrik ettiğini ve bu yüzden herhalde otuzuma basmadan eriyip gideceğimi söylemiş miydim?”

“Hemen her gün. Gerçi ben yine de şüphelerimi korumaktayım. Çok sigara içtiğim için dişlerim sarardı, bıyığımın orta kısmı da turuncuya döndü.”

“Bunun tek sebebi,” dedi Sophie, “seni seviyor olmam.”

“Bir bıyığı turuncuya döndürecek aşk yoktur. Eminim ki sigaradan. Buradan, olta atmakta olduğunu mu anlamalıyım?”

“Şu anda nasıl bir balıkçılık faaliyetinde bulunuyor olacağımı düşünüyorsun?”

“Senin bu dünyadaki en güzel kadın olduğunu söylememi istiyor olabilirsin.”

“Hayır, istemiyorum. Öyle olduğumu biliyorum ben zaten. Bu konuda kendime güvenim tam. Benim göz kırpıştırıcı güzelliğimin haddi hesabı yoktur.”

“Sonsuzdur.”

“Kesinlikle. Çünkü sen beni seviyorsun. Sen varsın, beni seviyorsun, öyleyse ben güzelim. Kusursuz bir paraloji oldu bu.”

Fairhead, “İyi kurulmuş paralojilere bayılırım,” dedi. “Çayın yanında iyi gider.”

80

Şerefe

Noel'de McCosh ailesinin iki geleneği vardı. Bunlardan biri, Noel'den önceki gün hizmetkârlara hizmet ederek kaz, yaban havucu kavurma, kestaneli iç pilav ve Noel pudinginden oluşan mükellef bir sofraya hazırlamak; ikincisi de yemekten sonra açılmak üzere Noel ağacının altına onlar için hediyeler bırakmaktı. Bu fikri Mr. McCosh'un babası ordudaki bir arkadaşından duymuştu, bu arkadaşın anlattığına göre, Kraliçe'nin Muhafızları arasındaki Noel geleneği subayların erlere hizmet etmesiydi.

Söylemeye gerek yok, Mrs. McCosh, kendi ailesinden değil de Mr. McCosh'un tarafından geldiği için bu geleneğe bütün kalbiyle muhalifti ve geleneğin seçkin bir süvari alayında doğmuş olması da bu durumu değiştirmiyordu. Oysa Mr. McCosh, her seferinde tam anlamıyla havaya girer, hizmetkârlar hoşlanmasa bile kendisi bütün olan bitenden büyük bir zevk alırdı.

Gerçi son zamanlarda biraz melankolik bir olay haline geldiğini kabul etmek zorunda kalıyordu. Bunun nedeni, erkek hizmetkârlardan hiçbirinin dönmemiş olmasıydı, sadece Aşçıkadın'la Millicent kalmıştı, Noel'de babasının yanına gitmek için izin almış olan Saygıdeğer Bayan Mary FitzGerald St. George sayılmazsa tabii. Kalan iki kadın da savaş öncesinde aile tarafından kendilerine hizmet edilmesini hiç yadırgamazken, şimdi sadece ikisi kaldığı için katlanılmaz ölçüde utanç verici ve eğreti bir durum olarak karşıyorlardı bunu.

Bu yıl Mrs. McCosh'un zihni iyice bulanık haldeydi, o yüzden kızları, dinlensin diye onu yukarı, odasına götürdüler ve şöyle doğru dürüst bir akşam yemeği hazırlamak için girdikleri mutfakta, tecrübesizlikleriyle tam bir kaos yarattılar. Neyse ki Aşçıkadın, Advent döneminden önceki Pazar günü hep iki puding yapardı. Gerçi şimdi oturma odasında Millicent'la birlikte oturmaktaydı, çünkü kızların mutfakta yapıyor olabileceği korkunç hataları affettirme derdindeki Mr. McCosh'un ısrarıyla içtiği feci sert şeri başını döndürmüştü. Yetersizlik, erkeklik ve genel bir beceriksizlik gerekçesiyle kendi kendini mutfak görevlerinden azat etmiş olan Fairhead bir koltuğa kurulmuş, sigara içiyordu. Gaskell da olağanüstü bir incelikte uzayıp giden ağızlığından birbiri ardına Abdulla sigaraları tüttürmekteydi; monoklu yerinde, kısa siyah saçları geriye taranmıştı. Her zamanki gibi, ava çıkmaya hazırlanır gibi giyinmişti yine. Niyeti, ertesi gün oradan ailesinin yanına gitmekti ve o da mutfakta yardım etmiyordu, çünkü mutfak zaten çok kalabalıktı ve Gaskell ancak aralıksız bombardıman stresi altında yemek pişirmeyi becerebilirdi. Daniel, kucağında hem Esther hem kedi olduğu halde onun yanında oturuyordu ve en azından Fransız yarısının mutfakta gayet faydalı olabileceği bu kadar açıkken işlerden uzak tutulmuş olmasına bozulmuştu. Hiçbir şey yapmadan oturmak mekâna ve süreye bağlı olmaksızın cehennem azabı gibi bir şeydi onun için ama mekânın McCoshların oturma odası oluşu, hele bir de Mrs. McCosh'un varlığı bu azabı katmerlendirmektedir. Kendi annesi Noel dönemini geçirmek üzere Fransa'ya ailesinin yanına gitmişti ve Daniel da şimdi orada, onunla olabilmek için yanıp tutuşuyordu. "Merak etme," demişti Madam Pitt, "*une belle journée* olacaktır Noel, herkes Normandiya'da toplanıyor, *ensemble en Normandie*."

Christabel kan ter içinde, bir telaş çıkageldi. "Aşçıkadın, kızı ne kadar dinlendirmemiz lazım?"

"Yarım saat kadar, Miss."

"Ay inanmıyorum, galiba akşam yemeği korkunç ölçüde gecikecek," diyerek odadan fırladı Christabel.

Aşçıkadın, nafil de olsa arkasından seslendi. “Gelip bakmamı ister misiniz, Miss?”

“Kar yağar mı acaba?” dedi Mr. McCosh, ne de olsa iyi bir İskoç olarak, başka hiçbir konuda sohbet açılmıyorsa, havadan konuşmayı bilirdi.

Bu noktada Millicent gözyaşlarına boğuluverdi; sırf bütün Noellerini Hutchinson’la birlikte geçirmeyi ummuş olduğundan değil, ailesinin başına durduk yerde hiç beklenmedik bir felaket gelmişti ve çaresizliğini artık daha fazla gizleyemiyordu.

Şöminenin yanında, sol kolunu şömineye dayamış, sağ elinde kallavi bir kadeh dolusu iyi cins viskiyle dikilmekte olan Mr. McCosh, “Ne oluyor Millicent?” diye sordu.

“Ne oldu böyle tatlım?” dedi Aşçıkadın da, sonunda uğraşacak bir şey çıktığına sevinmişti.

Millicent elleriyle yüzünü kapamış hıçkırıyordu. “Varımız yogumuz gitti,” diye haykırdı sonunda. “Elimizde bir şey kalmadı!”

“Hiçbir şey mi? Kimden bahsediyorsun kızım sen? Varını yogunu kaybeden kim? Farrow’s Bank mı? Orayı mı kastediyorsun?”

“Evet efendim, orası işte. Battı gitti, hiçbir şeyi kurtaramıycaz artık. Ne yapacaz, nasıl yaşayacaz? Son kuruşuna kadar, bütün paramız gitti! Biriktirdiğimiz bütün para! Hepsi gitti!”

“Ulu Rabbim,” diye bağırdı Mr. McCosh. “Bütün tasarruflarını Farrow’un bankasına yatırdığını bilseydim ikaz ederdim seni. Farrow’u da, Crotch’u da tanırım, iyi insanlardır aslında, gayet de makuldürler ama faiz oranları tamamen çıldırmıştı. Battıklarında hiç şaşırmadım doğrusu.”

“Ah canım benim,” dedi Aşçıkadın, “aklı başında insanların yaptığı gibi hepsini yastığının altında saklasaydın ya.”

Fairhead, “Paranızı nerede sakladığınızı artık hepimiz biliyoruz,” dedi. “Başka bir yere koysanız iyi olacak.”

“Ne kadar kaybettiniz?” diye sordu Mr. McCosh.

“İki yüz sterlin kadar, efendim. Annemle birlikte yıllarca biriktirdiğimiz bütün para işte.”

“Bir bakayım, yapabileceğim bir şey var mı,” dedi Mr. McCosh. “Herhalde biliyorsundur, hükümet bankayı kurtarmayı reddetti. Zaranızın karşılanmayacağını biliyorsun, değil mi?”

“Evet efendim.”

“Bankanın şubeleri önünde biriken insanları gördüm. Ağlayıp inlemeler. Çok üzüntü verici bir durumdu. Eltham’daki oyuncakçı dükkânında Mr. Hughes var, tanır mısın? Noel için getirdiği malların parasını ödeyemediğini söyledi, ben de ona üç aylığına yüzde 2 faizle borç verdim. Taş attım da kolum yorulmadı ya. Batasica bankerler. Bu dünyanın başına bela olan onlar işte. Benim başıma ne kadar çok dert açtıklarını ve onların yüzünden ne kadar çok fırsatı elimden kaçırdığımı anlatmaya ömrüm yetmez. Ancak paraya ihtiyacın olmadığını kesin biçimde biliyorlarsa borç verirler. Allah’ın belaları. Hepsinin köküne kibrit suyu.”

Millicent mendiliyle yüzünü kapatarak hıçkırmaya devam ederken, Mr. McCosh yine, “Bir bakayım, yapabileceğim bir şey var mı,” dedi.

“Teşekkür ederim efendim,” diyerek burnunu çekti Millicent.

Daniel, “İyi ki ben Farrow’s Bank’taki bütün paramı çekip motosiklet almışım,” dedi. “Elimde caka satacak bir şeyim oldu hiç değilse.”

Fairhead, “Motosiklet almanın delilikten başka bir şey olmadığı şeklindeki sözlerimi geri alıyorum,” dedi.

“Özür de diliyor musun?”

“Sevgili dostum, o kadarı çok fazla olacaktır. Eninde sonunda bir gün üzüleceksin bu yüzden. Hastanelerin yedek parça ihtiyacı olursa ilk başvuracakları kişiler motorculardır herhalde.”

Mr. McCosh, salonda belli bir kişiye hitap etmeksizin, “İleride fazla paranızı koyacak yer ararsanız, Martin’s Bankası en

iyisi,” diye konuşmaya başladı. “Çok sağlam bir yer, çok sağlam. Eltham’da da şubesi var. Haydi şerefe kadeh kaldıralım, her zamanki gibi. Millicent, kimin şerefine kadeh kaldırmamızı önerirsin?”

“Şeyyy, gariban anama, sanırım efendim.”

Mr. McCosh kadehini kaldırarak, “Öyleyse, Millicent’in gariban anasının şerefine,” diye bağırdı. “Tanrı yardımcısı olsun!”

Gaskell, “Ben de Oxford Üniversitesi’ne kadeh kaldırmayı öneriyorum!” dedi.

“Sevgili kızım, neden?”

“Çünkü 14 Ekim’de ilk kez kadınlara diploma verdi.”

“Eyvah, canavar kadınlar taburu ilerliyor! Oxford Üniversitesi şerefine!”

Gaskell, “Diploma vermeyen Cambridge’i de lanetleyelim,” diye devam etti.

Mr. McCosh, “Diploma vermeyen Cambridge’i lanetliyoruz,” diyerek kadehini kaldırdı. “Peki ya sen, Aşçıkadın?”

“Ben Charles Elmé Francatelli’ye kadeh kaldırmak istiyom efendim.”

“Kime?”

“Charles Elmé Francatelli’ye efendim.”

“Vay mübarek! Kim ki o? Makarnacıya benziyor ismi.”

“Favori yemek kitabımın yazarıdır, efendim. *İşçi Sınıfı İçin Kolay Yemek Kitabı*. İsmi böyle. Tanrı’nın bir lütfu efendim bu kitap.”

“İşçi sınıfı için mi, Aşçıkadın? Ne zaman fırsat bulup da kullanıyorsun ki o kitabı?”

“Her zaman efendim. Onsuz savaşı atlatamazdık. Hani sizin bayıldığınız tavuk ciğerli börek var ya efendim, sonra fırında sos, Norfolk usulü içli hamur ve tavşanlı börek? İşte hepsi o kitap-tan efendim.”

“Vay canına, sahiden mi? Yani sen bize işçi sınıfı için yazılmış bir kitaptan mı yemek yapıyordun hep? Yandık desene. Court Road’a sosyalizm gelmiş! Vay başıma gelenler.”

“Hanımefendiye söylemezsiniz ama, di mi efendim? Gerçi bu adam Kraliçe Victoria’nın aşçılarındanmış, efendim, hem kibarlar için yazdığı kitabı da kullanıyorum.”

“Kesinlikle söylemem. İnme iner vallahi. Üzüntüsünden hasta olur. Ancak adamın sarayda aşçılık yapmış olduğunu duyarsa kesinlikle etkilenecektir.”

“Kontes Morphy’nin kitabını falan da kullanıyorum hem, efendim.”

“Aşçıkadın, senden korkulur valla,” dedi Fairhead.

“O halde, savaş süresince karnımızı doyuran ama ismini unuttuğum şu mutfak ehli makarnacıya kadeh kaldırıyoruz!” Mr. McCosh kadehindeki içkiyi içmeye başladı ve diğerleri de aynısını yaptı.

Fairhead, “Dame Nellie Melba onuruna da kadeh kaldırmamızı öneriyorum ben,” dedi, “bülbul sesiyle gönüllerimizi şenlendiren kadına.”

“Ben de muhteşem kadınlar ordusuna,” dedi Mr. McCosh, “en başta da Aşçıkadın ile Millicent’a, onlar olmasaydı yeryüzündeki varlığımız haysiyet kırıcı bir şekilde sona ererdi.”

“Dame Nelli Melba’nın, muhteşem kadınlar ordusunun ve Aşçıkadın ile Millicent’ın şerefine.”

Tam o sırada Mrs. McCosh girdi içeri, kötü bir rüya görerek uyanmış ve pişmekte olan yemeğin enfes kokusuna karşı koyamarak aşağı inmişti. “Ooo,” dedi ayakta duran erkekleri görünce, “her zamanki gibi kadeh kaldırılıyor demek. Umarım Majesteleri ile ailesini unutmamışsınızdır.”

“Kraliyet ailesi şerefine kendi Noel yemeğimizden sonra kadeh kaldırıyoruz şekerim, biliyorsun bunu.”

“O halde Helenlerin Kralı Konstantinos’a kadeh kaldıralım.”

“Ama hayatım, neden?”

“Çünkü mevkiini geri aldı. Kraliyet ilkesine sahip çıkmamız gerekiyor, şekerim, yoksa dünya altüst olur, gayet iyi biliyoruz bunu.”

“Ben de mevkiimi geri almayı isterdim,” dedi Daniel, Mrs. McCosh’a, kraliyet ilkesine desteğinin Kayzer’i ve Avusturya İmparatoru’nu da kapsayıp kapsamadığını sorma arzusunu dizginlemeyi başarmıştı. “Partridge Green’den buraya kadar yolculuk etmek bitirdi beni. Hiç bu kadar ıslanıp üşüdüğümü hatırlamıyorum, on beş bin *feet* yükseklikte bile. Oysa Snipe’la birkaç dakikada geldik aynı yolu.”

Mrs. McCosh hışımla baktı ona. Sonra Gaskell, sanki Daniel’in aklından geçenleri okumuşçasına, kelimeleri uzata uzata, o zevküsefa düşkünü tonunda konuşmaya başladı: “O halde Hollandalıların şerefine, umarım Kayzer’i bize verirler de ipe çekebiliriz.”

“Ben Kayzer için üzülüyorum,” dedi Fairhead.

“Ne?” diye bağırdı Daniel. “Aklını mı kaçırdın sen?”

“Gayet muhtemel. Demek istediğim, adam ille de Avrupa’da bir imparatorluk kurmak istedi, oysa bizim hepimizin başka yerlerde imparatorlukları vardı zaten. Yani imparatorluk kurabileceği başka bir yer kalmamıştı. Şimdi de herkes sonsuza kadar ona nefret ve tiksinti duyacak, kendi akrabaları dahil. Hollandâda utançtan kızarıp bozarak saklanıyor olmalı. Daha önce nasıl mutlak bir güç sahibi olduğunu düşünürsen, şu anda aslında Cehennem’i yaşıyor olmalı. Cennet’ten kovulmak diye ben buna derim.”

Gaskell, “Adam tam anlamıyla ve kesin biçimde ahmağın tekiydi,” diye kestirip attı. “Tarafsız ülkeleri işgal edip sonra bizim İtilaf Devletleri’yle savaşacağını ve bir bedel ödemedi paçayı kurtaracağını ciddi ciddi düşünmüş olabilir mi?”

“Kesinlikle haklısın elbette,” dedi Fairhead, “ama yine de insan bir ahmak için üzülebilir. Her cennetin bir köşesinde saklanan bir yılan vardır, değil mi? Bu da kendi kendisinin yılanı çıktı işte. Gerçekten de muazzam bir ahmak.”

Mrs. McCosh, “Ona gösterdiğin merhameti tamamen anlaşılmaz ve mazur görülmez buluyorum,” dedi. “İnsan akrabalarına savaş açmaz, hele de kraliyet ailesi mensupları.”

Ottolie, “IV. Edward kendi kardeşini öldürmüştü,” dedi. “Sultanlar arasında da kardeş katlinin sıradan bir prosedür olduğunu sanıyorum. Yani tamamen beklenen bir şeymiş.”

Mrs. McCosh, “Sultanları kraliyetten sayabileceğimizi zannetmiyorum,” dedi. “Düşünsenize, yani Hıristiyan bile değiller!”

Rosie, “Kayzer gerçekten imparatorluk mu istiyordu?” dedi. “Ben daha çok Fransa ile Rusya arasında sıkışıp kalmaktan ötürü endişeye kapıldığını sanıyordum, onun için gidip birini yıkmaya karar verdi, sonra da öbürünü yıkacaktı.”

Fairhead, “Ah tabii, Schlieffen Planı,” dedi. “Evet, bu konuda haklısın.”

Gaskell, “Yine de kesin biçimde ahmaktı,” dedi ısrarla, yeşil gözleri küçümsemeyeyle çakmak çakmaktı.

Daniel gözlerinde hınzırca bir pırıltıyla, “Konuyu değiştirebilir miyim?” diye sordu. “Size bir sürprizim var. Eğlenceli bir şey. Çay saatinde herkesin burada olmasını rica ediyorum. Hiç firesiz, Aşçıkadın ve Millicent dahil olmak üzere, eğer munasip görülürse.”

Bir süredir Daniel’in sinirlerini bozmayı kendine iş edinmiş olan Mrs. McCosh, “Münasip görüleceği pek söylenemez,” dedi.

“Elbette munasıptır,” diye karşı çıktı kocası. “Çay saatinde başka nerede olacağız?”

Gaskell alaycı bir tonda, “Ne heyecan verici,” dedi. “Yazık ki ben burada olup göremeyeceğim.”

“Christabel sana bir rapor gönderir,” diye cevapladı Daniel. “Zaten ondan fotoğraf çekmesini de isteyeceğim.”

Tam o sırada Christabel girdi içeri, öncekinden daha telaşlı, daha bir kan ter içindeydi. “Benden mi bahsediyorsunuz?” dedi. “Umarım olumsuz bir şekilde değildir. Yemek pişti. Daha kesin ifade etmek gerekirse, kavruldu.”

Mr. McCosh, “Aşçıkadın, her zamanki gibi benim koluma gidersin,” dedi.

“Millicent da benim,” dedi Daniel. Ayağa fırlayıp kolunu Millicent’a uzattı.

Kızarıp bozaran Millicent, usulca Daniel’in koluna girdi. Kolu koluna değdiği anda aralarında bir kıvılcım çıktığını hissetmişti, Daniel’in da aynı şeyi hissettiğini biliyordu. Ansızın, keşke üstümde daha güzel elbiseler olsaydı diye düşünürdü, oysa Miss Rosie’nin artık kullanmadığı elbiseleri giyebildiği için minnet duyuyordu. Yemekten sonra Ottilie piyano çalacak ve Aşçıkadın, Mr. McCosh ile valse kalkınca o da herhalde Mr. Daniel ile vals yapacaktı.

Mrs. McCosh da, kapıcıyla vals yapmanın aslında o kadar da tatsız olmadığını hatırladı, kapıcılarının olduğu eski günlerde yani. Gözlerinde bir an bir Noel ışıltısı belirdi, sonra çarçabuk sönüp gitti. Bu günlerde hiçbir şeyin tadı yoktu. Oturup Myrtle’a Noel kartı yazmaya koyulmuş ancak yarısında gerçek aklına gelmişti.

81

Dans

Daniel ile Fairhead bütün mobilyaları odanın kenarlarına taşıdılar, halıyı yuvarlayıp kaldırdıktan sonra limonluğa koydular. Mrs. McCosh hoşlanmamıştı bu işten, ne de olsa mobilyaların, hele onun mobilyalarının nasıl yerleştirileceğine karar vermek bir erkeğin görevi ya da işi değildi. Daniel'in yemeğe belki iki kişinin daha geleceğini söylemesi de keyfini kaçırmıştı zaten. Söylediğine göre bu konuklar bir ihtimal geceyi de orada geçireceklerdi ancak kimseye rahatsızlık vermek istemedikleri için yanlarında çadırlarını getiriyorlardı; kim olduklarını söylemeyecekti Daniel, sürpriz olsun istiyordu.

“Çadır mı?” diye bağırdı Mrs. McCosh. “Çadır ha? Bu havada? Aralık ayında? Noel’de?”

Daniel, “İkisi de olağanüstü sağlam bünyelidir,” dedi. “Eltham, Court Road’da bir gece çadırdaki yatmaktan kat kat ağır koşullar atlattılar, bu onlara lüks gelir. Gerçekten, endişe etmenize gerek yok. Onlar için keyifli olacaktır.”

“Peki onlara da yemek yedirmemiz gerekecekse nerede yiyecekler? Kaliteli insanlarsa bizimle birlikte yemeleri lazım ancak yemek masası şimdiden korkunç sıkışık durumda. Ama tabii avamdansa bu insanlar, pekâlâ mutfakta da yiyebilirler.”

Daniel, “Ben yemek salonuna bir iskambil masası götürdüm,” dedi. “Tek gereken üstüne hoş bir dantelli masa örtüsü.”

Mrs. McCosh, “Noel gerçekten insanın sabrını sınanan bir zaman,” dedi. “Bütün kalbimle dilerdim ki Peygamber Efendimiz bir başka zamanda dünyaya gelmiş olsun.”

Köşedeki bir sehpanın üstündeki vazoya minik kırmızı yemişleriyle birkaç sap çobanpüskülü yerleştirirken bu konuşmaya kulak misafiri olan Rosie, “Anne,” dedi, “başka bir zamanda doğmuş olsaydı o zamanı Noel olarak kutlayacaktık.”

Mrs. McCosh, tepeden bakan bir edayla cevap verdi ona: “O zaman adı başka bir şey olurdu.”

Ottilie gelip “Hediyeleri ne zaman açıyoruz?” diye sordu.

“Normal zamanında,” dedi Mrs. McCosh. “Noel Günü çay saatinde ‘postacılık’ oynayacağız.”

“Kahvaltıda açsak olmaz mı? O zaman bütün gün hediyelerimizle oynayabiliriz. Hem Esther’ı düşünsene? Nasıl da hayal kırıklığına uğrayacak çocuk.”

“Hayır şekerim, ödülü beklemek duyulan sevincin yarısıdır. Belki akşama kadar ona Noel olduğunu söylememeliyiz zaten.”

“Anne, el kadar çocuğa yapılır mı hiç bu?” diyen Ottilie salondan çıkıp gitti.

Daniel, “Noel’de niye birbirimize hediye veririz ki zaten?” diye sordu. “Hep merak etmişimdir de.”

“Çünkü kraliyet ailesi öyle yapıyor,” dedi Mrs. McCosh. “İnsan, tabii akli başında olan insanlar, kendilerinden üstün kimseleri taklit etme eğilimindedir.”

Rosie sabırsızlanarak, “Çünkü Tanrı bize Oğlunu göndermiş ve Üç Müneccim Kral da O’na hediyeler getirmişti,” dedi. “Birbirimize hediyeler vererek bunu kutluyoruz.”

“Aa!” dedi Mrs. McCosh, hayal kırıklığına uğramış gibiydi.

Karanlık basmadan bir saat kadar önce bahçeden çekiç sesleri gelmeye başladı, pencereden bakınca Daniel’in bir askeri çadırı kurmakta olduğu görülebiliyordu. İçeri geri geldiğinde pantolo-

nunun dizleri çamurlanmış, ıslanmıştı. “Dışarı çıktığım anda yağmur yağmaya başladı,” diye yakındı. “Dışarısı feci soğuk. Bulutlar dağılırsa don olacaktır. Sahi, kapı çalınca benden başka kimse bakmasın sakın ve kimse sabah odasına adım atmasın. Orası beyefendilerin soyunma odası olacak.”

Ottilie, “Ama Noel ağacı orada,” dedi.

“Devirmeyiz, merak etme,” dedi Daniel, “mumları da söndürürüz ve hediyeleri kurcalamayız.”

“Öyle yapmanız menfaatiniz icabıdır,” diye yanıtladı Ottilie, “yoksa sonuçları ağır olabilir.”

Rosie, “Hediyeleri kurcalamaya kalkanlara hediye yok!” dedi. “Küçüklüğümüzde ailemizin düsturu buydu. Hatırlıyor musun?”

Ottilie, “Bir Noel’de Rosie bütün hediyelerini açmıştı,” dedi. “Güneş doğar doğmaz inmiş aşağı. Annem bütün gün tavanarasında karanlıkta oturma cezası vermişti ona.”

“Hayatımda hiç o kadar üşümemiştım,” dedi Rosie. “Kendimi hiç o kadar sefil hissetmemiştim. Hiç o kadar korkmamıştım. Veya yalnızlık duymamıştım.”

Mrs. McCosh savunmaya geçerek, “Veya o kadar saygısız olmamıştın,” dedi. “Eminim aklını başına getirmiştir. Zaten avaz avaz ağlamaya başlayınca çıkarmıştım seni.”

“Daha altı yaşındaydım! Bir de tutup bütün hediyelerimi Dr. Barnardo’nun ailesine verdin.”

Mrs. McCosh, “Aman neyse, şimdi yapmam öyle bir şey,” dedi.

Daniel, “Annem der ki,” dedi, “insanın ana babasından öğreneceği en iyi şey nasıl ana babalık yapılmayacağıymış.”

“Tamamen öyle,” diye cevapladı Mrs. McCosh. Sesinde ironi yoktu. “Benimkiler fazlasıyla müsamahakâr.”

Hava kararmıştı, kapı çaldı. Daniel, kimsenin izinsiz biçimde kendisini izlemediğinden emin olduktan sonra, sesi soluğu kesilmiş olan konuklarını sabah odasına aldı.

Bu oda duvarla değil de büyük bir perdeyle ayrılıyordu koridordan. Sadece sabah odası olarak değil şapel, kabul salonu ve bekleme salonu olarak da işlev görmektedir. Mrs. McCosh burayı evin en büyük artılarının biri sayardı. Pencere önündeki kanepeye oturup dışarıdan geçenleri izlemek, ayrıca evin önündeki verandada kimin durduğunu görmek için belli etmeden bakmak mümkündü.

Ev, gizliliğin etkisiyle ağır bir havaya bürünmüştü ama heyecanlı bekleyiş bu havayı hafifletiyordu. Hepsi birbirine, "Daniel ne yapacak acaba?" deyip duruyordu, o sırada oturma odasının bir kenarı boyunca dizilmiş, Millicent'ın servis arabasıyla getirdiği çaylarını yudumlamaktaydılar. Sophie, kimseye fark ettirmeden bütün kedadillerini yemişti ve artık fark etseler de çok geçti. "Sonuncusunu kim alıyor?" diye bağırdıktan sonra kendi aldı ve "Yakışıklı bir koca ve yolda on bin!" diye haykırdı.

"On bin," diyerek iç geçirdi Fairhead, "hem de yakışıklı. Hayal kurmak bedava."

Tam o sırada dışarıdan, koridordan bir kükreyiş, patırtılar, rap rap ayak sesleri ve bangırtılar yükseldi, Mrs. McCosh, "Aman Yarabbim!" diye feryat etti.

"Aaa," dedi Sophie, "kakofoni ve polifonfoni!"

Kapı neredeyse yerinden fırlayarak açıldı ve içeri savrulan üç Khattak savaşçısı odada dönüp zıplamaya başladılar. Caractacus, insanların bacakları arasından geçerek odadan dışarı kaçtı. İçlerinden biri kilden yapılma davulu kıvrık bir sopayla döverken hep bir ağızdan çok yüksek perdeli, tuhaf bir yodel tarzıyla tamamen anlaşılabilir bir şeyler söylüyorlardı. Partial kara sakalları vardı, aynı ölçüde partallaşmış uzun saçlarını atkuyruğu yapmış ve yüzlerini de altın rengine boyamışlardı. Ayaklarına sandalet, üstlerine de yakından bakınca eski çarşafardan bozma olduğu anlaşılan uzun, bol gömlekler giymişlerdi. Savaşçılardan ikisinin elinde uzun palalar vardı ve çok geçmeden birbirlerine vahşi ama ritmik hareketlerle pala savurmaya başladılar.

Oturma odasındaki herkes hem dehşete düşmüş hem de adeta büyülenmişti. Bu olağanüstü atletik vahşilerin kim olduğu belli değildi ve o ikisi, ciddi olarak birbirlerini öldürmeye niyetli görünüyordu. İnsanın kanını donduran çığlıkları ve ayaklarını rap rap çıplak tahtalara vurmaları her şeyi daha da ürpertici bir hale getiriyordu.

Savaşçılardan biri kılıcını başının üstüne kaldırıp aşağı doğru savurdu. Rakibi kenara çekilip eğilerek kendini kurtardı, aynı anda kılıcını geniş bir daireyle enlemesine öyle bir savurdu ki karşısındaki bir tüy hafifliğiyle havaya sıçramasa bacaklarını diz hizasından kesip götürürdü. Bu manevra tekrarlanınca salondakiler nihayet farkına vardılar ki izlemekte oldukları şey bir dövüş değil dansı.

Bir kılıç, sanki bir ense köküne iniverecekmiş gibi çaprazlamasına aşağı iniverdi ama hedefteki ensenin sahibi ondan kaçmayı başarak rakibine karşı aynı manevrayı tekrarladı. Sonra ikisi, gözlerinde kıvılcımlar çakarak ve karşılıklı hırlayıp tıslayarak birbirlerinin etrafında dönmeye başladılar, çok geçmeden de tek ayak üzerinde dengede dururken mekik gibi yukarı aşağı inip çıkarak dervişler misali kendi etraflarında fırıl fırıl dönmeye başlamışlardı; iki, üç, dört kez tekrarlandı bu. Son olarak bir kez daha yüz yüze dikilip her biri elindeki kılıcı rakibinin burnuna doğrultarak birbirlerinin etrafında dolaşmaya başladılar.

Sonra ansızın birbirlerinden kopup izleyicinin üzerine yürüyverdiler, bir yandan da saldırganlık ve delilikle gözlerini deviriyor, sakallarının uçlarını kemiriyor ve salondaki zavallı insanları lime lime doğrama niyetinde olduklarını düşündürüyorlardı. Millicent ciyak ciyak bağırarak odadan kaçtı, Aşıkadın ise pirinç bir şamdanı kavrayarak savunma pozisyonuna geçti. Christabel ile Ottilie de huzursuz görünüyordu, bunun bir gösteri olduğunun tamamen farkındaydılar ama yine de kendilerini rahat hissetmiyorlardı. Dudakları arasına bir puroyu sıkıştırmış olan Mr. McCosh, keyif ve hayranlıkla izlemekteydi, Mrs. McCosh ise yüzünde

muazzam bir kınama ifadesiyle tadını çıkarmaktaydı gösterinin. Rosie tümüyle kıpırtısız oturmuştu, kucağındaki Esther başparmağını emiyordu. Korkudan ödü kopmuş numarası yapan Sophie, fırsat bu fırsat deyip kocasına daha da sıkı sokulmuştu.

Dans, davulların çığrından çıkarcasına, gitgide hızlanarak çaldığı düm-teke-düm-tek ritmi ve bütün dansçıların hep bir ağızdan “Allahuekber!” diye haykırmasıyla sona erdi. “Dadda!” dedi Esther, parmağıyla işaret ederek.

Üç adam kol kola girip eğilerek selam verirken, “Ay inanmıyorum, bunlar Archie ile Ballı,” dedi Christabel. “Düğünden beri Archie’yi görmemiştik!”

İzleyiciler her ne kadar biraz sarsılmış da olsalar, Daniel’ın, “Alkışlarınızı esirgemeyin!” demesi üzerine uysal bir şekilde alkışlamaya başladılar.

Sophie, “Peştun dansı mıydı bu?” diye sordu.

“Peştunlar dans etmez,” dedi Archie, “haysiyetsizce bulurlar. Çitraliler sever dansı. Şarkı söylemeyi de.”

“Bir an için kesinlikle kandırdınız beni,” dedi Sophie. “Makyajınızı nasıl yaptınız?”

“Wren ayakkabı boyasıyla tabii ki.”

“Ay ne şapşalım,” dedi Sophie. “Sakalları da bir keçiden aldınız herhalde, ha?”

Christabel, “Archie, bu sen misin?” diye sordu.

“Evet, benim,” dedi Archie.

Daniel, “Tanışma ve hasret giderme faaliyetlerini sonraya bırakalım,” diye bağırdı.

Archie bir anons yapıyordu: “Şimdi Çitralilerin akbaba dansını yapacağız. Kim ceset olmak ister?”

Mr. McCosh, “Ben seve seve olurum,” dedi, “fakat yere uzanmam biraz vakit alacaktır.”

“Koluma girin,” dedi Archie ve böylece Mr. McCosh, büyük bir dikkat ve özenle yere indirilerek sırt üstü yattı ve purosunun dumanını keyifle tavana doğru üflemeğe başladı. Mrs. McCosh, kocasını bu halde görmekten ötürü azap içindeydi.

Archie, “Acaba içinizde davul çalmak isteyen olur mu?” diye sordu. “Yoksa Ballı dans edemeyecek.”

“Ben çalarım,” dedi Mr. McCosh, yine bir medeni cesaret örneği sergileyerek, “her ne kadar yatay vaziyette olsam da. Biri puro-mu alabilir mi yalnız? Fairhead?”

Üç dansçı harekete hazır bir pozisyona geçerken, Mr. McCosh da davula vurmaya başladı. Archie, “Daha yavaş!” deyince de söyleneni yaptı. Fairhead, McCosh’un purosunu olabildiğince kendinden uzakta tutuyordu. Bu şeyden hep yoğun biçimde nefret etmişti. Kimseye söylemese de bunu Şeytan’ın pislîği kabul eder, ne zaman Mr. McCosh bir tane yaksa bahçeye dolaşmaya çıkardı.

Üç adam ancak tüyler ürpertici ve acayip diye nitelenebilecek hareketlerle dansa devam etmekteydi. Cesede doğru tuhaf hareketlerle yan yan zıplayarak geliyor, sonra bir hayat belirtisi gösterince ansızın geri sıçrıyor, kollarını kanat çırpır gibi oynatıp birbirlerini galalayarak, dürtükleyerek ittirip duruyorlardı. Cesedin etrafında toplandılar ve müthiş bir akbaba taklidiyle göbeğinde bir delik açıp boyunlarını yana doğru seğirte seğirte bağırsaklarını çekiştirir gibi yapmaya başladılar. Tek yapmadıkları cesedin üstüne çıkmaktı.

Sonunda Daniel geri çekilip, “Ben artık bu hoplamaya devam edebileceğimi sanmıyorum,” dedi. “Bacaklarımın üst kısımlarını çok ağrıtıyor.”

Ballı, “Daniel’ı yiyelim o zaman!” diye bağırınca kalan iki dansçı bir anda dikkatlerini ona verdi.

“Ben artık kalkabilir miyim?” diye sordu Mr. McCosh. “Şöyle sıkı bir içkiye ihtiyacım var.” Archie’nin yardımıyla kalkarken aniden bir baş dönmesi hissetti ama hemen toparladı kendini.

Üç dansçı yan yana kanepeye oturmuş çaylarını yudumluyorlardı, bir yandan da hâlâ kan ter içinde, hâlâ nefes nefesydiler ve herkesin gösterdiği hayranlığın tadını çıkarmaktaydılar, Mrs. McCosh hariç tabii, o böyle şamata ve taşkınlıktan hiç hazzetmezdi, üstelik akbabalarla cesetlerin düşüncesi bile asabını bozmuştu.

Hamilton McCosh ise odanın ortasında dikilmiş, elindeki kılıcı gösterişli hareketlerle savurup duruyordu. Onun ilgisini gören Archie, “Ben en çok Peştun kılıcını seviyorum,” dedi. “Tepesinde bir cins kabartı olan bir çeşitkenar üçgene benzer. İnanılmaz keskin olurlar.”

“İnsan askerlik yapmayınca çok şey kaçırıyor,” dedi Mr. McCosh. Archie, büyük bir içtenlikle, “İnsan gerçek anlamda dehşet verici olan pek çok şeyi kaçırıyor,” dedi, “ve sizi normal hayata tamamen uyumsuz hale getirecek pek çok şeyi.”

“Tamamen öyle olduğundan şüphem yok. Ben Lahana Kafaların hakkından sanayinin gücüyle geldim ama bir tanesini ellerimle şişleyebilmiş olmayı isterdim.”

“Ben hâlâ bir tanesini öldürebilmeyi umuyorum,” dedi Mrs. McCosh. “Zavallı Myrtle aklıma geldikçe... Hele o feci bombardıman uçakları... hiçbir vicdana sığmaz.”

“İznin ne kadar?” Archie’ye bunu soran Rosie’ydi.

“Üç ayım var, ondan sonra Kuzeybatı Cephesi’ne dönüyorum.”

Ona olan tutkusunun bir gün geçip geçmeyeceğini hüznle düşünmekte olan Otilie, “Seni tekrar görmek ne kadar güzel,” dedi. “Keşke hepiniz yine yan evde oturuyor olsaydınız.”

“Ben de isterdim hepimizin yine yan evde oturuyor olmasını. Gerçi *maman* Partridge Green’den memnun, hem oranın doğası çok güzel. Chanctonbury Ring’e tırmanmak muhteşem bir şey. Kilometrelerce öteyi görebiliyorsun. Ta Blackdown’a kadar. *Maman* da buna bayılıyor. Dürbününü alıp Fransa’yı görmeye çalışıyor.”

“Bacakları müthiş sağlam olmalı.”

“Bizim ailede hep öyledir,” dedi Archie.

“Yine eskisi gibi aile içinde, *en famille*, Fransızca mı konuşuyorsunuz?”

“Tabii ki. Fransızca, bir şekilde İngilizceden daha samimi bir dil. Hem çocuklar üzerinde çok daha etkili oluyor. Bir şeyi Fransızca söyleyince gerçekten söz dinliyorlar. Gerçi bu aralar çok fazla çocuk çıkmıyor karşıma ama.”

Ottilie kuşkuyla ağzını büzdü. “Peki senin...” diye söze başladı sonra. “Yani işte, hayatında... birileri var mı? Yakında iyi haberler mi beklememiz gerekiyor? Onun için mi geri geldin? Üstüme vazife olmayan şeylere burnumu sokuyorsam kusuruma bakma, ne bileyim, hepimiz eski arkadaşız sonuçta.”

“Ne demek istiyorsun ki? Aa! Şimdi anladım! Yok, hayır, buraya evlenmeye veya nişanlanmaya falan gelmiş değilim. Zaten herhangi bir gelirim olmayınca herhalde asla evlenemem ben. Bana göre insanın karısını doğru dürüst geçindirmek ve çocuklarını iyi okullarda okutmak gibi sorumlulukları vardır. Üstelik hayatımın son yılları yeryüzünün en vahşi bölgelerinden birinde geçti. Uygarlığa hiç uygun değilim.”

“Aa, olur mu hiç, tabii ki uygunsun,” dedi Ottilie, “Archie, gerçekten geri dönmelisin artık. Burada yapabileceğin çok şey olduğuna eminim. Üstelik Fransızca biliyorsun. Son derece asil birisin falan da, aslında azıcık modası geçmiş şeyler düşünmekteisin. Savaş her şeyi değiştirdi. İnsanlar savaş sırasında durmadan evlendiler, hem de hiç paraları olmadan, hiçbir şey düşünmeden.”

“Bu söylediklerin çok güzel ama benden kimseye hayır gelmez, bunu biliyorum. Ben ancak yaşını başını almış RAF subaylarına Khattak kılıç dansı ile Çitrali akbaba dansı yapmayı öğretebilirim, bir de aşiret üyelerini kendi insanlarına karşı savaşa götürürüm işte. Zaten yaşım da çok ileri artık. Ben yaşça Daniel’den çok büyüğüm, biliyor musun bunu?”

“Aman Archie, yapma Allah aşkına! Senin kaç yaşında olduğunu biliyorum herhalde. Sana her zaman büyük hayranlık duymuşumdur ben. Bir şekilde çok... olgun ve erişilmez görünürdün işte.”

Ottilie'nin iri kahverengi gözlerine bakan Archie, bunca zaman sonra onun hâlâ kendisine vurgun olduğunu gördü. Onunla evlenmenin çok hoş olabileceğini bir kez daha düşündü böylece. İyi bir insandı o, savaşta elinden geleni yapmış, şefkatli, çalışkan bir kızdı ve mutluluk dolu, normal bir geleceği hak ediyordu. Hem iyi bir anne olurdu, Archie çocuğu olsun isterdi ne de olsa. Sonra başını kaldırıp Rosie'ye baktı ve onunla göz göze geldi. Rosie bir an ciddi bir ifadeyle ona baktıktan sonra gözlerini kaçırdı.

“Hiç umut yok,” diye geçti Archie'nin içinden. “Keşke gelmeseydim. O artık kardeşime ait, ben de tam anlamıyla sersefil bir haldeyim işte. *Entièrement foutu*. Boku yedik! En iyi ihtimalle, tek umudum Peşaver'de bir mezar olur.”

“Dönüşümü daha erkene alabilirim,” dedi Ottilie'ye dönerek. “Yeni bir ayaklanma bekleniyor. Bu sefer Vezirilerden. Kaçırarak istemem.”

Ottilie dönüp Ballı'ya baktı. İlk karşılaştıklarında çok çekici bulmuştu onu. İşin aslı, hâlâ da buluyordu ama uğruna yanıp tutuştuğu Archie olmuştu hep, Hindistan'da olmasına ve onu artık neredeyse hiç görmemesine rağmen hâlâ da öyleydi. Ottilie'nin, yaşamında melankoli ve yenilgi olanlar karşısındaki doğal şefkati, ona duyduğu tutkuda rol oynuyordu. Archie onun analık ve hemşirelik dürtülerini uyandırmaktaydı.

Daniel gelip Archie'nin sırtına vurarak, “*Frater meus!*” dedi. “Son gösterinin vakti geldi. Hadi hazırlanalım.”

Archie, “*Frater mi!*” diye düzelterek cevapladı onu, “Dikkat et. ‘*Meus*’ün çekimi ‘*bonus*’unki gibi değil.”

“Peki öyleyse, *frater mi*, bahçeye çıkıp silahlanma vakti geldi.”

“Kafadarlar, göreve!” dedi Archie vakur bir edayla. “Kafadarlardan kalanlar yani.”

Daniel, "Işıkları söndürüyoruz!" diye haber verdi. "Hiçbir köşeden ışık sızmayacak! Nokta kadar bile ışık görünmeyecek! Herkes limonlukta toplansın! Gösterimiz başlamak üzere!"

Ballı, "Gladyatörlerin Yürüyüşü'nü söyleyeyim mi bağıra bağıra?" diye sordu.

"Hayır," dedi Daniel, "yoksa herkes bizim birer soytarı olduğumuzu sanır, uyurgezer gözbağcılar değil."

"Ayy," diye bağır dı Sophie, Daniel'in sözleri öyle hoşuna gitmişti ki ellerini çırpıp göğsünde birleştirdi.

Ballı, Archie, Daniel ve Fairhead, merdivenden bahçeye indiklerinde herkes limonlukta toplanmış tı, Esther annesinin kucağında oturuyordu ve Millicent da bir koşu gidip hâlâ yanan lamba varsa söndürsün diye eve yollanmış tı. Ansızın her yer zifiri karanlık olmuştu gerçekten de.

Bahçenin öbür ucunda iki kibrit çaktı, iki parlak ateş doğdu ve sonra birden çimenleri çaprazlamasına kat ederek tam ortada birbirlerine teğet geçtiler. Bahçenin kenarlarından aş ıp tekrar birbirlerinin yanından geçerek birbirine çapraz köşelere doğru savrul dular.

Bu alev toplarının karanlıkta gitgide hızlanarak uçuşunu izlemek olağanüstü keyifliydi. İnsanın doğrudan içgüdülerine hitap eden, çok heyecan verici bir yanı vardı bu gösterinin, açıklanamaz bir yanı. Daniel'in sesi duyuldu: "Söndür!" Alev topları birden yok oldu. Sonra, "Bir, iki, üç!" diye tekrar ses duyulunca bir yay çizerek havaya fırladılar, durdular, tekrar fırladılar, aralıksız birbirlerini keserek havada uçuştular ve geride duman ve yakıt kokusu bırakarak birbiri ardına hepsi yok olana kadar bu böyle devam etti.

"Işıkları açın!" diye bağır dı Daniel.

Işıklar yakıldı tekrar ve birkaç dakika sonra dört adam ortaya çıktı, elleri ve giysileri biraz ısı olmuştu ama kendilerinden memnun görünüy olardı.

“Bunu nasıl yaptınız?” diye sordu Otilie. “Hayatımda böyle şahane bir şey görmedim!”

“Muhteşem gösteriydi,” dedi Mr. McCosh. “Ne kadar marifetle hazırlanmış! Tebrik ederim sizleri!”

“Tek gereken,” dedi Fairhead, “hokey sopaları, bir de çaputa sarılıp benzine batırılmış hokey topları. Tabii kibrit de. Ve hokey oynamasını bilen insanlar da.”

Otilie, büyük bir hevesle sordu: “Yarın bir daha izleyebilir miyiz?”

“Elbette, ama gidip bir teneke daha benzin almamız gerekecek, yoksa çim biçme makinesine benzin kalmaz. Yarın öğleden sonra kriket oynuyoruz üstelik, hanımlar beylere karşı.”

Rosie, “Bu hiç de adil değil,” dedi. “Sonra dans edecek miyiz peki?”

Archie, “Son derece adil olacak,” diye cevapladı onu. “Hanımlar, erkeklerin kullandığı en büyük boy kriket sopalarıyla silahlanmış olacak.”

“Bu adil mi?”

“Erkeklerin elinde süpürge sopası olacağını dikkate alırsan, adil. Bütün atışlar da sol elle yapılacak. Tabii senin solak olmadığını varsayıyorum.”

Fairhead, “Fiyasko olacaktır,” dedi.

“Eh, öyle olmasını umduğumuz kesin,” dedi Daniel.

Sophie, “Süperhipereğlenceli olacak,” dedi.

Ballı, “Ne yazık ki ben kalamayacağım,” diyerek söze girdi. “Karım ve çocuklar, Noel malum, maalesef. Söylenen zamanda orada olmak zorundayım.”

Kriket gerçekten de fiyasko oldu. Ölümsüz kriket geleneğinde hiç kimse kazanamadı. Gerçi Mrs. McCosh’un oyuncular içinde en yeteneklisi olduğu üzerinde genel olarak anlaşmaya varılmıştı. Bir topu Pendennisler’in bahçesine gönderen Mrs. McCosh li-

monluk camını da kırdı. Arkasından masa tenisi toplarıyla bilardo oynadılar, sopa olarak da golf sopalarının saplarını kullandılar ve sonunda Daniel'ın gramofonuna müzik koyup dans ettiler. En sonunda kendi gösterisini sergilemeye gelen Caractus bir golf topunu odanın içinde kovalayıp durduktan sonra perdeye tırmandı ve çıkıp alınlığın üstüne oturdu, oradan Mr. McCosh'un kendisine salladığı devede tüyüne pati attı durdu.

Millicent ile Dusty Miller

Aşçıkadın, Mrs. McCosh ile birlikte yemek salonundaki masanın başında durmuş, gelecek haftanın menüsünü hazırlarken, mutfakta Memur Dusty Miller çayına kepçeler dolusu şeker koymakla meşguldü.

“Dur, dur!” diye bağırdı Millicent. “Çok fazla koyuyosun! Senle Chalky yüzünden her hafta şekersiz kalıyoz, her hafta da Aşçıkadın onca şeker nereye gitti diye bi bahane uydurmak zorunda kalıyo. Hem zaten dişlerini çürütür.”

“Dayanamıyorum işte napiym. Şekere çok düşkünüm. Tatlı şeylere bayılıyorum. Senden de onun için hoşlanıyom ya.”

“Ne? Ne dedin sen?”

“Senin de tatlı olduğunu söyledim,” dedi Dusty.

“Bırak bu ağızları,” dedi Millicent, “bak süpürgeyi kafanda kırarım.”

“Aman aman, senden korkulur,” dedi Dusty Miller.

Dalgın dalgın çayını karıştırdıktan sonra, “Buraya niye geliyom hep sanıyosun, tatlım?” diye sordu.

“Tembel bi polis olduğun ve iki devriye arasında çay içmeden duramadığın için. Tabii krepe de bayılıyorsun.”

“Hiç de ondan değil işte. Karakolda ne zaman istesem çay içebilirim. Buraya seni görmeye geliyom ben.”

Millicent mutfak masasına oturarak, “Hutch’ı biliyosun, değil mi?” dedi.

“Tabii ki biliyom Hutch’ı. Buraya kadar gelip de kapıda yığıldığında ben de buradaydım, değil mi?”

“Bak, işte içimde bu duygu var, anlıyo musun?”

“Hangi duygu?”

“Onu sevmiştim ben, Dusty, sahiden sevmiştim. Nikâhlanacağımıza inandım. Eh işte, ondan sonra da hep mutlu mesut yaşıyacaktık falan.”

“E tabii, biliyom bütün bunları.”

“Bak Dusty, seni beğeniyorum çok ama bana engel olan bişiy var işte.”

“Hutch mı?”

Millicent başını salladı.

“Nereye gömüldüydü o?”

“Walthamstow’a.”

“Gel gidip ziyaret edelim.”

“Ziyaret mi edelim? Niyetin ne senin?”

“Gidip mezarına bakalım. Pazar günü izinli değil misin sen?”

“Öğleden sonra. Sabah kiliseye gitmek zorundayız. Arka sıralarda biraz kestiriyom bu sayede.”

“İyi, ben motorla Dağ Gölü’nün orda olurum. Sıkı giyin olur mu, çünkü hava feci soğuk oluyo, daha bahar gelmedi. Saat iki iyi mi?”

“Bir buçuk olsun,” dedi Millicent. “Sende motor olduğunu bilmiyodum.”

“Yok zaten. Arkadaşım Smiffy’den ödünç alacam. Hurda alıp satar kendisi. Ne zaman motorlu bişiy çalınsa, çalan gerizekâlı götürüp Smiffy’ye satmaya kalkar, ben de dosdoğru gidip ona sorarım, işte oradan tanıyom kendisini.”

“Smiffy’nin eline ne geçiyo ki bundan?”

“Ne zaman bir araba haşat olsa, ben de olay yerindeysem, sahibine Smiffy’ye gitmesini, en hesaplı yerin onun dükkânı olduğunu söylerim.”

“Bu doğru mu ama?”

“Eh, göz görmeyince gönül katlanır,” dedi Dusty. “Hadi, pazar günü görüşürüz. Dağ Gölü’nün orda. Saat bir buçukta.”

Ve böylece, olaylarla dolu yolculuklarına başladılar, Londra Kulesi’ne bakmak için bir mola verdikten ve ansızın karşılarına çıkıveren araba atı yüzünden bir kaza atlattıktan sonra Hutch’ın mezarı başında yan yana dikilirken buldular kendilerini. Mezarın üstünde epey ot bitmiş, mezartaşı ilk dikildiği zamanki o şık görünümünü neredeyse tamamen kaybetmişti. Millicent diz çökerek bir demek çiçek koydu mezara, sonra tekrar kalkıp, “Meraba Hutch, sevgilim,” dedi.

Yanında getirdiği tek bir gülü mezara bırakan Dusty ise hiçbir şey söylemedi, yanı başında Millicent’in sessizce gözyaşı dökmesini bekledi. Kolunu boynuna dolama veya onu yatıştırmaya çalışma arzusuna da karşı koydu.

“Mesele şu ki,” dedi Millicent en sonunda, “burada yatan o değil aslında, di mi? Ondan kalan, onun bir zamanki halinden kalan şeyler.”

“Valla ben de onun orada olduğunu sanmam,” dedi Dusty. “Birini ölürken gördüğünü düşünürsen. Yani geriye kalan artık o kişi olmuyor, öyle değil mi? Artık orada kimse kalmamış olduğunu görebiliyosun zaten. Neyse, sorsana ona.”

“Neyi sorayım?”

“Dusty’ye gönlü razı mı, onu sor. Sor hadi. De ki, ‘Dusty’ye gönlün razı olur mu?’”

Millicent, çürüyüp köklerine karışmayı bekleyen kartlaşmış kardelenlerden hazin bir kalabalığın altındaki mezara indirdi gözlerini ve “Hutch, sevgilim,” dedi, “Dusty’ye gönlün razı mı?”

Yan yana durmaya devam ettiler, ta ki Millicent'ın eli, araların-
daki ufacık mesafeyi aş ıp Dusty'nin avcunun içine sü zülü verene
kadar.

“Sana gö nlü razıymış, öyle düş ündüğ ünü sanıyorum,” dedi
Millicent.

Tam oradan ayrılırlarken Dusty, “Bi dakika bekler misin?” dedi.
“Hutch’a bi diyeceğ im var. Yalnız olmam lazım onunla, yani iş te.”

Millicent, üstünde minik bir dam olan mezarlık kapısının
önünde beklemeye başladı, o sırada dondurucu bir rüzgâr gelip
saçlarını dağıttı ve gözlerinin yeniden yaşarmasına yol açtı.

Dusty ise mezarın başına çö melmiş, yosunlanmış toprağ ını ok-
ş uyordu. “Sağ olasın dostum,” dedi. “Bu iyiliğ ini unutmam.” Sonra
ayağ a kalkıp kasketini başına geç irdi ve Millicent'ın yanına gide-
rek, “Hanımefendi,” dedi, “arabanız bekliyor.”

“Bak ne diyecem Dusty,” dedi Millicent. “Kendimi çok daha bi
iyi hissediyorum. Biş iy daha...”

“Ne?”

“Sen de çok daha bi acayip gör ünü yosun üniformasız olunca.”

“Alış ırsın tatlım, alış ırsın.”

“Baya yakış ıklı olmuş un aslında.”

“Hadi hadi ş imdi.”

Ertesi gün Millicent sabah odasını temizlerken, Rosie de pen-
cere kenarında oturmuş kitap okuyordu. Millicent damdan düş er
gibi, “Ay nolur Miss Rosie” dedi, “biş iy sorayım mı size? Yani bili-
yorum, bana düş mez ama...”

“Neyse söy ler misin Millicent? Anneme söyleyip seni iş ten at-
tıracak değ ilim herhalde.”

“Yani bakın kü çükhanım... Acaba diyorum, hiç ... Yani hiç ... Hiç
acaba Mr. Ashbridge'in mezarını ziyaret etmeyi düş ündünüz mü?”

“Hayır, Millicent. Dayanabileceğ imi hiç sanmıyorum.”

“Dayanırsınız küçükhanım, dayanırsınız. Bak, böyle dediğim için kızmayın bana küçükhanım ama size çok iyi gelecektir bence.”

“Millicent, nereden çıktı şimdi bu?”

“Hiçbir yerden, küçükhanım. Kusura bakmayın, küçükhanım. Ama dün, ben gidip Hutch’ı ziyaret ettim.”

“Ve sana iyi mi geldi?”

“Evet, efendim.”

“Eh, bir gün ben de Fransa’ya giderim. Bundan kaçış yok, öyle değil mi?”

“Bence gitmelisiniz, küçükhanım.”

“Teşekkür ederim, Millicent. Çok iyi bir insansın sen.”

“Estafurlah, küçükhanım.”

Mağara Adamı

Bütün aile sofraya oturmuş, başları öne eğik, bekliyordu. Mr. McCosh tam yemek duasına başlıyordu ki karısı, epeyce de beklenmedik bir şekilde, “Bence yemek duasını Daniel okusa iyi olur,” deyiverdi.

“Ben mi?” diye bağırdı Daniel. “Gerçekten mi?”

“Eminim ki Rabbimiz hep aynı duayı dinlemekten bıkmıştır. Bir de sen denemek istersin belki. Senin için sakıncası var mı, şekerim?”

“Hiçbir sakıncası yok,” dedi Mr. McCosh, oysa aslında bu yersiz müdahaleden pek de hoşlanmamıştı. “Ama zavallı oğlanın aklında hazır bir dua olmayabilir.”

“Bildiğiniz gibi,” dedi Daniel, “Tanrı ile öyle fazla bir samimiyetim yok benim. Uzaktan bir merhabamız var, hepsi o kadar. O da yıllar yılı birbirimizi ihmal ettikten sonra.”

“Ne kadar yazık,” dedi Mrs. McCosh. “Yüce bir varlığın kendisine göz kulak olduğuna inanmadıkça insan nasıl ahlakını korumayı başarabilir, bilemiyorum. İmkânsız bence. Kimse bakmadığında utanç verici şeyler yapabiliriz, değil mi?”

Daniel, “Bende utanç verici şeyler yapma eğilimi yoktur,” derken nefretini güçlkle gizliyordu, “hem bence insan, doğrusu o olduğu için düzgün davranmalı, öyle emredildiği için değil.”

Yüzbaşı Fairhead, “İlginç bir soru,” diyerek görüş bildirdi. “Tanrı bir şeyi iyi olduğu için mi emreder, yoksa o şey Tanrı em-

rettiği için mi iyidir? Doğru cevap birincisiyse, ki bence öyle, bundan çıkan sonuca göre ahlak ile din mantıken birbirinden ayrıdır.”

“Üstüme iyilik sağlık!” diye haykırdı Mrs. McCosh. “Bir de din adamı olacaksınız! Söylediğinizi tam olarak anladığımdan emin değilim ancak şundan eminim ki siz bir heretiksınız!”

Fairhead, “Kuvvetle muhtemeldir,” dedi hiç istifini bozmadan.

Ottilie, Daniel’a dönerek, “Sizin ailede hep söylenen bir yemek duası var mı?” diye sordu.

“Var.”

“Dinlesek son derece hoş olurdu,” dedi.

“Tamam, elbette, madem istiyorsunuz,” dedi Daniel.

Başlarını eğdiler, ellerini birleştirdiler ve gözlerini yumdular. Daniel usulca duayı söylemeye başladı:

*“Pour les bonnes choses sur la table,
Pour les belles choses dans la vie,
Pour l’amour, la paix, la poésie,
Dieu soit béni.”*

Hepsi gözlerini açıp hayranlıkla baktı ona, bir Mrs. McCosh hariç, onun yüzü bundan ne kadar rahatsız olduğunu ve duayı hiçbir şekilde tasvip etmediğini saklayamıyordu.

“Çok güzeldi,” dedi Ottilie.

“Annem uydurmuştu bunu,” diye cevapladı Daniel.

“Vay canına,” dedi Christabel, “daha uzun yapmasını söylemelisin ona, o zaman daha da şiire benzer. Çok güzel olur hem de.”

“Anlamı nedir peki?” diye sordu Mr. McCosh. “Ben hiç anlamadım da.”

“Anlamı şöyle: ‘Sofradaki iyi şeyler için, hayattaki güzellikler için, sevgi, barış, şiir için Rabbimize hamdolsun’.

Mrs. McCosh, “Yani şimdi bu resmi bir yemek duası, değil mi?” diye sordu.

“Eminim Daniel’in ailesinde söylene söylene kutsal bir nitelik kazanmıştır,” diye araya giren Rosie, kocasının bir kez daha öfkesini bastırma mücadelesi verdiğinin, kayınvalidenin de yine bu öfkeyi kaşımakta olduğunun tamamen farkındaydı. “Hem her yemek duasının bir noktada birileri tarafından uydurulmuş olması gerekiyor zaten.”

Millicent, elinde gümüş bir tabakla içeri girince konuşmada bir boşluk oldu. Tabakta, gelişigüzel sıkıştırılarak tavuk şekli verilmiş domuz eti vardı.

Daha ancak birkaç lokma almışlardı ki Mrs. McCosh dalaşa kaldığı yerden devam etmeye başladı. “Benim kanaatime göre,” dedi, “Fransızca, Rabbimize hitap etmek için uygun bir dil değil.”

Daniel, “Tanrı’nın Fransızca bilmediğini mi iddia ediyorsunuz?” dedi. Kayınvalidenin kendisini tahrik etmeye çalıştığını biliyordu, oltaya gelmemesi gerektiğini de biliyor ama yine de geliyordu işte.

“Ne münasebet. Deli saçması olur bu. Fakat Fransızca hafif ve gayri ciddi bir dil, öyle değil mi? Tanrı’nın bu dili ciddiye alması beklenemez. İngilizcenin çok daha fazla nüfuzu var, daha ağırlıklı bir nüvesi var.”

Sophie, “Nüve mi?” diye tekrarladı kıkırdayarak. “Nüve?”

“Evet. ‘Nüve,’” dedi Mrs. McCosh.

Sophie’nin omuzları sarsılıyordu, neredeyse ağız dolusu eti püskürtecekti. Ağzından şapırtılar çıkararak yerinden kalktığı gibi dışarı fırladı. Sabah odasında kendi kendine kahkahalar attığını duyabiliyorlardı.

Mrs. McCosh, “Ne oluyor buna böyle?” diye sordu.

Gözleri keyifle parlayan Mr. McCosh, “Senin söylediğin bir şeydendir herhalde,” dedi.

“Karım adına özür dilerim,” dedi Fairhead. “Ne olduğunu ben de anlayamıyorum.”

“Küçükken Normandiya’da bir ailenin yanında kalmıştım,” dedi Christabel, “öyle akıllı köpekleri vardı ki hayran olmuştum.”

Daniel, “Sahi mi?” diye sordu. “Niye?”

“E hepsi de Fransızca’yı anlıyordu. Mesela, ‘*Assieds-toi*’ deyince oturuyorlardı hemen.”

“Yani diyorsun ki İngilizce, Tanrı’nın olduğu gibi, köpeklerin de doğal dili?”

“Küçük bir kızken öyle düşünmüştüm,” dedi Christabel. “Ha-liyle artık büyüdüm, o kadar bilinçsiz değilim.”

Mrs. McCosh hışımla baktı ona. “Anladığım kadarıyla benim bilinçsiz olduğumu iddia etmekte sin. Bilinçsiz olduğum hiç de söylenemez.”

“Felsefi açıdan gıdasız kalmış demek daha yerinde olur,” dedi Daniel. Çok alçak sesle söylemişti bunu ama iştirilmeyecek kadar alçak sesle değil.

“Bu ne cüret! Üstelik sana şunu da söylemeliyim ki bu sofrada bulunduğun zamanlarda bazen her türlü adabımuaşeret kuralını bir yana bırakmanı hiçbir şekilde tasvip etmiyorum! Bu ülkede dirseklerini masaya dayayarak oturmak âdetten değildir. Kollarını yana koyacaksın ve bileklerin masaya değmeyecek. Kemikleri de ellerinle alıp üstlerindeki eti sıyırmayacaksın. Geçmişte böyle yapılmış ama artık yapılmıyor.”

Christabel şaşırmıştı, “Ama domuzda kemik yoktu ki hiç,” dedi.

“Geçen perşembe yediğimiz kuzu pirzoladan bahsediyorum ben,” dedi Mrs. McCosh. “O zaman bir şey söylemek istememiş-tim ama şimdi konuşmam gerektiğine inanıyorum.”

Daniel buz gibi bir sesle cevap verdi: “Kemiğin üstünde et bırakmak, biz etini yiyelim diye can vermiş olan yaratığa hürmetsizliktir. Üstelik etin en tatlı yeri de kemiğe yakın kısmıdır. Dirsekleri masaya dayamaya gelince, Fransa’da biz aile arasında yemek yerken, *en famille* olarak sofradayken, dirseklerimizi masaya dayar ve kemiğin üstündeki eti sıyrırız. Benim hatam bu evde *en famille* olduğumu düşünmekti. Özür dilerim. Yemek bitmeden ve daha Tanrı’nın hakiki dilinde şükranlarımızı sunamadan sofradan kalktığım için de özür dilerim ama burada kalmaya daha fazla dayanamayacağım.”

Mrs. McCosh, “*En famille* olup olmadığın senin bakış açına kalmış bir şeydir,” dedi. “Ancak şunu da gayet iyi biliyorum, burada hiç kimse yoktur ki kaybettiğimiz zavallı oğlumuzun yerini senin doldurabileceğini veya onun yerine geçmeye layık olduğunu düşünsün, buna karın da dahil.”

Daniel peçetesini masaya savurdu, hanımları ve Mr. McCosh’u başıyla selamladı ve odadan çıkıp gitti.

“Anne!” diye bağırdı Rosie. Bir an tereddüt etti, yüzü bembeyaz olmuştu sıkıntıdan, sonra Daniel’in arkasından gitti.

“Hayatım, bence damadından özür dilemelisin,” dedi Mr. McCosh.

Mrs. McCosh’un cevabı, “Asla böyle bir şey yapmayacağım,” oldu. “Ben yanlış bir şey yapmadım, böyle söylenmesini de kabul etmiyorum. Çeşitli adabımuaşeret kitaplarından araştırdım üstelik, içlerinde bir kontes tarafından kaleme alınmış olan kitap da vardı. Kemikleri sıyırma ve masaya dirseklerini dayama konusunda hepsi aynı şeyi söylüyor! Ve kimse çocuklarımın önünde beni eleştiremez.”

“Daha sonra konuşuruz öyleyse,” dedi Mr. McCosh, “çocuklar yanımızda değilken. Yalnız şunu söyleyeyim, merhum Kraliçe parmaklarıyla kemikleri alıp sıyırmaya bayılmış. Sık sık anlatılan bir şeydir bu. Senin bilmiyor olmana şaşırdım doğrusu.”

Rosie odaya geri gelerek, “Nereye gitti bilmiyorum,” dedi. “Umarım annesinin evine gitmemiştir.”

“Ne? Partridge Green’e mi? Gecenin bu saatinde?” dedi Otilie.

Rosie, “Daniel gecenin bu saatinde pekâlâ Partridge Green’e gidebilir,” dedi. “Motosiklet tutkusu dur durak bilmiyor, gece de olsa, yağmur da yağsa. Uçmayı sevdiği kadar seviyor motora binmeyi.” Pencereye koşup perdeyi aralayarak dışarı baktı. “Motosikleti burada hâlâ.”

Otilie aklı başında bir havada konuştu: “Motosikleti çalıştırsa duyardık.”

Mr. McCosh, kederli bir ifadeyle, “Hem Sophie’yi hem Daniel’ı kaybettik,” dedi. Sophie’nin sabah odasını arşınlamakta olduğunu, arada bir de bir kahkaha nöbetine tutulduğunu duyabiliyorlardı hâlâ.

Daniel kanatlı balkon kapısından geçerek limonluğa gitmişti. Sonunda yeniden yapılmıştı burası ve artık bitkilerle dolmaya başlıyordu. Savaş sırasında, daha camları patlamadan önce, aile burada sebze yetiştirmeye çalışmış ama azimden de, beceriden de yoksun oldukları için başarısızlığa uğramışlardı. Ürünler hep ya aşırı sulanıyor ya susuzluktan kuruyordu, kimi küfleniyor kimi cüce kalıyor kimi de kurtlanıyordu. Oysa şimdi bir köşede ufak bir portakal ağacı boy göstermişti, diğer köşede de limon. Bir asma çatıyı kat etmeye koyulmuştu ve saksılardaki kimi bitkiler, büyüyüp yemek masasını süsleyecek güzellikte olacaklarını müjdeliyordu.

Daniel, birkaç sigara içip sakinleşebileceği bir sığınak bulma derdindeydi. Kayınvalidesinden kaçabildiği kadar uzağa kaçmak için kapıyı açıp bahçeye inen merdivene yöneldi, bahçenin ta öbür ucuna, Zıpzip’in gömülü olduğu yere kadar gitmeye kararlıydı. Bahçede yürürken başını kaldırıp mehtaba baktı, Kuzeybatı Cephesi’nde askerken mecburen açık havada, *en plein air* yattığı zamanlardan beri ayın güzelliği her zaman nefesini kesmişti. Cactacus karanlığın içinden çıkıp Daniel’in bacaklarına sürtünme-

ye başladı. Tabakasını açan Daniel bir sigara çıkardı, sonra kibrit bulmak için ceplerini karıştırmaya başladı. Bulduktan sonra kibriti çaktı ve cephedeyken öğrendiği gibi ellerini aleve siper etti. Hindu Bagh'dan daha yeni gelmiş olan bir başka subaya, gece devriyesinde mola verirken sigara yakmamasını söylediği an geldi aklına, hemen arkasından, yattığı yerden kibritini çakan adamın daha o dakikada Peştun keskin nişancının mermisi yanı başındaki kayaya çarpınca gösterdiği tepkiye nasıl güldüğünü hatırladı. Artık sağdan soldan ateş sesi duymadan yaşamak tuhaf geliyordu, tabii kayınvalidenin ani hamleleri sayılmazsa. Düşündü de uçağın brandasını önü alınmaz biçimde delik deşik ederek sana doğru ilerleyen makineli tüfek kurşunları kadar da kötü değildi. Mrs. McCosh daha çok uçaksavarlar ve alevli soğanlar arasından uçmaya benziyordu, tek farkı uçaksavarlarla alevli soğanların insanı öfkeden çıldıracak hale getirememesiydi. Bir kez daha karar verdi ki en önemli öncelik, bir an önce bu evden ayrılarak başka bir yerde daha sakin bir hayat kurmaları gerektiği konusunda Rosie'yi ikna etmektir. Tabii önce RAF'tan ayrılıp yeni bir iş bulması gerekecekti.

Daniel yanı başında bir öksürük duyunca kulak kabarttı. Karanlıkta etrafına bakındı ve gerçekten de çok yakınında bir öksürük daha duydu. Etrafa göz gezdirince, limonluğun altındaki depoda biri olması gerektiğini düşündü.

Cesaretini toplayıp kapıdan geçti ve içeri bakmaya çalıştı ama zifiri karanlıktı. Kibrit kutusunu aradı, bir kibrit çakıp göz hizasında tuttu. Turuncu ışıltıda tek gördüğü bahçe makineleri, üst üste atılmış çullar, saksılar, tırmık ve bellerdi. Yine de orada birisi olduğundan emindi.

“Kim var orada?” diye kararlı bir tonda sordu. “Nerede saklanıyorsun?” Acaba buraya elektrik çekildi mi, diye düşündü ve bir şalter bulma umuduyla bakındı. “Orada olduğunu biliyorum,” derken, alevi parmak uçlarını yakmaya başlayan kibriti söndürdü. “Ortaya çıkmazsan gidip bir fener ve tabancayla geri geleceğim. Son kez soruyorum.”

“Ağır ol,” diye boğuk bir ses duyuldu, “o kadar abartmaya gerek yok, aktrisin piskoposa dediği gibi. Fişek harcamanın manası da yok.”

Daniel bir kibrit daha yakınca, bir köşede üst üste atılı duran çullar kıpırdamaya başladı. Az sonra karşısında otuz beş yaşlarında, saç baş dağınık bir adam duruyordu, elinde gemici feneriyle. “Al bunu yak,” dedi, “kibrit harcayıp durma.”

Bir yandan bütün olan bitenin ne kadar tuhaf olduğunu düşünen Daniel, lambanın kapağını açıp fitilini yaktı. “Aa, sensin!” dedi.

“Doğrudur, kime dediysen artık,” oldu adamın cevabı.

“Bahçivansın sen,” dedi Daniel.

“Neyse ki söyledin. Ben farkına varmayabilirdim. Ben de senin kim olduğunu biliyorum. Miss Rosie ile evlisin,” diye cevap verdi adam.

“Ne yapıyorsun peki burada, limonluğun altında kamp mı kurdun?”

“Gidecek evim yok ki.”

“Evin mi yok? Ve McCoshlar seni buraya aldı?”

“Mottingham’da oturduğumu söyledim. Başka bir şey sormadılar. Mr. McCosh iyi bir adam. Bana bir şans vermesini istedim, verdi.”

“Bahçe çok güzelleşmiş gerçi. Harika bir değişim geçirmiş, gerçekten.”

“Sağ ol, beyim.”

“Buralarda hiç kimsen yok mu?”

Adam omuz silkti. “Dr. Barnardo yetimhanesinde yetiştim ben. İslahevinden son anda yırttım.”

“Karin da yok ha?”

“Kaçtı, beyim. Gordon Highlander piyade alayından biriyle kaçtı. Onunla İskoçya’ya gitti. Şansı açık olsun zavallı adamın.” Bir

an durup devam etti, “Dert ediyor değilim. Aman, zaten yüzüne bakabilmek için on kupa bira devirmek gerekirdi, hele tarlası çamurlanınca hiç çekilmezdi.

Daniel bu şifreli bilgiyi çözmek için biraz uğraştı, sonra pes etti. “Yani evin yok, öyle mi?”

“Artık yok, beyim. Eskiden vardı, Kut’a gitmeden önce.”

“Kut’ta mıydın? Oradan sağ çıktın ha?”

“2. Norfolk Bölüğü, beyim. En berbat kısmı sonrasındaki yürüyüştü, beyim. Johnny Turk⁴³ yüzlerce kilometre yürüttü bizi. Johnny Turk herkesi kendi gibi dayanıklı sanır. Vasıta yok, yiyecek yok, bazen su bile yok. Düşününce, bir limonluğun bodrumunda yatmak hiç de fena değil.”

“Olsun, yine de burada kalamazsın. Ya aile farkına varırsa n’olacak?”

“Mr. McCosh biliyor zaten, beyim. Karanlık çökünce buraya gelip köpeğin mezarı başında durmak hoşuna gider. Konuşur onunla. Neyse işte, beni yakaladı. Beni atmak istedi önce ama sonunda hanıma bir şey söylememeye söz verdi, başımı sokacak bir yer tutabileceğim parayı kazanana kadar da kalmama izin verdi. Hatta bana otuz şilin de avans verdi, yani bir yer bakmaya başladım bile.”

Daniel etkilenmişti bundan. “İyi adamdır. Onu tanıdıkça bu düşüncem daha güçleniyor.”

“Evet beyim, iyidir gerçekten. Kendi başına kaldığında da iyidir yani. Sırf birileri bakıyorken hava basmak için iyilik etmez. Millicent onun harikulade bir insan olduğunu düşünüyor bu yüzden.”

“Peki kim yiyecek veriyor sana? Bir şey yiyor olman lazım.”

“Aşçıkadın tabii ki, bir de Millicent. Onlar olmasa ne olurdu halimiz?”

43 Anzak argosunda Türklere, Osmanlı ordusuna verilen ad.—çn

“Bakıyorum koca bir tezgâh gelişmiş senin etrafında.”

“Öyle de diyebilirsiniz, beyim.”

“Yalnızlık çekmiyor musun peki?”

“Kedi gelip ortalığı karıştırır bazen. İyi bir şey yani, hoşuma gidiyor. Suratının yanında mırlayıp duran sıcak bi kediyle daha rahat uyuyor insan.”

“Bak sen şu işe. Benim yapabileceğim bir şey var mı?”

“Aşağı yukarı benim cüssemdesiniz,” dedi bahçıvan. “Giymediğiniz şeyler varsa...”

“Bir bakayım,” dedi Daniel. “Sahi, ismini kimse söylemedi bana.”

“Wragge, beyim. Herkes bana Oily der. İstersen bana Mr. Wragge diyebilirsin, beyim, bir zamanlar başçavuştum ne de olsa, beni daha iyi tanıyınca da Oily diyebilirsin, beyim. Ben sana beyim diyeceğim, beyim, sakıncası yoksa. Hem zaten herhalde subaydın, ismini hatırlamakla uğraşmamış olurum işte.”

“Ben Yüzbaşı Pitt, daha doğrusu Uçuş Birlikleri’ni RAF yapmalarından önce öyleydim en azından. Pekâlâ Mr. Wragge, iyi geceler diliyorum o zaman. Sana getirmemi istediğin bir şey var mı?”

“Yok beyim, bir yerlerde yedekte bir hatun yoksa tabii.”

Daniel gülmeye başladı. “Yedekte bir tane olsaydı, Mr. Wragge, onu kendime saklar ve bir çul yığnında değil, yatakta yatırırdım.”

“Gayet akıllıca, beyim. Ben de aynısını yapardım. Öyleyse bana bir sigara verebilir misin?”

Daniel tabakasını çıkarıp üç tane sigara aldı içinden ve kibrit kutusuyla birlikte adama uzattı. “Sanıyorum sana bir pilot tulumu bulabilirim, bir de subay gocuğu, geceleri üşüyorsan eğer,” dedi Daniel.

“Çok güzel olur valla, beyim,” dedi Wragge. “Kendime yer bulunca geri veririm.”

“İyi geceler Mr. Wragge. Kanat çırpıp Hunmanya’ya dönme vakti geldi benim için. Mermi yağmurundan geçecek, ağır bombardıman uçaklarıyla baş edeceğim.”

“Düşman topçusu ha? Evin hanımı olacak öyleyse bu. İyi geceler, beyim, teşekkür ederim ve uçaksavarlara dikkat edin. O Mrs. McCosh’a çok dikkat edin.”

“Ediyorum, Mr. Wragge, ediyorum. Ağır bombardıman uçaklarından daima sakınırım ben. Bir de güneşi ardına almış Hundan,” dedikten sonra merdiveni çıkarak limonluğa geçti Daniel. Aileden kimseyle karşılaşmadan evin içindeki merdivenden de geçebilir miyim diye düşünüyordu. Adabımuaşeret noksanlığının ve dua söylenmeden sofrayı terk etmiş olmasının sonuçlarıyla uğraşmak zorunda kalmazdı o zaman.

“Ayakkabı numaram 43,” diye usulca seslendi Mr. Wragge. “Olur da bilmek istersen.”

Ültimatom

Rosie'yi merdivenin dibinde bekler buldu, endişeli ve öfkeli görünüyordu, dolayısıyla Daniel ondan önce davranarak, "Ben eve gidiyorum," dedi.

"Eve mi? Partridge Green'e mi?"

"Evet, Partridge Green'e."

"Ama olmaz! Saat çok geç."

"Farlarım iyi."

"Ama ya motor arızalanırsa veya lastiğe bir çivi saplanırsa?"

"O zaman bir hendeğe girer uyurum. O rezil ananla aynı evde bir gün daha geçirmektense bir hendekte uyumayı tercih ederim. Sonra, pazar günü de uçak pistine gidiyorum."

"Ama niye böyle provokasyona geliyorsun? Seni kızdırmak çok kolay olduğu için öyle davranıyor annem! Neden sükûnetini koruyup bir gülümsemeyle geçiştirmiyorsun ki, hepimizin yaptığı gibi?"

"Neredeyse sadece benimle uğraşıyor. İçeri girdiği anda biliyorum ki birazdan saldıracak, her seferinde de daha kötü oluyor üstelik. 'Kaybettiğiniz oğlunuz'un tırnağı olamayacağımı işitmekten bıktım usandım, yarı Fransız olduğum için hakarete uğrayıp aşağılanmaktan da."

"Ama sen de biliyorsun, akli başında değil! Eski halini hatırlamıyor musun, bizim küçüklüğümüzdeki halini? Ne kadar eğlenceli biriydi. Hatırlamıyor musun?"

“Hatırlıyorum tabii. O kadın yok artık.”

“Öyle değil, hâlâ onun içinde o kadın, gerçekten, hâlâ içinde bir yerlerde.”

“Bunun bir önemi yok,” dedi Daniel. “Burada bulunmaya dayanamıyorum artık ve mümkün olduğunca da az geleceğim bundan sonra.”

“Ama Daniel, anlamıyor musun? En yakın arkadaşını paramparça olmuş bir halde bulmuş. Bir çocuğun kafası bir evin eşinden ona bakıyormuş. Bir daha asla eskisi gibi olmadı. Bütün bunların onun kabahati olmadığını gerçekten göremiyor musun? Savaş travması yaşıyor.”

“Rosie, hepimiz yıllarca kendi cehennemimizi yaşadık, sen Netley'deydin, her gün görülebilecek en feci şeyleri görmüş olmalısın, ben de Fransadaydım. Yanarak ölen insanların sesini dinledim, ellerimle düşürdüğüm hurdaların arasından Tanrı'ya nasıl feryat ettiklerini duydum. Aylar boyunca, devriye nöbetinden her geri geldiğimde yemekhanede iki, üç, dört sandalyenin daha boşalmış olduğunu görüyordum. Daha sayabilirim. Bunun ne kadar uzun bir liste olabileceğini gayet iyi biliyorsun. Senin listen herhalde benimkinden uzundur. Annenin listesinde ise tek bir kalem var.”

“Ama herkes bir olmuyor işte! Biz zaten görmeyi beklediğimiz şeyleri gördük. O bunu beklemiyordu ki.”

“Ama bizim de seçme şansımız yoktu, öyle değil mi? Her şeyi geçmişte bırakıyoruz ve o geçmişle aramızdaki mesafe yeterince büyüyene kadar dişimizi sıkıp mücadele ediyoruz. Sen onun suyunu gidiyorsun hep. Bütün aile sürekli onun suyunu gidiyorsunuz. Kimse karşısına dikilmiyor, o da azıttıkça azıtıyor, sonunda öyle egzantrik ve öyle çekilmez bir şekilde edepsiz hale gelecek ki sen bile artık onunla birlikte oturamayacaksın ve tımarhaneye kapatacaksın onu.”

Rosie umutsuzluk içinde baktı ona, hak verdiğini söylemeye dili varmıyordu.

“Her neyse,” diye devam etti Daniel, “iki çıkış görüyorum ben. Ya hava filosu lojmanlarına yerleştirilince sen ve Esther benimle birlikte oraya, evli askerlere sağlanan konutlara taşınırsınız ya da ben RAF’tan ayrılıp saatlerce mesafede bir yerlerde bir işe girerim, sen ve Esther de yanıma gelirsiniz.”

“Ama annemi bırakamam ben! Babam nasıl başa çıkar onunla?”

“Millicent ile Mary var. Hem Ottilie henüz evden ayrılmadı.”

“Ama bir gün o da ayrılmak isteyecek, evlenip yuva kuracak! O zaman ne yapacağız? Kim bakacak anneme? Babam ne olacak?”

“Rosie, sen evlisin.”

Rosie boş gözlerle yere baktı. Koridordaki iskemlelerden birine çöküp ellerini yüzüne kapadı.

“Seni büyük bir hayal kırıklığına uğrattım,” dedi. “Her şeyi yanlış yapıyorum. Berbat bir eş oldum sana, biliyorum bunu. Çok özür dilerim. Herhalde artık beni sevdiğini söyleyemezsin, öyle değil mi?”

Daniel, “Sen bana Esther’ı verdin,” dedi. “Bu dünyada bana verilebilecek en güzel armağan bu. Ne olursa olsun, sırf bunun için bile olsa, seni daima seveceğim.”

Gidip Sidcot pilot tulumunu aldı ve üstüne geçirdi. Koridordaki diğer iskemleye oturarak çizmelerini çekti, sonra ayağa kalktı. “Artık gitsem iyi olacak,” dedi. Bir elinde pilot eldivenleriyle kaskı, öbüründe gözlüğü, tereddüt içinde dikiliyordu.

Rosie başını kaldırıp baktı ona, gözleri ağlamaktan kan çanağına dönmüştü. “Gitme Daniel, n’olursun gitme. Yine denememiz lazım. Lütfen kal.”

Kraliyet Köşkü'ndeki Konuşma

Kraliyet Uçuş Birlikleri bir yıl önce Kraliyet Deniz Hava Kuvvetleri, yani RNAS ile birleştirilmiş ve Daniel geçici hava sahasındaki golf tesislerinde olsun, yakınlarındaki meyhanede olsun Ballı'yla bu konuyu sürekli konuşmuştu. RFC'nin kıdemli askerlerine göre son zamanlarda RAF'ta donanmadan kaynaklanan saçma sapan işler dönüyordu ve barış zamanında askerlik yapmak kesinlikle sıkıcıydı. Ordu kodamanları ve sırf kadro doldurmak için yazıhane görevi yapanlar havacılığın bütün heyecanını söndürmüştü. Köprülerin altından uçmak yok. Kontür çizerek ve ağaçtan ağaca uçarak çiftçileri, inekleri ve atları ürkütmek, insanların neye uğradığını şaşırarak çaylarını dökmesine sebep olmak veya sürücüleri afallatıp hendeklere savrulmalarına yol açmak yok. Bulutların üstünden aşmak, köyler üzerinde uçarken kıcı ayırık numarası yapmak yok. Yemekhanede her şey kırılıp dökülünce artık cümbüş yapmak da yok, çünkü Fransız evlerinin yıkıntıları arasından sandalye masa çıkarsın diye araba yollayamazsın. En kötüsü de, tıpkı piyadelere olduğu gibi, bitmek tükenmek bilmeyen mıntika temizliğinin getirilmesi idi; birliğin ne amaçla kurulduğunun unutulmuş olduğuna, sadece tektipleştirme ve askerleri oyalama derdine düştüğüne dair şaşmaz bir işaret! “Bari çukur kazıp sonra tekrar doldursaydık,” dedi Daniel. “Sabah saatlerimi ortalıkta amaçsızca dört dönerek geçirmek istemiyorum, askerlerin de geçirmesi için bir neden göremiyorum. Makine montörümün gidip uçakta çalışmasını istiyorum

ben, kafasına talim kitaplarındakilerden başka bir şey girmemiş bir ahmağın ona bağırıp çağırmasını değil.”

Ballı, “Bu üniformadan da nefret ediyorum,” dedi. “Bize eskiden verdikleri hamile elbiseleri de berbattı ama hiç değilse giymek zorunda kalmıyorduk. Alayda giydiğimiz üniformaların nesi vardı ki, üç beş kanat ve kurdele dikilmişti işte üstüne? Hem zaten filo komutanlığından da zerre kadar hazzediyorsam ne olayım! Binbaşım ulan ben. Askeri pilotum ben, balonlu seyyah değil.”

Daniel, “Bize ilk verdikleri üniformaları hatırlıyor musun?” deyince ikisi de gülmeye başladı. Her tarafı altın kaplı, cart mavi renkte, çirkin mi çirkin ve gülünç üniformalardı. Ancak, üniforma sıkıntısı yaşandığından, sadece yeni gelenlerin bunları giymesi kararlaştırılmıştı. Yaşlı muhafızlar öldükçe, eskinin yerine yeninin geçmesi doğal bir aşınma süreciyle gerçekleşmekteydi ama hâlâ hayatta olup da kendini alayının bir parçası olarak görmeye devam eden pek çok sadık asker de vardı. Üstüne mavi geçirmekle bağlılıkları değişmez insanın.

“WRAF’lar da yok artık,” dedi Ballı, sıkıntılı bir havada. “WRAF’ları seviyordum ben. WAAC’leri⁴⁴ ve Pasifik’in esmer güzellerini sevdiğim kadar. Bunlardan biri için motoruma atlayıp kilometrelerce yol kat etmiştim ancak kaza geçirince döndüm filoya. Sıkı kızdı, şirin mi şirin bir gülüşü vardı, kim bilir ne olmuştur şimdi.”

Daniel, “WRAF’lardan boşalan onca yeri düşünsene bir,” dedi.

“Düşünmesi korkunç,” diyerek onayladı Ballı.

“Hava gemisi hizmeti de yok artık.”

Ballı, “O, benim için o kadar önemli değil,” dedi. “Artık Lahana Kafalar’ın hava gemisi kalmadı ki vurup düşüresin, kendimizinkileri de vuracak halimiz yok. Başımızdan atmak en iyisi.”

44 WRAF (Kadınlar Kraliyet Hava Kuvvetleri) 1918-20 ve sonra tekrar 1949-94 arasında, WAAC (Kadınlar Ordu Yardımcı Kuvvetleri) 1917-21 arasında hizmet verdi. İkisi de cepheye daha çok erkek gönderebilmek için motor tamir işlerini kadınlara verme, bu amaçla orduda kadın tamirci yetiştirme düşüncesiyle oluşturulmuş ama çok büyük sayılarda gönüllü başvurunca kadınlar da asker olarak yetiştirilmeye başlamıştı.—çn

Daniel, "Denizaltıları saptamaya yarıyorlar ama," dedi.

"Saptanacak denizaltı falan kalmadı," dedi Ballı. "Balina avcılarına satılabilirler pekâlâ. Hem bize niye paraşüt vermediler hâlâ? Umurlarında mıyız acaba? Hunların sittin senedir paraşütü var oysa."

Daniel, "Paraşütü hanım evlatları takar," dedi. "Gerçek kahramanlar ya yırtar ya yanıp kül olur." Paraşüt sayesinde kurtarılacak onca canı düşündü ikisi de.

"RNAS'deki o tipler çok iyi pilottu, hepsi de yere inmeyi bashedı sonuçta, tıpkı bizim gibi. Hakları tam ödenmediği için üzülyorum doğrusu. Gerçi bütün bu donanma palavralarını hayatta çekemem, orası ayrı. Sadece Kraliyet Uçuş Birlikleri olarak kalsalar ne olur sanki?"

"Tripe uçağımı kayıtlardan silip bana verdiler," dedi Ballı. "Yaşasın bahriyeliler ve güzelim eski Tripe uçakları. Kahrolsun bütün o donanma palavraları. Ve yaşasın General Smuts. Affediyoruz onu." Koca bir kupa viskiyi diktikten sonra, "Hatırlıyor musun," dedi, "hani öyle zom olmuştuk ki viski sodayı şampanyadan ayırmıyorduk. Hayatımda hiç öyle çıkarmadım bir daha."

Kendi düşüncelerini sürdürmekte olan Daniel, "Ödeme demişken," dedi, "iki kişilik uçaklardaki garibanlara ne olacak? Düşünsene, bir Harry Tate'tesin ve altı Fokker seni ham yapıveriyor."

"Bir de gece uçanlar," dedi Ballı. "Onlara hiçbir şey yok."

"Muhteşem Neferler'dik biz," dedi Daniel.

"Aslında bu mümkün değil, çünkü Muhteşem Neferler, Norfolk Alayıdır. Hem sonra 'Ya Zafer Ya Ölüm' de olamayız, çünkü o Gloucesterlarındı."

"Norfolk Alayı, Mukaddes Neferler. Karıştırdın sen."

"Tamamen öyle. Senin gibi. Muhteşem Neferler oluversek nölacak sanki?"

"Muazzam Neferler'e ne dersin?"

“Bana uyar,” oldu Ballı’nın cevabı. “Biliyorsun, 188 mangadan otuz ikiye düştü sayımız. Bundan böyle zaten kıcımın hava kuvvetleri. Donanmanın da Tanrı yardımcısı olsun. Bizim işimiz bitik. Feleğimiz şaşmış. Daha ne olacak?”

“İmparatorluk işleri işte,” dedi Daniel. “Hunların biti kanlanırsa üstlerine atlamaya hazır bir Snipe filosu var Bickendorf’ta. Onu saymazsak ya Hindistan ya Mısır, ya Malta ya Mezopotamya veya Somali işte. Benim bildiğim herkesi Mısır’a yolluyorlar. Bombacıları doldurmuşlar oraya hep. Neden bilmiyorum.”

“Ben oraya gitmek istemiyorum,” dedi Ballı. “Bu dünyada belsoğukluğu kapmak için düşünebileceğin en berbat yer. Zaten Çanakkale’yi de o yüzden kaybettik. Çocukları oradan önce İskenderiye’ye göndermiş olduğumuz için. Böyle bir illet oranı buranı yakarken dövüşemezsin ki.”

“Ben Hindistan’a giderdim yine,” dedi Daniel. “Kuzeybatı Sınır Bölgesi’nde epeyce bir hareket var, hem kardeşim de orada. Gerçi Esther ile Rosie’yi oralara götürebileceğimi sanmıyorum. İnsanı öldürecek bir sürü iğrenç şey var orada. Şimla güzel gerçi tabii.”

“Asla vazgeçmiyorlar, değil mi, o Peştun *wallah*’ları?”

“Geçmiyorlar. Benim bildiğim kadarıyla, bizi saymazsan, onlardan daha aptalca bir cesaretle hareket eden kimse yok. Söylese ne Ballı, bu imparatorluk meselesinde hiç mi kuşkuya kapıldığın olmaz? Beyaz Adamın Yükümlülüğü, yani bizim uygarlık götürme misyonumuz falan konusunda işte?”

“Şu son harpten sonra uygarlık konusunda söyleyebileceğimiz pek bir şey yok, öyle değil mi? Gerçi adına da ‘Uygarlık Uğruna Savaş’ demiştik, ha? Madalyalarımızda öyle yazıyor. Düşünüyor insan tabii.”

“Eh, ben de düşünüyorum zaten.”

“Neyi düşünüyorsun?”

“Kuzeybatı Sınır Bölgesi’ni. Peştunları.”

“Nesini düşünüyorsun Peştunların?”

“Kabile hayatı yaşıyorlar işte. Kendi aralarındaki bağlar dışında kimse umurlarında değil. Hepsi bağınaz dinci ama kendi dinleri hakkında bir şey bildikleri yok, çünkü Arapçadan geçtim, kendi dillerinde okuyup yazamıyorlar. Ne yapsalar, Peygamber öyle istemiş olduğu için yaptıklarına inanıyorlar, esir aldıkları adamları iğdiş etmek ve pilav pişirmek dahil. Afyonu, haşhaşı çekip uçurtma gibi uçuyor herifler, birbirlerini bile tanıyamıyorlar. Bizim gibi değil onlar, olmak da istemiyorlar, biz gider gitmez de eski hallerine dönecekler.”

“Gider gitmez mi? Gidiyor muyuz ki? Ben de bütün mesele Rusları oradan uzak tutmak sanıyordum. Bunun sonu yok gibi görünüyor bana. Şimdi bir de Bolşevik oldular.”

“Oradayken,” dedi Daniel, “öyle gelmiyor ama insana. Ruslar, aklımıza gelecek en son şeydir. Aşiret reislerine para ödüyorsun, kendi adamlarını kontrol altında tutsun diye. Köylerini onlar yakmazsa sen yakıyorsun. Ama işin tuhafı, çoğu zaman sana yardım ediyorlar, çünkü vahşice yakıp yıkmak adamların en sevdiği iş zaten. Gerçi önce kap kacaklarını çıkarıyorlar. Onlara göre tamamen normal olan şeyleri yaptılar diye asıyoruz adamları, mesela komşularını soyup öldürdüler diye; sonra da asla bitmeyecek bir kan davasının ortasında kalakalıyoruz.”

“Öyleyse bunlara değmeyeceğini düşünüyorsun ha? Doğu Doğu’dur, Batı da Batı mı yani?”

“Ben daima serüvenden yanayım,” oldu Daniel’in cevabı. “Sınır Keşif Kolu’nda çok güzel vakit geçirdim, Sihlerle beraberken de. Ama biliyorsun bir an geliyor, kendi kendine soruyorsun, ‘İyi de, bu yaptığının kime faydası var?’”

“Doğrusu ben de içten içe kuşkuya kapılmadım değil.”

“İki ağabeyimi Güney Afrika’da kaybettim,” dedi Daniel, “ve Westminster’daki en iyi arkadaşım Kenya’da karasu hummasından öldü. Eskilerden tanıdığım bir başka hergele de Hindistan’da

tifodan gitti, dünya tatlısı karısı da. Daha saymakla bitmez, Britanya'nın en iyi, en değerli insanlarını İmparatorluk yutuyor hep." Bir an durduktan sonra devam etti: "Söylediklerimi yanlış anlama ihtiyar, ben de herkes kadar milliyetçiyim, üstelik milliyetçilik yapacak iki ülkem birden var. İmparatorluk Bayramı'nı da, Bastille Günü'nü de herkes kadar seviyorum. O ihtiyar göğsün gururla kabarıyor, değil mi? Elinde değil. Öyle bile olsa, ödenen bedele bir bak! Sen tut karayolları, demiryolları yap, klinikler ve okullar kur; idaren altındaki halklar hiçbirine minnet duymayınca bu yaptıklarına değmiyor ki! Üstelik, yaptıklarımızı beğenmediler diye kafalarına sopayı indirince daha da az minnet duyuyorlar. Bence hayatımızı bunlar için çarçur etmemeliyiz. Makedonya'ya bak. Esaretten kurtarılmış ama cahil ve bilinçsiz olan insanları demokrasiye doğru yönlendirebilmek için Milletler Cemiyeti mandası kuruyorsun, tutup kâfirlere ateş püskürüyorlar zaten, sonra da bize atıp tutarak eğleniyorlar." Biraz durduktan sonra, "Ne de olsa," diye devam etti, "sırf devlet istedi diye bir şeyi yapmak yetmiyor, değil mi? Yurtseverliğin asıl anlamı bu değil, ha? Ülkeni seviyorsan, başkasının ülkesine de zarar vermemelisin, haksız mıyım?"

"Hımm," dedi Ballı, "bakıyorum inancını kaybediyor gibisin bu aralar. Kilise görevinden kaytarıyor, aziz imparatorluğumuzdan desteğini çekiyorsun. Bunları herkesin yanında söylemesen iyi olur; seni sosyalist sanıp av partilerine davet etmekten vazgeçebilirler."

"Genellikle kendime saklıyorum görüşlerimi. Merak etme. Hem av partilerinden de nefret ederim. Ama bana öyle geliyor ki giderek daha çok insan aynı kuşkuları duymaya başlayacaktır. Bence kaçınılmaz bu."

"İkimiz için de artık görevden çekilme zamanı bence, on bin feet yukarıda dolaklarımız dağılmış, boyunbağımız açılmış halde yakalanmadan gidelim. Nefret dolu düşünceler. Heyecan verici bir şeyler olursa geri geliriz. "Bak ne diyeceğim," dedi Ballı, "üç beş

tane tekne alsak nasıl olur? Taşradaki panayır gösterilerinde ticari amaçlı kıcı ayırık numarası yaparız.”

“Herkes aynı şeyi düşünüyor; Rosie’nin babası bile söyledi bunu. Savaş biter bitmez ayrılmalıydık RAF’tan, Cecil’in yaptığı gibi. Baksana Vickers’da harika bir iş bulup doğru Çin’e gitti. Piyasa doydu artık, patladı patlayacak. Binlerce pilot ve binlerce uçak var. Yankee’lerin gösteri uçuşları yapan filoları var ama burada tutmadı o iş. Bir başka fikir de Avustralya veya Tanganika gibi büyük yerlerde posta hizmeti kurmak. Uçan sağlık hizmetlerini düşünen olmuş mudur? Siviller için tabii?”

“Bilmem. Benim aklıma gelen, yolcu hizmeti vereceksen bombardıman uçağı satın alman gerekiyor. Gothalardan kalan olmuş mudur sence?”

“Çok hantal yapılmış oluyor onlar. “Benim tercihim Vickers Vimy olurdu,” dedi Daniel, “veya bir Hereford.”

Ballı dedi ki, “Hadi gel yukarı çıkıp teknelerimizi bir döndürüverelim. Şu kasveti dağıtır, arş-ı âlâda biraz eğlenmiş oluruz. Tevâtüre bakılırsa biz burada sohbet ederken motorlarımız ısınmakta imiş zaten. Kümülüs bulutları desen, bu güzelim, şen şakrak günde pamuktan birer şatoya dönüşmüş.”

“Emriniz olur, sayın Filo Komutanım,” dedi Daniel.

Ballı, “Binbaşım diyeceksin,” diye karşılık verdi.

“Ben de sonsuza dek yüzbaşı kalacağım öyleyse,” dedi Daniel, “ne de olsa savaşa birlikte terfi umutları da sona erer. Snipe’ımı yanıma alabileceğimi bilsem yarın basarım istifayı.”

Sonunda istifayı basmasını sağlayan ise Ballı’nın hava kuvvetlerinden ayrılması olacaktı. Ballı, bir gün aklına esip Londra’daki Arjantin Büyükelçiliği’nin kapısını çalmış, yeni kurmakta oldukları hava kuvvetlerine hizmetlerini sunmuştu. Bu muazzam girişkenlik anında meyvesini verdi. Güney Amerika’da savaşa daha epey yer vardı.

Daniel'ın Son Cümbüşü

Daniel, Ballı'yla birlikte Arjantin'e gitme fırsatını kaçırdı, çünkü Rosie ona eşlik etmeyi kesin bir dille reddetmişti. Güney Amerika düşüncesi dehşet salmıştı kadının içine, çünkü Amazon'da yam-yamların yediği misyonerlere dair hikâyeler okumuştı hep. Arjantinlilerin tıpkı İtalyanlar gibi, ama çok daha yüksek bir refah ve uygarlık seviyesinde olduğu konusunda onu ikna etmek mümkün olmadı. Rosie, Arjantin'de demiryolu kurarak gayet güzel paralar kazanmakta olan babasının fikrine bile kulak asmadı. Oysa kızının da orada bulunması, bir tür elçilik işlevi üstlenmesi düşüncesi çok hoşuna gitmişti adamın. Rosie'nin hiçbir yere gidecek durumu yoktu ama, bunun nedeni de hep içine attığı, kendine göre haklı nedenlerle açık etmeye korktuğu endişeleriydi.

Ballı ile Daniel'ın Kraliyet Hava Kuvvetleri'nden ayrılmasından önceki gece, Almanların teslim olmasından beri düzenlenen en muhteşem cümbüş yaşandı. Cümbüşlerin yol açtığı tehlike yüzünden kriket köşkünden taşınan yemekhane artık uçsuz bucaksız oyun alanının ta en uzak köşesinde, sacdan yapılma barakalar ve tren vagonlarından bozma geçici sundurmalardan oluşmuş ufak bir komplekti. Böylece okul çağındaki çocukların, kahraman havacıların saçmalıklarını görüp onları taklide yeltenmesi de önlenmiş olacaktı. Yakınlardaki bir otelden sipariş edilen yemekler dev yemekhane kazanlarını andıran alüminyum kaplarda geldi, alkollü içkileri de mahzenden çıkardılar.

Rozbif, arkasından da tereyağlı ekmek pudingi yedikleri nispeten uygarca bir ziyafet ve kraliyete kadeh kaldırma faslından sonra Ballı, Daniel onuruna bir konuşma yaparak onu Albert Ball'a benzetti; sonra Daniel da Ballı onuruna konuştu ve onu Billy Bishop'a benzetti.⁴⁵ Bütün bunlara yoğun alkış ve tezahürat eşlik etmiş, masadaki ekmekler coşkuyla konuşmacılara fırlatılmıştı. Özel Sopwith Pup uçağıyla davete gelmiş olan Kanat Komutanı ayağa kalkarak her ikisini onurlandıran çok zarif bir konuşma yaptı, sağlam çocuklar ve Hun avcıları olarak niteledi onları, gerçi artık bütün Hunlar avlandığına göre bir daha göremeyeceğimiz Hun avcılarıydı onlar. Tanrı katında ise attığını vuran birer balon delisiydi ikisi de. Komutan, Eşsiz Boom ve Baring onuruna kadeh kaldırttı.⁴⁶

Arkasından patırtı başladı. Subay Pilot Jenkins piyanoda *cakewalk* müziği çalıyordu ki sonunda biri altındaki tabureye tekme basıverdi. Daniel masanın üstüne çıkıp Yoksulluk İçindeydi Ama Namuslu Bir Kızdı'nın bildiği en pis ve en uzun versiyonunu seslendirdi; sonra, tamamen farklı bir perdeden, bambaşka bir parça çalmakta olan banjo eşliğinde bir daha söyledi aynı şarkıyı. Hep bir ağızdan Ocağımız Daima Tütsün söylendikten sonra Jenkins de ayılıp Öpüşmenin Zamanı Olmaz şarkısını çalmaya başladı. Bundan ilham alan Ballı, Daniel'in ardından masaya çıkarak oracıkta Highland fling adlı İskoç dansının çok özgün bir yorumu uydurdu, tıpkı kızartma tavaına düşmüş bir çekirgeyi andırıyordu hali. Ama sonunda masa çöktü ve paramparça oldu. Battı balık yan gider diyen Kanat Komutanı, ki kendisi gerçek bir

45 Savaşın kahraman as pilotlarından ikisi: İngiliz Albert Hall (1896-1917) savaşta öldüğünde 21 yaşındaydı; Kanadalı Billy Bishop (1894-1956) İkinci Savaşı da gördü, hatta yeni pilot kuşağının yetişmesine katkıda bulundu.—çn

46 Boom, 1. Trenchard Vikontu Hugh Montague'nün (1873-1956) lakabı. Kendisi RAF'ın kuruluşunda önemli rol oynamıştır ve Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin Babası diye anılır. Guy Victor Baring ise (1873-1916) savaş sırasında cephede ölen Britanyalı 22 milletvekilinden biridir.—çn

İskoçtu, haliya iki bıçağı çaprazlama sapladıktan sonra Highland fling nasıl yapılmış gösterdi.

Bunun üzerine Ballı, bir Kazak dansı deneme niyetiyle piyanoya tırmandı. Ama piyano devrik durumdaydı ve tepesi yeterince geniş değildi, o yüzden de Ballı'nın sol ayağı duvarla piyano arasına sıkıştı. Carter'la Bressingham herkesin odanın kenarlarına kadar açılmasını söyledikten sonra sandalyelerle düello ettiler ve büyük alkışlar arasında Bressingham kazandı.

Ardından Bressingham boğa güreşi yapmayı önerdi ve masa örtüsünü alıp sallamaya başladı. Herkes sırayla parmaklarını alnına boynuz yapıp onun belden aşağısına doğru saldırıya geçti. "Olé, olé, olé!"

Gramofonu çalıştırdıklarında ise Wootton, tek el üzerinde amuda kalkarak nasıl dans edileceğini gösterdi. Kardinal Pof adını verdikleri fondiplemece oyununu oynamakta olan ufak bir grup ise açık havaya çıkıp kusmaktan başka yapacak şey kalmayana dek şampanya ve viski tüketti.

"Kafalar iyiydi dün gece, bir önceki gece de öyle.

Bu gece de gidip kafayı bulacağız yine,

Kim bilir, bir daha hiç içemeyiz belki de."

Daniel bağırarak herkesi susturduktan sonra, "Kardeşlerim," dedi, "aylar boyunca yemekhanede pek çok sandalyenin boş kaldığını gördüm ve benim gibi duygusal bir havacıya burada boş sandalyeler görmekten daha çok acı veren bir şey yoktur. Yarın iki boş sandalye olacak. Ama kederlenmeyin! Ballı ile ben, bize ihtiyaç duyulduğunda döneceğiz, tıpkı Robin Hood gibi. Ölmedik. Sadece yedek kulübesinde kestiriyoruz."

"Kral Arthur gibi, hergeleler sizi," dedi Bressingham.

Daniel, “Kral Arthur gibi,” diye cevapladı. “Kral Arthur dedim zaten. Robin Hood mu? Robin Hood nereden çıktı? *Nunc est bibendum!*”⁴⁷

“*Nunc est bibendum!*” diye gürledi ortalık ve bu işaret üzerine sanki dünyanın en önemli işini yapıyormuş edasıyla bir süre patırtı ettikten sonra Harry Kelly’nin tank oyununu oynadılar. Ballı, kömür kovanını bir köşeye boşalttı, Daniel da bir tane daha getirmek için barakasına gitti. Sonra Ballı ile ikisi yemekhanenin bir ucuna gidip boş kovaları kafalarına geçirdiler. Daniel ve Ballı, muharebenin başladığını bildiren pilot düdüğüyle birlikte salonun öbür ucuna doğru körlemesine fırlarken, silah arkadaşları da çığlık ve tezahüratlar eşliğinde üstlerine kömür yağdırıyordu. Kovaya çarpan kömürlerin tangirtisiyle sersemlemiş haldeki Ballı ile Daniel, canlarını atacakları masayı bulmaya çalışmaktaydı.

Sonunda masa bulundu, üstüne çıkıldı ve tükenmiş olan cephanenin toplanması gerekti. Her zaman olduğu gibi Daniel ile Ballı kazanmıştı ve sürücüleri hiçbir şey göremediğinde bile tankın yenilmez olduğunu bir kez daha kanıtlamışlardı.

Sonra barakaların etrafında saat yönünde el arabası yarışı, saat yönünün tersine de üç ayaklı yarış yapıldı. Biri kızmabirader tahtasını parçaladı; bir başkası satranç taşlarını piyanonun içine boşaltıverdi, piyanodan cıngıl cıngıl sesler çıkıp çıkmayacağını merak etmişti.

Boom alarmı! Dikkat, Baring! Kanat Komutanı şimdi şampuan yapacak! Asker! Viskiyle şampanyayı getir! Emredersiniz komutanım! İki şişe, asker! Emredersiniz komutanım! Asker, süngerle kovayı getir! Emredersiniz komutanım!

Kanat Komutanı viski ve şampanyayı kovaya boşalttıktan sonra süngeri batırıp batırıp herkesi sırayla vaftiz etmeye koyuldu. Herkes, ağzının kenarından sıyrılıp gidiveren damlaları yakalamaya çalışıyordu.

47 “Haydi artık içelim!” Romalı şair Horatius’un (MÖ 1. yüzyıl) bir dizesi.—çn

Sırayla kovadan yudumlayacağız! Asker! Kovayı elden ele! Emredersiniz komutanım! *Dis manibus! Deo invicto Mithrae!* “Ölmüşlerin ruhuna! Yenilmez Tanrı Mithra’ya!” Bize! Ölü Hunlara! İhtiyar George’a. Albert’la Mick’e ve Arthur’la James’e ve de krali-yetin alayına! Asker! Viski, şampanya! Emredersiniz komutanım! Asker, cephane getir, hortumlarla donat bizi! Emredersiniz komutanım! Çarpışmalar başlasın! A ile C’ye karşı B uçuyor! Durun! Durun! Beklemede kalın. Benden emir bekleyin. Ateş! Asker, emir eri, yangın söndürücü, yangın söndürücü! Emredersiniz komutanım, yangın söndürücü, komutanım!

Deve güreşine tutuştular. Birbirlerinin omuzlarına çıkıp hepsi aynı anda körlemesine bir itiş kakışa girdi, ta ki son bir ikili kalana dek devam etti bu hercümerç. Carter’ın bileği kırıldı ama kendisi ancak ertesi sabah, kırığın acısı akşamdan kalmalığını bastırmaya başlayınca farkına varacaktı bunun. Daha fazla kargaşa yaratmanın mümkün olmadığı ve akla hayale de sığmayacağı, hem zaten bundan daha sarhoş olunamayacağı dank edince, Hava Kuvvetleri marşının kendi filolarına özgü versiyonu olan Güzel Yarım Derya Ötesinde Yatıyor’u söylemeye başladılar hep bir ağızdan.

“Bir garip havacı can veriyor
Güneşli bir yaz günü ererken sona.
Ağlaya sızlaya teknisyenler geliyor,
Her biri el verir bir parçasına.

Motor dağılıvermiş süspansiyon koluna
Kendi Vickers tüfeği o kafasında tüten,
Bujilerin her biri saplanmış boynuna,
Ölümünden kaçarı yokmuş ki zaten.

Bir valf tükürüyor asker, üstüne bir de conta
Dalgalandırıp yattığı haznedeki yağları,
Yoldaşlarının şaşkın bakışları altında sonra,
Dile getiriyor şu yiğitçe mısraları.

‘Çıkartın karnımdan şu manyetoyu,
Bir de kelebek valf durur ensemde,
Es geçmeyin ciğerime gömülü dinamoyu,
Daha işe yarar parça dolu bu bedende.

Manifoldu sökün gırtlığımdan,
Beynime saplanmış üç tane boru,
Pistonları çıkarın kulağımdan,
Ve toplayın tekrar şu motoru.

Lonjeron kirişini omurlarımdan alın,
Çekin gözlerimden germe kablolarını,
Dümen sırtıma saplı, başka yere bakmayın,
Bedenimde bulursunuz uçağın tamamını.’

Sımsıkı tutun kadehlerinizi,
Göge kaldırdığınız ellerinizde,
İlkinde yâd edin ölülerinizi,
İkincisi yarın öleceklerin şerefine.”

“Bis! Bis!” diye haykırdıkça Ballı, şarkıyı tekrar tekrar söylediler, sonunda sözleri yıllardır ilk kez yine komik gelmeye başladı.

Sonra Kanat Komutanı yeni bir dalaşa girmeleri için emir verdi, bu sefer A ve B uçuşları C pilotuna karşı; Ballı hemen bir minder kaptı oradan. Kolları birbirine kenetlenmiş bir yığın oluyordu askerler. Kanat Komutanı minderi ortalarına attı. Ahşap bir barakanın içinde olabileceği kadar kıran kırana bir *rugby* maçı başladı ve minder paramparça olup da her taraf bembeyaz tüylerle dolana dek sürdü. Maçta boğuşanlar arasında olmadığı halde Kanat Komutanı'nın gözü morarmıştı.

Sonunda Daniel ile Ballı'dan başka ayakta kalan yoktu, onlar da birbirlerine sarılarak ayakta zor duruyor, paramparça olan eşyaları ve yerlere serilmiş adamları gözden geçiriyorlardı. Gramofon bile parçalanmıştı.

İkisi birden sırtını ahşap duvara verip kaya kaya duvarın dibine kadar çöktü, sonra Ballı başını geriye atıp iç geçirdi. "Muhteşem bir cümbüş oldu. Muhteşemlerin de muhteşemi. Doğrusu, kendimi sürgünde hissediyorum şimdi."

"Hayatımızın en hazin günü bu," dedi Daniel.

"Hepsi mazi oldu artık," dedi Ballı. "Dinine yandığımın, mazi işte, başka şey değil. Saati saatine uydurduk, bunun için Rab-bimize şükrettik, işi tamamladık, cümbüşümüzü yaptık, ortalığı dağıttık, Tanrı'ya da, politikacılarla generallere de küfrü bastık, avaz avaz bağırıp kahkahalarla güldük, dostlarımızı kaybettik, gökyüzünde taklalar attık, can aldık ve neredeyse canımızdan olduk, hem de kim bilir kaç defa, öyle etkiledi ki bizi bunlar, ellerimizin titremesinden zar zor içiyorduk zaten ve işte hepsi bitti artık. Albert'ı hatırlıyor musun, karanlıkta magnezyum alevi yakıp sönene kadar etrafını dolaşır, keman çalardı? Mick de kemanıyla Caprice Viennoise çalıp her seferinde ne kadar zor olduğunu söylerdi hani? Meyvelerle bombardıman yapışımızı hatırlıyor musun? Bir keresinde portakalla yaralanmıştım. Mick'in kedisine ne oldu?"

“Çişli Pisi mi? Bilmiyorum be ihtiyar,” dedi Daniel. “Ben hep dört kolluya koyulup yerin altına girmeyi beklemiştim. Hiç ummadığımız şekilde elimizde kalan bunca yaşamla ne halt edeceğiz biz şimdi?”

“Ben de uçan alevlerle gideceğimi sanıyordum. Cızzz bızzz ve bam. Off, Yarabbim! Düşüncesi bile yeter! Her gece rüyama giriyor, domuz çevirme gibi kızarak tahtalı köyü boylayan bütün o çocuklar da rüyama giriyor. Kim sağ kaldı, kim öldü hatırlayamıyorum artık. Karabasanlarda her şey arapsaçına dönmüş oluyor. Bazen seni görünce şaşıyorum. Kaç arkadaşımız gitti? Yüz elli var mıdır? Kaçı birkaç günde cavlağı çekti, artık hatırlayamıyoruz bile? Söyle hadi, ne olacak şimdi? Ne demeye canımız bağışlandı ki bizim?”

“Ben de aynı soruyu sordum ya işte. Keyiflen hadi,” dedi Daniel.

“Keyiflenecek bir şey yok ki,” oldu Ballı’nın cevabı.

“Penguen gibi de olabilirdi sonumuz.”

“Ağzından yel alsın. *Quel horreur!* Ne korkunç!”

“613A no.lu odayı hatırlıyor musun? Lord Hugh Cecil’i?”

“Aman yahu, bir ömür geçti onun üzerinden. Tamamen başka bir ömürde kaldı. Sigaran var mı?”

“Hiç kalmadı. Hatırlıyor musun, hepimiz nasıl da heyecanlanmıştık Kılıcın Şarkısı için, nasıl da bir sanat şaheseri olduğunu düşünmüştük? Nasıl esin doluyduk? Bir de şu halimize bak, oturmuş boş boş konuşuyoruz,” dedi Daniel. “Aşkın Meskeni’ni hatırlıyor musun? Candas’daki o deponun nasıl dehşet saçtığını?”

“Yazın nehre girip suda oynamamızı,” dedi Ballı.

“Spandauların çatırdamasını. Çatır çatır dökülmesini.”

“Onu pek aramayacağım.”

“Yirmi bin feet yukarıda çişimin gelmesini,” dedi Daniel. “Sen ne yapıyordun peki? Huni ve lastik boruyla mı hallediyordun?”

“Dümene işedim gitti. Düğme çözüp iliklemeyle uğraşamazdım ki. Parmaklar hissizleşiyor.”

“Hiç o kadar üşüdüğümü bilmem.”

Ballı, “Harrow’a gitmedin de ondan,” dedi.

“Westminster’da,” dedi Daniel, “pencerelerin iç tarafında don oluyordu. Balina yağını o zamanlar bilseymişim keşke.”

“Her zamanki haller,” oldu Ballı’nın cevabı. “Harrow’da çayımıza şeker yerine buz atardık.”

Daniel düşünceye dalmıştı. “Balina yağının kokusunu özlemeyeceğim doğrusu. Uzun uçuşlardan önce klorodin alır mıydın sen?”

“Almak zorundaydım. Hintyağı bir yandan, rüzgâr bir yandan, sonu cırcırdır, öyle değil mi?”

“Ben klorodin almadım hiç,” dedi Daniel. “Uçuştan önce dışarı çıkardım mutlaka, deyim yerindeyse.”

“*Comic Cuts* dergisi çıkmıyormuş artık,” dedi Ballı.

“Keşke saklasaymışım. *Wipers Times* var gerçi elimde.”

“Artık kimselerin tepesine dalmak yok, şükürler olsun ki. Si-perleri taramak da. Papaz efendiyle tenis oynamak da yok. Muh-teşem servis atışı.”

“Bir dahaki savaşa kadar sabret, ihtiyar.”

“Yazdıysa bozsun,” dedi Ballı. “No. 9 gidiyor, biliyor muydun? Anlaşılan Fife’ta muayenehane açacakmış.”

“Bak,” dedi Daniel, “hayatımda hiç uçarken olduğu kadar yalnız hissetmedim ben kendimi, kol uçuşları için bile geçerli bu.”

Ballı, “Benim kafamı bulandıran şey zaman duygusunun feci bir şekilde alt üst olmasıydı,” diyordu. “Şafakla beraber kalkıp güneş batana kadar teyakkuzda olmak, emir gelince bir dakikada hazırlanıp göreve çıkmak, iki öğün kahvaltı edip öğle yemeği

yememek ve ne zaman imkânın olursa o zaman uyumak. Zaman durmuştu. Veya belki de esneyip uzuyordu. Don lastiği gibi.”

“Sonra da zaman uçup gidiverdi,” dedi Daniel. “Sana gördüğüm feci rüyayı anlatmış mıydım?”

“Hem de kaç defa.”

“Berbat bir şey ama. Tekrar tekrar görüyorum, neredeyse her gece. Şimdi de sen pampaların tepesinde kıcı ayırık uçuşları yapacaksın.”

“Yaparım. Neyse ki sığır etini severim. Galiba çıkartacağım ben.”

“Arjantin daha sıcak olabilir. Arjantin’de yirmi bin feet yüksek-
teyken bıyığı donuyor mudur insanın?”

“Kanat Komutanı’na ne oldu?”

“Zil zurna sarhoştur herif. Sızdı kaldı. Piyanonun orada.”

“Şunun bıyığının yarısını keselim.”

“Benim barakada tırnak makası olacaktı. Hemen geliyor.”

Bu haince planı herhangi bir direnişle karşılaşmadan uygulayıp tamamladıktan sonra tekrar barakanın duvarına yaslanarak oturdular ve bir damacana suyu içmeye başladılar. Ballı, yoğun elemle dolu bir şarkı tutturdular:

“Eski sarı ceketime sarın beni,
Dümenimi verin elime, tutayım,
Şu siperler üzerinde bir kez daha uçayım,
Ki hep anlatılsın maceralarım.

“Daha çok su içelim,” dedi. “Bütün gece çişimiz gelecek ama yarın akşamdan kalmanın sersemliğini yaşamayabiliriz o zaman.”

“Ben kendim için üzülüyorum,” dedi Daniel. “Benim tekneye veda etmek korkutuyor beni. İnsanın teknesine veda etmek zo-

runda kalmasından kötüsü yok. Pup'ımı hâlâ özlüyorum. Ne can bir uçaktı."

"Yerine Camel gelince unuttun gitti be."

"Şimdi, göz göre göre yalan söyleyecek değilim, Camellarımı seviyordum, sevdim Camellarımı ama üç tanesini uçurdum ve birini de bilerek düşürdüm, çünkü artık mostralık olmuştu, yine de bana yenisini vermiyorlardı. Şimdi de Snipeımı seviyorum. Sabah olunca göğe çıkalım. Son bir kez. Tekneme veda etmek için. Sen de kendi teknene veda edersin."

"Tek çare zengin bir kadınla evlenip bir uçak almak."

"Bugünlerde yok paraya satılıyor. Ama nereye koyacağım? Hem zaten evliyim ben."

"Sen de öyle. Zavallı adamcağız. Ben de öyle. Zavallı bir adamcağızım. Şükür çocuklarım var, değil mi? Onlar olmasa hiç değmezdi."

Daniel, "Şükür çocuklar var," diye onu cevaplarırken, Eltham'da yatağa yatırılmış, uyumakta olan Esther'ı düşündü.

"Ben galiba çıkartacağım," dedi Ballı.

"Biliyor musun Ballı, muhteşem bir zafer kazandık."

"Öyle mi oldu?"

"Kendimize karşı. Delice işler yaptık, aylarca korkudan tir tir titredikten sonra öyle bir kendimizi aşmaya başladık ki dehşete dalıp öbür taraftan çıktık ve sonra bir daha aynısını yaptık, bir daha, bir daha ve işte aklı başında benliklerimize karşı koca bir zafer kazandık. Hunları da yendik hem. Bu da yabana atılacak şey değil."

"Yeterince yendik mi peki onları? Yenilen pehlivan güreşe doymaz da. Onur meselesi ne de olsa, değil mi? Ben yenilince bir daha güreşmek isterim. Amiens'da beni zorla yere indiren o cart yeşil Fokker'ı öyle aldım. Hem zaten hâlâ bizden daha iyi olduklarına inanıyorlar. Bence bunun suçlusu Beethoven."

“Beethoven mı?”

“En iyi besteci sendeyse ister istemez burnun havada olur.”

“Bu sarhoşluğun ertesi çok pis olacak galiba,” dedi Daniel, kederli bir havada, “ebediyete kadar.”

Çocukların Şerefine

Daniel Pitt, hiç içine sinmediği halde, kalbinde derin bir sızıyla RAF'tan ayrıldı. Yakın zamanda yaşadığı çılgınca ve heyecan dolu dönemi çok sevmişti ama savaş bittikten sonra ordu hizmetine devam etmeyi başarabilmiş olan herkes gibi o da farkına varıyordu ki barış zamanında orduda herkesin en son görmek istediği kişi sıcak çarpışma deneyimi olan bir muharipti. Çarpışmalardan sonra artık bir zaman geliyordu ki tek istenen her şeyin tekrar düzgün akıp gitmesiydi. Orduda hareket eden her şeye selam çakılır, hareketsiz şeyler de temizlenip parlatılır. İşlerin nasıl yürüdüğünü, neyin işe yarayıp neyin yaramadığını hatırlayanlar, kuralları derleyip kitap yapmak ve uygulamaya koymakla meşgul olanların işine yaramıyordu. Daniel'in da farkına vardığı gibi sözü edilecek bir savaş yoksa, savaşçılara da yer yoktu.

Farkında olduğu bir başka şey de savaşın son iki yılının ona çok ağır bir bedel ödettiği idi. Çarpışmanın yarattığı stres birikimli olarak kendini gösterir, bununla başa çıkmak için alınan önlemler ise ne yaparsan yap yetmez. Kesinlikle korkusuz olan üç beş kişi çıkar ama çoğu insanın belli bir cesaret sermayesi vardır ve o sermaye ancak tükenene kadar kullanılabilir. Tükendikten sonra cesaret bulmak mümkün değildir artık. Yemekhanedeki herkes gibi Daniel da hemen her gece normalde insanı öldürecek miktarlarda viski tüketmiş ve yine başka herkes gibi her cümbüşte eşyaları parçalayıp kendini ahmak durumuna düşürmüştü ve ne zaman silah arkadaşlarından birinin sevkiyatı çıksa veya biri yere

çakılan uçaktan sağ kurtulsa cümbüş düzenlenirdi. O da şapşalca şarkılar söylemiş, masaların üstünde tepinmiş, masalardan aşağı düşmüş, yanlış barakada uyanmış, kusmuş, gece bombardıman yapan Hunlara küfürler yağdırmak için dışarı fırlamış, sızıp kalmadan hemen önce iyice duygusallaşarak kendi kendine acımış, hemen her sabah ishal olmuş, yarın öleceğiz diye ya bulundukları bölgenin kızlarına ya bir WAAC Kışlası'ndaki kadın askerlere koşmuş, hatların gerisinde kalan kurmaylara küfretmiş ve kendi kendine madalyalar takmıştı. Zil zurna sarhoş, sersemlemiş bir halde, şaklabanlık yapa yapa uçuş misyonlarına gitmiş ve ancak iki gün tanımış da olsa sevip bağlandığı düzinelerce yoldaşının görüntüsü hiç çıkmamıştı aklından – ardında birer cep saati, kitaplar, sigara tabakaları, akordiyon veya keman, bir de deste deste mektuplar tabii, olur da ölürsem yok edilsin dedikleri mektuplar bırakarak yere çakılan yoldaşlarının görüntüsü.

Camel pilotu olması Daniel için hem şans hem şanssızlıktı. Şanslıydı çünkü aylar ve aylar boyunca Camel, diğer uçakların hepsinden daha kıcı ayrıktı. Bütün ağır donanımı tek bölgede bulunuyordu. Kararsız olacak şekilde inşa edilmişti zaten, ansızın sağa çekmeye yatkındı ve kumandalara en hafif şekilde dokununca hemen tepki verirdi. Onu uçurmayı öğrenmenin üç ay sürmesinin nedeni buydu, birçok şanssız aceminin ölmesinin de. Bir kez öğrenince vücudunuzun bir uzantısı haline geliyordu. En akıl almaz manevraları yapabiliirdi. Geriye doğru yarım dönmüş durumdayken burnu aşağı iner, böylece hemen peşinizdeki uçağın arkasından dolaşabilirdiniz. Peşinizden gelen neye uğradığını şaşırır, o sizi ararken arkasından gelip onu, havacılıkta Aldiss denen görüş alanı içine alıverirdiniz. Albatri ve Pfalz savaş uçaklarının hiç şansı yoktu ona karşı. Bu yüzden, pek işe yaramayan savunma taktikleri geliştiren Almanlar büyük gruplar halinde hatların gerisinden çıkıp gelmeye başlamıştı. Camel uçakları da büyük gruplar halinde vurup düşürüyordu onları. Aylar sonra, kıcı daha da ayrık Fokker DV11 uçakları geldiyse de çok geçti

artık, pek bir fark yaratamadılar. Kaybedilmiş bir davada, onlardan bile daha geç sahneye çıkan yeni Sopwith Snipe uçaklarına karşı nafiye çabaladılar.

Şanssız olmuştu, çünkü Camel yer bombardımanlarında işe yarıyordu. Kâbus gibi dönemlerin en kötüsü son büyük Alman saldırısı sırasında yaşandı. Günde birkaç kez dâhiyane Cooper bombalarını alıp çıkan Camel uçakları, tek yapması gereken pusuda bekleyip basit bir defleksiyon atışı olan Alman uçaklarınca düzinelerle vuruluyordu. Sağ kalmanın becerilerle bir ilgisi yoktu artık. Pilotlar bağırsaklarında bir burulma duygusuyla, korkunun iç organlarını zaptetmesiyle kıvranıyor, birliklerine dönünce bütün o dehşet ve tehlike duygusundan, bunların yarattığı gerilimden çılgına dönüyor, sonra da bir an önce tekrar göğe çıkıp Hunlarla teke tek dövüşmek için yanıp tutuşmaya başlıyordu. Askerlerin üzerine bomba yağdırıp onları makineli tüfekle tarayınca kurbanını can çekişirken ve ölürlen görüyordun; atların nasıl can havliyle şahlanıp sonra yere yığıldığını, kamyonların cayır cayır yandığını görüyordun. Biraz hissiyatın kalmışsa oradan olabildiğince çabuk uzaklaşır, kışlana gidip kafayı çeker, başka insan evlatlarına daha demin neler yapmış olduğunu düşünmemeye çalışırdın. Asla geri dönmeyen arkadaşlarına ne olduğunu da düşünmez, fazla soru sormazdın, hele bütün bunların ne için olduğunu hiç sormazdın, çünkü zaten çok az insan bunun haklı bir dava uğruna olup olmadığını sorgulardı. Asıl sorulan, her şeyin olabilecek en zekice biçimde yapılıp yapılmadığı olurdu. Yoksa aklı karışırdu insanın. Daniel da başını iki eli arasına alıp, barakada daha yeni boş kalmış üç yatağa bakarak ne çok oturmuştu bir başına. Sonra da gecelelerini arka arkaya gelen dehşet dolu kâbuslarla, ölülerin çehreleriyle geçirmişti. Şimdi kara saldırıları için yeni bir uçak üretiliyormuş, diye konuşmuştu herkes. Salamander adı verilecekti, zırh kaplamaları 300 kiloyu bulan bu makine gelince Camellar ait oldukları yere, semalara dönebilecekti. Ne var ki Salamanderler çok geç kalınca Camel uçakları yere çakılmaya devam etmişti, böylece düş-

mana korku salma gibi ufacak bir ödül karşılığında muazzam pilot becerilerinden oluşan büyük bir bedel ödendi.

Son büyük Alman saldırısı sonuçsuz kalıp da İtilaf Devletleri'ne bağlı kuvvetler, Lahana Kafalar'ı Somme'un eski ölüm tarlalarına sürmeye başlayınca kara saldırıları yavaşladı. Ama o zaman da insana, uğraşması gereken anıları ve korkuları kalıyordu. Bulutların çok alçaklara indiği, belki yağmurlu, belki rüzgârın çok kuvvetli olduğu günlere minnet duyuyordunuz. İzin gününüzü bu minnettarlıkla kabulleniyordunuz, tabii eğer şiddetli yağış varsa ve zaten göğe çıkmayacak idiyse kötü hissederdiniz kendinizi. En kötü günlerde grip olmayı, hatta bir Blighty yarası almayı isterdi insan. Yağmurlu günlerde, acaba herkes aynı şeyleri mi hissediyor diye merak ederdi, ne de olsa herkes yalnızca en yakınındakilere açılır, bazen de tarlalara vurup inekler ve atlarla konuşurdu. Belki en iyisi genç yaşta, gücü kuvveti yerindeyken ölmek, diye düşünürdü, hayatının baharındayken, ama yeter ki, Tanrım lütfen, diri diri yanarak olmasın. Gerçekten ölmek daha iyi olabilirdi yani, çünkü bu bittikten sonra başka ne olacaktı ki uğruna yaşanacak? Ana Üs'te izinli vakit geçirirdi insan, çünkü haklı olarak kabul edildiği üzere bir pilot cepheye ancak altı ay dayanabilirdi, sonra geri dönerdi ve çoğu zaman tıpkı McCudden gibi daha ilk gün ölüverirdi. SE5 uçağıyla daha kalkışta bir ağaca çarpmıştı McCudden, çünkü bombaların fazladan bir ağırlık yaptığını unutmuştu herhalde veya belki de dimdik tırmanışa geçince motoru arıza yapmıştı.

Daniel yaşadığı müddetçe bu anıların zihninden silinmeyeceğini biliyordu: Bir ana ile kızlarının hayran bakışları altında yemek yiyip iyi cins şarap içebildikleri *estaminet* denen küçük aile işletmesi lokantalar;; Camel'da yağ basıncını çalıştıran küçük pervane; dalışa geçince basınç göstergesi çalışmaz olduğu için elle pompayı çalıştırıp yerçekimini atlatmak; emir eri olarak geçirilen günler; İcabında rüzgâr ölçer olarak kullanacağın pitot tüpü; hela çukurları arasına gerilmiş çuval bezinin iki yanından girilen sohbetler, ki ağzını açıp konuşana kadar öbür tarafta kim olduğunu bilemez-

diniz; dümenin üstündeki tetik; daha iyi görmek için pilot gözlüğünü bastırmak; soğğun dondurucu olduğu günlerde bütün yüzüne vazelin sürmek; üstüne gelen düşman uçaklarını görebilmek için başparmağıyla güneşi kapamak; 'ofis'indeki aletlerin konfigürasyonu; her türlü işini gören emir erlerinin, sırf takdir beklemedikleri için gerçekten de kadınlardan iyi olması; *archie* dedikleri uçaksavarların oflayıp puflaması, tıksırıp öksürmesi; mermilerin takırtısı; Yankeelerle birlikte gelen Camel sigaralarının nasıl orijinal ve güzel görüldüğü; motor çalışmayınca verdikleri sinyal; uçuş liderinin flamaları; Hun var uyarısı vermek için kanatları oynatma; ilk virilde yaşadığınız o dehşet; yemekhanede yanan ateşte ekmek kızartma; kulağakaçan böceği kolonilerini mum ateşiyle yakma; sürülü bir tarlaya iniş yapmak zorunda kalınca geri döneceğim diye pervaneyi kırma; uçuş simülasyonu için makineyi çardağa koyan yer teknisyeni ve diğer teknik elemanlarla kafa çekmek; sarhoş kafayla abuk sabuk konuşarak geçirilen saatlerin umutsuzluğu; Almanlar sen yaklaşırken kendi uçaklarını uyarınca uçaksavarlarda beliren kapkara isler, sonra da İtilaf pilotlarını Hunlara karşı uyarın İtilaf uçaksavarlarının beyaz isleri; dalış sırasında aniden yaşanan basınç değişimlerinin kulaklarda yarattığı korkunç sızı; gramofonda yüz bin kere *Chu Chin Chow* müzikalini dinleme; konserve et; diziler halinde göğsüne yükselen ve alevli soğan adı verilen o dehşetengiz ama etkisiz fosfor dumanları; nereden çıktığı belli olmayan batıl inançlar; uçağın motoru bozulunca iki mevzi arasında bir havan topunun açtığı çukurda kısılıp kalmak; bütün maaşını tüketen o korkunç yemekhane hesapları; daire çizerek kalkıp mükemmel bir Gosport inişi yapabilen pilot; tüfekte şen şakrak talim yaptıkları saatlerde yüz yarıdan bir işaret fişliğini patlatmaya çalışmaları; Crossley motorunun kükremesi, takırtısı ve o mavi egzoz dumanı; Londra'da izindeyken gösteri uçuşları ve sortiler; akşamdan kalmalık ve sarhoşluk; şekerin kesinkes bulunamaz olup kıymete binmesi; deniz ablukası yüzünden Hunların sıçan yemek zorunda kaldığına dair söylentiler; aslında at eti olan

biftek, ki her gün o kadar çok at öldüğüne göre, neden olmasın; gözcü uçağı olduğu kadar keşif için de gayet iyi olan Bristol Fighter'ın o muhteşem güzelliği; uçuştan günler önce başlanıp uçuş sonrası geceler için de alınan Eno ve aspirin tabletleri; gece bombardımanının bitmek bilmez gürültüsü ve uçaklardan bırakılan cephane patlayınca ufukta güneş doğuyormuş gibi beliren parıltı; firar halindeki Portekizli askerlerin, onlara zerre acımayan Britanyalı müttefiklerince vurulup öldürüldüğüne dair mesnetsiz söylentiler; hastanede yatarak geçirilen ve nimetten sayılan dönemler ve ellerinde lambalarla gruplar halinde koğuşlarda dolaşan gece hemşirelerinin de tıpkı ağır toplar ile Gotha bombardıman uçakları ve geceleri uçan Camel ve Fesler ve ayla işbirliği halinde bela kesilen bütün diğer uğursuz şeyler kadar uyku kaçırdığının anlaşılması; pazar öğleden sonraları köylüler için kıcı ayırık gösterisi yapma; keşif uçuşlarında Quirk ve Harry Tate lakaplı uçaklara şaperonluk; Shakespeare ile Sophokles'ten alıntılar yapan o solgun benizli ve bütün içtenliğiyle yurtsever olan gençler, mevziler üzerinde Cook turlarına çıkartıp işlerin nasıl olduğunu gösterdiği ve ikinci haftalarında daha kalkış sırasında ölen o gençler ve hepsinden önemlisi, hayatında görüp göreceğin en güzel dostlukları kurduğun ve tam hiç ölmeyecekmiş gibi göründükleri anda, kalbinde Tanrı'nın yokluğu misali bir boşluk bırakarak ölüveren o insanlar. Ah be çocuklar, Tahtalı Köy'ün çocukları şerefine.

Henley Motosikletleri

Sonunda Daniel, kayınpederinin iyi ilişkileri sayesinde kendini Birmingham treninde bulmuştu, Doe Sokağı'nda bulunan Henley tesislerine gidiyordu. Birmingham, benzerlerinin çoğundan daha pis bir şehirdi, bunun nedeni kömürle çalışan ağır sanayi tesisleriydi, ülkede çıkıp duran yangınların dumanına muazzam bir katkıda bulunuyorlardı. Şehri kaplayan sarımsı sis bulutu bazı günler öyle berbat olurdu ki sağlığı pek iyi olmayan kimseler sokağın ortasında düşüp ölüverirdi; ama rüzgârın esip havayı dağıttığı günlerde burası da diğerleri kadar güzel bir şehirdi.

Daniel, yerel ağza alışmanın aylar süreceğini ve bu şiveden hoşlanacak birini bulmanın imkânsızlığını düşünse de Henley'deki insanları sevdi. Yeni gelişen ve güzel makineler üreten, üstelik sürekli yenilikler yapmaya hevesli bir şirketti Henley. Çeşitli cephelerde işlerine yarayacak birini aramaktaydılar. Her şeyden önce, makineleri ülkenin çeşitli yerlerindeki bayiliklere iyi durumda teslim edecek güvenli bir sürücüye ihtiyaçları vardı. İkincisi, satıcı olarak hem kafası çalışan hem de dürüst biri gerekiyordu onlara, üçüncüsü de mükemmel bir mühendis gerekiyordu. Harb-i Umumi'de diğer pilotlar yemekhane-
deyken teknik elemanların yanında epey zaman geçirmiş olan Daniel'in makineler konusunda bilmediği pek bir şey yoktu. Belki de Henley'nin onu işe almasında en önemli faktör derin bir saygı uyandıran orta sınıf asker şivesi ve insana parmak ısırtacak savaş siciliydi. Öte yandan, Ballı'nın büyük bir hararetle yazdığı tavsiye mektubunu pek de umursamamışlardı, çünkü abartılmış olduğu apaçıktı.

Daniel'in planı ailesiyle oturabileceği bir ev bulmaktı ama bu ev bulunana kadar da hafta sonları ya trenle ya da şirketin ona daimi olarak kullanması için verdiği muhteşem 1921 677cc motosikletle eve gitmeyi düşünüyordu. Motosikletin biraz sorunlu olan tahrik kayışının yerini sonraki modellerde zincirler almıştı ama Daniel ağırlığı ve JAQ V çifte motorunun hayranlık uyandıran gücünden ötürü seviyordu bu modeli. Hatta Rosie ile Esther'ın da onunla birlikte yolculuk etmekten hoşlanabileceğini düşünerek Swallow marka bir sepet taktırdı motora. Belli bir açıyla eğildiğinde motosiklet ve sepet kombinasyonunun, sepetin tekeri üzerinde gidebildiğini keşfetti. Bu da ona, havada kıcı ayrık numarası yaparken veya sosis bombalamaya giderken duyduğu o delice heyecanın neredeyse aynısını yaşatıyordu.

Asıl mesele, eve gitmenin her zaman o kadar da zevkli olmamasıydı. Esther'a kavuşmanın dışında bu olayın şimdiye dek en keyifli kısmı, Mary FitzGerald St. George'u tekrar görebilmek olmuştuydu. Rosie'nin davranışları ise kafasını karıştırıyor, bezginlik veriyordu ona. Bazen sanki ikisi sadece çocukluk arkadaşymış gibi davranıyordu ona Rosie, bazen de sevgi dolu oluyor, hatta flört ediyordu. Annesi ise Daniel'i provoke etmeyi sürdürmekteydi.

Yaşlı bir İrlandalı kadının evinde mütevazı bir oda tuttu Daniel. Mutfakta sadece soğuk su akıtan tek bir musluk vardı ve ayakyolu bahçede, kömürlüğün yanı başındaydı. Çok geçmeden, Daniel kendine bir lazımlık alıp ev sahibesi evde yokken çıkıp bahçede boşaltır oldu. Odasında ufak bir kömür mangalı vardı, evdeki her şey temiz ama eski püsküydü işte. Yakınlardaki ucuz bir otelde öğle yemeklerini yiyor, akşam ise bir şey yemiyordu. Sonunda Bayan Burke bunu fark edip onu kendisiyle birlikte sofraya oturmaya zorladı. Kadının bütün gıdası kendi suyunda pişmiş öküz ciğeri, *colcannon*⁴⁸ ve üç ayrı biçimde pişirilip hepsi aynı tabakta sofraya getirilen patatesten ibaretti.

48 Patates ve lahanayla (veya karalahanayla) yapılan geleneksel İrlanda yemeği.—çn

Daniel'ın düşüncesi hem Rosie'ye göndermek, hem de burada bir ev alabilmek için bu yolla para biriktirmektir. Evler ucuzdu burada, çevrede de çok güzel manzaralı köyler vardı.

Gaskell ile Daniel

1

The Grampians

Ey Koca Gaskell, Sevgili Yeşil Gözlü Canavar vb., vb.,

Aptal gibi gidip Hava Taşıtlarını Elden Çıkarma Kurulu'ndan yok parasına üç tane birden makine satın aldım, bir ara bunları Farnborough'dan teslim almam gerekiyor. Çifte kumandalı bir Avro 504 eğitim uçağı, bir Snipe, bir de Pup. Bir iki tane teknem olmadan yapamıyorum işte.

Ancak bunları koyacak yerimin olmaması büyük sorun. Ailenin mülkünde atıl beklemekte olup da havadan biraz daha ağır birkaç makineyi bağrına basmak için yanıp tutuşan boş bir ambar falan var mıdır? Varsa öyle çok sevineceğim ki. Onları teslim almak için geleceğin neler getireceğine dair biraz daha sağlam bir fikir edinene kadar bekleyebilirim. İniş yapabileceğim güzel tarlalarınız olduğuna da kuşkum yok.

Seni çok seven sorumsuz dostun, ıslıl ıslıl Christabel'e de sevgilerimi ilet lütfen.

Daniel P.

Not: Bir gün gelip yine atış yapabilir miyim? Tüylü dostlarımızı öldürme heveslisi olduğumdan değil, ben zaten elimde tüfektense uçak dümeniyle çok daha iyiyim, senin onları gökten birer birer dü-

şürmedeki olağanüstü gaddarlığına ve becerine bir kez daha tanık olmak istediğim için.

2

Chelsea'deki İşler Acısı ve Berbat Fakirhanemiz

Sevgili Daniel, Benim Sorumsuz ve Gamsız Dostum,

Hepsi ayarlandı. Bir ambar temizlendi, bitişiğindeki tarla da uygun bir süre içinde biçilip temizlenecek. Ama sen ne zaman buralara gelebileceksin de uçaklarına bakacak, onlarla uçacaksın? Daha yakınlarda bir yerde arazisi ve parası olan arkadaşların yok mu? Yani benden başka? Çürüyüp gitmez mi o uçaklar? Ya teknisyenler, tamirciler ne olacak?

Hem bir şartım var: Bana uçmayı öğreteceksin. Eminim ki kadınların henüz kırmamış olduğu nice havacılık rekoru vardır. Avusturya'ya ilk baş aşağı uçuş? İki bacağını pantolonun aynı tarafına sokup on iki kere burğu dönüş yapma?

Bu şartımı kabul etmezsen anlaşma yapamayız.

Sevgilerimle, Gaskell YGC (Yeşil Gözlü Canavar)

Not: Çürümekte olan atı gösteren muazzam tablomu yeni bitirdim. Bayılacaksın, eminim. İnsan gerçekten çürümenin kokusunu alabiliyor.

Not 2: Christabel'in Yurtta Savaş adlı fotoğraf sergisi dehşet iyi geçti, çuvalla para kazandı Christabel. Veya bir çuval.

Not 3: Bu son çılgınlığından Rosie'nin haberi var mı? Ondan gizli tutmanın bedeli nedir?

Daniel Ölümün Eşiğinde

Rosie'ye bir telgraf geldi, sadece şunlar yazılıydı: "MR PITT ÇOK HASTA STOP HEMEN GELİN STOP MARY BURKE STOP".

Rosie, sık sık yaşadığı şüphe ve suçluluk nöbetleri sırasında Daniel ortadan kaybolacak veya ölecek olsa hayatın daha kolaylaşacağını düşünmüştü hep. Ne zaman böyle düşünceler aklına gelse kendinden nefret ediyor, bastırıyordu kafasındaki bu sesi, çünkü biliyordu ki bunlar bir Hıristiyana yakışmayacak, korkunç ve yanlış düşüncelerdi, hem zaten onu gerçekten sevdiğini hissettiği zamanlarda bunların tam tersi düşüncelere kapılıyordu. İşte o zaman da Daniel'sız yaşamayı düşünmek çok zor geliyordu ona. Duygularının ikiliğinden kaynaklanan iki aşırı uç arasında gidip geliyordu Rosie. Bazen Warwickshire'e taşınacağı günü iple çekiyor, sonra hemen ardından bu düşünce paniğe kapılmasına sebep oluyordu, çünkü Eltham'da, doğup büyüdüğü evde yaşamayı, hepsinden önemlisi de kendisi için sürekli bir evham kaynağı olan babasıyla bir arada yaşamayı seviyordu.

Şimdi Daniel'in çok hasta olduğunu duyunca, tıpkı Ash için dua etmeyi unutmasından bir gün sonra Ash yaralanınca duyduğuna benzer bir dehşet duygusuna kapıldı. Hummalı bir faaliyete koyuldu hemen. Kendisi dönene kadar Esther'a bakmasını istedi annesinden, Mr. Wragge'ye de AC'yi hazır etmesini söyledi, onu doğru Euston İstasyonu'na götürecekti.

Hamilton McCosh, bu yakınlarda Mr. Wragge'yi çim biçme makinesi motorunun parçalarıyla uğraşır, karbonunu temizlerken görmüş ve müthiş bir tamirci olduğuna hükmetmişti. Sonuç olarak da adama şık bir gri üniformayla kasket alıp maaşını da artırarak ailenin şoförlüğüne atamıştı onu. Mr. Wragge, evin yan tarafında ahşap bir garaj inşa etti, eskiden herkesin atını bağladığı yerdin burası ve artık ancak AC arıza yapınca aynı iş için kullanılıyordu. Duvarlara saman sepetlerini asmak için çakılmış olan metal kancalardan çeşitli borular sarkıyordu şimdi. Mr. Wragge bu ilave işten memnundu ve bahçede yapacak iş olmayınca kediyi de göğsüne yatırıp limonluğun alt kısmında bir el arabasına kıvrılıp yatma huyundan neredeyse tamamen vazgeçmişti artık. Onun yerine, gidip AC'yi cilalıyordu.

Rosie'yi de bavuluyla birlikte Euston'a kadar götürdü ve AC'yi motoru çalışır vaziyette dışarıda bırakıp bilet almak ve bir hamal bulmak için onunla birlikte istasyona girdi. Hamal bulamayınca Rosie ona perona giriş bileti aldı ve Wragge bavulu trene kadar taşıdı. İstasyondan çıkınca, AC aşırı ısındığı için başında ufak çaplı bir kalabalığın toplanmış olduğunu gördü, ne de olsa radyatörden ilgi toplayacak kadar buhar çıkıyordu. Wragge bir kafeye girip jöleli yılanbalığı ve çay ısmarladı, sonra arabanın başına döndü, radyatör kapağını itinayla yerinden çıkardıktan sonra at yalağından motora su ekledi.

Birmingham'da hava soğuk, rutubetli ve durgundu. İs ve kömür tozu, ıslak ıslak kurum ve kükürt kokuyordu şehir. Rosie trenden inince öksürmeden durmanın mümkün olmadığını gördü. Öksürerek gelen bir hamal bavulunu alıp onu taksi faytonların beklediği yere götürdü.

Daniel'in oturduğu mütevazı yokuşu görünce şaşırmıştı Rosie. Evler eski püsküydü ama iyi bakılıyordu, Arnavut kaldırımının taşları, ayağının altında kara balıklar gibi pırıl pırıldı. Kadınların kapı eşiklerini sabunlamakta olduğunu fark etti. Böyle bir yerde beklenacağı gibi dışarı asılı çamaşır yoktu hiç, çünkü hava kurum

doluydu bugün. Üstü başı hırpani afacan çocuklar kabaralı çizme-leriyle sokakta teneke kutuları tekmeliyor, dövüşüyor ve el çırparak oyunlar oynuyordu.

Rosie faytoncunun parasını ödedikten sonra kapıyı tıklatıp beklemeye koyuldu. O arada dönüp sokağa bakınca, sol tarafın-
dan her yaştan bir grup insanın kendisine doğru koşmakta oldu-
ğunu gördü.

Sonra nedenini anladı. Peşlerinde evlerin boyuna kadar yük-
selen, bulanık sarı renkte yoğun bir duman dalgası vardı. Yaşlı bir
adamin tökezleyip düştüğünü gördü Rosie, sonra iki gencin onu
kollarından kaldırıp aralarında sürüklediğini. Dönüp kapıyı yum-
ruklamaya başladı, bir an önce içeri girmek istiyordu.

Kapı açılınca orta yaşı geçmiş ufak tefek bir kadın kafasını
çıkartarak dışarı baktı. Duman dalgasının yaklaşmakta olduğu-
nu görünce “Hay canına seniin!” diyerek kenara çekilip yol verdi
Rosie’ye. Sonra tekrar kafasını çıkarıp dalga dalga gelen dumana
bağırdı: “Naa sana, albız boku!”

“Sık oluyor mu böyle?” diye sordu Rosie.

“Her Allaan günü,” oldu Mary Burke’ün cevabı, “hemen he-
men. Heep bu fabrikalarla kömür alevinden, bi de berbat yağmur
ve soğuk. Heepsi bir arada böyle oluyor.”

Rosie, “Kötü kokuyor,” dedi. “Çok fena.”

“O koku kükürtten,” dedi Mrs. Burke, belli bir memnuniyet
duygusuyla. “Cehennem nası kokar derseniz, budur işte. Yirmi
dört ayar Şeytan osuruğu.”

“Londra’da da sık sık böyle sis olur. Birdenbire yolunuzu
kaybedebilirsiniz, çünkü hiçbir şey göremez olursunuz.” Elini
uzattı sonra. “Ben Rosie Pitt,” dedi ve Mrs. Burke, “Öyle ol-
cağınızı umduydum,” diye cevap verdi. “Gelin yukarı çıkalım,
kafaya diikkat şuradan geçerken. Bu evi periler için yapmışlar,
onunçün alçak.”

“Perilere inanır mısınız?” diye sordu Rosie. Netley’deki yaralı-lar arasında İrlandalıları çok sevmiştii hep ve Küçük İnsanlar ko-nusunda onlarla pek çok sohbeti olmuştii. Mary Burke, “Tabii ki hayır,” diye cevap verdi. “Aptal değilim ben.” Sonra bir an durup devam etti, “Âlâ burdalar gerçi, ama onlar hakkında konuşmama-nız lazım. Batıl inançlar uğursuzluk getirir, ondan.”

Rosie, Mrs. Burke’ün Daniel için elinden gelen her şeyi yaptı-ğını gördü. Ufak ateşin etrafı turuncu rengi bir ışık saçarak yanan kömürlerle doluydu, hasta yeterince sıcak tutuluyor olmalıydı. Ba-kılıp gözetildiğine dair başka işaretler de vardı. Bir elma, bir süra-hi su. Yatağın baş ucundaki sehpa da etrafına tespah sarılmış bir de haç duruyordu, duvara dayanmıştı. Rosie eğilip, kendini bilmeden yatan çehreye baktı, açık duran ağzından Daniel hırıltıyla nefes alıyordu.

“Ne oldu?”

“E işte iki gün baş ağrısı çektiydi, sonunda yığıldı kaldı. Son-ra iki gün boyunca aklı bi gelip bi gitti, hiiçbi şey yapamadı, ko-nuşmaya mecali yoktu. Sonra karın ağrısı çekti çok ve kusmaya başladı, sonra bi ateşlendi, bi titreme geeldi, bi sıcak ter döktü, bi so-vuk, sonra biraz iyiledi ya da ben öyle sandım, tam ben Allaama şükürler ediyordum ki yine yataağa düştü, baktım zor nefes alıyor ve öksürürken çok canı yanıyor, heem de kaahverengi bişiyler çı-kıyor öksürdükçe. İşte ozman size haber yolladım. Yazık, çok yazık bu oğlana.”

“Telgraf masrafını size ödememe izin verin,” dedi Rosie.

“Haaydi git işine, deeli mi ne!” diye bağırdı Bayan Burke. “Be-nim de bi oğlum sayılır o. Benim sevdiğim kadar seviyorsan sen de onu, şansı var demektir!”

“Grip olmuş ve sanıyorum şimdi zatürreeye çevirmiş,” dedi Rosie.

Bayan Burke, “Biliyodum, biliyodum,” diye mırıldandı.

Rosie, “Doktor çağırdınız mı?” diye sordu.

“Tabii ki haayır. Sizi istiyordu o. Heep diyordu ki, ‘Rosie benim hemşiremdir, Rosie bana bakar.’”

Rosie, Bayan Burke’e dönerek, “Sakıncası yoksa,” dedi, “ben bu odada tek kalayım, böylece enfeksiyon riskini bertaraf ederiz. İçeri girmek istediğinizde ağzınızı ve burnunuzu bir maskeyle kapatırmısınız? Temiz bir mutfak bezi bu işi görür.”

“Seeve seeve devrederim size,” dedi Bayan Burke. “Ben bittim zaten. Bunun endişesi de, sorumluluğu da maafetti beni. Ne kadar kalırsınız acaba?”

Rosie, “Yedi ila dokuz gün içinde krize girer,” dedi. “Ondan sonra ateşi düşmeye başlar ve hâlâ bizimle olursa, onu alıp eve götürürüm. Galiba bu bir NBA.”

“NBA mı? O da neymiş öyle, merak ettim?”

“Nedeni bilinmeyen ateş. Savaşın son yılında askerler ve havacılar arasında salgındı. Virüs değil, bir bakteri olduğu düşünülüyordu. Gerçi aynı derecede kötüydü. Bazen tüberküloza dönüşebiliyor, bana öyle söylenmişti.”

“Eyvaah, eyvaah,” diye sızlandı Mrs. Burke ve sonra alt kata çekilip çaydanlığı ocağa koydu.

Rosie hemşirelik rolüne döndü mutlulukla. Bu rol sayesinde gerçekleştirebildiklerini de seviyordu, hasta bakmayı da. Tamamen kendini kaybediyordu bu roldeyken, üstelik iyileşme belirtilerini büyük bir hevesle gözlemek gibisi yoktu. Tek bir hastası olunca düşünmek, okumak ve ibadet için ne çok zamanı kalmış olacaktı. Ufacık odayı dikkatle gözlemleyip her bir ayrıntısını ezberledi. Pencerenin önünde durup yağmuru seyretti.

Zatürree hastasını yatırmamak gerektiğini bildiği için Daniel’i kaldırıp oturttu yatakta ve göğsünü dinledi. Hastalığın çift değil tek olduğundan emindi. Bütün olası komplikasyonları ve hastalığın ardından kalabilecek arazları zihninden geçirdi: karın zarı iltihabı, menenjit, apse, kangren, kolit, nefrit, sarılık, irin toplama, tromboz... hepsi de öldürücüydü bunların. Onu yıkarken vücu-

dunda üç kurşun yarasıyla bir yanık buldu ve bunları nasıl olup da daha önce görmediğini merak etti. Hep Hutch geliyordu aklına, bir de zavallı Millicent, kederini ve üzüntüsünü gösterememekten kaskatı kesilmiş o haliyle. O Hutch'ı kaybetmişti ama kendisinin Daniel'i kurtarabileceğinden emindi.

Rosie o geceyi Daniel'in odasındaki yegâne rahat koltukta geçirdi ve sabah olur olmaz Kara ve Deniz Kuvvetleri Mağazası'na giderek bir kamp döşegi, bir de uyku tulumu aldı. Yanında ayrıca fenol, enfeksiyonlu balgam için çelik bir tabak, kendisi için gargara, aselbent eriyiği, imparatorluk içeceği, sodyum bikarbonat, pelteleşmiş dana paçası, Brand marka et özütü, Valentine marka et suyu, portakal suyu, müşil ve Dover tozu. Oksijene ihtiyacı olmayacağını umuyordu.

Daniel ilk defa gözlerini açıp da onu görünce, sadece "Canım Rosie, tam bir HURD oldum ben," deyip yine kapamıştı gözlerini.

Rosie, "Ben seni hurdaya falan çıkarmıyorum," dedi.

Henley Motosikletleri'ne gidip Daniel'in iş arkadaşlarıyla görüşen Rosie, onların ilgisinden ve Daniel'in ne kadar gerekiyorsa o kadar dinlenmesi için ısrar etmelerinden çok duygulanmıştı. Fransa'ya ihracat planları olduğunu anlattılar ona ve Daniel'in kesinlikle vazgeçilmez olduğunu da. Yirmi beş zafer kazanıp Seçkin Uçuş Nişanı almış böyle ünlü bir savaş pilotuyla birlikte çalışmanın şirketlerine kazandırdığı prestijden söz ettiler. Rosie'nin onu, yan komşunun oğlu olmaktan başka bir şekilde düşündüğü ilk andı bu. Ondan daha az erkek olmasa da, zavallı Ash'in hiçbir şey başaramadığını fark etti. Daniel nekahet için evine gitmeye hazır olduğunda patronun kendi Bentley arabasıyla onları evlerine kadar şahsen götüreceğini söylediler ona. Patron da yolda onlara Wootton Wawen'da gördüğü çok hoş bir küçük evi göstereceğini anlattı, onlara uygun olduğunu düşünüyordu.

Rosie, Daniel'in bakımıyla uğraşmadığı zamanlar alt kata inip Mrs. Burke'e yardım ediyordu. İflah olmaz bir temizlik hastası-

dı kadın, her şeyin tekrar tekrar ovalanması, tozunun alınması, gözden geçirilmesi gerekiyordu. Mrs. Burke *colcannon* yapmayı öğretti Rosie'ye. Birlikte büyük miktarlarda sosis ve dilimlenmiş karaciğer kızartıp testilere doldurdular, ağzından taşan koyu renkli et suyuyla ıslanmış bembeyaz testiler diziliydi mutfığa.

Sık sık da İrlanda hakkında konuşurlardı. Rosie oraya hiç gitmediğini söyleyince Mrs. Burke, "Hepimiz yok olmadan gidip görmelisin," dedi. İngiltere'de olmasının nedenini anlattı Rosie'ye. "Bir Allaan belası Proddy⁴⁹ ile evlenmiştim, öldü gitti herifçoğlu ama ben evime dönemedim bir daa." Azize Brigid ve genel olarak din hakkında, bir de aziz ilan edilmiş olan son Papa hakkında konuştular ve defalarca dünyayı kurtardılar. Suyu uçurularak koyulaştırılmış sütle yapılan inanılmaz miktarlarda demli çay içtiler; Mrs. Burke, sırf eğlence olsun diye Rosie'nin çayına viski katıyordu. Rosie, annesinin Mrs. Burke gibi birini asla gelip evinde kalsın diye davet etmeyeceğini düşünerek üzüldü buna. Bir ara Wootton Wawen'daki hoş ve küçük evi merak etti, nasıl olurdu acaba orada oturmak ve böylece bu şen şakrak, eğlenceli Mrs. Burke'ü tekrar görebilmek.

Netley'de bütün züppeliğini kaybeden Rosie, ölümle pençeleşen onca askere baktıktan sonra, olayları bütün canlılığıyla tarif eden kelimelere tamamen bağışıklık kazanmıştı artık. Mrs. Burke'ün yanında olmaktan ne kadar hoşlandığını ve onu özleyeceğini düşünürken dokuzuncu gün Daniel'in ateşi düşmeye başladı ve humma nihayet geçti.

Bir hafta sonra Daniel'i tıpkı Michelin Adamı gibi yünlü bir yorgana sararak o Bentley arabayla Eltham'daki evlerinin yolunu tuttular.

Epeydir bir sigaranın hasretiyle yanıp tutuşan Daniel burada bir tane yaktı, derin derin içine çekti ve iki büküm olup boğulurcasına öksürmeye başladı. Öyle bir tiksinti gelmişti ki sigarayı

49 Katoliklerin Protestanlar için aşağılayıcı bir tarzda kullandığı isim.—çn

ateşe fırlattığı gibi koşup ağzını Listerine'le çalkaladı. "Bir daha asla," dedi. "Kesinlikle iğrenç ötesi bir şey bu. Ne demeye içtim ki, Allah aşkına?"

Rosie, "Ash sigara içmezdi," diye düşündü. "Artık Daniel da içmiyor."

Daniel bir müddet daha çok zayıftı ve geceleri feci üşüyordu. Rosie yatağa girip arkadan sımsıkı sarılarak ısıtırdı onu. Bu hastalık sayesinde birbirlerine yakınlaştılar. Daniel, hayatını kurtardığı için ona ametist taşlı gümüş bir kolye hediye etti. Rosie, niye herkesin Daniel'a kendisinden çok daha fazla sevgi ve saygı gösterdiğini sorguladı sık sık. Yavaş yavaş anlıyordu ki birini derinden sevmek yeterli değildi; onu sevmeyi öğrenmek de gerekiyordu.

Millicent'ın Görüşmesi

“Polis mi?!” diye haykırdı Mrs. McCosh. “Polis mi?!”

“Evet, hanımefendi,” dedi Millicent. “Kendisini tanıyorsunuz. Yani, buraya gelmişti daha önce. AC ile o çocuğu öldüren adamı yakalayan da oydu.”

“Zannedersem hatırlıyorum,” dedi Mrs. McCosh. “İri yarı, yapılı bir adam.”

“Öyle evet, işte o polis,” dedi Millicent.

“Bu evden taşınman gerekeceğini biliyorsun, öyle değil mi? Geceleri burada bir polis olmasını istemem. Burası saygın bir aile evidir. Böyle bir evde evlilikteki ilişkilerin yaşanıyor olması kabul edilemez.”

“Edilemez hanımefendi. Ama sorun değil, buralı zaten kendisi, hem de güzel bir evi var. Ev sahibesi kabul ediyor, benim çocuğum olana kadar sakıncası yokmuş hanımım ama ondan sonra başka yer aramamız gerekecektir, çünkü ev sahibesi çocuk istemiyor. İrlandalıları da istemiyor.”

Mrs. McCosh, “İrlandalı çocuklarınız olmasını bekleyemeyiz zaten,” dedi. “Elbette normal olarak evlenince buradan ayrılman beklenir ama ben çocuk doğurana kadar burada kalmana izin vermeye hazırım, şayet sen de istersen. Bizim için son derece değerli bir hizmetkârsın Millicent, yerine birini bulmak şüphesiz zor olacaktır. Ancak çocuk doğurduktan sonra burada çalışmaya devam

edemeyeceğın açık. Kendi çocuklarına bakman gerekecek, öyle değil mi? Ve de benim bildiğim hiçbir saygıdeğer evde çocuklu hizmetçi yoktur.”

“Yoktur, hanımefendi. Tabii çocuklarla ilgilenecek bir büyükanne bulunmuyorsa.”

“Peki öyleyse,” dedi Mrs. McCosh lütfedercesine, “sana ve polis nişanlına her bakımdan saadetler diliyorum. Hiç şüphesiz önemli ölçüde aşağılanma ve küçültölme ile baş etmek durumunda kalacaksın ancak ben hep çocuklar için buna değıceğini düşünmüyümdür. Hem insan yeterince uzun süre direnirse kocası sonunda pes ediyor.”

“Doğrudur hanımefendi, teşekkür ederim hanımefendi.”

Ertesi gün, Christabel bundan böyle Chelsea’de Gaskell’la birlikte oturacağını açıkladı.

“Ama şekerim!” diye bir nida kopardı Mrs. McCosh. “İki genç kadın bir başına olur muymuş? Hem de öyle yoksul ve harap bir yerde? Kim sizin erdeminize saygı duyar?”

“Birbirimizi atmaca gibi kollayacağız,” dedi Christabel, “hem Gaskell’da bir çift Purdey tüfek var.”

Trendeki Tesadüf

Daniel trenle Cambridge'e giderken çok tanıdık görünen biriyle aynı ikinci mevki vagonunda buldu kendini. Britanyalıların toplu taşıma araçlarında hâlâ yapmakta olduğu gibi birbirlerinin farkında olmamaya özen göstererek oturmaktalardı bir süredir. Zarif görünümlü beyefendi *Principia Ethica* gibi ilgi çekici bir adı olan kitaba dalmışken, Daniel da *Herkes Makine Tamircisi Olabilir*'i okumaktaydı. Bu öteki yolcu incecik bir adamdı, görünümü kuşa benziyordu ama epeyce heybetli bir bıyığı vardı.

Daniel, bu beyefendinin piposunun ateşini canlandırmak için kibritlerle boğuşmakta olduğunu fark edince cebine uzanıp benzinli çakmağını çıkardı. Tütünü kesin biçimde bırakmış olsa da hâlâ yanında taşıyordu bu çakmağı, ne de olsa başkalarının sigarasını yakmak modern sosyal ritüellerin olmazsa olmaz bir parçasıydı. "Çok teşekkür ederim," dedi zarif beyefendi; aristokrat bir tonda, kestirip atarcasına konuşuyordu. Çok geçmeden ikisi sohbe başladı.

"Bakıyorum da gayet pratik bir okuma malzemeniz var," dedi beyefendi. "İlgi çekici olmalı."

"Öyle," diye cevapladı Daniel. "İnsanın yapmak isteyebileceği hemen hemen her şeyi anlatıyor. Değişik amaçlar için aletleri nasıl sağlamlaştıracığımı öğreniyorum. Sizinki ise ürkütücü görünüyor, öyle dememe izin verirsiniz. Latince mi? Westminster'da pek iyi değildim."

“Sizi yanıltmasın,” dedi yabancı. “Aslında son derece anlaşılır bir İngilizceyle yazılmış. Westminster’da hâlâ tuhaf aksanlı Latince mi öğretiyorlar?”

“Ben oradayken kesinlikle öyleydi.”

“Orada okumuş birini tuhaf aksanından hemen tanırırsınız. Ben özel ders almıştım, iyi bir şey midir, kötü mü bilmiyorum. Hangi yurttaydınız siz?”

“Rigaud’da. Sırf dayaktan ve o feci açık tuvaletlerden ötürü bile olsa unutulmaz bir yerdi. Fransa’dayken gördüğüm her şeyden betterdi. Peki, sizin okuduğunuz kitap?”

“Bir ahababım tarafından yazılmıştır, 1903’te. Yüzlerce defa okudum bunu, sırf emin olmak için ama hâlâ onaylayamıyorum. Cazip bir adamdır gerçi, güzel ruhlu, tertemiz bir adam, bir Harvard’lıdır, bu size bir şey ifade ediyorsa eğer. Cambridge’e varınca kendisini görmeyi umuyorum.”

“Öyleyse siz hoca mısınız? Cambridge’de?”

Azametli bir edayla, “Ben bir mantıkçı, matematikçi ve felsefeciyim,” dedi beyefendi, “ve evet, bir zamanlar hocalık da yaptım ama itilip dışlandım sonra, herkesten önce de kendi arkadaşlarım tarafından. Ben bir, bunu neredeyse üzülmek zorundayım ki, barış yanlısıyım, pasifistim. İşler pek iyi gitmedi haliyle. Aslında herhalde siz de benimle konuşmamayı yeğleyeceksinizdir.”

Daniel biraz gerilerek konuşuyordu şimdi. “Kraliyet Uçuş Birlikleri’nde, sonra da Kraliyet Hava Kuvvetleri’nde görev yaptım ben. Ancak bu argümanları da biliyorum. Ve emin olunuz hemen hemen hepimiz çok sık düşündük bunları, acaba bunca şeye değer mi diye düşündük. Davadan şüpheye düşmedik, hiçbir şekilde kastım bu değildir. Demek istediğim, davanın onca yıkıma değip değmediğini sorguladık sadece. Büyük bir tükenmişlik ve umutsuzluk yaşadık, ne zaman birini vurup düşürsem fiziksel olarak hasta olurum ben, hele de alevler içinde yana yana düşmüşse. Benim açımdan kesinlikle değişiyordu gerçi, çünkü ben yarı Fransı-

zım ve kurtarmam gereken bir vatanım vardı. Tamamen Britanyalı olsaydım herhalde daha büyük şüphelerim olurdu. Siz sakın Bertrand Russell olmayasınız?”

“Böyle bir çileyi omuzlamış durumdayım hakikaten de,” dedi Russell. “Bu sizi rencide ediyorsa benimle konuşmaya devam etmek zorunda değilsiniz, hatta bir dahaki istasyonda kompartımanınızı değiştirmek isterseniz buna da gücenecek değilim.”

“İnançları uğruna hapse girebilen herkese hayranlık duyarım ben,” dedi Daniel, “gerçi onlar uğruna kendi canını tehlikeye atanlara duyduğum kadar değil.”

Russell küçümser bir havayla başını salladı. “İzninizle, benim ülkem için ölmeye hiçbir şekilde itirazım olmamıştır. Ölüm beni özel olarak korkutan bir şey değil. Haklı bir dava uğruna ölmeye kesinlikle hazırım ama öldürmeye değil.

“Kişisel bir mesele değildi bu benim için,” diye devam etti, “askerlik yaşını kırk beşe çıkarmalarına kadar da olmadı ama o sırada ben zaten hapisteydim artık, beni silah altına almaya karar verdiklerinde nereye kapattıklarını unutmuşlardı bile. Bir diğer deyişle, korkaklık olarak nitelenebilecek bir şey için hapis yatıyor değildim ben, çünkü zaten askere gitmeye uygun değildim. Gerçi oradayken muazzam miktarda yazdım.”

“Öyle mi, neler yazdınız?”

“*Principia Mathematica*. Büyük bir bölümünü.”

“Latince mi?”

Russel bir kahkahayla piposunun dumanını savurdu. “Hayır ama pekâlâ olabilir. Mantık ile matematik arasındaki bağıntıyı konu alıyor. Bir çalışma arkadaşım ile birlikte yazdım bunu, Alfred North Whitehead, ismini duymuş muydunuz? Duymadınız mı? Neyse, kitabın çok kapsamlı olduğunu ve ancak bir avuç insana hitap ettiğini kabul etmek zorundayım ama önemli olduğunu düşünüyorum. Mantık, matematiğin gençlik çağıdır, anlıyor musunuz? Matematik ise mantığın yetişkin halidir.”

“Peki sofraya bir çorba koymuşluğu var mı?”

“Efendim?”

“Bu kitap,” dedi Daniel, elinde *Herkes Makine Tamircisi Olabilir*’i sallayarak, “sofraya çorba getirir. Size gümüş kaynak yapmasını, kırışlerdeki germe kuvvetini hesaplamayı ve dökme demirin germe kuvvetini hafifletmeyi öğretir, hatta son bölümünde tavşan kulübesi ve tavuk kümesi nasıl yapılır, onu da anlatıyor. Benim sormak istediğim, beyefendi, mantık mı matematikten türetilebilir, matematik mi mantıktan, ne fark ediyor? Türetilebilir olması, hakikaten bir vakit türemiş olduğu anlamına geliyor mu? Sofraya bir tas çorba koyuyor mu?”

Filozof ancak bir anlığına afallamıştı. “Benim için başlı başına ilginç ve cazip bir konudur bu. Ve elbette, teoride bir ilerleme kaydedilince, bunun herhangi bir kimseye pratik bir faydası dokunana kadar son derece uzun bir zaman geçmesi gerekir. Yüzlerce örneği var ancak tam da bu örneklerle ihtiyaç duyduğum şu anda hepsi hafızamın derinliklerine kaçiverdi. Ah! İşte bir tane! Geçtiğimiz yüzyılda Gauss ve Riemann adında bazı beyefendiler, içsel olarak kavisli bazı uzamların geometrik ayrıntılarını incelemiştir. Bu, sofraya bir çorba getirmiş değil tabii. Ne de olsa bizler gördüğümüz kadarıyla kavisli bir uzamda yaşamıyorduk. Sonra çok yakın bir zamanda Albert Einstein, evrensel kütleçekiminin etkilerinden ötürü uzamın aslında kavisli olduğunu belirledi. Ansızın Gauss ile Riemann’a ihtiyacımız oldu işte, çünkü bu kavisli uzamın geometrisine ihtiyaç vardı. İşte görüyorsunuz! Gauss ile Riemann, ikisi de öldükten uzun zaman sonra sofralara çorba getirdiler!”

“Bu yeni görelilik meselesini pek takip edebilmiş değilim,” dedi Daniel. “İstiyorum ama. Bir arkadaşımın dediğine göre, bu konuda yazılanları okurken anlıyormuşsunuz ama bitirdiğiniz andan itibaren neden bahsettiği hakkında bir fikriniz olmuyormuş. Çok kapsamlı demiştiniz değil mi? Sizin bu kitap için?”

“Valla bitirdiğimde Cambridge’e el arabasıyla götürmek zorunda kaldım. Son derece teknik bir dili var üstelik. Çok yazık aslında, gerçekten. Bu kadar az insanın okumayı bile deneyecek olması.”

Daniel, “Niye kalın kafalılar için olanını yazmıyorsunuz?” önerisini getirdi. “Yani mesela belli başlı fikirleri, şöyle kabul edilir bir zekâ düzeyinde olup da bu konuları öğrenmek isteyen insanlar için elinizden geldiğince basit bir şekilde anlatabilirsiniz.”

“Yine de insanları ürkütecek bir uzmanlık seviyesinde kalır,” dedi Russell, “ama genel fikirleri öğrenmek isteyen başka matematikçiler ve felsefecilere yönelik olarak böyle bir şey yapmak anlamlı olabilir. Bu yazı Lulworth’ta geçireceğim. Böyle bir projeye girişmek için harika bir fırsat olabilir. Bu konuyu mutlaka düşüneceğim.”

“Peki kalın kafalılar için görelilik hakkında bir kitaba ne dersiniz?”

“Einstein’ın 1916’da çıkan kısacık kitabı mükemmel zaten. Çok yakın zamanda İngilizcesi yayınlandı. Yine de fena fikir değil. Bana öyle geliyor ki çok sayıda insan, hiç de kendi hataları olmayan nedenlerle bilimi anlama olayının dışında kalıyorlar.”

Daniel, “Rupert Brooke’u bir Havari olarak hatırlamam doğru mu?” diye sordu.

“Ah zavallı koca Rupert. Bir Havariydi elbet. Onun İngiltere’deki en güzel insan olduğunu söylemişimdir hep. Bir ışık vardı etrafında. Neredeyse hale diyebilirsiniz.”

“Karım Rupert Brooke’un hayranıydı, kısmen bir zamanlar ona benzeyen biriyle nişanlı olduğu için. Nişanlısı savaşta öldü maalesef.”

“O kadar güzel olmak, o kadar çok sevilmek, sonra tutup bir sivrisinek ısırığından ölmek... bundan ne sonuç çıkaracağını bilemiyor insan.”

“Benim çıkardığım sonuca göre Tanrı’nın hiç umurunda değil,” dedi Daniel, “veya belki de Şeytan başa geçmiştir de Kadir-i

Mutlak numarasına yatıyordur veya belki Kadir-i Mutlak ne iyi ne kadir-i mutlaktır veya belki de evren özünde gayrişahsi ve mekanik bir süreçtir ve bütün değerler insana aittir.”

Russell piposunu hafifçe çevirdi elinde. “Gördüğüm kadarıyla sizde bir felsefecinin mayası var.”

“Çok nazıksınız beyefendi,” dedi Daniel, pek hoşuna gitmişti, “ben de şunu söyleme cüreti göstereceğim: Bu engin matematik bilginizle iyi bir mühendis olurdunuz.”

“Ve sofrayı çorba kâseleriyle doldururdum,” dedi Russell.

Cambridge’den dönüşünden günler sonra, akşam yemeğinin ardından ailecek oturma odasında toplandıklarında Daniel, “Cambridge treninde kime rastladığımı asla tahmin edemezsiniz,” dedi.

“Ay kime? Söylesene,” dedi Ottilie.

“Bertrand Russell’a!”

Mrs. McCosh, “Sahi mi?” diye sordu. “Hapisten çıkmış mı ki? Umarım bir güzel kötek atmışsındır ona!”

“Kötek atmak mı? Ama neden?”

“Öyle saçmasapan konuşan, berbat, küçük bir adam. Savaşta hiçbir şey yapmadı.”

“Savaşı protesto etti anne,” dedi Ottilie. “Ve hapse girdi.”

Rosie, “Bir Hristiyanın neden savaşa gitmeyi reddedeceğini anlayabiliyorum,” dedi. “Ne de olsa ‘Cinayet işlemeyeceksin!’ diyor. Zaten Quakerlar da gitmiyor savaşa ve hepsi inanılmaz iyi insanlar, öyle değil mi? Gerçi ben bir askerin dava uğruna insan öldürmesini cinayet olarak görmüyorum. Başka türlü bir şey, tamam korkunç ama aslında yanlış değil, tabii asker bu davanın yanlış olduğunu baştan bilmiyorsa. Öte yandan, Bertrand Russell Hristiyan değil, öyle değil mi?”

“Ben onun ‘Öldürmeyeceksin’ olduğunu sanıyordum,” dedi Ottilie.

Fairhead, "Tam çevirisini bilmek mümkün değil," dedi. "Cümlelerin aslı, sanıyorum belirsizlik içeriyor."

Daniel içinde bir öfkenin kabarmaya başladığını hissediyordu, Fairhead veya Rosie'nin söylediklerinden ötürü değil, annesinin söylediklerinden ötürü. Savaş yıllarında diplomatik konuşma yeteneğini tamamen kaybettiği ve anlaşılan kendine hâkim de olmadığı için ona dönüp, "Ben sizin de bir pasifist olacağınızı sanıyordum," dedi.

"Ne? Ben mi? Pasifist? Niye böyle korkunç bir şey düşündün ki?"

"Çünkü nereden baksak, savaş sırasında hiçbir şey yapmadınız."

Odayı buz gibi bir sessizlik doldurdu. Mrs. McCosh, "Ölmeye hazırdım," diyebilirdi sonunda. "Sık sık Charing Cross'a giderek yaralıları karşıladım, hatta ateş etmeyi öğrendim. Belçikalı hanımları çaya aldım. Sağlık Ocağı'na meyve götürdüm. Hem bir evi yönetmek hiç de önemsiz bir iş değildir. Bir işgal durumunda kullanmak üzere kapıda daima demir bir çubuk bulundurdum. Onunla bir Almanın beynini dağıtmaya tamamen hazırdım."

Daniel, "Güvercinleri ve sığınları vuruyordunuz, bir de tavuk vurdunuz, zannedersenem," deyiverdi.

Utanç dolu, uzun bir sessizlik daha, sonra Mrs. McCosh, "Kaybettiğimiz oğlumuz asla böyle konuşmazdı benimle," diye cevap verdi ona.

Ottilie, "Yarın hava nasıl olacakmış, hiç fikriniz var mı?" diye sordu civil civil.

Daha sonra, yatmaya giderlerken Rosie, "Anneme öyle kabalık etmemeliydin," dedi. "Çok kötü bir davranıştı, hele Mary'nin yanında. Gerçekten yarın sabah özür dilemen gerektiğini düşünüyorum."

"Özür dileyeyim," dedi Daniel, "sonra karşılığında beni daha da çok tahrik etsin, Fransız olduğum ve onun kaybettiği oğlu olmadığım için. Rosie, bu evden çıkman ve Esther'la birlikte gelip

benimle oturman gerekiyor. Bunu daha fazla sürdüremem. Her cuma akşamı Birmingham'dan buraya saatlerce yol geliyorum, çoğu zaman dondurucu yağış altında hem de, yolda durup at nal-larından düşen çivilerin deldiği lastiği tamir etmek zorunda kalı-yorum ve sonra da pazar öğleden sonrayı geri dönmekle geçiriyor-um. Sürekli yalnızım. Esther'la birlikte olmak istiyorum; bozuk telefon hatlarından konuşabildiğim kadarıyla idare etmek istemi-yorum. Onu bırakıp gitmek nasıl içimi parçalıyor, haberin yok. Ve annenden bıktım usandım artık. Kendi gözünle görüyorsun nasıl korkunç olduğunu, bana nasıl kötü davrandığını. Evet, biliyorum, mazeretleri var. Anlıyorum bunu. Bütün bunları yüz kere konuştuk. Ama bu bana haksızlık. Buradan çıkıp Wootton Wawen'daki eve taşınmalısın, böylece doğru dürüst bir aile kurabiliriz ve doğ-ru dürüst bir evliliğimiz olur."

"Esther burada çok mutlu," oldu Rosie'nin cevabı. "Caractacus'u çok seviyor ve dedesine tapıyor."

"Tabii ki. Ama kediye de yanımızda götürebiliriz, değil mi? Babanı ben de seviyorum ayrıca. Daha iyi bir kayınpeder olamazdı. Benim kendi babam yok artık, hatırlarsan. Onun varlığı benim için büyük teselli. Gerçi sorun da bu zaten, değil mi? Sen de babanı bırakmak istemiyorsun."

Rosie kıpkırmızı oldu. Hoşlanmadığı bir gerçek yüzüne vurulan ve onu inkâr etmek ya da ondan kaçmak zorunda olan insanla-rın öfkesine kapıldı. Ve kaçmayı seçti. "Eh, endişeleniyorum tabii onun için. Bütün bu spekülasyonlar ve yatırımlar yüzünden büyük bir stres altında yaşıyor. Bazen haftalarca tek kuruş para olmuyor ve o da aklını kaçırmış gibi davranıyor. Sonra para geliveriyor bir-den. Sonunda daima geliyor ama bu yine de öldürüyor onu, ben biliyorum öyle olduğunu."

"Sana çok fazla zaman tanımayacağım."

"Bana zorbalık yapma. Kabul etmiyorum bunu. Senin böyle zorbalık edecek biri olduğunu bilseydim evlenmezdim seninle."

Daniel ona öyle kötü baktı ki gözlerini indirdi Rosie. “Zorbalık ha? Ben de kendimi karısıyla kızını seven ve onlarla birlikte yaşamak isteyen bir adam sanıyordum.”

Rosie, “Sanıyorum bu gece kendi odamda uyuyacağım,” dedi sessizce.

“Bense hiç uyumayacağım,” dedi Daniel, “böylece kendi başımayken de uykusuz kalmış olurum. İyi geceler. Çıkarken kapıyı kapat, olur mu?”

Rosie dönüp çıktı odadan, kapıyı usulca çekti. Bir süre öyle durdu orada, koridorda kalakalmıştı, geri gitmek istiyordu ama sonunda kalbi daralarak kendi odasının yolunu tuttu.

Mr. Hamilton McCosh Dersini Alıyor

Bir sabah Mr. McCosh, evin kapısına çıkan merdivenin tepesinde dikilmiş, bakkal Mr. Ives'ı haşlamakla meşguldü. Mr. Ives da sırtında kahverengi dükkân ceketi ve önlüğü, elinde kasketiyle merdivenin dibinde durmuştu. Mr. McCosh'un kendinden hiç beklenmedik ölçüde kızgın olmasının sebebi, Malaya Kauçuk Kumpanyası ile Arjantin Demiryolu Kumpanyası'nın ona ödeyeceği kâr paylarını geciktirmesi, bu yüzden kendisinin de mali bakımdan derin bir utanç içinde olmasıydı. Mr. Ives, kestane rengi bıyıkları pırıl pırıl parlayan, yapılı bir adamdı, kulaklarından birini bir kurşun sıyrıp geçtiği için kepçesi düşük dururdu.

"İves, bu ne cüret?" diye haykırıyordu Mr. McCosh. "Ne yüzle güpegündüz buraya gelir de para talep edersin? Hiç mi saygın yoktur be adam?"

"Vadesi dolunca hesabını kapatanlara saygım vardır, efendim. Kapatmayanları ise hırsız ve dolandırıcı sayarım."

Mr. McCosh taş kesmişti. "Bana hırsız ve dolandırıcı mı diyorsun sen, adam?"

Mr. Ives'in cevabı, "Bana altı aylık erzak borcunuz var," oldu. "Yanımda dört kişi çalışıyor, bir karım ve dört çocuğum var. Beni çalışanlarımı işten çıkarmaya mecbur ediyorsanız, çocuklarım et yiyemiyor, yeni ayakkabı giyemiyorsa, onlara karşı vazifenizi yapmıyorsunuz demektir, efendim. Ya bana borcunuzu ödersiniz, efendim, yahut beni icra emri vermek zorunda bırakırsınız."

“İcra mı? İcra mı?!”

“Bu emirle, efendim, bir icra memuru gelir ve gerektiğinde zor kullanarak evinize girer, borcunuza karşılık gelecek miktarda malınıza el koyar, efendim.”

“İcra memurunun ne iş yaptığını biliyorum, Ives. Beni icra memuruyla mı tehdit ediyorsun şimdi? Sen benim kim olduğumu biliyor musun be adam? Ne iş yaptığımı biliyor musun? Ben bir yatırımcıyım, spekülötörüm! Gemiler ve demiryolları inşa eder, kauçuğa, gaz maskelerine ve alet edevata yatırım yaparım! Bazen hiç param olmaz ve bazen de olmayacak miktarlarda param olur. Dünyanın her yanını dolaşır benim param. Altı ay boyunca beş kuruşum olmadı ama önümüzdeki pazartesi den itibaren olmayacak miktarda para gelecek.”

“Önümüzdeki pazartesi mi, efendim?”

“Evet, önümüzdeki pazartesi. Şimdi polisi çağırmadan yıkıl karşımdan.”

“Buyrun, istediğiniz kadar çağırın polisi, efendim,” dedi Mr. Ives.

“Git işine be adam, git işine!”

Mr. Ives döndü ve hiç eğilip bükülmeden yürüyerek uzaklaştı.

Ertesi pazartesi döndüğünde Millicent hemen Mr. McCosh'u çağırdı, o da birkaç dakika içinde elinde bir zarfla belirdi. Mr. Ives, kendisinden bekleneceği gibi kasketine hafifçe dokunup selam vererek çekip gitmek yerine zarfı yırtarak açtı ve içindekileri incelemeye koyuldu.

“Fazla ödemişsiniz, efendim,” dedi sonra.

“Hayır, fazla ödemedim,” diye sabırsız bir tonda çıkıştı Mr. McCosh. “Yalnızca borcum olan miktarı değil, borcum olan miktara işleyen faizi de ödedim.”

“Çok cömertçe davranmışsınız, efendim,” dedi Mr. Ives, “ancak ben borcun zamanında ödenmesini tercih ederim. Benim işimde nakit akışı her şeydir. O akış durunca, her şey felce uğruyor, efendim.”

“Öyle, öyle.”

Mr. Ives, cebinden ağız açık bir zarf çıkarıp uzattı Mr. McCosh’a. “Lütfen şimdi bunu halletme nezaketi gösteriniz,” dedi.

Mr. McCosh zarfı ve içinden çıkardığı kâğıdı açtı. Yüksek sesle okudu: “Ben Hamilton McCosh, bundan böyle Mr. Ives’dan aldığım erzakın parasını gününde, yani her ayın sonunda ödeyeceğimi taahhüt ederim.’ Bir sözleşme ha?”

“Evet efendim, bir sözleşme. Derhal tarih atıp imzalamanızı rica ediyorum, efendim, aksi halde lütfen bundan böyle başkasıyla iş yapınız.”

“Bu infial uyandırıcı bir durum! Böyle şey duyulmamıştır!”

“Seçim sizin, efendim. Zamanında ödeme yapmazsanız, ertesi hafta mutfağınıza üçüncü sınıf sandığım teslim edilecektir, bir sonraki hafta ise teslimat yapılmaz.”

“Üçüncü sınıf ne adam?”

“Üçüncü sınıf. İçinde çürük elmalar ve ufalanmış bisküviler olan bir sandık. Bayatlamış ve kurumuş mallar, efendim. Ezik tenke kutular. Bayatlamaya yüz tutmuş veya üstünde kazınıp atılacak kadar küfü bulunan ekmek. Kaderin sillesini yemiş olanlara sunduğum şeyler, efendim, böylelikle hiçbir şey israf olmuyor ve yoksul insanlar da yiyecek bir şeyler bulmuş oluyor.”

“Off Yarabbim!” diye haykırdı Hamilton McCosh. Böyle bir sandığı teslim alan Aşçıkadın’ın tepkisini gözünün önüne getirebiliyordu ve pek de aranıp istenecek bir tepki değildi bu.

“O halde başkasıyla iş yaparım!” diye tehdit savurdu Mr. McCosh.

“Yapamazsınız, efendim, gerçi deneyebilirsiniz. Burada iş yapan esnaf olarak bizim bir kara listemiz vardır ve kiminle iş yapılmayacağından birbirimizi haberdar ederiz. Kolunuza sepeti takıp pazara gitmek zorunda kalabilirsiniz, efendim, ve oradaki üçkâğıtçılardan üçüncü sınıf mal alıp gelirsiniz.”

“Bekle burada,” diyen Mr. McCosh, sabah odasına giderek sözleşmeye tarih ve imza attı.

Mr. Ives, kâğıdı zarfına geri koyup önlüğünün cebine yerleştirirken, “Eksik olmayın, efendim,” dedi. “Bir şey daha var, efendim.”

“Söyle be adam!”

“Bundan böyle bana ‘adam’ veya ‘Ives’ diye hitap etmeyeceksiniz. Ben size ‘efendim’ diyeceğim, siz de bana ‘Mr. Ives’ diyeceksiniz. Savaşın sonunda başçavuşluğa kadar yükselmiştim, dolayısıyla subayların beni ‘bey’ olarak görüp öyle çağırmasına alıştım, öyle devam etmek istiyorum.”

“Off Yarabbim! Ya sonra?! Hatır gönül sayma nereye gitti?”

“Wipers’da aldığı yaralardan öldü,” diye cevapladı Mr. Ives. “Her telden insanla bir aradaysanız, hatır sayma hatırı olanlara gösterilir.” Kasketine dokundu, topukları üzerinde döndü ve bahçe kapısının yanındaki sütuna dayalı duran bisikletini aldı. Bisiklete atladığı gibi Mottingham’ın yolunu tuttu, hafiflemiş bir yürekle.

Bahar Temizliği

Mrs. McCosh yıllık bahar temizliğine başlanması emrini verirken, artık böyle işlerin üstesinden gelecek personel bulunmadığını bir kez daha unutmuştu. Savaştan önce bütün hizmetkârlar toplanıp perdeleri indirir, mobilyayı duvarlardan uzağa çekip yerleri siler süpürür, hepsinden önemlisi ne kadar halı kilim varsa toplayıp dışarı çıkarır, döverek temizlerlerdi. Büyük bir evde bu işler pekâlâ iki haftayı bulabilirdi.

Şimdi Millicent'tan her şeyi tek başına yapması bekleniyordu ve kızcağız çıldırmak üzereydi. Aşıkadın, haliyle yemek pişirmekle meşgul olduğu için yardıma istekli değildi, zaten daha önce kendisinden böyle bir şey istenmemişti hiç. Hanımefendi hizmetkârlar bir hizmetkârdan daha fazlası olarak görüldüğü için Mary'den yardım istemek mümkün değildi. Mr. Wragge son yabani havuçları sökerken belini incitmiş, evde, yatağında inleye inleye yatıyor, bir daha ayağa kalkabilecek miyim diye tasalanıyordu.

Nisan ayında bir cumartesi sabahı geç saatlerde Daniel, Henley'siyle çıkageldi ve nisan-mayıs aylarında hep yaptığı üzere 1917'deki Kanlı Nisan'da Anayurt Üssü'nde olup da Upavon'da ders vermesinin ne kadar büyük bir şans olduğunu düşünmeye koyuldu. Biliyordu ki öyle olmasa savaştan sağ çıkamayacaktı. Temmuzda birliğine dönünce tanıdığı hemen hemen hiç kimse kalmadığını görmüş, bütün silah arkadaşlarının kara saldırılarında vurulduğunu öğrenmişti.

Koridorda karşılaştığı Sophie, “Bence manivelalardan biri gevşemiş,” dedi. “Senin Henley ağır bir maluliyet içerisinde gibi geldi kulağıma.”

“Vay başıma gelenler,” dedi Daniel. “Haklısın tabii. Ben de farkına vardım ama...”

“Yani altı üstü Âdem’in bir cariyesinin soyundan gelme birinin böyle bir şeyin farkına varmış olması şayan-ı hayret ölçüde gura-biyetli ve gayrinizami, öyle mi?”

“İsa aşkına, Sophie! Gurabiyetli ne yahu? Nereden bulursun böyle abuk subuk lafları?”

“Yeni bir laf gerekirse uyduruyorum,” dedi Sophie, gayet pişkin bir edayla. “O dediğimin anlamı ‘acayip’, yani umarım öyledir. Metilojomisi Yunanca.”

“Metilojomi mi?”

“Ay, etimoloji işte.”

“Neyse ne,” dedi Daniel, “bakıyorum bugünlerde motorlar hakkında her şeyi bilir olmuştun. Her şey değişmeye başlayınca alışmak zaman alıyor. Bu hatayı kendin düzeltmeyi mi teklif ediyorsun şimdi bana? Eminim bir manivela nasıl düzeltilir biliyordur.”

“Çocuk oyuncağı,” dedi Sophie. “Ama eller için çok kötü oluyor. Hem sonrasında elimden motor yağını çıkarmaya çalışırken cildim feci kuruyor. Artık savaş da bittiği için mesleğini icra etmeyen bir uzman olarak ortalıkta dolaşmaktan fazlasıyla memnunum. Ancak senin tepende dikilip tavsiyelerimi, yüreklendirici sözlerimi, nush ve tenkitlerimi, hatta malumatfuruşluklarımı sunabilirim. Doğrusu, samimi olarak senin Nestor’un olmaya hazırım, lakin...” bu noktada ellerini kaldırıp göstererek devam etti, “Daha şimdi tırnaklarımı boyadım.”

“Hmm,” dedi Daniel, “altın gibi kalbin var hakikaten. Fairhead burada mı?”

“Yakınlarda kendisi, eli kulağındadır ortaya çıkması. Tam öğle yemeği vaktinde, diye umuyorum.”

“Ya Esther?”

“Dağ Gölü’ne gezintiye gittiler, Rosie ile birlikte. Annem havalı tüfeğini temizliyor, yeni katl-i güvercin harekâtları hazırlığında, babam ise tez zamanda Athenaeum’dan çıkıp gelecektir.”

Tam o sırada Millicent, koca bir silindir haline getirilmiş bir halıyı oturma odasına doğru sürüyerek geri geri yanlarından geçti. Ama çok zor ilerliyordu ve kan ter içinde kalmıştı.

“Millicent! Dur sana yardım edeyim,” diyen Daniel halıyı bir kolunun altına aldı. “Nereye gidiyoruz?”

“Bahçeye, efendim. Çok teşekkür ederim, efendim.”

“Ne yapacağız bununla? Feci ağır bir şey bu.”

“Dövülecek, efendim. Tozları gitsin diye.”

Daniel, bahçenin bir ucundan diğerine sağlam bir ip gerilmiş olduğunu fark etti o zaman, bir ucu armut ağacına, öbürü bahçe duvarına gömülü bir kancaya bağlanmıştı.

“En iyisi siz halıyı ipin bir ucunda bırakın,” efendim, dedi Millicent, “yoksa içinden pislik dökülecek.”

“Neyle döveceğiz bunu? Ben de yapabilir miyim? Kayzer olduğunu hayal ederim. Veya eski ev sahibim. İntikamımı feci şekilde alabilirim onlardan.”

“Aslında halı dövmek için bir tokaç var ama ben süpürge sapını tercih ediyorum. Halı dövmek için süpürge sapı gibisi yoktur, efendim. Çamaşır tokmakları da işe yarar gerçi.”

“Öyleyse ben halı tokacını kullanayım, sen de kendi sevdiğin aleti kullan.”

Daniel tokacı alıp halıya olanca gücüyle vurdu. Bir anda insanı öldürecek kadar yoğun ve pis kokulu bir toz bulutunun içinde kalmıştı. Kendini buluttan dışarı atarken, “Kahrolasıcı!” diye bağırdı.

Millicent elini ağzına götürüp kahkahalarla gülmeye başladı. “Ah, beyefendi! Kusuruma bakmayın ama önce rüzgârın nereden estiğine bakmanız gerekiyor.”

“Tıpkı uçağı kaldırır ve indirirken olduğu gibi,” diye bir şeyler geveledi Daniel. “Ne yazık ki cahil bir amatörüm ben.”

Millicent, “Sizin gibi beyefendiler halı dövmez ki,” dedi.

“Ben çabuk öğrenirim,” dedi Daniel.

“O zaman sırayla dövelim,” dedi Millicent. “Siz şu tarafa gidin, ben de bu tarafa. Önce ben vururum, sonra da siz ve artık hemen hemen toz kalmayana kadar döveriz.”

“Tamamdır,” dedi Daniel.

On dakika sonra ellerinde halıyla limonluğun basamaklarını çıktılar ve oturma odasından geçerek yemek salonuna vardılar. Daniel tam halıyı açmaya başlıyordu ki Millicent, “Sakıncası yoksa, efendim,” dedi, “önce zemini güzelce bir silip cilalamam lazım. Hanımefendi balmumuyla terebentinden bi karışım hazırlamıştı, onun kalanını bitirsem iyi olur, yoksa ziyan olacak.”

“Çok ağır işçilik bu, öyle değil mi Millicent?”

“Öyle efendim.”

“Ayrılmak hiç aklına gelmedi mi?”

“Ayrılmak mı, efendim?”

“Ne bileyim, Woolwich’te falan çalışabilirdin. Ücretler epey iyiydi, öyle değil mi? Bir keresinde beş-altı puan artış olmuştu, ya-nılıyor muyum?”

“Önemli olan sevgidir, efendim. Sevgi yüzünden ayrılmadım ben buradan.”

“Sevgi mi?”

“Burayı seviyorum ben, efendim. Mr. McCosh’u seviyorum, kızlarını da, sonra Aşçıkadın’ı, hatta hanımefendiyi bile seviyo-

rum. Kediye ve Mr. Wragge'yi seviyorum, hatta sağken köpeği de severdim."

"Zıpzip. Çok iyi bir köpekti."

"Zaten kanarya olmak istemiyordum," dedi Millicent.

"Kanarya mı?"

"Silah fabrikasında çalışan o kadınlar, efendim, hepsi sarardı, mermi çekirdeklerine doldurdıkları o patlayıcı maddeler yüzünden sapsarı oldu hepsinin rengi. Onlara kanarya derdik biz, efendim."

"Vay canına, hiç bilmiyordum bunu!"

"Düz amele olmak da istemedim," dedi Millicent.

"Bu sözü bir daha duyacağımı sanmıyordum. Kullanılmaz olurdu sanki, değil mi? Hanımefendiyi bile sevdiğini söylüyordun?"

Millicent başıyla doğruladı. "Her zaman böyle şey değildi ki, işte..."

"Böyle zor mu?"

"Yok efendim, değildi. Folkestone bombardımanından sonra oldu efendim bu, hanımefendi bir daha asla eskisi gibi olamadı."

"Biliyorum. Miss Rosie anlattı bana. O da senin dediğini diyor."

"İşte orada Mrs. Cowburn adında bir arkadaşı vardı, efendim. Kadıncağız paramparça olmuş ve Mrs. McCosh bulmuş cenazesini, vücudunun bütün parçalarını toplamış, efendim, sonra bir de altın saçlı küçük kız varmış, tam bir dükkânın eşiğinde duruyormuş başı. İşte o gün bu gündür hep böyle oldu, efendim."

"Of," dedi Daniel. "Hatırlattığın için teşekkür ederim."

"Bunu aklınızda tutmanız her şeyi değiştirecektir, efendim," dedi Millicent.

"Haklısın, Millicent." Daniel bir an durduktan sonra, "Bilmem gereken başka şeyler de var mı?" diye sordu.

"Var efendim ama benim haddimi aşar."

“Bana anlattığın hiçbir şeyden hiç kimseye bahsetmeyeceğime kesinlikle söz veriyorum. Şeref sözü. İki gözüm önüme aksın.”

Millicent tereddüt etti. “Efendim, bir keman çalışı var ki melekler gibi.”

“Bıraktı sanıyorduk. Ne zaman çalışıyor?”

“Evde kimse yokken, efendim. Ben ve Aşçıkadın hariç tabii, biz sayılmayız. Sabah oturma odasındaki o koca rahleden Kitab-ı Mukaddes’i çekip müziğini koyuyor oraya, sonra da başlıyor çalmaya, dünya umrunda olmadan hem de. Bülbül gibi tıpkı, efendim, hem hazin hem hoş. Bahçeden eve gelen birini gördü müydü de hemen eşyasını toplayıp Kitab-ı Mukaddes’i geri koyuyor yerine, sanki utanıyormuş gibi.”

“Vay canına. Dünyada aklıma gelmezdi.”

Millicent, “O da herkes kadar iyi biri,” dedi. Sonra başını kaldırıp Daniel’a bakarken dudağını ısırıldı. “Yoksa başka bir şey bildiğimden değil, efendim.”

“Başka bir şey daha var demek, öyle değil mi?”

“Şimdi efendim, o da Mr. McCosh kadar iyi tenis oynar ve de hanımlar takımının kaptanıyken, kulüpte kuralların değişmesini sağlayan oydu aslında, onun sayesinde hanımlar da erkekler kulübünde tenis oynamaya başladı.”

“Peki erkekler de hanımların yerinde oynayabiliyor mu?”

“Bilmiyorum, efendim.”

“Başka bir şey daha var, öyle değil mi?”

“Pekâlâ, efendim ama lütfen, yani n’olursunuz bunu kimseye söylemeyin bakın.”

Daniel iki parmağını kaldırdı. “Asker yemini.”

“Gençliğinde, efendim, o Lord Denmore denen adama uyup bir günaha girmiş. Bahçeye çıkan yolda oluyor bu, efendim, ve gal’ba bütün hayatını değiştiren şey olmuş bu. O kadar geç yaşta

evlenmesinin sebebi bu, efendim. Yaşı beyefendiden epeyce büyük aslında.”

“Epeyce derken, ne kadar mesela?”

“Beş yıl kadar, efendim. Bişiy daha var, efendim, hanımefendi sufracetmiş. Herkesleri ayağa kaldırmış.”

“Miss Rosie’nin öyle bir şeyler anlattığını hatırlıyorum. Sufrajet ha? Sufrajetlere destek veren biri değil yani?”

“Yok efendim, kendisi sufracetmiş. Pankhurstler’le birlikte sokağa çıkar, gösterilere katılmış. Queen’s Head taraflarında WSPC toplantılarına, sufracetlerin çaylarına falan gidermiş.”

“Bak sen şu işe! Peki camları tuğlayla kırıp kendini atların önüne atar mıymış, zorla beslemişler mi onu da?”

“Bilmiyorum, efendim. Bildiğim kadarıyla polislere yakalanmamış ama. Muhafazakârlar Birliği’ne de üyeymiş, efendim. Hâlâ üye.”

“Peki Mr. McCosh ne diyormuş onun Pankhurstler’le birlikte sokağa dökülmesine?”

Mr. McCosh her zaman ileri görüşlü biri olmuştur, öyle değil mi? Kendisine kalsaymış kadınların pekâlâ da oy kullanmasını istemiş. Ben de isterim gerçi, iş oraya gelse. Kusuruma bakmayın, efendim.”

“Bütün bunları nereden biliyorsun sen, Millicent?”

“Bi şekilde hizmetkârlar katına ulaşıyo işte, efendim. Biz bu işleri onlardan daha çok biliyoruz.”

“Millicent, sana iltifat edilmesi hoşuna gider mi?”

“Annem, bana iltifat eden bir beyefendiye asla güvenmememi söylemiştir.”

“Annen doğru söylemiş ama yine de ben, senin çok tatlı bir kız olduğunu söylemek isterim. Umarım hayatında her şey güzel gider.”

“Size beni rahatsız eden bişiyi söyleyebilir miyim efendim?”

“Tabii söyleyebilirsin, Millicent.”

“Ama hakkımda yanlış düşünmenizi istemiyorum.”

“Öyle bir şey yapabileceğimi hiç sanmam.”

“Peki öyleyse efendim, bunu söylediğim için kusuruma bakmazsanız, efendim, bence Miss Rosie’yi alıp Fransa’ya götürmeli ve orada Mr. Ashbridge’in mezarını ziyaret etmelisiniz.”

“Öyle mi diyorsun? Vay canına, bu hiç–”

“Ben yaptım bunu, efendim. Gidip Hutch’ımı gördüm. Dusty’yle birlikte gitmiştim ve şimdi Dusty’yle evliyiz, her şey de gayet güzel.”

“Sizin için iyi oldu bu, ha?”

“Evet efendim.” Millicent, sanki birinin onları izlediğinden kuşkullanmış gibi etrafına bakındı. “Hanımefendi bana yardım ettiğiniz için size çıkışacaktır, efendim. Bunun uygunsuz falan olduğunu söyleyecektir işte.”

“Valla ben de bundan korkuyorum.”

O akşam Fairhead geldiğinde, Daniel limonlukta cama tıp tıp vuran yağmuru izlemekteydi keyifle.

“Ah, buradasın ha. Evin hanımından uzak durmaya çalışıyorsun yine, doğru mu anlıyorum? Bugün devriye görevi yok mu?”

“Yok, ondan uzak duruyor değilim. Ona daha çok yaklaşmam gerektiğini düşünmeye başlıyorum aslında. Öğrendiğim bazı şeyler bende saygı uyandırdı. İnsan hayatının ardında, hayal edebileceğimizden çok daha büyük hikâyeler çıkabiliyor, ne dersin? Hem zaten senin de bildiğin gibi şu anda hasta yatıyor.”

“Mrs. Smart’ı ziyarete gittiğinde parmağının bir papağan tarafından feci şekilde ısırılmasına bağlı olarak,” dedi Fairhead. “Onun yaşında ve tecrübesinde bir kadının parmağını tutup da papağana uzatmayacağını düşünüyor insan.”

“Öyle. Neyse, soruna dönecek olursak, içerde iskambil oynuyor hepsi, ben de iskambil oyunlarını sevmiyorum artık. Uçuş Birlikleri’ndeyken havanın bozuk olduğu günlerde haddinden fazla oynadık. Eline bir kitap geçirmeyi başarsan Kutsal Kâse’yi bulmuş gibi sevinirdin. Şükürler olsun ki ben Fransızca kitapları okuyabiliyordum. Onları bulmak daha kolaydı tabii. Satranç oynamayı se-verdim ama rakibim Blighty yarası aldı, iyileşip dönünce de ertesi gün vurulup düşürüldü. İnsan becerisini ne kadar çabuk kaydediyor, çok şaşırtıcı. Fark ettin mi, gaz torbasıyla çalışan otomobil yok artık?”

“Şimdi sen söyleyince fark ettim. Keyfin yerinde değil gibi senin. Canını sıkın bir şey mi var?”

“Kendimi işe yaramaz hissediyorum biraz. Tam olarak ne için buradayım ben, Fairhead?”

“Esther ile Rosie’ye mümkün olan en iyi hayatı verebilmek için, sanıyorum.”

Daniel, “Savaş olmayınca gerçekten hiçbir işe yaramıyorum,” dedi.

“Endişeleniyorsun ha?” dedi Fairhead. “Seni suçlayamam. Bana da sık sık oluyor. Yıllarca kırmızı et çiğnemişsen pasta ve tatlıya gelince sabrın tükenmiş oluyor, değil mi?”

“Öğrenmiş olduğum ne varsa yok olacak,” dedi Daniel. “İşe yaramaz bilgiler ansiklopedisiyim ben.”

“Mesela?”

“Yani bak, bir tankın yerde çizdiği iz tam olarak bir salyangozun çizdiğiyle aynıdır, tek fark, birinin başında tank olması. Eğer yanından uçarak geçen mermilerin sesini işitmek istersen motoru kapatıp dinleyebilirsin. Sonra, çıkıp bir balon vurmak istiyorsan fişekliğini üçlü gruplar halinde doldurmalısın. Önce Sparklet, böylece mermilerin nereye gittiğini görebilirsin; sonra Brock ile balonun kumaşını yırtarsın ve son olarak da Pomeroy veya Buckingham’la gazın alev almasını sağlarsın.”

Fairhead bu bilgiyi sindirmeye koyuldu, piposunu çıkartıp düşünceli bir edayla yaktı sonra.

En sonunda, “Ne demek istediğini anlıyorum,” dedi. “Gerçekten çok lüzumsuz bunlar.”

Mr. McCosh ile Görüşme

“Daniel, sevgili oğlum, Tek Kollu Golfçüler Birliği takımına karşı dört topta benimle eş olmaya ne dersin? Golfte hiç de fena değilsin, doğru mu?”

“On dörde kadar geldim, efendim.”

“Gayet güzel. Bu tek kollulara fazla yüz vermek olmaz. Zorlu bir maç olacak bu. Bir tanesi için neredeyse imkânsız. Henley’de işler nasıl sahi?”

“Çok iyi efendim. İyi ciro yapıyorlar, yeni fikirlerin hepsi gayet güzel uygulanıyor. Yağ soğutmalı Bradshaw motoru büyük başarı kazandı, bir de Blackburne motoruyla çalışan, yandan sepetli süper spor tipini yaptık. Çok yarış kazanıyoruz, motor da böyle satılıyor zaten.”

“Kamyonla sağa sola gidiyor musun yine? Teslimat yapıyor musun?”

“Evet efendim ama ondan çok daha fazlasını yapıyorum. Fransa’da da iş kuruyoruz şimdi.”

“Hımm, peki çocuğum, seni böyle buraya çekip konuşmak istedim, çünkü gayet iyi biliyorum ki bu durum böyle devam edemeyecek.”

“Durum mu, efendim?”

“Evet, durum. Seninle Mrs. McCosh arasındaki düşmanca hava hepimize zarar veriyor, en başta da siz ikinize. Ben bu işe bir el

atayım, olur mu? İlk olarak, karın ve kızın burada olduğuna göre sen bu eve gelmeye devam etmek zorundasın, ikinci olarak Rosie, Birmingham'da şirin bir köyde güzel bir eviniz olduğu halde bu evden ayrılıp orada seninle yaşama konusunda tereddüt içinde."

"Evet efendim."

"Ve üçüncü olarak sen ve Mrs. McCosh ölümüne düşman oldunuz, dördüncüsü ise halen tutmakta olduğun işin senin doğal kabiliyet düzeyinin bir bakıma altında olması."

"Ben öyle düşünmüyorum, efendim. Çok ilginç bir iş ve hiç de kolay değil. Bildiğiniz gibi mühendislik benim çok ilgimi çekiyor. Mühendislik, dünyanın geleceğine hâkim olacak. İnsanın en alttan başlayıp çalışarak yukarı tırmanması işin doğal şeklidir, hem daha önce de söylediğim gibi sık sık Fransa'ya gideceğimi umuyorum."

"Gayet tabii, gayet tabii, fakat şöyle bir iş umudu konusunda ne düşünürdün: Tut ki kocaman muhteşem makinelerle uğraşacaksın, hem de Birmingham'da yapılmış olacaklar, ayrıca harika bir iklimi var ve sen krallar gibi yaşayabilirsin orada?"

"Uçabilecek miyim peki?"

"Hiç fikrim yok. Seylan'dan bahsediyorum evlat. Seylan'dan!"

"Seylan mı efendim?"

"Seylan, Daniel. Doğu'nun İncisi!"

"Hindistan'ı çok sevmiştim."

"İşte orada bir arkadaşım, şirketine müdür arıyor. Uzun hikâye ama özetle bir müdür yardımcısını kaybetmişler, adam plantasyondan birinin karısıyla kaçmış ve aylardır kendisinden haber alınamamış. Ona senden bahsedince isim olarak tanıdı. Sevgili oğlum, senin kimselere benzemediğini biliyordum ama şu ana dek aslında ne kadar ünlü olduğundan haberim yoktu. Niye hiç bahsetmedin bize? Bizim nasıl oldu da gözümüzden kaçtı?"

"Sözü edilecek bir şey değildi ki, efendim. As pilotlar söz konusu oldu mu, ikinci sınıf pilotların ilk sıralarında olduğumu söyleyebilirim."

“Sen hakikaten fazla mütevazısın. Ona tam olarak neye ihtiyacı olduğunu sordum, o da sana işin yolunu yordamını göstereceğini ve ondan sonra çoğunlukla tek başına idare etmeni bekleyeceğini söyledi. Yerli halkla iyi ilişkiler kurman, Tamil dilini öğrenmen ve karılarından da uzak durman gerekecek. Sporda da iyi olman gerekiyor, yoksa pek eğlenemezsin.”

“Sporda *zaten* iyiyim ben. Daha çok sevdiğim bir şey yok ki.”

“Anladığıma göre çok güzel bir golf sahaları varmış, hatta alabalık kaynayan derelerden ve bol miktarda tenisten bahsediliyor. Senin anlayacağın, sevgili oğlum, muhteşem bir serüven ve olağanüstü fırsatlar söz konusu. Hazır mısın oyuna girmeye?”

“Henley’den ayrılmak çok üzer beni. Ama evet. Sanıyorum ki hazırım. Ben bunu kabul ederim. Asıl mesele, Rosie eder mi? Esther’dan uzun süre ayrı kalamam. Onu haftada bir görmek yeterince zor *zaten*.”

“Rosie güçlük çıkarırsa bağırma taş basar, onu bu evden atarım. Ortada bir kördüğüm var Daniel, birinin çıkıp kesmesi gerekiyor bunu. Ama tabii her şeyden önce Albay Bassett’la anlaşabilecek misiniz, ona bakalım. Pazar günü öğle yemeğine davet ettim onu.”

“Albay mı? Asker miymiş?”

“Hint ordusunda. Sih alaylarından birinde, sanıyorum.”

“Öyleyse kesin anlaşırız.”

Ve anlaştılar da. Yemekte kimse ağzını açıp tek kelime edemedi, çünkü sadece Sih alayları ve sepoylar konuşuldu.

Daniel otuz yaşında, yani işi öğrenmeye gelen ortalama ‘genç yetenek’ten yaşça çok daha büyük olduğu ve yanında karısıyla çocuğunu da getireceği için gençlere göre çok daha iyi davranacaklardı ona. Hizmetkârları olacak, fabrikadan ancak bir, bir buçuk kilometre ötedeki bir bungalovda oturacaktı. Ama yine de şafakla beraber kalkması, kendi bölümünden genç bir müdür yardımcısıyla birlikte altı ay geçirmesi gerekcekti. Albay Bassett, her gün

Tamilce yirmi yeni kelime öğrenmesi gerektiğini ve bunlardan sınava tabi tutulacağını, üstelik maaşının da ilk başta kıt kanaat geçinecek kadar olacağını söyledi.

Albayın asla tahammül edemeyeceği tek şey, Daniel'ın Seylan'da yirmi yılı doldurmadan ülkeye dair herhangi bir şey konusunda uzman olduğunu iddia etmesi olacaktı. Yirmi yıl dolana kadar kabul edebileceği tek şey, içtenlikle ifade edilen hayret duygusuydu.

Fairheadler'de Akşam Yemeği

Kapıda durmuş misafirine bakarken, "Aman Yarabbi, sizsiniz ger-
çekten," diyordu Fairhead. "Nerede oturduğumuzu nasıl bildiniz?"

"Bildığınız gibi ben bir medyumum," dedi Madam Valentine.
"Bazı güçlerim var, olağandışı güçler, sözgelimi ziyaretçi defterime
yazdıklarınızı okumak gibi! Üstelik bu sokakta kapısında telaffuzu
imkânsız bir isim yazan tek ev sizinki."

"Sophie'nin fikriydi. Laurels yazıyordu aslında, öyle bir şey ol-
masa da."

"Ne demek peki? Paleo bir şey falan."

"Paleo Periboli mi? Yunanca. Eski Bahçe. Sophie'ye göre enerji
ve hava şartları elverdiğince kendi alanımızda Cennet Bahçesi'ni
yeniden yaratmamız gerekiyor. Ah, çok özür dilerim, içeri buyrun
lütfen. Eşim sizi görmekten çok mutlu olacaktır eminim. Sanırım
serada sardunyaları ezmekle meşgul. Canım!" diye seslendi. "Ma-
dam Valentine geldi!"

Hemen ardından Sophie, ayağında lastik çizmeler, elinde bir
makas ve bir yeşil bahçe ipi yumağıyla çıkageldi. "Madam Valenti-
ne!" diye bir çığlık attı. "Sizi görmek ne mucibe."

"Mucibe mi?"

Fairhead, "Kendi uydurduğu kelimelerden biri işte," diye açık-
lama getirdi. "Canım, o lastik çizmeleri içeride giymek zorunda
mısın?"

“Bunlar benim içeri çizmelerim,” dedi Sophie. “Su geçiriyorlar, dışarıda giyemem. Serada çalışmak için ideal.”

“Bütün lastik çizmelerin kaderi eninde sonunda su geçirmektir,” dedi Fairhead. “Hepsinin sonu böyle gelir. Cephede su geçiren bir lastik çizme, insana Tanrı inancını kaybettirmenin en etkili yoluydu.”

“Gerçi şahane egzantriklikte çiçeklik oluyor onlardan,” dedi Madam Valentine. “Her birine birer sardunya veya bir demet kadife çiçeği yerleştirip kapının önüne koyun. Su geçiren delikten fazla suyu akıp gider hem. İnsan talihsizliklerden fayda sağlamanın yolunu bulmalıdır.”

Sophie, “Hemen yapayım bunu,” diyerek çizmeleri ayağından savurarak çıkardı, çizmeler koridorun bir ucuna uçup içinde bastonların durduğu kovaya çarparak yere düştü, kovadaki bastonlar ve değnekler gürültüyle birbirine çarptı.

“Dikkatli olsana hayatım,” dedi Fairhead.

“Bundan böyle serada yalınayak çalışacağım, su geçiren lastik çizmelerimse çiçek açacak.”

Oturma odasına geçip dizleri üstünde tuttukları birer fincan çay ve tepside bekleyen pandispanya eşliğinde oturduklarında Fairhead sordu: “Spedegue nasıl?”

Madam Valentine, “Sormayın, huysuz ve kavgacı, hiçbir şeyi beğenmiyor,” diye cevap verdi.

“Huysuzluğa ödül koysalardı hepsini toplardı,” dedi yalınayak Sophie.

Bir sessizlik oldu, sonra Madam Valentine, Fairhead’in koltuğunun yanındaki sehpa da açık duran kitabı fark etti. *Tarihteki İsa ve Teolojideki Mesih*’ti bu kitap. “Güzel mi?” diye sordu. “Okumayı düşünüyordum da.”

“Çok güzel,” oldu Fairhead’in cevabı. “İnsan olarak İsa hakkında sinoptik incillere dayanarak bilebileceklerimizi anlattıktan

sonra bu insanın nasıl teolojikleştirildiğinden bahsediyor, böyle bir kelime kullanabilirsek eğer. Belki de ‘Mesihleştirilmesi’ demeliyiz. Yazar kesinlikle bir İkinci Geliş olmayacağını söylüyor bize ki itiraf etmeliyim, benim de uzun zamandır kuşkulandığım bir şeydi bu. Olağanüstü rahat okunan bir metin ama sanırım bendeki bu kuşkuculuğu daha da kızıştıran şeylere karşı koymam gerekiyor.”

Sophie, “Kızıışmayı kesinlikle onaylamıyoruz biz,” dedi capcanlı. “İnsanın enerjisini tüketiyor. Hiç kuşkusuz, muhtelif müphemliklerden de muhakkak ki uzak durmak gerekir.”

Madam Valentine gülmeye başladı ama sonra toparlanıp, “Buraya gelişimin nedeni,” dedi, “benim için çok önemli olan ve uyku larımı kaçıran bir konuda sizden yardım istemek.”

“Nedir bu?” diye sordu Fairhead.

“Evet. Yani, uzatmadan sorayım, sizce ben bir sahtekâr mıyım?”

“Sahtekâr mı? Hiç olur mu, hayır. Nereden çıkardınız bunu?”

“Öyle olabileceğimden şüpheleniyorum da. Yani bazen bir şeylerin cevabını bilemiyorum ve kendim bir şey uyduruyorum. Ama bazen de bu uydurduğum şeyler doğru çıkıyor. Oysa emin olduğum şeylerin hiç gerçekleşmediği oluyor bazen. Bunun insanda ne kadar çok endişe yarattığını anlatamam size. Ve bazen düşünüyorum da belki ben de belli bir yaşa gelince sanrılara kapılmaya başlamış deli bir kadınıymış işte sadece.”

“Çok saygıdeğer bir şekilde tüvitler giymişsiniz,” dedi Sophie, “deli olmanız imkânsız.”

Fairhead, “Biraz ciddi olmaya çalışsan, canım,” dedi.

“Ama ben ciddiylim! Deliler daima tuhaf şekillerde giyinmez mi?”

“Deli olmanız,” dedi Fairhead, “seanslarınızdaki gürültüleri ve müziği, eşyaların kendiliğinden yer değiştirmesini açıklayamaz,

hem nasıl olup da bu kadar çok şeyi doğru bildiğinizi de açıklamıyor. Christabel'in makinesinde benim kız kardeşimin fotoğrafının çıkmasını nasıl açıklayacak bu?"

"En sağlam açıklama," dedi Sophie, "sizin alışılmadık ama aynı zamanda güvenilirmez olan bir yeteneğiniz var."

"Bir rahip bana dedi ki Şeytan'ın verdiği bir yetenekmiş bu benimki, Şeytan beni yanlış inançlar ve hezeyanlar yaymak için kullanıyormuş. Son derece huzurumu bozan bir suçlama bu. Kendime olan inancımı yitiriyorum. Acaba bu işi bırakıp müzik öğretmenliği mi yapsam diye düşünmeye başladım. Güç bela da olsa geçimimi sağlayabilirim bu yolla."

Fairhead, "Rahip olmak yanılmazlık garantisi sağlamaz," diye cevapladı. "Dünya benim eskiden sandığımdan çok daha tuhaf bir yer. Ben kendim ciddi bazı kuşkular taşıyorum. Ona bakarsanız, belki de Bertrand Russell'dan bile daha kuşkucuyum."

"Öyle misiniz?"

"Öyleyim ya. Bir zamanlar inandığım hemen her şeyin doğruluğunu sorguluyorum."

"Sahiden mi? Savaş yüzünden olsa gerek."

"Elbette. Askerler nasıl dua etmeye başlamıştı, biliyor musunuz? 'Yüce Tanrım, eğer bir Tanrı varsa, ruhumu kurtar, eğer bir ruhum varsa.' Ne hissettiklerini gayet iyi biliyorum, çünkü ben de öyle hissediyordum. Şimdi düşünüyorum da ben bir rahibim çünkü bana göre olan iş buydu, bu konuda pek bir seçme şansım yoktu. Bir meslek işte. Meryem'in bakireyken doğurduğuna veya Kral'ın yüceliğine inanmasam da, ölmekte olan bir insanı rahatlatabilirim, hatta Teslis doktrininin karman çorman, anlaşılmasın bir şey olduğunu düşünsem bile, yani örnek olarak söylüyorum. Anglikan olarak yetiştirildim ben, yani bana uygun olan ve benim için kaçınılmaz başlangıç noktası olan yer bu. Kendi Hıristiyanlık versiyonumun ne kadar güzel olduğunu düşünüyorum yine de. Yine de seviyorum onu, insanın dengi olmayan bir sevgiliyi veya

gaddar bir anneyi yine de seveceği gibi. Yapmam gereken şeyi yapabilmek için olduğum şeyden, o noktadan yola çıkmam gerekiyor. Size tavsiyem, bu yeteneğinizi bir tür meslek olarak kabul edin ve size dert de olsa peşini bırakmayın.”

“Sizin mesleğinizin size dert olduğu gibi mi?”

“Aynen öyle. Benimkinin içime dert olduğu gibi.”

Sophie içini çekti. “Benim hiçbir mesleğim yok.”

“Elbette var,” dedi Fairhead.

“Bence de vardır,” dedi Madam Valentine, “sadece henüz farkına varmamışsınızdır.” Çayından bir yudum aldı. “Bir şey daha var. Bir de sizin kardeşiniz için endişeleniyorum.”

“Hangisi?”

“Sadece bir kere gelen.”

“Rosie olacak,” dedi Fairhead. “Bir papaz yardımcısının öğüdü üzerine gelmeyi bıraktı.”

“Zaten gelmeyi bırakırdı o,” dedi Sophie, “sırf papaz yardımcısından ötürü değil. Kitab-ı Mukaddes’in emri olduğuna inandığı şeylerden şaşmaz o.”

“İşin tuhafı, genç bir papaz yardımcısı da bir süre beni görmeye geldi. Kardeşleri hakkında bilgi edinmek istiyordu. Neyse işte, kardeşiniz geldiğinde çok heyecanlanan ve ona mesaj ulaştırmaya çalışan o genç adam hâlâ heyecanlı ve hâlâ ona bir şey söylemek istiyor.”

“Öyle mi? Nereden biliyorsunuz?”

“Seans yapmadığım zamanlarda bile bana ulaşmaya çalışıyor çünkü.”

“Ne söylüyor peki?”

“Bilmiyorum. Tek bildiğim, acilen söylemesi gereken bir şeyi var. Onun varlığını hissedince çok rahatsız oluyorum. Dayanması güç.”

“Ay Yarabbim,” dedi Sophie, “sizin bu yeteneğiniz aynı zamanda bir lanet gibi, değil mi?”

Fairhead, “Rosie için hepimiz endişeleniyoruz,” dedi. “Bazen Daniel’ı gerçekten çok mutsuz ediyor, bu belli, sonra yine bir süre iyi oluyorlar. Seylan’a gidecekleri söyleniyor. Görünüşe bakılırsa Daniel ballı bir iş bulmuş. İyi bir yerlere varacağını umalım. Sahi,” diye konuyu değiştirdi Fairhead, “sizce insan, henüz hayattayken ruhunun bir başka yere izdüşümünü gönderebilir mi, bu mümkün müdür?”

“Cadılar buna ‘ruh gönderme’ derdi,” oldu Madam Valentine’in cevabı. “Aslında birkaç yıl önce bu konuda bir kitap yayımlanmıştı. Hımm, sanıyorum *Yaşayan Hayaletler* olacak adı. Yazarın adını ise hatırlayamıyorum ama medyumlukla ilgili araştırmalar yapan biriydi, yüzlerce hikâye derlemiş. İnsanın gözünü korkutacak kadar kalın bir kitaptı.”

Fairhead kalem kâğıt bulup bu bilgileri not etti.

“Neden sordunuz?” dedi Madam Valentine.

“Savaşta ölen çok sayıda askerin ailelerine rahip olarak ziyaretlerde bulunduğumu biliyorsunuzdur.”

“Bilmiyordum ama şimdi öğrenmiş oldum. Ne kadar iyi etmişsiniz.”

“O kadar çok insandan duydum ki bunu, sevdikleri ya ölüm anında ya da ölümlerinden birkaç gün önce, henüz sağlıkları gayet yerindeyken açıklanamaz ziyaretlerde bulunmuş onlara. Daniel da, Rosie’nin kocası yani, silah arkadaşlarından birçoğunun tam olarak ne zaman öleceklerini bildiğini anlatmıştı. Hatta birçoğu da ölümlerinden sonra neler yapması gerektiği konusunda talimatlar vermiş ona, çoğu zaman bir aciliyet duygusuyla.”

Sophie, “Dünya ne kadar şahane tuhafliklarla dolu!” diye bir çığlık attı. “Bir gün bunu gerçekten anlayabileceğimizi düşünüyor musunuz? Yani meselenin özüne inebileceğimizi? Asla böyle bir şey olacağını sanmam. Ben şahsen hiç anlamayacağım, bundan eminim.”

Fairhead bir an düşündükten sonra cevap verdi. “Anlasan bile, bu anlayışa ermiş olduğunu nereden bileceksin? Anlamış olmanın ölçüsü nedir? Daha merak etmeyi sürdürmeyecek misin ki?”

“Sürdürmek zorundayız sanırım,” dedi Madam Valentine, “öldükten sonra bile. Şunu söyleyebilirim ki öldükten sonra daha bilge olmuyor insan.”

“Ne kadar sonuçsuz bir arayış,” dedi Fairhead. “Ben bir din adamıyım ve hiçbir şey bilmediğimi düşünüyorum. Caroline Rhys Davids’den söz etmiş miydin size, bir as pilotun annesi? Budizm hakkında bir sürü kitap yazmıştı. Duymadınız mı? Bana anlattığına göre oğlu öldükten sonra ruh çağırma tahtasıyla uzun uzadıya otomatik yazışma seansları yaşamışlar, oğlan kendini gayet net bir şekilde ifade etmiş. Bundan teselli bulduğunu söylüyordu ama kendini biraz daha iyi hisseder olunca bırakmış seansları.”

Madam Valentine, “Bazen edebi kahramanların ruhunun geldiğini biliyor muydunuz?” diye sordu. “Bundan daha acayip ne olabilir?”

Fairhead sigarasını söndürürken, “Madam Valentine,” dedi, “bu konularda işbirliğiyle kitap yazma düşüncesine nasıl bakıyorsunuz?”

“İşbirliği mi?”

“Son derece ilgi çekici bir konu, öyle değil mi? Yani ölümden sonrası, öyle bir şey varsa eğer. Sizin tecrübeniz benimkinden kat kat fazla ama buna rağmen ben de kendi başıma birkaç cilt doldurabilecek kadar şey gördüm sanırım.”

“Benim yazmaya hiç yeteneğim yoktur ki,” dedi Madam Valentine, “müzisyenim ben.”

“Eh benim var biraz istidadım. Yazma işini ben üstlenirim, siz bir şeyler yazacak olursanız, onları da düzeltirim. Ne dersiniz? Bir deneyelim mi? *Raymond*’ın kazandığı başarıyı düşünün.”

“Peki, biz de yapalım öyleyse. Zihnimi boşaltmaya çok ihtiyacım var zaten. Bunun faydası olabilir.”

O gittikten sonra Fairhead, “Senin için sakıncası olur muydu, canım?” diye sordu Sophie’ye. “Bir anda geliverdi aklıma.”

“Sakınca mı? Neden sakıncası olsun ki?”

“Ne bileyim işte, bir başka kadınla çalışacak oluşum. Bir proje üzerinde.”

Sophie gülmeye başladı. “Sevgilim, benim Madam Valentine’i kıskanmam mümkün değil ki. Kadının Uranüslü olduğu son derece açık.”

“Uranüslü mü?”

“Karşı tarafla ilgilenmiyor. Makasçı o. Ablacı. Hâlâ Kimse Kuş-kullanmadığı İçin Adlı Adınca Anılmayan Öteki Aşk.”

“Ne? Ne diyorsun Allah aşkına?”

Sophie iç geçirerek başını iki yana salladı. “Bir şey anlatmama bile gerek var mı ki, sevgilim, kadın besbelli ki Sapphocu.”

“Sapphocu mu?”

“Evet, eşcinsel. Christabel ile Gaskell gibi.”

“Onlar öyle mi ki? Gaskell ile Christabel? Sapphocu mu?”

“Başka türlü mü mümkün mü?”

“Ben de sanmıştım ki bütün genç erkekler savaşta ölünce pek çok genç kız yalnız kaldı.”

“Sevgilim, Gaskell tamamen virajın. Senin de dikkatini çekmiştir, değil mi?”

“Ne?”

“Androjin. Sevgilim, neredeyse erkek gibi.”

“Evet ama Christabel, aslında gayet kadınsı, öyle değil mi? Müthiş çevik ve atletik olduğunu biliyorum ama öyle bile olsa tam bir İngiliz gülü.”

“Söylemek zorundayım ki karşısına doğru erkek çıksaydı, pekâlâ bir erkeğe tav olabilir. Ama çıkmadı.” Bir an durdu Sophie. “Hep merak etmişimdir, acaba Christabel biraz ondan, biraz bundan mı diye.”

“İki taraflı diyorsun yani?”

“Bence bunun bir adı vardır,” dedi Sophie.

“İki cinsellikli, belki?”

“İki cinsli sözü yayılıyor galiba.”

Fairhead ellerini başının arkasında kavuşturarak arkasına yaslandı. “Senden bunları duymuş olduğuma üzuldüm. Ben şimdi Christabel ile Gaskell’ın yanında nasıl rahat hissedeceğim kendimi? Ve Sapphocu bir medyumla birlikte kitap yazacağım?”

“*Amor vincit omnia!* “Sevgi her şeyin üstesinden gelir!” Sen onları çok seviyorsun, onlar da seni. Üstelik Gaskell’ın dünyadaki en güzel gözlere sahip olduğuna inanıyorsun ve de yazar olarak mahlasın Valentine Fairhead olacak veya Fairhead Valentine.”

“En iyisi yazı tura atalım,” dedi Fairhead, “yoksa birinden birinin hatırı kalacak. Şimdi birdenbire aklıma geldi sahi, bence bir kedi almalıyız. Caractacus ne kadar harika, öyle değil mi? Öyle komik bir kedimiz olsa ne hoş olur, şöyle kehribar sarısı gözleri ve iki taraftan kıvrık bıyığı olan bir kedi.”

“Hımm,” dedi Sophie, “iki taraflı deyince iki taraftan kıvrık bıyık geldi bakıyorum aklına. Aman neyse, hasılı, benim Madam Valentine’i kıskanmam mümkün değil. Senin tarzın değil kadın ne de olsa.”

“Evet,” dedi Fairhead, “ben senin gibi ufak tefek tipleri seviyorum, Madam Valentine’in ‘önde geniş bir balkon, arkada koca avlu’ tarzı olduğu su götürmez.”

“Devasa süt bezleri ve muazzam bir oturma organı var.”

“Kesinlikle.”

Görüldü ki Fairhead, kendini hiç de rahatsız hissetmeyecekti Madam Valentine'le çalışırken ve aralarındaki işbirliğinin ürünü olan ilk kitapları *Ölümsüzlüğün Habercileri* ertesi yıl, Ateşkes Günü'nde yayımlandı.

Willy ile Fritzl'den Mektup

19 Mart 1922

Saygıdeğer Yüzbaşı Pitt,

Size sözlük yardımıyla yazıyoruz. İskoçya'da hapis olunca tabii de İngilizce öğrendik.

Çok istiyoruz ki siz de sağ kaldınız ve biz bu mektubu sizin anne adresinize yolluyoruz. Merhamet gösterdiniz ve onurlu, şövalyeye, buna çok minnettarız biz. Hep Tanrı sizin yanınızda olsun.

Bizim Walfisch'e ne oldu diye bol bol sorarız. Sağ kaldı mı, nerede yatar şimdi? Bizim fikrimiz göre, Snipe, çok daha iyi ve mükemmel, hatta Camel'dan bile fazla. Bir gün yine uçmak isteriz ama şimdi çok iş arıyoruz. Umut az. Motosiklet atölyesi isteriz. Biliyorsunuz, bizim atavatan Almanya çok fena oldu, yandı bitti ama şimdi iyi olacak.

Hâlâ yaşarsanız, lütfen, aziz Yüzbaşı, bize yaz. Bir buluşup uçaklardan konuşalım. Almanya'ya gelin.

Fritz Hoffman ve Wilhelm Spatz

Not: Hapisteyken Eskoç gardiyanlardan hep kötü söz öğrendik. Ec-rivez en Français si vous préférez. "İsterseniz Fransızca yazın."

Madam Pitt'e Mektup

The Grampians

23 Mart 1922

Çok değerli Madam Pitt,

Size biraz acele yazmaktayım ancak iyi olduğunuzu ümit ediyorum, ben de iyiyim nitekim.

Çok sevgili Madam Pitt, burada biraz zor bir durumda kalmış bulunuyoruz ve sizin ziyaretinizin buna bir çözüm bulma açısından etkisi olacağına inanıyorum. Daniel'in bu konuda sizinle zaten konuşmuş olduğundan şüphem yok.

Kısaca açıklayacak olursak, Daniel Seylan'da mükemmel bir iş buldu, onun yeteneklerine son derece güzel uyan ve kanaatimce ömür boyu sürdürebileceği bir iş. Ancak şöyle bazı sorunlarla karşı karşıya bulunuyoruz.

İlk olarak, Rosie aile evini bırakıp gitme konusunda gayet isteksizdir. Şimdiye dek Birmingham'a gitmekten kaçındı ki belki bu biraz daha anlaşılabilir bir durumdur. Havacılıkla ilgili bir fırsatın çıkmış olduğu Arjantin'e de gitmedi ancak bu sefer gerçekten çok sudan sebeplerle ayak diriyor, mesela Esther'in gemide hastalanabileceğini veya oraya varınca cüzama yakalanabileceğini falan söylüyor. Seylan'ın dağlık bölgelerinde iklimin sağlık açısından mükemmel olduğunu ona defalarca anlatmama rağmen dinlemiyor beni.

İkinci olarak da Mrs. McCosh son yıllarda gittikçe daha fevri ve sağı solu belli olmaz (ve açıkçası tuhaf) bir şekilde davranır oldu. Halen en büyük eğlencesi Daniel'i provoke etmek, Fransa ve Fransızlar hakkında sinirine dokunacak şeyler söyleyerek öfkeye kapılmasına sebep olmaktır. Daniel size bunları anlatmış olabilir, anlatmadıysa da kendisine sormanızda fayda vardır. Şayet Daniel karısının ve kızının yanında olabilmek için buraya gelmek zorunda olmasa bu çok da önemli olmayacaktı herhalde, fakat şu anki durumda Daniel gelmek zorunda, zira Rosie buradan gitmemek için sürekli sebepler icat etmektedir.

Üçüncü olaraksa, Daniel ile Rosie'nin doğru dürüst evlilik ilişkileri yürütemediğine inanmak için şahsen çok geçerli sebeplerim bulunmaktadır. Bir babanın bu konuda kızıyla konuşmasının ne kadar güç olacağı açıktır. Mrs. McCosh'un bu konuda verebileceği nasihatlerin durumu daha da ağırlaştıracağından emin olduğum için ondan da müdahalede bulunmasını istemiyorum. Siz ise dobra bir insansınız (bunu bir iltifat olarak kabul edeceğinize eminim) ve benim gibi baskı altında kıvranıp duran bir ruhunuz yok.

Kanaatimce Rosie, çok sevdiği nişanlısının 1915'te ölmesinden sonra bir daha toparlanamamıştır ve bu olay aksi halde açıklanması imkânsız olacak davranışlarını açıklamaktadır.

Ben evlilik içinde olsun, çocuklarıma karşı olsun otorite kurma konusunda tamamen başarısız kaldım; ne gönül almak ne emir vererek konuşmak, hatta bağıırıp çağırarak işe yaradıdır bu konuda. Rosie'nin kardeşleri de birçok kez müdahale ettikleri halde sonuç alamadılar. Olay bizim gücümüzü aşmaktadır. Ancak ben, sizin gücünüzü aşmadığına ve size haklı bir ün kazandırmış olan dur durak bilmezliğinizle gerçekleştireceğiniz bir ziyaretin bu konuda fark yaratacak yegâne şey olabileceğine inanıyorum.

Önümüzdeki hafta perşembe öğle üzeri size Athenaeum'dan telefon edeceğim. O vakte kadar siz de bu bilgiler üzerine düşünme fırsatı bulmuş olursunuz. Partridge Green postanesindeki operatörü

görünce lütfen kendisine söyleyin, bizi bağladıktan sonra aramızdaki konuşmayı dinlemesin. Bunun hiçbir mazereti yok, ben bu davranışı infial uyandırıcı buluyorum ve sizin de öyle bulacağınızdan eminim.

Sizi görmek için sabırsızlanıyorum. Çok değerli Madam Pitt, en büyük umudum sizsiniz.

En derin dostluk duygularımla,

Hamilton McCosh

Daniel ile Madam Pitt

Daniel Pitt, annesinin Partridge Green'deki evinin önünde uzanan çakıltaşı kaplı ufak avluya sürdü sepetli motosikletini. Arkasında, zirvesine kadar çıkıp koyun otlatılan South Downs tepeleri olanca ihtişamıyla yükseliyordu, tam önünde ise annesinin, tutku dolu yaşamının kalan yıllarını nispeten sükûnet içinde geçirmekte olduğu ufak, müstakil ev. Duvarı kaplayan sarmaşıklar duvardaki çatlaklardan ve pencerelerin çerçevelerinden içeri sızmaya başlamış, tırmanıcı bir gül ise avluyu uzaktan görmeyi imkânsız kılmıştı. Aynı Helen Allingham'ın tablolarındaki evlere benziyordu burası.

Tek eksiği iki elinde birer süt kovasıyla şirin bir köylü kızıydı. Onun yerine Madam Pitt vardı işte, başında paralanmış bonesi, ayağında galoşları, sol kolunda bahçıvan sepeti ve sağ elinde bahçe makasıyla. Daniel bayılıyordu ona. “*Ah, te voilà!*” diye haykıran kadın, kollarını iki yana açarak elindekileri düşürdü ve oğluna koştu. “*Une bise! Une bise!*” diye bağırarak, oğlan daha pilot kaskını çıkaramadan iki yanağından öptü onu.

“Ay yüzün ne kadar kirlenmiş böyle!” dedi. “Gözlerinin etrafında da beyaz beyaz halkalar var! *Comme c'est marrant!*”

“Siz beni savaşta görecektiniz, *maman*,” dedi Daniel. “Neredeyse sürekli kapkara hintyağıyla kaplı oluyordum. Hasta oldum o şey yüzünden. Suratıma balina yağı sürmek zorunda kaldım.”

“Ah, la guerre, la guerre,” diye iç geçirdi Madam Pitt. “*Quel horreur, nasıl bir yıkım. Viens, sana güzel bir bardak çay koyayım.*”

“Bugün Fringilizce mi konuşuyoruz?”

“*Comme d’habitude!* Alışkanlık! Niye böyle geç geldin? Az kal-sın umudumu kaybediyordum, sonra da boşverdim artık, *apathie* işte.”

“Hep nallardan düşen çiviler yüzünden,” dedi Daniel. “İki kere lastiğim patladı. Hep o atların nallarından düşen çiviler yüzünden oluyor bu. Her çıktığımda. Şu atları ne kadar çabuk yollardan kal-dırırlarsa o kadar mutlu olacağım.”

“Böyle bir şey olmayacak hiç,” dedi annesi. “Atlar olmazsa ne yaparız?”

“Motorla seyahat ederiz, *maman*. Farkına varmış olman lazım. Yirmi yıldır yollardalar.”

Madam Pitt, “Ama *les cheveux*, atlar binlerce yıldır yollarda,” diye cevapladı, “hem benzin de yakmıyorlar.”

“*Ils ont besoin de foin*. Saman tüketiyorlar. Muazzam miktarda saman.”

“Ama samanı tarladan alıyoruz! *Her yerde var!* Kızgın yerlere delikler açıp çıkarman gerekmiyor, öyle değil mi?”

“*Vous avez raison*, haklısınız, *maman*. Her zamanki gibi.”

“*Ne me moque pas!* Dalga geçme benimle. *Viens!* Güveç yaptım. Elini yüzünü yıka, sonra gel otur. İyi cins şarabım ve hakiki ekmeğim var.”

Yemeğin suyunu ekmekle sıyıırırlarken Daniel, “Eltham’da böyle yapmama izin verilmiyor,” dedi.

“İngilizler zevk denen şeye güvenemiyor,” dedi annesi. “*Autre pays, autre mœurs.*’ Başka ülke, başka âdetler.”

Daniel karamsar bir tavırla konuştu. “Galiba yanlış ülkedeyim ben.”

“Memleketin Fransa’da da aynı ölçüde *énervé* olacaksın, hursuz olacaksın, çünkü onlar da yeterince İngiliz değil. *Ici*, burası sinirine dokunuyor, çünkü bunlar yeterince Fransız değil.”

“*C’est vrai.*”

“Şimdi, seninle konuşmam gerekiyor.”

“Tahmin etmiştim, *maman.*”

“Rosie.”

“Evet? N’olmuş ona?”

“Sevgili Mr. McCosh’tan bir mektup aldım. Her şey yolunda gitmiyormuş. *Tais-toi!* Sus, tamam, ben her şeyi biliyorum. Rosie ve annesiyle konuşacağım ama önce seninle konuşmam gerekiyor.

Daniel, annesinin onu azarlamasına ve uzun uzun nutuklar çekmesine alıştı ve olgunlaştıkça onun öğütlerine daha çok değer verir olmuştu. Her zaman mizah doluydu kadın, asla kötü niyetle hareket etmezdi ve istese de sinirine dokunamazdı Daniel’in. Bu açıdan Mrs. McCosh’la taban tabana zıttı.

“Rosie tatlı bir kız. Gerçekten *sympathique*. Daha çok çaba göstermelisin.”

“Daha çok çaba derken? *Maman*, ne kadar çok sabır göstermek zorunda kaldığımı hayal bile edemezsiniz!”

“Rosie akıllı ve ilgi çekici biri, üstelik savaşta o kadar çok çalıştı ki yıprandı çok. Hâlâ bitkin halde olduğuna inanıyorum onun. Özellikle de kalbinde.”

“*Maman*, hâlâ ölü bir adama âşık o. Ondan vazgeçemiyor. Benimle niye evlendiğini anlayabilmiş değilim. Bazen beni çok sevmiş gibi davranıyor, bazen de tam bir yabancı oluyor, asla ulaşmıyorum ona.”

“*Et pourquoi tu t’es marié avec elle?* Sen niye evlendin onunla?”

“Ona âşıktım. Veya âşık olduğumu sandım.”

“Elbette. Ve haliyle hâlâ da âşıksın.”

“Bunu söylemek tuhaf ama aynı zamanda da bunun kaderim olduğunu düşündüm.”

“*Pas de choix?*”

“Aynen öyle, seçme şansım yoktu. Ve Esther’ı seviyorum. Esther’ın yanında olmak için gidiyorum oraya. Anladığım kadarıyla Rosie asla benim olmayacak. Mutlu bir evlilik umudunu bıraktım, herhangi bir şekilde evlilik umudunu bıraktım zaten. Bazen harika bir insan, her şeyin yoluna gireceğini düşünüyorum öyle zamanlarda ama sonra aslında benimle evlenmeyi kabul ederek bana çok büyük zarar verdiğini ve onu asla affetmeyeceğimi düşünüyorum.”

“Bana kalırsa sen Rosie’yi hâlâ seviyorsun, aşkın bütün o öfkenin altında saklanıyor, *n’est-ce pas?*”

Daniel ona baktı ve hiçbir şey demedi, kabul etmek istemiyordu söylediklerini. En sonunda, “*Je ne sais pas,*” dedi.

“Biliyorsun! Gayet iyi biliyorsun! Hâlâ seviyorsun onu! Ben anenim! Bana inan!”

“*Maman*, annem olunca her şeyi biliyorsunuz demek değil.”

Kadın, elini ufak ahşap masanın ve sofrada yediklerinden kalanların üzerinden uzatıp onun elini okşadı. “Ama biliyorum! Oğullarım söz konusu olunca bilemediğim hiçbir şey yoktur.”

Madam Pitt, şarabından bir yudum alıp yutmadan bir süre ağzında tuttu.

“Evlilik de şarap gibidir,” dedi. “Bazen ancak çok gençken içilebilir, sonra bozulur, gittikçe daha kötü olur. Bazen de gençken berbattır, *affreux!* Sonra yıllar geçer ve güzelleşmeye başlar, hem belki sen daha farkına varmamışsındır, belki gün gelir şarabın güzelleştiğini anlarsın, bakmışsın ki mutlusun. Bazen şarabı bir başına bırakmak gerekir, bazen de başka bir şeyle karıştırıp tadına bakmak iyi olur, birazcık değişince iyi olur. Ve bazen de birinin çıkıp bütün şişeleri çevirmesi gerekir, birçok kez. Ben şimdi işi tersine çevirivereceğim, *tu comprends?* Gidip Rosie’yi ve senin şu

belle-mère'i, kayınvalideni göreceğim ve hiç sözümü sakınmayacağımlardan, acımasızca konuşacağım ve kusuruma bakamayacaklar, çünkü ben ihtiyar kaçık bir Fransız kadınıyım. Ama bu arada sizin şişeleri de çevirmiş olacağım, *tu comprends?*”

“*Maman*, anladığım kadarıyla başka türlüüne müsaade etmeyeceksiniz zaten.”

“*Oui! Mon fils*, onu hâlâ sevdiğini biliyorum ben. Bence o da seni seviyor ama bunu bilmiyor. İkinizin arasında o ölü adam dikilmiş, manzarayı kapatıyor. Manzaraya bakmasını söyleyeceğim ona.”

“*Maman*, hiç Archie'yle konuştunuz mu? Bilmeniz gerekir... yani onun Rosie hakkındaki duygularını. Rosie'yle evlenmekle ona çok korkunç bir şey yapmış oldum ben. Galiba mahvettim onu. Sonunda olacağı buydu.”

“Archie bana mektup yazdı, ben de ona yazdım tabii. Hindistan'daki hayatından çok memnun, vahşi kabileler ve pusular, sonra askerleri, kan davaları falan. Evet, ben de öyle düşünmüştüm, o Rosie'yi bu kadar çok severken senin onunla evlenmen çok kötü bir davranış diye düşünmüştüm, tabii zavallı tatlı Ottilie'nin de onu öyle çok sevdiğini düşünecek olursak, ben yine de sana bir şey diyeyim.” Madam Pitt öne uzanıp yine elini okşadı oğlunun. “Eminim ki Rosie onu asla sevemezdi, perişan ederdi çocuğu. Ve seni sevdiğinden de eminim.”

“Bundan emin misiniz?” Daniel, minik bir umut dalgasının benliğine yayılmakta olduğunu hissetti.

“Evet eminim, ama anlamalısın ki Rosie bir erkek değil. Sen diğer erkeklerle çok fazla bir arada kaldın. Bir kadın, bir erkek değildir, *sence de öyle değil mi?* Olguları ve mantıksal nedenleri arka arkaya sıralamak, sağlam argümanlar kurup suçlamalar yöneltmek işe yaramaz. *Il faut faire la cour. Il faut courtiser.* Kur yapmak lazımdır. Flört etmek lazımdır. Sabır, cömertlik, feragat lazımdır. Değer verdiğini göstermelisin.

“Maman, artık çok geç. Bir kızım var. Başka çocuğum olacağını hiç sanmam. Bunu söylemekten hiç hoşlanmıyorum ama durum böyle işte. Bir sürü çocuğum olsun isterdim. Bu fiyaskonun tek güzel sonucu Esther.”

“Çok geç değil. Ben gidip bir şişeleri çevirivereyim de.”

“İyi şanslar, *maman*. Peki Archie konusunu ne yapacağız?”

Madam Pitt ayağa kalkıp pencereden dışarıya baktı, sanki Downs tepelerinin ötesini görebiliyor gibiydi, hem de ta Hindistan’ın Kuzeybatı Sınır Bölgesi’ne kadar.

“Onun için çok üzülüyorum,” dedi. “Ne yapabiliriz? Ben yastayım. Babanı bir *affaire d’honneur ridicule* yüzünden, saçmasapan bir gurur meselesi yüzünden kaybettim, iki canım ağabeyini Güney Afrika’da kaybettim. Archie sarhoş olup çöllerde ve dağlarda, vahşilerin arasında saklanıyor. Bana umut veren bir oğlum sen kaldın.” Ona dönerek, “Sende bunca cazibe, bunca enerji varken,” dedi, “elbette umut doluyum.”

Madam Pitt Araya Giriyor

Madam Pitt, şifon ve taftadan rüzgârlar estirerek pupa yelken seyretmekte olan bir gemi aslanı gibi girdi eve. Giysileri titizlikle birbirine uydurulmuştu ve tahtalı güvercinlerin sırtında görülen o çok hoş pastel mavimsi gri renkteydi. Şapkasının kenarı muhteşem bir genişlikteydi, kurdelesine ise gayet hıncırca tek bir kopkoyu kırmızı gül oturtulmuştu. Dumanlı griden yüzeyler arasında tek kırmızı unsur olarak son derece etkileyiciydi.

Madam'm gelişi, beklenmekte olduğu halde, bir kraliyet ailesi mensubunun beklenmedik ziyareti gibi bir etki yarattı. Onu getiren faytonun sürücüsü sandıklarını içeri taşıdıktan sonra ücretini alırken öyle bir eğildi ki yere, burun üstü düşüverecek diye korktu kadın. Koluna pat pat dokunarak, "Ne kadar zarif bir adamsınız," deyince sürücü saç diplerine kadar kızardı.

Madam Pitt basamakları çıkıp rakipsiz Fransız şıklığından bir esinti taşıyarak girdi eve. "*Bonjour, tout le monde, bonjour, bonjour!*" diye haykırdı ve protokolü tamamen hiçe sayarak yere eğilip Esther'ı öyle sıkı kucakladı ki çocuk dilini dışarı çıkartıp boğulma taklidi yaptı. Madam yanağını göstererek, "*Une bise pour ta gran'mère,*" diye haykırdı: "Babaannene bir öpücük!". Sonra öbürünü göstererek bir öpücük daha istedi: "*Encore une bise*" "*Encore une bise! Encore une bise!* Aman Yarabbi! Nasıl da büyümüşsün böyle! *Ne kadar da güzel olmuşsun!* Ama hâlâ akıllısındır umarım. Akıllı mısın? Meleğim benim! Minik şapkalı mantarım!"

Sersemlemiş haldeki Mrs. McCosh'u omuzlarından kısıvrak yakalayan Madam Pitt, kadının yanaklarına arka arkaya hızla dört öpücük kondurdu. Rosie de aynı yaylım öpücüklere tutuldu ve arkasından aynı muameleye uğrayan Mr. McCosh bu sevgi gösterisinden o kadar mutlu oldu ki gülümsemesi birkaç dakika süreyle terk etmedi yüzünü. Madam, Millicent'a elini uzatınca Millicent reverans yaptı. "Matmazel Millicent! Hâlâ burada bulunmanız ne kadar güzel."

Millicent reveransa devam ederek, "Teşekkür ederim, madam, çok nazıksınız madam," diye cevap verdi.

"Aşçıkadın çok zor bir durumda," dedi Mr. McCosh. "Dediğine göre Kraliçe için yemek pişirmeye hazırmış ama bir Fransız kadınına yemek pişirmek onu fazlasıyla aşırıymış!"

"Öyledir elbette!" diye haykırdı Madam Pitt. "Mutfağa gidip yardım ederim ben. Ama önce işimize bakalım! *En avant!* İleri, marş! Buraya belli bazı şeyleri söylemeye geldim, onları söyledikten sonra da hepimiz rahatlayabiliriz ve ben de Esther'a ufak *cadeausunu* verebilirim."

"Hediye mi?" dedi Esther. "*Cadeau*" öğrendiği ilk Fransızca kelime sayılırdı.

"Yo, planı değiştiriyorum! Bunu sana hemen vereceğim, çünkü hayat kısa, *non?*"

Geniş bavuluna uzanıp kocaman, kahverengi bir ayı çıkardı içinden. Esther'a uzatarak, "Bu ayı Fransa'da yapılmış," dedi, "adı da Fransız Ayısı."

Esther ayıyı alıp yanağına dayarken, "Fransız Ayısı" diye tekrarladı.

"Şimdi ne diyorsun babaanneye?" dedi Rosie.

Esther, "*Merci, Gran'mère,*" dedi ürkek bir şekilde.

Madam Pitt, "*De rien,* bir şey değil!" diyerek eğilip çocuğun yüzünü okşadı.

Esther, “*Gran’mère* güzel kokuyor,” dedi.

Madam Pitt, “Daniel yok mu daha?” diye sordu. “*Bon!*”

Sonra Mrs. McCosh’a döndü. “İlk olarak sizinle konuşacağım.” Millicent’a dönerek, “Bir fincan çay, şekerim, ama içinde süt ve şeker olmasın ve çok açık olsun, *à la française*.”

Millicent, “Aa, tıpkı Daniel Beyefendi gibi,” deyip telaşla uzaklaştı.

Yıllardır ilk kez olaylar üzerinde hiçbir kontrolü bulunmadığı duygusunu yaşamakta olan Mrs. McCosh, uysal bir şekilde onun peşinden yemek salonuna gitti. Madam Pitt, yemek masasında baş köşeye oturarak Mrs. McCosh’u da öbür uca oturmak zorunda bıraktı. Madam Pitt, çayı gelene kadar tek kelime etmedi, dolayısıyla çay geldiğinde Mrs. McCosh dikkat çekecek ölçüde endişelenmiş haldeydi artık.

“Umuyorum ki bana gözdağı vermek için gelmediniz buraya kadar,” derken hiç inandırıcı değildi. “Kimsenin bana gözdağı vermesine müsaade etmem.”

“Bakın,” dedi Madam Pitt, “büyük hayal kırıklığı içindeyim, bunu saklayacak değilim. Nasıl saklayabilirim ki zaten? Oğlum son derece mutsuz ve siz de bu konuda hiçbir şey yapmıyorsunuz. Aslında siz onu daha da mutsuz ediyorsunuz. Kışkırtıyorsunuz onu hep. Sizin, dayanması imkânsız bir şekilde kendisini provoke ettiğinizi anlatıyor bana, bu provokasyonlarınız da hep onun Fransız olmasıyla ilgiliymiş, oysa Fransız olmanın yanı sıra o da sizin kadar İngilizdir. Babası Kraliyet Deniz Kuvvetleri’nde hizmet vermiştir! Kraliyet Deniz Kuvvetleri’nde! Fransız Deniz Kuvvetleri’nde değil! Babası Kraliyet Yatı’nda görevliydi. Fransızlıkla alakası var mı bunun? Bir Fransız yatı mı bu? Üstelik, onu o kadar çok provoke ediyorsunuz ki buraya gelmeye dayanamıyor artık, Esther olmasa hiç gelmeyecekmiş buraya. Ve dahası, Seylan’da bir iş buldu, hayatının fırsatı olan bir iş ve Rosie onunla gitmeyi reddediyor, siz de kızınıza arka çıkıyormuşsunuz, hem de Mr. Mc-

Cosh gitmesini söylediği halde. Şimdi söyleyin bana, aklınızdan zorunuz mu var sizin? Siz nasıl bir annesiniz ki yetişkin yaştaki bir kadına sımsıkı yapışır, bir kocası ve kızı olduğu halde onu yanınızda alıkoyarsınız, ha? Söyleyin bana, söyleyin.”

Mrs. McCosh ağzı bir karış açık, kalakalmıştı, böylesine aşikâr gerçekler karşısında verecek cevap bulamıyordu.

Madam Pitt amirane bir edayla ona bir bakış atıp devam etti. “Size söyleyeyim, ben buna daha fazla müsaade etmeyeceğim. Provokasyonlarınıza derhal son vereceksiniz. Rosie’ye de Seylan’a gitmesini söyleyeceksiniz! Rosie’ye, kocasına doğru dürüst bir eş olmasını, lamba gibi bir yanıp bir sönmeyi bırakmasını söyleyeceksiniz! Rosie’ye burada biraz sevgi bulup,” derken göğsünü dövüyordu, “oğluma vermesini söyleyeceksiniz. Şimdi gidip söyleyin Rosie’ye, benimle konuşma sırası onda.”

Mrs. McCosh, yaşça kendisinden epeyce büyük olan Madam Pitt’e karşı söyleyecek bir şey bulamadığı gibi, karşı çıkma cesaretini de gösteremedi. Ayağa kalktığı anda titremekten yürüyemeyecek durumda olduğunu fark etti. Kısmen yemek masasına yaslanarak kapıya kadar gitmeyi başardı. Kapıya varınca bir şey söylemek için döndü ama bir kez daha tek kelime edemedi. Kendini toplamak için sabah odasına gitti. Majesteleri’ne bir mektup yazmaya, sonra da havalı tüfeğini alıp bahçede güvercin var mı diye bir bakmaya karar verdi.

Rosie içeri girerken müdürün odasına çağrılan bir lise öğrencisi gibi hissediyordu kendini.

Madam Pitt, yanındaki sandalyeye pat pat vurarak, “Gel, otur,” dedi. Rosie oturdu ve kucağında kavuşturduğu ellerini seyre koyuldu. Bayan Pitt, büyük bir sevecenlikle onun çenesinin altını okşayarak, “Rosie, Rosie, Rosie,” dedi.

“Gran’mère?”

“Bunun böyle gitmeyeceğini sen de biliyorsun, değil mi?”

Rosie perişan bir halde başını salladı.

“Ben sana tam olarak nelerin devam edemeyeceğini söyleyeyim,” dedi Madam Pitt. “Her şeyden önce, sen artık yaşayan bir adamla evlisin, yani ölü bir adamla kalbinde evlilik sürdüremezsin. Böyle bir şeyi dilemiş olabilecek iyi bir ölü adam yoktur! Eğer aşağı bakıyor da senin mutsuzluk yaratmakta olduğunu görüyorsa, bu ölü adamı ne kadar çok üzdüğünü düşün! Kocanın, kızını sevmese bu eve hiç gelemeyecek durumda olduğunu görüyorsa bu adam! Annenin hep Fransız olmasıyla ilgili olarak onu provoke ettiğini, hep ettiğini ve senin bunu durdurmak için hiçbir şey yapmadığını görüyorsa! Asla “*Maman*, yeter artık! Kocamı rahat bırak!!” demediğini görüyorsa. Bu ölü adam o yükseklerden buraya bakıp da onun anısı uğruna senin nasıl da bir *grand pagaille*, nasıl büyük bir kargaşa yaratmakta olduğunu görünce mutlu oluyor mudur sence? Bu ölü adam, kendisi sağ olan kocanın, sırf sen bu evde *maman* ile kalmak istediğin, güzel bir ev bile tutmuş olsa gidip onunla oturmadığın için onca sevdiği kızının yanında bulunamadığını görünce bundan memnun oluyor mudur sence? Bu nasıl bir bencillik böyle? Bu ölü adamın böyle bir kadınla gurur duyduğunu mu sanıyorsun sen? Rosie sen bir azizesin, gerçek bir azize, herkes söylüyor bunu ama aynı zamanda azizlerle azizelerde olan cinste bir zalimlik sergiliyorsun. Gözü görmeyen zalimlik. Bu hayatta kutsal olan tek bir şey vardır, görmedi mi bunu gözlerin? Bu kutsal olan biricik şeyin çocuklar olduğunu? Ve sende de bu küçük kutsal şeylerden bulunduğunu ve adının da Esther olduğunu, annesi ve babasıyla birlikte bir yuvaya ihtiyacı olduğunu? Tek kanatla nasıl uçar kuş?

“Bir şey daha var. Bir başka bakımdan da kötü bir eşsin sen. Daniel bunu itiraf etti ve ben de ona inanıyorum.”

Rosie artık ağlamaklı olmuş, içini çekiyordu, onu kendisini dışarıdan görmeye zorlayan bu sağanakla baş edememişti.

“Vazifemi yapmamı mı söylüyorsunuz bana?” diye sordu.

“Vazife! Hah! Sırt üstü yatıp başka şeyler düşünmekten bahsetmiyorum ben! Verici olmaktan bahsediyorum ve de hazdan,

haz, *plaisir*. Sen bir kadın mısın? Sana bir sır vereyim. Bir Fransız kadınının sırrı bu, anlıyorsun değil mi? İlk olarak, annen sana ne anlattı şey hakkında, biliyorsun işte, çocuk nasıl yapılır meselesi?”

Rosie giysisinin yeniyle gözlerini kuruladıktan sonra, “Annem, büyük bir aşağılanmaya maruz kalacağımı ama çocuklar için buna değeceğini söyledi. Onun dediğine göre kocayla girilen ilişki bizim evliliğe karşılık ödediğiniz bedelmış, evlilik de erkeklerin ilişkiye girebilmek için ödediği bedel.”

Madam Pitt gözle görülür bir şok içerisindeydi. Başını ağır ağır iki yana salladı. “*Oh, mon Dieu, mon Dieu!!* Zavallı baban. Korkunç bir şey bu. *Oh là là!* Sana annemin bana anlattıklarını söyleyeyim. Demişti ki, ‘*Chérie*, iyi bir eş, oturma odasında bir hanımefendi, yatak odasında bir sürtüktür.”

Rosie, “Sürtük mü?” diye tekrarlarlarken kulaklarına inanamıyordu. “Sürtük, şekerim. *Salope!* Derdi ki annem, ‘Evli insanların kendi aralarında yaptıklarını Tanrı görmez, insanlar aşk yaparken kendi işine bakar o.’ Ve bu da en önemli kısmı: ‘Bir kadın kocasını mutlu etme zahmetine girmezse, ondan sadakat bekleme hakkından vazgeçmiş demektir. Karısıyla ilgilenmeyen erkek de ondan sadakat bekleme hakkından vazgeçmiş olur.’ Bu her yerde böyledir. *Tu comprends?*”

Rosie başıyla onayladı.

“Ben *pratique* hakkında konuşuyorum burada, dedi Madam Pitt, “teorilerden veya Kitab-ı Mukaddes’te ne dendiğinden bahsetmiyorum.”

“Ama kadınlar ve erkekler çok farklı, öyle değil mi?” dedi Rosie.

“Bu bana bir bahane gibi geliyor. Sana bir soru sorayım, tamam mı? Kendini sadece erkekten bir şey isteyeceği zaman ona veren kadına ne dersin?”

Rosie bir an düşündükten sonra atıldı: “Fahişe mi?” Bu söz kötü bir tat bırakmıştı ağzında; söylemesi bile güçtü işte.

“*Exactement.* Anladığım kadarıyla sen sadece bebek yapmak istediğinde ilgilenmişsin bu konuyla ve bebek olduktan sonra da, pat! Hevesin geçmiş.”

Rosie kıpkırmızı kesilip titremeye başladı. Büyük bir utanç içindeydi ama bir yandan da böyle yanlış değerlendirildiği için isyan ediyordu, başında boncuk boncuk terler belirmeye başlamıştı. Güçlkle nefes alıyordu. En sonunda, “Siz bana fahişe mi diyorsunuz?” diyebildi.

“Ben sana hiçbir şey demiyorum. Ben sadece, yani işte Sokrates gibi bir soru sordum. Fahişe ne demek biliyorsun. Kendin söyledin. Gerisini sen çıkar. Kafanı kullan.”

Rosie küçümseyici bir edayla başını salladı. “Benim konuşma izin verecek misiniz?”

“Elbette hayatım. Konuş.”

“Bir... fahişe... insanlarla hiçbir şey hissetmeden şey yapan kadın değil midir? Ben hissediyorum. Daniel’ı aslında sevdiğimi her geçen gün daha iyi anlıyorum ve onun için hiç de iyi olmadığını düşünmek bana acı veriyor. Bazen ağlıyorum bu yüzden, ne yapacağımı bilmiyorum. Küçükken çok severdim ben onu, şimdi de onu gayet iyi tanıyorum, hayranlık ve saygı duyuyorum, hem de seviyorum. Teklifini kabul ederken onun doğru insan olduğunu biliyordum. Ama daima şey gibi hissettim... ihanet ediyormuşum gibi.”

Madam Pitt arkasına yaslanarak ellerini kucağında kavuşturdu, çok ciddi bir ifadeyle Rosie’ye bakıyordu şimdi. “*Chérie*, çok haklısın, bir fahişe öyle yapar gerçekten ve görüyorum ki bu kötü bir benzetme olmuş. *Pardon!* Fakat *ma chère*, Esther’ı yapmak istediğinde bu sorunun üstesinden gelebilmiştin, *değil mi?* Ve unutma ki oğlum hakkında konuşuyorsun. Herhangi bir erkek değil o, benim oğlum ve ben onu seviyorum, onun mutluluğunu sağlamaya da kararlıyım.”

“Suçluluktan hasta düştüm. Ve endişeden. Sürekli bunu düşünüyorum.”

“Chérie, ben eminim ki senin şu ölü adam ona sadık kalmanı istemezdi. Mutlu olmanı isterdi. Daniel’in arkadaşıydı, unuttun mu? Ben unutmadım. Ne kadar yakışıklı ve hoş bir çocuktu! Hepimiz çok severdik onu! Ölmüş olduğunu düşünmek beni ağlatıyor. Ama senin ve Daniel’in mutlu olmanızı isterdi, çünkü ikinizi de sevmiştii, bundan eminim.”

“Peki ya... peki ya biz öldüğümüzde n’olacak?”

“Biz öldüğümüzde mi?”

“Sonrasında. Cennete gidince kim kocam olacak benim?”

“Bunu Tanrı’ya bırakamaz mısınız? Hem sanırım Rabbimizin dediğine göre Cennet’te karı kocalık falan yokmuş. Aklımda kalmış bu, çünkü duyduğumda hoşuma gitmemiştii! Ölünce dosdoğru gidip kocamı bulacağım ben, o koca kitapta ne yazarsa yazsın!”

Madam Pitt, elini küçük el çantasına daldırıp oyalı ufak bir mendil çıkardı. Gözlerine bastırdı uçlarını.

“Bir zamanlar dört oğlum vardı, şimdi yalnızca iki. Bu dünyada benim için en değerli şeyler onlar. Daniel böyle perişan olacaksa... Rosie, ben buna dayanamıyorum!”

“Vazifemi yapmamı söylüyorsunuz yani bana, değil mi?”

“Non, non, non! Annenin söyleyeceği şeydir bu. Ben hiç de ona benzemem. Mesele vazife değil. Verici olma meselesi bu, yaşamayı bilme, sevmeyi bilme meselesi, *savoir vivre*, *savoir aimer*. Öyleyse Rosie, *ma chère*, Seylan’a gidiyorsun. Doğru dürüst bir eş oluyorsun. Kalbini açıyorsun. Yaşamakta olan bir adamı mutlu ederek ölü adamını sevindiriyorsun. Şu senin ölü adamın, bir zamanlar bu yaşayan adamın çok yakın arkadaşı olduğunu unutmayacaksın, ölü adamın arkadaşını mutsuz etmeni istemeyeceğini de. Kızına minik kız ve oğlan kardeşler yapacaksın! Ve bir gün, çok uzun bir zaman sonra dönüp bugünlere bakacak ve diyeceksin ki, ‘*Mon Dieu*, yıllardır ne kadar mutluyum ve farkına varmamışım.’ Bende aynen böyle oldu, Rosie. *Gran’mère* Pitt’e aynen böyle oldu.”

“Seylan’a gidemem.”

“*Mais pourquoi pas?* Nedenmiş o? Gitmek zorundasın. Bu gayet açık.”

“Gidemem. Kediye bırakırsak Esther’ın kalbi kırılır.”

“Ne? Ciddi misin sen? Lütfen Rosie, bu hiç inandırıcı değil! Sebep nedir? Söyle bana! Israr ediyorum! Mazeretlerini baban zaten anlattı bana, hiçbirine inanmıyorum!”

Rosie başını yere çevirmiş ellerine bakıyordu. Bir süre sonra başını kaldırdı ve “Babam,” diye lafa başladı, “çok yakında bir kalp krizinden ölecek. O zaman burada olmak istiyorum. Ölürken babamın yanı başında olmak istiyorum.”

“*Mon Dieu!* Kalp krizinden ölecek! Bunu nereden biliyorsun peki?”

“Ayağa kalkınca başı dönüyor. Göğsünde ve sol kolunda ağrı- lar var. Bazen çok halsiz oluyor. Pazar günü yataktan hiç çıkmadı. ‘Biraz kitap okuyayım,’ diye çekildi ama aslında halsizlik hissediyordu.”

“Doktor ne diyor peki? Doktor çağırmışsınızdır elbette?”

“Dr. Scott, tansiyonunun çok değişken olduğunu söylüyor, ya çok yüksek ya çok düşükmüş, ayrıca kalbinde hırıltı varmış. Babama trene koşmaktan vazgeçmesini söyledi, bir de artık bir günde otuz altı delik oynamamasını.”

“Peki ama bu doktor böyle bir tehlike olduğunu düşünüyor mu?”

“Tam olarak ne olduğunu veya ne yapmak gerektiğini bilecek becerilere henüz sahip olmadığımızı söylüyor. Ama ben hemşirelik yaptım. Ben ne düşündüğümü biliyorum ve babamın kalp krizi geçireceğini düşünüyorum. Ottilie benim kadar emin değil ama o da endişeli.”

“Peki baban senin ne düşündüğünü biliyor mu, *chérie?*”

“Hayır *Gran’mère.*”

Madam Pitt, “Evet, şimdi biraz daha iyi anlıyorum,” dedi. “Anlamak affetmektir, değil mi? Ama baban ne derdi, biliyorsun, değil mi?”

“Seylan’a gitmemi söyledirdi. Söyledi bile. Hem de kaç defa. Bağdı bana, üstelik bunu hiç yapmamıştı daha önce, küçüklüğümüzde bile. Çok fenaydı.”

“Daniel’la konuştun mu? O ne diyor?”

“Ona sadece babam için endişelendiğimi söyledim.”

“Kalbiyle ilgili bir şey söylemedin mi?”

“Bir tek Ottilie’ye söyledim onu. Benim bir batıl inancım var.”

“Batıl inanç mı?”

“Bu konuda konuşursam, söylediğim şey gerçek olur diye korkuyorum. Yolda giderken bir çukuru düşünmek, üstünden atlayacağım diye kafaya takmak gibi. Çok fazla endişelenirseniz mutlaka çukura düşersiniz sonunda, değil mi?”

“*Je ne sais pais*,” oldu Madam Pitt’in cevabı. “Bilmem ki. Hayatımda hiç çukura düşmedim. Ama ne demek istediğini anlıyorum. Dile vuran çoğu zaman başa gelir. Gerçi bunun kalp krizine yol açacağını sanmam. Bir anlaşma yapalım mı? Baban hastalanırsa sana telgraf çekeriz, sen de hemen eve gelebilirsin, ne dersin buna? Oğlumla konuşurum, buna itiraz etmez, sana söz veriyorum.”

Rosie başıyla kabul ettiğini belirtti. “Ama öyle de olsa Seylan’dan gelmek iki hafta sürüyor.”

Madam Pitt çantasına uzanıp bir kitap çıkardı, elbisesine uyan mavimsi gri kâğıda sarılmıştı. “Al bak,” dedi, “bu senin. *Un petit cadeau*.”

Rosie kitabı alıp göğsüne bastırdı. Ayağa kalkıp ihtiyar kadının karşısında durdu, iki yanağından öptü onu. “Daniel’a layık bir eş olamadığımı biliyorum.”

“Hişşt!” diyerek elini savurdu Madam Pitt. “Ben seni seviyorum. Bu yeter. İnsan severse affeder. Ve şimdi, bunca zaman kal-

binden neler geçmekte olduğunu biliyorum, *şekerim*. Ve Rosie, mümkün olmayan bir şey istemekte olduğumu biliyorum. Mümkün olmayan şeyi istemek, benim oğluma karşı görevimdir, anlıyor musun? Beni de bağışlamak gerek.”

Rosie ayağa kalkarak kapıya yöneldi ama sonra geri dönüp bir itirafta bulundu: “Şunu bilmenizi isterim ki ben de kendime, bu sizin söylediklerinizi söyleyip duruyorum. Çok uzun zamandan beri. Sizin tek yaptığınız bunları yüksek sesle söylenirken işitmemi sağlamak oldu. Haklı olduğunuzu biliyorum. Daniel... Onun duvarın üstünden perende atışını nasıl unutabilirim?” Rosie dudaklarını ısırdı, paketini göğsüne daha sıkı bastırdı ve kayınvalidesine baktı. “İşin aslı, onu hep sevdim ben, aslında bilmeden. Ve şimdi yeni bir başlangıç yapmam gerekiyor. Ama babamı bırakıp gitmek... Hayatımda yapmak zorunda kalacağım en zor şey olacak. Nasıl becereceğim, bilmiyorum.”

“*Chérie*, bu duyduklarım beni çok mesut etti. Ama çok büyük hasar var. Nasıl onaracaksın bunu?”

“Sanırım beni hâlâ seviyor. Belki de çok geç değildir.”

Rosie doğru üst kata çıkıp yatak odasına gitti ve hediye paketini açtı. Seylan’la ilgili bir kitaptı, çoğunlukla resimli. Rosie dini anıtlara baktı. Dış Tapınağı’nda çok şık bir şekilde giydirilip süslenmiş bir filin fotoğrafı vardı. Sisle kaplı dağların fotoğrafları vardı, çeltik tarlalarında sular içinde yuvarlanan mandaların, plantasyon sahiplerine ait şık bungalovların, güler yüzle çay toplayan, sırf fotoğraflarını çekmek isteyen biri çıktı diye keyiflenen işçilerin fotoğrafları vardı. Kitabın ilk satırlarını okudu Rosie, Seylan’ın eskiden Serendip adıyla bilindiği ve Müslümanların inancına göre Âdem ile Havva’nın Cennet’ten kovulduktan sonra burada bulunduğu yazılıydı. Kitabı kapatıp yatağın üstüne bıraktı, metinlerin tamamını daha sonra okumayı planlıyordu.

Yatağının yanındaki komodinden Kitab-ı Mukaddes’i aldı, niyeti ahirette karı koca ile ilgili bölümü bulmaktı ama onun yerine

Aziz Pavlus'un bekâret yemini ve evlilik üzerine konuşmalarına denk geldi. "Erkek karısına, kadın da kocasına hakkını versin. Kadının bedeni kendisine değil, kocasına aittir. Bunun gibi, erkeğin bedeni de kendisine değil, karısına aittir. Geçici bir süre için anlaşıp kendinizi duaya vermekten başka bir nedenle birbirinizden mahrum etmeyin. Sonra yine birleşin ki kendinize hâkim olamaz hale gelip de Şeytan'ın iğvasına kapılmayasınız."

Biraz daha aşağıda, aylardır içinde sıkıntı yaratan bir şeyin çözümünü buldu, Daniel'in samimi bir şekilde ifade ettiği inançsızlığıydı bu. "Eğer bir kardeşin karısı iman etmemişse ama kendisiyle yaşamaya razıysa, onu boşamasın. Bir kadının kocası iman etmemişse ama kendisiyle yaşamaya razıysa, kadın onu boşamasın. Çünkü iman etmemiş koca karısı aracılığıyla, iman etmemiş kadın da imanlı kocası aracılığıyla kutsanır. Yoksa çocuklarınız murdar olurdu. Ama şimdi kutsaldırlar."

Heyecanla sayfaları karıştırarak ilk başta aramayı düşündüğü bölümü buldu sonunda.

Yatağın kenarında diz çökerek Ash'le konuşmaya çalıştı ama büyüdükçe büyüyen bir iyimserlik duygusu ve iç huzurundan başka bir karşılık alamadı. Madam Pitt'le konuşmak arındırmıştı onu. Bazen insan asıl düşüncelerini ancak yüksek sesle söylenince keşfeder. Babasının sağlığı hakkında açıkça konuşmuş olduğu için bu sorun küçülmüş gibi geliyordu şimdi. Daniel'in dönüşünü dört gözle beklemekte olduğunu fark etti ve tam zamanında pencereye giderek onun kokulu bir mavi duman bulutu içinde eve yaklaştığını, AC'nin hemen yanına park ettiğini gördü.

Manivelalarla oynayıp izledi, sonra aşağı indi, kapıdan çıkıp onu karşılamaya giderken az kalsın Esther'a kaptırıyordu ilk sırayı. Ne de olsa Esther, yeni Fransız ayısını babasına göstermek için acele ediyordu.

"Vay canına," dedi Daniel, "ne güzel karşılanıyorum! Shompi, ne tatlı ayı! Geldi mi *Gran'mère*?"

Esther resmen dikey olarak havaya zıpladı, tam Daniel'ın kolunun kıvrımına güzelce oturdu ve sonra da babasını dudağından öpmek için ağzını büzdü. Rosie ise kollarını Daniel'ın boynuna dolayıp yüzünü yüzüne yasladı. "Sevgilim," dedi Daniel, karısının bu alışılmadık sevgi gösterisi karşısında afallamıştı, "eve dönmek ne güzel."

101

Ottilie

Ottilie, kardeşler içinde en sessiz, bu nedenle de en esrarengiz olanıydı. Sükûnet yeteneği bahşedilmişti ona, ellerini kucağında kavuşturup bir saat boyunca sessizce oturabilirdi ve bu da zengin bir iç dünyası olduğu anlamına geliyordu. Brighton'da GYB'de geçirdiği dönemi görünüşe bakılırsa çok da travmatize olmadan atlatmıştı. Onun yerine Hindistan Yarımadası'na yoğun bir ilgi yaratmıştı onda bu deneyim. Kâbuslar görmese de, tanık olduğu o feci ızdırabın ve bir zamanlar günlük rutini haline gelmiş olan bitmez tükenmez yorgunluğun hatırası çok canlıydı zihninde. Bu dinmek bilmez ölüm dalgasından sonraki barışçıl yıllarda hâlâ sağ olduğuna şaşan biri haline geldi, bu şaşkınlık duygusu bir tür derin ve huzur verici hazza dönüştü.

Ottilie kendi kaderine dingin bir inançla bağlı olacak kadar tahliyliyd, hayatında iyi ve mutluluk verici bir şey olacağını biliyordu ama bunun tam olarak ne olduğuna dair fikri yoktu. Mesele beklemekteydi, sabır dolu bir merak duygusuyla beklemekte. Onun bu hayattaki görevi, sevdiklerinin olabildiğince mutlu olmasını sağlamak ve olabildiğince çok sayıda konferansa ve sohbet toplantısına katılmaktı, böylece bir gün ayaklarını yerden kesecek biriyle karşılaşacağını ve Archie'nin yokluğundan ötürü nihayet teselli bulacağını umuyordu.

Christabel'in Gaskell'a karşı geliştirdiği alışılmadık sevgi bağını ise çoğunlukla onun adına endişelenerek izlemişti. Çığının

insanlarının hemen hemen hepsi gibi o da böyle bir ilişkinin ister duygusal, ister fiziksel bakımdan olsun tam olarak nasıl cereyan ettiğini pek bilemiyordu ve bu şoktan korunmuş durumdaydı. Christabel'in eninde sonunda doğru erkeği bulacağını, onunla evlenip çoluğa çocuğa karışacağını ve Gaskell'in da her ikisi için iyi bir arkadaş olarak kalacağını varsayıyordu doğal olarak. Neyse ki derin bir sevgi duyduğu Gaskell, cazibesi hiç tükenmeyen biriydi onun gözünde.

Sophie ile Fairhead'in birbirlerine hiç bozulmayacak birer cennet yaratmış olduğu öyle aşikârdı ki onlar adına hiçbir endişesi yoktu Otilie'nin; her cennetin kendi trajedisini içinde taşıdığı ve eninde sonunda bunun ortaya çıkacağı şeklinde gereksiz bir evhama kapıldığı anlar hariç. Sophie ile Fairhead'in birinden birine bir şey olsa, geride kalan ne yapardı? Bu yakınlarda bir mektup yazmıştı onlara, görünüşte Fairhead'in bir hastaneye papaz atanmasını kutlamak ama aslında sırf şunları söyleyebilmek için: "Canlarım, her anınızın tadını çıkarmaya bakın, olur mu?"

Annesini ise pek düşünmezdi Otilie. Kadın gitgide daha tuhaf ve daha zor biri haline geliyordu ama babası onu idare etmede becerikliydi; gerektiğinde kararlılık gösteriyor, kırılıp dökülen şeyleri perde gerisinden onarıyordu. Babasının, annesiyle evliliğini sürdürmeyi başarmasının başlıca nedeni olan metresleri hakkındaysa ne bir şey biliyordu Otilie, ne de böyle bir şey olabileceği aklının köşesinden geçerdi. Adamın baş dönmelerini ve zaman zaman göğsünün ağrımalarını esas olarak puro içmesine bağlıyordu, yani Rosie gibi kalbinin hasta olduğunu düşünerek dertleniyor değildi.

Daniel ile Rosie konusundaysa durum tamamen farklıydı. Sophie ile Fairhead gibi doğal bir şekilde saadete boğulmuş değildi onlar, evliliğin ihtirası dostluğa dönüştürmesiyle ortaya çıkan karşılıklı hoşgörü ve saygı yoluna da girememişlerdi. İlk zamanlardan itibaren Daniel'in öfke ve kafa karışıklığı içinde olduğu açıktı, Rosie'nin kendini kapadığı, Esther'da teselli ve sevinç bulmakta oldu-

ğu da öyle. Daniel da sırf Esther'ı görmek için geliyordu zaten eve, her dönüşünde karısını değil, çocuğunu kucaklıyordu hasretle.

Ama son zamanlarda işler bayağı iyiye gidiyor gibiydi. Rosie sonunda açıkça kocasına sevgi gösterir olmuş ve görünüşe bakılırsa ana babasının evinden hiçbir zaman ayrılmama kararını değiştirmişti. Rosie'nin, annesinden başka herkesten gelmekte olan baskıya karşı koyacak kadar inatçı olduğunu biliyordu Ottilie ve şimdi de Rosie, tehditlerle yıldırılmış veya yenilgiye uğramış biri görüntüsü vermemekteydi hiç. Bir şekilde gerçeği görmüş veya sonunda doğru kararı vermiş ve bunun için kendisiyle gurur duyan biri gibi davranıyordu daha çok. Adımları hafiflemişti, Ash ölmeden önce yaptığı gibi kahkahalar atıyordu bazen. Rosie yola çıkmadan birkaç gün önce Ottilie odasının kapısını tıklatıp girdi içeri.

“Yakında vedalaşıyoruz,” dedi. “Seni öyle özleyeceğim ki.”

Rosie, “Senede bir geliriz herhalde,” dedi. “Birçok insan öyle yapıyor.”

“Ama ben o zamana kaçmış olabilirim,” dedi Ottilie. “Kim bilebilir? Belki de Amerikalı bir milyoner çıkar karşıma, gider Guernsey’de yaşarım.” Yatağın üstünde oturmuşlardı. “Canım benim, sana söylemek istediğim birkaç şey var.”

“Öyle mi? Endişelenmeli miyim?”

“Saçmalama! Elbette hayır.”

“Ne söylemek istiyorsun peki?”

“Sadece, Daniel’ın çok iyi bir adam olduğunu söylemek istedim sana.”

“Biliyorum. Elbette biliyorum öyle olduğunu.”

“Tam anlamıyla bilmeni istiyorum.”

“Nasıl tam anlamıyla?”

“Yani işte gerçek ve sahici bir şekilde; üstünde pirinçten tokmaklar, pembe kurdeleler ve gümüş çanlarla falan.” Rosie gülerken

Ottilie devam etti. “Biliyorum. Hepimiz biliyoruz ki bazı şeyler var. Demek istediğim, Ash’i geride bırakmadığını hepimiz biliyoruz. Bence... bütün bu dindarlığın bile Ash’le ilgili.”

Rosie burun kıvrırdı. “Alakasız yok. İmanım olmasa yalnızlıktan ölürdüm. Ümitsizlikten de. Korkudan da.”

“Fark etmez ki,” dedi Ottilie çabuk çabuk. “Önemli olan, Daniel çok iyi bir adam ve yeni bir başlangıç yapma şansınız var.”

“Biliyorum. O yüzden gidiyorum. Yeni bir başlangıç yapmak için.”

“Kendini tamamen vermelisin buna,” dedi Ottilie, “gerçekten vermelisin. Öyle yarım yamalak değil.”

“O kadar kolay değil,” dedi Rosie. “Benim... biliyorsun. Ash yüzünden... nasıl anlatabilirim? Kurumuş bir kalple yaşadım hep, bunun acısını çekmekteyim. Çoğu zaman zavallı Daniel’la evlenmemeliydim diye düşünmüşümdür.”

“Şu düşüncemde haklı mıyım, Daniel’la evlendiğinde... ay, bunu nasıl ifade edebilirim? Yani sana ancak *demi-vierge* denebilirdi, değil mi, yarı bakire yani?”

“Ottilie! Niye öyle söylüyorsun?”

“Seni yargılıyor veya eleştiriyor değilim ki. Birbirinize mutlak bir şekilde söz vermiştiniz, biliyorum bunu. Zihninizde, herkesin zihninde, zaten evliydim siz, öyle değil mi?”

“Yapmadım ki... bak, bir şey yapmadık...”

“Yani sonuna kadar gitmediniz mi? Senin aklı başında davranışından şüphem yok.”

“Ve itaatkâr. Söz konusu olan itaatti, hepsi bu.”

“İtaat mi?”

“Tanrı’nın kanunlarına.”

“Ha, anladım.” Bir süre sustu Ottilie. “Ama bu sizi birçok zevkten alıkoymamıştır, öyle değil mi? Çok sık yalnız kalmayı başarıyordunuz.”

“Şimdi bütün bunların ne alakası var, Ottie? Neden sorguya çekiyorsun beni?”

“Valla bunu birçok kez duydum ve doğru olduğunu sanıyorum, bir kadın ilk... işte, anla, ilk şey yaptığı erkeğe çok kuvvetli bir bağla bağlanırmış. Yani bu durum, Daniel’la işleri çok zorlaştırmış olmalı. O biliyor mu şeyi, senin yarı bakire olduğunu?”

“Herhangi bir şey söylemedi.”

Ottie elini kardeşinin koluna koyarak, “Sana bir şey söyleyeyim,” dedi. “Ben Brighton’da Kraliyet Köşkü’ndeyken, biliyorsun bir sürü Müslüman, Hindu, Sih vardı ve hemen hemen hepsi görücü usulü evlenmişti. İşte annenle baban sana uygun gördükleri birini buluyor falan. Hiçbiri aşk evliliği yapmıyor, Rosie, ama biliyor musun? Yaralı erkekler nasıl konuşur, bilirsin, gece geç saatlerde, ağrıdan uyuyamazlar, zaten bir başkası kâbus görüp bağırıyordur o sırada. Senin de yapabileceğin tek şey adamın elini tutup dinlemektir.”

Rosie başını salladı. Öyle iyi bildiği bir şeydi ki bu, ruhuna nakşolmuştu artık.

“İşte o adamlar,” dedi Ottie, “aşk için evlenmiş olmayan o adamlar, karıları hakkında konuşmaya başladılar mı o kadar net anlıyorsun ki karılarını sevdiklerini. Rosie, bir tanem, evlendiğin adamı sevmen şart değil. Bazen evlenirsin ve aşk sonradan gelir. Gerçekten olabiliyor böyle. Doğru bu. Ben biliyorum. O yaralı, gariban Hintlilerden öğrendim bunu.”

“Söylediklerini anlıyorum,” dedi Rosie, “ama durum senin sandığın kadar kötü değil.”

“Senin için özellikle zor olduğunu biliyorum,” dedi Ottie, “gerçekten biliyorum. Hepimiz görüyoruz bunu. Daniel bile. Onun için senden, gerçekten çaba göstermeni istiyorum.”

“Gerçekten, üstünde pirinçten tokmaklar ve pembe kurdelelerle, tamam mı?”

“Ve gümüş çanlarla.”

İki kardeş kahkahalarla güldü, sonra Ottilie, “Bunu sormaya bile gerek yok, Daniel’ı bulduğun için şanslısın gerçekten. Gözü dışarıda biri olup olmadığını sormaya bile gerek yok. Ve herhalde seni hâlâ seviyor.”

“Eminim öyle,” dedi Rosie, “her şey gerçekten daha iyi olmaya başladı bile. Çok daha iyi. Bana bunları söylemene hiç gerek yoktu aslında. Peki ya sen, Ottie? Senin durumun ne olacak?”

“Benim mi? Çılgıncasına mutlu olacağım, biraz sabret, göreceksin.”

“Peki ya Archie?”

“Onunla ilgili bir şey düşünmüyorum. Burada değil ki artık. Burada olduğu zamanlarda da Kuzeybatı Sınır Bölgesi’ne dönmek için sabırsızlanıyor. Hem onun sevdiği sensin, ben değilim. O yüzden öyle kederli bir adam, o yüzden burada duramıyor. Benim için hiç umut yok, ne yazık ki. Benim yapmam gereken bunu kabul edip gelecek neler getirecek ona bakmak. Laf aramızda, Ballı’dan biraz hoşlanmıştım ama adam serbest değil. İki çocuğu var, galiba. Zaten Güney Amerika’ya gitti. Hem kabul etmek lazım ki adam pilot. Bir göktaşından daha uzun ömürlü olmuyor onlar, değil mi? Aynı göktaşı gibi yere çarpacakları günü bekliyorlar. Pilotlar güzel bir hatıra olmak için doğmuştur, fırtınada taçyaprakları dağılıveren gelincikler gibi.”

“Daniel da pilot,” dedi Rosie. Sonra Ottilie’ye baktı uzun uzun, artık ayrılık vakti yaklaştığına göre onu zihnine işleyebildiği kadar işlemeye çalışıyordu. Ottilie epeyce kısa boyluydu, hatta biraz insafsız bir gününde insan ondan bodur diye söz edebilirdi. Parlak siyah saçları küt kesilmişti ve geniş oval yüzünde, şaşırtıcı irilikteki koyu kahverengi gözlerinin oturacağı doğal bir ortamdan fazlası vardı. Rosie, “Güzel olmanın ne kadar çok çeşidi var!” diye düşündü.

Ottilie, “Küçükken yaptığımız gibi kucaklamak istiyorum seni,” dedi.

Bir süre sonra Rosie dedi ki, “Ottie, beni çok üzen bir şey var. Seni pek tanımadığımı hissediyorum.”

“Senin hatan değil ki,” diye mırıldandı Ottilie. “Sessiz biriyim ben. Neyse, fark etmez. Ben seni son zerre ne kadar tanıyorum.”

“Canım Ottie,” dedi Rosie. “Lütfen babamıza iyi bak, olur mu? Bir şey olursa bana telgraf çek, hemen döner gelirim. Bana tamamen katılmadığını biliyorum ama gerçekten kalbinde bir sorun olduğunu düşünüyorum onun.”

“Babamı pamuklara sararım ben,” dedi Ottilie.

102

Takatuka

Daniel, bir pazar günü kiliseden sonra (ki zaten kiliseye de sırf ailenin saygınlığını düşünerek sabırla katlanmıştı) evin ön merdiveninden aşağı inince Mr. Wragge'yi, en güzel pazar giysileri içinde, suratında kaygılı bir ifadeyle AC'yi inceler bulmuştu.

"Günaydın Mr. Wragge. Bugün izinli değil misiniz?" dedi Daniel.

"İzinliyim efendim, ama bu araba benim canımı sıkıyor. Akıldan çıkaramıyorum. Bir gelip yoklayayım dedim."

Daniel, "Caractacus üstünde gezinmiş anlaşılan," dedi.

Wragge, "Ben temizliyorum, o lanet kedi gelip çamurlu ayaklarıyla üstünde dolaşıyor," diye cevapladı. "Ben de kendimi tutuyorum işte. Aile bir sakınca görmüyor anlaşılan. Bir yere gideceğiniz vakit de önce arka koltuğu bir kontrol etmeniz lazım, at yarışlarına giden bir centilmen edasıyla orada kurulmuş olabiliyor pekâlâ."

"Arabanın nesi var peki?"

"Gürültü yapıyor, efendim. Korkunç sesler çıkarıyor."

"Ne gibi sesler, Mr. Wragge?"

"Takatuka yapıyor, efendim. Özellikle motoru çalıştırırken, istop edince ve viraj alırken."

Daniel, "Binip biraz dolaşmak için bundan iyi bahane olmaz şimdi," dedi. "Öğle yemeğine kadar bir saat vaktim var. Çalıştırın motoru da bir tur atalım. Ben sürebilir miyim?"

Mr. Wragge kuş kulu gör ünüy ordu. “Yalnız bunun bir Sopwith olmadığını unutmayın, efendim. Yani fazla sür at yapmazsanız, efendim.”

“Son derece sak in bir şekilde süreceğ im, Mr. Wragge. Ç alıştırın siz!”

Daha park yerinden çıkar larken Daniel takatuka sesini duymuş tu. Court Road’da ilerlediler, bir ara frene basınca sesi yine duydu. North Park’a döndüklerinde gürültü daha arttı. Daniel frene basarak Footscrap Road’a dönüp golf sahasının arkasından ilerlemeye başladı, gürültü dayanılır gibi değ ildi artık. Daniel arabayı durdururken yine bir takatuka duyuldu.

“Sizce güvenli mi bu arabayı kullanmak?” diye sordu.

“Tuhaf olan da bu zaten, efendim. Yağ gibi gidiyor araba, direk siyonda hiçbir tuhaf lık hissetmiyorsunuz. Bir tarafa çekiyor değ il, yolda yalpalıyor falan da değ il.”

Motoru tekrar çalıştırıp Dağ Gölü’nün kıyısından dolaşarak tam bir daire çizmiş oldular. The Grampians’ın park yerine gelince Daniel motoru kapatıp, “Bence arkasını kaldırıp bir bakalım,” dedi. “Siz gidip krik o alın, ben de üstüme iş tulumu giyip geleyim.”

On dakika sonra Sophie, elinde postaya vereceğ i bir mektupla evden çıkıyordu ki Mr. Wragge’ye arabanın yanında, Daniel’in ayaklarının dibine çömelmiş buldu. Arabanın altından Daniel’in sesi geliyordu, kendi kendine konuşur gibi. “Tahrik milinde bir sorun yok. Yani gayet sağlam geliyor ele. Diferansiyel olamaz, değ il mi?

“Zannetmem, efendim. Diferansiyel gıc ırtı yapar, takatuka yapmaz.”

“Bu süspansiyon tamamen düzgün gör ünüyor. Gördüğ üm kadarıyla yayları da daha yeni yağ lamış sınız.”

“Öyle yaptım, efendim. Bilgim yettiğ ince bakım ını yapıyorum.”

Sophie araya girdi. "Ufak yerel bir güçlkle mi karşı karşıyayız, ey başı dik, alnı açık yoldaşlar? Kadın deryasından bir zerrenin eli değse, faydası olur mu acaba?"

Daniel, burnunu ve bir yanağını boydan boya geçen kara bir yağ lekesiyle arabanın altından çıktı.

"Yarabbim," dedi Sophie, "makyajın akmış. Ajansı arayıp sana daha iyi bir oda hizmetçisi yollamalarını söyle."

Daniel, "Frene basınca feci bir ses çıkıyor, takatuka diye," dedi.

"Viraj alırken de," diye ekledi Wragge. "Tam bir esrar."

"Nereden geliyor? Aslen nereli, yurdu neresi, nereyi mesken tutmuş?"

"Arkada bir yerlerde, sürücü ile yolcu kısımlarının arkasında ve altında bir yerlerde."

Sophie başparmağını dudağına dayayarak abartılı biçimde dramatik bir edayla düşünceli bir ifade takındı. "Pekâlâ, vatan evladı, lütfedip arka koltuğu kaldırır mıydınız bir?"

"Arka koltuğu mu?"

"Evet, sahiden öyle, arka koltuğu."

"Hanımefendi nasıl arzu ederlerse," dedi Daniel. "Ancak orada herhangi bir mekanizma olmadığını bilmelisin."

"Sahiden de öyledir," dedi Sophie. "Arka koltukların altında çarklar, dişliler, borular görülmüş şey değildir. Bunlardan en sonuncusu koltuğun üzerinden geçerse de alt kısmına uğramaz."

Daniel uzanıp koltuğun altındaki deri tutacalara abanarak çekti. Sophie eğilip baktı içeri. Sonra elini sokup bir şey çıkardı.

"Tam da tahmin yürütmüş olduğum üzre," diyerek elindeki golf topunu Daniel'a attı. "Benden bu kadar yurdumun centilmenleri. Şimdi gidip bu nameyi postaya vermem lazım. *Vivat floreatque*, yaşasın ve gelişsin, hüküm-ü zenne!"

Daniel ile Mr. Wragge arkasından bakakaldılar. Nasıl keyifli bir zafer duygusu içinde olduğunu arkası dönükken bile görebiliyorlardı.

“Vay canına,” diye heceleri yaya yaya konuştu Mr. Wragge.

Daniel, “Bahse girerim kendisi koymuştur onu oraya, küçük cadaloz,” dedi. “Fairhead’e soracağım.”

Mr. Wragge, “Gidip mutfaktan çay getireyim bize.

Kazan dairesinin önündeki basamağa yan yana oturup çaylarını içtiler. “Mr. Wragge,” dedi Daniel, “bir dükkân açmayı düşünmediniz mi hiç?”

“Anlamam ki o işlerden, beyefendi. Ne dükkânı mesela?”

“Eh işte,” dedi Daniel, “tamirci dükkânı tabii. Araba veya motosiklet için. Veya ikisi birden. Mümkünse uçak tamiri de yaparsınız.”

“Bilmiyom, efendim. Niye sordunuz ki?”

“Almanya’da iki arkadaşım var. Willy ve Fritzl. 1918’de esir almıştım onları. Almanya’da motosiklet tamirhanesi açmışlar. Geçen mektup geldi, gidip onlarla çalışmak isteyip istemediğimi soruyorlardı. Düşündüm de, tam ikimize göre bir iş aslında.”

“Siz Almanya’ya gider miydiniz efendim? Bütün olanlardan sonra?”

“Almanlar değildi ki mesele, Mr. Wragge, mesele o Allah’ın belası Kayzer’di. Majesteleri kafayı sıyırıp ülkesinin genç erkeklerine, gidin, Fransa’yı işgal edin deseydi, emin ol ki yarımız giderdik.”

“Belki de haklısınız efendim ama siz bir beyefendisiniz. Beyefendiler tamircilik yapmaz.”

Daniel, “Bir beyefendi olarak geleceğim olmadığını düşünmeye başlıyorum artık,” dedi. “Hem zaten insan iş kuruyorsa, yanında bir beyefendi olmasının faydası vardır. Acı gerçek şu ki, motor tamirine bayılıyorum. Hayatımı teneke tamiriyle geçirmenin bir yolunu bulmazsam mutsuz yaşayacağım, biliyorum bunu. Ben bir şeylerin tıkr tıkr çalışmasını sağlamak için gelmişim dünyaya.”

“Bense bir beyefendi değilim. İkimiz birbirimize destek olabiliriz, değil mi?”

“Tamirat işlerinde müthişsiniz siz, Mr. Wragge. O yüzden size soruyorum. Elinize anahtarı alınca harikalar yaratıyor ve her şeyin nasıl işlediğini gayet iyi anlıyorsunuz.”

“Ama ben sizin Seylan’a gideceğinizi sanıyordum, efendim.”

“Gidiyorum. Bir B planı oluşturunca şimdi. Olur da Seylan işi boş çıkarsa diye. Karım...” Daniel cümlesini bitirmeden kalktı. “Verin fincanınızı bana, Mr. Wragge. Mutfığa götüreyim.”

“Beyefendiler mutfığa bulaşık taşımazlar.”

Daniel, “Beyefendiliği bırakmış olacağım zamanlar için alıştırmaya yapıyorum,” dedi.

O giderken Mr. Wragge, “O golf topunu bulmama yardım ettiğiniz için teşekkürler,” diye seslendi.

Gaskell'a Mektup

The Grampians

Perşembe

Ey Koca Gaskell, Hem Yeşil Gözlü Hem de Canavar,

Sergine bayıldım. Özellikle çürümekte olan at portreleri çok hoşuma gitti. En ince ayrıntısına kadar gerçekçi bir şekilde yapmışsın.

Seni bilmem ama bence bir savaşı geride bırakmanın iki yolu var. İster bunun hayat boyu uykularını kaçırarak sana işkence etmesine izin verirsin, tıpkı keskin nişancıları duyunca masanın altına saklanan ve elleri bir çay fincanını bile tutamayacak kadar titreyen, uykuya daldıkları anda dehşet içinde uyanan zavallı h-r-fler gibi; ya da savaştan kurtarabildiğin kadarıyla bozulmadan kalmış olan güzellik ve şeref için, artık savaş bittiğine göre kendini sürekli geliştirebileceğin için şükran duyarsın. İnsan bunlardan hangisini yapabileceğini seçebiliyor mu, emin değilim, hatta bazen bende biraz ondan, biraz öbüründen var galiba diye düşünüyorum; ama savaştan genel olarak pozitif bir tutumla çıkmış olduğum kanısındayım. Birkaç hafta önce, omuzlarımda Esther, Chanctonbury Road'da yürüyordum. Rosie de başında geniş bir şapkayla yanıımızdaydı, daha doğrusu birtakım çiçeklere bakarak arkamızdan geliyordu, annem ise epey uzakta bir yerde ekmek pişirmekle meşguldü ve birden hayatın ne kadar güzel olduğu duygusu doldurdu içimi, büyük bir

şükran duydum ama bir yandan da hüznün, çünkü arkadaşlarımla birçoğu bunu artık hiç göremeyecekti. Benim hâlâ burada olup da bütün bu güzelliklerin tadına varmam bir tür mucizeydi. Bitti artık, koca kız, kurtulduk.

Onun için, çürüyen atları ve paramparça olmuş evleri unutmayalım, bu hatıra şimdi yaşamakta olduğumuz hayattan ötürü şükran duymamızı sağlasın. Savaşla ilgili eserlerine işte bu gözle bakıyorum, geride kalan ve daha önümüze gelecek olan her şey için minnettara olmamı sağlayan bir şey olarak. Düşünüyorum da bu damarı kurutunca kendine başka bir maden bulman gerekecek. Onun için düşündüm de belki Christabel'in bir portresini yapsan, ne güzel olurdu, o mavi elbiselerinden biriyle, belki profilden, bir pencere kenarında. Ne kadar güzel bir portre olacağını bütün canlılığıyla hayal edebiliyorum. Lütfen ona söyle de bizlere yazsın, önümüzdeki ay fotoğraf sergisinin nasıl geçtiğini haber versin. Orada olup göremeyeceğimize çok üzülmüyoruz.

Bildiğin gibi Rosie ile ben yeni bir başlangıç yapma umuduyla Seylan'a gidiyoruz. Buna neden gerek duyduğumuzu, sanıyorum herkes bütün açıklığıyla görebiliyor. Senin ve Christabel'in bunu duymaktan mutlu olacağına eminim: Son birkaç gündür Rosie'nin keyfi yerine gelmiş görünüyor, ona baktığımda, çocukluğumda tanıdığım kız daha sık görüyorum artık. O muazzam mutsuzluk bulutu yavaş yavaş da olsa dağılmaya başladı gibi ve bir gün, çok da uzak gelecekte olmayan bir gün, ondan tamamen kurtulmuş olacağına dair umudum çok güçlü. Ancak Seylan'a gidecek oluşumuzun çıkardığı bir sorun da üç uçağımı ne yapacağım konusu.

Tek bir dakika bile olsun ders görmeye gerek duymadan onları uçurmaya kalkmanın işten bile olmadığını bilecek kadar iyi tanıyorum seni. O yüzden, kesin bir şekilde söylüyorum ki sakın bunu yapma. Birini kendi kendine çalıştıracak olursan, sen kokpitte değilken de yuvarlanıp gitmeye başlayabilir. Bir havacılık kulübüne yazıl, kulübün tamircileriyle aksesuarcılarından istifade et, herkes gibi ders al ve doğru dürüst lisans sahibi ol. Sana söyleyeceğim tek

kritik şey, ki her öğretmen de aynısını söyleyecektir, kalkışta motorun teklerse sakın sakın sakın ola ki geri dönmeye çalışma. Geri dönmek o anda neredeyse karşı koyulmaz bir istektir ve şaşmaz bir şekilde ölümle sonuçlanır. Bir ağaca veya eve bodoslama çarpmak bile kalkışta geri dönmeye çalışınca olacaklardan iyidir. Lütfen bana kesin biçimde söz ver. Senin için endişeleniyorum. Sana da Fransız süvari subayları gibi, mantıktan çok yiğitlik bahşedilmiş olması korkutuyor beni.

Uçuş sırasında güç kaybedersen, elbette uzaklarda bir tarla seçip oraya yöneltirsin uçağı. Elektrik tellerine çok dikkat et ama. O uçakları göz açıp kapayıncaya kadar indirmek mümkündür ve yöre halkının sana göstereceğı konukseverlik, yardımseverlik karşısında gerçekten şaşkına dönersin. Hemen hemen her seferinde yaşadığın sıkıntıları unutturacak bir şeydir bu! Boğalara da dikkat et tabii. Fransa'da bir tanesi üstüme saldırıp Camel'imın yan tarafını delmişti. Başı ve boynuzları içerideki kablolarla dolanınca ne halt edeceğimi şaşırdım. Sonunda oradaki çiftçi gidip testere getirdi, hayvanın boynuzlarından birini kesmek zorunda kaldık. Bütün savaş boyunca yaşadığım en büyük korku buydu herhalde, bu C-h-nn-m gibi tecrübeyi uzun süre geride bırakamadım. Ondan sonra uçağı uçurmak mümkün olmadı, oradan toplattırmak için ihaleye verildi. Geriye dönüp düşününce, kabloları kesmenin çok daha mantıklı olacağını görüyorum ama o anın heyecanı ile ne ben ne ihtiyar çiftçi mantıklı düşünebildik. Hatırlıyorum, kabloları kesersek uçağı bir daha havalandıramam diye düşünmüştüm ama zaten havalandıramadık. Arles yakınlarında bir yerde Pierre adında tek boynuzlu bir boğa vardır hâlâ. Ne yapıyor acaba, merak ediyorum. Boynuz yeniden çıkar mı?

Sahi, lütfen sigorta da yaptır.

Seylan'da da mutlaka bazı havacılık imkânları doğacağını umuyorum ama şimdilik benim işim çaydan ibaret. Neyse ki çay severim, hem insan başka birçok muhteşem şey yapabilir orada. Bir yerleşelim de, Christabel'le ziyaretimize gelirsiniz, çok da seviniriz.

Golf sopalarını getirebilirsin, Purdeylerini de getir mutlaka, ördeğe doyuruz artık.

Yemek zilini çaldılar. Evde her yer çınılıyor. Gitmem gerek. Seni özleyeceğiz!

Eyvallah, güzeller güzeli Christabel'e sevgiler,

Daniel P. (RAF eskisi, yakın geleceğin çay yetiştiricisi)

Not: Ve Allah aşkına küfelik oluncaya kadar içip de öyle uçma. Bazen yapardık bunu, şimdi düşününce dehşetle titriyorum resmen.

Not2: Geçen gün yemek salonunda kayımpedere denk geldim. Elinde dökme demirden tuhaf bir alet vardı, üstüne bir çubukla bir golf topu asılıydı. Bir de iğneli kadranı var. Adını McCosh Patentli Golfmetre koymuş. Golf topuna vurunca kadran topun nereye kadar gidebileceğini gösteriyor. Adam kendi çapında bir deha, n'est-ce pas? Şimdi de düz mü gidecek, köşeli atış mı olacak, onun göstergesini yapmaya çalışıyor. Bu da McCosh Patentli Sürüşmetre olacakmış.

Küçük Edward

Mr. Hamilton McCosh oturma odasındaki halının üstünde yeni McCosh Patentli Bayraksekmez Paslanmaz Pata Sopası ile pata vuruşu talimi yapıyordu ki Millicent gelip satıcı kapısında biri olduğunu, kendisiyle konuşmak istediğini haber verdi. Mr. McCosh, pata sopasını elinden bırakmadan ön kapıdan çıkıp evin yan tarafına dolaştı, otuz yaşlarında, yanında on iki yaşında bir çocuk bulunan kadını gördü. Saygıdeğer biçimde giyinmişlerdi ama giysileri yamalarla doluydu. “Gurur sahibi yoksul insanlar,” diye düşündü Mr. McCosh, onaylar bir edayla. Kadının kahverengi saçlarında erken belirmiş gümüş rengi tutamlar vardı, solgun yüzü ince ve rahatsız görünümlüydü. Belli ki bir zamanlar güzeldi.

“Günaydın,” dedi Mr. McCosh. “Ben Hamilton McCosh, bu evin reisiyim. Nasıl yardımcı olabilirim size?”

Kadın, “Size teşekkür etmeye geldik efendim,” dedi.

“Bana mı? Ne yaptım ki?”

“Hepinize demek istiyorum, yaptıklarınız için. Yani Edward’ı-
ma burada baktığınız, ambulansı çağırdığınız için, onunla birlikte hastaneye kadar gittiğiniz, sonra onu orada ziyaret ettiğiniz ve yemek götürdüğünüz için.”

“Kızlarım yaptı onu,” dedi Mr. McCosh.

Kadın, “Hastane faturasını da siz ödediniz herhalde,” dedi.

“Bunu nereden çıkartıyorsunuz?”

“Başka kim olacak ki, beyefendi? Epey bir meblağ tutmuştu. Bizim kim bilir ne kadar sürede biriktirebileceğimiz bir meblağdı. Bize söylemediler ama sizin ödediğinizi düşünüyoruz.”

“Önemli olan çocuğun durumu, iyi mi o?”

“İyidir efendim. Edward, kendin söylesene beyefendiye.”

Mr. McCosh elini uzatınca oğlan tutup sıktı. “Elinizi sıkarken dosdoğru gözlerinizin içine bakan oğlanları severim,” derken gözü çocuğun zekâyla parlayan iri kahverengi gözlerindeydi. “Zannedersen merhum kralın adını vermişler sana, Edward. Güzel bir ad.”

“Ben de seviyorum, efendim,” dedi oğlan. “Başka bir ad istemezdim.”

“Pekâlâ delikanlı, artık iyi misin bakalım? Tamamen sağlığına kavuştun mu? Bacakların gayet düzgün görünüyor.”

“Tam anlamıyla gücüme kavuşamadım daha efendim ama kavuşacağım. Koltuk değneklerinden kurtuldum. Hâlâ canım yanıyor. Geceleri çok şiddetli ağrım oluyor, efendim. Bir de yürürken aksıyorum çok.”

“Ama büyümeye devam ediyorsun. Bu şanslı olduğunu gösterir. Büyüyünce geçecek hepsi.”

“Bacaklarımın güçlenmesi için bol bol yürümem lazım, efendim.”

“Bol yürüyüş ha?”

“Evet efendim.”

“Okula gidiyor musun?”

Annesi atılarak, “Gidiyordu, efendim,” dedi. “Çok da akıllıydı. Hayatta çok ilerleyeceğini söylemişlerdi. Ama okutacak gücümüz yok, o yüzden okulu bıraktı ve doğru dürüst bir iş bulana kadar ayak işlerine bakıyor.”

“Ya babası?”

“Savaşta öldü, efendim. Tekerlekçiydi. Atlı Topçu Birliği’nde. Ben çamaşır yıkıyorum, efendim. Elimden geleni yapıyorum. Bütün dullar çamaşır işi alıyor, yama ve giysi onarımı da. Kıyasıya rekabet var bu işlerde.”

“Başka çocuğunuz var mı?”

“Vardı ama öldü, efendim. Grip salgınında.”

Mr. McCosh dönüp Edward’a baktı ve, “Bu kocaman evi görüyor musun?” dedi. “Benim dedem çerden çöpten yapılmış ufacık bir çiftlik evinde, yarı aç yarı tok yaşamıştı. Gerçekten çok akıllı mısın?”

“İstediginizi sorun ona, efendim. Akıllı sünger gibidir.”

Mr. McCosh bir an düşündükten sonra sondu: “Vücudunda en küçük kemikler hangileri?”

“Kulağımızdakiler, efendim.”

“Mısır’ın başkenti?”

“Kahire, efendim.”

“Otuzda kaç yarım var?”

“Altmış, efendim.”

“Peki kırk iki bin üç yüz kırk dört damla suya üç bin dört yüz yirmi damla eklersen ne olur?”

“Göl olur, efendim.”

“Aha! Seni kurnaz. Peki sence tam bu durduğumuz yerden şuradaki limon ağacına uzaklık nedir?”

“Elli metre, efendim.”

“Bekle burada,” dedi Mr. McCosh. Evin arka tarafına gidip limonluğun altındaki odadan şerit metreyi getirdi. Çimin üstündeki tenis işaretlerini ölçmede kullanıyordu bunu. Ucunu oğlanın eline verip, “Yürü bakalım, evlat,” dedi.

Edward, metreyi bir ucundan tutarak limon ağacına kadar yürüdü. Sonra metrenin ucunu ağaca dayayarak, bir cevap beklerce-

sine Mr. McCosh'a baktı. Cevap geldi: "Kırk sekiz buçuk. Aferin, Edward."

Mr. McCosh, Edward'ın annesine dönerek, "Hanımefendi," dedi, "sizin oğlan okula dönüyor. Rica edeyim faturaları bana getiriniz, ben ödeyeceğim."

"Gerçekten mi beyefendi? Neden beyefendi?"

"Bunu size açıklayamam," oldu Mr. McCosh'un cevabı. "Kabul etmek zorunda da değilsiniz tabii ki ama etmezseniz çok akıllı bir delikanlıyı harcamış olacaksınız."

"Hastane faturasını ödeyen sizdiniz, öyle değil mi efendim?"

"Heeç fikrim yok. Edward!"

"Buyrun, efendim?"

"Golf takımlarını taşımaya ne dersin? Okuldan sonraki saatlerde?"

Edward, "Golf hakkında hiçbir şey bilmiyorum ki," dedi.

"Ne yapacaksın, biliyor musun? Sopaları koyduğumuz çantayı taşıyacak ve oyuncuya tavsiyelerde bulunacaksın. Diyeceksin ki mesela, 'Bu vuruş rüzgâra karşı yüz yirmi metre, bu durumda bir demir uçlu sopa kullanmanızı öneririm,' veya 'Bu patayı deliğin on beş santim solunu hedefleyerek atın.' Böyle bir işi yapabilir misin?"

"Elimden geleni yaparım," dedi Edward.

Mr. McCosh, "Sana ne düşündüğümü söyleyeyim," dedi. "Hafif bir yük taşıyarak uzun uzun yürüyeceksin. Bu, bacaklarını düzeltectir. Sonra bol temiz hava, sağlık için iyi. Burada birçok hanımefendi, beyefendi tanıyacaksın. Her zaman işe yarar! Hem takım taşıyıcılar zamanla müthiş golfçüler olur. Kulübümüzdeki profesyonellerin hemen hepsi golf takımlarını taşıyarak başlamıştır bu işe. Harry Vardon öyle başladı mesela, Binbaşı Spofforth'un golf takımını taşıyarak. Vardon'ı duymuş muydun? Açık Tenis Şampiyonası'nı altı kere kazandı! Ne güzel iş, düşünsene, kulüpte profesyonel olmak! Topa vuracak, ders verecek, sopaları onarıp satacak,

hanımlarla kırıştıracaksın. Ne diyorsun? Benim yanımda başlayabilirsin. İki altmış veririm! Sana bildiğim her şeyi öğretirim, sonra da solo oynarsın. Ne dersin?”

Edward kalakalmıştı. İki altmış! O parayla kitap ve misket alabilirsin, rengârenk şekerler de, lastik sapanlar da.

Mr. McCosh ona doğru eğilerek fısıldadı: “Ama iki şilini anene vereceğine söz vermelisin. Anlaştık mı?”

Edward ile annesi gittikten sonra Hamilton McCosh koridora geçerek babasının portresine baktı. Resim derinlikten yoksundu biraz ama babasına yeterince benziyordu. Alexander McCosh’u orta yaşın başlarında en mağrur haliyle gösteriyordu, İskoç usulü resmi akşam kıyafetini giymiş, imkânsız bir arka plan olan St. Andrews Kulüp Binası önünde, pirinç bir golf sopasına yaslanıp dosdoğru ressama bakarak poz vermişti.

“Görüyorsun işte, baba,” dedi Hamilton McCosh, “bir hayırseverin dedem için yaptığı şeyi ben de şimdi bir başkasına yapıyorum. Ne diyorsun buna?” Sanki babasının sesini duyar gibiydi. “Tağbi oğlum, daima ne almışsan o kadar vercen, işte o zamman ki çok ilerlere gidersin.”

Sonra bahçenin bir ucuna kadar gidip meyve ağaçları arasında, Zıpzıp’ın mezarı başında durdu. Sahip olduğu muhteşem eve dönüp oradan baktı bir de. Çerden çöpten yapılmış bir çiftlik evinden beri ne çok mesafe alınmıştı.

Yeni Bir Başlangıç

Daniel'la Rosie Foyles Kitabevi'ne gidip ellerinde kahverengi paket kâğıdına sarılı bir sürü Seylan kitabıyla döndüler. Akşamları şöminenin başına oturup birbirlerine bu kitaplardan bölümler okuyarak, heyecanla bekleme havasına girmişlerdi artık. Gerçekten de egzotik ve enteresan bir yere benziyordu burası, oraya giden birçok kimsenin bir daha memlekete dönmek istemediği açıktı. Daniel'la Rosie, adanın sosyolojik ve dini bakımdan ne kadar karmaşık bir yapısı olduğunu hayretle keşfediyor, tıpkı Albay Bassett'in onları uyarmış olduğu gibi, burayı asla anlayamayacak olmaktan korkuyorlardı.

Rosie ile annesi Selfridge's mağazasına giderek bir sürü şey aldılar ama sonunda bunların Rosie'nin gideceği yerde ya hiçbir işe yaramayacağı ya da zaten kolaylıkla bulunabildiği çıkacaktı ortaya. Daniel da Birmingham'a giderek, kalacakları plantasyondaki bütün makineleri yapan Ruston Hornby şirketine uğradı. Şirket oraya her yıl, ayrıca özel olarak bir istek olduğunda mühendis gönderiyordu. Daniel'a da oraya tedarik ettikleri her şeyin ayrıntılı planlarını gösterdiler. Makineler çalışmayınca tam bir felaket olacağı açıktı ama işin aslı, bu çok ender olan bir şeydi. Makineler o kadar büyüktü ki ister istemez sağlamdılar, hem zaten Seylanlı mühendisler de işlerinin erbabıydı. Daniel bir de Tangye'ye uğradı, çünkü bir gün kendini, onların makinelerini kullanan bir plantasyonda da bulabilirdi pekâlâ.

Sonra telgrafla gelen bir haberde kömür madencilerinin grevi yüzünden yolculuklarını ertelemek zorunda kalacaklarını öğrendiler. Böylece iki hafta sonra Daniel, ikinci kat koridorunda, hizmetliler bölümünde Saygıdeğer Mary FitzGerald St. George'la karşılaştı. Bugünlerde evde pek az hizmetçi kalmış olduğu için boş duran odalardan birini aile yanındayken çalışma odası yapmıştı kendine, o yüzden şimdi yanına alacağı veya çöpe gidecek olan şeyleri ayıklıyordu. Mary'yi tam odasından çıkarken gördü. Mary hemen gözlerini yere indirdi, Daniel kadının elini kolunu nereye koyacağını bilemediğini fark etti. Sonra başını kaldırarak, "Evet, Efendi Daniel," dedi, "artık veda vakti, değil mi?"

"Yarın veda ediyoruz," oldu Daniel'in cevabı.

"Yokluğunuzu hissedeceğim," dedi Mary.

"Gerçekten mi? Ne kadar iyisiniz. Ben de hiç şüphesiz sizi özleyeceğim. Umarım yine karşılaşırız."

"Ne zaman döneceğinizi bilmiyor musunuz?"

"Maalesef hayır."

"Ben gitmiş olurum o zamana."

"Umarım öyle olmaz." Kadının iri gri gözlerine bakınca dolu dolu olduklarını gördü. Alt dudağı titriyor, dişleri arasına alarak durdurmaya çalışıyordu.

Mary, "Üzülmemem lazım, öyle değil mi?" dedi. "Sizin için yeni bir başlangıç olacak."

"Bizimle gelemediğiniz için üzgünüm. Esther'la aranız çok iyiydi. Mrs. McCosh'un sizi bırakmaması kötü oldu."

Mary, "Bir bakıma da iyi olmuştur herhalde," derken alışılmışın dışında bir açık yüreklilikle dosdoğru bakıyordu ona.

"Herhalde haklısınızdır. Sizi yanağınızdan öpebilir miyim? Pek İngilizlere göre olmadığını biliyorum ama sırf el sıkışmayla yetinirsek çok üzüleceğim."

“Öpebilirsiniz.” Kadın öpmesi için sağ yanağını uzattı, Daniel da cesaret edebildiği kadar uzayan bir öpücük kondurdu. Çok taze bir kokusu vardı belli belirsiz işleyen, hem de yanağı olağanüstü yumuşaktı. Öteki yanağı da öptü.

Mary elini uzatıp onun elini tuttu. “Yine karşılaşacağız,” dedi, “kesinlikle eminim bundan. Bir gün daha çok zaman olacak.”

Bundan kısa bir süre sonra, Daniel merdivenden inerken Millicent’la karşılaştı ve ona da veda ederken “teşekkür olarak” beş sterlin verdi.

“Asıl ben size teşekkür ederim, efendim,” dedi Millicent. “Öyle iyisiniz ki. Ama bu çok fazla, efendim.”

“Aman, kefenin cebi yok ki. Hem senin ihtiyacın olur. Sormamın bir sakıncası yoksa, aşağı yukarı ne zaman kurtuluyorsun?” dedi Daniel.

“Kurtulmak mı? Millicent şaşkınlık içindeydi. “Nasıl bildiniz?”

“Dışarıdan bakınca o kadar da belli olmayacak bir şey değil,” dedi Daniel. “Ben de dünkü çocuk değilim.”

“Hanımefendiye söylemeyin n’olur?” diye yalvardı Millicent. “Farkına vardığı anda kapının önüne koyar beni. Çalışabildiğim kadar daha çalışmam lazım. Evlendikten sonra kalmama izin verdiği için bile çok şanslıyım. Yani o durumda insanı gönderirler çünkü, değil mi?”

“Artık pek değil. İnsanlar iyi bir hizmetkâr bulunca ellerinden kaçırmak istemiyor, çocuğu olsun olmasın. Gerçi, anlıyorum elbette. Benden laf çıkmaz. Buna rağmen artık devir değişiyor, değil mi? Bana kalırsa seni bırakmayacaktır.”

“Mr. Miller’la Kanada’ya gitmeyi düşünüyoruz,” dedi Millicent. “Polislik yapmak için iyi bir yer orası, ben de ufak bir dükkân açabilirim. Batı kısmı o kadar soğuk değilmiş diyorlar. Atlı polis olmak istiyor ama daha ata bile binemiyor!”

“Hımm,” dedi Daniel, “öyle bir hayat bana da cazip gelirdi. Gerçi ben ücra yerlere mal taşıyan pilotlardan olmak isterdim. Umarım işiniz rast gider. Herhalde bütün ömrünü ev hizmeti gö-
rerek geçirmek istemezsin, değil mi? Seni kâhyalık rolünde de dü-
şünemiyorum, sen kendini düşünebiliyor musun öyle?”

Millicent güldü. “Yok efendim, benden kâhya kadın olmaz. Kimseye söz geçiremem, durmadan her şeye kusur bulamam, faz-
la neşeli biriyim ben.”

“Peki, senin ve Mr. Miller’ın bahtınızın açık olmasını dilerim. Çok mutlu bir hayatınız olsun, olabilecek en mutlu hayat.”

“Ben de size aynısını dilerim, efendim,” dedi Millicent. Sonra, Aşçıkadın’a veda hediyesini vermek üzere merdivenden inmeye koyulan Daniel’i en alt basamağa kadar dalgın dalgın izledi. Her zaman bir as pilot tanımış olmakla övünebilir, üstelik onun nasıl bir centilmen olduğunu anlatabilirdi.

Rosie ile Daniel bahar gelince Southampton’dan yola çıktılar. Yanlarında ticaret amacıyla veya sömürge işleri için yolculuk eden birçok başka insan vardı. Daniel, sepetli motosikletini rıhtımda sandıklara koydurup gemiye yükletti. Uçaklardan vazgeçeli beri bütün sadakat duygusunu Henley’ye aktarmıştı, hiçbir yere onsuz gitmek istemiyordu. Karada sürat yapma duygusu, hiçbir zaman yerden iki bin feet yüksekte bir keşif uçağı uçuşmanın verdiği haz-
la kıyaslanamazdı ama yine de arada bir o hazzı hatırlatacak bir şeydi işte. Yolculuk boyunca geminin ambarına inip sepetli moto-
sikletinin rahatının yerinde olup olmadığına bakar, bir atı okşar-
casına parmaklarını sandığın üstünde gezdirirdi.

Rosie ile Daniel, Madam Pitt’le önceden vedalaşmış, bir önceki hafta sonunu Partridge Green’de geçirmişlerdi. İkisine de birer nu-
tuk daha çekildi, ikisi de iyi niyetle kabul ettiler bunu. The Gram-
pians’dayken Rosie odasında uzun uzun düşünmüş, sonunda ne Ash’in mektuplarını ne de Meryem’le Çocuk İsa’yı yanına almaya karar vermişti. Gerçi ondan gelen mektupların en güzel, en seve-

cen yerlerini kopya ettiği defterini yanında götürecekti ama sonra seyahat sandığına koymayı unuttu.

Rosie mavi kapıdan geçerek Mr. ve Mrs. Pendennis'e veda etmeye gitti. Salonda sessizce oturmuş kitap okur buldu ikisini de. Onların nasıl yaşlandığını, nasıl solup erimiş olduklarını görünce bir şeyin farkına vardı birdenbire. Daha binlerce insanın kendisinden çok daha büyük bir keder yaşamış olduğuydu bu. Kendi mateminin bir bakıma bencilce olduğu geldi aklına. "Buraya daha sık gelip görmeliymişim onları," diye düşündü.

Onu karşılamak için kalktıklarında, "Veda etmeye geldim," dedi.

Mrs. Pendennis, tek kelime etmeden gelip kollarını doladı onun boynuna. Rosie, "Ah anneciğim, ağlama," derken kendi göz yaşlarını bastırmaya çalışıyordu.

"Bunca yıl," dedi Mrs. Pendennis, "bizim de kızımızdın sen, öyle değil mi? Seni çok özleyeceğiz. Yazar mısın bize?"

"Elbette, anne. Hiç değilse her hafta."

Mr. Pendennis, "Senin için çok heyecan verici olacak," dedi. "Umarım çok başarılı olursunuz. Ben de sarılabilir miyim sana? Amerikalıyım ben ne de olsa."

Mrs. Pendennis elini tuttu Rosie'nin. "Gel, sana göstermek istediğim bir şey var."

Rosie'yi koridora götürüp merdivenin karşısındaki duvarı gösterdi. Orada oğullarının gerçek boyda bir portresi asılıydı. Ashbridge solda duruyordu, çerçeveye yaslanıyor gibiydi sanki. Duruşu son derece rahat, gülümsemesi biraz alaycıydı ve sağ elini Sidney'in omzuna atmıştı. Rosie'nin bakışlarına dosdoğru karşılık verir gibiydi. Sidney sandalyeyi ters çevirerek oturmuş, çenesini Ash'in koluna dayamıştı. Uzaklara dikiliydi gözleri, sonsuzluğa bakarcasına. Albert onun sağında, sol elini kardeşinin omzuna koyarak durmuştu ama bakışları Ashbridge'e yöneliyordu. Hepsi de Kraliyet Atlı Topçu Birliği üniforması giymiş, keplerini biraz

laubali açılarda başlarına takmışlardı. Arka planda bir manzara vardı, uzaklarda dimdik bir tepe ve doruğunda minicik üç haç.

Rosie çarpılmış gibi kalakaldı. Bakışlarını çekemiyor, ağzını açıp konuşamıyordu. Mükemmel ötesiydi resim, Sargent'inkiler kadar iyiydi.

Mrs. Pendennis, "Ressam fotoğraflara bakarak yaptı," dedi. "John'la buraya gelip saatlerce duruyoruz karşısında, saatlerce. Neredeyse oğlanlar eve dönmüş gibi oluyor."

"Sabah aşağı inince ilk gördüğümüz şey," dedi Mr. Pendennis.

Rosie sağ alt köşeyi göstererek, "Neden tamamlanmadı?" diye sordu. Özene bezene yapılan detaylar orada birden sona ermiş, yerini koyu yeşil renkte üç beş fırça darbesiyle gelişigüzel bir kalamaya bırakmıştı.

Mr. Pendennis, "Ressamın fikriydi bu," dedi. "Resmin tamamlanmadan kalması gerektiğini düşünüyordu, çünkü çocukların hayatları da tamamlanmamıştı. İlk başta hoşumuza gitmedi—"

"Ama fazla karşı koyamadık," dedi karısı. "Tartışma kabul edecek cinsten bir ressam değildi. Zaten şimdi bakıyoruz da iyi ki kadının dediğini kabul etmişiz."

Rosie, "Kadının mı?" diyerek imzaya bakmak için resme doğru ilerledi. "Gaskell!" diye bağırdı. "Tek kelime etmedi bu konuda! Ama tabii onu çok uzun zamandır görmedim."

Mrs. Pendennis, "Hiç onun gibi birini tanımadık," dedi. "Aslında, hakkında ne düşüneceğimizi de pek bilemiyoruz. Ne kadar olağanüstü yeşil gözleri var! Ama hiç de melekler gibi resim yapmıyor ha? Bizden fotoğrafları topladı, altı ay sonra bununla çıkageldi. Hepsini aynen aslı gibi yapmış."

Mr. Pendennis, "Bunu bırakabileceğimiz kimse yok," dedi. "Sen almak ister misin? Bizden sonra."

"Çok isterdim," dedi Rosie, "ama Daniel'a karşı düşüncesizlik olur gibi geliyor. Tabii hepimiz arkadaştık, Kafadarlar'dık biz, bi-

liyorsunuz ama yine de aramıza girmesini istemem. Ona bir sorayım ve ne düşündüğünü öğreneyim ama yine de Kafadarlar'dan birine bırakmak daha iyi olabilir, ben de arada gidip bakarım. Neden Christabel'e bırakmıyorsunuz?"

Mrs. Pendennis, "Bence Daniel'a sormak istemekte çok haklısın," dedi. "Bak, ben ve John, seni Daniel'la mutlu görmeyi çok istiyoruz. Mutlu bir yuvanız olmasını." Ashbridge'i gösterdi sonra. "O da öyle isterdi. Bencil biri değildi Ashbridge. Bencilliğin zerrisi yoktu onda."

Rosie hiçbir şey demeden portrede Ash'in yüzüne baktı. Şaşkınlıkla ve halden anlayan birinin ifadesiyle bakıyordu ona Ash. Şimdi hepsi The Grampians'ın araba yolunda durmuş, Wragge'nin AC'nin motorunu ısıtmasını bekliyordu. Rosie babasına yapışmış ağlarken, "Lütfen kendine iyi bak baba," diyordu, "lütfen dikkat et kendine, edecek misin?"

"Rosie balam," dedi babası, oyuncul bir havada en koyu İskoç aksanım takınmıştı, "sen geri gelmeden ölüveemem ben, hiiç merak etme. Tasalanıp durma. Gidiveer de kendi hayatını yaşa gayri."

Mrs. McCosh, Daniel'a kahverengi bir kesekâğıdı verdi. "Karar verdim, bundan böyle ekmeği ben pişireceğim. Bu da ilk somunum. Size vermeyi istiyorum."

Daniel alıp içine baktı. Güzel görünüyordu, iştah açıcıydı. "Ne kadar naziksınız," dedi. Tuhaf bir hediye de olsa onu duygulandırmıştı.

Mrs. McCosh yüzünü yaklaştırdı. "Beni yanağımdan öpebilirsin," dedi.

Daniel kadının sağ yanağına bir öpücük kondurdu, sonra aralarında geçen onca olumsuzluktan ötürü üzüntü duydu ve sol yanağından da öptü.

Kadın kızarak, "Bak, seni oğlum gibi seviyorum, inan," dedi. "Umarım ki... işte... Üzgünüm... yani..."

“Her yıl geleceğiz,” dedi Daniel.

“Sizi tekrar göreceğim zamanı iple çekeceğim.” Mrs. McCosh uzaklara baktı. “En sonunda tanışmak büyük zevkti.” Caractacus’u sevmekte olan Esther, kediye başının üstünden öptükten sonra dedesine uzattı ve “Dede, onunla artık sen oyna,” dedi.

Onlar gidince Mrs. McCosh, çay vaktini geçirmeden içeri girip girmeyeceklerini sorduktan sonra, “Şekerim,” dedi, “hafızamı tazeler misin, savaşa ölen Daniel mıydı, Ashbridge mi?”

Christabel ile Gaskell Snowdonia’daydı, Horseshoe denen nal biçimli yürüyüş yolunu kat etmiş, Cadair Idris’e iki yamacından birden tırmanmışlardı. Esther’a, Caractacus’un perde alınlığından aşağı bakarken çekilmiş bir fotoğrafını göndermişlerdi, bir de bu fotoğrafa bakarak yapılmış tabloyu. Yamuk kızıl bıyığı, sarı gözleri ve hınzırca, hatta hafif kaçık ifadesiyle hayranlık uyandıracak bir Caractacus portresiydi bu. Esther çok sevindi, diğerleri de portreyi görünce güldüler.

Çifti geçirmek için Southampton Limanı’na kadar giden bir Ottilie olmuş, Wragge ile birlikte AC’de seyahat ederek trenle önden yollanmayan eşyayı da getirmişti. Gemi düdüğü çalıp da limandan demir almaya başlayınca bu kardeşini ne kadar az tanımış olduğunu bir kez daha düşündü Rosie. Ottilie’nin en çok ilgilendiği şey konferanslara gitmekti hâlâ. Oturduğu yerde düzenlenen ne kadar toplantı varsa gidiyordu; ister Fabian Sosyalizmi, ister öjenik, isterse psikanalizle ilgili olsun. Entelektüel bir arayış içindeydi ama bu konuda konuşmazdı hiç. Rosie’nin Ottilie hakkında bildiği tek şey onun sevgiyle dolup taşan bir yürek taşıdığı ve bunu verebileceği birini beklemekte olduğuydu. Geri dönünce Ottilie’yi daha iyi tanımak için çaba göstermeye kararlıydı.

İşte o ilkbahar sabahı Rosie, Daniel ve Esther, bu esrarengiz kız kardeşe el salladılar gemiden, lacivert bir kloş şapkanın altındaki solgun yüzünde kahverengi gözleri capcanlı parlayan kardeşe. Sonra Rosie, Netley’nin geniş cephesi önünden gemiyle geçme

deneyimini yaşadı. Savaş yıllarını burada geçirmişti işte, şimdi hatırladığı üzere, çoğunlukla dizleri üstünde, vurulmasından önceki gün Ash için dua etmeyi unutmakla işlediği büyük günahı umutsuzca temizlemeye çalışırken. Etrafı sonu gelmez kuleler ve kuleciklerle, sayılamayacak kadar çok pencereyle sarılı olan koca yeşil kubbe, güneşte huzurla parlıyordu şimdi. Daniel'ın dürbünü alan Rosie, mavi 'hastane elbisemesi'yle gezinerek sakatlıklarını atmaya çalışan bir avuç hastayı da gördü. Şimdiye hastanenin büyük bölümü naftalinlenmiştir, diye düşündü.

"İşte Spikey," dedi Daniel'a dönerek.

Daniel, "Tuhaf bir duygu olmalı," dedi.

"Her şey sisler arasında kaldı şimdi, giderek silikleşen bir çehreler deryası."

"Bana pek anlatmadın orayı. Nasıldı ki?"

"Nereden başlayacağımı bilememişimdir. Akla gelebilecek en ağır işti, mutlak bir şekilde acı vericiydi. Tüberküloz koğuşu, sonra frengi koğuşu, gaz koğuşu, of Yarabbim. Güç geliyor. Gaz kurbanlarından gaz sızması bitmek bilmezdi, biliyor muydun bunu? Gaz kokarlardı hep. Ya girişte bir fil iskeleti olduğunu biliyor muydun? Ve devasa geyik boynuzları, bir de merdivenin altında alçının içine hapsolmuş bir balık sürüsü? Sonra cam kavanozlarda düzineler ve düzinelerce turşu edilmiş yılan?"

"Aman Tanrım! Sahi mi diyorsun ya?"

"Bir de muazzam bir kafatası ve mumyalanmış kafa koleksiyonu, 'Kafatası Geçidi' derlerdi oraya, dünyanın her tarafından getirilmiş etiketlenmiş kafatasları orada. İşte, 'Hotantolar', 'Buşmanlar', 'Maoriler'. Hepsi aynı görünüyordu aslında. Bir de deforme olmuş fetüs koleksiyonu var."

"Hepsini görmeyi isterdim."

"Ay, Daniel, lütfen! Aa bak, Yosun Kulübesi'ni görebilirsin!"

“Bir zamanlar bir arkadaşım bana onun kartpostalını göndermişti,” dedi Daniel. “Daha uzun süre orada duracak gibi görünmüyor.”

“Evet. Feci çürümüş durumda. Bir gözlemevi bile var. Bir de ormanda Hinduları yakmak için *ghat* vardı, külleri Solent Boğazı’na atılırdı. Dönüp dolaşıp bir gün Ganj’in sularıyla buluşacağına inanılırdı. Koğuşlar öyle dolmuştu ki koridorları da yataklarla doldurduk, zavallı adamlar kışın donar, yazın pişerdi. O koridorların ne kadar uzun olduğunu düşünabiliyordunuz. Bütün her yer Doecker barakaları ve çadırlarıyla, Fairley kulüpleriyle doluydu; ayrıca Galliler için, bir de Lord Iveagh’ın katkısıyla İrlandalılar için hastaneler yapılmıştı. Hepsi arka taraftaki arazideydi, yani buradan göremezdin zaten. Başlı başına bir şehir gibiydi ama gayet düzgün sıralar halinde. Somme’den sonra yüz elli bir tren dolusu yaralı geldiğini biliyor muydun?

“Yüz elli bir mi? Kaç asker eder peki?”

“Tanrı bilir. Böyle sorular üzerinde düşünecek vaktimiz olmuyordu ki! Gördüklerime inanamazsın.” Rosie başını öne eğdi.

Elini onun omzuna attı Daniel. “Biliyorum, ben de gördüm hepsini, unuttun mu?”

“Hepsini birden aynı anda değil ama,” dedi Rosie. “Onarılmayacak halde olanları onarmak değildi senin işin.”

Daniel yumuşak bir tonda konuştu. “Yanmakta olan uçaklardan paramparça arkadaşlarımı çıkardım. Ama belli ki senin için çok daha kötüymüş. Öyle olmalı.”

Oysa Rosie kendi düşüncelerine kaptırıp gitmişti bile. “Bir asker vardı, süngüsüyle karnını deştği bir Alman geceleri peşini bırakmıyordu. Alman birden karşısına çıkıp, ‘İşte yakaladım seni,’ diyerek vuruyormuş onu, sonra çığlık atarak uyanıyordu.”

“Hiç Lahana Kafalar’dan hastan oldu mu? Onlar da tedavi gördü mü burada?”

“Evet ya. Ama sonunda, tersane işçileri ayaklandığında uzaklaştırdılar onları. İşçiler, Almanların bizim çocuklarımızdan daha iyi muamele gördüğünü söyleyerek hastaneyi bastı.”

“Daha mı iyi muamele görüyorlardı?”

“Elbette hayır. Çadırlarda değil koğuşlarda tutuluyorlardı ama kaçmasınlar diye. Kilit vuruluyordu üstlerine. Ahmaklıktan başka bir şey değildi yaptıkları. O günden sonra kalabalıklardan daima nefret edeceğim galiba. Av köpekleri gibi uluyan kalabalıklar. Bir de hurdacı dükkânı vardı.”

“Hurdacı dükkânı mı?”

“Hayvanlar üzerinde deney yapıyorlardı. Birinde içeri girince gördüklerime inanamadım. O yüzden dirikesime karşıyım.”

Daniel’in böyle bir şeyden haberi yoktu. Aslında, karısını pek de tanımamış olduğu düşüncesi giderek daha güçleniyordu. “Ne tuhaf, ben de,” dedi. “Archie hep o deneylerin suçlular üzerinde yapılması gerektiğini söylerdi.”

“Aa, ben senin de dirikesim karşıtı olduğunu bilmiyordum,” dedi Rosie. “Aynı şekilde düşünmemiz güzel. Sana Grili Kadın’ı anlatmış mıydım? Senin şu Madam Valentine’in çok ilgisini çekerdı.”

“Ben Madam Valentine’a gitmedim. Diğerleri gitti. Benim bir şekilde aklıma yatmadı işte. Kabul edemedim bunu. Ama Grili Kadın’dan bahsettiğini hatırlamıyorum.”

“Bir hemşireymiş, yanlışlıkla hastasını öldürünce bir kuleden atlayarak intihar etmiş. Şaşılacak kadar çok insan onun hayaletini görüyordu, telgraf operatöründen Katolik papaza kadar ve adamlardan biri onu görmüşse, bilirdin ki ertesi gün ölecek. Parfümünün kokusunu duyabiliyorlarmış, ipek elbisesinin hışırtısını işitiyorlarmış.”

“İpek elbiseli hemşire? Sen gördün mü hiç?”

“Yo, hayır. Benim gördüklerimin hepsi burada,” diyerek parmağıyla pat pat kafasına vurdu.

Daniel kolunu yine ona dolayarak omzunu sıktı. “Ne kadar şanslı olduğunu düşün,” dedi. “Ne kadar şanslı olduğumuzu, bir geleceğimiz olduğu için.”

“Artık savaş olmasın,” dedi Rosie. “Hiç değilse büyük savaşlar.”

Daniel, “Sadece ufak savaşlar,” dedi, “Archie’yi oyalamak için. Sırf yitik ruhlara biraz eğlence. Gerçi ben uçmayı özleyeceğim.”

Rosie, “Böyle daha sık sohbet etmeliyiz,” dedi.

Rosie doğuştan denizci olmadığını kısa sürede fark edecekti, ortalıkta çok dolaşırsa midesinin bulanacağını da. İmkân buldukça ya oturuyor ya uzanıyordu, özellikle Biskay Körfezi’nden geçerken öyle yaptı. Bunun sonucunda da Daniel, ilk kez kendi kızını doğru dürüst tanımaya başladı.

Esther doğduğundan beri kendisini dışarıda tutmayı amaçlayan kararlı ve koordine bir kadınlar komplosuna kurban gitmiş olduğuna inanıyordu. Esther ağladığında onu kucağına alacak olsa, hemen bir çocuğu nasıl yatıştırmak gerektiğini bilen bir kadın gelip elinden alıveriyordu onu. Bu kadın Rosie, Ottilie veya Mrs. McCosh, hatta bir misafir bile olabilirdi. Çocuğa yemek yedirmek istese, elinden kaşığı çekerlerdi hemen.

Bunlara hep çok sinir olurdu Daniel ama işte işler hep böyle yapılıyordu, kadınlar dünyayı bu gözle görüyorlardı. Bazı parçaları onlara aitti, bazı parçaları da erkeklere, böyle gelmiş böyle giderdi.

Henley şirketinde işe girip de Birmingham’da çalışmaya başlaması Esther’la bir bağ kurmasını hiç de kolaylaştırmamıştı doğrusu, Mary FitzGerald St. George’un işe alınması da öyle. Her ne kadar Mary sevimli bir kadın olsa da, Daniel’a bu her zaman çok anlamsız ve açıklaması güç gelmişti, ne de olsa yapacak pek işi olmayan en az üç kadın vardı o evde, üstelik diğer iki kadın da, biraz meşgul olsalar bile, çocuğa aynı ölçüde düşküncü. Esther’ın kucakta bir bebek olduğu günleri hemen hemen kaçırmıştı Daniel, sonra ortalıkta emekleyerek gezindiği, raflardan kitapları çekip halıların püsküllerini ağzına aldığı günleri de.

Mrs. McCosh, kendi hizmetindeyken Mary FitzGerald St. George'un Seylan'a gitmesine kesinlikle izin vermemişti, çünkü onun için "yeri doldurulmazdı", o yüzden de Daniel ile Rosie, Seylan'a kadar yanlarında gidecek bir "seyahat dadısı" tuttular, oraya varınca da yerleşik bir dadı tutacaklardı. Daniel bir kez daha düşününce Mary'nin onlarla gelmemesinin daha iyi olduğuna karar verdi. Şeytana uymamak için mücadele etmek yorucuydu, teslim olmaninsa kaçınılmaz olarak felaket getireceğini hissediyordu.

Seyahat dadısının daha önce pek çok kez tren seyahati yaptığı, hatta *Şark Ekspresi*'yle Konstantinopolis'e kadar gittiği çıktı ortaya ama deniz yoluyla uzaklara gitmişliği yoktu. Gemi ufak ve aşağı yukarı yirmi beş yaşındaydı, üç tane minicik direği ve gelişigüzel bir açıda yerleştirilmiş bir bacası vardı. Suya gömülmüş gibi görünüyordu ve Süveyş üzerinden Hindistan'a gidip gelerek gelir sağlıyordu. Sürekli yalpa vurarak ilerlemesinden ötürü seyahat dadısı, neredeyse gemi demir aldığı andan itibaren hasta olmuştu hep ve Rosie ile Daniel yolculuk boyunca kadını çok az görebildiler, hatta vardıktan sonra birkaç ay içinde adını bile unutacaklardı. Hani şu aile albümünde resmini gördüğünüz ama kimsenin kim olduğunu veya orada ne aradığını hatırlayamadığı tipte insanlardan biriydi kadın.

Rosie'yi de deniz tuttuğu için Esther'in bakımında iş başa düşmüştü ve Daniel, hele de böyle iyi huylu bir çocukla hiç zorlanmadan bu işin altından kalkabildiğini gördü. Artık iki yaşındaydı Esther, hiç yerinde duramayan, şen şakrak bir çocuktü, saçları hâlâ altın sarısı buklelerle dolu, gözleri annesininkiler gibi menekşe rengiydi. Neyse ki Madam Pitt'in muazzam miktarlarda hibe ettiği Robinson's Patent Groats mamasını çok seviyor, rafadan yumurtaya ekmeğini batırıp yemeye bayılıyordu, yani yemek yedirme derdi yoktu. Babasına çok düşküdü, Fransız Ayısı'nı kolunun altında sımsıkı tutarken başparmağını emerek hayranlıkla süzerdi onu.

SS *Derbyshire* çelik merdivenleri ve iskeleleriyle olsun, ani sarsıntılarıyla olsun bir çocuk için inanılmaz tehlikeli bir ortam

oluşturuyordu. Bu yüzden Daniel, uyanık olduğu saatler boyunca Esther'ın elini bırakmaz, bazen onu kucağına alır, bazen de Seylan'la ilgili kitaplardan birini okuyacağım diye uğraşırken dizine oturturdu. Esther babasının kucağında uyumaya bayılıyordu, başparmağı da hep ağzında olurdu; Rosie'nin, dişleri eğri olacak diye korkmasına rağmen. Sonuçta Daniel, normalde rıza göstereceğinden çok daha uzun süreler boyunca eli kolu bağlı halde buluyordu kendini. Çocuğun olmayacak yerlerde unutup sonra telaşla aradığı Fransız Ayısını bulabilmek için saatler harcanıyordu.

Böyle zamanlarda Daniel, onun saçındaki tatlımsı kokuya, tennin süt kokmasına, göğsüne ve karnına yaslandığı yerlerde hissettiği sıcaklığa bayılırdı. Ona yeni şeyleri göstermeyi seviyordu – gemi! – martı! – uçak! – ve Esther da onun ardından tekrarları bu adları. Bir de saçmasapan dizeler öğretmişti çocuğa:

Dün merdivende bir adam gördüm ki yoktu orada.

Bugün baktım yine yok ortalıkta. Ah dedim keşke gitmiş olsa.

Bir de Kraliyet Uçuş Birlikleri'nin şarkılarından öğretti ona, çünkü ninni öğrenecek zamanı olmamıştı, önceden de bilmezdi. Çocuk, titrek ve akortsuz cılız sesiyle söylerdi bu şarkıları:

'Manifoydu şökün gıytleamdan,
Bennime şaplanmış üç tane boyu,
Piştonyayı çıkayın kulaamdan,
Ve toplayın tekyay şu motoyu.'

Daniel mırıldanırdı sonra:

‘Armentières’li matmazel, *parlez-vous*?

Armentières’li matmazel, *parlez-vous*?

Armentières’li matmazel, *parlez-vous*,

yıllar var ki öpen olmamış,

Gonca gibi, gül gibi, *parlez-vous*’

Ve tabii ona Frère Jacques ile Chevaliers de la Table Ronde ve de Sous le Pont d’Avignon şarkılarını öğretti.

Birlikte kâğıt uçaklar yapıp geminin kışından uçurdular, sonra Daniel’in, Esther’ın yaşlarındayken babasından öğrendiğini hatırladığı bir el çırpma oyunu oynadılar:

Yelken açtım göle göle göle
Havada bulutları göre göre göre,
Ama tek görünen göze göze göze
Damlayan yağmurlardı göle göle göle.

Gittikçe daha da hızlı birbirine çarptırdıkları ellerini göremez olurlardı, sonunda Esther öyle çok gülerdi ki oyun bozulurdu; o da kendini babasının kollarına atar, sevinçle kıkırdayıp dururdu. Sonra bağırırdı: “Bir daha! Bir daha!” ve yavaştan başlayıp bir tur daha oynarlardı. Sonra Esther, Ali Bey’e öğretti bu oyunu, Daniel’in gemide ahabplık ettiği ağırbaşlı, mağrur Mısırlı beyefendiye. Esther bu beye, Dıgıdık Dıgıdık Gider Kovboy’u da öğretti ve Ali Bey, Esther’ın güverteler arasında gezinirken ille de oynamak istediği “Bir, kii, üç, havalara uç!” oyununa da eşlik etti. İki adam küçük kızı havalara atıp tutar, geminin kenarından denize atıverecekmiş gibi yaparlardı ki Esther bir an bile inanmazdı buna. Ali Bey, Esther’a bayılmasından başka Fransa’nın siyaset ve kültürüyle de yakından ilgiliydi. Daniel’a bir fes hediye etmişti. Esther

ile Rosie yattıktan sonra ikisi birlikte güvertede oturur, Loire Vadi'sinden, Zola'nın romanlarından veya Fransız-Prusya Savaşı'nın etkilerinden söz ederlerdi nostaljiyle.

Daniel ilk başta küçük çocuk bakımının mahrem yönünden ötürü tedirginlik duyuyordu. Çocuğu yatırmadan önce yıkama, tuvaletten sonra temizleme gibi görevler konusunda kafası net değildi ve bunlar onu geriyordu, sanki yetişkin bir kadının banyosunda bulunuyormuş gibi hissediyordu kendini veya annesinin hep '*sa belle chose*' diye sözünü ettiği şeye kazara bir zarar vermekten korkuyordu. Annesinin kullandığı bu hüsnütahir diğerlerinden farklı değildi, dolayısıyla kendi de kullanır oldu. Esther ise son derece açık yürekli ve utanmasızdı, temizlenmesi gerektiğinde, "Baba, popom hazır oldu," diye sesleniverirdi. Seyahat dadısının rahatsız olduğu zamanlarda, yani neredeyse her zaman, Daniel kızını doğru dürüst giydirme konusunda kara kara düşünürdü. Dadıyı da, Rosie'yi de bu işi yaparken izleyince daha basit bir iş olamayacağını gördü. Esther'ın çok kesin biçimde tanımladığı tercihleri her gün değişiyor ve kız kendi minik bavulunu talan edip istemediği giysileri yere fırlatıveriyordu. Saçları inanılmaz derecede inceydi ve Daniel, protesto çığlıklarıyla uğraşmadan bu saçları fırçalama veya taramada zorlanıyordu.

Esther uyuyunca Daniel ile Rosie Yirmibir oynar, her seferinde Rosie kazanırdı. Bazen de satranç oynarlardı gerçi ve onu kazanan her seferinde Daniel olurdu. Rosie ona dama oynamayı, bir de hep kâğıtların parçalanmasıyla sona eren "Nerts" adlı çılgın bir oyunu öğretti. Onca zamandır ilk kez baş başa uzun saatler geçirme imkânı buluyor, bu zamanı anılarla ve sohbetle dolduruyor, birbirlerini daha iyi tanımaya başlıyorlardı. Rosie öncele-ri hep onunla uzun süre yalnız kalmaktan kaçınmıştı, oysa şimdi anlamaya başlıyordu ki Daniel yalnızca, herkesin açıkça gördüğü üzere, yakışıklı bir adam değildi, eğlenceli ve ilginçti de. Çıktıkları bu uzun yolculuk, bu açıdan başka birçok çiftte yarattığının tam

tersi bir etki yaratmaktaydı. Öteki yolcular sıcaklık yükseldikçe gitgide daha çılgınca davranıyor, ilişkiler de ihanetler de her gün yeni baştan kurulup yıkılıyordu. Daniel eğlenceli bulmuştu bunu, Rosie ise şoktaydı.

Daniel'in şansı yaver gitmiş, geminin kaptanıyla da arkadaş olmuştu. Kaptan Franklin'in denizci sakalıyla Kral'ı fazlasıyla andıran çehresini görünce Daniel, kayınvalidesinin bu adama nasıl da hayranlık duyacağını düşünmeden edemedi. Franklin savaş sırasında HMS *Hood* gemisinde görev almıştı ve iki adamın birbirlerinin yanında kendini rahat hissetmesi savaş görmüş erkeklerin sık yaşadığı bir durumdu. Kaptan Franklin, Esther'ı da sevmişti hem, dolayısıyla küçük kız kaptan köşkünün pencerelerinden denizi seyrederek epey bir zaman geçiriyor, o sırada kaptan da geminin nasıl çalıştığını babasına anlatıyor, hatta onun dümene geçmesine, makine dairesindekilere motor hızını bildiren levveyi çekmesine izin veriyordu.

Mühendisler ve ateşçilerle birlikte makine dairesi turlarına hep katılmış olan Daniel, manivelalarla pistonların, dingillerle millerin büyüklüğü karşısında hayrete düşmüştü. Kazan dairesi Cehennem kadar sıcaktı, her yanı ter içinde adamlarla doluydu hem, zebaniler gibi çalışan deli bakışlı denizcilerle. Uçak motoru, bunun yanında küçük, zarif bir el aleti gibi duruyordu, öyle ki Daniel, o motorlara duyduğu hayranlıktan ötürü gizli gizli mahcup olmuştu şimdi.

Rosie ise ancak geminin limanda olduğu saatlerde canlanıyordu. Buna rağmen, karaya ayak basıp da ayağının altında hiçbir şeyin hareketlenmediğini görünce yine midesi bulanmaya başlıyordu. Artık durmuş olan hareketliliği tekrar başlatmak istercesine yalpalıyordu bu sefer. Cebelitarık'ta maymunları görmeye gittiklerinde Rosie'nin burnunu silmek için çıkardığı mendili elinden çekilip alınıverdi. Daniel mendili kurtarmaya çalıştıysa da bu edepsiz hırsızın hızına yetişemedi, iki sıçrayışta uzaklaşan maymun bir

de dönüp dişlerini gösterdi ona. Bir de solak maymun vardı, kendi dışkısını avuçlayıp insanlara fırlatarak korkunç çığlıklara ve paniğe neden oldu.

Cebelitarık'ta derslerini almış oldukları için taşınamayacak kadar kocaman bebek arabasını Valetta'da gemide bıraktılar ve Daniel, Esther'ı omuzlarında taşıdı. Surlarla çevrili ufacık şehri bir uçtan diğerine dolaşmaları fazla sürmedi, ikinci bir tur daha yaptılar. Pırıl pırıl beyaz üniformaları içinde Britanyalı denizcilerle dolu bir yerdi burası, gri renkli dev savaş gemileri limana demirlemişti. Daniel gidip ille de deniz uçaklarını görmek istedi. Isı kaldırım taşlarından yansıyordu, gelen ışık ise siyah gölgelerden kesin sınırlarla ayrılmaktaydı. Rosie bu ısının vücudundaki bütün kemiklere ve kaslara sızarak hem kol ve bacaklarını, hem ruhunu özgürlüğüne kavuşturduğunu hissetti. Gözleri ışığa alıştıktan sonra, attığı her adımda ruhunun şenlendiğini görmeye başladı. Evle ve evin taşıdığı bütün anlamlarla arasına giren mesafe, aylardır hep dönüp dolaşıp aynı şeylerin üzerinden geçen düşüncelerden nihayet kurtarıyordu onu. Ash'in mektuplarını ve üniformasını düşündü, küçük bir bavulda kâğıtlara sarılıydı hepsi. Sonra Meryem Ana ile çocuğu geldi aklına, bu görüntünün belleğinde pek bir sahiciliği kalmamıştı artık.

Bir kafeye girip çay ısmarladılar ve Rosie, Daniel'a dönerek, "Ne kadar güzel, değil mi?" dedi. "Kim bilir kaç zamandır kendimi bu kadar mutlu hissetmedim."

"Ben seni hiç böyle mutlu görmedim," oldu Daniel'ın cevabı. Karısının daha genç, daha güzel görünmesine sebep olan bu yeni canlılığa hayretle bakıyordu. Parlak ışıktaki mavi gözleri iyice ışık saçmıştı.

"Keşke burada kalabilseydik," dedi Rosie. "Cennet gibi."

Daniel, "Yaylalara çıktın mı," dedi, "Seylan daha da cennet. Malta yazın feci sıcak olur, kavrulur. Galiba şimdi yılın en iyi zamanına denk geldik."

Port Said'de, tam Lesseps heykelinin önünden geçerlerken Esther, Rosie ve seyahat dadısı daha gemiden inmeden ishale yakalandılar. Bunun üzerine Daniel, iki geceliğine Marina Palace Hotel'de yer ayırttı ve odalarının verandasında oturarak limana girip çıkan okyanus gemilerini izlediler. Ali Bey akrabalarını ziyaret edeceği için Daniel tek başına gezdi şehri ama hem dilenciler hem satıcılardan gelen taciz ve taarruzun tek başına göğüs geremeyeceği boyutlarda olduğunu kısa sürede anlayınca gemiye döndü ve liman idaresine verilecek belgeleri doldurmakta olan Kaptan Franklin'i bekledi. Ondan sonra iki adam şehri birlikte keşfe yöneldiler, tacizlere birlikte kahramanca göğüs gererek onları kız kardeşleriyle tanıştırmak isteyenleri de, "açuk saçuk resimler" veya haşhaş satmaya çalışanları da başlarından savmayı başardılar. Kaptan Franklin, Mısır'da bir kız kardeşle tanışmanın frengiye yakalanmak için birebir olduğunu kesin bir dille açıkladı Daniel'a, hem zaten "açuk saçuk resimler" de hiç öyle bekleneneği kadar "açuk saçuk" değildi. Sokaklar, kızlı oğlanlı mini mini Arap çocuklarıyla kaynıyordu ve para için ne olsa yapmaya hazırdı hepsi. Daniel bunu çok iç karartıcı, çok kötü buldu. Kaptanla birlikte minik cam bardaklardan muazzam miktarlarda tatlı nane çayı içtiler ve daha şimdiden tuhaf bir rüya gibi gelmeye başlamış olan savaştan söz ettiler. Ansızın bir yerlerden fırlayıp ayakkabınızın üstüne boya pörtleten, sonra da boyayıp cilalamaya çalışan ufak tefek boyacılar uzak durabilmek için şekilden şekile giriyorlardı. Ayakkabısının ucunda kendi kendine kuruyup katılaşmakta olan boya pörtlekleriyle dolaşan üç beş inatçı ve huysuz Avrupalı görmüşlerdi.

Daniel kendine bir fes daha aldı, Rosie'ye de mineli küçük bir deve; hörgücünü açınca yüzük veya broş saklanabilecek minik bir mücevher kutusuna dönüşüyordu. Esther'a ise uçları yukarı kıvrık, nakışlı bir çift terlik ile bebe yakalı, minik, kırmızı bir ceket satın aldı.

Gündüz Süveyş Kanalı sivrisineklerle dolu bir cehennem, hep- si için amansız bir sıcak demekti ama gece olunca sihirli güzel- likte bir yere dönüşüyor ve pruvada durup geminin dev projek- törlerinin ışığında pırıl pırıl parlayan sulara ve sahile bakmaya doyum olmuyordu. Kanaldan çıkıp Aden Körfezi'nden geçerek önce Bombay'a, ardından Kolombo'ya doğru yola devam eder- lerken hepsinin içinde bir yandan heyecan, bir yandan mutluluk büyüdükçe büyüdü. Aşağıdaki dayanılmaz sıcaktan kaçıp güver- tede uyuyorlardı ve Sokotra açıklarında sular genellikle sakin ol- duğundan artık pek deniz tutması görülmüyordu. Oysa Biskay Körfezi'ndekinden daha kötüsüne hazır olmaları konusunda uyar- mışlardı onları, hele de güneybatı musonuna birkaç hafta kaldığı düşünülürse. Akşamları küçük gemi orkestrası valsler ve polkalar çalarken Daniel da Ali Bey'le sıırığa halka geçirme oyunu oynuyor- du. Ali Bey, kendi anlattığına göre Kral Fuad'ın sarayında görev- liydi ve ana babasının sürgünde bulunduğu Seylan'da yetişmişti. Adamın Fransızca bilmekle kalmayıp Sir Walter Scott romanlarını son derece iyi bildiği ve bunlar üzerine konuşmaya doyamadığı da çıktı ortaya. Daniel'la ikisi Esther'ı alıp gezinti güvertesinde yürür, kolları ağrıyana kadar "Hoppidi hoppada" oynatırlardı. So- nunda kendini deniz üstündeyken rahat hissetmeye başlamış olan Rosie, rüzgârın savurduğu saçları yüzünü döve döve güvertedeki korkuluklara yaslanıp durmaya bayılıyordu. Artık bir şemsiyenin gölgesinde güvertedeki şezlonglardan birine oturacak kadar iyi hissediyordu kendini, nitekim öyle yapıp Seylan hakkında yanla- rında getirdikleri kitapları yeniden okumaya başladı. Yolculardan biri ona Bayan Oliphant'ın bir romanını ödünç vermişti, onu da okudu. Esther'ı eğlendirmek için onunla "halka atmaca" ve "bull board" denen masa oyunundan oynadı.

Esther babasına her gün yeni hikâyeler uydurması için tuttu- ruyordu. Sonunda Daniel, sürekli icat halinde olmanın getirdiği dayanılmaz yorgunluktan beyninin sigortaları atacak diye kork-

maya başlamıştı. Bir gün Esther'a, "Bir kere de sen hikâye uydur," deyince çocuk, hem bir türlü sonu gelmeyen hem de tamamen manasız, bir çocuğun doğal gerçeküstücülüğüyle dolup taşan bir hikâye uydurarak şaşkına çevirdi onu. Daniel uykuya dalınca da Esther onun kucagında oturmaya devam eder, horlayınca hemen haber verirdi, ta ki sonunda kendi başı da düşene kadar.

Kolombo'ya vardıklarında artık Daniel karısıyla yeni bir uyum yakalamış ve kızıyla arasındaki sevgi bağı daha derinleşmişti. Varıştan önceki akşam, gemide düzenlenen son resmi dansta Esther yatağında uyur, annesiyle babası gezinti güvertesindeki korkuluklara yaslanıp güney yıldızlarını seyrederken Rosie, "Sence de Esther'a küçük bir kardeş yapmanın zamanı değil mi?" deyince Daniel'in kalbi yerinden fırlamıştı sanki.

Göz ucuyla karısına bakarak, "Doğru dürüst bir başlangıç yapmamıza faydası olur," dedi. Yarı karanlıkta pırıl pırıldı Rosie'nin gözleri.

Şafakta Kolombo'ya vardılar, güneybatı musonu başlamadan iki hafta önce. Esther ile dadısı aşağıda hâlâ uyumaktayken Rosie ile Daniel limanın ufukta belirmesini izledi. Kıyıda, daracık kum şeritlerinin ardından palmiye ağaçları usulca el sallıyordu. Hava serindi ama gün ilerledikçe yaşanacak nemli sıcak şimdiden kendini duyuruyordu. Daniel, "Ah, Doğu'nun kokusu!" dedi. "Nasıl da seviyorum!"

"Bombay'dan çok daha güzel kokuyor," dedi Rosie kişniş, kimyon ve çemenin kokusunu içine çekerken, onlara sarmısak kokusu, odun alevinden çıkan duman, zerdeçal, anason, çiçek ve ter kokuları karışıyordu. "Dostane ve davetkâr kokuyor."

Daniel, "Feci sıcak ve nemli olacaktır," diyerek yüzüncü kez uyardı onu, "ama merak etme, yaylalar güzeldir."

Rosie, "Neresi olursa olsun, rahatsız olacağımı sanmıyorum," dedi. "Yazın hiçbir yer Netley'nin koridorlarından daha sıcak olamaz."

Daniel, "Tropikal bölgeler beyazları ciddi ciddi çıldırtabilir, haberin olsun," dedi. "Buna dayanabilmek için muazzam miktarlarda alkol tüketiyorlar, birkaç yıl sonra o da kâr etmez olunca çığ hızıyla tepetaklak gidiyorlar bu sefer. Sıtma kapmış olarak dönüyorlar memlekete ve bu dönüş de alışamıyorlar, tekrar içkiye sarılıp ölüyorlar sonunda. Yarısı pipo veya sigara yakarken oturduğu sandalyeyi yanlışlıkla ateşe veriyor, sonra komadayken onca viski kolayca tutuşur hale getiriyor onları. Bir de kadınlar—"

Rosie, "Ay, biraz da keyifli bir şeylerden bahset," dedi.

"Ben *gayet* keyifliyim," dedi Daniel. "Düzlüklerde olmayacağız. Hem zaten Esther var yanımızda, herhalde sonsuza kadar burada kalacak değiliz."

"Esther mı? Ne demek istiyorsun?"

"Okula başlama vakti gelince ne yapacağız? Gittiğimiz yerde okul olduğunu sanmam."

"Eve, anneannenin yanına yollayabiliriz onu? Veya babaanneye? Sussex'teki küçük güzel okullardan birine gidebilir, boş zamanlarında da South Downs'da gülüp eğlenir."

"Buna dayanabileceğimi sanmıyorum. Senin dayanabileceğini de. Sömürgelere giden kadınların genellikle kocaları ile çocukları arasında seçim yapmak zorunda kaldığı anlatılır. Kandy'de erkekler için en az iki okul olduğunu biliyorum. Ali Bey bahsetmişti, zaten kendi de onlardan birinde okumuş, orada okumuş olmakla müthiş gurur duyuyordu. Ama kızlar için okul var mı, öğrenmemiz lazım."

Denizcilerin bağırış çağırışlarını, çıpa zincirinin kuru bir ta-kırtıyla başlayıp kulakları sağır eden bir şingırtıyla sürtünürken çıkardığı gürültüyü duyuyorlardı. "Bak," dedi Daniel, "bizi almaya gelen buharlı tekne."

"Gidip Esther'ı kaldırayım da giydireyim bari," dedi Rosie. "Dadıyı da kaldırmam lazım. Artık karaya çıkıyoruz, değil mi?"

“Özleyeceğim gemiyi. Gerçi Ali Bey’le vedalaşmama gerek yok daha. Herhalde bizimle aynı otelde olacaktır. Bir ara gelip bizimle kalması için davet ettim. Birlikte çok güzel vakit geçirdik.”

“Evet,” dedi Rosie, “öyle. Yani ben deniz tutmasından kurtulduktan sonra. Ben de özleyeceğim. Kaptan’a ve gemi emanetçisine teşekkür etmeyi unutmayalım.”

Et in Arcadia Nos⁵⁰ (1)

İç limandaki meydan otuz kadar motorlu taşıt, dört çekçek ve bir kağı ile üç taraftan çevrilmişti. Daniel, Hindistan'daki limanlarda olduğu gibi iğne atsan yere düşmeyecek bir kalabalık ve kargaşa bekliyordu, oysa sessiz ve düzenliydi burası. Gerçi Rosie'yle ikisinin şansları yaver gitmişti sadece. Sonraki ziyaretlerinde limanın hep simsarlar ve aylaklarla, dilenciler, yankesiciler ve fırsatçılarla kaydığını, kargaşa ve velvele halinde olduğunu görecektlerdi.

Rıhtım tarafında Hugh Bassett bekliyordu onları, Albay'ın oğlu. Daniel gibi o da tropik beyaz elbise giymiş, bir de kolonyal şapka takmıştı. Uzun boylu ve kırmızı suratlı bir adamdı; üç tel turuncu sakalı ve gerçekten iyi bir mizacı olduğunu ortaya koyan buğulu mavi gözleri vardı.

"Ayubowa! Kolombo'ya hoşgeldiniz, Seylan'a hoşgeldiniz!" diye haykırarak kuvvetle sıktı ellerini, sonra eğilerek Esther'a da elini uzattı. "Size eşlik eden küçük bir prenses var demek! Majesteleri, nasılsınız efendim?"

50 Latince, 'Biz de Arkadia'daydık'. Rönesans sanatında çok popüler olan ve iki ayrı tabloya adını veren 'Et in Arcadia ego' (Ben de Arkadia'daydım) temasına gönderme. Arkadia uygarlıktan ve getirdiği bütün tasalardan uzakta, huzur, güzellik ve saadet dolu pastoral bir cennet köşesi, bir tür ütopyadır. Güzel sanatlarda bu temanın çok çeşitli yorumları olsa da genel olarak kabul edilen yoruma göre 'Ben de Arkadia'daydım' diyen, yani 'ben', Ölüm'dür. Ölüm'ün Arkadia'da bile hüküm sürdüğünü kabul ederek yaşamak gerekir; bunun için de Arkadia'dayken, kırılmış olan gönülleri onarmalı, çatışmaları uzlaştırmalı, korkuyu ve yalnızlığı yenmeli, söylenmeden kalmış olanları söylemelidir.—çn

Kendisine uzatılan eli tutup toka ederken, “Çok iyiyim,” diye cevap verdi Esther. “Genellikle. Biraz sıcak. Birkaç şiir biliyorum.”

Hugh, “Anladığıma göre Kraliyet Uçuş Birlikleri’nde görevliymişsiniz,” dedi Daniel’a dönerek.

“Ondan da önce Sınır Keşif Birliği’nde ve Rattray Sih Birliği’nde ydım. Sanıyorum artık RAF’lıyım ben.”

“Bir kez RFC’ye girmişseniz daima RFC’lisinizdir,” dedi Hugh. “Ben RNAS’deydim.”

“Vay canına! Sahi mi? Konuşacak çok şeyimiz var desenize. Kraliyet şerefine ayağa kalkarak mı, yoksa oturduğunuz yerden mi kadeh kaldırılır meselesini şafak vakti piştovlarımızla çözmeye kalkabiliriz. Collishaw’u tanımazdınız, değil mi?”

“Tatbikatta karşılaşmıştım sadece. Aynı filoda değildik ne yazık ki.”

Daniel, “Collishaw’la karşılaşmış olan herkes otomatikman benim büyük hayranlığımı kazanmış demektir,” dedi. “A. K. Smithells’i tanır mıydınız peki? Bilim adamının oğlu? Sopwith’le çakılan?”

“Herkes bir Sopwith’le yere çakılmıştır,” dedi Hugh. “Ben çakıldım şahsen.”

“Tripehound ile uçtunuz mu hiç?”

“Elbette uçtum. Bayılırdım onlara.”

Rosie, Esther’ın elini tutarak, “Gel hadi tatlım,” dedi, “belli ki sen ve ben bu ikisiyle tek kelime konuşmayı başaramayacağız.”

“Çok özür dilerim,” dedi Hugh. “Her neyse, eminim ki karım la olağanüstü iyi anlaşacaksınız. İHA’daydı. Siz de GYB’deydiniz, değil mi? Bir araya gelince gönlünüzden geldiğince kangrenle anevrizmadan ve yağ kistlerinden bahsedebilirsiniz. Burada da size son derece yeni gelecek bazı nefis hastalıklarımız bulunmaktadır.”

Rosie gülmeye başladı. “Çiftliğin kliniğinde yararlı olabileceğimi umuyorum. Bir kliniğiniz olduğu söylenmişti.”

“Tabii ki var. Evet, şimdi plana göre bugünü Kolombo’da geçireceğiz. Zaman kalırsa ve siz de isterseniz, öğleden sonra Lavinia Dağı’na gidebiliriz. Deniz yoluyla çok güzel olur. Bu geceyi GOH’de geçiriyor ve yarın sabah da yola çıkıyoruz, epeyce erken bir saatte, böylece rahat rahat yolculuk eder, arada molalarla görülecek her yeri görürüz.”

“Heyecanla bekliyorum,” dedi Daniel.

Rosie, “GOH nedir?” dile sordu.

Hugh, tam karşılarında duran heybetli ve pencereleri üzerindeki güneşliklerle son derece Romanesk görünümlü bir binayı eliyle işaret ederek, “İşte bu,” dedi, “Grand Oriental Hotel. Tepe-
sindeki ‘GOH’ harfleri bu anlama geliyor. Hele bunun ne olduğunu asla tahmin edemezsiniz.” Sol tarafta daha küçük ama daha da güzel bir binayı gösteriyordu. Birinci kat seviyesinde ‘VICTORIA ARCADE’ yazılıydı binada.

“Sadece tahmin yürütüyorum,” dedi Daniel, “ama olsa olsa Victoria Arcadé’dır.”

“Aman Tanrım,” dedi Rosie, “bence GOH bize göre biraz fazla ihtişamlı.”

“Ne münasebet!” oldu Hugh’nun cevabı. “En bayağı ve çapsız hükümdarlar kalmıştır orada. Elektrikli avizeler ve elektrikle çalışan *punkah*’lar⁵¹ var, bir de muhteşem bilardo salonu. Bilardo oynayan var mı burada? Altı masa bulunuyor, şayet rakibe ihtiyacınız olursa otel size işaretçi de veriyor. Perera’ya dikkat edin, rakibiniz o olursa muhtemelen kazanamazsınız, yani bahis oynamaktan kaçının. Limana bakan bir oda ayarladım. Otelin kadrosunda şirin mi şirin bir cüce var, adı Chandan, ona size daima göz kulak olmasını ve bahşiş peşindeki beleşçileri sizden uzak tutmasını sıkı sıkı tembih ettim. Son derece cazibeli ve eğlenceli biri olduğunu göreceksiniz. Hem zaten,” dedi Daniel’a dönerek, “bu birkaç günü turist olarak geçirecek olmamızın nedeni, en az altı ay süreyle sizi

51 Tavan vantilatörü veya kolonyal vantilatör.—çn

dur durak bilmeden çalıştırmayı planlamamızdır. Size kıyametten önce kısa bir nefes alma şansı tanıyoruz yani.”

Daniel, “İdam mahkûmunun son yemeği gibi tadını çıkaracağım bunun,” dedi.

“Hamallar bagajınızı doğru odanıza götürecektir.”

“Peki Henley’yim ne olacak?”

“Koca bir şehri mi getirdiniz yanınızda?”

“Motosikletim. Gemiden indirilip sandıktan çıkarılması gerekiyor, ben de düzgün çalışıp çalışmadığını kontrol edeceğim. Bizi büyük bir kamyonla götürmüyorsanız, sizinle konvoy oluşturarak hareket etmem gerekecek.”

“Ve beni arabada güzel hanımınızla baş başa mı bırakacaksınız? Budala adam. Ömür boyu pişman olabilirsiniz buna. Umarım yanınızda yedek bir şeyler getirmişsinizdir gerçi. İstasyondaki mühendislerin tamamen işinin ehli olduğunu siz de göreceksiniz ancak yedek parça getirtmek aylar sürebiliyor. Motosiklet burada ulaşım için pek pratik bir araç değil ne yazık ki.”

Daniel, “Beni en çok yolda bırakan her şeyden üçer tane getirdim yanımda,” dedi. “Bir parça arıza yaptığı anda hemen yenisini sipariş ederim, böylece kalan iki parça da arızalanana kadar yenisi gelir.”

“İnanılmayacak kadar akıllıca düşünmüşsünüz. Kitaplarla aranız nasıl peki? Tercihiniz şişenin dibini bulmak olmadığı sürece burada alışılmadık sayıda kitap tüketebilirsiniz. Veya tenis oynayabilirsiniz. Kolombo’da olağanüstü güzel bir kitapçı dükkânı var. H. W. Cave & Co. Yeni çıkan her şeyi getiriyor bir ay gecikmeyle ve 1850’den beri kimsenin okumadığı muhteşem hazineler bulunuyor burada.”

“Yanımızda da çok var,” dedi Rosie, “ama ben kitapçı dükkânlarını çok severim. Yine de gider miyiz oraya? Şansım varsa şiir bölümleri de vardır.”

“Emriniz olur,” dedi Hugh, “elbette. Şimdi artık otelinizde biraz dinlenmek isteyeceğinizi sanıyorum. Saat onda geleyim mi sizi almaya? Herhalde çekçekle gezmeye can atıyorsunuzdur ve benim de yanınızda bulunup fiyatları makul seviyede tutmam gerekecektir.” Sonra Esther’ın karşısında eğilerek “Aynınız çok yorulmuşlar mı?” diye sordu. “Dinlenmek isterler miymiş?” Esther da adamı bozmak istercesine cevap verdi: “Hayır. O sadece bir oyuncak. Çekçek nedir? Niye herkes kahverengi ve komik giysiler giymiş? Ve bu tuhaf koku ne? Hem niye o adamın dişleri kırmızı ve ağzından sular akıyor?”

“Birçok insan kahverengidir,” dedi Daniel. “Aslında dünyadaki insanların çoğu kahverengidir herhalde. O tuhaf koku, baharatlar ve başka birkaç şey daha, komik giysiler de Seylan’da normaldir, onlar da biz Avrupalıların giysilerini komik buluyor. Yani hepimiz biraz komiğiz, değil mi?”

“Avrupalı ne demek? Hem niye bu kadar çok sıcak? Sonra oradaki o adam kim, bize bakan?”

“Aman Tanrım,” dedi Rosie, “yine bezdirici bilgi arayışlarından birine çıktı bu.”

Hugh Bassett, “En iyisi sizi yerinize yerleştirelim,” dedi.

Saat on olunca Hugh Bassett, motorlu bir arabayla geri geldi ve seyahat dadısını bozulan midesiyle baş başa bırakarak hep birlikte Lavinia Dağı’na gidip meşhur “Balıklı Tiffin”in tadına baktılar. Rosie, denizdeki kayaların yarı yarıya suya batmış fillere benzediğini düşündü, küçük oğlanlar bunların sırtına çıkmış, balık tutuyordu. İki taraftan destek sağlayan uzun kürekli kanolarıyla çok sayıda balıkçı doldurmuştu suları. Sonra, hava biraz serinlemeye başlayınca Hugh onları Galle Face Kordonu’na gezintiye götürdü. “Burası akşam saatlerini geçirmek için en güzel yerdir,” dedi. “Dedikodunun üstüne yoktur. Hep Sir Henry Ward’un sayesinde. Şurada küçük bir plaka var, bu yeri hanımlara ve çocuklara tavsiye ediyor.”

“Erkeklerle derdi neymiş?”

“Ah, muhtemelen hiç. Bence karısını döven ve hırsızlık eden, hatta zorbalık da eden biriydi ve gerçeği gözlerden uzak tutmaya çalışıyordu.”

Daniel, “Süfrajetlere karşı olan şu romancıyla evlenen o muydu?” diye sordu.

“Humphrey Ward o,” dedi Rosie, “Sir Henry değil.”

“Çağdaş edebiyatta pek iyi değilim,” dedi Daniel. Yeşil alanın denize doğru uzanan kenarından yürürken, dalgaların kıyıya vuruşunu izlediler. Uzaklardan bir uskuna geçiyordu, yelkenleri şişmiş, direğinde Hollanda bandırası.

Hugh, “Kıyıda biraz daha ileride göç zamanı balinaların geçişini görebilirsiniz,” dedi.

Yeryüzünün bütün ırklarının bir araya gelmesiyle oluşmuş benzeyen bir kalabalığın içinde oyalanırlarken, “Olağanüstü bir şey bu,” dedi Rosie. Malaylar, Çinliler, Araplar, Afganlar, koni biçiminde şapkalarıyla Parsiler, beyaz entarileri ve nakışlı namaz takkeleriyle, yanlarında çocuklarıyla uçurtma uçuran Müslüman erkekler. Burjuva Seylanlılar da vardı, takım elbiseleri içinde erkekler ve Avrupalı leydiler gibi giyinip meyve sepetini andırır kocaman şapkalar takmış olan eşleri. Dantelli şemsiyeleriyle çiçekli ağaçların altında oyalanmakta olan veya çiçek tarhlarını seyre dalmış gerçek Avrupalı leydiler de vardı. Centilmenlerin kollarına takılı, onların peşleri sıra sürüklenen ve beyaz üniformalar giyip sarı kuşaklar sarınmış koyu tenli hizmetkârların koruması altında bulunan leydiler. Doğaçlama çözümler üretip duran yoksullardan oluşmuş kalabalıklar vardı; egzotik görünümlü atıştırmalık yiyecekler satıyor veya hem zenginlere hem de birbirlerine tuhaf hileler ya da süslü püslü nesneler satmaya çalışıyorlardı, “Ucuz! Ucuz!” bağırışları arasında. “İngiliz malı! Harrod’s mağazasından daha iyi!” Yol kenarına gitgide daha çok sayıda araba, lando, koçu, çekçek, köpek arabası, fayton ve otomobil gelip yolcu indiriyordu.

“İşin bütün esprisi,” diye açıklamaya başladı Hugh, “ve bunun tadına varmanın yegâne yolu, buraya güzel kadınların hayranlık toplamaya ve başka herkesin de onlara hayran olmaya geldiğini anlamaktır. Dolayısıyla, sevgili Mrs. Pitt, kendinizi en güzel şekilde takdim etmeniz ve rakiplerinizi kadar güzel görünme kararlılığıyla hareket etmeniz gerekiyor.”

Şapkasıyla yüzünü yelpazelemekte olan Rosie, “Bu biraz zor olabilir,” dedi. “Şu anda kendimi hiç de güzel hissedemiyorum. Fena halde sıcak bastı.”

“Öyleyse, hislerinizi saklamakta son derece başarılı olduğunuzu söylememe izin verin.”

Rosie ile Esther aynı şekilde giyinip çıkmışlardı: İkisinde de beyaz muslin elbise, kenarları suni mısır çiçekleriyle süslü, geniş kenarlı hasır şapka vardı ve çok güzel görünüyorlardı. Gerçi Rosie, bu diğer hanımlarla aşık atamayacağını biliyordu, bu kadınların yaydığı mutluluk ve özgüven dolu sefahat havası, onun kendini beceriksiz ve arzu uyandırmaktan uzak hissetmesine yol açmıştı.

Hugh, “Kolombo’da fazla zaman geçirmeyecek oluşumuz ne yazık,” dedi, “ama istediğiniz zaman yine gelebilirsiniz. Mükemmel bir demiryolumuz var. Pettah’da tramvayla gezme şansını tepmeyin. Bütün Şark’ı tek bir mini gezide yaşayabilirsiniz. Hem Victoria Parkı da pek hoştur. Küçük Prenses Esther çok mutlu olur orada.”

“Artık bir dahaki sefere,” dedi Daniel.

“Bir de, size hep söylemek istedim ama kuzu getirdiklerinde aslında keçiydi o. Çok lezizdir gerçi, çene kemiğiniz sağlamsa. Hem yarışlara da gelmelisiniz. Ve de bir davetiye ayarlayabilirseniz Devlet Balosu’na. GOH’ye geri götüreyim mi sizi? Akşam yemeğinde bir araya gelelim yine, olur mu? Saat yedide gelirim, önce bir aperitif alırız.”

O akşam yemekten sonra Rosie, Esther’ı uykusunda kontrol etmek için yukarı çıkınca Hugh Bassett da Daniel’a kendisine önem-

li gelen bir şeyi söyleme fırsatı buldu. “Şayet kusuruma bakmazsanız delikanlı ve lütfen aramızda kalsın, derhal bilmeniz gereken bir şey var. Biraz netameli bir konu”

“Netameli mi? Endişe etmeyin, ne takıntılı biriyim ne de fazlasıyla kibar, rahat olun.”

“Yerli kadınları kastediyorum. Birçoğunun ne kadar göзалıcı olduğunu herhalde çoktan fark etmişsinizdir.”

“Etmemek mümkün mü?”

“Evet, aynı zamanda çok uysal tabiatlı ve şey oluyorlar... Nasıl desem... verici? Son derece hoş, gerçekten. Adeta bir cennet gibi.”

“Fakat? Korkunç hastalıklar mı taşıyorlar?”

“Yo, öyle değil. Bazen adam yanında bütün kızlarıyla çıkagelir ve sizden birini seçmenizi ister. Veya hizmetçilerden birine abayı yakıverirsiniz. Tabii bekârlar için bu çok daha yüksek ihtimal ama hiçbirimizin bağışıklığı yok.”

“Ee?”

“İşte, bütün bunların bir de karanlık tarafı var, epeyce tuhaf bir şekilde hem de.”

“Anlıyorum.”

“Anlamıyorsunuz. Mesele şu, kadın bir çocuğı olunca sizi derhal terk ediyor ve mahkemeye gidiyor. Bir nedenle buradaki yargıçlar hep katı ahlakçı adamlar oluyor ve ömrünüzün sonuna kadar kızın konut ve diğer bütün masraflarını karşılamak zorunda kalabiliyorsunuz, ödediğiniz paranın çoğı da aslında onun akrabalarına gidiyor. Yani aklınızda bulunsun, abayı yaktığınız o tatlı küçük şey büyük ihtimalle tezgâhını kurmaya başlamıştır bile. İş sarpa sarana kadar sizi mest etmeyi başaracaklardır, sonra sarpın da hakikaten bayağı dik olduğunu görürsünüz.”

“Hımm,” dedi Daniel. “Bütün bunları anlattığınız için teşekkür ederim ama benim pek—”

Hugh, “Çok sayıda evli erkeğin de başına geliyor,” dedi. “İnanın, gerçekten geliyor. Ve hiç kuşkusuz, babamın da size zaten söylemiş olduğu şeyi tekrarlayacağım.”

“Seylan’da yirmi yılı doldurmadan ülkeye dair herhangi bir şey bildiğini sanmamalı mı?”

“Aynen. Aynen öyle. Biz yerlileri anlayamıyoruz, onlar da bizi. Ancak birbirimize düşkünlüğümüz ve muazzam bir hoşgörü payı bırakmamız sebebiyle anlaşabiliyoruz. Üstelik Seylanlılar, Tamil-lerden çok farklıdır. Nelere inanmakta olduklarını gördükçe aklınız başınızdan gidecek.”

“Bizim nelere inanmakta olduğumuzu gördükçe aklım sık sık başımdan gidiyor zaten benim,” diye cevapladı Daniel. “Ve işte Rosie geldi. Shompi iyi mi, hayatım?”

“Oda biraz nemli,” dedi Rosie, sandalyesine yerleşirken.

Hugh, “Manzaraya karşılık ödediğiniz bedel,” dedi.

“Limanda ışıklar ne güzel oynuyor,” oldu Rosie’nin cevabı.

Et in Arcadia Nos (2)

Ertesi sabah saat yedide, gözü yaşlı Ali Bey arkalarından kederle el sallarken, zamanında Britanyalıların yapmış olduğu yoldan Kandy'ye hareket ettiler. Bu yol, şehirdeki erişilmez krallığın fethi için ve sonradan ortaya çıktığına göre bizzat Kandy halkının isteğiyle inşa edilmişti. Rosie, Hugh'nun arabasında ön koltuğa geçip Esther'ı arkaya oturttu. Çocuk, yolun büyük bölümünü, arabanın çıkardığı toz bulutundan kaçmak için manevralar yapı yapı Henley'siyle arkalarından gelmekte olan babasına el sallayarak geçirdi.

Belummahara'da durup ananas aldıktan sonra bir mola da Kajugama'da verdiler ve buradan yolda atıştırmak için kaju fıstığı satın aldılar. Tepelik arazinin başlamasına az bir şey kalmıştı ki Esther ansızın neşeyle haykırmaya başladı ve Rosie arkasına dönüp bakınca kızının yol kenarındaki ağaçlarda daldan dala atlayıp duran bir maymun sürüsünü işaret ettiğini gördü. Hugh'ya haber verdi hemen, Hugh rahat görebilmek için yavaşlayınca maymunlar da yavaşladı.

"Bizimle yarışıyorlar," dedi Hugh. "Sık olur bu. Daha sport-mence olması için yavaşlıyorum. Böylece onlara daha çok şans vermiş oluyorum. Tabii ağaçların bittiği yerde yarışı bırakıyorlar."

"Çok maymun var mı burada?"

"Milyonlarca. Bazen kocaman bir erkek maymun gelip evinizin bahçesinde yuva kurar. Son derece saldırgan bir davranıştır bu.

Daha da büyük erkek maymunu olan birini tutmak gerekir o zaman. O maymun gelip birkaç gün evinizin bahçesinde kalır, öteki ni oradan atana kadar işte. Sonra maymuncuyu çağırırsınız, gelip kendi koca maymununu alır. Bütün otel odalarında tabela vardır, görürsünüz. 'Lütfen maymunlara yiyecek vermeyin' diye."

"Aman Yarabbi," dedi Rosie. "'Martılara yiyecek vermeyin'den epeyce farklı, değil mi?"

"Bakın," dedi Esther, "siyah bir inek, sırtında kuşla uyuyor."

"Balıkçıl o," dedi Hugh, omzunun üstünden. "Buradaki kuş yaşamı harikuladedir."

Rosie, "Bütün küçük zeki köpekleri severim ben," dedi.

"Yerinde duramayan küçük tatlı şeyler, değil mi? Sonra bir çeltik tarlasında durup bakalım, belki bir manda görürüz. Bir de fillerin her gün aynı saatlerde yıkanmaya gittiği bir yer var."

Kandy'de gölün çevresinde su kuşlarını seyrederek yürüyüş yaptılar, sonra Diş Tapınağı'nı ziyaret ederek Buddha'nın dişine bir insanın en fazla yaklaşılabileceği kadar yaklaşmış oldular. "Gerçekten Perahera'yı görmeye çalışmalısınız," dedi Hugh. "Altmış kadar falan fil oluyor, hepsi de görkemli kıyafetler içinde. Buradan başlıyor, Dalada Maligawa'dan. Filler köylerden çıkıp gelirken ding-dong sesinden durulmaz. Neyse, fillerin en büyüğü taşır dişi, altın bir kubbe içinde. Görülmeye değer bir şey, fil tam bir devdir, üstelik fildişlerine de gümüş kaplama yapıyorlar. Nereye gitse beyaz kilimler sererler önüne, öyle ki ayağını toprağa değdirmek zorunda kalmasın, küçültücü sayarlar bunu. Kandy'nin bütün reislerini kostümleri içinde görürsünüz, iki hafta dansçılar, kırbaç şaklaticılar, gong tıklaticılar ve Tanrı bilir daha nelerle doludur her taraf. Fillere daima hayranlık duymuşumdur gerçi. Tam olarak ne yapmaları gerektiğini bir şekilde biliyorlar. On binlerce hacı ve doğancı görürsünüz, son gün de Queen's Hotel'de muazzam bir kıyafet balosu düzenlenir. Aylar önceden oda ayırtmanız gerekir. Sahi, ne kadar taş kalpli ihtiyar şüpheci varsa, dişi gördükten sonra

insan dişi olmadığını düşünmüştür. Orijinal diş bir istila sırasında mı ne kaybolmuş, sonra da mucizevi biçimde yeniden belirmiş, öyle diyorlar. Ama zaten ne fark eder ki, gerçekten yani? Maksat herkesin yüzü gülsün.”

Hugh, caddelerinin iki yanında inanılmaz yükseklikte ağaçların dizili olduğu Peradeniya’da botanik bahçelerine götürdü onları. Daniel, bahçelerin etrafını dolaşan gürül gürül, şelaleli ırmağa bayılmıştı. “Böyle azgın bir akıntıda balıkların denize ulaşmaması mümkün mü?” diye düşündü. Bir banka oturduklarında Hugh, “Bu bahçeler aslında on sekizinci yüzyılda bir Kandy kralı tarafından yaptırılmış,” dedi. “Dünyada bundan güzel bahçe bulacağınızı sanmam. Ben piknik yapmak için daha iyi yer bulamadım kesinlikle. Buraya gelir, bizim dışımızdaki medeniyetlerin de bizim kadar büyük işler başarmış olduğunu hatırlatırım kendi kendime.”

“Hepimizin bildiği bir şey bu,” dedi Daniel, “ama bir şekilde hiç sindiremediğimiz bir bilgi galiba.”

Rosie, “Bizimki kadar büyük bir imparatorluk olmadı hiç,” dedi. “Bence hiç de fena değiliz. Sizce öyle değil mi?”

Hugh, “Evet, bence de,” dedi. “Belçika’dansa Britanya’ya bağlı olmayı tercih ederim ama tabii tarafsız olamam bu konuda. Bana öyle geliyor ki eninde sonunda bütün imparatorluklar yıpranıp ölüyor. Biz henüz o kadar yıprandık mı, emin değilim ama bir gün o noktaya geleceğimizi düşünüyorum, sonra da yok olacağız, bütün çay plantasyonlarını da orman kaplayacak yine. Tıpkı firavunlar gibi veya Aztekler ya da Romalılar gibi, biz de bir hatıradan ibaret olacağız.”

“Aman Yarabbi, öyle mi düşünüyorsunuz?” dedi Rosie.

“Eh, yani ben sonsuza kadar devam eden bir uygarlık duymadım hiç. Siz duydunuz mu?”

“Hayır, ama... fark etmez ki.”

“Burada olağanüstü bir uygarlık varmış,” dedi Hugh, “ve nüfusu da çok ama çok daha fazla olmalı. Bütün bölgeye su getirmişler.

Yaptıkları göllerle kanalların çoğu hâlâ duruyor ve işe yarıyor da. Bir sebeple bu göllere 'depo' diyoruz. Her halükârda sırf dev bambu ve kauçuk ağaçlarını görmek için bile buraya gelmeye değer. Bir de bu lahana palmiyelerini. Gelin, Nuwara Eliya'daki golf kulübüne gidelim. Golf oynar mısınız?"

"Filo Komutanı'mın zoruyla öğrenmiştim," dedi Daniel. "Aslına bakarsanız, çok da hoşuma gider. Rosie de oynar ama öyle çok düşkün olduğunu söyleyemem."

"Babam tam bir fanatiktir," dedi Rosie, "annem de çok iyidir, hem de hiç idman yapmadan. Bizim aile sporumuz olmuştur golf, sırf babam İskoç olduğu için. Ben golfü seviyorum ama bazı insanlarda neredeyse delilik gibi bir şey haline gelmiş, öyle değil mi? Babam umutsuz vaka. Evin içinde bile golf çalışıyor."

"Evet, ben sizi sekreterle tanıştıracayım. Ve bu geceyi Grand Hotel'de geçireceğiz. Kendinizi doğru Sussex'e inmiş gibi hissedeceksiniz, tümüyle yerlilerden oluşan personel hariç tabii, bütün o ürkütücü züppelikler falan. Son derece tuhaf ve eğlenceli, gerçekten."

"Yağmur başlıyor," dedi Rosie.

Hugh, "Burada her an yağmur vardır," dedi neşeyle. "Aynı İrlanda gibi. Bungalovunuzda otururken yağmur başladığında kendinizi İskoç dağlarında sanırsınız."

Ertesi gün, ikinci saatleri sona ererken Rosie, Daniel ve Esther, Nuwara Eliya'dan itibaren üç saatlik bir yolculuğun sonunda nihayet bungalovlarına ulaşmıştı. Daniel, keskin virajlarla, daracık dönemeçler ve ani inişlerle dolu bu zorlu yollarda onca saat motosiklet sürmekten bitkin düşmüştü ama bir yandan da lastiği patlamadığı veya manyetoyu çıkarıp temizlemek zorunda kalmaktan başka önemli bir arıza yaşamadığı için hem şaşkın hem minnettardı. Rosie ile Esther, yol boyunca geçtikleri köylerle kasabalar da karşılarına çıkan bütün o manzaraların sersemliğini yaşıyordu hâlâ. İnsanlar tam bir açıklık içinde yaşıyordu anlaşılan, binaların

önlerini kapatan hiçbir şey yoktu. O donuk kara yüzlere ve daha da kara gözlerine bakmışlardı yerli halkın; bu insanlar da dönüp onların kırmızı yüzlerine ve mavi gözlerine bakmış, iki taraf da ne görmekte olduğunu anlamamıştı, ta ki Esther arabanın arkasından onlara el sallayana kadar ve onlar da çekingen bir şekilde el sallamışlardı. Humus satanlar, pingo⁵² taşıyanlar ve Rosie'nin adını bile duymadığı meyvelerden yol kenarına koca dağlar yığmış, başında beklemekte olan satıcılar ufak tefek duyguları harekete geçirmeye başlamıştı onlarda. Her taraf afacanlık eden minik kahverengi çocuklarla doluydu.

Hugh, bungalovun önünde yolda durdurdu arabayı ve kendisinin de yanlarında gidip onları hizmetkârlarla tanıştırmaları gerektiğini duyurdu, hem de su kaynatmaya başlayan radyatörüne su alacaktı biraz.

Daha bahçe kapısını açarlarken ani bir koşuşturmaca, yere pat pat çarpan ayak sesleri duyuldu ve dört hizmetkâr belirip araçlardan bagajı aldıkları gibi aynı hızla evin içinde gözden kayboldular.

“Hepsi Tamil,” dedi Hugh, “beklenebileceği gibi. Hindudur bunlar. Son derece dürüst olduklarını, sizleri memnun etmek için çırpındıklarını göreceksiniz.”

Rosie, “Savaş başladığından beri fazla hizmetlimiz olmamıştır,” dedi. “Şimdi tuhaf gelecek. Hepimiz kendi işimizi görmeye alıştık. ‘Kendi golf sopasını temizlemenin ve sürahilere şarap doldurmanın, tarçın gerekiyor mu gerekmiyor mu diye tadına bakıp kontrol etmenin bu kadar zevkli olduğunu keşke daha önce bilseydim,’ derdi hep babam. Artık gerçekten kimseye ihtiyacım yok benim.”

“Bana kalırsa seveceksiniz onları. Sevimli insanlardır hepsi, hem ne de olsa insanlara iş bulma ve refah dağıtma görevimiz var bizim. En azından ben böyle görüyorum.”

52 Su satmada kullanılan basit bir alet – iki ucuna birer kova asılıp omuzda taşman uzun bir sırıktan oluşur.—çn

“Çok haklısınız,” dedi Daniel. “Çalışma olmayınca hayat tamamen anlamsızlaşıyor.”

“Hepsini sıraya sokup size tanıtacağım. Kısa zamanda adlarını öğrenir, biraz daha zaman geçince hepsinin zaaflarını ve kusurlarını bilirsiniz.”

Esther, “Benim hiç arkadaşım olacak mı?” diye sordu.

Hizmetlilerle (tertemiz tünikler içinde üç genç adam ve olağanüstü güzellikte bir hizmetçi kız) tanıştırdıktan sonra günbatımında verandada oturdular, hem sevinçten hem korkudan gergin olduğu belli bir genç adam kendilerine çay ve kek servisi yaptı.

Rosie, “Sanırım Kandy hayatımda gördüğüm en güzel yerlerden biri,” dedi. “Şehir değil gerçi kastettiğim, manzaralar; göl, gece olunca çıkan ateşböcekleri ve orman. Mümbit sözü yetersiz kalır, değil mi?”

Hugh, “Bir sülük tarafından keşfedilene dek bekleyin,” dedi.

“Ben maymunları çok sevdim,” dedi Esther. “Bir maymunumuz olabilir mi?”

Hugh, “Maymunların korkunç bazı alışkanlıkları vardır,” diye cevapladı onu, “çok da inatçı olurlar.”

Daniel, “İçimden bir ses bu adadan asla bıkmayacağımı söylüyor,” diyordu. “Kuzeybatı Sınır Bölgesi’ne bundan daha zıt olmazdı. Neden bilmem ama bir bakıma oraya benzeyeceğini sanmıştım.”

“Norveç’in İspanya’ya benzeyeceğini sanmak gibi bir şey bu,” dedi Hugh. “Sahi, aşcınız bizlerin kuzu pırzoladan başka bir şey yemediğini düşünüyordur muhtemelen, göreceksiniz. Bir başka deyişle, keçi. Başka bir şey yemek isterseniz, çok nazik bir şekilde onu bu konuda eğitmeniz gerekecektir. Buradaki hizmetkârlarda her şey şok yaratıyor. Yerel yemeklerden tatmak isterseniz dehşete kapılabilirler. Bizim yerlilere benzememizi kesinlikle onaylamazlar. Ve haliyle sığır da pişirmeyeceklerdir.”

“Belki ona bizim yemekleri öğretebilirim, o da bana kendi yemeklerini öğretir,” dedi Rosie. “Ama galiba benim önce bizimkileri öğrenmem gerekecek.”

“Üstüne krema dökülmüş meyveli pudingimiz *spotted dick* ile lahana-patates yemeğimiz *bubble and squeak*’in yerlileri cezbedeceğini sanmam,” dedi Hugh.

Gerçekten de ‘kuzu’ pırzoladan ibaret olan akşam yemeklerini bitirdikten sonra Hugh, uzun ve nezaket dolu bir konuşmayla kadeh kaldırarak “Hoş geldiniz!” dedi onlara; Daniel da buna karşılık kısa bir konuşmayla kendilerine ayırdığı zaman ve konukseverliği için teşekkür etti. Hugh kalkarken, “Benim bungalovum da sizinkinden sonraki, beş yüz metre kadar ötede,” dedi. “Bir ihtiyacınız olursa veya bir şey sormak isterseniz uğramaktan çekinmeyin.” Daniel’a döndü. “İş yarın başlıyor. Uğrayıp sekiz buçukta alırım sizi ama aslında çoğu gün şafakla beraber çalışmaya başlarız.”

Sıcak bir şekilde onun elini sıkan Daniel, “Heyecanla bekliyorum,” diye cevapladı, “bu kadar zaman ayırdığınız ve bizim için bütün yaptıklarınızdan ötürü tekrar çok teşekkürler.”

Hugh, “Doğrusunu isterseniz böyle kısa bir tatile ihtiyacım vardı,” dedi. “Hem bir başka pilotla tanışmaya da can atıyordum.”

Daniel hevesli bir havada sordu: “Burada havacılık için bir gelecek var mı sizce?” “Baktım da limanda hiç deniz uçağı yoktu.”

“Bunu soracağınızı biliyordum! Benim de üzerinde çok düşündüğüm bir şey. Aslında bütün mesele altyapı kurmanın muazzam mali yükü. Ama isterseniz yarın konuşalım bunları. Geç oldu, küçük prensesinizi yatırmak istersiniz artık. Hem eğer benim kadar yorulduysanız, siz de yorgunluktan ölüyorsunuzdur. Yarın bize yemeğe gelin, sizi karımla tanıştırayım.”

O gece Daniel ile Rosie, dışarıda bağırıp duran baykuşlar kadar uyanık bir halde birbirlerinin kollarında yatarken, Rosie “Ne iyi ettik de geldik buraya,” dedi.

“Eltham veya Birmingham’dan daha farklı olamazdı, öyle değil mi?” dedi Daniel. “Gerçi Arjantin de güzel olurdu.”

“Onun için özür dilerim. Ne kadar büyük bir hayal kırıklığına uğradığını biliyorum.”

“Eh, artık nedenini anlıyorum. Her şeyi içine atmaktansa bana söylemeliydin gerçekten.”

“Biliyorum. Onun için de özür dilerim. Neyse, umarım iklim söylediğin kadar güzeldir. Esther’la ben Kolombo’da nemden yapış yapış olduk. Biraz daha nem olsa söylenmeye başlayacaktık herhalde artık.”

“Kandy mükemmeldi ama, değil mi? Burası daha da mükemmel olacak.”

“Mükemmelden daha mükemmel bir şey olamaz,” dedi Rosie.

“Ukala.”

Ertesi gün Rosie, yeni yaşam alanında ne var ne yok, iyice bir bakma fırsatı buldu. Harika bir banyosu vardı bir defa; aslan ayakları üzerinde duran dökme demirden, kocaman küveti ve zeminin yanı sıra bütün duvarları da kaplayan siyah-beyaz fayanslar. Yatak odasında oymalarla süslü, sayvanlı muhteşem karyolayı bir kez daha hayranlıkla izledi; sivrisineklere karşı beyaz muslin perdelerle çevriliydi ve daha dün gece işte burada Daniel’la birlikte bir sonraki çocuklarını meydana getirme işine başlamışlardı. Nereye baksa, tikağacından ıslıl ıslıl zeminler ve tertemiz beyaz duvarlar görüyordu. Eltham’da bıraktığı annesi geldi aklına: Yılda bir kez balmumuyla terebentinden bir karışım hazırlardı, olur da Majesteleri ansızın ziyarete geliverir ve temiz cilalı bir zemin görmeyi bekler diye. Bu bungalovun zeminini görse bayılırdı doğrusu.

Ama en güzeli, seramik karo döşeli zemini ve hasır sandalyeleriyle, üstünü örten minik damıyla verandaydı. Rosie, buradan herkese mektup yazarak yeni adresinin Taprobane Bungalovu adında bir ev olduğunu haber verdi, Wanarajah Çay Fabrikası yakınında, Dickoya Köyü’nün orada, Orta Bölge Yaylaları’ndaydı. Sonradan

aklına gelince Birmingham'da Mrs. Burke'e ve Dr. Scott'a da yazarak babasına göz kulak olmalarını tembih etti.

Daniel günbatımından hemen önce eve döndüğünde yorgunluktan ölüyordu, her yanı ağrıyordu ve çok mutluydu. Esther'ı kucağına alarak verandada oturdu, çocuğun başparmağı ağzındaydı yine ve kolunun altında da Fransız Ayısı vardı. Dedi ki Daniel, "Bunun ne kadar ağır bir iş olduğuna inanamazsın. Çok kısa bir süre içinde baş döndürücü bir hızla öğrenmek zorundayım ve insanın şerpa gibi bacakları olması gerekiyor. Anlaşılan çay üretimi yüzde 50 bilim, yüzde 50 sezgi demek. Kaygılandırıyor beni biraz, gerçekten. Tamamen bilim olacağını umuyordum, o zaman hemen kavrardım işi. Yine de makineleri görmelisin! Tam anlamıyla şahane! Dev gibi hepsi ama çok zarif bir şekilde inşa edilmişler, gerçekten büyük keyif." Elini cebine atıp katlanmış bir kâğıt çıkardı. "İşte öğrenmem gereken ilk yirmi Tamilce sözcük. Beni test eder misin? Hughlara yemeğe gitmeden bunu halletmeliyiz."

Rosie, "Aa, o zaman ben de öğrenebilirim," dedi. "Aşçı bayağı bir İngilizce biliyor, ötekiler de öyle ama söylediklerini asla yüzde yüz anlamadıklarını görebiliyorsun. Seni hayal kırıklığına uğrattıklarını düşünürlerse perişan oluyorlar. Ben 'arre' demesini öğrendim bile."

Daniel, başıyla Rosie'nin oturduğu koltuğun yanındaki sehpa da duran şiir kitabını işaret ederek, "Bakıyorum yine Rupert Brooke okumaya başlamışsın," dedi.

Rosie suratını buruşturdu. "Tersine, galiba soğumaya başladım ondan. Hiç soluklanmadan sürüp giden dizeler falan. Ve kadınlar hakkındaki kerameti, gına getirdi artık. Ne kadar tepeden bakan bir tutum, öyle değil mi sence de? Kadınların kendi ağzı yok sanki."

"Hep düşünmüşümdür ben bunu. Yani tepeden baktığını demek istiyorum, kadınların ağzı olmadığını değil. Balık üzerine şiirini hâlâ severim gerçi, Tanrı'nın cenazesi hakkında olanı da.

Bence Rupert B'ye biraz ara vermen gerekiyor. Bir süre bırakırsan, muhtemelen zamanla tekrar keyif almaya başlayacaksın. Cilt gömleğini çıkarmışsın gerçi, kayıp mı ettin yoksa?”

“Çekmeceye koydum. Çok ucuz görünmeye başlamıştı, hem Brooke'un o kocaman şair fularıyla çekilmiş resmine de sinir oluyorum artık.” Uzanıp Daniel'in ceketine yapışmış bir tüy topağını bir fiskeyle uzaklaştırdı. “Bak ne diyeceğim,” dedi, “madem buraya geldik, yeniden şiir yazmaya başlayayım diyorum. Galiba burası esin verecek bana.”

“Yeniden derken?” diye tek kaşını kaldırarak bir açıklama beklercesine baktı Daniel.

“Okulda her yıl şiir ödülünü ben kazanırdım. Ama hep eski moda şeylerdi. İşte, Elizabeth Barrett Browning'i, sonra Christina Rossetti'yi falan severdim, aslında hâlâ da severim ama bu saatten sonra artık o bîmâr oldum, tarumar oldum dizelerini yazıp duramayız, öyle değil mi? Ve pozlar takınamayız? Ve sırf kötü bir kafiyeyi tutturacağım diye abuk subuk sözdizimleri kuramayız? Bence çağa ayak uydurmak lazım artık.”

“Westminster'da sayfalar dolusu kahramanlık şiiri ezberlemiştik,” dedi Daniel. “Horatius Köprüde falan. Hâlâ kusursuz okuyabiliyim. ‘Clusium Prensi Lars Porsena, / Ant içti tanrıların doku-zuna, / Büyük Tarquin hanedanı / Görmeyecekti artık başka acı...’ Kusursuz şiir okursan artı puan alıyordun, çok kötü okuyunca da sopa yerdin.”

İkisi de güldü. “Ben gerçek bir George Dönemi şairi olmak istiyorum,” dedi Rosie, “ama çağa nasıl ayak uyduracağım? Seninki gibi talihli tesadüflere bel bağlayamam ki, hani Margate'te Eleanor Farjeon'ı bulmuşsun ya. Bak, rüzgâr nereden esiyor, farkında olmak lazım ve nerede esin bulursun, biliyor musun? Faydalı ipuçları bulmak için kimi okuman gerekir?”

“Kolombo'daki Cave kitabevine bir not gönderip ne istediğini söylemen yeterli. O zaman çağın en çok iki ay gerisinde kalırsın,

birkaç haftada bir kahverengi kâğıda sarılıp iple bağlanmış ufak ve ağır bir paket gelecektir kapına.”

“Buna gücümüz yeter mi peki?”

“Fazla masraflı olursa kesintiye gidebiliriz. Kitapların vazgeçilecek en son şey olduğunu sanıyordum. Niye aynı kitabı sırayla okumuyoruz, bitirince üzerine konuşabiliriz?”

“Güzel olur. Uçaklar hakkında çok fazla şey okumak zorunda kalmazsam tabii.”

“Fransızca'yı pek okuyamaman ne yazık,” dedi Daniel. “Daha entelektüel Fransız arkadaşlarım, dünyadaki en ilginç modern şiirleri bizim yazdığımızı söylüyor. Claudel, Jules Laforgue ve diğerleri.”

Rosie, “Kitaplar gelince benimle birlikte göz atabilirsin onlara,” dedi. “Fransızcamı ilerletmek istiyorum zaten.”

“En iyi yol, ben Esther’la gevezelik ederken kulak kesilmen,” dedi Daniel. “Bir çocuğun öğrendiği şekilde öğrenmek en iyisidir.”

Rosie, “Yeni sayılacak bir şair var,” dedi. “T. S. Eliot. Biraz şok edici buluyorlar onu ama ben bir deneyip daha fazla bilgi edineceğim hakkında. Prufrock diye bir şey gördüm ve gerçekten başka hiçbir şeye benzemiyor. Ölçüsü almış başını gidiyor ama yine de şiir olduğu besbelli. Öyle yazabilmek isterdim.”

Dışarı, bahçeye doğru baktılar. Aşağıda uzanan dağ yamacına kadar üç kademe halinde taraçalı bir bahçeydi bu. Her tarafı kırış kırış olmuş bir bahçıvan, elleriyle dizleri üzerine çökmüş, belli ki tek tek ot sapları üzerinde incelikli işler yapmakla meşguldü. Sağ tarafta inanılmaz yükseklikte bir kırmızı nefis çamı bir muhafız gibi dimdik duruyordu, ikinci taraçada ise kriket sahasının hemen yanında yuvarlak beyaz bir kameriye vardı. Çiçek tarhlarına camgüzeli ve ateşçiçeği ekilmişti. Oturdukları yere sırtında boydan boya siyah bir çizgisi olan minicik bir sincap yaklaştı, arka ayakları üzerinde doğrularak havayı kokladı ve onları keşfetti. Rosie bir kaju fıstığı attı ona. Sonra birden farkına vardı ki Gilbert

the Filbert çıkmıştı artık aklından. Ne büyük bir rahatlamaydı bu. Başka düşüncelere epeyce bir yer açılmış gibiydi şimdi.

“Hiç birbirine uymayan bir çift değil miyiz biz?” dedi Daniel.

Bir an Rosie’nin kalbi durdu sanki ve dönüp bir tür dehşet ifadesiyle baktı kocasına. “Ne demek istiyorsun?” diye sorarken bütün olası cevapları gayet iyi biliyordu aslında, Daniel’in vereceği cevap hariç.

“Hayatımın birkaç yılını yüzlerce insanı öldürerek geçirdim,” dedi, “sen ise hayatının birkaç yılında yüzlerce insanın canını kurtardın.”

“Yüzlerce mi? Yüzlerce insan mı öldürdün sen?”

“Evet. 1918’deki kara harekâtlarını katarsak. Yüzlerce insan öldürmüş olmalıyım. Kendi gözümle gördüm. Bombalayarak veya makineli tüfek ateşine tutarak. Çoğu zaman makineliyle.”

“Mecburdun ama, öyle değil mi?”

“Öyle görünüyor. Ama öyle bile olsa insan merak ediyor ister istemez. Acaba bundan ne kadar keder, ne kadar yas doğmuştur diye.” Bir an durduktan sonra devam etti, “... ve ne kadar israf. Öldürdüğüm insanlardan bazısı müzisyen olacaktı veya şair veya doktor veya bilim adamı. Sevdikleri, çocukları vardı. Alman Rupert Brooke’u öldürmüş olabilirim mesela.”

“Onlar da seni öldürmeye çalışıyordu, bunu unutma. Bir sürü berbat suçluyu da öldürmüştündür herhalde; katilleri, karısını dövenleri, köpeklere tekme atanları da öldürmüştündür.”

Daniel gülmeye başladı. “Orası kesin.”

“Hem onlar da bize aynısını yapıyordu. Zavallı Fairhead’in kardeşini düşünsene. Evlenip birbirinden güzel altı çocuk doğurabilirdi o kız ve o çocuklardan biri bir dâhi olabilirdi.”

“Veya bir akıl hastası.”

“Bunu asla bilemeyiz herhalde, değil mi?”

“Ash ölmeseydi ve sen benim yerime onunla evlenmiş olsaydın, ne olurdu?”

“Esther olmazdı. Esther’in olmadığı bir dünyada yaşamak ister miydin?”

“Hayır, ama Ash’in hâlâ olduğu bir dünyada yaşamak isterdim. Senin de isteyeceğini sanıyorum, dürüst bir cevap verecek olursan.”

“Bu eğerleri düşünme düşünme çıldırmak mümkün, biliyorsun değil mi? Her eğerde kumbaraya bir kuruş ataydık– ”

“Han hamam sahibi olur, keyif çatardık.”

Rosie aşağıda uzanan vadiye baktı. “Düşünsene, Esther’in çocukları olursa ailenin yeni bir kolu meydana gelecek ve bu koldaki insanlar varlıklarını tamamen Ash’in ölümüne borçlu olacaklar. Zamanla binlerce insan demek bu. Ash yaşasaydı bir geleceği olacaktı, ölmekle başka bir gelecek kurmuş oldu.” Birkaç dakika sessiz kaldı Rosie, sonra usulca, “Ash ölmeden önce bana demişti ki, benim ruhumun bekçisi olacaktı,” dedi.

“Olmuştur belki de,” dedi Daniel. “Her ikimize de göz kulak olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor. Kafadarlar’dık biz, değil mi?”

Tam karşıdaki dağ yamacında arka arkaya sıralar halinde çay plantasyonları uzanıyordu, tepelerinde incecik bir bulut tabakası vardı. Ondak binlerce metre aşağıda, bu insanların hepsi göçüp gittikten uzun süre sonra o dingin ve muhteşem Castlereagh Gölü haline gelecek olan vadi tabanında ise puslar yayılarak yükselmekteydi.

“İklim konusunda haklıymışsın,” dedi Rosie. “Gün boyu hoş bir mayıs sabahı gibi hava.” Başını kaldırıp bakınca Daniel’in gözlerini duygu dolu bir yumuşaklığın kapladığını gördü. “Teşekkür ederim. Bizi gerçekten cennete getirdin galiba. Şimdi bana gereken tek şey, işe yarar bir şey bulup yapmak. Bütün vaktimi Esther’la veya oturup kitap okuyarak geçirmek istemiyorum. Bu çok mu kötü biri yapıyor yoksa beni? Bir *ayah* tutacağız, değil mi? Ve arazinin kendi kliniği var zaten.” Başını eğerek ellerine baktı. İş yapmaya hazırdı bu eller, nasıl yandıkları insanın aklına gelmezdi

bile. Rosie, Dr. Scott'ı, adamın özünde nasıl da iyilik olduğunu, nasıl etkili bir merhamet ortaya koyabildiğini düşündü.

“Öyleyse, Al Beni Geri Götür, Canım Blighty’me türküleri söylemeyeceksin, ha?” dedi Daniel.

“Epey bir süre hayır. Hikâyenin burada sona ermesi harika olmaz mıydı?”

“Burada sona ermesi mi? Neyi kastediyorsun yine? Daha yeni başlıyoruz.”

“Yani hep birlikte harikulade bir yerde, bütün dertlerimizin geçmişte kaldığı, hiçbir şeyin ters gitmediği kusursuz bir saadet içinde yaşıyor olsaydık, harikulade olurdu demek istiyorum. Dünyanın sonu işte böyle bir anda gelseydi, en iyisi olmaz mıydı? Her şey bir anda kararırverseydi, bir mumun sönüvermesi gibi?”

Daniel eğilip başını öptü onun. “Ne demek istediğini anlıyorum da, gerçekten harikulade olmazdı, değil mi? Geleceğin getireceği en güzel şeyleri kaçırmış olurduk. Esther’ın gelecekteki binlerce insanın ilki olduğunu düşünsene? Anladığım kadarıyla mutluluk dönemsel patlamalarla geliyor. Onun dışında kalan zamanlarda yuvarlanıp gidiyorsun işte, elinden geldiğince yaşadığın anın tadını çıkarmaya bakıyor ve bir sonraki patlamaya kadar dişini sıkıyorsun. Gel bu patlamanın keyfini sürmeye bakalım, ne dersin? İleride yine böyle güzel anlar gelecektir, sence de öyle değil mi? Yarını düşünme meselesine gelince de, bana kalırsa her günün derdi kendine yeter. Hem zaten şimdi bizim için önemli olan Esther’dır.”

“Ve dünyaya gelebilecek olan başka çocuklarımız,” dedi Rosie. “Seninle ilgili bir şiir yazmaya başladığımı söylemiş miydim?”

“Benimle ilgili mi? Vay canına!”

“Gerçi daha sadece başlığını ve bir dizesini yazabildim.”

“Söylesene o bir dizeyi.”

“Kendi kalbimi keşfe çıktığım bu yolculukta daha ilerilere götür beni.”

Bir an afalladı Daniel. Sonra, “Bu ilk dize mi?” diye sordu.

“Büyük ihtimalle. Ama şiirin sağı solu belli olmaz. Kendi bildiğini okur. Belki de son dize olarak daha iyi duracaktır veya her kıtanın son dizesi olarak.”

Daniel kendi kendine dizeyi tekrarlayarak parmaklarıyla saydı. “Kısa-uzun hece ölçüsüne tam uyuyor. Kısa-uzun yedili hece ölçüsü bu.”

“Hece ölçüsünü biliyor musun sen?”

“Ne var o kadar şaşıracak? Gizli derinliklerim var benim. Ve İngiliz öğretmenlerden sopa yeme konusunda nefret dolu anılarım. Başlık ne peki?”

“‘Daniel’a,’ elbette. Sahi, bir şey daha. Bir süredir aklımda bu, nedenini bilmiyorum ama bundan sonra herkesin bana Rosie değil Rosemary demesini tercih ediyorum. Senden başka herkesin. Sen istiyorsan yine Rosie diyebilirsiniz.”

“Ben normal olarak sana hayatım demiyor muyum zaten? Belki sana bozulduğum zamanlarda Rosie derim, iyice öfkeli olduğumda ise Rosemary. Gerçi dikkatimi çekti, sen bana bir şey demiyorsun. Hayatım, canım falan, hiçbir şey yok.”

“Kendiliğinden bir şey çıkacaktır, eminim. Günlerden bir gün. Bekleyip görelim bakalım.”

“Hep birinin bana bir tanem demesini istemişimdir,” dedi Daniel, “*chou-chou* denmesini ise asla istemem. Veya *nou-nou*.”

Gözü hemen yanı başında kıpırdayıp duran bir şeye takılınca bakmak için kalktı. Kendi oturduğu yerin çok yakınında, bir asmanın altında bir köşeye tuhaf bir pozisyonda sıkışıp kalmış ufak bir kuş çarptı gözüne. Kuşu dikkatle eline alarak getirip Rosie ile Esther’a gösterdi. Sol ayağının pençesi kanadının üst kısmına takılmıştı. “Kafasını kaşıyordu herhalde,” dedi Daniel. “Hiç böyle bir şey görmedim.”

Esther, “Baba, lütfen öldürme onu, Baba,” diye seslendi.

“Hiç olur mu öyle şey, tatlım? Tabii ki öldürmem.”

“Çok minik bir saks ağana benziyor,” dedi Rosie. “Kurtarabilir misin acaba?”

Daniel oturdu, sol kanadı dikkatle aşağı indirip tüylerin arasına sıkışmış olan pençeyi de hafifçe tutarak oradan kurtardı. Kuş tamamen sakindi. Sonra babası tutarken Esther gelip kuşun başını okşadı. Ardından kuşu verandanın kenarına götürdü Daniel. Ellerini açtı, kuşun bir an tereddüt ettiğini gördüler, sonra göğsündeki bir tüyü alelacele düzelterip havalandı, vadinin üzerinden uçarak rotasını buldu ve gözden kayboldu.

Teşekkür

İlk taslakları okuyan herkese, her zaman hoşuma gitmese de bana güzel tavsiyelerde bulundukları için; dedemin Kanadalı arkadaşlarına, meyvelerini daha sonraki ciltlerde görmeyi umduğum katkıları için; ayrıca Ralph McTell'e, dostluğu için, eşi benzeri görülmemiş bir şekilde gitar çaldığı ve "Kaç tane gitarın olduğunu biliyorsan yeterli sayıda gitarın yok demektir," sözüne inanmamı sağladığı için ve Great Yarmouth'taki bir *pub*'da bir büyük biraya karşılık "parmağım la tozlara yazıyorum, rüyalarımızdan yağ an tozlara" düşüncesini kullanmama izin verdiği için.

Büyük Savaş öncesinin altın yıllarında başlıyor hikâyemiz.

Birbirinden farklı karakterlere sahip dört kız kardeşin en büyüğü olan Rosie McCosh, ailesinin görkemli evinde rüya gibi bir çocukluk yaşamaktadır. McCosh ailesinin yaşantısı tüm o görkemi, rahatlığı ve iniş çıkışlarıyla Viktorya Dönemi İngilteresi'nin bir izdüşümüdür adeta.

Savaş başlayıp da bütün dünya geri dönüşü olmayacak bir biçimde altüst olunca bu rüya yavaş yavaş yıkılmaya başlar.

Çağın görkemi pas tutacak, değişim konakların içine sızacak ve hayat yeni bir yol bulacaktır kendine. İki aşk arasında kalan Rosie yıkıntılardan, fırsatlardan, yeniliklerden meydana gelen bu çağda yeni bir hayat kurmanın zorluklarıyla karşı karşıya kalır.

“Bu destansı aşk ve savaş romanında kader ve belirsizlikle dolu bir dünya son derece canlı bir biçimde betimleniyor.”

-Mark Lawson, *GUARDIAN*

“İnsan kalbini gözlemlemede tam bir üstat olan de Bernières, gerçek dünyada yaşamayı öğrenen genç ve idealist bir kadını betimliyor bu eserinde.”

-MAIL ON SUNDAY

“Coşku ve özlemle dolu...

Yüksek kalitede, rafine bir hayal dünyası!”

-SUNDAY EXPRESS

nemesiskitap | norakitap | masalperestkitap

www.nemesiskitap.com | www.norakitap.com

www.kitap565.com

